

ΑΝΔΡΕΟΥ Δ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ—ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ
ΠΡΑΞΕΩΝ—ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΩΝ
Η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ
Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Β. Α. ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ — ΦΕΙΔΙΟΥ 16 — ΑΘΗΝΑΙ 1967

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως

1016

Διλοστίσιου

Ὁ γράφων ἐπεδίωξεν ἀρχικῶς σταδιακὴν παρουσίαν Ἐγχειριδίου περιλαμβάνοντος τοὺς κυριωτέρους κλάδους τοῦ παρ' ἡμῖν ἰσχύοντος Ἐμπορικοῦ Δικαίου, ὅπερ διαπλασσόμενον ὑπὸ τὸν ὁσημέραι ἐντεινόμενον παλμὸν τῶν συναλλαγῶν ὄλονεν ἀνανεοῦται.

Ἄλλ' ὅμως ἡ ἀνάγκη ἐμφανίσεως τῆς ἀπὸ καθέδρας διδασκαλίας, μολοντί μὴ εἰσέτι ὀριστικῶς διαμορφωθείσης, κατέστησεν, ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἀνέφικτον τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀρχικῆς ταύτης ἐπιδιώξεως καὶ ἐπέβαλε τὴν εἰς βραχὺ χρονικὸν διάστημα παρουσίαν τοῦ παρόντος πονήματος, προοριζομένου κυρίως διὰ τοὺς σπουδαστάς, ἀλλὰ καὶ διὰ πάντα περὶ τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον ἐνασχολούμενον.

Ἡ θεωρητικὴ ἀνάπτυξις εὐρίσκεται ἐν στενῇ ἐπαφῇ καὶ ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν συναλλακτικὴν πραγματικότητα, κατεβλήθη δὲ ἰδιαίτερα προσπάθεια ἀντιμετωπίσεως καὶ πληρεστέρας ἀναπτύξεως τῶν θεμάτων ἐκείνων, ἅτινα σχετίζονται μὲ τὸ λεγόμενον «Βιομηχανικὸν Δίκαιον», τὸ ὁποῖον, μολοντί ὀργανικῶς ἐντάσσεται εἰς τὸ καθ' ὅλον Ἐμπορικὸν Δίκαιον, παρουσιάζει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, παρ' ἡμῖν, λόγῳ τῆς εἰσόδου τῆς χώρας εἰς τὴν φάσιν τῆς ἐκβιομηχανίσεως αὐτῆς.

Ἀθῆναι, Σεπτέμβριος 1967

ΑΝΔΡ. Δ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PH.D. THESIS

BY

THE AUTHOR

1960

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ε Ι Σ Α Γ Ω Γ Η

Ἡ θέσις τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου εἰς τὸ ἐν γένει σύστημα τοῦ
Δικαίου

	Σελ.
1. Ἐννοια καὶ περιεχόμενον τοῦ ἑλληνικοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου.....	3
2. Περὶ τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τοῦ ἐμπορίου.....	5
3. Ἀντικείμενα ἐφ' ὧν ἀσχεῖται ἡ ἐμπορικὴ δραστηριότης.....	8
4. Ἐμπορικὸν καὶ Βιομηχανικὸν Δίκαιον.....	12
5. Ἐμπορικὸν καὶ Ἀστικὸν Δίκαιον.....	13
6. Ἐμπορικὸν καὶ Δημόσιον Δίκαιον.....	15
7. Ἐμπορικὸν καὶ Φορολογικὸν Δίκαιον.....	17
8. Ἡ διάθρωσις τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου.....	19
9. Σύντομος ἱστορικὴ ἐπισκόπησις.....	21
10. Τὸ ἑλληνικὸν θετικὸν Ἐμπορικὸν Δίκαιον.....	23
11. Ἄλλαι πηγαὶ τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου.....	26
12. Ἡ ἱεράρχησις τῶν πηγῶν τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου.....	28

Μ Ε Ρ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο Ν

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Γενικῶς περὶ ἐμπορικῶν πράξεων

13. Τὸ ὑποκειμενικὸν καὶ τὸ ἀντικειμενικὸν σύστημα.....	33
14. Τὸ σύστημα τοῦ ἑλληνικοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου.....	34
15. Πρᾶξις - ἐπιχειρήσις - ἐργασία.....	36
16. Διακρίσεις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων.....	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Αί αντικειμενικῶς ἢ ὑπόλυτοι ἐμπορικαὶ πράξεις

	Σελ.
17. Ἡ ἀγορὰ πρὸς μεταπώλησιν	40
18. Ἡ προμήθεια	44
19. Ἡ χειροτεχνία	46
20. Ἡ παραγγελία καὶ ἡ μεσιτεία	49
21. Ἡ μεταφορὰ διὰ γῆς ἢ ὕδατος	52
22. Πρακτορία, πλειστηρίασις, δημόσια θεάματα	53
23. Πράξεις σχετικαὶ μετὰ τὴν ἐμπορικὴν πίστιν καὶ τὰ ὄργανα - μέσα πίστεως καὶ πληρωμῆς	56
24. Αἱ πράξεις τῆς θαλασσίας ἐμπορίας	60

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Εἰδικὰ θέματα καὶ παρατηρήσεις

25. Ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαὶ πράξεις ἐν τῆς νεωτέρας νομοθεσίας ..	63
26. Ἡ κατ' ἀναλογίαν ἐπέκτασις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων	66
27. Εἰδικῶς περὶ τῆς ἐμπορικῆς ἀντιπροσωπείας	70
28. Ἡ ἐμπορικότης τῶν ἀδικημάτων	72
29. Ἐμπορικαὶ πράξεις τοῦ Δημοσίου καὶ τῶν Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου	73
30. Παραγωγὸς ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικαὶ πράξεις	74
31. Παραγωγὸς ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικαὶ πράξεις	76
32. Ἀποκλεισμός ἀπὸ τῆς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς	78
33. Αἱ συνέπειαι τῆς ἐμπορικότητος πράξεώς τινος	85
34. Ἰκανότης πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων	88
35. Ἡ ἀπόδειξις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων	92
36. Εἰδικαὶ διαδικασίαι καὶ δικαιοδοσίαι ἐπὶ ἐμπορικῶν διαφορῶν	96

Μ Ε Ρ Ο Σ Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ν

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Γενικῶς περὶ τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπορίου

37. Συστήματα προσδιορισμοῦ τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπορίου	103
38. Ὁ ὀρισμός τοῦ ἐμπορίου κατὰ τὸν Ε.Ν.	104

	Σελ.
39. Ἡ ιδιότης τοῦ ἐμπόρου ἐπὶ τοῦ Δημοσίου, Νομικῶν Προσώπων Ἰδιωτικοῦ καὶ Δημοσίου Δικαίου	113
40. Κτῆσις καὶ ἀπώλεια τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου	115
41. Ἰκανότης πρὸς κτῆσιν τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου	120
42. Ἀσυμβίβαστα, ἀπαγορεύσεις καὶ περιορισμοὶ	126
43. Τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος	130
44. Αἱ νομικαὶ συνέπειαι τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου	133
45. Ἡ ἀπόδειξις τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου	135

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Αἱ ὀργανώσεις τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν βιομηχάνων

46. Ὀργανώσεις Δημοσίου Δικαίου	138
47. Ὀργανώσεις Ἰδιωτικοῦ Δικαίου	140
48. Διεθνεῖς ὀργανώσεις ¹	142

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Τὰ ἐμπορικὰ βιβλία

49. Ἡ ὑποχρέωσις τηρήσεως ἐμπορικῶν βιβλίων	144
50. Τὰ κατ' ἰδίαν ἐμπορικὰ βιβλία	147
51. Διατυπώσεις τηρήσεως τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων	150
52. Κυρώσεις ἐν παραβάσει τῶν νομίμων διατυπώσεων	152
53. Ἡ προσκόμισις τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου	153
54. Ἡ ἀποδεικτικὴ δύναμις τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων	155

Μ Ε Ρ Ο Σ Τ Ρ Ι Τ Ο Ν

Η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ἡ ἐπιχείρησις τοῦ ἐμπόρου ὡς ἐπαγγελματικὴ περιουσία

55. Ἐννοια καὶ περιεχόμενον τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως	161
56. Ἡ νομικὴ φύσις τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως	163
57. Πώλησις ἢ μεταβίβασις τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως	165
58. Ἐκμίσθωσις τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως	166

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως

59. Ἡ ἐμπορικὴ ἐγκατάστασις	167
60. Ἡ διεύθυνσις, τὸ προσωπικὸν καὶ οἱ συνεργάται τῆς ἐπιχειρήσεως	169
61. Ἡ συγκέντρωσις τῶν ἐπιχειρήσεων.....	173
62. Ἡ ἀναγκαστικὴ διαχείρισις τῆς ἐπιχειρήσεως.....	177

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἡ προστασία τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως
κατὰ τοῦ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ

63. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ.....	179
64. Γενικὴ ἀρχὴ προστατεύουσα τὴν ἐπιχείρησιν κατὰ τοῦ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ.....	181
65. Εἰδικαὶ περιπτώσεις ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ στρεφομένου καθ' ὄρισμένου προσώπου	183
66. Εἰδικαὶ περιπτώσεις ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ μὴ στρεφομένου καθ' ὄρισμένου ἀνταγωνιστοῦ	186
67. Αἱ νόμιμοι κυρώσεις	190
68. Ἡ συμβατικὴ προστασία κατὰ τοῦ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ.....	193

Μ Ε Ρ Ο Σ Τ Ε Τ Α Ρ Τ Ο Ν

Ἡ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

69. Εἰσαγωγὴ	199
--------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Τὸ διακριτικὸν γνῶρισμα τῆς ἐπιχειρήσεως

70. Ἡ ἔννοια τοῦ διακριτικοῦ γνῶρισματος	201
71. Ἡ προστασία τοῦ διακριτικοῦ γνῶρισματος.....	202

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἡ ἐμπορικὴ ἐπωνυμία

72. Ἐννοια, διακρίσεις καὶ χρήσις τῆς ἐμπορικῆς ἐπωνυμίας	204
73. Ἀρχαὶ διέπουσαι τὴν ἐμπορικὴν ἐπωνυμίαν	207

74. Κτῆσις, ἀπώλεια καὶ νομικὴ φύσις τοῦ ἐπὶ τῆς ἐμπορικῆς ἐπωνυμίας δικαιώματος	209
75. Ἡ προστασία τῆς ἐμπορικῆς ἐπωνυμίας	211

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Τὸ ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν σῆμα

76. Ἐννοια καὶ περιεχόμενον τοῦ ἐπὶ τοῦ σήματος δικαιώματος	213
77. Κτῆσις τοῦ ἐπὶ τοῦ σήματος δικαιώματος	215
78. Σήματα ἀπαράδεκτα πρὸς κατάθεσιν	218
79. Χρῆσις τοῦ σήματος	222
80. Συλλογικὰ σήματα	224
81. Ἡ μεταβίβασις τοῦ ἐπὶ τοῦ σήματος δικαιώματος	226
82. Διαγραφὴ τοῦ σήματος	228
83. Ἡ προστασία τοῦ σήματος	230
84. Ἄλλοδαπὰ σήματα	233

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἐφευρέσεις καὶ διπλώματα εὑρεσιτεχνίας

85. Ἐννοια, περιεχόμενον καὶ νομικὴ φύσις τῆς ἐφευρέσεως	234
86. Αἱ προϋποθέσεις προστασίας τῆς ἐφευρέσεως	235
87. Ἡ ἀπονομὴ τοῦ διπλώματος εὑρεσιτεχνίας	236
88. Περιορισμοὶ ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ προνομίου	238
89. Μεταβολαὶ σχετικαὶ μετὰ τὴν προνομιούχον ἐφεύρεσιν	239
90. Ἀπώλεια τοῦ προνομίου	241
91. Ἡ προστασία τῆς ἐφευρέσεως	242
92. Ἡ ἰδιαιτέρη προστασία τοῦ ἠθικοῦ δικαιώματος τοῦ πρωτοεργοῦ τῆς ἐφευρέσεως	244

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑΙ ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ

- Α Κ.** = Αστικός Κώδιξ.
- Ἀναστασιάδης** = Ἡλ. Ἀναστασιάδου, Ἑλληνικὸν Ἐμπορικὸν Δίκαιον, τόμ. Γ, ἔκδ. 5η, 1949.
- Α.Π.** = Ἄρειος Πάγος
- Β' Δ.Δ. Σημάτων** = Δευτεροβάθμιον Διοικητικὸν Δικαστήριον Σημάτων.
- C d.C.** = Code de Commerce.
- Δ.Α.Ε.** = Διάταγμα «Περὶ Ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων».
- Δελούκας** = Ν. Δελούκα, Ἀντικείμενα καὶ Ὑποκείμενα τῶν ἔμπορικῶν συναλλαγῶν, 1957.
- Ε.Β.Ε.** = Ἐμπορικὸν καὶ Βιομηχανικὸν Ἐπιμελητήριον.
- Ε.Ν.** = Ἐμπορικὸς Νόμος.
- Escarra** = J. Escarra, Manuel de droit Commercial, 1947.
- Hamel — Lagarde** = J. Hamel et G. Lagarde, Traité de droit commercial, t. I. 1954.
- Καραβᾶς** = Κ. Καραβᾶ, Ἐγχειρίδιον Ἐμπορικοῦ Δικαίου, τόμ. Α' ἔκδ. 2α, 1962.
- ΚΙΝ.Δ.** = Κώδιξ Ἰδιωτικοῦ Ναυτικοῦ Δικαίου, 1958.
- Πέρδικας** = Π. Πέρδικα, Ἐγχειρίδιον Ἐμπορικοῦ Δικαίου, ἔκδ. 3η, 1960.
- Πολ. Δικ.** = Πολιτικὴ Δικονομία.
- Ripert** = G. Ripert — P. Durand — R. Roblot, Traité élémentaire de droit commercial. 4e éd. 1959.
- Σηλιοπούλος** = Κυρ. Σηλιοπούλου, Στοιχεῖα Ἐμπορικοῦ Δικαίου, τευχ. Α', 1956.
- Σ.τ.Ε.** = Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας.
- Τσιριντάνης** = Ἀλεξ. Τσιριντάνη, Στοιχεῖα Ἐμπορικοῦ Δικαίου, τευχ., Α' 1962

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

INDEX

Introduction	1
Chapter I	10
Chapter II	25
Chapter III	40
Chapter IV	55
Chapter V	70
Chapter VI	85
Chapter VII	100
Chapter VIII	115
Chapter IX	130
Chapter X	145
Chapter XI	160
Chapter XII	175
Chapter XIII	190
Chapter XIV	205
Chapter XV	220
Chapter XVI	235
Chapter XVII	250
Chapter XVIII	265
Chapter XIX	280
Chapter XX	295
Chapter XXI	310
Chapter XXII	325
Chapter XXIII	340
Chapter XXIV	355
Chapter XXV	370
Chapter XXVI	385
Chapter XXVII	400
Chapter XXVIII	415
Chapter XXIX	430
Chapter XXX	445
Chapter XXXI	460
Chapter XXXII	475
Chapter XXXIII	490
Chapter XXXIV	505
Chapter XXXV	520
Chapter XXXVI	535
Chapter XXXVII	550
Chapter XXXVIII	565
Chapter XXXIX	580
Chapter XL	595
Chapter XLI	610
Chapter XLII	625
Chapter XLIII	640
Chapter XLIV	655
Chapter XLV	670
Chapter XLVI	685
Chapter XLVII	700
Chapter XLVIII	715
Chapter XLIX	730
Chapter L	745
Chapter LI	760
Chapter LII	775
Chapter LIII	790
Chapter LIV	805
Chapter LV	820
Chapter LVI	835
Chapter LVII	850
Chapter LVIII	865
Chapter LIX	880
Chapter LX	895
Chapter LXI	910
Chapter LXII	925
Chapter LXIII	940
Chapter LXIV	955
Chapter LXV	970
Chapter LXVI	985
Chapter LXVII	1000

Η ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

1.

Ἔννοια καὶ περιεχόμενον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου

I. Τὸ Ἐμπορικὸν καὶ τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον εἶναι τὰ δύο τμήματα ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ Ἰδιωτικὸν Δίκαιον. Καὶ οἱ μὲν θεσμοὶ τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου ρυθμίζονται βασικῶς ὑπὸ τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος (καὶ τῆς λοιπῆς ἀστικῆς νομοθεσίας), ἐνῶ οἱ θεσμοὶ τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου διέπονται βασικῶς ὑπὸ τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου (καὶ τῆς λοιπῆς ἐμπορικῆς νομοθεσίας).

Ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἐννοίας καὶ τοῦ πεδίου ἐφαρμογῆς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου παρουσιάζει ἰκανὰς δυσκολίας, ὀφειλομένας εἰς τὸ ὅτι αὐτὴ μοιραίως συναρτᾶται πρὸς διάφορα συστήματα καὶ ἀντιλήψεις, αἱ ὁποῖαι ἐπηρεάζουν τὴν νομικὴν σκέψιν πρὸς κατευθύνσεις ἐκ διαμέτρου πρὸς ἀλλήλας ἀντιθέτους. Οὕτω :

Κατὰ τὸ πρῶτον σύστημα, Ἐμπορικὸν Δίκαιον εἶναι τὸ δίκαιον τῶν ἐμπόρων, τὸ δίκαιον τὸ ὁποῖον ρυθμίζει τὰς συναλλαγὰς τῆς ἐπαγγελματικῆς τάξεως τῶν ἐμπόρων.

Κατὰ τὸ δεύτερον σύστημα, Ἐμπορικὸν Δίκαιον εἶναι τὸ αὐτόνομον ἐκεῖνο τμῆμα τοῦ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου, τὸ ὁποῖον διέπει τὰς ἐκ τοῦ ἐμπορίου ἢ τῆς ἐμπορίας προκύπτουσας σχέσεις, εἶναι δὲ ἀδιάφορον ἂν αὕτη ἀσκῆται κατ' ἐπάγγελμα ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου ἢ συμπτωματικῶς, παρέργως καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ ὑπὸ προσώπου μὴ ἔχοντος τὴν ιδιότητα τοῦ ἐμπόρου.

Ἀμφότερα τὰ συστήματα ταῦτα, οὕτως ἀμιγῶς παρουσιαζόμενα καὶ ἐφαρμοζόμενα, ἐμφανίζουν ἀσαφείας, ἀτελείας καὶ ἀβεβαιότητος, ὅλον ἐν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου ἐντεινομένας, καθ' ὅσον τὸ μὲν ἐμπόριον εἶναι οὐχὶ ἱκανοποιητικῶς προσδιωρισμένη οἰκονομικὴ ἐννοια, τὰ δὲ ἐμπορικὰ ἐπαγγέλματα καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν συναλλαγαὶ εἶναι δυσχερέστατον, ἂν μὴ ἀδύνατον, ἐπακριβῶς νὰ προσδιορισθοῦν.

II. Τό, νῦν, ἐν Ἑλλάδι ἰσχύον Ἐμπορικὸν Δίκαιον ἀκολουθεῖ κατὰ βάσιν τὸ δεύτερον τῶν προεκτεθέντων συστημάτων : Εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ

ἔμπορίου. Ρυθμίζει τὰς ἔμπορικὰς πράξεις, ἀδιαφόρως ἂν αὐταὶ ἀσκοῦνται ἀπὸ κατ' ἐπάγγελμα ἑμπόρους ἢ μὴ. Ἐπίκεντρον τοῦ ἐνδιαφέροντός του εἶναι αἱ ἔμπορικαὶ συναλλαγαί, ἃς κυρίως καὶ προεχόντως ἐρευνᾷ καὶ ρυθμίζει. Εἶναι τὸ δίκαιον τῶν ἔμπορικῶν συναλλαγῶν. Παρ' ὅλον ὅμως τοῦτο τὸ ἑλληνικὸν Ἐμπορικὸν Δίκαιον δὲν εἶναι ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον δίκαιον τῶν ἐξ ἀντικειμένου ἔμπορικῶν πράξεων ἢ συναλλαγῶν. Δὲν ἀγνοεῖ τὸν ἔμπορον καὶ τὸν νομικὸν ἐπαγγελματικὸν του βίον.

Κατὰ ταῦτα, τὸ παρ' ἡμῖν ἀκολουθούμενον σύστημα εἶναι μικτόν. Ἦτοι τὸ ἑλληνικὸν Ἐμπορικὸν Δίκαιον περιλαμβάνει κανόνας δικαίου, σχετικῶς μὲ τὰς ἔμπορικὰς συναλλαγάς, ἀντικειμενικῶς καὶ ἀπροσώπως σκοπούμενας, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς ἑμπόρους. Ἀσχολεῖται μὲ τὸ δίκαιον τῶν ἔμπορικῶν πράξεων, ἀλλὰ, ἔστω καὶ κατὰ δεῦτερον λόγον, καὶ μὲ τὸ δίκαιον τῆς ἐπαγγελματικῆς τάξεως τῶν ἑμπόρων.

Οἱ κανόνες οὗτοι ἀνήκουσι μὲν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ Ἰδιωτικὸν Δίκαιον, εἶναι ὅμως καὶ τινες ἐξ αὐτῶν ἐμπεποτισμένοι ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δημοσίου Δικαίου (διοικητικοῦ, ποινικοῦ, φορολογικοῦ, δικονομικοῦ).

Ἐμπορικὸν Δίκαιον δὲν εἶναι μόνον τὸ περιλαμβανόμενον εἰς τὸν Ἐμπορικὸν Νόμον, ὡς οὗτος ἐτροποποιήθη, ἀλλὰ καὶ πλεῖστοι ὅσοι νόμοι, ὧν τὴν θέσπισιν ἐπέβαλεν ὁ ὀσημέραι ραγδαίως ἐξελισσόμενος οἰκονομικὸς βίος (κατωτέρω §§ 25 - 27).

III. Ἄλλ' ὅμως τὸ ἑλληνικὸν Ἐμπορικὸν Δίκαιον, ὡς καὶ ἐκεῖνα, ἅτινα ἀκολουθοῦν τὸ σύστημα τοῦ γαλλικοῦ Ἐμπορικοῦ Κώδικος, ὡς κατ' ἐξοχὴν δίκαιον τοῦ ἔμπορίου, δὲν δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι εἶναι ἀποκλειστικὸν δίκαιον τοῦ κατὰ τὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν ἔμπορίου.

Συμφώνως πρὸς εὐρέως διαδεδομένον ὄρισμόν, ἔμποριον, ἐν τῇ οἰκονομικῇ ἔννοιά τοῦ ὄρου, εἶναι ἡ ἀνθρωπίνῃ δραστηριότητι, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτυγχάνεται ἢ ἐπὶ κέρδει διαμεσολάβησις ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἀπὸ τῆς παραγωγῆς εἰς τὴν κατανάλωσιν.

Ἄλλ' ὅμως ὁ ὄρισμὸς οὗτος εἶναι λίαν στενός, μὴ δυνάμενος νὰ ἰκανοποιήσῃ τὴν σύγχρονον ἔννοιαν τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, οὕτινος τὰ ὅρια εἶναι ρευστά, διαρκῶς μετακινούμενα. Τῷ ὄντι, ὁ νόμος σχέσεις τινάς, ὑπάγει εἰς τὴν ρύθμισιν τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, μολονότι αὐταὶ δὲν ἐμπίπτουν εἰς τὴν κατὰ τὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν ἔννοιαν τοῦ ἔμπορίου, ὡς λ.χ. ἡ χειροτεχνία, ἡ βιοτεχνία καὶ ἡ βιομηχανία, ἡ πρακτορεία, αἱ τραπεζικαὶ ἐργασίαι, ἡ ἀσφάλισις, αἱ ἐκ συναλλαγματικῆς, γραμματίου εἰς διαταγὴν καὶ ἐπιταγῆς ὑποχρεώσεις, αἱ ἀναληφθεῖσαι δι' αἰτίαν ἀστικῆν.

Εἰδικώτερον, ἡ μεταποιητικὴ δραστηριότης γίνεται σήμερον διὰ τῆς βιομηχανίας. Τὸ ἔμποριον διακρίνεται τῆς βιομηχανίας ἀπὸ οἰκονομικῆς ἐπόψεως. Γίνεται λόγος περὶ ἔμπορίου ἂφ' ἑνός, περὶ βιομηχανίας ἂφ' ἐτέ-

ρου, ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων, ὡς ἐπαγγελματικῶν τάξεων διαφόρων ἀλλήλων.

Ἄντιθέτως, ἐξ ἐπόψεως νομικῆς, τὸ ἐμπόριον περιλαμβάνει καὶ τὴν βιομηχανίαν, ὃ δὲ βιομήχανος εἶναι ἔμπορος (Πρβλ. καὶ § 4, 1).

Τὸ ἐμπόριον, ἄρα, ἐξ ἐπόψεως νομικῆς, εἶναι ἔννοια εὐρυτέρα καὶ καλύπτει κατηγορίαν σχέσεων, συναλλαγῶν καὶ θεσμῶν, οἵτινες ἐκάστοτε προσδιορίζονται ὑπὸ τῶν ἐμπορικῶν νόμων καὶ ἐθίμων.

2.

Περὶ τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τοῦ ἐμπορίου

I. Ἡ μεσολάβησις.

Ἡ ἀντίληψις, ἣν εἶχον εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ τὸν Μεσαίωνα περὶ τοῦ ἐμπορίου, ἢ κριτικὴ ἥτις διευπλώθη ὑπὸ συγχρόνων περὶ τῆς ἠθικῆς καὶ κοινωνικοπολιτικῆς ἀποστολῆς του, ὅσον καὶ ἡ ἐκάστοτε κρατικὴ πολιτικὴ ἐναντι τοῦ ἐμπορίου, εἶναι ἀδιάφοροι διὰ τὴν διάγνωσιν τῶν ἐννοιολογικῶν καὶ θεμελιωδῶν γνωρισμάτων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν αἱ ἐμπορικαὶ συναλλαγαί, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐμπορίας.

Ἡ σαφὴς ἀντίληψις περὶ τῶν ἀναζητουμένων χαρακτηριστικῶν θὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἀσφαλῆ διάγνωσιν ἂν συγκεκριμένη πρᾶξις (συναλλαγή) δέον νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἐμπορικὴ ἢ ὄχι.

Κοινῶς διαπιστοῦται ὅτι τὸ ἐμπόριον συμβάλλει εἰς τὴν κυκλοφορίαν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, ἥτις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς παρεμβολῆς του μεταξὺ παραγωγῆς (γεωργικῆς ἢ βιομηχανικῆς) καὶ καταναλώσεως. Τὸ ἐμπόριον ἀποτελεῖ τὸν κρίκον, ὅστις συνδέει τὴν προσφορὰν καὶ τὴν ζήτησιν. Τὸ πρᾶγμα ἀποκτᾷ χρησιμότητα καὶ ἀξιοποιεῖται οἰκονομικῶς χάρις εἰς τὴν μεσολαβητικὴν λειτουργίαν τοῦ ἐμπορίου. Ἐνθα τοιαύτη διαμεσολάβησις δὲν ὑπάρχει ἢ ἀφ' ἧς ἔπαυσε νὰ ὑπάρχη εὕρισκόμεθα ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου.

Τὰ ἀκράτα σημεῖα δράσεως τῆς ἐμπορίας εἶναι : ὡς ἀφετηρία μὲν ἡ ὑπαρξὶς παραγωγῆς, ἣν διακινεῖ τὸ ἐμπόριον, ὡς τέρμα δὲ ἡ κατανάλωσις, ὅτε δὲν δύνανται νὰ γίνονται πλέον λόγος περὶ κυκλοφορίας τοῦ οἰκονομικοῦ ἀγαθοῦ.

II. Αἱ μορφαὶ τῆς μεσολαβήσεως.

Ἡ μεσολαβητικὴ αὕτη ἐνέργεια τοῦ ἐμπορίου ἐκδηλοῦται διὰ μιᾶς ἢ πλειάδος διαδοχικῶν ἢ πλέγματος ποικιλιωνύμων συμβάσεων.

Μορφαὶ ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικαὶ τῆς μεσολαβητικῆς λειτουργίας τοῦ ἐμπορίου εἶναι αἱ ἑξῆς :

1. Ἡ μεσολάβησις ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς μεταφορᾶς, ὅφ' ἦν νοητέον ὅχι τὴν πρᾶξιν τῆς ὕλικῆς μετατοπίσεως τοῦ πράγματος, ἀλλὰ τὴν ὀργάνωσιν δι' ἧς καθίσταται ἐφικτὴ ἡ ἐνέργεια τῶν πράξεων, αἵτινες ὀδηγοῦν εἰς τὴν ὕλικὴν διακίνησιν τοῦ πράγματος. Ἱστορικῶς, ἡ διὰ τῆς μεταφορᾶς συντελουμένη μεσολάβησις ἀρχικῶς μὲν ἐνεφανίσθη ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς χερσαίας μεταφορᾶς, ἐν συνεχείᾳ τῆς θαλασσίας, κατὰ τοὺς τελευταίους δὲ χρόνους καὶ τῆς ἀεροπορικῆς μεταφορᾶς.

2. Ἡ μεσολαβητικὴ ὁμως ἐνέργεια, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της, περικλείει τὴν ἔννοιαν τῆς κινδυνεύσεως, τῆς ἀναλήψεως κἀποιοῦ κινδύνου. Ἡ ἄσκησις ἐμπορίας εἶναι ἀναποσπᾶστος συνυφασμένη μὲ τὴν ἀνάληψιν κινδύνου ἐκ μέρους τοῦ ἐπιδιδομένου εἰς τοιαύτην δραστηριότητα.

Εἰς τὴν μεταφορὰν ὁ κίνδυνος προσλαμβάνει τὴν μορφήν ἐνδεχομένης καταστροφῆς, ἀπωλείας τοῦ ὑπὸ μεταφορὰν τελούντος ἐμπορεύματος.

Ἐπὶ ἀγορᾶς, ἧτις γίνεται ἐπὶ σκοπῷ μεταπωλήσεως, οἱ κίνδυνοι οἱ ἀπειλοῦντες τὸν ἀγοραστὴν δύνανται νὰ συνίστανται εἴτε εἰς τὴν μὴ δυνατότητα μεταπωλήσεως εἰ μὴ εἰς τιμὴν μικροτέραν τῆς κτήσεως, λόγῳ ἐν τῷ μεταξὺ πτώσεως τῶν τιμῶν, εἴτε εἰς ἀδυναμίαν πωλήσεως, διότι τὸ πρᾶγμα ἀφίχθη μὲ μεγίστην καθυστέρησιν καὶ παρήλθεν ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν θὰ καταναλίσκετο καὶ δὲν ἔχει πλέον ἐμπορικὴν ἀξίαν, διότι παρήλθεν ἡ μόδα, ἧτις, νῦν, οἰκονομικῶς, τὸ ἀχρηστεύει. Ὁ ἀσφαλιστὴς καλύπτει κινδύνους, ὁ τραπεζίτης, ὡς ἔμπορος χρήματος, ἀναλαμβάνει τὸν κίνδυνον τῆς μελλοντικῆς ἀφερεγγυότητος τῶν κελατῶν του, οὓς χρηματοδοτεῖ. Ἐπιχειρηματίας σημαίνει τὸλμην. Τολμηρὸς ὁμως, εἶναι τις ἐναντὶ κινδύνου σταθμισμένου ἢ ἀσταθμήτου ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ. Περὶ τὸλμης δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος ὅπου ὑπάρχει ἀσφάλεια, σταθερότης, βεβαιότης. Ὁ ἔμπορος καὶ ὁ ἐν γένει ἐπιχειρηματίας εἶναι πρόσωπον ριψοκίνδυνον.

3. Ὁ μεσολαβητικὸς ρόλος τοῦ ἐμπορίου προσλαμβάνει τὴν ἔννοιαν παροχῆς ἐμπορικῆς πίστεως. Αἱ περισσότεραι συναλλαγαὶ εἰς τὸ ἐμπόριον καθίστανται δυναταὶ χάρις εἰς τὸ ὅτι ἡ καταβολὴ τοῦ ὀφειλομένου τιμήματος λαμβάνει χώραν μετὰ πάροδον προθεσμίας. Ἡ κυκλοφορία, ἔτι δὲ καὶ αὐτὴ ἡ παραγωγή, οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἄνευ τῆς πίστεως θὰ ἦτο ἀδύνατος. Συναλλαγαὶ ἄνευ πίστεως ὁμοιάζουν μὲ πτηνὸν χωρὶς πτερὰ (J h e r i n g).

Παροχὴ πίστεως σημαίνει χορήγησιν προθεσμίας ἐκπληρώσεως τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ἀντισυμβαλλομένου. Ἡ τοιαύτη, ὁμως, χορήγησις προθεσμίας σημαίνει ὅτι συνδέει τις τὴν τύχην του μὲ τὰς οἰκονομικὰς περιπε-

τείας καὶ τοὺς ἐμπορικοὺς κινδύνους, οὔτινες, κατὰ τὸν ἐνδιάμεσον χρόνον, δύνανται νὰ πλήξουν τὸν ὀφειλέτην τῆς παροχῆς. Σήμερον ἡ οἰκονομία εἶναι πιστωτικὴ σχεδὸν ἐν τῷ συνόλῳ τῆς, ἢ δὲ πρόνοια τοῦ δανειστοῦ νὰ ζητήσῃ ἐμπράγματον ἀσφάλειαν (ἐνέχυρον, ὑποθήκην)—τοῦθ' ὅπερ δὲν ἰκανοποιεῖ τὴν ταχύτητα μὲ τὴν ὁποίαν διεξάγεται τὸ ἐμπόριον—ἀμβλύνει χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐξαφανίσῃ τὸν κίνδυνον τῆς ἀφερεγγυότητος τοῦ ὀφειλέτου.

4. Τέλος, ἡ διαμεσολαβητικὴ ἐνέργεια τοῦ ἐμπορίου δύναται νὰ εἶναι ἔμμεσος, συνισταμένη εἰς ὠρισμένας πράξεις, β ο η θ η τ ι κ ἄ ς τῆς κατὰ κύριον λόγον μεσολάβησεως. Τοιαύτη ἔμμεσος διαμεσολάβησις συντελεῖται διὰ τῆς παραγγελίας, τῆς μεσιτείας, τῆς ἐμπορικῆς ἀντιπροσωπείας, τῆς ναυτικῆς πρακτορείας (κατωτέρω §§ 20, 27). Ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν τούτων συναλλαγῶν ἡ μεσολάβησις συνίσταται εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς γνώσεως τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς ὑπὸ ἄλλων, οὔτινες βοηθοῦνται καὶ οὐσιωδῶς διευκολύνονται εἰς τὴν κατάρτισιν δικαιπραξιῶν, αἵτινες ἀποτελοῦν ἄμεσον διαμεσολάβησιν μεταξὺ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως. Ὡς καθίσταται ἀντιληπτόν, τὰ προεκτεθέντα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ἐμπορίου οἰκοδομοῦνται ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐννοίας αὐτοῦ.

III. Ἐπικίνδυνος διαμεσολάβησις καὶ κερδοσκοπία εἰς τὸ ἐμπόριον.

Ὡς ἀντιστάθμισμα τῆς ἀβεβαιίας, ἐξ ἐπόψεως οἰκονομικῆς ἐκβάσεως τῆς ἐμπορίας, ἦν τις ἀσκεῖ, τῶν κινδύνων ζημίας οὗς οὗτος διατρέχει, ἵσταται ἡ προσδοκία καὶ ἡ ἐλπίς τοῦ κέρδους, ἣτις κεντρίζει τὴν δραστηριότητά του, ἀποτελοῦσα τὴν ἀφετηρίαν καὶ τὸν τελικὸν σκοπὸν τῶν ἐπιδιώξεόν του (finis mercatorum lucrum). Ὁ ἔμπορος οὐδὲν πράττει ἄνευ οἰκονομικῆς σκοπιμότητος. Ἀποτελεῖ δόγμα τοῦ ἐμπορίου ὅτι κίνητρον τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος εἶναι τὸ κέρδος, μολονότι ὁ νόμος οὐδεμίαν νύξιν ποιεῖται περὶ τοῦ στοιχείου τούτου, ὡς ἐννοιολογικῶς ἀναγκαίου διὰ τὴν ἐμπορικὴν συναλλαγὴν.

Ἄν, ὅμως, ὁ ἐπιδιδόμενος εἰς τὴν ἐμπορίαν στέργῃ εἰς ἀνάληψιν κινδύνου, διότι ἀποσκοπεῖ εἰς πραγματοποιήσιν κέρδους, ἐν τούτοις ἡ ἔκβασις τῆς προσπαθείας ἐνδέχεται νὰ δικαιώσῃ τὰς προσδοκίας του, συνήθως ὅμως τὰς διαψεύδει, διότι τελικῶς ζημιούται.

Ὁ ἐπιδιδόμενος εἰς τὴν ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων καὶ δὴ κατ' ἐπάγγελμα (ἔμπορος) δὲν διαπνέεται ἀπὸ νοοτροπίας ἀστοῦ.

Ὁ μισθὸς τοῦ ὑπαλλήλου, τὸ μίσθωμα ἐξ οἰκοδομῶν ὅπερ ἀπολαμβάνει ὁ ἰδιοκτῆτης, ὁ τόκος ὃν ἀπολαμβάνει ὁ καταθέτης ταμειυτηρίου ἢ ὁ ἐνυπόθηκος δανειστής, πάντα ταῦτα ἀποτελοῦν προσόδους, εἰσοδήματα τῆς ἀστικῆς τάξεως, κατὰ κανόνα βέβαια τόσον ὡς πρὸς τὸ μέγεθος ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν πραγματοποιήσιν των.

Τὴν τοιαύτην βεβαιότητα οὐδὲ πόρρωθεν ἔχει ὁ ἐπιδιδόμενος εἰς τὴν ἐμπορίαν, καθ' ὅσον τὸ κέρδος, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ἀντάλλαγμα τοῦ κινδύνου ὃν ἀναδέχεται, δὲν εἶναι βέβαιον ἂν θὰ πραγματοποιηθῆ καὶ ποῖον θὰ εἶναι τὸ μέγεθός του. Ἡ πραγματοποίησις ἢ μὴ τοῦ κέρδους συναρτᾶται μὲ τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν τῶν διαφόρων στοιχείων, ἅτινα λαμβάνει ἢ ὄχι ἐπαρκῶς ὑπ' ὄψιν ὁ ἔμπορος, ὡς καὶ μὲ τυχερά δυνάμενα ἢ μὴ νὰ προβλεφθῶσιν ἢ παρεμποδισθῶσιν, ἅτινα τὸν ὁδηγοῦν εἰς οἰκονομικὸν θρίαμβον ἢ καταστροφήν.

Ἄν, ὁμως, ἡ ρισκὶνδυνος διαμεσολάβησις (κίνδυνος, ἀβεβαιότης) ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ κερδοσκοπία ἀποτελοῦν τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ἐμπορίου, ἐκ τούτου δὲν ἔπεται ὅτι ταῦτα δεόν ἀπαραιτήτως νὰ εἶναι ἐμφανῆ εἰς ὅλας τὰς ἐμπορικὰς πράξεις. Ἀναφέρονται (Τσιριντάνης, Α' § 3) περιπτώσεις, καθ' ἃς Ἀνώνυμοι Ἐταιρεῖαι διανέμουν κατ' ἔτος σταθερὸν μέρος (ὥστε φαίνεται ἐξαφανιζόμενον τὸ στοιχεῖον τοῦ κινδύνου), ἐνῶ εἰς ἄλλας ὁ ἔμπορος εἶναι βέβαιος ἐκ τῶν προτέρων διὰ τὴν ζημίαν, ἣν θὰ ἐπιφέρῃ ἢ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιχειρουμένη πρᾶξις, ἢ ὅποια ὁμως συναρτᾶται πρὸς γενικωτέρους κερδοσκοπικοὺς συνδυασμοὺς (περίπτωσης dumping).

Ταῦτα, ὁμως, δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ ἀποχρωματίσουν τὴν τυπικὴν φυσιογνωμίαν τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος, εἴτε συμπτωματικῶς, εἴτε κατ' ἐπάγγελμα ἀσκεῖται αὕτη.

3.

Ἄντικείμενα ἐφ' ὧν ἀσκεῖται ἡ ἐμπορικὴ δραστηριότης

I. Γενικῶς.

Πρὸς τὴν οὐσιώδη διαφορὰν μεταξὺ οἰκονομικοῦ καὶ νομικοῦ ἐμπορίου (§ 1, III) ἀντιστοιχεῖ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τῆς οἰκονομικῆς καὶ νομικῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος. Θὰ ἦτο πεπλανημένη ἢ ἀντίληψις, καθ' ἣν ἀντικείμενα τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος εἶναι ὅλα ὅσα, ἀλλὰ καὶ μόνον ὅσα, θεωρεῖ τοιαῦτα ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία. Τοιαύτη τις ἐκδοχὴ διὰ νὰ εἶναι συνεπὴς θὰ ἔδει νὰ δεχθῆ ὅτι ἐνταῦθα ὑπάγονται καὶ τὰ ἀκίνητα, ἅτινα ὁμως ἀποκλείονται, νὰ ἀποκρούσῃ δὲ ὡς περιλαμβανόμενα εἰς τὰ ἀντικείμενα τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος τὰς ὑπηρεσίας, τὸν κίνδυνον κλπ., ἅτινα ὁμως ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία δὲν θεωρεῖ ὡς ἀντικείμενα ἐμπορίας.

Οὐδαμοῦ τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας ἀπαντᾶται ὁρισμὸς τῶν ἐννοιῶν «ἀντικείμενον ἐφ' οὗ ἀσκεῖται ἡ ἐμπορικὴ δραστηριότης» καὶ «ἐμπόρευμα».

μολονότι ὁ καθορισμὸς τῶν ταυτοσήμων τούτων ἐκφράσεων παρουσιάζει σοβαρὰν νομικὴν καὶ πρακτικὴν ἀξίαν (οὕτω ἄρθρ. 2 καὶ 3 β.δ. 1835 «περὶ ἀρμοδιότητος τῶν ἐμποροδικείων», ἄρθρ. 669, 670, 679 Ε.Ν., ἄρθρ. 250, 978 Α.Κ.).

Τὴν ἔννοιαν τῶν ὡς ἄνω ὄρων θὰ πορισθῶμεν, κατ' ἀνάγκην, ἐκ τῆς συναλλακτικῆς πρακτικῆς, ἧς ὁμως ἡ ραγδαία ἐξέλιξις δὲν δύναται νὰ τὴν καθηλώσῃ εἰς προκαθορισμένον νομικὸν πλαίσιον.

Πάντως μετὰ βεβαιότητος δύναται νὰ λεχθῇ: α) ὅτι οὐδὲν ἀντικείμενον (πρᾶγμα) εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένον μετὰ τὴν ιδιότητα τοῦ «ἐμπορεύματος» καὶ β) ὅτι ἐν πρᾶγμα δύναται νὰ καταστῇ «ἐμπόρευμα», ἐφ' ὅσον γίνῃ ἀντικείμενον ἐμπορικῆς συναλλαγῆς. Οὕτως ὁ σίτος καὶ πᾶν προῖον τῆς γῆς, εὐρισκόμενον εἰς χεῖρας τοῦ παραγωγοῦ γεωργοῦ, δὲν εἶναι ἐμπόρευμα, εἶναι ὁμως τοιοῦτον εὐρισκόμενον εἰς χεῖρας τοῦ βιομηχάνου.

Γενικῶς εἰπεῖν, πᾶν κινητὸν ἀγαθὸν δύναται νὰ καταστῇ ἐμπόρευμα, ἐφ' ὅσον γίνῃ ἀντικείμενον ἐμπορικῆς πράξεως ἐνεργουμένης εἴτε κατ' ἐπάγγελμα εἴτε ἐπ' εὐκαιρίᾳ, εἶναι δὲ ἀδιάφορον ἂν ἡ δραστηριότης αὕτη θὰ εἶναι κερδαλέα ἢ μὴ εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν.

II. Αἱ κατηγορίαι τῶν ἐμπορευμάτων.

1. Ἐνσώματα κινητὰ ἀντικείμενα (πράγματα).—Κατὰ τὴν ἔννοιαν, ἣν πορίζομεθα ἐκ τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου (Α.Κ. 947), πράγματα εἶναι ἐνσώματα ἀντικείμενα, αὐτόνομα καὶ αὐθύπαρκα, δεκτικὰ ἐξουσιάζεως ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου.

Κατὰ τὴν § 2 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου ὡς πράγματα λογίζονται καὶ αἱ φυσικαὶ δυνάμεις ἢ ἐνέργειαι, ἰδίᾳ τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα καὶ ἡ θερμότης, ἐφ' ὅσον περιοριζόμεναι ἐντὸς ὀρισμένου χρόνου ὑπόκεινται εἰς ἐξουσίαν. Ἡ ἀπαριθμησις εἶναι ἐνδεικτικὴ, γίνεται δὲ δεκτὸν ὅτι ἀντικείμενον ἐμπορίας δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ὁ εἰς ἐξουσίαν ὑποκείμενος ἀτμός, ἢ ψῆξις, τὸ φωταερίον κλπ.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐνσωμάτων κινητῶν ἀντικειμένων περιλαμβάνονται, κατέχοντα ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὸ ἐμπόριον, τὰ «ἀξιόγραφα» (πιστωτικοὶ τίτλοι, χρηματοῖγραφα, δικαιοῖγραφα), ἤτοι τὰ ἐγγράφα ἐκεῖνα τὰ ἐνσωματοῦντα ἀπαίτησιν (δικαίωμα), κατὰ τρόπον ὥστε αὕτη δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ (ἀσκηθῇ ἢ μεταβιβασθῇ) ἄνευ τῆς ὑλικῆς ὑποστάσεως καὶ κατοχῆς τοῦ ἐγγράφου.

Τέλος εἶναι δεκτικὰ ἐμπορίας καὶ πράγματα κινητὰ, μολονότι εἶναι ἐκτὸς συναλλαγῆς ἢ ἀπηγορευμένης συναλλαγῆς, ἐπὶ τῷ τέλει προστασίας τῶν χρηστῶν ἠθῶν, τῆς δημοσίας ὑγείας, τάξεως καὶ ἀσφαλείας τοῦ κράτους, τοῦ νομίματος καὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, τῆς ἱστορικῆς καὶ καλ-

λιτεχνικῆς περιουσίας τοῦ κράτους (ἀρχαιολογικοὶ κλπ. θησαυροὶ μουσείων).

2. Ἀ σώματα ἀγαθὰ καὶ ἐνοχικὰ δικαιώματα.—Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ ἔχοντα καθαρῶς νομικὴν ὑπόστασιν δικαιώματα καὶ αἱ ἐν γένει περιουσιακὸν χαρακτῆρα ἔχουσαι ἀπαιτήσεις, ἔτι δὲ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ, ὡς λ.χ. ἡ ἐμπορικὴ φήμη καὶ πελατεία, τὰ σήματα, τὰ διπλώματα εὑρεσιτεχνίας, ἡ ἐμπορικὴ ἐπωνυμία, ὁ διακριτικὸς τίτλος τῆς ἐπιχειρήσεως, τὰ δικαιώματα πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς δημιουργίας.

3. Ἡ πίστις.—Πίστις εἶναι ἡ ἐμπιστοσύνη, ἣν πρόσωπόν τι ἐμπνέει εἰς τὰς συναλλαγάς, ἀποτελοῦσα τὴν συνισταμένην περιουσιακῆς ὄντητος, ἐντιμότητος, συνεπειᾶς καὶ ἀκριβείας τῆς ἐν τῷ μέλλοντι ἐκπληρώσεως τῶν ἀνελημμένων ὑποχρεώσεων του. Ἡ πίστις ὑπῆρξε τὸ βάθρον τῆς οικονομικῆς προόδου τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ πίστις, ἥτοι ἡ δυνατότης προσωρινῆς ἐνισχύσεως τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως προσώπου τινός, ὡς ἄλλον ἀγαθόν, ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον ἐμπορικῆς δραστηριότητος (ἐκμεταλλεύσεως). Ποικίλαι εἶναι αἱ μορφαί, ὑφ' ἧς ἡ πίστις ἐμφανίζεται εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἐφ' ὅσον μάλιστα ἡ ὑποχρέωσις τοῦ πιστοῦχου (ὀφειλέτου), ἧς ἡ ἐκπλήρωσις πρόκειται νὰ λάβῃ χώραν μετὰ προθεσίαν, ἐνσωματωθῇ εἰς ἀξιογράφα (λ.χ. συναλλαγματικὴ, ὁμολογία κλπ.), τότε τὸ ἀντιστοιχόν δικαίωμα, ὅπερ παρίσταται διὰ τοῦ χαρτίου, διολισθαῖνον εἰς τὸν ροτὴν τῶν οικονομικῶν ἀγαθῶν, εὐχερέστατα καθίσταται ἀντικείμενον ἐμπορίας δι' ἐνεργείας συναλλαγῶν ἐπ' αὐτοῦ (προεξόφλησις, ἐνεχυρίασις κλπ.).

Συνήθως, ὅμως, ἡ πίστις ἀσκεῖται ὑπὸ κατ' ἐπάγγελμα ἐμπορευομένων ταύτην. Οὕτως ὁ τραπεζίτης, τὴν πίστιν (ἐμπιστοσύνην), ἣν δέχεται ἐκ μέρους τοῦ Κοινοῦ ὑπὸ μορφήν χρηματικῶν παρ' αὐτῷ καταθέσεων, δανεισμοῦ δι' ὁμολογιῶν ἢ μὴ, διοχετεύει περαιτέρω εἰς τὴν πελατεῖαν τῶν δανειζομένων ὑπὸ μορφήν προεξοφλήσεως συναλλαγματικῶν, ἀνοιγμάτων πιστώσεων (ἀπλῶν ἢ ἐμπραγμάτως ἠσφαλισμένων), ἐκδόσεως ἐγγυητικῶν ἐπιστολῶν κλπ., κερδοσκοπῶν οὕτως ἐπὶ τῆς διαφορᾶς ἐπιτοκίου τῶν χρημάτων, ἅτινα δανεῖζεται καὶ ἅτινα δανεῖζει.

Ἡ ἐμπορικὴ πίστις διακρίνεται, ἐξ ἐπόψεως πιστοδότου, εἰς δημοσίαν, τραπεζικὴν καὶ ἰδιωτικὴν. Ἡ τραπεζικὴ πίστις, ἀναλόγως τῶν συγκεκριμένων ἐπιδιώξεων προαγωγῆς ὀρισμένου κλάδου τῆς οἰκονομίας, διακρίνεται περαιτέρω εἰς ἐμπορικὴν, βιομηχανικὴν, ναυτιλιακὴν κλπ.

4. Ἡ ἐργασία.—Μολονότι διεθνεῖς συμφωνίαι, σεβόμεναι τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα, ἀνήγαγον, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν συγχρόνων κοινωνικῶν ἀντιλήψεων, τὴν ἐργασίαν εἰς περιοπὴν καὶ τὴν κατωχύρωσαν ἐπαρκῶς ὡς πρωταρχικὸν παράγοντα τῆς εὐημερίας τῶν κρατῶν, ὥστε νὰ μὴ εἶναι αὕτη ἀντικείμενον ἐκμεταλλεύσεως, ἐν τούτοις, παρ' ὄλον τὸν σεβασμὸν

πρὸς τὰς ἀρχὰς ταύτας, γίνεται, θεωρητικῶς, νομοθετικῶς καὶ νομολογιακῶς, δεκτὸν ὅτι καὶ ἡ ἀνθρωπινὴ ἐργασία δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἐντικείμενον ἐμπορικῆς κερδοσκοπικῆς δραστηριότητος. Οὕτως ὁ ἰδιοκτῆτης κλινικῆς, ὅστις δυνατόν νὰ μὴ εἶναι ἰατρός, κερδοσκοπεῖ καὶ ἐπὶ τῆς ἐργασίας τοῦ ὑγειονομικοῦ καὶ νοσηλευτικοῦ προσωπικοῦ, παρεμβαλλόμενος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς πελατείας τῶν ἀσθενῶν εἰς οὓς παρέχει ὀργανωμένην περίθαλψιν. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει μὲ τὸν ἰδιοκτῆτην ἰδιωτικοῦ ἐκπαιδευτηρίου, τὸν θιασάρχη, τὸν ἐργολάβον οἰκοδομῶν, ἔστω καὶ ἂν ὁ ἰδιοκτῆτης παρέχῃ εἰς αὐτὸν τὰ ὑλικά ἀνοικοδομήσεως, καθ' ὅσον πάντες οὗτοι κερδοσκοποῦσιν ἐπὶ τῆς ἐργασίας τῶν διδασκάλων, τῶν ἠθοποιῶν καὶ τῶν τεχνικῶν συνεργείων, παρεντιθέμενοι καὶ διαμεσολαβοῦντες κατὰ σταθερὸν βιοποριστικὸν ἐμπορικὸν ἐπάγγελμα μεταξὺ τούτων καί, ἀντιστοίχως, τῶν μαθητῶν, τοῦ Κοινοῦ καὶ τοῦ ἐργοδότου. Εἰς ἀπάσας τὰς περιπτώσεις ἔχομεν μίσθωσιν ὑπὸ τοῦ κλινικάρχου, θιασάρχου, ἐργολάβου κλπ. ἀνθρωπίνης ἐργασίας, ἥτις ὀργανουμένη ὑπεκμισθούται περαιτέρω, ἐναντὶ κέρδους, εἰς τὸν τελικὸν δέκτην αὐτῆς, ἦτοι τοὺς ἀσθενεῖς, τοὺς μαθητὰς, τὸ Κοινόν, τὸν κύριον τοῦ ἔργου κλπ.

5. Ὁ κίνδυνος.—Ἐφ' ὅσον ἡ διαμεσολαβητικὴ ἐνέργεια τοῦ ἐμπορίου ἐκδηλοῦται, καθ' ἃ ἐλέχθη (§ 2, Π, 2), ὑπὸ μορφήν κινδύνου, καὶ οὗτος ἐνωρὶς κατέστη ἐντικείμενον ἐμπορικῆς δραστηριότητος. Ὁ ἀσφαλίστης εἶναι ἔτοιμος ἀνά πᾶσαν στιγμὴν νὰ ἀντιμετώπισῃ (καλύψῃ) τὸν κίνδυνον ἀποζημιῶνων τὸν ἠσφαλισμένον, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ εἰσπραττόμενα ἀσφάλιστρα θὰ εἶναι συνολικῶς μείζονα τῶν καταβληθησομένων εἰς τοὺς ἠσφαλισμένους ἀποζημιώσεων.

6. Τὸ χρῆμα.—Ἄλλοδαπὸν νόμισμα.—Ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα.—Καὶ ταῦτα ἀποτελοῦν ἐνσώματα κινητὰ πράγματα ἔχοντα ὀρισμένην ἀξίαν, ὀνομαστικὴν καὶ τρέχουσαν, ἃρα ἐπηρεαζόμενα ἀπὸ τὸν νόμον προσφορᾶς καὶ ζητήσεως δύναται νὰ καταστοῦν ἐντικείμενον ἐμπορικῆς δραστηριότητος. Μολονότι τὸ ἐθνικὸν νόμισμα διὰ τὰς ἐν τῇ ἡμεδαπῇ καταρτιζομένης καὶ ἐκτελεστέας ἐνοχᾶς δὲν γίνεται δεκτὸν ὡς μέσον ἐξοφλήσεως αὐτῶν εἰ μὴ ἐπὶ τῇ ὀνομαστικῇ αὐτοῦ ἀξίᾳ, ἐν τούτοις τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ Διατάγματος «περὶ ἀρμοδιότητος τῶν ἐμποροδικείων», ρητῶς κηρύσσει ἐμπορικὰς τὰς τραπεζιτικὰς καὶ κολλυβιστικὰς ἐργασίας, αἵτινες ἔχουσιν ὡς ἐντικείμενον συναλλαγᾶς ἐπὶ τοῦ χρήματος, ὁ δὲ νόμος περὶ Χρηματιστηρίων (ν. 3632/28, ἄρθρ. 17 § 1) ρητῶς κατατάσσει καὶ τὰ νομίματα μεταξὺ τῶν ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ διαπραγματευομένων πραγμάτων. Περαιτέρω, τὸ ἄλλοδαπὸν νόμισμα καὶ τὸ ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα (ἐνσωματούμενον εἰς μέσα διεθνῶν πληρωμῶν, ὡς λ.χ. διεθνεῖς ἐπιταγαί,

ἐμβάσματα, χαρτονομίσματα), συγκρινόμενον (ἀνταλλασσόμενον) πρὸς τὸ ἡμεδαπὸν, θεωρεῖται πρᾶγμα καὶ ἀπὸ αὐτοῦς ἔτι τοὺς ἀστικολόγους.

7. Περὶ τῶν ἀποκλειομένων ἀπὸ τῆς ἐμπορικότητος βλ. κατωτ. § 32.

4.

Ἐμπορικὸν καὶ Βιομηχανικὸν Δίκαιον

1. Ἄν ἡ κατὰ τοὺς προεκτεθέντας τρόπους ἐκδηλουμένη μεσολαβητικὴ οἰκονομικὴ δραστηριότης συνιστᾷ τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὴν στενήν ἢ οἰκονομικὴν ἔννοιαν τοῦ ὄρου, ἢ νομικὴ ἔννοια τοῦ ἐμπορίου εἶναι εὐρύτερα, ἀφοῦ εἰς τὸ πλάτος τῆς ἐννοίας ταύτης περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἐπεξεργασία τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, ὑπὸ μορφήν πρωτογενῆ ἢ δευτερογενῆ (ἄρθρ. 2 ἔδ. α' τοῦ Β.Δ. 1835 «περὶ ἀρμοδιότητος τῶν ἐμποροδικείων»). Εἰδικώτερον, καθ' ἃ ἐδέχθη ἡ νομολογία (Α.Π. 486 καὶ 800/64), μὴ προσδιοριζομένης ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἐννοίας τοῦ ὄρου «βιομηχανία», αὕτη δεόν νά ἀναζητηθῆ εἰς σχετικὰ μὲ τὴν βιομηχανίαν νομοθετήματα ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰ διδάγματα τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, καθ' ἃ ὡς τοιαύτη νοεῖται ἡ ἐπιχείρησις, ἥτις διὰ τῆς διαθέσεως σοβαρῶν κεφαλαίων καὶ ἐκτεταμένης χρησιμοποίησεως μηχανημάτων ἢ χημικῶν μέσων καὶ εἰδικευμένου προσωπικοῦ παράγει διὰ τῆς κατεργασίας τῆς πρώτης ὕλης νέα προϊόντα ἢ ἐξευγενίζει τὰ ὑπάρχοντα, βελτιώνουσα τὴν ποιότητα τούτων, ἢ δι' ἐπεξεργασίας προετοιμάζει ταῦτα πρὸς πώλησιν ἢ πραιτέρῳ ἐκβιομηχάνισιν.

Ἄν, ὁμως, ἐξ ἐπόψεως νομικῆς, τὸ ἐμπόριον περιλαμβάνῃ καὶ τὴν βιομηχανίαν, ὁ δὲ βιομηχανὸς εἶναι ἐν παντὶ ἔμπορος, ἐξ ἐπόψεως οἰκονομικῆς, αἱ ἔννοιαι αὗται εἶναι διάφοροι ἀλλήλων, ὡς ἀντιστοίχως διακρίνονται οἱ ἔμποροι τῶν βιομηχάνων (πρβλ. καὶ § 1, III).

2. Πέρα τῶν ὡς ἄνω, κατ' ἀκολουθίαν τῆς εἰσόδου τῆς χώρας εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐκβιομηχανίσεως αὐτῆς, παραπλεύρως πρὸς τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον διαμορφοῦται βαθμηδὸν ὁ κλάδος τοῦ Βιομηχανικοῦ Δικαίου (droit industriel), ὅστις περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν κανόνων (Δημοσίου καὶ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου), οἵτινες ρυθμίζουν τὴν βιομηχανικὴν δραστηριότητα, ἀδιαφόρως ἂν αὕτη ἀσκῆται ὑπὸ τύπον ἐταιρικῆς ἐπιχειρήσεως ἢ ἐπαγγέλματος.

Οἱ κανόνες τοῦ Βιομηχανικοῦ Δικαίου οἱ ὑπαγόμενοι εἰς τὸ Δημόσιον Δίκαιον καθιερώθησαν πρῶτον ὑπὸ τοῦ παρεμβατισμοῦ τῆς δημοσίας διοικήσεως εἰς τὴν βιομηχανίαν : α) διὰ τοῦ χάριν δημοσίου συμφέροντος προληπτικοῦ καὶ κατασταλτικοῦ ἐλέγχου ἐπὶ τῆς ἰδρύσεως, ἐπεκτάσεως, λει-

τουργίας, μεταβιβάσεως καὶ μεταφορᾶς βιομηχανιῶν καὶ βιοτεχνιῶν (νόμ. ΔΚΣΤ' /1912, ἀ.ν. 29-5-35), β) διὰ τοῦ χάριν ἐξυπηρετήσεως κοινωνικῶν σκοπῶν περιορισμοῦ τῶν ὥρῶν ἐργασίας, καθορισμοῦ κατωτάτου ὄριου ἡλικίας ἀνηλίκων εἰς τὰς βιομηχανίας, νυκτερινῆς ἐργασίας ἀνηλίκων καὶ γυναικῶν, ἐβδομαδιαίας καὶ μεσημβρινῆς ἀναπαύσεως τῶν ἐργατῶν εἰς τὰς βιομηχανίας κλπ. (νόμοι 2269, 2271, 2272, 2274, 2275 /20 καὶ 2990/22).

Ἐτέρωθεν, οἱ κανόνες τοῦ Βιομηχανικοῦ Δικαίου, οἱ ὑπαγόμενοι εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου, συμπίπτουν, κατ' ἀρχὴν, πρὸς τοὺς κανόνας, οἵτινες ἐξετάζονται ἀπὸ τὸ καθ' ἑαυτὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον, ὡς λ.χ. ἡ ἐπιχειρήσις ὡς ἀντικείμενον ἐννόμων σχέσεων καὶ ἡ προστασία αὐτῆς κατὰ τοῦ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ, ἡ βιομηχανικὴ ἰδιοκτησία, ὑφ' ἣν ἔννοιαν περιλαμβάνονται ἡ ἐπωνυμία, ὁ διακριτικὸς τίτλος, τὸ σῆμα, τὰ διπλώματα εὑρεσιτεχνίας (κατωτ. Μέρους 3ου καὶ 4ου). Τὰ καρτέλ, κοντσέρν καὶ τράστς προϋποθέτουν ἀνεπτυγμένην βιομηχανικῶς χώραν καὶ ἀνήκουν, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, εἰς τὸ Βιομηχανικὸν Δίκαιον. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει διὰ τὸ δίκαιον τὸ διέπον τὰς σχέσεις μεταξὺ βιομηχανῶν καὶ διανεμόντων τὰ προϊόντα των (distributeurs), ὡς καὶ ἀποκλειστικῶν ἀντιπροσώπων (contrats d' exclusivité).

Παρ' ὅλον τοῦτο τὸ Βιομηχανικὸν Δίκαιον δὲν δύναται σαφῶς νὰ ὀριοθετηθῇ ἔναντι τοῦ καθ' ἑαυτὸ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, οὐδὲ δύναται νὰ γίνεται λόγος περὶ αὐτονομίας του ἔναντι τοῦ δευτέρου, εἰς ὃ καὶ ἐντάσσεται ὀργανικῶς (R o t t o n d i, Diritto Industriale, 1952, § 5. Πέριδικας, § 55).

5.

Ἐμπορικὸν καὶ Ἀστικὸν Δίκαιον

Ι. Ὡς ἐξετέθη, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς (§ 1,1), τὸ Ἐμπορικὸν καὶ τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον, ἐξ οὗ τὸ πρῶτον ἐπήγαγεν, ἀποτελοῦν τὰ δύο τμήματα τοῦ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι οἱ κανόνες δικαίου, οἵτινες διέπουν ἐμπορικὴν τινα συναλλαγὴν, κατατάσσονται εἰς δύο κατηγορίας :

Πρῶτον, ὑφίστανται γενικαὶ διατάξεις ἐφαρμοζόμεναι ἐπὶ πάσης ἐννόμου σχέσεως καὶ δικαιοπραξίας, εἶναι δὲ ἀδιάφορον ἂν αὕτη εἶναι ἐμπορικὴ ἢ μὴ. Δοθέντος ὅτι τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν δίκαιον τῶν συναλλαγῶν (droit des affaires), τὰς γενικὰς ταύτας διατάξεις ἀνευρίσκει τις δι' ἀναδρομῆς εἰς τὰ τρία μόνον πρῶτα βιβλία τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, ἧτοι τὰς Γενικὰς Ἀρχάς, τὸ Ἐνοχικὸν καὶ ἐν μέρει τὸ Ἐμπράγματον Δίκαιον (κατ' ἀποκλεισμόν τοῦ Οἰκογενειακοῦ καὶ Κληρονομικοῦ

Δικαίου), ἔνθα ρυθμίζονται τὰ τῆς ἰκανότητος πρὸς τὸ δικαιοπραγεῖν, τὰ ἐλαττώματα τῆς βουλῆσεως, ἐκτίθεται ἡ γενικὴ θεωρία τῶν συμβάσεων, ρυθμίζονται αἱ ἐπὶ μέρους ἐνοχικαὶ σχέσεις κλπ.

Δεύτερον, ὑφίστανται εἰδικοὶ κανόνες ἐφαρμοζόμενοι μόνον ἐπὶ ἐμπορικῶν πράξεων. Ἐπειδὴ, ὁμως, οἱ τελευταῖοι οὗτοι κανόνες συνήθως εἶναι συνοπτικοὶ καὶ ἀτελεῖς ὁ ἑρμηνευτὴς τοῦ δικαίου ὀφείλει τὰ ἐντεῦθεν προκύπτοντα κενὰ νὰ καλύψῃ δι' ἐφαρμογῆς τοῦ Α.Κ. καὶ τῆς ἐν γένει ἀστικῆς νομοθεσίας, ἡ ὁποία συμπληρωματικὴν ἔχει ἐν προκειμένῳ ἐφαρμογὴν. Διὰ τὴν τοιαύτην συμπληρωματικὴν ἐφαρμογὴν τῶν νομοθετικῶν χασμάτων ὑπάρχει ἐνίοτε νομοθετικὴ πρόβλεψις. Οὕτω λ.χ., κατ' ἄρθρ. 18 Ε.Ν., αἱ πενιχραὶ διατάξεις τοῦ δικαίου τῶν προσωπικῶν ἐμπορικῶν ἑταιρειῶν συμπληροῦνται ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς ἀστικὰς ἑταιρείας (ἄρθρ. 741 - 784). Ἐπίσης τὰ ἄρθρα 5, 8, 204 ν. 3816/58 περί Κώδικος Ἰδιωτικοῦ Ναυτικοῦ Δικαίου, καὶ τὸ ἄρθρ. 11 ν. 602/14 περί συνεταιρισμῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ σπουδὴ καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου εὐρίσκονται ἐν στενῷ συνδέσμῳ πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου. Καλὸς δὲ ἐμπορικόλογος εἶναι ὁ κατέχων καὶ τὴν γενικὴν θεωρίαν τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου.

II. Πέραν, ὁμως, τῆς συμπληρωματικῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου ἐπὶ τοῦ Ἐμπορικοῦ, ἀναμφίβολος εἶναι ἡ ἐπίδρασις ἑκατέρου τούτων ἐπὶ τὴν ἐξέλιξιν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ ἄλλου.

1. Ὁ ὅλον ἐν ραγδαίῳ ἐξελισσόμενος συναλλακτικὸς βίος ἐδημιούργησε νέας κερδοφόρους πηγὰς καὶ ὡς ἐκ τούτου διηύρυνε τὸ πεδίον καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος, μὲ ἀποτέλεσμα θεσμοί, κατὰ παράδοσιν ἀνήκοντες εἰς τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον, νὰ ὑποστοῦν μοιραίαν τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδιαιτέρων κανόνων τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ὠνομάσθη ἐμπορικὸ πείσις τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου.

Αἱ διατάξεις περὶ ἑταιρειῶν (741 - 784), περὶ ἀνωνύμων χρεωγράφων (888 - 900), αἱ τῶν ἄρθρων 401, 479, 524, 530, 978, 1214 καὶ 1251 περιελήφθησαν μὲν εἰς τὸν Ἀστικὸν Κώδικα, ἀνάγονται ὁμως εἰς συναλλακτικὰς μορφάς, αἵτινες ἀπαντῶνται κυρίως εἰς τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον, οὗτινος ἡ γονιμότης ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ τρόπου σκέψεως καὶ τῶν πορισμάτων τῶν ἐρευνητῶν τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου.

Τέλος, αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐπιεικειᾶς καὶ εὐκαμψίας τοῦ δικαίου, δι' ὧν εἶναι ἐμπεποτισμένον τὸ σύγχρονον δίκαιον, ὀφείλουν τὴν προέλευσίν των εἰς τὸ νεώτερον ἰδίως Ἐμπορικὸν Δίκαιον.

2. Ἀλλὰ καὶ τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον δὲν εἶναι ἄμοιρον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιδράσεως, ἣν ἤσκησεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον. Αἱ ἐμπορικαὶ

δικαιοπραξίαι δὲν ἐρευνῶνται εἰς χῶρον στεγανοποιημένον ἀπὸ τὴν δογματικὴν τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου. Παλαιοὶ θεσμοὶ τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου, οἵτινες εἴτε μόνον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ δικαίου ἀνήκον εἴτε περιελήφθησαν μὲν εἰς τὸν Ἀστικὸν Κώδικα, ἀλλ' ὡς ἀπλᾶ σύμβολα ἀχρηστευθεισῶν συναλλαγῶν, ἀπέκτησαν πνοὴν ζωῆς ἀπὸ τὴν σφριγῶσαν παρουσίαν τοῦ συγχρόνου Ἐμπορικοῦ Δικαίου. Οὕτως ἡ ρωμαϊκὴ *delegatio*, ρυθμισθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀρθρ. 876 ἐπ. Α.Κ., παρέσχεν ἐδραίαν θεωρητικὴν βάσιν διὰ τὴν ἐξήγησιν τῆς λειτουργίας τῆς συναλλαγματικῆς καὶ τῆς λεγομένης ἐνεργοῦ τραπεζικῆς πιστώσεως (ἀρθρ. 25 - 34 ν.δ. 17-7-1923 «περὶ ἐιδικῶν διατάξεων ἐπὶ Α.Ε.». Ἡ μεταβίβασις τῆς κυριότητος τοῦ πλοίου πρὸς ἐξασφάλισιν ἀπαιτήσεως καὶ ἡ καταπιστευτικὴ ὀπισθογράφου ἀξιογράφου εἰς διαταγὴν (συναλλαγματικῆς, ἐπιταγῆς, θαλασσίας φορτωτικῆς) ὑπεθυμίζουσι τὴν *Fiducia* τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου, ἥτις πολλὰ προσφέρει καὶ συμβάλλει εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν θεσμῶν τούτων τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου.

III. 1. Ἡ τοιαύτη ἀλληλεπίδρασις Ἀστικοῦ καὶ Ἐμπορικοῦ Δικαίου μοιραίως θέτει τὸ ἐρώτημα ἂν δικαιολογητῆ ἡ ὑπαρξὶς δύο Κωδίκων, Ἀστικοῦ καὶ Ἐμπορικοῦ. Ἡ ἰδέα ἐκέρδισεν ἔδαφος καὶ ἡ λεγομένη τυπικὴ αὐτονομία τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου κατελύθη ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, ἐνθα ὑπάρχει ἐνιαίος Κώδιξ, ρυθμίζων ἀστικὰς καὶ ἐμπορικὰς συναλλαγὰς.

2. Ἡμφισβητήθη, ἐν ὄψει τῶν ὡς ἄνω, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς οὐσιαστικῆς αὐτονομίας τοῦ Ε.Δ. Προσωπικῶς τασσόμεθα ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς ταύτης, καθ' ὅσον τὸ Ε.Δ. ἀποτελεῖ ὀργανικὸν σύστημα ἀνταποκρινόμενον εἰς οὐσιαστικὰς ἀνάγκας τοῦ ἐμπορίου. Εἶναι ἀνάγκη ὅπως διατηρηθοῦν καὶ ἐμπεδωθοῦν θεμελιώδεις τοῦ Ε.Δ. ἀρχαί, οἵτι εἶναι ἡ ταχύτης ἐν τῇ καταρτίσει καὶ ἀποδείξει τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, ἡ ἀκριβόχρονος ἐκτέλεσις αὐτῶν, ἡ ἐμπορικὴ πίστις (δι' ἀπειλῆς πτωχεύσεως καὶ προσωπικῆς κρατήσεως τοῦ ἐμπόρου), ἡ ἔντασις τοῦ τυπισμοῦ, ἀφοῦ εἶναι σημαντικῶς ἐξυπηρετικαὶ τῶν συναλλαγῶν αἱ ἀφηρημέναι ἐξ ἀξιογράφων ἐνοχαί, τὸ ἐπαχθὲς τῶν παροχῶν, τὸ τοκοφόρον, ἐν ἀμφιβολίᾳ, τῆς ληξιπροθέσμου ἀπαιτήσεως καὶ δὴ ἄνευ προηγουμένης ὀχλήσεως (Πέρδικας § 10, Καραβᾶς § 3-4).

6.

Ἐμπορικὸν καὶ Δημόσιον Δίκαιον

I. Τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον, ἀναπτυχθὲν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, ὑπὸ τὸν θρίαμβον τοῦ οἰκονομικοῦ φιλελευθερισμοῦ, ἀπετέλει λειτουργίαν

ιδιωτικῆς οἰκονομίας καὶ συνεπῶς εἶχε χαρακτῆρα ἀμιγυῶς Ἰδιωτικοῦ Δικαίου.

Ἄφ' ἧς ὁμως στιγμῆς, ἡ ἀτομιστικὴ ἀντίληψις περὶ οἰκονομίας καὶ δικαίου ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ χάριν τῆς προστασίας τοῦ δημοσίου συμφέροντος ἢ τῆς προστασίας τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων τῶν κοινωνικῶς ἀσθενεστέρων τάξεων, καὶ κανόνες Δημοσίου Δικαίου ἐπεδίωξαν νὰ περιστείλουν καὶ ὑποκαταστήσουν τὴν παντοδυναμίαν τοῦ ἀτομικοῦ δικαιώματος, τὴν ἐπίδρασιν τῆς τοιαύτης μεταστροφῆς μοιραίως ὑπέστη καὶ τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον, τὸ τόσον ἄλλοτε ἀτομιστικόν, εἰς ὅλους αὐτοῦ τοὺς τομεῖς. Οὕτως ἡ ἴδρυσις καὶ ἡ λειτουργία τῆς Ἀνωνύμου Ἐταιρείας τελοῦν ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν καὶ ἐποπτείαν τῆς Διοικήσεως (Ἐπιτελεῖον Ἐμπορίου), πλείας δὲ διατάξεων Ποινικοῦ Δικαίου καταδεικνύει ὅτι τὸ περὶ ταύτης δίκαιον κινεῖται ἐν πολλοῖς εἰς τὴν σφαιρὰν τοῦ Δημοσίου Δικαίου. Τὸ Πτωχευτικὸν Δίκαιον εἶναι ἐμπεποτισμένον ἀπὸ διατάξεις Δημοσίου Δικαίου (δικονομικοῦ καὶ ποινικοῦ).

Τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἀποκαλούμενον συνήθως «*δημοσιοποίησις τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου*», ἐκδηλωθὲν δὲ κατὰ τὸν Α' παγκόσμιον πόλεμον, ὡς ἀπότοκον τοῦ ἐντόνου κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ, ἐπιδιώκοντος βελτίωσιν ὄρων παραγωγῆς καὶ κατανομῆς τῶν ἀγαθῶν, ἐνετάθη κατὰ τὸν Β' παγκόσμιον πόλεμον, συνεχιζόμενον μέχρι καὶ σήμερον, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ φυσιογνωμία τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, ὡς κατ' ἐξοχὴν ἰδιωτικοῦ, οὐσιαστικῶς νὰ ἀλλοιωθῇ.

II. Τὸ φαινόμενον τῆς δημοσιοποιήσεως ἐξεδηλώθη ἐντονώτερον εἰς τὰς ἐξῆς περιοχάς :

1. Περιορισμοὶ ἐπὶ τῶν εἰσαγωγῶν.—Οἱ ἀπὸ τοῦ 1932 ἐπιβληθέντες περιορισμοὶ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν ἐμπορευμάτων (ν. 5426/32) καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ 1947 συσταθεῖσα Διοίκησις Ἐξωτερικοῦ Ἐμπορίου, διώκουσα τὴν κατάρτισιν γενικοῦ προγράμματος εἰσαγωγῶν - ἐξαγωγῶν καὶ τὴν ἔκδοσιν κανονιστικῶν ἀποφάσεων ἐπὶ τῆς ἀκολουθητέας πολιτικῆς, ὑπήγαγον τὸ ἐμπόριον εἰς τὴν κρίσιν τῆς Διοικήσεως καὶ ἐδημιούργησαν εἰς τὸν ἐμπορικὸν συναλλακτικὸν βίον ἀσφυξίαν, ἄλλοτε ἐντεινομένην, ἄλλοτε χαλαρομένην.

2. Συναλλαγματικοὶ καὶ Πιστωτικοὶ Περιορισμοί.—α) Τὰ ἀπὸ τοῦ 1932 θεσπισθέντα ἑκτακτὰ μέτρα περὶ προστασίας τοῦ ἐθνικοῦ νομίματος, διατηρηθέντα καὶ ἐπαυξηθέντα ἕκτοτε, τελούντα δὲ, ἀπὸ τοῦ 1946, ὑπὸ τὴν κυριαρχικὴν κατεύθυνσιν τῆς Νομισματικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐδημιούργησαν τὸν κρατικὸν ἔλεγχον ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος καὶ τῶν διεθνῶν μέσων πληρωμῶν, εἰς τρόπον ὥστε αἱ πρὸς αὐτὰ συναλλαγῆαι ἔπαυσαν νὰ ἀποτελοῦν ἀντικείμενα ἐμπορίας (ἄτε τεθέντα

ἐκτὸς ἰδιωτικῆς συναλλαγῆς), αἱ δὲ σχετικαὶ συμβάσεις, ὡς καταρτιζόμεναι νόμῳ, μέσῳ τῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος, ἔχουν ὑποστῆ βαθυτέραν τὴν ἐπίδρασιν τῆς τάσεως δημοσιοποιήσεως.

β) Ἡ δημοσιοποιήσις ὑπῆρξεν αἰσθητὴ—ὀλιγώτερον ὅμως ἐντόνωσ ἢ εἰς τὸν συναλλαγματικὸν τομέα—καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς λεγομένης τραπεζιτικῆς χρηματοδοτήσεως τοῦ ἐμπορίου. Αἱ Τράπεζαι καὶ αἱ ὑπ' αὐτῶν παρεχόμεναι πιστώσεις ὑπόκεινται εἰς κανονιστικὴν ρύθμισιν, ἣν ἐκάστοτε ἡ Νομισματικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπιτάσσει, ὑπαγόμεναι οὐσιαστικῶς εἰς κηδεμονίαν τῶν ὀργάνων τῆς Διοικήσεως.

Αἱ περὶ τὸ συνάλλαγμα καὶ τὰς τραπεζικὰς χρηματοδοτήσεις τοῦ ἐμπορίου διατάξεις εἶναι δημοσίας τάξεως καὶ ἀναγκαστικοῦ δικαίου, μὲ ἔκδηλον τὴν ἀνάγκην προστασίας τοῦ δημοσίου συμφέροντος.

3. Τὸ Ἀγορανομικὸν Δίκαιον.—Τοῦτο, ἐπιβληθὲν προσωρινῶς ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων, βαθμηδὸν ἐμονιμοποιήθη ἐν ὄψει τῶν νεωτέρων ἀντιλήψεων. Ὁ ἔμπορος δὲν εἶναι πλέον ἐλεύθερος νὰ ρυθμίσῃ, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ, τὸ περιεχόμενον τῶν συμβάσεων, ἅς καταρτίζει, ἰδίως δὲ τὰς περὶ τὸ τίμημα συμφωνίας. Ἡ σχετικὴ νομοθεσία, βρίθουσα ποινικῶν διατάξεων, καθιστᾷ ἔκδηλον τὴν προστασίαν τοῦ δημοσίου συμφέροντος (τοῦ ἀνωνύμου πλῆθους τῶν μετὰ τῶν ἐμπόρων συναλλασσομένων ἰδιωτῶν).

III. Μὲ τὴν προεκτεθεῖσαν τάσιν δημοσιοποιήσεως τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου δὲν πρέπει νὰ συγχέηται ἡ δημοσιοποιήσις τοῦ ἐμπορίου, ὑφ' ἣν ἔννοϊαν νοητέον τὴν ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ἄσκησιν ἐμπορίας εἴτε ἀμέσως εἴτε, ὅπερ καὶ συνηθέστερον, μέσῳ νομικῶν προσώπων, ἅτινα τοῦτο ἰδρύει. Οὕτω λ.χ. ὁ Ο.Τ.Ε., ἡ Δ.Ε.Η., ἢ Ε.Τ.Β.Α.

7.

Ἐμπορικὸν καὶ Φορολογικὸν Δίκαιον

Ἐφ' ὅσον τὸ Φορολογικὸν Δίκαιον ἀνήκει θεωρητικῶς εἰς τὸ Διοικητικὸν Δίκαιον, ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰ ἀμέσως προεκτεθέντα (§ 6), τοῦτο εἰσδύει καὶ ἐπηρεάζει εἰς βάθος τοὺς θεσμοὺς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, εἰς σημεῖον ὥστε νὰ γίνεται λόγος περὶ Φορολογικοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, ὡς γίνεται λόγος περὶ Ἐργατικοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου. Τὸ Φορολογικὸν Δίκαιον, μὲ τὰς τεραστίας διαστάσεις, ἅς ἔλαβε κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, ὥστε νὰ λειτουργήσουν παρ' ἡμῖν εἰδικὰ Φορολογικὰ Δικαστήρια, ἐπέλεξεν ἔναντι τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου δύο ἐπίκεντρα στόχων: α) τὴν ἐπιχείρησιν, ὡς

οικονομικὴν μονάδα διώκουσαν κέρδος, καὶ β) τὸν ἰσολογισμόν, ἐν ᾧ κατοπτρίζονται τὰ οικονομικὰ ἀποτελέσματα ὀρισμένης χρονικῆς περιόδου. Ἐπὶ τοῦ διπλοῦ τούτου σκέλους οἰκοδομεῖ ἡ σχετικὴ νομοθεσία, ἡ ὁποία διεμόρφωσεν ἰδίαν πηγὴν φόρου, ἐξ ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων (Δ' κατηγορία).

Ἐνῶ ἡ ἔννοια τῆς πελατείας ἦτο ἀσαφὴς εἰς τὸ ἰσχύον Ἐμπορικὸν Δίκαιον, τὸ Φορολογικὸν Δίκαιον, ἐπειδὴ τὴν θεώρησεν ὡς ἀγαθὸν ὑποκείμενον εἰς φορολογίαν, συνέβαλεν οὐσιωδῶς εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν αὐτῆς. Ὁ εἰδικώτερος προσδιορισμὸς τῆς ἐννοίας τοῦ κέρδους, εἰς ὃ κατατείνει πᾶσα ἐμπορικὴ δραστηριότης, εἶναι ἐπίτευγμα τῆς ἰδιαίτερας ἐπεξεργασίας, ἦν αὕτη ὑπέστη ἀπὸ τὸ Φορολογικὸν Δίκαιον, ἐνῶ προηγουμένως αὕτη ἐκινεῖτο εἰς πλαίσια ἐμπειρικά. Τὸ ἐπίτευγμα τοῦτο δύναται νὰ ἀξιοποιηθῇ εἰς ὅλην τὴν περιοχὴν τοῦ δικαίου τῶν ἑταιρειῶν, ἔνθα ἡ διανομὴ τῶν κερδῶν εἶναι ἡ βασικὴ πηγὴ τῶν δικαιωμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν διενέξεων τῶν ἑταίρων ἔναντι ἀλλήλων.

Ἐποικοδομητικὴ ἦτο ἡ ἐπίδρασις τοῦ Φορολογικοῦ Δικαίου εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος, ἰδίως ὡς πρὸς τὸν χρόνον ἐνάρξεως τῆς πραγματοποιήσεως τῆς κερδοσκοπίας.

Ἐνῶ τὸ θέμα τοῦ σαφοῦς προσδιορισμοῦ τῆς ἐννοίας τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως, ἔτι νῦν, σφόδρα στασιάζεται (Ἀ ν α σ τ α σ ι ᾶ δ η ς, I, § 19-Τ σ ι ρ ι ν τ ᾶ ν η ς, Α' § 24 καὶ κατ. § 55 ἐπ.), τὸ Φορολογικὸν Δίκαιον χωρὶς νὰ πολυπραγμονῇ, ἔφερον εἰς φῶς τὴν ἐπιστημονικὴν λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὰς συνεπείας τῆς (Συμβ. Ἐπικρ. 1675/50).

Γόνιμος τέλος ἦτο ἡ συμβολὴ του εἰς νομικὰ ζητήματα ἀνακύπτοντα ἐκ τῆς συγχωνεύσεως ἐμπορικῶν ἑταιρειῶν. Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ λεχθῇ ὅτι ἐπίμαχα θέματα τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου λύονται οὐχὶ τόσον ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου ὅσον ὑπὸ τῶν Φορολογικῶν Δικαστηρίων, τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἐπειδὴ, ὁμως, συχνάκις τὸ Φορολογικὸν Δίκαιον, ὀρμώμενον ἀπὸ στενὴν ταμειυτικὴν ἄποψιν, ἔδειξε τάσεις παραμορφώσεως θεσμῶν τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, ἢ ἐπιστήμη τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, ἐξερχομένη τοῦ στεγανοῦ δογματικοῦ τῆς χώρας, ὀφείλει νὰ παρακολουθῇ καὶ νὰ ἐλέγξῃ τὰς κρίσεις τῆς Φορολογικῆς Δικαιοσύνης, ἀξιοποιούσα τοὺς γονίμους καρποὺς τῆς φορολογικῆς πρακτικῆς ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας καὶ τῆς ὁμαλῆς λειτουργίας τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν. Ὅχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιτύχῃ ὅπως τὸ Φορολογικὸν Ἐμπορικὸν Δίκαιον περιληφθῇ καὶ τοῦτο, ὡς εἰδικὸς κλάδος, εἰς τὴν γενικὴν θεωρίαν τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου (Π ἔ ρ δ ι κ α ς § 32).

8.

Ἡ διάρθρωσις τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου

Τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον καταλαμβάνει τὴν ὕλην, ἥτις ρυθμίζεται ὑπὸ τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου, ὡς οὗτος συνεπληρώθη καὶ ἐτροποποιήθη ὑπὸ τῆς μεταγενεστέρας λοιπῆς Ἐμπορικῆς Νομοθεσίας.

Ἡ ἐν τῷ Ἐμπορικῷ Νόμῳ ὕλη διαίρεται εἰς τρία τμήματα : τὸ πρῶτον περὶ ἐμπορίας ἐν γένει, τὸ δεύτερον περὶ θαλασσίας ἐμπορίας καὶ τὸ τρίτον περὶ πτωχεύσεως καὶ χρεωκοπίας. Θεσμοί, ὅμως, ὑποτιπώδως ρυθμιζόμενοι εἰς τὸ πρῶτον τμήμα τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου ἐξειλήχθησαν ραγδαίως καὶ ἔλαβον διαστάσεις τοιαύτας, ὥστε ἀπέκτησαν χαρακτηριστικὴν αὐτοτέλειαν, ὡς λ.χ. αἱ ἐμπορικαὶ ἑταιρεῖαι καὶ ἡ συναλλαγματικὴ.

1. Βάσιν καὶ κορμὸν τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου ἀποτελεῖ τὸ Γενικὸν Μέρος, τὸ ὁποῖον πραγματεύεται περὶ τῶν ἐμπορικῶν πράξεων καὶ τῶν ἐμπόρων, δρώντων εἴτε ὡς φυσικῶν εἴτε ὡς νομικῶν προσώπων, γνωστῶν ὡς ἐμπορικῶν ἑταιρειῶν. Ἐνταῦθα ἀνήκει τὸ δίκαιον τῶν ἐμπορικῶν συμβάσεων (Ἐνοχικὸν Ἐμπορικὸν Δίκαιον), τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει συναλλακτικὰς μορφὰς ἐχούσας ἰδιαιτέραν ρύθμισιν εἰς τὸ ἐμπόριον, ὡς λ.χ. ἡ ἐμπορικὴ πώλησις, ἡ μεταφορά, ἡ παραγγελία, ἡ ἐμπορικὴ ἀντιπροσωπεία.

Τὸ δίκαιον τῆς ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς ἐπιχειρήσεως ὡς οικονομικῆς μονάδος, ὡς καὶ ἡ βιομηχανικὴ ἰδιοκτησία, ὀργανικῶς, ἀνήκουν ἐνταῦθα.

2. Τὸ Δίκαιον τῶν Τραπεζῶν καὶ τραπεζιτικῶν ἐργασιῶν, τὸ λεγόμενον Τραπεζικὸν Δίκαιον, θὰ ἀνῆκε κανονικῶς εἰς τὸ Γενικὸν Μέρος τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, πλὴν ὅμως, λόγῳ τῆς ἐγγυτέρας ἐπαφῆς τοῦ δικαίου τούτου πρὸς οικονομικὰ θέματα καὶ τῆς εἰδικῆς νομοθεσίας, ἥτις τὸ διέπει, παρουσιάζει ἔντονον αὐτονομίαν.

3. Κανονικῶς, εἰς τὸ Γενικὸν Μέρος ἀνήκει καὶ τὸ δίκαιον τῆς συναλλαγματικῆς, εἰς τὸ πρῶτον δὲ βιβλίον του τὴν ἐρρυθμίζεν ἄλλοτε ὁ Ἐμπορικὸς Νόμος. Κατὰ τὰ τελευταῖα, ὅμως, ἔτη τὸ περὶ ταύτης δίκαιον ἐνετάχθη εἰς τὴν γενικὴν διδασκαλίαν τοῦ Δικαίου τῶν Ἀξιογράφων, τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσεν αὐτόνομον κλάδον τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου.

Ἀξιόγραφα εἶναι ἔγγραφα ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς συναλλαγὰς ἐν γένει, τοῦτο δὲ λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ ἐν αὐτοῖς ἐνσωματούμενον δικαίωμα δὲν δύναται νὰ ἔχη νομικὴν ὑπαρξιν ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐγγράφου. Ὁ τρόπος τῆς δημιουργίας, ἡ κυκλοφορία, ἡ φύσις καὶ ἡ

ἑκτασις τοῦ ἐν τῷ ἐγγράφῳ παριστώμενου δικαιώματος, ἢ ἐνάσκησις τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀπορρεόντων δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, ρυθμίζονται κατὰ τρόπον παρεκκλίνοντα ὄχι μόνον ἀπὸ τοῦ Ἀστικοῦ ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου. Τὰ ἐγγράφα ταῦτα εἰς τὴν πρᾶξιν ὀνομάζονται καὶ τίτλοι ἢ δικαιόγραφα. Ὁρθότερος, ὅμως, εἶναι ὁ ὄρος «ἀξιόγραφα», ὅστις καὶ ἐπεκράτησε.

Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἀξιογράφων εἶναι ἡ συναλλαγματική, τὸ γραμματίον εἰς διαταγὴν, ἡ ἐπιταγή, ἡ ἀνώνυμος ὁμολογία, ἡ μετοχὴ τῆς Ἄνων. Ἐταιρείας, ἡ φορτωτική, τὸ ἀποθετήριον καὶ τὸ ἐνεχυρόγραφον τῶν Γενικῶν Ἀποθηκῶν. Ἰδιαιτέραν κατηγορίαν ἀξιογράφων ἀποτελοῦν οἱ πιστωτικοὶ τίτλοι καὶ τὰ χρηματογγραφα.

4. Τὸ Ἰδιωτικὸν Ἀσφαλιστικὸν Δίκαιον ρυθμίζεται εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ Ἐμπορικοῦ Κώδικος καὶ θὰ ἔπρεπε, κανονικῶς, νὰ ἐνταχθῆ εἰς τὸ Γενικὸν Μέρος τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου. Ἐν τούτοις, ὅμως, ἡ ἀνάπτυξις του εἶναι τόσον ραγδαία καὶ αἱ ἀσφαλιστικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐπιτελοῦν τοιαύτης σημασίας κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν λειτουργίαν, ὥστε τὸ Ἀσφαλιστικὸν Δίκαιον, περιλαμβάνον τὴν χερσαίαν καὶ θαλασσίαν ἀσφάλισιν, εὐλόγως διεκδικεῖ καὶ τοῦτο αὐτόνομον θέσιν ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου. Ὁ κίνδυνος, ὃν ὁ ἀσφαλιστὴς καλύπτει καὶ σταθμίζει βάσει τοῦ νόμου τῶν πιθανοτήτων διὰ νὰ κανονίσῃ τὸ ἀσφάλιστρον, τὸ συμφέρον πρὸς διατήρησιν τοῦ ἠσφαλισμένου ἀγαθοῦ, ἢ κοινωνία τῶν κινδύνων, τὰ ἀσφαλιστικὰ βάρη, ἅτινα φέρει ὁ ἠσφαλισμένος, εἶναι κατακτήσεις καὶ ἔννοιαί τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης τοῦ Ἀσφαλιστικοῦ Δικαίου, αἵτινες ἀποτελοῦν ἰδιορρυθμίαν ἢ παρέκκλισιν ἀπὸ παραδεδεγμένων ἀρχῶν καὶ ἀξιωμάτων τοῦ κοινοῦ δικαίου. Ἀλλ', ὅμως, τὸ Δίκαιον τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων παραμένει ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου.

5. Ἴδιος κλάδος τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, καταλαμβάνων ὀλόκληρον τὸ δεύτερον βιβλίον τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου «περὶ θαλασσίας ἐμπορίας», ἀντικατασταθὲν ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ τοῦ ν. 3818/58 «περὶ κυρώσεως τοῦ Κώδικος Ἰδιωτικοῦ Ναυτικοῦ Δικαίου», εἶναι τὸ Ναυτικὸν Δίκαιον. Τὸ δίκαιον τοῦτο, παρουσιάζον ἰκανὴν ἰδιορρυθμίαν, ρυθμίζει τὰς ἐννόμους σχέσεις ἐπὶ τοῦ πλοίου, τὴν διὰ θαλάσσης μεταφορὰν πραγμάτων ἢ προσώπων, τὴν ναύλωσιν καὶ τὴν φορτωτικὴν, τὴν ναυτικὴν πίστιν, τὴν κοινήν ἀβαρίαν καὶ συνεισφορὰν, τὴν ἐπιθαλάσσιον ἀρωγὴν καὶ ναυαγιάσεις.

Τὸ Ἀεροπορικὸν Δίκαιον, διεπόμενον ἀπὸ τὰς ἰδίας μὲ τὸ Ναυτικὸν Δίκαιον ἀρχάς, ἀνήκει εἰς τὴν ὕλην τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου.

6. Εἰς τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον ἀνήκει, τέλος, καὶ τὸ Πτωχευτικὸν Δίκαιον, ἐνῶ εἰς τὴν Γερμανίαν ὑπάγεται εἰς τὸ Δικονομικὸν Δίκαιον. Τὸ Πτωχευτικὸν Δίκαιον, περιλαμβανόμενον εἰς τὸ τρίτον βιβλίον

τοῦ Ε.Ν., ρυθμίζει τὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα ἐπιφέρει τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἔμπορος (φυσικὸν ἢ νομικὸν πρόσωπον) ἔπαυσε τὰς πληρωμὰς του. Ὁ πτωχεύσας, μὴ ἐμπνέων πλέον πίστιν εἰς τὰς συναλλαγάς, ἀπαλλοτριοῦται τοῦ δικαιώματος διαθέσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς περιουσίας του, ἣτις εἶναι ὑπέγγυος πρὸς σύμμετρον, κατ' ἀρχήν, ἱκανοποίησιν τῶν δανειστῶν του.

Ἡ πτώχευσις εἶναι διάφορος τῆς χρεωκοπίας. Τὴν πτώχευσιν δυνατὸν νὰ ἐπιφέρουν ἐσφαλμένοι οἰκονομικοὶ ἢ ἐμπορικοὶ ὑπολογισμοὶ ἢ τυχαῖα περιστατικά, πάντως ὅμως αὕτη δὲν ὀφείλεται εἰς ὑπαιτιότητα τοῦ ἐμπόρου. Ἡ πτώχευσις δὲν συνδέεται πάντοτε πρὸς τὴν χρεωκοπίαν. Ἀντιθέτως, ἡ τελευταία αὕτη (ἀπλῆ ἢ δολία) προϋποθέτει πταῖσμα σχετικὸν μὲ τὴν πτώχευσιν, ὅπερ τιμωρεῖται ποινικῶς. Ἡ χρεωκοπία προϋποθέτει τὴν πτώχευσιν.

Τὸ Ἐμπορικόν, ἄρα, Δίκαιον καὶ ἡ περὶ τούτου διδασκαλία διαρθροῦνται ὡς ἑξῆς :

α) Γενικὸν Μέρος, περιλαμβάνον τὰ περὶ ἐμπορικῶν πράξεων, ἐμπόρων, ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως, βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας, ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν καὶ εἰδικῶν μορφῶν ἐμπορικῶν συμβάσεων.

β) Δίκαιον Ἀξιογράφων.

γ) Τραπεζιτικὸν Δίκαιον.

δ) Ἀσφαλιστικὸν Δίκαιον.

ε) Ναυτικὸν Δίκαιον.

στ) Πτωχευτικὸν Δίκαιον.

9.

Σύντομος Ιστορική ἐπισκόπησις

I. Ὁ Μεσαίων.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας καὶ οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἀνέπτυξαν δίκαιον ἐμπορικόν, λόγῳ τῆς ἀνυποληψίας, ἣν ἔτρεφον πρὸς τὸ ἐμπορικὸν ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐγκαταλελειμμένον εἰς τοὺς δούλους. Τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον ἐνεφανίσθη, τὸ πρῶτον, κατὰ τὸν Μεσαίωνα, ἐσφυρηλατήθη δέ, κυρίως, εἰς τὰς πόλεις τοῦ βορείου ἰταλικοῦ συγκροτήματος, τῆς μέσης καὶ δυτικῆς Εὐρώπης. Πράγματι, ἡ φεουδαρχικὴ διάρθρωσις τῆς τότε κοινωνίας καὶ οἰκονομίας, ἀφ' ἑνός, καὶ αἱ αὐστηρόταται ἀντιλήψεις τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου ὡς πρὸς τὸν τόκον καὶ τὸ ἐμπορικὸν κέρδος, ἀφ' ἑτέρου, ἦσαν ἰδιαίτερος ἀπόρροισις πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ διαρκῶς ἐξελισσομένου ἐμπορίου. Οἱ ἔμποροι, πρὸς ἀντιρρόπησιν τοῦ δυσμενοῦς ἔναντι αὐτῶν πνεύματος τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἀλλὰ καὶ ἑναρμονιζόμενοι πρὸς τὴν κατὰ τάξεις

ὀργάνωσιν τῆς κοινωνίας, συνησπίσθησαν εἰς ὑποχρεωτικὰς ἐνώσεις—τὰς ἐμπορικὰς συντεχνίας—τὸ δὲ μεσαιωνικὸν τοῦτο σύστημα διτηρήθη μέχρι τοῦ Γαλλικοῦ Ἐμπορικοῦ Κώδικος τοῦ 1807. Ἦρξαστο οὕτω διαμορφωμένη ἡ κοινωνικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ τάξις τῶν ἐμπόρων, ἡ ὁποία εἶχε τόσην δύναμιν, ὥστε, διὰ τῶν ὑπ' αὐτῆς ἰδρυθέντων Ἐμποροδικαίων καὶ τῶν ὑπὸ τῆς νομολογίας τῶν διαπλασθέντων ἐμπορικῶν ἐθίμων, ἐδημιούργησεν ἰδιαίτερον Δίκαιον τῶν Ἐμπόρων (Jus Mercatorum). Δοθέντος δὲ ὅτι αἱ κυριώτεραι εἰς ἐμπόριον πόλεις, ὡς λ.χ. ἡ Βενετία καὶ ἡ Φλωρεντία, ἐπὶ μακρὸν ἐκυβερνῶντο ὑπὸ ἐμπόρων—οἱ Μένδοκοι ἦσαν μεγαλοτραπεζίται—τὰ δημιουργούμενα ἐμπορικὰ ἔθιμα ἀπεσαφηνίζοντο καὶ ἐσταθεροποιούντο, διότι περιλαμβάνοντο εἰς τὰ θέσμια τῶν πόλεων τούτων (Statuta mercatorum). Ἡ καταγραφή τῶν ἐθίμων τούτων εἰς συλλογὰς γνωστὰς ὡς Les jugements d'Oléron, Tabula Amalfiana καὶ Libro del consolat del mar, δὲν ἀνήρесе τὸν κατὰ βάσιν ἐθιμικὸν χαρακτήρα τοῦ δικαίου, ἀλλ' ἀπλῶς πληροφορεῖ καὶ οἰοεὶ ἐπισημοποιεῖ τὴν ὑπαρξιν τῶν κανόνων τούτων. Ἡ ἐμπέδωσις τοῦ καινοφανοῦς δικαίου ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς εἰς τὸ σφρίγγος τῶν ἐθίμων, δι' ὧν ἐξυπηρετοῦντο κάλλιστα τὰ συμφέροντα τῆς νέας κοινωνικῆς τάξεως τῶν ἐμπόρων, ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ δικαίου ὑπὸ ἐπιφανῶν συγγραφέων καὶ νομοδιδασκάλων, ὡς ὁ Stracca, ὁ Scaccia, ὁ Roccus καὶ ὁ Casaregis.

II. Ἡ ἐποχὴ τῶν κωδικοποιήσεων.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Ἰταλίαν, στερουμένην τότε πολιτικῆς καὶ ἐθνικῆς ἐνότητος, ἡ ἐν Γαλλίᾳ μοναρχικὴ δύναμις ἐπραγματοποίησε τὴν συστηματικὴν κατάστρωσιν τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου εἰς νομοθετήματα.

Ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ' ἐδημοσιεύθησαν δύο βασικά νομοθετήματα, συνταγένητα ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Colbert, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τὸ χερσαῖον ἐμπόριον (Ordonnance sur le Commerce de Terre, 1673), ὡς δίκαιον τῆς ἐμπορικῆς τάξεως, ἐνῶ τὸ δεύτερον διέπει τὰ τῆς ναυτικῆς ἐμπορίας (Ordonnance touchant la marine, 1681). Τὰ νομοθετήματα ταῦτα ἀπέτελεσαν τὴν βάσιν μνημειώδους ἔργου, παγκοσμίου σημασίας καὶ ἀκτινοβολίας, ἔχοντος δὲ ἰδιαίτεραν σημασίαν διὰ τὸ καθ' ἡμᾶς δίκαιον. Πρόκειται περὶ τοῦ Ναπολεοντείου Ἐμπορικοῦ Κώδικος (Code de Commerce, 1807), ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν καὶ τὸ πρότυπον τῶν συγχρόνων κωδικοποιήσεων. Ἡ κατ' ἀκολουθίαν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως κἀτάργησις τῶν ὀργανωμένων ἐπαγγελματικῶν τάξεων, ἄρα καὶ τῶν ἐμπορικῶν corporations, ὠδήγησεν εἰς νέαν νομοθετικὴν συγκρότησιν τοῦ ἐμπορίου, ἐρειδομένου ἐφ' ἑξῆς ἐπὶ τοῦ δικαίου τῶν ἐμπορικῶν πράξεων, ἀδιαφό-

ρως τῆς ιδιότητος τοῦ ἐνεργοῦντος ταύτας (ἀντικειμενικὸν σύστημα).

Τὸν Γαλλικὸν Ἐμπορικὸν Κώδικα υἱοθέτησαν κράτη τῆς λατινικῆς οἰκογενείας, ἐνῶ ὁ Γενικὸς Γερμανικὸς Ἐμπορικὸς Κώδιξ τοῦ 1861 καὶ ὁ Ἴταλικὸς Κώδιξ τοῦ 1865 εἶναι καταφανέστατα ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὸν Code de Commerce. Ἐνῶ, ὅμως, θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς τὸ τέρμα τῆς ἐξελιξέως, ἀφ' ἧς ἐπραγματοποιήθη ἡ ἔθνικὴ ἐνότης τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας, ὁ μὲν Γερμανικὸς Ἐμπορικὸς Κώδιξ τοῦ 1897, ὁ καὶ νῦν ἐτι ἰσχύων, ἐπιστρέφει εἰς τὸ δίκαιον τῶν ἐμπόρων (ὑποκειμενικὸν σύστημα), ἐνῶ εἰς τὸν Ἴταλικὸν Ἐμπορικὸν Κώδικα τοῦ 1882, χωρὶς νὰ ἀπεμπολοῦνται τὰ ἀρχικὰ κείμενα τοῦ Γαλλικοῦ Ἐμπορικοῦ Κώδικος, κρατεῖ ἐπίσης τὸ ὑποκειμενικὸν σύστημα.

Ὁ ἐνιαῖος Ἴταλικὸς Κώδιξ τοῦ 1942 (Codice Civile) προχωρεῖ περαιτέρω, καθ' ὅσον κεντρικαί του ἔννοιαι εἶναι ἡ ὀργανωμένη οἰκονομικὴ ἐπιχειρήσις καὶ ὁ ἐπιχειρηματίας (impresa-impreditore).

Κατὰ ταῦτα ἡ συγκριτικὴ μελέτη τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου τῶν διαφόρων χωρῶν κατατάσσει τοῦτο εἰς τρία συστήματα :

α) Τὸ σύστημα τοῦ Γαλλικοῦ Κώδικος (1807), ὅπερ, μὲ μόνην ἐξαίρεσιν τὴν Ἰταλίαν, ἀκολουθεῖται ἀμιγῶς ἢ κατὰ βάσιν ὑπὸ τῶν λατινικῶν κυρίως χωρῶν.

β) Τὸ σύστημα τοῦ Γερμανικοῦ Κώδικος (1897), ὅπερ ἐπικρατεῖ εἰς τὴν Κεντρικὴν καὶ Βόρειον Εὐρώπην, ὡς καὶ εἰς τὴν Ἰαπωνίαν.

γ) Τὸ Ἀγγλοσαξωνικὸν σύστημα.

Ἄλλ' ὅμως, εἰς μίαν χώραν δύναται νὰ παρατηρηθῆται ἐπίδρασις διαφόρων νομοθετικῶν συστημάτων. Παρ' ἡμῖν, εἰδικώτερον, μολονότι κατὰ βάσιν ἰσχύει τὸ γαλλικὸν σύστημα, ἐν τούτοις νεώτεροι ἐμπορικοὶ νόμοι ἀκολουθοῦν τὸ γερμανικὸν σύστημα (ἀ.ν. 1998/39 περὶ σημάτων), ἄλλοι δὲ (ν.δ. 3898/58 «περὶ προτιμωμένης ὑποθήκης ἐπὶ πλοίων») ἀπηχοῦν ἀκραιφνῶς ἀγγλοσαξωνικὰς ἀντιλήψεις. Προφανεῖς, ὅμως, εἶναι αἱ ἐρμηνευτικαὶ δυσχέρειαι ἐκ τῆς τοιαύτης ἐλλείψεως ἐνιαίας νομοθετικῆς ἀντιλήψεως. Ὁ ὑπὸ κατάρτισιν νέος Ἐμπορικὸς Νόμος ἄς ἐλλίσωμεν ὅτι θὰ ἄρῃ τὸ ἄτοπον τοῦτο.

10.

Τὸ ἑλληνικὸν θετικὸν Ἐμπορικὸν Δίκαιον

Τὸ ἑλληνικὸν θετικὸν Ἐμπορικὸν Δίκαιον ὡς κυρίαν πηγὴν ἔχει τὸν Ἐμπορικὸν Νόμον (Ε.Ν.), ὃν συμπληρῶνουν πολυάριθμοι μεταγενέστεροι νόμοι ἐμπορικοῦ περιεχομένου.

I. Ὁ Ἐμπορικὸς Νόμος.

Δὲν εἶναι ἀκριβῆς ἡ διατύπωσις ὅτι ὁ Ε.Ν. ἔχει ληφθῆ ἀπὸ τὸν γαλλικὸν Code de Commerce. Ὁ ἑλληνικὸς Ε.Ν. δὲν εἶναι εἰ μὴ αὐτὸς οὗτος ὁ γαλλικὸς Code de Commerce τοῦ 1807, ὅστις ἤδη ἀπὸ τοῦ 1821 εἰσῆχθη παρ' ἡμῖν, ἰσχύων ἔκτοτε αὐτούσιος, ὡς ἦτο δηλ. συντεταγμένος εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν. Τοῦτο ἐθέσπισαν αἱ ἐπαναστατικαὶ Συνελεύσεις τῆς Ἐπιδαύρου, τοῦ Ἄστρους καὶ τῆς Τροιζήνος, τονίσασαι ὅτι «διὰ τὰ ἐμπορικὰ ἰσχύει μόνος ὁ Ἐμπορικὸς Κώδιξ τῆς Γαλλίας». Βραδύτερον, ὁ Καποδίστριας (1830) καὶ ὁ Ὅθων (1835) περιώρισαν τὴν ἰσχύον αὐτοῦ εἰς τὰ τρία πρῶτα βιβλία. Διὰ τοῦ β.δ. 19-4-1835 εἰσῆχθη ἐπίσημος μετάφρασις — διότι αἱ δύο τότε ὑπάρχουσαι ἦσαν ἀνακριβεῖς — τοῦ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1821 ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος γαλλικοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου, δηλ. τοῦ Code de Commerce ἐν γαλλικῷ κειμένῳ. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἐν διαφωνίᾳ ἢ ἀμφισβητήσῃ ὄρου τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως (λ.χ. ἄρθρ. 1 Ε.Ν.) αὐθεντικὸν κείμενον νόμου εἶναι τὸ γαλλικόν. Ἐτέρα συνέπεια εἶναι ὅτι ἡ Πολιτικὴ Δικονομία, εἰσαχθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας τὸ 1835, εἶναι μεταγενεστέρα τοῦ Ε.Ν. καὶ κατὰ συνέπειαν ἐν συγκρούσει μετ' αὐτοῦ ἐπικρατεῖ (Πέρι κας § 62, Ἀναστασιάδης § 76, σημ. 13). Αἱ ἔκτοτε ὁμῶς γενόμεναι τροποποιήσεις τοῦ Code de Commerce δὲν εἶχον ὡς ἐπακόλουθον νὰ τεθοῦν κατ' ἀνάγκην ἀντίστοιχοι διατάξεις εἰς τὴν ἐπίσημον ἑλληνικὴν μετάφρασιν αὐτοῦ.

Τέλος, ἀντὶ τοῦ μὴ εἰσαχθέντος τετάρτου βιβλίου τοῦ Code de Commerce τὸ διάταγμα τῆς 2/14-5-1835 «περὶ ἀρμοδιότητος τῶν ἐμποροδικείων» περιέλαβεν αὐτολεξεῖ διατάξεις ἐκ τοῦ μὴ εἰσαχθέντος 4ου βιβλίου.

Παρὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ν. ΑΥΝΖ'/1887 κατάργησιν τῶν ἐμποροδικείων δὲν κατηργήθη καὶ τὸ διάταγμα. Κατὰ συνέπειαν, αἱ οὐσιαστικαὶ διατάξεις αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ αἱ ἀπαριθμοῦσαι τὰς ἐμπορικὰς πράξεις (ἄρθρ. 2 καὶ 3, πρὸς ἃ ἀντιστοιχοῦν τὰ ἄρθρ. 632 καὶ 633 τοῦ Code de Commerce), ὡς καὶ αἱ θεμελιούσαι τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος, ἰσχύουν ἔτι καὶ σήμερον (Τσιριντάνης, Α' § 14, II).

II. Οἱ μεταγενέστεροι νόμοι.

Ὁ Ε.Ν., μὴ ἀναποκρινόμενος εἰς τὴν ταχειᾶν ἐξέλιξιν τοῦ ἐμπορίου, ἐπέστη ἔκτοτε μέχρι σήμερον τοσαύτας τροποποιήσεις, μεταρρυθμίσεις καὶ ἀκρωτηριασμούς, ὥστε, νῦν, μόνον 67 ἄρθρα ἰσχύουν ἐκ τοῦ παλαιοῦ Ναπολεοντείου Code de Commerce τοῦ 1807. Οὕτω τὸ περὶ πτωχεύσεως καὶ χρεωκοπίας τρίτον βιβλίον (ἄρθρ. 437 - 614) ἀντικατεστάθη ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ τοῦ ν. ΨΑΣΤ'/1878, ἐνταχθέντος τὸ 1910 εἰς τὸν Ε.Ν. Ὀλόκληρον τὸ περὶ ναυτικῆς ἐμπορίας δεύτερον βιβλίον (ἄρθρ. 190 - 436) ἀντικατεστάθη

ὑπὸ τοῦ ν. ΓΨΙΖ' 1910, ἐνταχθέντος εἰς τὸν Ε.Ν., ἀλλὰ καὶ πάλιν καταργηθέντος διὰ τοῦ ν. 3816/58 «περὶ Κώδικος Ἰδιωτικοῦ Ναυτικοῦ Δικαίου». Διὰ τοῦ ν. ΓΨΙΖ'/1910 εἰσήχθη τὸ πρῶτον ρύθμισις τῆς χερσαίας ἀσφαλίσεως, ἐνταχθεῖσα ὡς ἄρθρ. 189 - 225 εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου βιβλίου τοῦ Ε.Ν. Αἱ περὶ συναλλαγματικῆς διατάξεις τῶν ἄρθρ. 110 - 189 Ε.Ν. καταργήθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοτελῶς, νῦν, ἰσχύοντος ν. 5325/32. Αἱ περὶ χρηματιστῶν, κολυβιστῶν καὶ μεσιτῶν διατάξεις (ἄρθρ. 71 - 90) καταργήθησαν τὸ 1918 καὶ ἀντ' αὐτῶν ἰσχύει αὐτοτελῶς ὁ ν. 3632/28 περὶ Χρηματιστηρίου Ἀξιών. Τέλος, τὰ ἄρθρ. 51 - 63, σχετικὰ μὲ τὴν ἐμπορικὴν διαιτησίαν, καταργήθησαν ὑπὸ τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας.

Ἄλλὰ καὶ πλείεστα ἄλλα νομοθετήματα ἐπεξέτειναν τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε.Ν. ἢ εἰσήγαγον νέους θεσμούς, καλύπτοντας νέας ἀπαιτήσεις τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν.

Ραγδαία εἶναι ἡ νομοθετικὴ παραγωγή ἀπὸ τοῦ 1910 καὶ ἐντεῦθεν. Ἐνδεικτικῶς σημειοῦμεν τὰς σπουδαιότερας προσθήκας τῆς Ἐμπορικῆς Νομοθεσίας : Ὁ νόμος 146/14 «περὶ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ», ὁ ἀ.ν. 1998/39 καὶ ν. 3205/55 «περὶ σημάτων», καὶ ὁ ν. 2527/20 «περὶ διπλωμάτων εὑρεσιτεχνίας», εἰσάγουν παρ' ἡμῖν τὸ δίκαιον τῆς Βιομηχανικῆς Ἰδιοκτησίας.

Οἱ ν. 2190/20, 5076/31, 5261 καὶ 5294/31, τὸ ν.δ. τῆς 17-7-1923, ὁ ν. 2292/53, τὸ ν.δ. 3330/55 καὶ τὸ ν.δ. 4237/62, συστηματικοῦν καὶ ὁλοκληρώνουν τὸ δίκαιον τῶν Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν.

Ὁ ν. 3190/55 «περὶ ἐταιρειῶν περιορισμένης εὐθύνης».

Ὁ ν. 1023/17 «περὶ ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως ἀσφαλίσεως».

Ὁ ν. 184/14 «περὶ Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων».

Ὁ ν. 3077/54 «περὶ Γενικῶν Ἀποθηκῶν».

Ὁ ν. 602/14 «περὶ Συνεταιρισμῶν».

Ὁ ν. 5960/33 «περὶ ἐπιταγῆς».

Ὁ ν. 3632/28 «περὶ Χρηματιστηρίων Ἀξιών».

III. Αἱ προοπτικαὶ ἐξελιξέως.

Αὕτη εἶναι ἡ συνοπτικὴ εἰκὼν τῆς ἑλληνικῆς Ἐμπορικῆς Νομοθεσίας, χαρακτηριζομένης ἀπὸ πολυνομίαν, ἐμπνεομένην ἀπὸ διάφορα, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ κρατοῦντα, νομοθετικὰ συστήματα. Οὕτω δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἐσωτερικῆς συνοχῆς καὶ ὁμοιογενείας τῆς. Ἐντεῦθεν ἀνέκυψε θέμα νέας κωδικοποιήσεως τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου. Ἐν ἀντιθέσει, ὁμως, μὲ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου, ἐπιτευχθεῖσαν διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ 1946 ἰσχύος τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, διὰ τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον ἐκρίθη σκοπιμώτερον, καὶ δὴ ὀρθῶς, ὅπως ἡ κωδικοποίησις τοῦ χωρήσῃ σταδιακῶς καὶ κατὰ τὰ μεγάλα τμήματα αὐτοῦ.

Οὕτω : Ἀπὸ τοῦ 1958 ἔχομεν νέον Κώδικα Ἰδιωτικοῦ Ναυτικοῦ Δικαίου. Τὸ νέον Πτωχευτικὸν Δίκαιον ἀναμένεται ὅπως τεθῆ ἐν ἰσχύϊ λίαν προσεχῶς. Τὸ Δίκαιον τῶν Ἐμπορικῶν Ἐταιρειῶν εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ὅπως ἐκσυγχρονισθῆ, ἀποσαφηνισθῆ καὶ ἐναρμονισθῆ μὲ τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον καὶ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον χωριστῆς κωδικοποιήσεως, ὡς ἐγένετο ἐν Γαλλίᾳ διὰ τοῦ ἀπὸ 1-2-1967 ἰσχύοντος σχετικοῦ νόμου.

11.

Ἄλλαι πηγαι τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου

I. Τὰ ἐμπορικὰ ἔθιμα.

Ἐκτὸς τοῦ γραπτοῦ δικαίου (περὶ οὗ ἄνωτ. § 10), ἑτέρα ἀνεγνωρισμένη καὶ δὴ ἰσοδύναμος πρὸς αὐτὸ πηγὴ τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου εἶναι τὸ ἄγραφον δίκαιον, τὰ ἐμπορικὰ ἔθιμα (Α.Κ. I καὶ Π ἔ ρ δ ι κ α ς § 69), τὰ ὁποῖα δυσχερῶς διακρίνονται τῶν ἐμπορικῶν συνηθειῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ συναλλακτικὴ πρακτικὴ ἀλλὰ καὶ ἡ νομικὴ φρασεολογία ποιοῦνται ἀδιακρίτως χρῆσιν τῶν ὄρων τούτων. Αἱ προϋποθέσεις δημιουργίας ἐμπορικοῦ ἔθιμου εἶναι ἴδιαι μὲ τὰς τοῦ κοινοῦ ἔθιμου, σὺν τῇ προσθήκῃ ὅτι τὸ ἐμπορικὸν ὀριμάζει ταχύτερον καὶ ἔχει ἀσυγκρίτως μεγαλυτέραν εὐπλασίαν ἐν σχέσει μὲ τὸ ἀστικὸν ἔθιμον, ὀφειλομένην εἰς τὴν καθ' ὅλου ὑφὴν τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, ὁλονὲν ἐξελισσομένου καὶ προσαρμοζομένου εἰς τὰς ἐκάστοτε οἰκονομικὰς καὶ τεχνικὰς συνθήκας, ὑφ' ἧς διεξάγεται τὸ ἐμπόριον.

Τὸ ἔθιμον δύναται, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, νὰ τροποποιήσῃ ἢ καταργήσῃ κανόνας τοῦ γραπτοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, ἐφ' ὅσον τοῦτο δὲν ἔχει χαρακτηριστικὴ ἀναγκαστικοῦ δικαίου καὶ δημοσίας τάξεως (Α.Π. 465/56, 139/57).

II. Αἱ ἐμπορικαὶ συνήθειαι.

Τὰ ἐμπορικὰ ἔθιμα διαφέρουν τῶν ἐμπορικῶν συνηθειῶν, αἵτινες ὁλονὲν πληθύνονται, παρὰ τὴν ἔντονον νομοθετικὴν δρᾶσιν τῶν τελευταίων ἐτῶν. Ἐμπορικαὶ συνήθειαι εἶναι ἀπλῶς ἢ συναλλακτικὴ πρακτικὴ, ἢ ὁποῖα μὴ ἀσκουμένη ἐν συνειδήσει δικαίου δὲν ἀποτελεῖ πηγὴν δικαίου. Αἱ ἐμπορικαὶ συνήθειαι ἀποτελοῦν βοηθητικὸν καὶ συμπληρωματικὸν στοιχεῖον πρὸς ἐρμηνείαν τῆς βουλήσεως τῶν συναλασσομένων ἐν συγκεκριμένη ἐμπορικῇ συναλλαγῇ (Α.Π. 139/57).

Ἐπαγγελματικοὶ ὄργανισμοὶ (Ἐμπορικὰ καὶ Βιομηχανικὰ Ἐπιμελητήρια, διεθνεῖς ὄργανισμοὶ ἐμπόρων, ὡς λ.χ. τὸ Διεθνὲς Ἐμπορικὸν Ἐπιμελητήριον) μεριμνοῦν διὰ τὴν συλλογὴν, ταξιλόμησιν καὶ ἐγγραφοῦν, κατὰ

κλάδον, διατύπωσιν τῶν ἐμπορικῶν συνηθειῶν. Αἱ συλλεγόμεναι γραπταὶ συνηθελαι, ἐφ' ὅσον ἠθελον ἐμπεδωθῆ ἐπὶ μακρὸν εἰς τὰς συναλλαγὰς, θεωρητέαι ὡς ἔμμεσος πηγή δικαίου, ὀδηγοῦσαι εἰς δημιουργίαν ἐθιμικοῦ κανόνος. Οὕτως οἱ ὑπὸ τοῦ Διεθνοῦς Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου ἐκδοθέντες «ὁμοιόμορφοι κανόνες καὶ πρακτικαὶ συνηθελαι ἐπὶ πιστώσεων ἔναντι φορτωτικῶν ἐγγράφων», εἰς οὓς ἔχουν προσχωρήσει αἱ Τράπεζαι ὄλων σχεδὸν τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου, ἀποτελοῦν καταγραφὴν τῆς πρακτικῆς τῶν τραπεζιτικῶν συναλλαγῶν, δι' ὧν διακινεῖται τὸ διεθνὲς ἐμπόριον.

Ἡ διαιτητικὴ λύσις τῶν ἐμπορικῶν διαφορῶν μεγάλως ἐνίστε ὑποβοηθεῖται ἐκ τῆς ὑπάρξεως τοιούτων ἐγκύρων συλλογῶν συνηθειῶν.

Παρ' ἡμῖν ὁ ν. 184/14, ἐν ἄρθρ. 25 § 2, καθιστᾷ ὑποχρεωτικὴν τὴν συλλογὴν καὶ καταγραφὴν τῶν ἐμπορικῶν συνηθειῶν καὶ ἐθίμων ὑπὸ τῶν Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων, εἰς βιβλίον ἐνθα σημειοῦται ἡ σύσκεψις ἢ καταλήξασα εἰς τὸ πόρισμα περὶ παραδοχῆς αὐτῶν. Ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου ἐκδίδονται ἀντίγραφα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἰσχὺν μαχητοῦ τεκμηρίου. Ἡ νομοθετικὴ, ὁμως, αὐτὴ μέριμνα δὲν ἀπέδωσε πρακτικὰ ἀποτελέσματα. Ἐμπορικὴ συνηθελαι μὴ ἐπικληθεῖσα καὶ μὴ ἀποδειχθεῖσα ὑπὸ τοῦ διαδίκου εἶναι ἀνευ ἀξίας. Ἡ ψευδὴς ἐρμηνεία ἢ ἐφαρμογὴ ταύτης ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ τῆς οὐσίας δὲν ἀποτελεῖ λόγον ἀναιρέσεως, ἄτε ἀφορῶσα εἰς πραγματικὸν γεγονὸς. Δικαστικὴ ὁμως ἀπόφασις, διαπιστώσασα μὲν τὴν ὑπαρξιν ἐμπορικῆς συνηθείας, ἀλλ' ἀναιτιολογήτως ἀπορρίψασα αὐτὴν, εἶναι ἀναιρετέα (Κ α ρ α β ᾶ § 9).

Ἄν, ὁμως, ὁ νόμος ρητῶς ἀναφέρεται εἰς συνηθελαι καὶ συναλλακτικὰ ἐν γένει ἤθη, τότε αὐτὴ προάγεται εἰς κανὸνα δικαίου, ἢ δὲ ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ παράβασις τῆς διαπιστωθείσης ἐμπορικῆς συνηθείας ἰσοδυναμεῖ πρὸς παράβασιν ἐξ ἀντικειμένου δικαίου, ἐπαγομένην ἀναίρεσιν τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως.

III. Οἱ τυποποιημένοι γενικοὶ ὅροι συναλλαγῶν (Contrats - types).

Θαλάσσιαι φορτωτικαὶ, ἀσφαλιστήρια, ἔντυπα περὶ διεθνῶν, κυρίως, πωλήσεων ἐμπορευμάτων μετ' ἀποστολῆς, ἔχουν περιεχόμενον προκαθορισμένον ὑπὸ τοῦ ἐνός τῶν μερῶν (μεταφορῶς, ἀσφαλιστοῦ, βιομηχάνου) ὡς πρὸς τοὺς γενικοὺς ὅρους, ὑφ' οὓς διέπονται ἢ μεταφορά, ἢ ἀσφάλις, ἢ πώλησις. Οἱ τυποποιημένοι οὗτοι ὅροι συναλλαγῶν, μολονότι ἐπιβαλλόμενοι κατ' οὐσίαν ὑπὸ τοῦ οἰκονομικῶς ἰσχυροτέρου τῶν μερῶν εἰς τὸν ἀντισυμβαλλόμενον, εἰς ὃν συνηθῶς δὲν καταλείπεται εὐχέρεια συζητήσεως ἐπ' αὐτῶν, βαθμηδὸν παγιοποιοῦνται, ἐξελισσόμενοι δὲ ἀποκτοῦν ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα, ὀδηγοῦντες ἐμμέσως εἰς διάπλασιν κανόνων δικαίου (Τ σ ι ρ ι ν τ ᾶ ν η ς, Α' § 13, II), οἱ ὁποῖοι διέπουν τὸ ἐμπόριον περισσότερον ἀπὸ

τόν νόμον, ὁ ὁποῖος, ἐπὶ τῶν ἐν λόγῳ θεμάτων, ἀποτελεῖ ἐνδοτικὸν δίκαιον μὲ ὑποτυπώδη ρύθμισιν.

Τὴν σημασίαν τῶν τυποποιημένων ὄρων συναλλαγῶν δεόν νά μὴ ὑποτιμῆσῃ ὁ ἐπιθυμῶν νά εὐρίσκειται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἧς διεξάγεται, νῦν, ἡ ἐμπορικὴ συναλλαγή.

IV. Ἡ Νομολογία καὶ ἡ Ἐπιστήμη τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου.

Αὗται δὲν συνιστοῦν πηγὴν τοῦ δικαίου, ἀλλ' οὐσιαστικὰ στοιχεῖα προσδιορίζοντα τὸ ἀκριβὲς νόημα κανόνος δικαίου. Παρ' ὅλον τοῦτο ἀξιωματικῶς εἶναι ὅτι τὰ κενὰ καὶ αἱ ἐλλείψεις τοῦ Ε.Ν. ἦσαν τόσα πολλά, ὥστε ἄλλοτε ἡ αὐθεντία τῶν Γάλλων ἐρμηνευτῶν ἐνίοτε ἐτροφοδότησεν ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς τὴν νομολογίαν, ἐν τῇ ἀναζητήσει εὐστόχων λύσεων. Πάντως, χάρις εἰς τὴν ἐπικουρίαν τῶν δύο τούτων παραγόντων, τὸ νομοθετικὸν κείμενον θά παρέμενε γράμμα νεκρὸν, παρεμποδίζον τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου συμφῶνως πρὸς τὰς ὁσημέραι ἐξελισσομένης διεθνεῖς συναλλακτικῆς ἀντιλήψεως.

12.

Ἡ ιεράρχησις τῶν πηγῶν τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου

Ὁ δικαστὴς, καλούμενος ὅπως κρίνῃ ἐμπορικὴν τινα διαφορὰν, θά δώσῃ προβάδισμα, ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τοῦ δικαίου, εἰς τὰς διατάξεις ἀναγκαστικοῦ δικαίου καὶ δημοσίας τάξεως, ἐν συνεχείᾳ δὲ εἰς τὰ συμφωνηθέντα ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων, ἐφ' ὅσον βεβαίως ἔχουν χαρακτῆρα ἐνδοτικὸν καὶ δὲν προσκρούουν εἰς τὰ ὡς ἄνω.

Ἄν, ὁμως, οἱ συμβαλλόμενοι, ὡς συνηθέστατα συμβαίνει, δὲν προέβλεψαν πᾶσαν λεπτομέρειαν, ἐν περιπτώσει ἀνωμάλου ἐξελίξεως τῶν σχέσεων τῶν καὶ ὑπάρξεως ἐντεῦθεν κενοῦ, ἐρωτᾶται : ὁ δικαστὴς πόθεν θά ἀναπληρώσῃ τὰ κενὰ αὐτά ; Λόγῳ τῆς αὐτονόμου καὶ ἰδιαιτέρας θέσεως τοῦ Ἐμπ. Δικαίου εἰς τὸ σύστημα τοῦ καθ' ὅλου δικαίου, ἐνδείκνυται ὅπως ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐνταῦθα ἡ γενικὴ, οὐδαμοῦ ὁμως ἀναγεγραμμένη, ἀρχὴ τῆς ἱεραρχίας τῶν πηγῶν τοῦ δικαίου, ἡ διέπουσα ἄλλως τε πάντα κλάδον αὐτοῦ.

Κατ' ἀκολουθίαν, προτεραιότης ἐφαρμογῆς δεόν νά δοθῇ εἰς τὰς κυρίας καὶ βασικὰς πηγὰς τοῦ Ε.Δ., οἷαι εἶναι ὁ Ε.Ν., ἡ ἐν γένει ἐμπορικὴ νομοθεσία καὶ τὰ ἐμπορικὰ ἔθιμα. Ἐν ἀνυπαρξίᾳ τοιοῦτου ἐμπορικοῦ κανόνος ἡ ἐν ἀδυναμίᾳ ἀναλογικῆς ἢ διασταλτικῆς ἐφαρμογῆς του, ἡ ἀναδρομὴ θά γίνῃ εἰς τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον (ἀστικὴ νομοθεσία καὶ ἀστικὸν ἔθιμον).

Ἡ ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ τῆς οὐσίας παραβίασις τῆς ὡς ἄνω ἀρχῆς καὶ ἡ ἀπ' εὐθείας ἐφαρμογὴ τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου ἐπὶ ἐμπορικῆς συναλλαγῆς, παρὰ τὴν ὑπαρξίν κανόνος ἐν τῷ Ἐμπορικῷ Δικαίῳ, ὑπόκειται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Ἀρείου Πάγου (Σ π η λ ι ὀ π ο υ λ ο ς § 5). Τὴν αὐτὴν τύχην ἔχει καὶ ἀπόφασις, ἥτις παρέλειψεν ἀναλογικὴν ἐφαρμογὴν κανόνος τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου (Πολ. Δικ. ἄρθρ. 810 ὡς νῦν ἰσχύει. Α.Π. 435/58. Κ α ρ α β ᾶ ς §§ 4, Β', καὶ 11 ἐν τέλει καὶ γενικῶς E s c a r r a, Manuel, No 74).

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

REPORT TROTON

TO BRANCH FOR EMPLOYER TROTON

ΓΕΝΙΚΩΣ ΠΕΡΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

13.

Τὸ ὑποκειμενικὸν καὶ τὸ ἀντικειμενικὸν σύστημα

Ὡς ἐσπεύσαμεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ σημειώσωμεν (§ 1), οἱ δύο πόλοι πέριξ τῶν ὁποίων στρέφεται ὁλόκληρον τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον εἶναι αἱ καλούμεναι ἐμπορικαὶ πράξεις ἀφ' ἑνὸς καὶ ὁ ἔμπορος ἀφ' ἑτέρου (ἄρθρ. 1 E.N.).

Εὐθὺς λοιπὸν ἐξ ἀρχῆς προβάλλει ἡ ἀνάγκη ὅπως σαφῶς ὀριοθετηθῶν αἱ περιοχαὶ αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνουν τὰς ἐμπορικὰς πράξεις, ἐτέρωθεν δὲ τοὺς ἐμπόρους.

Ἡ ἐπιτυχὴς λύσις τοῦ πρώτου προβλήματος καθιστᾷ ἀπλουστάτην τὴν λύσιν τοῦ δευτέρου (ἄρθρ. 1 E.N.) καὶ ἀντιστρόφως. Αἱ ἔννοιαὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἐμπορικῶν πράξεων εἶναι ἀρρήκτως μεταξύ των συνδεδεμέναι. Τὸ προβάδισμα ὅμως καὶ ἡ προτίμησις τοῦ νομοθέτου ὡς πρὸς τὸν προσδιορισμὸν τῆς μιᾶς ἔναντι τῆς ἄλλης ἐννοίας ἡρτηται ἐκ τοῦ συστήματος, ὅπερ ἀκολουθεῖ ἡ ἐμπορικὴ νομοθεσία ἐκάστης χώρας.

I. Ὑποκειμενικὸν σύστημα.

Κατὰ τινάς, τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον εἶναι τὸ ἐπαγγελματικὸν δίκαιον τῶν ἐμπόρων. Ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου τῆς ἐμπορίας, τοῦ ἐμπορίου καὶ μόνον, θεμελιόυται ὅλον τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον. Θεμελιῶδες ἄρα μέλημα καὶ ἐπιδιώξις τοῦ συστήματος τούτου εἶναι νὰ προσδιορίσῃ τὰς κατηγορίας τῶν προσώπων, ἅτινα εἶναι ἔμποροι. Τούτου ἐπιτευχθέντος, εὐκόλως πορίζομεθα τὸν ἐμπορικὸν χαρακτῆρα τῆς πράξεως, καθ' ὅσον τοιαῦτη εἶναι μόνον ἐκείνη, ἣν ἐνεργεῖ ὁ ἔμπορος κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ἐμπορίας του. Ἐπειδὴ κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ὁ ὀρισμὸς τοῦ ἐμπορίου παρουσιάζει ἰδιαιτέρας δυσχερείας, ὁ νομοθέτης αἶρει ταύτας δι' ἀπαριθμήσεως τῶν ἐμπορι-

κῶν ἐπαγγελμάτων. Τὸ ὑποκειμενικὸν τοῦτο σύστημα ἀκολουθεῖ ἀμιγῶς καὶ ἐν πάσῃ συννεπιείᾳ ὁ ἰσχύων Γερμανικὸς Ἐμπορικὸς Κώδιξ τοῦ 1897. Ὁ νομοθέτης θὰ ἠδύνατο νὰ κηρύξῃ ὡς ἐμπορικὰ τὰ ἐπαγγέλματα προσώπων ἀνηκόντων εἰς ὀρισμένα ἀνεγνωρισμένα σωματεῖα ἢ ὧν τὰ ὀνόματα ἔχουν καταχωρισθῆ εἰς τὸ λεγόμενον Ἐμπορικὸν Μητρώον, ἐξ οὗ πᾶς τις θὰ ἠδύνατο νὰ πληροφορηθῆ ἂν εἶναι τις ἔμπορος ἢ μὴ.

II. Ἀντικειμενικὸν σύστημα.

Συμφώνως πρὸς τὰ ἐν ἀρχῇ (§ 1) ἐκτεθέντα, τὸν ἀντίποδα τοῦ ὑποκειμενικοῦ ἀποτελεῖ τὸ ἀντικειμενικὸν σύστημα. Ἐνταῦθα, κεντρικὴν ἔννοιαν καὶ ἀφετηρίαν ἐκκινήσεως τοῦ νομοθέτου ἀποτελεῖ ὁ προσδιορισμὸς τῶν ἐμπορικῶν πράξεων, ἀντικειμενικῶς καὶ ἀπροσώπως σκοπουμένων. Μοναδική, πλὴν δυσχερῆς, μέριμνα τοῦ νομοθέτου εἶναι νὰ καταρτίσῃ τὸν κατάλογον τῶν ἐμπορικῶν πράξεων. Τούτου ἐπιτευχθέντος, ἡ ἐνέργεια μιᾶς ἢ περισσοτέρων τοιούτων πράξεων εἶναι ἰκανή, ἐφ' ὅσον γίνεται κατὰ συνήθεσ ἐπάγγελμα, νὰ προσπορίσῃ τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα, μὴ ἀπαιτουμένης συνδρομῆς ἐτέρας τινὸς προϋποθέσεως, ὡς λ.χ. ἐγγραφῆ εἰς ἐμπορικὸν μητρώον, ἐπαγγελματικὸν σωματεῖον κλπ.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐνεφανίσθη καὶ τὸ τρίτον σύστημα, ὅπερ ἀκολουθεῖ ὁ Ἰταλικὸς Codice Civile. Τοῦτο ἔχει ἀφετηρίαν τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐκ τῆς ὁποίας παράγεται καὶ ἡ ἐμπορικὴ πράξις, ἐνῶ ἡ ἐννοία τοῦ ἐμπόρου ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἐπιχειρηματίου».

14.

Τὸ σύστημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου

1. Τὸ Γαλλικὸν Ἐμπορικὸν Δίκαιον (Code de Commerce), συνεπῶς καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἐμπορικὸν Δίκαιον, θεμελιούνται ἐπὶ τοῦ ἀντικειμενικοῦ συστήματος. Καὶ δὲν ἦτο δυνατόν ἄλλως γενέσθαι, διότι ὅτε τὸ 1807 ἤρξατο ἰσχύων ὁ C.d.C. εἶχαν ἤδη καταργηθῆ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἡ διάκρισις τῶν προνομιούχων κοινωνικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν τάξεων, ἐμπεδωθείσης τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος τῶν πολιτῶν, ἧτις ἐπέτρεψεν εἰς ὅλους ἐξ ἴσου δυνατότητα κτήσεως τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος.

Ἐνῶ, λοιπόν, βᾶσις καὶ ἀφετηρία τοῦ συστήματος τούτου εἶναι αἱ ἐμπορικαὶ πράξεις, εὐλόγως θ' ἀνέμενε τις ὅπως ὁ καθορισμὸς τῶν πράξεων τούτων τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Code de Commerce, ἐπομένως καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου. Ἀντὶ τούτου, ὁ κατάλογος τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου

θεωρουμένων ἐμπορικῶν πράξεων εἰς μὲν τὸν Code de Commerce περιέχεται εἰς τὰ ἄρθρ. 632 καὶ 633 αὐτοῦ, ὁ δὲ Ε.Ν. δὲν ὀρίζει ποσῶς ταύτας, ἀλλ' ὁ καθορισμὸς τούτων παρ' ἡμῖν ἀπαντᾷται εἰς χωριστὸν νομοθέτημα καὶ εἰδικώτερον εἰς τὰ ἄρθρα 2 καὶ 3 τοῦ Διατάγματος τῆς 2-5-1835 «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων», ἄτινα, καθ' ἃ ἐλέγχθη (§ 10, I), ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν, παρὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ν. ΑΥΝΖ' /1887 κατάργησιν τῶν Ἐμποροδικείων. Καὶ τὸ μὲν ἄρθρον 2 αὐτοῦ, πρὸς ὃ ἀντιστοιχεῖ τὸ ἄρθρον 632 τοῦ Code de Commerce, ἀπαριθμεῖ τὰς ἀντικειμενικὰς ἐμπορικὰς πράξεις τοῦ χερσαίου ἐμπορίου, ἐνῶ τὸ ἄρθρον 3 περιλαμβάνει τὰς πράξεις τοῦ θαλασσοῦ ἐμπορίου. Ὅλαι αἱ πράξεις αὗται εἶναι ἐμπορικαί, χωρὶς νὰ ἐξετάζεται ἡ ἐμπορικὴ ἢ μὴ ἰδιότης τοῦ ἐνεργούντος αὐτάς.

Ἀναμφιβόλως, σπανίως συναντᾷ τις εἰς τὰς συναλλαγὰς ἐμπορικὰς πράξεις ἐνεργουμένας ὑπὸ μὴ ἐμπόρου. Τοσοῦτον μάλιστα εἶναι βέβαιον ὅτι ἐν τῇ ὁλότητι τῶν σχεδὸν αἱ ἐμπορικαὶ πράξεις ἐκτελοῦνται ὑπὸ ἐμπόρων, ὥστε ἀμβλύνονται οὐσιωδῶς αἱ πρακτικαὶ συνέπειαι τῆς διακρίσεως μεταξὺ τοῦ ὑποκειμενικοῦ καὶ τοῦ ἀντικειμενικοῦ συστήματος. Ἐν τούτοις, δέον νὰ ἀναγνωρισθῇ ὅτι ἡ δογματικὴ τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου τοῦ ἸΘ' αἰῶνος ὀρθῶς ἄφησε νὰ θριαμβεύσῃ τὸ ἀντικειμενικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον, παρὰ τοὺς συγχρόνους μετασχηματισμοὺς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, νοσταλγοῦντος τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὸ πάλαι ποτὲ ἀκμάσαν ἐπαγγελματικὸν ἢ σωματειακὸν δίκαιον, ὀρθότερον φαίνεται ὅτι ἐνδείκνυται νὰ διατηρηθῇ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

2. Παρ' ὅλα ταῦτα, ὅμως, τὸ ἀντικειμενικὸν σύστημα δὲν κρατεῖ (ἐν Γαλλίᾳ καὶ παρ' ἡμῖν) ἀμιγῶς. Τὸ ἀκραιφνῶς ἀντικειμενικὸν σύστημα ἀποτελεῖ βεβαίως τὴν ἀρχήν, ἣτις ὅμως ἐνίοτε νοθεύεται διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ νόμου ἀναγνωρίσεως καὶ τοῦ ὑποκειμενικοῦ συστήματος. Οὕτω τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων» χαρακτηρίζει ὡς πράξεις ἀντικειμενικὰς ἐμπορικὰς «ὄλας τὰς μεταξὺ ἐμπόρων καὶ τραπεζιτῶν ὑποχρεώσεις», ὅπερ σημαίνει, ἐνταῦθα, ὅτι ἡ ἐμπορικὴ πρᾶξις προϋποθέτει ὡς δεδομένην τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα. Τὴν τοιαύτην ἐμπορικότητα προϋποθέτει τὸ ἄρθρ. 1 ἐδ. α', ἐτι δὲ καὶ τὸ ἄρθρ. 8 § 2 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων», τὸ καθιεροῦν τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος (κατωτ. § 43).

Ἡ μεταγενεστέρα ἐξέλιξις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου ἐνόθευσεν ἐτι περαιτέρω τὸ ἀρχικὸν ἀντικειμενικὸν σύστημα. Ὁ νόμος ἀπονέμει τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα εἰς φυσικὸν ἢ νομικὸν πρόσωπον, χωρὶς νὰ προϋποτίθεται ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐνέργεια ἐμπορικῶν πράξεων. Οὕτως ἡ ἀνώνυμος ἐταιρεία (ἄρθρ. 1 β. δ. 174/63), ἡ ἐταιρεία περιορισμένης εὐθύνης (ἄρθρ. 3 ν. 3190/55), ὁ συνεταιρισμὸς, ὁ χρηματιστὴς καὶ ὁ μεσίτης τοῦ Χρη-

ματιστηρίου 'Αξιῶν (ἄρθρ. 12 καὶ 13 ν. 3632/28) εἶναι ἔμποροι κατ' ἐπιταγὴν τοῦ νόμου.

15.

Πράξις - 'Επιχείρησις - 'Εργασία

'Η κατὰ τὸ 1807 ἐπελθοῦσα διὰ τοῦ Code de Commerce θεμελιώδης νομοθετικὴ μεταρρύθμισις δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα ὠρίμου καὶ ἐμπεδωθείσης ἐπισημονικῆς ἀντιλήψεως, ἀλλὰ βεβιασμένη προσπάθεια προσαρμογῆς εἰς τὰς νέας κοινωνικὰς, οἰκονομικὰς καὶ πολιτικὰς ἀντιλήψεις. 'Επειδὴ εἰς τὰς ἔμπορικὰς πράξεις τότε ἀπέδιδον σημασίαν μικροτέραν ἐκείνης, ἦν αὐταὶ ἀπέκτησαν μεταγενεστέρως ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦ οἰκονομικοῦ φιλελευθερισμοῦ, οἱ συντάκται τοῦ Code de Commerce δὲν ἐπεδίωξαν νὰ δώσουν συνθετικὸν ὄρισμὸν τῆς ἐννοίας τῆς ἔμπορικῆς πράξεως, οὐδὲ κριτήριον τῆς διακρίσεως τῶν ἔμπορικῶν ἀπὸ τῶν ἀστικῶν πράξεων (πρβλ. ἄνωτ. § 2).

Τὸ ἀσθενὲς τοῦτο σημεῖον τοῦ νέου συστήματος δημιουργεῖ μείζονα ἀσάφειαν, ὡς ἐκ τοῦ ὅτι εἰς τὰ ἄρθρ. 2 καὶ 3 τοῦ Διατάγματος Α.Ε. (ἄρθρ. 632, 633 Code de Commerce) ἐναλλάσσονται οἱ ὅροι : «ἐμπορικὴ πρᾶξις» (acte), «ἐπιχείρησις» (entreprise), «ἐργασία» (opération).

Ι. Ὁ ὅρος «πρᾶξις» νοητέος ὑπὸ εὐρυτάτην ἔννοιαν, ἤτοι ὡς πᾶσα ἐξ ἀνθρωπίνης ἐνεργείας ἐπερχομένη μεταβολὴ εἰς τὸν ἔξωτερικὸν κόσμον, ἐφ' ὅσον ἐπάγεται νομικὰς συνεπειάς, εἶναι δὲ ἀδιάφορον ἐὰν πρόκειται περὶ δικαιοπραξίας ἢ ἀπλῶς περὶ νομικῆς πράξεως. Οὕτως ἡ χειροτεχνία, ἐφ' ὅσον φέρει τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῆς ἔμπορικότητος, ἀποτελεῖ ἔμπορικὴν πρᾶξιν, καίτοι δὲν ἔχει εἰσέτι τὰ στοιχεῖα τῆς δικαιοπραξίας. Ὅμοίως, ἡ μεσιτεία συνιστᾷ ἔμπορικὴν πρᾶξιν, μολονότι ἡ δρᾶσις τοῦ μεσίτου δὲν συνίσταται εἰς δικαιοπραξίας συναπτομένας ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ εἰς τὴν ὑπόδειξιν εὐκαιριῶν εἰς ἄλλους, οἵτινες καὶ δικαιοπρακτοῦν (Δ ε λ ο ὑ κ α ς § 5).

'Εφ' ὅσον πρὸς ἐνέργειάν τινα ὁ νόμος συνδέει ὠρισμένα ἀποτελέσματα, ἔτι καὶ μὴ ἠθελημένα ὑπὸ τοῦ ἐπιδιδομένου εἰς ταύτην, ὡς εἶναι ἡ κτήσις τῆς ἔμπορικῆς ιδιότητος, ἔχομεν «πρᾶξιν», ἥτις ὑφίσταται, κατὰ μείζονα λόγον, ὅταν ἔχωμεν δικαιοπραξίαν, μονομερῆ ἢ διμερῆ (σύμβασιν). Ὡς θὰ ἐκτεθῆ κατωτέρω (§ 28), ἡ ἔμπορικότης τῆς πράξεως δὲν ἀπόλλυται λόγῳ τοῦ ὅτι αὕτη συνιστᾷ ἀδίκημα ἢ οἰοῖται ἀδίκημα.

Τὸ κριτήριον τῆς «πράξεως», ὡς ἔμπορικῆς, ἀνεζητήθη εἰς τὴν μεσολάβησιν, εἰς τὸν κίνδυνον, εἰς τὸ κέρδος, κερχωρισμένως ἢ ὁμοῦ, χωρὶς νὰ λεχθῆ μετὰ βεβαιότητος ὅτι ἡ ἐπιστήμη κατέληξεν εἰς ἀσφαλῆ καὶ ἀνεπίδεκτα ἀντιρρήσεων συμπεράσματα (βλ. περὶ αὐτῶν ἄνωτ. § 2).

II. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ νόμος, εἰς τὰ ἄρθρα 2 καὶ 3, εἰς ὄρισμένας περιπτώσεις κατονομάζει τὰς πράξεις (ἀγορὰν ἐπὶ σκοπῷ μεταπωλήσεως, τὰς συναλλαγματικὰς, τὰς ἀποστολὰς χρημάτων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, πᾶσαν ναύλωσιν, τὴν θαλασσίαν ἀποστολὴν, κλπ.), εἰς ἄλλας ὁμιλεῖ ἀπλῶς περὶ «ἐργασιῶν» (π.χ. «ὄλας τὰς τραπεζιτικὰς καὶ μεσιτικὰς ἐργασίας»), ἐνῶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις (ὡς λ.χ. ἡ χειροτεχνία, ἡ παραγγελία, ἡ προμήθεια, ἡ μεταφορὰ) ἀπαιτεῖ «ἐπιχειρήσιν» τοιούτων πράξεων καὶ ταύτην κηρῦσσει πρῶξιν ἐμπορικὴν.

Ἄλλ' ὁμως, ὁ χαρακτηρισμὸς «ἐπιχειρήσεις», ὡς δηλωτικὸς προϋποθέσεως τῆς ἐμπορικότητος, προεκάλεσε ζοηράς συζητήσεις καὶ ἀμφιβολίας, ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ ἔννοιάν του, περὶ ὧν ἡ ἐπιστῆμη τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου δὲν εἶπεν εἰσέτι τὴν τελευταίαν τῆς λέξεως.

Εἰς δύο ομάδας θὰ ἠδύναντο νὰ ταξινομηθῶσιν αἱ διδαχθεῖσαι ἀπόψεις: Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἀναστασιάδη (Ἑλλην. Ἐμπορ. Δίκαιον, I, 1949 § 19), διευκολύνουσιν καὶ ἀπλοποιοῦσιν τὸ πρόβλημα, ὁ ὅρος «ἐπιχειρήσεις» εἶναι συνώνυμος πρὸς τὸν ὄρον «πρᾶξεις», εἰς τρόπον ὥστε καὶ μεμονωμένη ἔτι πρᾶξις ἢ διενέργεια λ.χ. παραγγελίας, εἶναι ἐμπορικὴ ἄνευ συνδρομῆς ἄλλης τινὸς προϋποθέσεως. Τὴν γνώμην ταύτην ἀκολουθεῖ ἡ ἑλληνικὴ νομολογία (Α.Π. 395/37).

Κατὰ τὴν δευτέραν γνώμην, ὑπὸ τὸν ὄρον «ἐπιχειρήσεις» νοητέον τὴν οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν. Οἱ ὁπαδοὶ ὁμως τῆς γνώμης ταύτης, περαιτέρω, διψοῦνται ὡς πρὸς τὸν εἰδικότερον προσδιορισμὸν τῆς τοιαύτης ὀργάνωσεως. Οὕτως, ἄλλοι μὲν ὑποστηρίζουν ὅτι ἀπαιτεῖται σειρὰ ὁμοειδῶν πράξεων, αἱ ὁποῖαι προϋποθέτουν διὰ τὴν ἐκτέλεσίν των καὶ ποιᾶν τινα ὀργάνωσιν, ἐνῶ ἄλλοι ἀπαιτοῦν ὅπως αἱ περὶ ὧν πρόκειται πράξεις ἐνεργῶνται ὑπὸ κατ' ἐπάγγελμα ἐμπόρου.

Ἡ σύγχρονος γαλλικὴ διδασκαλία (H a m e l - L a g a r d e, Traité de droit commercial, I, 1954, § 157) δὲν ἀσχολεῖται νὰ προσδιορίσῃ ποῖα εἶναι τὰ ἐσωτερικὰ στοιχεῖα, ὑλικά ἢ ἀνθρώπινα, ἅτινα συνθέτουν τὴν ἐπιχείρησιν, ἀλλ' ἀρκεῖται νὰ ἀνεύρῃ διὰ τίνων εἰδικῶν στοιχείων ἡ ἐπιχειρήσις χαρακτηρίζεται ἐξωτερικῶς. Διὰ νὰ ὑπάρχη, ἐξωτερικῶς, ἐπιχείρησις ἀπαιτεῖται συνδρομὴ δύο στοιχείων: ἐπανάληψις τῶν πράξεων καὶ ὑπαρξίς ὀργάνωσεως προωρισμένης ὅπως ἀξιοποίησις τὰς πράξεις ταύτας. Διὰ τῆς ἐπανάληψεως, ἢ «κατ' ἐπιχειρήσιν» πρᾶξις διαφοροποιεῖται σαφῶς τῆς μεμονωμένης πράξεως (ἄρθρ. 2 ἐδ. α'). Ἐπανάληψις καὶ ὀργάνωσις σημαίνει, κατὰ τὴν ἄποψιν ταύτην, ἐπὶ κλησιν στοιχείων ἀντικειμενικῶν.

Ἐκτὸς τῆς πρώτης γνώμης, ἅπαντες οἱ συγγραφεῖς δέχονται ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ὄρου «ἐπιχειρήσεις» εἰς τὸ Διάταγμα Α.Ε. δὲν εἶναι τυχαία καὶ συμπτωματικὴ, ἀλλὰ διάφορος οὖσα τῆς ἐννοίας τῆς πράξεως,

κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν συντακτῶν τοῦ Code de Commerce, εἶναι σύνθετος ἐνέργεια. Διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς ἐννοίας τῆς πράξεως ἀπαιτεῖται νὰ ὑπάρχη ἐπὶ πλέον κάποιον ἄλλο στοιχεῖον. Ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ ἐπιστῆμη ἐπραγματοποίησε πρόδοον ἐν τῷ προσδιορισμῷ τοῦ ἑτέρου τούτου στοιχείου. Ὑποστηρίζεται (Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς Α', 1962, § 24, II) ὅτι τὸ πρόσθετον τοῦτο στοιχεῖον προσδιορίζουν τὰ χαρακτηριστικά, ἅτινα εἶδομεν (§ 2) ὅτι δίδουν ἰδιαιτέραν φυσιογνωμίαν εἰς τὸ ἐμπόριον, ἥτοι ἢ διαμεσολάβησις εἰς τὴν κυκλοφορίαν τῶν ἀγαθῶν ἢ εἰς τὴν παροχὴν ὑπηρεσιῶν καὶ ἢ μετ' αὐτῆς συνυφασμένη ἀβεβαιότης, ὁ κίνδυνος ζημίας καὶ ἀντιστοίχως ἢ ἐλπίς τοῦ κέρδους.

Ἄρα, ἡ ριψοκίνδυνος διαμεσολάβησις συμπληρώνει τὴν πρᾶξιν, ἔστω καὶ ἂν αὕτη εἶναι μεμονωμένη, τοποθετοῦσα τὴν ἐνέργειαν εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς «ἐπιχειρήσεως». Ἡ ἄποψις αὕτη βασικῶς ἐξαφανίζει ἐννοιολογικὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν πράξεων καὶ ἐπιχειρήσεων, ὡς ἀπαριθμεῖ τὸ Διάταγμα Α.Ε., ἀλλ' ἐπιτυχᾶνει ἐνότητα, οὐχὶ ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ὅτι ἢ ἐπιχειρήσεις οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰ μὴ πρᾶξις—ὡς δέχεται ἡ πρώτη γνώμη— ἀλλ' ὅτι ἐπιχειρήσιν ἀποτελοῦν πᾶσαι γενικῶς αἰ εἰς τὸ ἄρθρ. 2 ἀναφερόμεναι πρᾶξεις, ἐφ' ὅσον ὁμοῦ φέρουν τὰ χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοῦ ἐμπορίου.

III. Τέλος ἀμφισβητεῖται καὶ ὁ ἕτερος ἐν τῷ νόμῳ χαρακτηρισμὸς ὀρισμένων πράξεων ὡς «ἐργασιῶν» (ἄρθρ. 2 ἐδ. δ' τοῦ Διατάγματος Α.Ε.).

Ἐπικρατεῖ ἡ ἄποψις καθ' ἣν ὁ νόμος ἠθέλησε νὰ διακρίνη ταύτας ἀπὸ τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐτι δὲ νὰ περιορίσῃ τὴν ἐμπορικότητα μόνον ὡς πρὸς τὸν ἐνεργοῦντα ταύτας, ἥτοι αἰ ὡς «ἐργασίαι» χαρακτηριζόμεναι πρᾶξεις εἶναι μόνον ἑτερομερῶς ἐμπορικαὶ (κατωτ. § 16, II).

16.

Διακρίσεις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων

Παρ' ὄλην τὴν οὐχὶ ἐντελῶς σαφῆ εἰκόνα, ἣν παρουσιάζει ἡ θεωρία τῶν ἐμπορικῶν πράξεων, ἡ ἐπιστῆμη διακρίνει ταύτας ὡς ἀκολούθως :

I. Ἀντικειμενικῶς καὶ ὑποκειμενικῶς ἐμπορικαὶ πρᾶξεις. - Πρωτοτύπως καὶ παραγῶγως ἐμπορικαὶ πρᾶξεις.

I. Αἱ πρᾶξεις αἰ ἀναφερόμεναι εἰς τὰ ἄρθρα 2 καὶ 3 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων» εἶναι ἐμπορικαὶ καθ' ἑαυτάς, διότι οὕτως ἠθέλησεν ὁ νομοθέτης. Μία ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὴ πρᾶξις κτᾶται τὴν ἰδιότητα ταύτην εἴτε κατὰ τρόπον π ρ ω τ ὅ τ υ π ο ν εἴτε κατὰ τρόπον π α ρ ἄ γ ω γ ο ν.

Τὸ πρῶτον ἰσχύει ἐπὶ τῶν πράξεων εἰς ἃς ὁ νόμος ἢ ἡ ἀνάλογος ἐφαρμογή προσδίδει τὴν ἐμπορικότητα, ἀσχέτως πρὸς ἄλλην ἐμπορικὴν πράξιν ἢ τὸ ἐνεργοῦν αὐτὰς ὑποκείμενον.

Τὸ δεύτερον ἰσχύει ἐπὶ τῶν πράξεων, αἱ ὁποῖαι αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς δὲν εἶναι ἐμπορικαί, ἀλλὰ προσλαμβάνουν τὴν ιδιότητα ταύτην, εἴτε :

α) ἀπὸ ἄλλην τινὰ ἐμπορικὴν πράξιν, ἐξ ἧς ἐξαρτῶνται, ὅτε ὀμιλοῦμεν περὶ παραγωγῆς ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικότητος, εἴτε

β) ἀπὸ τὴν ἐμπορικὴν ιδιότητα τοῦ ἐνεργοῦντος ταύτας προσώπου, ὅτε γίνεται λόγος περὶ παραγωγῆς ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικότητος. Ἡ ὑποκειμενικῶς ἐμπορικὴ πράξις ἔχει τὸν ἐμπορικὸν χαρακτήρα πάντοτε κατὰ τρόπον παράγωγον. Ἀντιθέτως, ἡ ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὴ πράξις κτᾶται τὸν χαρακτήρα τοῦτον εἴτε πρωτότύπως εἴτε παραγωγῶς.

II. Ἀμφιμερῶς καὶ ἑτερομερῶς ἢ μονομερῶς ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαὶ πράξεις.

Αἱ προϋποθέσεις ὑφ' ἃς πράξις τις λογίζεται ὡς ἐμπορικὴ δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσιν ὡς πρὸς τὸν ἓνα μόνον τῶν συμβαλλομένων, ἐνῶ ὡς πρὸς τὸν ἀντισυμβαλλόμενον νὰ μὴ ὑπάρχωσιν αὐταί, ὅτε αἱ συνέπειαι τῆς ἐμπορικότητος ἐπέρχονται ὡς πρὸς ἐκεῖνον δι' ὃν ἡ πράξις εἶναι ἐμπορικὴ καὶ δὴ ἀδιαφόρως ἂν οὗτος εἶναι δανειστής ἢ ὀφειλέτης. Αἱ πράξεις αὐταὶ ὀνομάζονται ἑτερομερῶς ἢ μονομερῶς ἐμπορικαὶ ἢ μικταί.

Ἐάν ὁμως ἡ ἐμπορικότης ὑφίσταται ὡς πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς συμβαλλομένους, αἱ πράξεις εἶναι ἀμφιμερῶς ἐμπορικαί. Ἡ διάκρισις αὕτη δὲν συμπίπτει πρὸς τὴν διάκρισιν μεταξὺ ὑποκειμενικῶς καὶ ἀντικειμενικῶς ἐμπορικῶν πράξεων. Μία πράξις, διὰ λόγους σχετιζομένους εἴτε μὲ τὸ δρῶν ὑποκείμενον εἴτε μὲ αὐτὴν τὴν πράξιν, δυνατὸν νὰ εἶναι ἐμπορικὴ διὰ τὸ ἓν καὶ μὴ ἐμπορικὴ διὰ τὸ ἕτερον τῶν προσώπων ἅτινα συνδέονται δι' αὐτῆς.

ΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΩΣ Ἡ ΑΠΟΛΥΤΟΙ
ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ

17.

Ἡ ἀγορὰ πρὸς μεταπώλησιν

Ι. Ἡ ἀγορὰ πρὸς μεταπώλησιν ἀποτελεῖ τὴν κατ' ἐξοχὴν τυπικὴν ἐκδήλωσιν ἐμπορικῆς δραστηριότητος, συνιστῶσα τὴν βάσιν τοῦ ἐμπορίου. Τὴν τοιαύτην σπουδαιότητα τῆς ἀγορᾶς πρὸς μεταπώλησιν ἀναγνωρίζει ὁ νομοθέτης, ὅστις εἰς τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἑμποροδικείων» πρώτην ταύτην ἀναγράφει εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικῶν πράξεων : «Ὁ Νόμος θεωρεῖ πράξεις ἐμπορικᾶς τᾶς » ἀγορᾶς προϊόντων γῆς ἢ τέχνης, τᾶς ὁποίας ἤθελε κάμει τις εἴτε διὰ νὰ » μεταπωλῆσιν ταῦτα ἀκατέργαστα, ὡς τὰ ἠγόρασεν, ἢ κατειργασμένα καὶ » μεταποιημένα εἰς χειροτεχνήματα εἴτε ἐπὶ σκοπῷ νὰ μισθώσῃ ἀπλῶς τὴν » χρήσιν αὐτῶν».

Κατὰ τὴν νομοθετικὴν διατύπωσιν, ἡ ἐμπορικὴ αὕτη πρᾶξις δύναται νὰ προσλάβῃ τέσσαρας μορφάς. Ἦτοι δυνατόν νὰ ἔχωμεν :

- α) Ἀγορὰν ἐπὶ σκοπῷ μεταγενεστέρως πωλήσεως.
- β) Ἀγορὰν πρὸς μεταγενεστέραν πώλησιν κατόπιν προηγουμένης κατεργασίας ἢ μεταποιήσεως.
- γ) Ἀγορὰν γενομένην ἐπὶ σκοπῷ μισθώσεως τῆς χρήσεως.
- δ) Ἀγορὰν πρὸς μίσθωσιν χρήσεως κατόπιν προηγουμένης κατεργασίας ἢ μεταποιήσεως.

ΙΙ. Ἐκ τῆς διατυπώσεως τῆς διατάξεως συνάγεται ὅτι αἱ βασικαὶ προϋποθέσεις διὰ τὴν ἐμπορικότητα τῆς πράξεως εἶναι : α) ἡ ἀγορὰ προϊόντων γῆς ἢ τέχνης καὶ β) ἡ πρόθεσις πρὸς μεταπώλησιν (ἐκποίησην αὐτῶν).

Α'. Ἀντικείμενον τῆς ἀγορᾶς δύναται νὰ εἶναι πᾶν κινητὸν πρᾶγμα, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ἣν ἐξεθέσαμεν ἀνωτέρω (§ 3), εἰς ἣν καὶ παραπέμπομεν.

Τὰ ἐν τῷ νόμῳ καθοριζόμενα ἀντικείμενα παρουσιάζουν εἰκόνα πλήρους ἀσφαλείας, ὀφειλομένην εἰς τὸ ὅτι ἡ μετάφρασις τῶν δύο ὄρων εἰς τὸ ἄρθρ. 2 ἔδ. α' εἶναι ἐσφαλμένη, καὶ τοῦτο, διότι τὰ μὲν τρόφιμα καὶ ἐφόδια (denrées) μετεφράσθησαν εἰς «προϊόντα γῆς», τὰ δὲ ἐμπορεύματα (marchandises) εἰς «προϊόντα τέχνης». Τὰ στενά κριτήρια, ἅτινα ἐπέβαλον οἱ δύο οὗτοι ὄροι, θὰ περιώριζον σημαντικώτατα τὸ πεδῖον ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου, ἡ δὲ ἑλληνικὴ ἐπιστήμη καὶ νομολογία, στηριχθεῖσαι εἰς τὸ ἐπίσημον γαλλικὸν κείμενον τῶν ἄρθρ. 632 καὶ 638 τοῦ Code de Commerce, ἔδωσαν εὐρεῖαν ἑρμηνείαν εἰς τὸν ὄρον, δεχθεῖσαι ὅτι ὑπὸ τὸν ὄρον «προϊόντα γῆς ἢ τέχνης» (ἀνάγνωθι : τρόφιμα καὶ ἐμπορεύματα) περιλαμβάνεται πᾶν ὑλικὸν ἢ αὐτὸν ἀγαθὸν (ὡς λ.χ. καλλιτεχνικὰ ἢ πνευματικὰ προϊόντα, φήμη καὶ πελατεία κλπ.), δυνάμενον, κατὰ τὰς ἐκάστοτε ἀντιλήψεις τῶν συναλλαγῶν, νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἐμπορίας. Ὁ ὄρος «ἐμπόρευμα» δὲν καθορίζεται μὲν ὑπὸ τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου (ἀνωτ. § 3), ἀλλ' ἐκ τῆς συναλλακτικῆς πρακτικῆς, ἀπαντᾶται, ὅμως, ὡς ἐπίσημος ὄρος τῆς τελωνειακῆς καὶ φορολογικῆς νομοθεσίας, χωρὶς νὰ δύναται πάντως νὰ ἔχη αὐστηρῶς καθωρισμένον νομικὸν περιεχόμενον. Τοῦ νόμου ὁμιλοῦντος περὶ «προϊόντος», ἔπεται ὅτι τὰ ἀκίνητα (φύσει ἢ νόμῳ) μένουσιν ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῆς ἐμπορικῆς ταύτης πράξεως (περὶ αὐτῶν, ὅμως, εἰδικώτερον κατωτ. § 32).

Β'. Κατὰ τὸ γράμμα τοῦ νόμου, ἐμπορικὴ εἶναι ἡ ἀγορά τοῦ πράγματος. Εὐρεῖα ὅμως ἑρμηνεία, διαστελλούσα τὸν ὄρον τοῦτον, δέχεται ὡς ὑπαγομένην εἰς τὴν διάταξιν ταύτην πᾶσαν κτήσιν καὶ μάλιστα τὴν γενομένην ὄχι μόνον κατὰ κυριότητα, ἀλλὰ καὶ ἀπλῶς κατὰ χρῆσιν, ἀρκεῖ τοῦτο νὰ συντελεῖται διὰ δικαιοπραξίας ἐπαχθοῦς ἢ ἐξ αἰτίας μὴ χαριστικῆς. Ἡ ἀνταλλαγὴ καὶ πᾶσα ἄλλη περίπτωσις κτήσεως ἐπ' ἀνταλλάγματι ἐμπτεῖ εἰς τὴν ρύθμισιν τοῦ νόμου, ἀρκεῖ αὕτη νὰ φέρῃ ἐκποιητικὸν χαρακτήρα.

Κατὰ ταῦτα ἀποκλείονται τῆς ἐμπορικότητος :

α) Ἡ κτήσις οὐχὶ διὰ δικαιοπρακτικῆς ἐνεργείας (Α.Κ. 1064, 1075). Οὕτως οἱ γεωργοὶ οἱ πωλοῦντες τὰ ὑπ' αὐτῶν παραγόμενα προϊόντα, οἱ ἄλιεις οἱ πωλοῦντες τὸ προϊόν τῆς δραστηριότητός των, δὲν ἐνεργοῦσι διὰ τῆς πωλήσεως πράξιν ἐμπορικὴν, διότι ταύτης δὲν προηγῆθῃ ἀγορὰ ἢ ἐπαχθῆς κτήσις ἐπὶ σκοπῷ μεταπωλήσεως (ἄρθρ. 8 ἔδ. 1 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων»).

β) Ἡ κτήσις διὰ δικαιοπρακτικῆς μὲν ἐνεργείας ἀλλ' ἐξ αἰτίας χαριστικῆς, λ.χ. κληρονομικῆς διαδοχῆς, δωρεᾶς. Χαρισματικαὶ ἀντιλήψεις εἶναι ξέναι πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἐμπορίου.

Γ'. 1. Ἡ κατὰ τὰ ὡς ἄνω ὅμως ἀγορὰ (ἐξ ἐπαχθοῦς αἰτίας κτήσις) κινήτου ἢ αὐτοῦ ἀγαθοῦ δεόν νὰ γίνεται με ὠρισμένον σ κ ο π ὶ ν (π ρ ὶ

θεσιν). Τὸ Διάταγμα λέγει ὅτι ἐμπορικὴ εἶναι ἡ «ἀγορά» ἐμπορευμάτων εἰς τὴν ὁποίαν προβαίνει τις «εἴτε διὰ τὴν ἀποπώλησιν... εἴτε ἐπὶ σκοπῷ τῆς ἐκμισθώσεως ἢ ἄλλως τὴν χρῆσιν αὐτῶν».

Ἡ ἐρμηνεῖα δέχεται ὅτι ἐμπορικὴ εἶναι ἡ κτήσις ἀγαθῶν ἐφ' ὅσον γίνεται εἴτε πρὸς τὸν σκοπὸν πωλήσεως ἢ ἐκμισθώσεως εἴτε ἐν γένει πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπ' ἀνταλλάγματι ἀπαλλοτριώσεως ἢ κατὰ χρῆσιν παραχώρησεως αὐτῶν. Κατὰ συνέπειαν, μὴ ὑπάρχοντος τοῦ σκοποῦ τούτου, τὸ βραδύτερον κατὰ τὴν κτήσιν, ἡ ἀγορά δὲν εἶναι πρᾶξις ἐμπορικὴ, ὡς λ.χ. ὅταν γίνεται πρὸς σκοπὸν ἰδιοχρησίας, ἢ πρὸς σκοπὸν διαθέσεως μὲν ἀλλὰ διὰ χαριστικὴν αἰτίαν, ἢ ἂν ὁ τοιοῦτος ἀγοραστὴς, μεταβαλὼν γνώμην, μετεπώλησε τὸ πρᾶγμα μεταγενεστέρως, ἀποκομίσας μάλιστα κέρδος. Ἡ ὑπαρξίς τοῦ σκοποῦ (προθέσεως) μεταπωλήσεως ἢ ἐκμισθώσεως δὲν νὰ ὑφίσταται τὸ βραδύτερον κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπαχθοῦς κτήσεως, ἢ δὲ ἐμπορικότης ὑφίσταται ἀδιαφόρως τῆς πραγματοποιήσεως ἢ μὴ τοῦ σκοποῦ, ἂν δηλ. ἐπακολουθήσῃ ἢ μὴ πώλησις ἢ ἐκμίσθωσις, ὡς λ.χ. διότι κατεστράφη τὸ πρᾶγμα ἢ ὁ ἀγοραστὴς μεταμεληθεὶς ἀπεφάσισε τὴν ἰδιοχρησίαν τοῦ ἀγορασθέντος πράγματος (οὕτω καὶ Πέρδικας § 97, ὅστις ὁμοίως, ἐν §§ 96, 100, ἀπαιτεῖ ὅπως ἐπακολουθήσῃ ἐκποίησης ἢ μίσθωσις). Ἄλλο πρόθεσις μεταπωλήσεως ἢ ἐκμισθώσεως καὶ ἄλλο πραγματοποιήσεως αὐτῆς. Βεβαίως, ἡ τὴν ἐμπορικὴν πρᾶξιν συνιστώσα δραστηριότης ἐκτυλίσσεται μεταξὺ τῆς ἀγορᾶς καὶ πραγματοποιήσεως τῆς μεταπωλήσεως, ἥτις καὶ θὰ προσδιορίσῃ τὸ μέγεθος τοῦ κέρδους. Ἐκατέρα ὁμοίως τῶν ἐνεργειῶν τούτων, αὐτοτελῶς σκοπούμενη, εἶναι ἐμπορικὴ. Καὶ ἡ μεταπώλησις, δηλ. γενικώτερον ἢ ἀπαλλοτριώσις ἢ ἢ ἐπ' ἀνταλλάγματι παραχώρησις τῆς χρήσεως τοῦ ἀγαθοῦ, εἶναι ἐμπορικὴ, ἀρκεῖ, ὁμοίως, νὰ γίνεταί κατ' ἀκολουθίαν ἐπαχθοῦς κτήσεως μὲ πρόθεσιν ἐκπονητικὴν. Μεταπώλησις πράγματος τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀγορασθῆ οὐχὶ μὲ σκοπὸν μεταπωλήσεως, ἀλλὰ πρὸς ἰδίαν χρῆσιν τοῦ ἀγοράζοντος, δὲν εἶναι ἐμπορικὴ, ὡς δὲν εἶναι ἐμπορικὴ ἢ πώλησις ἢ ὁποία γίνεται ὑπὸ τοῦ κληρονόμου, ἔστω καὶ ἂν ὁ κληρονομούμενος εἶχεν ἀποκτήσει τὸ πρᾶγμα μὲ πρόθεσιν μεταπωλήσεως, ἐπιφυλασσομένης βεβαίως τῆς περιπτώσεως τῆς ὑπὸ τοῦ κληρονόμου συνεχίσεως τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ κληρονομούμενου (Τσιριντάνης Α' § 16, I. Ἀναστασιάδης I, § 26).

2. Ἡ πρόθεσις πρὸς μεταπώλησιν, ὡς ἀποτελοῦσα στοιχεῖον τῆς βουλήσεως τοῦ ἀγοραστοῦ, εἶναι δυσχερὴς ὡς πρὸς τὴν ἀπόδειξίν της, καθ' ὅσον δὲν ὑπάρχουν, ἐν προκειμένῳ, εἰδικαὶ διατάξεις, οὐδὲ νόμιμον τεκμήριον. Ἡ πρόθεσις μεταπωλήσεως εἶναι πραγματικὸν καὶ ὄχι νομικὸν γεγονός. Ἐπ' αὐτῆς θὰ ἰσχύουν τὰ δικαστικὰ τεκμήρια. Ἐκ τῆς ποσότητος τῆς ἀγορᾶς τεκμαίρεται ἡ πρόθεσις μεταπωλήσεως ἢ ὄχι. Ὁ ἀγοράζων φορτίον

ἄνθρακος δὲν πρᾶττει τοῦτο πρὸς κάλυψιν ἰδίων ἀναγκῶν, ἀλλὰ, προφανῶς, πρὸς μεταπώλησιν.

3. Ζωηρῶς συζητεῖται τὸ ζήτημα ἐὰν ἡ πρόθεσις μεταπωλήσεως δέον νὰ περιλαμβάνη καὶ τὴν κερδοσκοπίαν (*animus lucri*), πραγματοποιουμένην διὰ τῆς καρπώσεως τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τιμῆς ἀγορᾶς καὶ τιμῆς πωλήσεως.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ νόμος δὲν περιλαμβάνει ρητῶς τὴν κερδοσκοπίαν ὡς στοιχεῖον τῆς ἐμπορικότητος, ἀρκούμενος εἰς τὴν ἐκποιητικὴν πρόθεσιν, ἥτις εἶναι τὸ σταθερὸν γνώρισμα αὐτῆς. Ἐν τούτοις, κρατοῦσα γνώμη εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν παρ' ἡμῖν νομολογίαν εἶναι ἡ δεχομένη τὴν κερδοσκοπίαν ὡς οὐσιώδες στοιχεῖον τῆς ἐμπορικῆς πράξεως καὶ ἐπομένως αὕτη δέον νὰ ἀποτελεῖ στοιχεῖον τῆς προθέσεως πρὸς μεταπώλησιν. Ἡ ἐκποιητικὴ πρόθεσις, κατὰ τὴν γνώμην ταύτην, εἶναι ἐκδήλωσις τῆς κερδοσκοπικῆς ἀγορᾶς πρὸς μεταπώλησιν.

Ἐν τούτοις, ἡ ἀντίθετος γνώμη (Ἄ ν α σ τ α σ ι ἄ δ η ς, I, § 25 β. Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς Α' § 16, II) κατακτᾷ ὅλον ἐδαφος. Εἰς τὰς συναλλαγὰς συνήθως εἶναι ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν ἡ ἐμπορικότης συγκεκριμένης πράξεως δὲν ἤρτηται ἐκ τοῦ ἂν ὁ ἐνεργῶν ταύτην ἀποβλέπῃ ὑποχρεωτικῶς εἰς ἐπίτευξιν κέρδους.

Πράγματι, ὁ ἀγοράζων διὰ νὰ μεταπωλήσῃ, μολονότι ἐνεργεῖ πρᾶξιν ἐμπορικὴν, εἶναι δυνατόν εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν νὰ μὴ ἀποβλέπῃ εἰς κέρδος, ἀλλ' ἀντιθέτως μετὰ βεβαιότητος νὰ προσδοκᾷ ζημίαν (περίπτωσις dumping). Εἰς τὴν ἐνέργειαν, ὅμως, ταύτην προβαίνει εἴτε διότι ἀποβλέπει εἰς συγκράτησιν τῆς πελατείας εἴτε διότι ἐνεργεῖ ἀθέμιτον ἀνταγωνισμόν, ὅστις ὅμως δὲν ἀποχρωματίζει τὴν ἐμπορικότητα τῆς πράξεως (κατωτ. § 28).

Ἐν τούτοις, ὑπάρχει περίπτωσις, καθ' ἣν μολονότι ἔχομεν ἀπλὴν ἀγορὰν πρὸς μεταπώλησιν δὲν ἔχομεν ἐμπορικὴν πρᾶξιν. Πρόκειται περὶ τῶν καταναλωτικῶν συνεταιρισμῶν, οἵτινες ἀγοράζουσιν διὰ λογαριασμόν τῶν μελῶν των, ἡ δὲ «μεταπώλησις» πρὸς αὐτὰ ἀποτελεῖ κατ' οὐσίαν κατανομήν τῶν κτηθέντων μεταξὺ τῶν μελῶν.

III. Κανονικῶς, ἡ ἀγορὰ προηγεῖται χρονικῶς τῆς μεταπωλήσεως, ἥτις πρόκειται νὰ ἐπακολουθήσῃ. Συνήθως ὁμοῦ συμβαίνει καὶ τὸ ἀντίστροφον. Πωλεῖ τις ἐμπορεύματα τὰ ὅποια διαθέτει, ἀλλὰ καὶ ἐμπορεύματα τὰ ὅποια δὲν εἶναι μὲν ἐτοιμοπαράδοτα, ἐλπίζει ὅμως ὅτι θὰ τὰ ἀποκτήσῃ ἐντὸς τῆς προθεσμίας, ἣν ἔταξεν ὁ ἀγοραστής. Οὕτω πρὸς ἀποφυγὴν δημιουργίας μεγάλων ἀποθεμάτων βιομηχανικῶν προϊόντων, ὁ βιομήχανος, ἀφ' ἧς καταρτίσῃ μετὰ τοῦ ἐμπόρου σύμβασιν πωλήσεως ἐκτελεστέαν μετὰ πάροδον χρόνου, μεριμνᾷ διὰ τὴν ἐν τῷ μεταξὺ βιομηχανοποίησιν τῆς πρῶ-

της ὕλης (τὴν ὁποίαν τὴν στιγμὴν ἐκείνην δυνατὸν νὰ ἔχη ἢ μὴ), ἐξ ἧς θὰ παραχθῇ τὸ ἐμπόρευμα, ὅπερ ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον τῆς μεταπώλησεως.

Εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἡ μεταπώλησις συντελεῖται χωρὶς κἂν προηγουμένως ὁ πωλητὴς νὰ ἀπέκτησε τὴν ἐπὶ τοῦ πράγματος νομὴν, ἔστω καὶ ἀπλὴν κατοχὴν. Τοῦτο συμβαίνει ἐπὶ προμηθευτικῆς πωλήσεως, ὅτε ὁ τελικὸς ἀγοραστὴς παραλαμβάνει τὸ πρᾶγμα ἐκ τοῦ ἐργοστασίου τοῦ παραγωγοῦ, τὸ τιμολόγιον ὅμως ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν μεσολαβοῦντα ἔμπορον, ὅστις ἔναντι μὲν αὐτοῦ εἶναι πωλητὴς, ἔναντι δὲ τοῦ βιομηχάνου ἀγοραστὴς ἢ μεσολαβητὴς. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται ἐπὶ συναλλαγῶν τοῦ Χρηματιστηρίου Ἀξιών, ὡς καὶ τοῦ Χρηματιστηρίου Ἐμπορευμάτων.

IV. Τὸ ἄρθρ. 2 ἐδ. α' ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν μεταξὺ ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως συντελεῖται ἐπεξεργασία τῶν ἐμπορευμάτων, ὅποτε τὸ μεταπωλούμενον, ἔναντι τοῦ ἀγορασθέντος, ἀποτελεῖ νέον εἶδος. Καὶ ἐν προκειμένῳ τὸ πρᾶγμα ἀποκτᾶται διὰ δικαιοπραξίας ἐξ ἐπαχθοῦς αἰτίας, ἡ δὲ μεσολαβήσασα μεταποιητικὴ ἐνέργεια δὲν ἀλλοιώνει τὸν ἐμπορικὸν χαρακτῆρα τῆς πράξεως. Ἐνταῦθα τοποθετεῖται ἰδίως ἡ βιομηχανικὴ δραστηριότης, ἡ συνισταμένη εἰς τὸ ὅτι ὁ βιομηχανὸς ἀγοράζει πρῶτην ὕλην (λ.χ. σίτον, βάμβακα) μὲ πρόθεσιν μεταπώλησεως, ἀφοῦ προηγουμένως τὴν ἐπεξεργασθῇ καὶ τὴν μετατρέψῃ εἰς νέον εἶδος, ἥτοι βιομηχανικὸν προϊόν (ἄλευρον, νήματα, ὑφάσματα).

Τὴν ἐμπορικὴν πώλησιν ἀναλύουν διὰ μακρῶν οἱ Καραβᾶς § 249 ἐπ. καὶ Πέρδικας § 101 ἐπ.

18.

Ἡ προμήθεια

1. Εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐν ἄρθρῳ 2 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων» κατονομαζομένων ἐμπορικῶν πράξεων ἢ «ἐπιχειρήσεων» ἀνευρίσκομεν τρεῖς, αἵτινες ἀποτελοῦν συμπλήρωμα τῆς ἀγορᾶς πρὸς μεταπώλησιν. Πρόκειται περὶ τῶν «ἐπιχειρήσεων» προμηθείας, χειροτεχνίας καὶ παραγγελίας.

2. Προμήθεια (entreprise de fournitures) ὑπάρχει ὡσάκις εἶναι ἐμφανὲς εἰς τὸν ἀντισυμβαλλόμενον τοῦ προμηθευτοῦ ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος πρῶτον πωλεῖ καὶ κατόπιν ἀγοράζει τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τῆς συμβάσεως.

Ὁ πελάτης τοῦ προμηθευτοῦ γνωρίζει καλῶς ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος δὲν διαθέτει εἰ μὴ ὀργανωμένον τι γραφεῖον καὶ ὅτι τὸ πρᾶγμα, ὅπερ θὰ τῷ

προμηθεύσει, δὲν πρόκειται ἀλλ' οὐδὲ δύναται νὰ διέλθῃ κὰν ἐκ τοῦ γραφείου του. Ἡ σύμβασις προμηθείας δύναται νὰ ἐμφανίζεται ὑπὸ τρεῖς μορφάς, ἦτοι ὡς :

α) Προμήθεια διαρκείας. Αὕτη εἶναι ἡ τυπικὴ μορφή ὑφ' ἣν πρακτικῶς συναντᾶται ἡ προμήθεια. Ὁ προμηθευτὴς ἐστιατορίου, πλοίου ἢ νοσοκομείου ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως διαδοχικῶς, καθ' ἐκάστην ἢ ἀναλόγως τῶν πιθανολογούμενων ἀναγκῶν, ἐφοδιάζῃ τὸ ἐστιατόριον, τὸ πλοῖον, τὸ νοσοκομεῖον μὲ τὰ ἀναγκαῖα τρόφιμα, καύσιμα κλπ.

β) Προμήθεια ἐφάπαξ. Προμηθευτὴς τοῦ Δημοσίου πωλεῖ πρᾶγμα, ὅπερ εἶναι ἐμφανὲς ὅτι ἐκ τῶν ὑστέρων θὰ ἀποκτήσῃ, διὰ μεμονωμένης πράξεως, ὡς λ.χ. ἱματισμὸς τοῦ στρατοῦ.

γ) Προμήθεια χρήσεως. Ὅπως ἡ ἀγορὰ πρὸς μεταπώλησιν οὕτω καὶ ἡ προμήθεια δύναται νὰ ἀφορᾷ εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ πράγματος, τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει ὁσάκις καθίσταται ἀναγκαῖα ἡ χρησιμοποίησις ἀντικειμένων διὰ σύντομον χρονικὸν διάστημα, ὡς λ.χ. ἐπὶ ὀργανώσεως ἐκθέσεων, ἔορτῶν, θεαμάτων, θερινῶν κατασκηνώσεων κλπ. Ἐνταῦθα ὁ προμηθευτὴς παρέχει τὴν χρῆσιν πράγματος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐμφανὲς ὅτι δὲν ἔχει κατὰ τὸν χρόνον τῆς καταρτίσεως τῆς συμβάσεως, ἀλλὰ θὰ τὸ ἀποκτήσῃ μεταγενεστέρως, ἀδιαφόρως ἂν κατὰ κυριότητα ἢ ἀπλῶς κατὰ χρῆσιν, ἐπὶ σκοπῷ περαιτέρω ἐκμισθώσεως ἢ ὑπεκμισθώσεως ἀντιστοίχως.

3. Ὡς ἐπὶ ἀγορᾶς πρὸς μεταπώλησιν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἡ χρονικῶς προηγουμένη ἀπαλλοτριώσις ἢ παροχὴ χρήσεως δέον νὰ γίνεται δι' αἰτίαν ἐπαχθῆ, ἢ δ' ἐπακολουθοῦσα κτήσις κυριότητος ἢ χρήσεως δέον καὶ αὕτη νὰ ἔχῃ τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα (Τ σ ι ρ ι ν τ ᾶ ν η ς Α' § 17, III). Κατὰ ταῦτα, φρονοῦμεν ὅτι δὲν ἐπίπτει εἰς τὴν νομικὴν ἔννοιαν τῆς προμηθείας καὶ δὲν εἶναι προμηθευτὴς ὁ γεωργὸς ἢ ὁ κτηματίας, ὁ ὁποῖος πωλεῖ τὰ ἐξαγόμενα ἢ ἐξαχθησόμενα ἐκ τοῦ ἰδιοκτῆτου κτήματος προϊόντα (οὕτως Ἀ ν α σ τ α σ ι ᾶ δ η ς, I, § 28· ἀντίθετος Κ α ρ α β ᾶ ς § 54, καὶ ὡς φαίνεται ὁ Π ἔ ρ δ ι κ α ς § 225, ἀρ. 3). Ὅρθον εἶναι ὅτι ὁ παραγωγὸς πωλεῖ ἐλπίδα ἢ ἐλπίζόμενον πρᾶγμα, καὶ δὲν εἶναι προμηθευτὴς, εἶναι δὲ ἀδιάφορον ὅτι ἡ πώλησις δύναται ν' ἀφορᾷ εἰς τὴν παραγωγὴν περισσοτέρων ἐτῶν. Ἀντικείμενον προμηθείας δύναται ν' ἀποτελέσῃ πᾶν κινητὸν ἢ ἄυλον ἀγαθόν, (ἢ ὑπηρεσίαι), ὅπερ δύναται ν' ἀποτελέσῃ καὶ ἀντικείμενον ἀγορᾶς πρὸς μεταπώλησιν (ἀνωτ. § 17, II, Α' καὶ § 2).

4. Ἐπὶ προμηθείας, ἡ κερδοσκοπία ἐκδηλοῦται ὅπως εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ σκοπῷ μεταπώλησεως, δηλαδὴ εἰς τὴν κάρπωσιν τῆς διαφορᾶς τιμῆς πωλήσεως καὶ κτήσεως. Ἐπὶ προμηθείας, ὅμως, ὁ κίνδυνος καὶ ἡ ἀβεβαιότης παρουσιάζουν ἰδιομορφίαν. Εἰδικώτερον :

Προκειμένου περί αγοράς πρὸς μεταπώλησιν, ὁ ἐνεργῶν τὴν πρᾶξιν δὲν εἶναι βέβαιος ὅτι θὰ εὖρη ἀγοραστήν, διατρέχων τὸν κίνδυνον νὰ ζημιωθῇ εἴτε διότι τὸ πρᾶγμα θὰ μείνῃ ἀπώλητον εἴτε διότι θὰ πωληθῇ μὲν τοῦτο ἀλλ' εἰς τιμὴν κατωτέραν τοῦ κόστους, ἐπὶ ζημίᾳ.

Ἐπὶ προμηθείας, ἀντιθέτως, ὁ προμηθευτὴς ἔχει βέβαιον τὸν ἀγοραστήν, ἀφοῦ ἡ πώλησις προηγείται χρονικῶς. Εἶναι ἀβέβαιοι, ὁμοίως, ἂν θὰ εὖρη πωλητὴν ὑπὸ ὄρους συμφέροντας, κινδυνεύων οὕτως ἢ νὰ μὴ ἐκπληρώσῃ ἐμπροσθέντος τὴν ὑπεσχημένην παροχὴν τοῦ πράγματος, τοῦθ' ὅπερ γεννᾷ θέμα ἀποζημιώσεως (συνήθως ὑπὸ μορφήν καταπτώσεως ἐγγυητικῆς ἐπιστολῆς), ἢ νὰ ἐκπληρώσῃ μὲν ταύτην, ἀγοράζων εἰς τιμὴν μεγαλυτέραν τῆς πωλήσεως, ἀλλὰ πάλιν μὲ ζημίαν.

5. Αἱ κρατικαὶ προμήθειαι διέπονται ὑπὸ τοῦ ν. δ. 3095/54, ὅπερ, ἐμπεποτισμένον ἀπὸ διατάξεις Διοικητικοῦ Δικαίου, ὠδήγησε τὰς πάσης φύσεως προμηθείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς.

19.

Ἡ χειροτεχνία

1. Τὸ ἄρθρ. 2 ἔδ. β' τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων» θεωρεῖ ὡς πρᾶξιν ἐμπορικὴν πᾶσαν «ἐπιχειρήσιν χειροτεχνιῶν» (entreprise de manufactures).

Τὸ οὐσιαστικὸν περιεχόμενον καὶ αἱ δραστηριότητες, αἵτινες διέπονται ἀπὸ τὴν ἐπιχείρησιν χειροτεχνίας, εἶναι θέματα ἐμμανίζοντα ἰκανὴν ἀσάφειαν καὶ ἀμφισβήτησιν ἐν τε τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ νομολογίᾳ.

Ὁ ὅρος «χειροτεχνία» ὑποδηλοῖ κάποιαν ἐπεξεργασίαν πρώτης ὕλης. Αἱ ἀμφισβητήσεις ἀρχίζουσιν ἀφ' ἧς ἐπιχειρεῖται ὁ εἰδικώτερος προσδιορισμὸς περὶ τοῦ ποῖα ἐπεξεργασία ὑπάγεται εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς χειροτεχνίας.

Ὁ νόμος ὁμιλεῖ περὶ χειροτεχνίας, διότι κατὰ τὸ 1807 δὲν εἶχε διαδοθῆ καὶ τελειοποιηθῆ ἡ μηχανή, ἥτις σήμερον, κυριαρχοῦσα ἐν τῇ ἐπεξεργασίᾳ τῆς πρώτης ὕλης, ἔχει σχεδὸν ὑποκαταστήσει τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν, ἀλλ' ἦτο γνωστὴ ἡ ἔννοια τοῦ μικρᾶς ὀκλῆς βιοτέχνου, ὅστις δι' ἐργαλείων καὶ τεχνικῶν μέσων περιορισμένης ἐκτάσεως ἐπεξεργάζεται ἢ μεταποιεῖ πρώτην ὕλην.

II. Ἡ μνεῖα τῆς χειροτεχνίας, ὡς ἰδιαίτερας μορφῆς ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικῆς δραστηριότητος, προϋποθέτει τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ πρώτη ὄλη παρέχεται ὑπὸ τοῦ πελάτου εἰς τὸν χειροτέχνην, ὅστις τὸ ἐπεξεργασμένον ἢ μεταποιημένον πλέον προϊόν παραδίδει εἰς τὸν πελάτην. Ἐννοιο-

λογικὸν ἄρα γνῶρισμα τῆς χειροτεχνίας εἶναι ἡ ἐπεξεργασία ξένης (συνήθως πρώτης) ὕλης (Ἀναστασιάδης, I, § 27. Τσιριντάνης Α' § 18, II). Οὕτω λ.χ. ἡ ἐκκόκκισις ξένου βάμβακος, ἡ ξήρασις ξένης σταφίδος, ἡ βαφή ἢ ὁ καθαρισμὸς ξένων ἐνδυμάτων. Ἀκριβῶς δέ, ἡ πηγὴ προελεύσεως τῆς ὑπὸ μεταποίησιν ἢ ἐπεξεργασίαν ὕλης ὀριοθετεῖ τὴν χειροτεχνίαν ἔναντι ἄλλων ἀντικειμενικῶς ἐμπορικῶν πράξεων ἢ δραστηριοτήτων, αἵτινες συνήθως συγχέονται μετ' αὐτῆς. Εἰδικώτερον :

1. Φρονοῦμεν ὅτι ἡ ἄποψις, καθ' ἣν ἡ ἔννοια τῆς χειροτεχνίας διηρῶνθη τόσον ὥστε ὑπ' αὐτὴν ὑπήχθησαν ἄνευ ἐτέρου ἢ βιομηχανία καὶ ἡ βιοτεχνία—ἡ ὀριοθέτησις τῆς βιοτεχνίας ἔναντι τῆς βιομηχανίας προσδιορίζεται ἀπὸ διοικητικὰ κριτήρια—οὕτως ἀπολύτως διατυπουμένη, ἐξ ἐπάψεως Ἐμπορικοῦ Δικαίου, δὲν εἶναι ἀκριβῆς.

Σύμπτωσις βιοτεχνίας καὶ βιομηχανίας πρὸς τὴν χειροτεχνίαν ὑπάρχει μόνον ὡσάκις ὁ βιοτέχνης ἢ ὁ βιομήχανος ἐπεξεργάζεται ἢ μεταποιεῖ ξένην πρώτην ὕλην. Τοῦτο ὅμως εἶναι σπάνιον εἰς τὴν σύγχρονον βιομηχανίαν, ὅπου οἱ βιομήχανοι ρυθμίζουν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν παραγωγὴν, ἀσκοῦντες κερδοσκοπίαν βάσει τοῦ ἄρθρ. 2 ἐδ. α' τοῦ Διατάγματος Α.Ε., καθ' ὅσον οἱ ἴδιοι ἀγοράζουν τὴν πρώτην ὕλην, με πρόθεσιν μεταπωλήσεως αὐτῆς, μεταποιημένης ὅμως εἰς νέον εἶδος (ἀνωτ. § 17, IV).

Οὕτω, ἡ ὑφ' οἰανδήποτε μορφήν ἐπεξεργασία ἢ μεταποίησις, ἡ ὁποία παρεμβάλλεται μεταξὺ ἀγορᾶς καὶ μεταπωλήσεως ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, δὲν ἀποτελεῖ πάντοτε χειροτεχνίαν (ἀντιθέτως, Σπηλιόπουλος § 41. Δελούκας § 42. Πέρδικας § 223-4, ἀρκοῦμενοι ἀδιακρίτως εἰς τὴν μετατροπὴν πρώτης ὕλης ἢ ἐξ αὐτῆς παραχθέντων προϊόντων εἰς ἕτερα χρήσιμα πράγματα).

2. Ἐκφεύγει τῆς ἐννοίας τῆς χειροτεχνίας κατ' ἀρχὴν καὶ δὲν εἶναι ἐμπορικὴ ἢ ἐπεξεργασία, τὴν ὁποίαν ἐπιχειρεῖ τις ἐπὶ τῶν προϊόντων τοῦ ἐδάφους τοῦ πρὶν ἢ τὰ πωλήσῃ. Ἄφοῦ ὁ νόμος (ἄρθρ. 8 ἐδ. I τοῦ Διατάγματος Α.Ε.) ἐξαιρεῖ τῆς ἐμπορικότητος τὰς συναφεῖς πρὸς τὰ ἀκίνητα καὶ τὴν γεωργίαν πράξεις, δεόν νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι, κατὰ συνέπειαν, ἠθέλησε νὰ ἐξαιρέσῃ τῆς ἐμπορικότητος καὶ τὴν λεγομένην γεωργικὴν χειροτεχνίαν καὶ βιομηχανίαν. Τὸ θέμα πάντως ἀμφισβητεῖται (κατωτ. § 32, III).

3. Ὁ τεχνίτης, προβαίων εἰς τὴν βελτίωσιν ἢ διόρθωσιν διαφόρων ἀντικειμένων, λ.χ. ὄρολογίων, ποδηλάτων, ὑποδημάτων, ἐνδυμασιῶν, ηλεκτρικῶν ψυγείων, ἐνεργεῖ πράξεις ἐμπορικᾶς, διότι ἡ ἐργασία αὐτοῦ ἐν τῇ διορθώσει ξένων ἀντικειμένων συνιστᾷ ἐπεξεργασίαν ξένης ὕλης, ἄρα χειροτεχνίαν. Ἄλλο βεβαίως τὸ θέμα ὅτι οὗτος ὡς μικρέμπορος δὲν δύναται νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὰς συνεπείας τοῦ ἐπαγγέλματος. Σύμφωνας, ἐν προκειμένῳ, εἶναι καὶ ἡ νομολογία.

Ἄλλ' ὅμως δὲν συνιστᾷ χειροτεχνίαν ἢ ἐπεξεργασία εἰς τὴν ὁποίαν προβαίνει τις κατὰ τὴν παροχὴν ὑπηρεσιῶν εἰς ἄλλον. Οὕτως ὁ ἐργάτης, ὁ ὁποῖος εἰς ἐργαστήριον τοῦ ἐργοδότη ῥάπτει ἐνδυμασίας, διὰ ξένου ὑφάσματος, δὲν ἐνεργεῖ χειροτεχνίαν. Ταύτην ἐνεργεῖ, μέσῳ αὐτοῦ, μόνον ὁ ἐργοδότης.

4. Ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα, κατὰ πόσον ἡ κατασκευὴ ἔργου ἐπὶ ἄλλοτρίου ἀκινήτου, μολονότι συνήθως ἔχει τὰ χαρακτηριστικὰ «τῆς ἐπιχειρήσεως χειροτεχνίας», ἀποτελεῖ ἐμπορικὴν πράξιν.

Μολονότι ἡ συναλλακτικὴ δραστηριότης ἐπὶ ἀκινήτων καὶ συνεπῶς ἡ κατασκευὴ οἰκοδομῆς ἐκφεύγει τῆς ἐμπορικότητος (ἐπιχείρημα κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ ἄρθρ. 3 τοῦ Διατάγματος Α.Ε., χαρακτηρίζοντος ὡς ἐμπορικὴν τὴν κατασκευὴν πλοίων), ἐν τούτοις ὀρθότερα εἶναι ἢ ἀντίθετος ἄποψις, ἣν ἀκολουθεῖ ἡ κρατοῦσα γνώμη ἐν τε τῇ διδασκαλίᾳ (Ἀναστασιάδης, I, § 27. Τσιριντάνης Α' § 28, III. Σπηλιόπουλος § 41, ἀρ. 3) καὶ τῇ νομολογίᾳ (Α.Π. 654/56), ἀνταποκρινομένη πρὸς τὰς συγχρόνους συναλλακτικὰς καὶ φορολογικὰς ἀντιλήψεις (πρβλ. Hamel-Lagarde, I, § 183).

Ἡ ἐργολαβία κατασκευῆς τεχνικοῦ ἔργου ἀποτελεῖ, κατὰ πᾶσαν περίπτωσιν, ἐμπορικὴν πράξιν. Ἐάν ὁ ἐργολάβος παρέχῃ καὶ τὴν ὕλην, τότε ἡ ἐμπορικότης βασίζεται εἰς τὸ ἐδ. α' τοῦ ἄρθρ. 2, καθ' ὅσον πρόκειται περὶ διαμεσολαβήσεως μεταξὺ τοῦ πωλητοῦ τῶν ὑλικῶν καὶ τοῦ ἐργοδότη, πρὸς ὃν τὰ μεταπωλεῖ ὁ ἐργολάβος, ἐπεξεργασμένα εἰς οἰκοδόμημα, γέφυραν, σιδηρόδρομον, ὁδόν. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ ἐργολάβος δὲν παρέχῃ τὰ ὑλικά, ἀλλὰ μόνον τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, τῶν ἐργατῶν του καὶ τὰ μηχανήματα, τότε ἐνεργεῖ κατ' ἐξοχὴν ἐπιχείρησιν χειροτεχνίας, ἄτε ἐπεξεργαζόμενος ξένην πρώτην ὕλην. Ἔτι δὲ καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχῃ κἄν περίπτωσης χρήσεως ὑλικῶν, ὡς λ.χ. διάνοιξις σήραγγος, διώρυγος, ὁδοῦ, πάλιν ὁ ἐργολάβος ἐνεργεῖ ἐμπορικὴν πράξιν, ἄτε μεσολαβῶν μεταξὺ ὀργανωμένων συνεργείων ἐργατῶν καὶ τεχνιτῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἐργοδότη ἀφ' ἑτέρου. Ὁ Ἄρειος Πάγος ἐδέχθη ὅτι ἐπιχειρήσις χειροτεχνίας ὑπάρχει ὅπου γίνεται χρησιμοποίησις ἐπὶ κέρδει ἄλλοτρίας ἐργασίας (Α.Π. 654/56).

III. Κατὰ ταῦτα, ἡ χειροτεχνία, ἐμφανιζομένη αὐτοτελῶς καὶ μὴ συναρτωμένη πρὸς ἄλλην πράξιν ἐμπορικὴν ἢ μὴ, εἶναι ἐμπορικὴ πράξις, ἄτε φέρουσα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἐμπορίου. Τὴν συνδρομὴν καὶ ἄλλου στοιχείου, ἣν ἀπαιτεῖ ἡ σύγχρονος διδασκαλία ὡς ἀπαραίτητον γνώρισμα τῆς ἐννοίας «τῆς ἐπιχειρήσεως», ἄρα καὶ τῆς χειροτεχνίας, θὰ ἀναζητήσωμεν εἰς τὴν ὑπαρξίν τινὸς τῶν στοιχείων, ἅτινα ἀποτελοῦν χαρακτηριστικὰ τοῦ ἐμπορίου. Δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἔχομεν ἐπεξεργασίαν ξένης πρώτης ὕλης, διὰ

νὰ ἔχωμεν χειροτεχνίαν· δεόν νὰ ὑπάρχη κατὰ τινὰ τρόπον καὶ ἀβεβαιότης, κίνδυνος ζημίας (ἢ ἐλπίς κέρδους).

Ὁ ξηραντὴς σταφίδος μισθώνει οἶκημα, ἀγοράζει μηχανὰς καὶ προσλαμβάνει ἐργάτας. Εἶναι ὁμῶς ἀβέβαιον κατὰ πόσον ἡ δραστηριότης του αὐτὴ θὰ εἶναι ἐπικερδής. Κινδυνεύει νὰ ὑποστῇ ζημίαν ἐάν δὲν κατορθώσῃ νὰ συγκεντρώσῃ πελατείαν, ἢ ὅποια προτιμᾷ τὴν δι' ἡλιακῆς καὶ οὐχὶ διὰ μηχανικῆς ἐνεργείας ξήρανσιν.

Ὁ χειροτέχνης, ἀναλαμβάνων τὴν κατασκευὴν χειροτεχνήματος, καταρτίζει σύμβασιν μισθώσεως ἔργου (Α.Κ. 681).

20.

Ἡ παραγγελία καὶ ἡ μεσιτεία

I. Ἡ παραγγελία.

1. Ἡ μεσολαβητικὴ ἐνέργεια τοῦ ἐμπορίου ἐκδηλοῦται ὄχι μόνον διὰ τῆς ἀμέσου παρεμβολῆς, ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ τῶν ἀγαθῶν, μεταξύ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, ἀλλὰ συνήθως καὶ δι' ἐ μ μ ε σ ο υ τοιαύτης, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐνεργείας πράξεων, αἰτινες βοηθοῦν τὴν κατὰ κύριον λόγον μεσολάβησιν. Ἡ τυπικὴ περίπτωσις τῆς καταρτίσεως πράξεως ἀγορᾶς πρὸς μεταπώλησιν διευκολύνεται καὶ βοηθεῖται χάρις εἰς τὴν παρεμβολὴν τοῦ παραγγελιοδόχου, διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ἡ πραγματοποιήσις τοῦ σκοποῦ δι' ὃν ἐνηργήθη ἡ ἀγορά.

Τὰ πρόσωπα ἅτινα δροῦν ἐν προκειμένῳ εἶναι ὁ παραγγελεύς, ὁ παραγγελιοδόχος καὶ ὁ τρίτος.

Π α ρ α γ γ ε λ ί α εἶναι ἡ ἐμπορικὴ ἐκείνη πράξις, καθ' ἣν πρόσωπον τι (ὁ παραγγελεύς) καταρτίζει σύμβασιν μεθ' ἑτέρου προσώπου (παραγγελιοδόχου), ἀντικείμενον τῆς ὁποίας εἶναι ὅτι ὁ παραγγελιοδόχος συνάπτων τὴν συγκεκριμένην (τὴν παραγγελιομένην) πρᾶξιν μετὰ τοῦ τρίτου θὰ ἐνεργήσῃ ἰ δ ἰ φ μ ἐ ν ὄ ν ὄ μ α τ ι , διὰ λ ο γ α ρ ι α σ μ ὸ ν ὁ μ ὠ σ τ ο ὺ π α ρ α γ γ ε λ ἔ ω ς.

Ὁ τρόπος οὗτος τῆς πρὸς τὰ ἔξω, ἰδίῳ ὀνόματι ἀλλὰ διὰ λογαριασμὸν ἄλλου, δικαιοπρακτικῆς δράσεως τοῦ παραγγελιοδόχου ἀποτελεῖ τὸ ἰδιάζον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα, ὅπερ κυρίως διακρίνει ταύτην ἀπὸ ἑτέρων βοηθητικῶν πράξεων τοῦ κυρίως ἐμπορίου, ὡς λ.χ. τῆς μεσιτείας, τῆς ἐμπορικῆς ἀντιπροσωπείας.

2. Ἡ παραγγελία πραγματοποιεῖ τὸν θεσμὸν τῆς λεγομένης ἐ μ μ ε σ ο υ ἂ ν τ ι π ρ ο σ ὡ π ε ὕ σ ε ω ς , εἶναι δὲ ἡ μόνη σύμβασις, ἢ ὅποια δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν πρὸς θεμελίωσιν ἀμέσου ἀντιπροσωπεύσεως.

Ἐνθ' αἱ λοιπαὶ συμβάσεις ἐξυληρητήσεως (ἢ μίσθωσις ὑπηρεσιῶν, ἢ μίσθωσις ἔργου, ἢ ἐντολή, ἢ ἔταιρεία) δύνανται ν' ἀποτελέσουν τὴν βασικὴν σχέσιν, συνδυαζομένην περαιτέρω μετ' ἀμέσου ἢ ἐμμέσου ἀντιπροσωπεύσεως, ἀναλόγως τοῦ ἂν ὁ ἀντιπρόσωπος ἐνεργῇ ἐπ' ὀνόματι καὶ διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἀντιπροσωπευομένου (Α.Κ. 211), ὅποτε τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὑπ' αὐτοῦ καταρτιζομένης δικαιοπραξίας ἐπέρχονται ἀμέσως ὑπὲρ καὶ κατὰ τοῦ ἀντιπροσωπευομένου, ἢ ἐνεργῇ ἰδίῳ μὲν ὀνόματι, διὰ λογαριασμὸν ὅμως τοῦ ἀντιπροσωπευομένου, ἢ παραγγελία ἀείποτε καταρτίζεται καὶ ἐκτελεῖται κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην μορφήν καὶ μόνον, μὴ δυναμένη νὰ συνδυασθῇ μὲ πληρεξουσιότητα.

3. Ὁ ὅρος «ἰδίῳ ὀνόματι» εἶναι νομικὸς καὶ σημαίνει ὅτι ὁ παραγγελιοδόχος, συμβαλλόμενος μετὰ τοῦ τρίτου, εἶναι ὑποκείμενος τῆς μετ' αὐτοῦ καταρτιζομένης συμβάσεως. Ὁ τρίτος ἔχει ὡς ἄμεσον ὑπεύθυνον τὸν μετ' αὐτοῦ συμβαλλόμενον (παραγγελιοδόχον), εἰς τὴν πίστιν τοῦ ὁποίου βασίζεται, ἀδιαφορῶν διὰ τὸν ὄπισθεν αὐτοῦ καλυπτόμενον παραγγελέα, τὸν ὅποιον δὲν γνωρίζει, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔχει νομικὴν τινα ἀξίαν ἂν γνωρίζῃ.

Ἀντιθέτως, ὁ ὅρος «διὰ λογαριασμὸν τοῦ παραγγελέως» εἶναι ὀικονομικὸς καὶ σημαίνει ὅτι τὰ οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα τῆς δικαιοπραξίας, ἣν κατήρτισεν ὁ παραγγελιοδόχος μετὰ τοῦ τρίτου, ὀφείλει νὰ μεταφέρῃ ἐπ' ὀνόματι τοῦ παραγγελέως, βάσει τῆς συνδεούσης τὰ δύο ταῦτα πρόσωπα σχέσεως (παραγγελίας). Οὕτω λ.χ. ἐπὶ παραγγελίας ἀγορᾶς, ὁ τρίτος πωλεῖ πρὸς τὸν παραγγελιοδόχον, ὅστις ἔναντι τοῦ τρίτου ἀγοράζει ἰδίῳ ὀνόματι. Ἄν δὲν καταβάλῃ οὗτος τὸ ὀφειλόμενον τίμημα, ὁ τρίτος μόνον τοῦτον δύναται νὰ ἐναγάγῃ εὐθέως. Τὸ πρᾶγμα, ὅμως, οὕτινος κατέστη κύριος ὁ παραγγελιοδόχος ὀφείλει οὗτος νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν παραγγελέα του, ἐν ἀρνήσει δὲ τούτου ἀναγκάζεται πρὸς τοῦτο δι' ἀγωγῆς, ἐχούσης ὡς βάσιν τὸν ἐνοχικὸν δεσμὸν, ὅστις συνδέει παραγγελέα καὶ παραγγελιοδόχον, ὅστις εἶναι ἡ σύμβασις παραγγελίας.

4. Ἀντικείμενον τῆς παραγγελίας δύναται νὰ εἶναι οἰαδήποτε πράξις, ὡς λ.χ. ἡ ἀγορά, ἡ πώλησις, ἡ μεταφορά, ἡ ἀσφάλισις, ἡ ἐκδόσις ἐγγυητικῶν ἐπιστολῶν ὑπὸ Τραπεζῆς κλπ.

Ἡ παραγγελία, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται περὶ μεμονωμένης πράξεως, εἶναι ἐμπορικὴ. Ἄρκει ἡ παραγγελλομένη πράξις νὰ εἶναι ἐμπορικὴ διὰ τὸν παραγγελέα ἢ τὸν τρίτον. Ἀλλὰ καὶ ἂν τοιοῦτό τι δὲν συμβαίῃ, δηλαδὴ δὲν ὑπάρχῃ μεσολάβησις πρὸς ἐνέργειαν πράξεως ἐμπορικῆς, τὴν ἐμπορικότητα τῆς παραγγελίας θὰ πορισθῶμεν δι' ἀναζητήσεως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ παραγγελιοδόχου τῆς ὑπάρξεως ἐνὸς τῶν στοιχείων, ἅτινα χαρακτηρίζουν τὴν ἐμπορίαν (§ 2), ὡς λ.χ. ὅταν οὗτος ἀναλαμβάνῃ ὑπο-

χρέωσιν προκαταβολῶν τοῦ τιμήματος εἰς τὸν τρίτον, ἄνευ σχετικῆς καλύψεως τοῦ ἐναντι τοῦ παραγγελέως, ὁπότε ἔχομεν ἀνάληψιν κινδύνου.

5. Ἀμφισβητεῖται ἡ νομικὴ φύσις τῆς παραγγελίας. Ὑποστηρίζεται ἡ ἄποψις (Τσιριντιάνης Α' § 19, II. Πέρδικας § 204 ἄρ. 3) ὅτι ἡ παραγγελία ἀποτελεῖ «ἐμπορικὴν ἐντολήν», ἡ δὲ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 713 Α.Κ. ἡ καθιεροῦσα τὸ ἐννοιολογικῶς ἄμισθον τῆς ἐντολῆς ἀναφέρεται εἰς τὴν «ἀστικὴν ἐντολήν».

Τοιαύτη, ὅμως, ἐκδοχὴ προϋποθέτει ὅτι ἔχομεν δύο ἐντολάς: τὴν ἄμισθον καὶ τὴν ἔμισθον, τοῦθ' ὅπερ λίαν ἀμφιβάλλομεν ἂν ἦτο εἰς τὴν πρόθεσιν τοῦ νομοθέτου, καταστρώσαντος θεμελιακὰς ἐννοίας δικαίου καλυπτούσας ὅλον τὸν χῶρον τοῦ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου (Ἀστικοῦ καὶ Ἐμπορικοῦ). Τοῦτῳ τῷ λόγῳ ὑποστηρίζομεν ὅτι ὀρθοτέρα φαίνεται ἡ ἄποψις ἡ ὅποια δέχεται ὅτι ἐπὶ παραγγελίας ἐφαρμοστέαι τυγχάνουν αἱ περὶ μισθώσεως (νομικοῦ) ἔργου διατάξεις, συμπληρούμεναι δι' ἀναλογικῆς ἐφαρμογῆς τῶν περὶ ἐντολῆς διατάξεων, ὅσας αὐταὶ προσαρμύζονται πρὸς τὴν φύσιν τῆς παραγγελίας. (Περὶ τούτου καὶ τῆς παραγγελίας ἐν γένει βλ. Λοῦκου, Ἡ Παραγγελία, 1954).

II. Ἡ μεσιτεία.

Ἡ μεσιτεία ἀνήκει εἰς τὰς βοηθητικὰς πράξεις τοῦ κυρίως ἐμπορίου, διότι καὶ αὕτη συμβάλλει ἐμμέσως εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, ὃν διώκει ἡ κατὰ κύριον λόγον μεσολαβητικὴ ἐνέργεια τοῦ ἐμπορίου. Κατ' Α.Κ. 703, ἡ μεσιτεία ἀποτελεῖ μεσολάβησιν ἢ ὑπόδειξιν εὐκαιρίας πρὸς σύναψιν συμβάσεως, χωρὶς ὁ μεσίτης νὰ συμπράττῃ εἰς τὴν κατάρτισιν αὐτῆς. Ὅρθως παρετηρήθη ὅτι εὐθύς ὡς τὰ μέρη συναντηθοῦν διὰ νὰ συζητήσουν καὶ συνάψουν τὴν ἐνδιαφέρουσαν αὐτοὺς σύμβασιν, ὁ μεσίτης ἐξαφανίζεται, ἐπανεμφανιζόμενος διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν ἀμοιβὴν του (προμήθειαν), ἐὰν τὰ μέρη καταλήξουν εἰς τὴν κατάρτισιν τῆς συμβάσεως. Ἡ μεσολαβητικὴ ἐνέργειά του εἶναι ἁπλῶς πραγματικὸν γεγονός.

Κατ' ἀκολουθίαν, ὁ μεσίτης διαφέρει: α) τοῦ παραγγελιοδόχου, ὁστινος ἡ μεσολαβητικὴ ἐνέργεια ἐκδηλοῦται δικαιοπρακτικῶς, καὶ κατ' ἀκολουθίαν συγκεκριμένης «ἐντολῆς», ἐνῶ ὁ μεσίτης ἐνεργεῖ ἐνίοτε καὶ ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, β) τοῦ ἐμπορικοῦ ἀντιπροσώπου, διότι δὲν καταρτίζει τὴν κυρίαν σύμβασιν καὶ συνεπῶς δὲν δηλοῖ ἰδίαν βούλησιν, γ) τοῦ μισθωτοῦ ἐργασίας, καθ' ὅσον κύριον ἀντικείμενον τῆς παροχῆς του εἰς τὸν ἔμπορον δὲν εἶναι ἡ ἐργασία αὐτῆ καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' ἡ μεσολάβησις διὰ τὴν ὑπὸ ἄλλων σύναψιν συμβάσεως, ὅπερ εἶναι τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα εἰς ὃ ἀποβλέπει ὁ πελάτης του.

Αἱ κατηγορίαι ἐπιστήμων μεσιτῶν, ὡς βοηθητικῶν προσώπων τοῦ

ἐμπορίου, εἶναι πέντε : α) μεσίται τοῦ Χρηματιστηρίου Ἰξιδίων, β) μεσίται τοῦ Χρηματιστηρίου Ἐμπορευμάτων, γ) μεσίται συμβάσεων ναυλώσεων καὶ ἀσφαλίσεων, δ) μεσίται ἐγχωρίων προϊόντων καὶ ε) μεσίται ἀγορᾶς ἢ πωλήσεως καπνοῦ. Ὡς πρὸς τὴν ἐμπορικότητα τῆς μεσιτείας δὲν θὰ δεχθῶμεν ταύτην ὡς ὑπάρχουσαν εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, καθ' ἣν φέροι τις εἰς ἐπαφὴν δύο πρόσωπα μέλλοντα νὰ συμβληθοῦν. Διὰ νὰ εἶναι ἡ μεσιτεία ἐμπορικὴ πρέπει αὕτη νὰ ἀποβλέπῃ εἰς κατάρτισιν συμβάσεως, ἢ ὅποια θὰ εἶναι ἐμπορικὴ ὡς πρὸς τινὰ τοῦλάχιστον τῶν συναλλαγέντων συνεπείᾳ τῆς μεσιτείας. Ἄν τοιαύτη τις περίπτωσις δὲν συντρέχῃ θὰ ἀναζητήσωμεν τὴν ἐμπορικότητα τῆς μεσιτείας εἰς τὸ ἕν ὃ μεσίτης, ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιπτώσει, ἀναλαμβάνῃ ὑποχρέωσιν δαπανῶν (π.χ. ταξειδίου, ἀμοιβῆς τρίτων), αἵτινες θὰ βαρύνουν αὐτὸν καὶ μόνον (Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς Α' § 19, III, β'). Ὑφίσταται συνεπῶς ἐνταῦθα τὸ στοιχεῖον τῆς ριψοκινδύνου μεσολαβήσεως. Μετὰ τὸν ν. 3505/28 γίνεται δεκτὸν ὅτι ἡ μεσιτεία εἶναι ἀείποτε πρᾶξις ἐμπορικὴ, ἔστω καὶ ἂν ἡ μεσολάβησις ἀποβλέπῃ εἰς τὴν ὑπὸ ἄλλων κατάρτισιν δικαιοπραξίας μὴ ἐμπορικῆς, ὡς λ.χ. ἀγορὰ ἢ μίσθωσις ἀκινήτου (Σ π η λ ι ὀ π ο υ λ ο ς § 39. Δ ε λ ο ῦ κ α ς § 56).

21.

Ἡ μεταφορὰ διὰ γῆς ἢ ὕδατος

Ὁ νόμος εἰς τὸ ἀρθρ. 2 ἐδ. γ' χαρακτηρίζει ὡς ἐμπορικὴν πᾶσαν «ἐπιχείρησιν μετακομίσεως διὰ γῆς ἢ ὕδατος». Εὐλόγως καὶ ἀδιστακτῶς ὁ νομοθέτης περιέλαβε καὶ τὴν ἐπιχείρησιν μεταφορᾶς εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικῶν πράξεων. Ὡς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐσημειώθη (§ 2), ἡ πρώτη καὶ κυρία μορφή τῆς μεσολαβητικῆς ἐνεργείας τοῦ ἐμπορίου εἶναι ἡ μεταφορὰ τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς παραγωγῆς εἰς τὸν τόπον τῆς καταναλώσεως. Ὡς μεταφορὰ νοητέα ὄχι ἀπλῶς ἡ ὕλική πρᾶξις τῆς μετατοπίσεως τοῦ πράγματος, ἀλλ' ἡ ὀργάνωσις, ἡ οἰκονομικὴ ἐνέργεια δι' ἧς καθίσταται ἐφικτὴ ἡ ἐκτέλεσις τῶν πράξεων, δι' ὧν συντελεῖται ἡ ὕλική μετακίνησις. Μεταφορεὺς εἶναι ὁ ἀναλαμβάνων τὸ ἔργον τῆς οἰκονομικῆς ἐνεργείας, τὴν μεσολάβησιν. Ἡ μεσολάβησις δὲ αὕτη ὑπάρχει καὶ ὅταν ἔχωμεν ἐνέργειαν προπαρασκευάζουσαν τὴν μετακίνησιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὡς λ.χ. αἱ φορτώσεις, αἱ ἐκφορτώσεις.

Ἀναλόγως τοῦ μεταφερομένου ἀντικειμένου αἱ μεταφοραὶ διακρίνονται εἰς : τὴν μεταφορὰν ἐμπορευμάτων ἢ ἐν γένει πραγμάτων, τὴν μεταφορὰν προσώπων, τὴν μεταφορὰν εἰδήσεων.

Ἐναλόγως τοῦ εἴδους αὐτῶν αἱ μεταφοραὶ διακρίνονται : εἰς μεταφορὰς διὰ γῆς, εἰς μεταφορὰς δι' ἐνδοχωρίων ὑδάτων, ὡς εἶναι αἱ λίμναι, αἱ διώρυγες καὶ οἱ πλωτοὶ ποταμοί, εἰς μεταφορὰς διὰ θαλάσσης καὶ εἰς ἐναερίους μεταφορὰς.

Αἱ διὰ γῆς μεταφοραὶ διακρίνονται, περαιτέρω, εἰς δύο μεγάλους κλάδους : τὰς μεταφορὰς διὰ σιδηροδρόμων καὶ δι' αὐτοκινήτων. Ἐπιπλέον σύμβασις μεταφορᾶς συντελεῖται εἰσέτι διὰ ζώων ἢ ἀμαξῶν. Λόγῳ τῆς ῥαγδαίας ἐξελίξεως τῶν μεταφορῶν, ἐν ὑποτυπῶδει καταστάσει τελευσάντων τὸ 1807, τὸ ἐν τῷ Code de Commerce κατεστρωμένον δίκαιον εἶναι ἐντελῶς ἀκατάλληλον ὅπως ρυθμίση τὰς συγχρόνους συναλλακτικὰς ἀνάγκας.

Αἱ διὰ σιδηροδρόμου καὶ αὐτοκινήτου κυρίως διενεργούμεναι μεταφοραὶ ἐδημιούργησαν ἰδιαίτερον δι' ἑκάτερον τῶν κλάδων τούτων δίκαιον, ὥστε δὲν δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ἔχομεν ἐνιαῖον δίκαιον χερσαίας μεταφορᾶς.

Αἱ μεταφοραὶ, σήμερον, ἐνεργούμεναι εἴτε διὰ κρατικῶν μονοπωλιακῶν ἐπιχειρήσεων εἴτε δι' ἰδιωτικῶν τοιούτων ὑπαχθεισῶν εἰς ἔντονον κρατικὸν παρεμβατισμὸν (Κ.Τ.Ε.Λ.), ἀφήνουν ἐλάχιστα περιθώρια ὅπως λειτουργήσῃ ἢ σύμβασις μεταφορᾶς ὡς σχέσις Ἐμπορικοῦ Δικαίου ὑποκειμένη εἰς τὴν αὐτονομίαν τῆς ἰδιωτικῆς βουλήσεως. Ὑπάρχει τοσαύτη ἐπίδρασις τῶν κανόνων Διοικητικοῦ Δικαίου, ὥστε δικαιολογεῖται ἡ διαπίστωσις αὕτη. Πάντως ὁ μεταφορεὺς, εἴτε ἀμαξηλάτης εἴτε σωφὲρ εἴτε καταγωγεὺς εἶναι, ἐνεργεῖ ἐμπορικὴν πρᾶξιν (οὕτω καὶ ἡ νομολογία). Ἄλλο βεβαίως τὸ θέμα ὅτι ἡ ἀμοιβή του εἶναι κυρίως ἀντάλλαγμα τοῦ προσωπικοῦ του μόχθου, οὐχὶ δὲ ἐμπορικὸν κέρδος, τοῦθ' ὅπερ δὲν ὀδηγεῖ εἰς τὴν κτήσιν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος (κατωτέρω § 38, VI).

Τέλος σημειοῦται ὅτι ἡ διὰ θαλάσσης μεταφορὰ μνημονεύεται ἰδιαίτερώς εἰς τὸ ἄρθρ. 3 τοῦ Διατάγματος Α.Ε.

22.

Πρακτορία, Πλειστηρίασις, Δημόσια θεάματα

Τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων» κατονομάζει, περαιτέρω, ἐν ἑδαφ. γ', ὡς ἐμπορικὰς πράξεις τὴν «ἐπιχειρήσιν πρακτορίας, πλειστηρίασεως καὶ δημοσίων θεαμάτων», ὧν κοινὸν χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι αἱ ἐξ αὐτῶν ἀπορρέουσαι δραστηριότητες κατευθύνονται πρὸς τὸ ἐν γένει Κοινόν.

Ι. Πρακτορία.

Πρακτορία είναι ή ἐπ' ἀμοιβῆ μέριμνα πρὸς διεξαγωγὴν ὑποθέσεων τοῦ Κοινοῦ ἢ ἡ παροχὴ διαφορῶν ὑπηρεσιῶν πρὸς αὐτό.

Σκοπὸς τοῦ Γαλλικοῦ Ἑμπορικοῦ Κώδικος ἦτο νὰ καταστήσῃ ἐμπορικὰς ὄλας ἐκείνας τὰς δραστηριότητας, αἵτινες διὰ συμβουλῶν ἢ ἄλλης τεχνικῆς εἰδικεύσεως ὑπεβοήθουν τὰς ὑποθέσεις τοῦ κυρίως ἔμπορίου, οἱ ἐρμηνευταὶ ὁμως τοῦ Code de Commerce καὶ ἡ γαλλικὴ νομολογία παγίως ἐδέχθησαν ὅτι ἡ πρακτορία, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της, εἶναι ἐμπορικὴ, ἀδιαφόρως ἂν ἡ ἀνατεθεῖσα ὑπόθεσις εἶναι ἀστικὴ ἢ ἐμπορικὴ (H a m e l - L a g a r d e, I, § 167). Περαιτέρω, ἐν Γαλλίᾳ, εἰς τὴν ὕλην ταύτην ἀνήκουν, ἀφ' ἐνὸς ἡ πρακτορία (entreprise d'agence) καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ γραφεῖα ὑποθέσεων (bureaux d'affaires). Τὸ γαλλικόν, ὁμως, κείμενον δέον νὰ θεωρηθῆ καὶ παρ' ἡμῖν ὡς ἰσχύον, μολονότι ἡ ἑλληνικὴ μετάφρασις αὐτοῦ παρέλειψε τὰ γραφεῖα ὑποθέσεων (bureaux d'affaires). Ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν «γραφείων ὑποθέσεων» καὶ οὐχὶ τῆς πρακτορίας γραφεῖα ἀγορῶν ἀκινήτων καὶ διαχειρίσεως αὐτῶν, γραφεῖα παροχῆς συμβουλῶν δι' ἀγορὰν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων, γραφεῖα ἀσφαλίσεων, παρακολουθήσεως δικῶν, διπλωμάτων εὐρεσιτεχνίας καὶ σημάτων, διαφημίσεων, συλλογῆς καὶ διάδοσεως εἰδήσεων μέσῳ τοῦ τύπου, ραδιοφώνου (πρακτορεῖον Ρῶυτερ, Χαβάς κλπ.).

Ἡ μὲν θεωρία ἡρμήνευσεν εὐρέως τὸν νόμον, περιλαβοῦσα εἰς τὴν πρακτορίαν πάσης φύσεως ἀνθρωπίνην δραστηριότητα, ἀναγομένην εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἐπιμελείας ὑποθέσεων τρίτων, ἀδιαφόρως ἂν αὕτη ἀσκήται μετὰ ἢ ἄνευ γραφείου (συμπτωματικῶς, ἐπ' εὐκαιρίᾳ). Οὕτω Καραβᾶς § 55. Ἀναστασιάδης, I, § 28. Τσιριντάνης, Α' § 21, II, 1).

Ὁ νομοθέτης, ὁμως, κατιδὼν τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ γράμματος τοῦ Διατάγματος Α.Ε., παραλείψαντος, ὡς ἐλέχθη, «τὰ γραφεῖα ὑποθέσεων», διὰ νεωτέρων νόμων συνεπλήρωσε τὸ νομοθετικὸν τοῦτο κενόν. Οὕτω τὸ ν.δ. 13-8-1926 ἐρρῦθμισε τὰ γραφεῖα ἐμπορικῶν πληροφοριῶν, ἐνῶ ὁ ἀ.ν. 864/37, ὡς συνεπληρώθη ὑπὸ τοῦ ν. 2861/54, διηκούλυε τὴν τεραστίαν ἀνάπτυξιν τῶν ταξειδιωτικῶν ἢ τουριστικῶν γραφείων, ἅτινα, ἔναντι ἀμοιβῆς, ἀναλαμβάνουν εἴτε τὴν διευκόλυνσιν τῆς μεταναστεύσεως εἴτε τὴν περιήγησιν ἀτόμων ἢ ὁμάδων, παρέχοντα, πλὴν τῶν εἰσιτηρίων καὶ πληροφοριῶν, μεσολαβήσεις δι' ἐξασφάλισιν δωματίων εἰς ξενοδοχεῖα, διευκολύνσεις δι' ἐκδοσιν διαβατηρίων, ἐνέργειαν διατυπώσεων πρὸς χορήγησιν εἰς τοὺς πελάτας τῶν συναλλάγματος κλπ.

Αἱ ὑπὸ τῶν γραφείων παρεχόμεναι ὑπηρεσίαι εἶναι τεχνικῆς ἢ ἐξειδικευμένης ἐμπορικῆς φύσεως, ἐνῶ εἰς τὴν πρακτορίαν προέχει τὸ στοιχεῖον «τῆς ἐντολῆς» πρὸς διεξαγωγὴν ὑποθέσεων (Πέδικας § 228 ἀριθ. 7).

Δέν υπάγεται εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς πρακτορίας καὶ συνεπῶς δέν εἶναι ἐμπορικὴ ἢ δραστηριότης προσώπων, ἅτινα προσφέρουν μὲν ἀναλόγους ὑπηρεσίας, ἀλλὰ ἀνηκούσας εἰς τὴν σφαιρὰν ἀσκήσεως δημοσίου λειτουργήματος, ὡς λ.χ. οἱ δικηγόροι, οἱ δικαστικοὶ ἐκκαθαρισταὶ κληρονομίας, οἱ σύνδικοι πτωχεύσεως, οἱ ἐπίτροποι, οἱ κηδεμόνες, οἱ ἀναγκαστικοὶ διαχειρισταὶ ἐπιχειρήσεων (H a m e l - L a g a r d e , I , § 167).

Ἡ πρακτορία, διακρινομένη τῆς παραγγελίας καὶ τῆς ἐμπορικῆς ἀντιπροσωπείας, ἐντοπίζεται εἰς τὴν παροχὴν πληροφοριῶν καὶ ὑπηρεσιῶν πάσης φύσεως.

Ὡς πρὸς τὴν νομικὴν φύσιν τῆς πρακτορίας φρονούμεν ὅτι ἡ σχέσις ἢ συνδέουσα τὸν πελάτην μὲ τὸν πράκτορα εἶναι ἡ τῆς μισθώσεως ἔργου (Α.Κ. 681).

Ἐνταῦθα, ἡ μεσολαβητικὴ δραστηριότης ἐν τῇ παροχῇ ὑπηρεσιῶν ἢ ἐν τῇ διεξαγωγῇ ἔργου ἔχει ἐμπορικὸν χαρακτήρα, ἅτε δυναμένη ν' ἀποδώσῃ κέρδη, ἀλλὰ ἐνδεχομένως καὶ νὰ ἐπιφέρῃ ζημίαν.

II. Πλειστηρίασις.

Ἡ ἐπιχειρήσις τῆς «πλειστηρίασεως» συνίσταται εἰς τὴν ἐκποίησην ξένου κινητοῦ πράγματος δι' ἑκούσιου πλειστηριασμοῦ ἐναντι εἰσπράξεως ἀμοιβῆς, συνισταμένης, συνήθως, εἰς ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ πραγματοποιηθσομένου τιμήματος. Κατόπιν συμφωνίας μετὰ τοῦ πωλητοῦ, ὁ ἐνεργῶν τὸν πλειστηριασμὸν ἀπευθύνεται (διὰ προκηρύξεων, ἀναγγελιῶν εἰς τὰς ἐφημερίδας) εἰς τὸ ἀνώνυμον Κοινὸν τῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ ὑπὸ πλειστηρίασιν πράγματος, καταβαλλομένης προσπαθείας ὅπως ὑπάρξουν οἱ εὐνοϊκότεροι, δυνατόν, ὅροι προσφορᾶς. Ἀποδοχὴ προσφορᾶς σημαίνει ἐξεύρεσιν τοῦ ὑπὸ συμφερωτέρους ὅρους ἀγοραστοῦ. Παρ' ἡμῖν, συνήθεις εἶναι αἱ ἐκούσαι πλειστηρίασεις ζωγραφικῶν πινάκων καὶ παλαιῶν σπανίων ἀντικειμένων τέχνης.

Ἡ ἐπιχειρήσις πλειστηρίασεως ὁμοιάζει βεβαίως μὲ τὴν μεσιτείαν, χωρὶς ὅμως νὰ ταυτίζεται μὲ αὐτὴν (ὡς φρονεῖ ὁ Ἀναστασιάδης, I, § 28), καθ' ὅσον ἐπὶ μὲν μεσιτείας ὁ μεσίτης περιορίζεται εἰς τὸ νὰ θέτῃ εἰς ἐπαφὴν τοὺς μέλλοντας νὰ συμβληθοῦν, ἐνῶ ἐνταῦθα ὁ ἀσκῶν τὴν ἐπιχειρήσιν πλειστηρίασεως ἔχει τὴν ἐπιμέλειαν φυλάξεως τῶν ὑπὸ πλειστηρίασιν πραγμάτων, ὡς καὶ τοῦ ἐκ τῆς πώλησεως πραγματοποιουμένου τιμήματος εἰς ἰδίους χώρους, μεριμνῶν διὰ τὴν προηγουμένην διαφήμισιν αὐτῶν καὶ καταρτίζων τὴν πώλησιν ὁ ἴδιος, ὑπὸ τοὺς περιορισμοὺς οὓς ἔθεσεν ὁ πωλητής. Ἰδιομορφίαν, ἄρα, παρουσιάζει ὁ τρόπος τῆς μεσολαβήσεώς του. Συνήθως, ὁ ἐνεργῶν τὴν πλειστηρίασιν συνδέεται μετὰ τοῦ ἀναθέτοντος τὴν πώλησιν διὰ συμβάσεως μεταπρασίας, καθορίζων καὶ τὸ ἐλάχιστον

τίμημα, τῆς διαφορᾶς ἐναντι τοῦ ἐπιτευχθησομένου τιμήματος περιερχομένης, ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει, εἰς τὸν ἐνεργοῦντα τὴν πλειστηρίασιν.

Δὲν ὑπάγονται ἐνταῦθα πρόσωπα τὰ ὅποια, φέροντα δημόσιον χαρακτηριστήρα, ἐνεργοῦν πράξεις ἀναλόγους πρὸς τὰς τῶν πλειστηριαστῶν, ὡς λ.χ. οἱ συμβολαιογράφοι, οἱ σύνδικοι πτωχεύσεως.

III. Δημόσια θεάματα.

Ἡ ἐπιχείρησις δημοσίων θεαμάτων ἀποτελεῖ καὶ αὕτη ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικῆν πράξιν.

Ὡς «δημόσιον θέαμα» νοητέον πᾶν ὅ,τι διὰ τῆς ὁράσεως ἢ ἀκροάσεως συντελεῖ εἰς τὴν ψυχαγωγίαν ἢ προάγει τὴν ἐν γένει μόρφωσιν τοῦ Κοινοῦ, ὡς λ.χ. τὸ θέατρον, ὁ κινηματογράφος, ἡ τηλεόρασις, αἱ ἵπποδρομίαι, τὰ τσίρκα, αἱ καλλιτεχνικαί, ἐμπορικαί ἢ βιομηχανικαί ἐκθέσεις, αἱ συναυλίαι, τὰ παίγνια, οἱ χοροὶ, αἱ ἀθλητικαὶ ἐπιδείξεις, εἶναι δὲ ἀδιάφορον ἂν πάντα ταῦτα ἐκτελοῦνται εἰς κλειστὸν ἢ ἀνοικτὸν χώρον, περιπεφραγμένον ἢ μή.

Ὁ δημιουργῶν τὸ δημόσιον θέαμα μεσολαβεῖ μετὰ τοῦ Κοινοῦ καὶ τῆς ἀστικῆς ἐργασίας τῶν καλλιτεχνῶν, ἐφ' ἧς κερδοσκοπεῖ, ἀλλὰ καὶ διατρέχει τὸν κίνδυνον ζημιῶν, ἐὰν τὰ πωληθησόμενα εἰσιτήρια δὲν καλύψουν τὰς δαπάνας ὀργανώσεως τοῦ θεάματος. Ἄλλ' ὅμως ἡ πράξις δὲν εἶναι ἐμπορικὴ ὅταν ὁ θεατρικὸς συγγραφεὺς ἢ μουσικοσυνθέτης, συνεργαζόμενος μετὰ τῶν μαθητῶν του, ἐκτελῇ τὰ ἔργα του ἐνώπιον τοῦ Κοινοῦ. Τὸ αὐτὸ ρητέον διὰ τὸν καλλιτέχνην (ζωγράφον, γλύπτην κλπ.), ὅστις ἐκθέτει εἰς τὸ Κοινὸν τὰ ἔργα του, ἄνευ ἢ μετὰ εἰσιτηρίου καλύπτοντος τὰς δαπάνας ὀργανώσεως τῆς ἐκθέσεως (Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς Α' § 21, ἐν τέλει).

23.

Πράξεις σχετικαὶ μετὴν ἐμπορικῆν πίστιν καὶ τὰ ὄργανα-μέσα πίστεως καὶ πληρωμῆς

Εἰς τὸ ἄρθρ. 2 περιλαμβάνεται καὶ κατηγορία ἀντικειμενικῶν ἐμπορικῶν πράξεων, χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ διαμεσολάβησις εἰς τὴν πίστιν καὶ τὰ ὄργανα-μέσα, δι' ὧν ἀσκεῖται ἡ πίστις.

Αἱ πράξεις αὗται, ἀποτελοῦσαι ἀντικείμενον ἰδιαιτέρου κλάδου τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, τοῦ Τραπεζιτικοῦ Δικαίου, κατονομάζονται συνοπτικῶς εἰς τὰ ἐδ. δ' καὶ ζ' τοῦ ἄρθρ. 2 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων», εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς :

I. Αί κολλυβιστικά εργασία (opérations de change).

Αὗται συνίστανται εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν ἀλλοδαπῶν, μεταλλίνων ἢ χαρτίνων, νομισμάτων πρὸς ἡμεδαπά τοιαῦτα. Τὸ ἐκ τῆς ἀνταλλαγῆς ταύτης κέρδος, τὸ προκῦπτον ἐκ τῆς διαφορᾶς τιμῆς ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως, καλεῖται «κόλλυβον» (cambio). Ὁ ὄρος εἶναι βυζαντινός, μὴ χρησιμοποιούμενος, νῦν, εἰς τὴν συναλλακτικὴν πρακτικὴν.

Ἡ συναλλαγή αὕτη ὅτε μὲν εἶναι ἐπιτόπιος (change manuel), συνιστάμενη εἰς τὴν ἄμεσον καὶ ἐπὶ τόπου, «χέρι με χέρι», ἀνταλλαγὴν ἀλλοδαπῶν πρὸς ἡμεδαπά νομίσματα, ὅτε δὲ διατόπιος (change tiré), συνιστάμενη εἰς τὴν ἀνάληψιν ὑποχρέσεως ὅπως τὸ ἀνταλλασσόμενον (πωλούμενον) νόμισμα πληρώσῃ τις εἰς ἄλλον τόπον δυνάμει συναλλαγματικῆς, ἐπιταγῆς, πιστωτικῆς ἐπιστολῆς κλπ.

Ἡ ἐπιτόπιος ἀνταλλαγή ἤσκειτο ἄλλοτε καὶ ὑπὸ κατηγορίας μικροεπαγγελματιῶν, τῶν «ἀργυραμοιβῶν», ἐνῶ ἡ διατόπιος ἀπερροφήθη ἐνωρὶς ἀπὸ τὴν τραπεζιτικὴν δραστηριότητα. Ἀμφότεραι ὁμῶς αἱ μορφαὶ αὗται ἀνταλλαγῆς, ἀφ' ἧς ἀπὸ τοῦ 1931 ἡ χώρα τελεῖ ὑπὸ καθεστῶς νομισματικῶν περιορισμῶν, ἀπαγορεύεται νὰ ἐνεργῶνται ὑπὸ «κολλυβιστῶν» καὶ ἀργυραμοιβῶν, ὑπαχθεῖσαι εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ἀσκούμενον μονοπώλιον ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως ξένων νομισμάτων, χαρτονομισμάτων καὶ ἐν γένει ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος.

II. Αἱ Τραπεζιτικά εργασία.

1. Ὡς ἐγκαίρως ἐσημειώθη (§ 2), ἡ μεσολαβητικὴ λειτουργία τοῦ ἐμπορίου ἐκδηλοῦται καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἐμπορικῆς πίστεως. Ὁ τραπεζίτης εἶναι ἔμπορος τοῦ χρήματος, αἱ δὲ ὑπ' αὐτοῦ διεξαγόμεναι ἐργασία διακρίνονται εἰς :

α) Παθητικάς, δι' ὧν οὗτος δέχεται πίστιν, ἐμπιστοσύνην ἐκ μέρους τοῦ Κοινοῦ. Ἐνταῦθα ἀνήκουν αἱ παρ' αὐτῷ καταθέσεις χρημάτων (ταμειυτηρίου, ὄψεως, ὑπὸ προθεσίαν, εἰς ἀνοικτὸν λογαριασμόν, ἀναπαλλοτριῶτοι, δεσμευμένοι), ἡ ἐκδοσίς ὁμολογιακῶν δανείων, ἡ φύλαξις χρεωγράφων καὶ ἐν γένει τιμαλφῶν, ἧτις συνιστᾷ ὁμαλήν παρακαταθήκην.

β) Ἐνεργητικάς, δι' ὧν ὁ τραπεζίτης χορηγεῖ πίστιν εἰς τὴν πελατεῖαν τῶν δανειζομένων. Ἡ ἐνεργητικὴ αὕτη δραστηριότης περιλαμβάνει ποικίλιαν μορφῶν, ὑφ' ἧς ἐκδηλοῦνται αἱ τραπεζιτικά ἐργασία. Βασικὴ μορφή εἶναι τὸ ἄνοιγμα πιστώσεως ὑπὲρ πελάτου. Οἱ τρόποι δὲ ὑφ' οἷς θὰ ἐκτελεσθῇ, δηλαδὴ θὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ ἀνοιγεῖσα πίστῶσις ὑπὸ τοῦ δικαιοῦχου, συνιστοῦν ποικίλιαν ὄλην τραπεζιτικῶν ἐργασιῶν, ὡς λ.χ. εἶναι ἡ προεξόφλησις συναλλαγματικῶν καὶ ἐν γένει βραχυπροθέσμων

ἀπαιτήσεων, ἢ ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς ἀποδοχὴ ἢ τριτεγγύησις συναλλαγματικῆς, ἢ ἔκδοσις ἐγγυητικῆς ἐπιστολῆς, τὸ δάνειον, ἢ διενέργεια ἐμβάσματος, ἢ προκαταβολὴ ἐπὶ φορτωτικῶν ἐγγράφων κλπ.

Ἡ διάκρισις τῶν τραπεζιτικῶν ἐργασιῶν εἰς παθητικὰς καὶ ἐνεργητικὰς γίνεται ἀναλόγως τοῦ ἂν ὁ τραπεζίτης ἔχη ἰδιότητα ὀφειλέτου ἢ δανειστοῦ. Τὴν πίστιν, ἣν οὗτος ἐμπνέει εἰς τὴν πελατείαν τῶν καταθετῶν, ἣτις τὸν ἐφοδιάζει μὲ τὰ ἀναγκαῖα χρηματικὰ μέσα, διοχετεύει περαιτέρω, παρέχων ὁ ἴδιος πίστιν εἰς τὴν πελατείαν τῶν ἐμπόρων καὶ παραγωγῶν (βιομηχάνων, γεωργῶν) καὶ καθιστῶν, διὰ τῆς τοιαύτης μεσολαβητικῆς ἐνεργείας του, δυνατὴν τὴν κυκλοφορίαν (ἀλλὰ καὶ τὴν παραγωγὴν) τοῦ οἰκονομικοῦ ἀγαθοῦ ἀπὸ τῆς παραγωγῆς εἰς τὴν κατανάλωσιν, χωρὶς ἢ κυκλοφορία αὕτη νὰ ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν ἑλλειψιν διαθεσίμου ποσοῦ διὰ τὴν καταβολὴν τοῦ τιμήματος.

Ἡ διαμεσολάβησις αὕτη προσπορίζει κέρδος εἰς τὸν τραπεζίτην, συνιστάμενον εἰς τὴν διαφορὰν ἐπιτοκίου τῶν δύο κατηγοριῶν τραπεζιτικῶν ἐργασιῶν, ἐγκυμονεῖ ὁμως καὶ κινδύνους, συνδεομένους μὲ ἔνδεχομένην ἀφερεγγυότητα τῶν πρὸς οὓς παρέχει οὗτος πίστιν.

γ) Παροχὴν ὑπηρεσιῶν, διευκολυνουσῶν, κατὰ δευτέρον λόγον, τὴν ὡς ἄνω πελατείαν. Ἐνταῦθα ἀνήκουν ἡ ἐπιμέλεια εἰσπράξεως ἀπαιτήσεως τῶν πελατῶν ἔναντι τρίτων, ἐνσωματουμένων συνήθως εἰς ἀξιόγραφα (φορτωτικά, συναλλαγματικά κλπ.), ἡ ἀγορὰ καὶ ἡ πώλησις συναλλάγματος πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου, ἢ ἔκδοσις ἐπιταγῶν, τὰ ἐμβάσματα κλπ. Πέραν αὐτῶν αἱ Τράπεζαι ἐνεργοῦν καὶ ἄλλας ἐμπορικὰς πράξεις, ὡς λ.χ. παραγγελίαν, ὅταν ἀγοράξουν ἰδίῳ ὀνόματι διὰ λογαριασμὸν πελατῶν τίτλους ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ, ἀκόμη δὲ καὶ πρακτοριαν, ὡς λ.χ. ὅταν παρέχουν πληροφορίας περὶ τῆς φερεγγυότητος ἐμπόρου, συμβουλὰς κλπ.

2. Ἡ νομοθεσία περὶ Τραπεζῶν καὶ τραπεζιτικῶν ἐργασιῶν δὲν εἶναι παρ' ἡμῖν συστηματοποιημένη, παρουσιάζουσα ἀποσπασματικὸν χαρακτήρα. Ἡ κατάθεσις ὑπὲρ τρίτου, ἢ ἀναπαλλοτρίωτος κατάθεσις, ἢ ἐνέγγυος τραπεζιτικὴ πίστωσις ρυθμίζονται, καίτοι συνοπτικῶς, εἰς τὸ ν. δ. 17-7-1923 «Περὶ εἰδικῶν διατάξεων ἐπὶ ἀνωνύμων ἐταιρειῶν». Ὁ ν. 5638/32 ρυθμίζει τὴν κατάθεσιν εἰς κοινὸν λογαριασμὸν (joint account). Ἄλλοι θεσμοί, εὐρισκόμενοι εἰς διαρκῆ ἐξέλιξιν, διέπονται ὑπὸ τραπεζιτικῶν ἐθίμων, ἔτι δὲ καὶ συνθηκῶν, περιλαμβανομένων εἰς τοὺς κανονισμοὺς ἐργασιῶν καὶ εἰς τυποποιημένας ἐντύπους συμβάσεις τῶν Τραπεζῶν.

3. Περὶ τῆς ἐμπορικότητος τῶν ἐκ τραπεζιτικῶν συμβάσεων ἐνοχῶν οὐδεμία καταλείπεται ἀμφιβολία. Ὁ νόμος χαρακτηρίζει ὡς ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὰς τὰς τραπεζιτικὰς ἐργασίας, ἔστω καὶ ἂν αὗται ἀσκοῦνται

συμπωματικῶς ἢ ἐπ' εὐκαιρίᾳ. Ἐφ' ὅσον, νῦν, αἱ Τράπεζαι δέον νὰ περιβληθοῦν ὑποχρεωτικῶς τὸν τύπον τῆς ἀνωλύμου ἐταιρείας, τὴν ἐμπορικότητα τῶν ὑπ' αὐτῶν κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς δραστηριότητός των ἐνεργουμένων πράξεων δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν καὶ βάσει τοῦ τεκμηρίου τῆς ἐμπορικότητος, ἥτοι θὰ θεωρήσωμεν ταύτας παραγῶγως ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικῆς πράξεως. Αἱ ἐργασίαι τῶν «Δημοσίων Τραπεζῶν» (καὶ τοιαῦται, ἅτε ἔχουσαι προνόμια, θεωρητέαι ἢ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος) εἶναι καὶ αὗται ἐμπορικαί (ἐδ. ε' ἄρθρ. 2) ἔστω καὶ ἂν ἐνεργῶνται διὰ λογαριασμόν τοῦ Δημοσίου (σύμφωνος καὶ ἢ νομολογία).

III. Αἱ ἀποστολαὶ χρημάτων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον.

Ἡ σύμβασις περὶ τοιαύτης ἀποστολῆς δύναται νὰ ἀναφέρεται εἴτε εἰς αὐτουσίαν μεταφορὰν διεθνῶν μέσων πληρωμῆς εἴτε εἰς δημιουργίαν εἰς τὸν τόπον τοῦ προορισμοῦ ἀπαιτήσεως τοῦ ἀποστολέως ἢ τρίτου ἔναντι τοῦ ἀνταποκριτοῦ τοῦ ἀναλαβόντος τὴν ἀποστολὴν (change tiré).

Ἡ ἀποστολὴ χρημάτων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, λόγῳ τῶν κινδύνων οὓς περικλείει, χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν νόμον (ἐδ. ζ' ἄρθρ. 2) ὡς ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικῆς πράξεως, εἶναι δὲ ἀδιάφορος ὁ τρόπος, τὸ μέσον ἢ τὸ ὄργανον δι' οὗ αὕτη πραγματοποιεῖται, λ.χ. δι' ἀπλῆς ἐπιστολῆς, διὰ ταξιδιώτου, διὰ πιστωτικῆς ἐπιστολῆς, συναλλαγματικῆς, ἐπιταγῆς. Ἡ πράξις αὕτη, ἐνεργουμένη ἄλλοτε ὑπὸ ἰδιωτῶν, ἐξετοπίσθη νῦν ὑπὸ τοῦ τραπεζιτικοῦ ἐμβάσματος (ἐντολῆς).

IV. Τὰ ἀξιόγραφα.

Εἰς τὰ ἀξιόγραφα καὶ δὴ τὰ ἐξ αὐτῶν χρηματούγραφα συμπυκνώνεται ὁ κινητὸς πλοῦτος, ὅστις δύναται νὰ μεταφερθῇ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἄνευ αὐτουσίας μετακινήσεως τῆς εἰς αὐτὰ ἀναγραφομένης ποσότητος χρημάτων.

Τινὰ τῶν ἀξιογράφων (χρηματογράφων) τούτων εἶναι ὄργανα πίστεως, ὡς λ.χ. ἡ συναλλαγματικὴ καὶ τὸ γραμματίον εἰς διαταγὴν, ἄλλα δὲ μέσα πληρωμῆς, ὡς λ.χ. ἡ ἐπιταγὴ.

Ἡ συναλλαγματικὴ, κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισίν της, ἐξεπλήρου λειτουργίαν μέσου ἢ ὄργανου, δι' οὗ καθίστατο δυνατὴ ἡ ἀποστολὴ χρημάτων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἄνευ αὐτουσίας ἢ ὑλικῆς μεταφορᾶς αὐτῶν. Πράγματι, μέχρι τοῦ 1910, παρ' ἡμῖν ἀπητεῖτο ὅπως ὑπάρχη διαφορὰ μεταξὺ τόπου ἐκδόσεως καὶ τόπου πληρωμῆς συναλλαγματικῆς.

Ἡ μεταγενεστέρα ὁμως ραγδαία ἐξέλιξις τῶν οικονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν συναλλαγῶν προσέδωκε εἰς τὴν συναλλαγματικὴν ἀξίαν καὶ ἰδιότητα ὄργανου πίστεως. Πράγματι, ἡ ἀπαιτήσις τοῦ πωλητοῦ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ,

ὅστις ὀφείλει νά καταβάλῃ τὸ τίμημα μετὰ προθεσίαν, ἐνσωματοῦται εἰς συναλλαγματικὴν ἴσου ποσοῦ, ἣν ὁ ἀποδέκτης (ἀγοραστής) δεσμεύεται ὅπως ἐξοφλήσῃ κατὰ τὴν λήξιν τῆς προθεσμίας. Ἡ ἐν τῇ συναλλαγματικῇ ἐνσωματουμένη ἀπαίτησις ἀποκτᾷ αὐτονομίαν τοιαύτην ἔναντι τῆς σχέσεως πωλήσεως, ὥστε καθιστᾷ τὸν τίτλον εὐκόλως ἐμπορεύσιμον διὰ προεξοφλήσεως (πωλήσεως) ἢ ἐνεχυριάσεως ὑπὸ τοῦ νομίμως κατέχοντος τοῦτον. Τὰ οὐσιαστικά καὶ δικονομικά πλεονεκτήματα μὲ τὰ ὅποια τὸ δίκαιον περιέβαλε τὴν συναλλαγματικὴν κατέστησαν ταύτην οἰκονομικὸν ἀγαθόν, ἀντικείμενον ἐμπορικῆς δραστηριότητος (ἀνωτ. § 3).

Τὸ Διάταγμα «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων», ἤδη, ἐκτοτε θεωρεῖ τὴν συναλλαγματικὴν ὡς ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικὴν πράξιν καὶ δὴ ἀδιαφόρως τῆς ιδιότητος τῶν συναλλασσομένων ἢ ἂν αὕτη ἐξεδόθη δι' αἰτίαν ἐμπορικὴν ἢ ἀστικὴν, ὡς λ.χ. ὄφρα, προίξ, μίσθωμα, δάνειον.

Ἡδὴ μετὰ τὸν ν. 5325/32, πᾶσα ὑπογραφή ἐπὶ συναλλαγματικῆς, ὡς λ.χ. τοῦ ἐκδότου, ἀποδέκτου, τριτεγγυητοῦ καὶ ὀπισθογράφου, δημιουργεῖ ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὴν ἐνοχὴν καὶ δὴ ἀμφιμερῶς. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει διὰ τὸ γραμματίον εἰς διαταγὴν καὶ τὴν ἐπιταγὴν (ἄρθρ. 59 ν. 5960/33). Ὁ νόμος, ὁμως, προϋποθέτει ὅτι τὰ ἀξιόγραφα ταῦτα εἶναι τυπικῶς ἔγκυρα. Κατὰ συνέπειαν, ὑποχρέωσις προκύπτουσα εἴτε ἐκ τυπικῶς ἀκύρου συναλλαγματικῆς κλπ. εἴτε ἐξ ἐνοχῆς ἐκτὸς τοῦ σώματος τοῦ τίτλου κειμένης (λ.χ. τριτεγγύησις διδομένη διὰ χωριστοῦ ἐγγράφου) δὲν θεωρεῖται ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὴ πράξις.

24.

Αἱ πράξεις τῆς θαλασσίας ἐμπορίας

1. Τὸ ἄρθρ. 3 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων» θεωρεῖ ὡς ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικὰς πράξεις τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν θαλασσίαν ἐμπορίαν. Ἡ ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαρίθμησις τῶν πράξεων τῆς ναυτικῆς ἐμπορίας εἶναι ἐνδεικτικὴ, καθ' ὅσον ἐν κατακλειδί τῆς διατάξεως ὀρίζεται ὅτι ἀποτελοῦν ἐμπορικὰς πράξεις «καὶ ὅσα ἄλλα (συναλλάγματα) ἀφορῶσι τὴν ναυτικὴν ἐμπορίαν».

Εἰς τὸ ἄρθρ. 3 ρητῶς χαρακτηρίζονται ὡς ἐμπορικαὶ πράξεις :

1. Ἡ ἐπιχείρησις κατασκευῆς πλοίου, ὑφ' ἣν περιλαμβάνονται ἡ ἐπισκευή, ὁ καθαρισμὸς κλπ. Ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, εἰς τὰς ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὰς πράξεις τοῦ χερσαίου ἐμπορίου (ἄρθρ. 2) δὲν περιλαμβάνεται ἡ κατασκευὴ οἰκοδομῶν, ἐρμηνευτικῶς, ὁμως, ἐδέχθημεν τοῦτο.

2. Ἡ ἄγορά πλοίου, καὶ δὴ χωρὶς ν' ἀπαιτῆται πρόθεσις μεταπώλησεως (ὡς ἀξιοῖ τὸ ἄρθρ. 2 ἐδ. α'). Τὸν ὄρισμὸν τοῦ πλοίου ποριζόμεθα, νῦν, ἐκ τοῦ ἄρθρ. 1 τοῦ Κώδικος Ἰδιωτικοῦ Ναυτικοῦ Δικαίου. Ἡ πράξις εἶναι ἐμπορικῆ, ἀδιαφόρου ὄντος τοῦ μέσου προωθήσεως τοῦ πλοίου, ἔτι δὲ ἂν τοῦτο πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῇ δι' ἐκπαιδευτικούς ἢ ἐπιστημονικούς σκοποὺς ἢ δι' ἀτομικὰς ἀνάγκας καὶ ψυχαγωγίαν τοῦ ἀγοραστοῦ, λ.χ. θαλαμηγός, ἐρασιτεχνικὴ ἀλιεῖα. Τὸ ἐκούσιον τῆς ἀγορᾶς ὑφίσταται καὶ συνεπῶς ἢ ἐμπορικότης τῆς πράξεως δὲν παραβλάπτεται ἔτι ὅταν ἢ ἀγορὰ γίνεται ἐν ἀναγκαστικῷ πλειστηριασμῷ ὑπὸ τοῦ τελευταίου πλειοδότη.

3. Ἡ ἐκούσια πώλησις τοῦ πλοίου, καὶ μάλιστα ἀδιαφόρως ἂν τοῦτο ἐκτήθῃ διὰ δικαιοπρακτικῆς ἐνεργείας ἢ μὴ (λ.χ. κληρονομία), ἢ δι' αἰτίαν ἐπαχθῆ ἢ χαριστικὴν (λ.χ. δωρεά). Τὸ ἐκούσιον τῆς πώλησεως δὲν συντρέχει ὡσάκις αὕτη γίνεται δι' ἀναγκαστικῷ πλειστηριασμοῦ, ὅποτε δὲν δύναται νὰ γίνεται λόγος ὅτι ἢ πράξις εἶναι ἐμπορικῆ. Ἄλλως ὁμως συμβαίνει διὰ τὸν ὑπερθεματιστὴν ἀγοραστήν, ἐκούσιως πλειοδοτήσαντα.

4. Ὁ λαιαί θαλάσσιαι ἀποστολαί. Θαλασσίαν ἀποστολήν ἀποτελεῖ ἢ χρησιμοποίησις τοῦ πλοίου δι' ἐκτέλεσιν ὀργανωμένου ταξιδίου περιηγήσεως, διὰ τοποθέτησιν ὑποβρυχίων καλωδίων, διὰ μεταφορὰν πραγμάτων μεμονωμένων ἢ προσώπων.

5. Ἡ ἀγορά, πώλησις «ἀρμένων, ἐξαρτίων καὶ ζωοτροφῶν» καὶ ἐν γένει παντός εἶδους σχετικοῦ μὲ τὸν ἐξοπλισμὸν, τὴν συντήρησιν καὶ κίνησιν τοῦ πλοίου, λ.χ. τὰ καύσιμα.

6. Πᾶσα ναύλωσις, ἀδιαφόρως ἂν πρόκειται περὶ ὀλικῆς ἢ μερικῆς ναυλώσεως. Τὸ ἄρθρ. 107, ὁμως, τοῦ ΚΙΝΔ, εἰς τὸ περὶ ναυλώσεως Κεφάλαιον, περιλαμβάνει καὶ τὴν μεταφορὰν μεμονωμένων πραγμάτων καὶ ἐπιβατῶν, περιπτώσεις αἵτινες δύναται νὰ ὑπαχθοῦν καὶ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν «θαλασσίων ἀποστολῶν».

7. Πᾶν ναυτικὸν δάνειον. Ἄλλ' ὁμως τὸ ναυτικὸν δάνειον κατηργήθη ὑπὸ τοῦ ΚΙΝΔ ὡς μορφή ναυτικῆς πίστεως, ἄτε ὑποκαταστάθην ὑπὸ τῆς θαλασσίας ἀσφαλίσεως καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἢ διὰτάξις τοῦ ἄρθρ. 3 εἶναι πλέον ἄνευ ἀντικειμένου.

8. Ὁ λαιὰ περὶ ἀσφαλειῶν συναλλάγματα, εἶναι δὲ ἀδιάφορον ἂν ἀντικείμενον τῆς ἀσφαλιστικῆς καλύψεως εἶναι τὸ σῶμα τοῦ πλοίου ἢ τὸ φορτίον, ὡς ἐπίσης εἶναι ἀδιάφορον ἂν τὸ ἀσφαλιζόμενον εἶναι θαλαμηγός ἢ σκάφος ἐρασιτεχνικῆς ἀλιείας. Ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχη συνδρομὴ τῶν νομίμων προϋποθέσεων διὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ πλοίου (ἄρθρ. 1 ΚΙΝΔ).

9. Ὅλαι αἱ περὶ μισθώσεως τοῦ πληρώματος συμφωνίαι καὶ συμβάσεις. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ἡ ὑπὸ τῶν ἄρθρ. 37 ἐπ., 53 ἐπ. τοῦ ΚΙΝΔ ρυθμιζομένη σύμβασις ναυτολογήσεως.

10. Ὅσα ἄλλα (συναλλάγματα) ἀφορῶσι τὴν ναυτικὴν ἐμπορίαν. Ἐνταῦθα ὑπάγονται λ.χ. ἡ σύμβασις ρυμολκήσεως, αἱ ἐνοχαὶ ἐξ ἐπιθαλασσίου ἀρωγῆς, ἡ διεκδίκησις πλοίου, αἱ ἐνοχαὶ ἐξ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ, διενεργουμένου ἰδίως κατὰ τὴν διὰ θαλάσσης μεταφορὰν ἐπιβατῶν, ἡ ἐντολὴ πρὸς πώλησιν πλοίου κλπ.

Ἄμφισβήτησις ὑπάρχει ἂν αἱ πράξεις αὗται πρέπει νὰ ἀφοροῦν μόνον εἰς τὴν ναυτικὴν ἐμπορίαν, ὡς ὀρίζει τὸ γράμμα τοῦ νόμου, ἢ τὴν ἐν γένει ναυτιλίαν (ὡς λ.χ. ἀναψυχὴ, σκοπὸς ἐπιστημονικὸς), ὡς τινες ὑποστηρίζουν (Κα ρ α β ᾶ ς § 27).

II. Ζήτημα γεννᾶται ἂν αἱ ὡς ἄνω ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαὶ πράξεις τοῦ ἄρθρου 3 εἶναι πάντοτε ἀμφιμερῶς ἐμπορικαὶ, ὡς δέχεται ἡ πλειονότης τῶν συγγραφέων (Α ν α σ τ α σ ι ᾶ δ η ς, I, § 31. Κ α ρ α β ᾶ ς § 27 ἐν τέλει). Ὀρθότερα φαίνεται ἡ ἀντίθετος γνώμη (Τ σ ι ρ ι ν τ ᾶ ν η ς Α' § 23, IV). Ἡ πρᾶξις εἶναι ἐμπορικὴ δι' ἐκεῖνο ἐκ τῶν μερῶν παρ' ᾧ συντρέχουν τὰ στοιχεῖα τῆς ἐμπορικότητος (κίνδυνος, ἀβεβαιότης ἐκβάσεως τῆς ἐνεργείας). Οὕτω, διὰ τὸν φορτωτὴν πραγμάτων μὴ ἐχόντων ἐμπορικὸν προορισμόν, ὡς καὶ διὰ τὸν ἐπιβάτην τοῦ πλοίου, ἡ ναύλωσις δὲν εἶναι ἐμπορικὴ, ὡς δὲν εἶναι ἢ ὑπ' αὐτοῦ καταρτιζομένη ἀσφάλισις ζωῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πλοῦ, ἐνῶ εἶναι μονομερῶς ἐμπορικὴ διὰ τὸν ἐκναυλωτὴν καὶ τὸν ἀσφαλιστὴν ἀντιστοίχως. Τὴν διάκρισιν ταύτην ὀρθῶς ποιεῖται καὶ ἡ νομολογία.

Σημειωτέον ὅτι καὶ αἱ «ἐντολαί» αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐν ἄρθρ. 3 πράξεων εἶναι καὶ αὗται ἐμπορικαὶ, ὡς λ.χ. ἡ ἐντολὴ ἀγορᾶς πλοίου, ἡ ἐντολὴ πρὸς σύναψιν ἀσφαλίσεως ἐμπορευμάτων μεταφερομένων διὰ θαλάσσης.

III. Ὅτι ἰσχύει διὰ τὸ πλοῖον καὶ τὰς ἐν ἄρθρ. 3 τοῦ Διατάγματος κατονομαζομένας πράξεις ἀναλογικῶς εἶναι ἐφαρμοστέον καὶ ἐπὶ ἀεροσκαφῶν (Κ α ρ α β ᾶ ς § 53. Τ σ ι ρ ι ν τ ᾶ ν η ς Α' § 23, V). Κατ' ἀκολουθίαν τούτου, ἀποτελοῦν ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὰς πράξεις ἡ κατασκευὴ, ἡ ἀγορά, ἡ πώλησις, ὁ ἐξοπλισμὸς ἀεροσκάφους, ἡ δι' αὐτοῦ ἐνεργουμένη μεταφορά, ἡ πρόσληψις τοῦ πληρώματος κλπ.

ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

25.

Ἄντικειμενικῶς ἔμπορικαὶ πράξεις
ἐκ τῆς νεωτέρας νομοθεσίας

Ἄμέσως προηγουμένως (§§ 17-24) ἐξητάσθησαν πράξεις, τὰς ὁποίας αὐτὸ τοῦτο τὸ Διάταγμα «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων», εἰς τὰ ἄρθρα 2 καὶ 3, θεωρεῖ ὅτι εἶναι ἐξ ἀντικειμένου ἔμπορικαί. Ἀπὸ τοῦ 1807 ὁμως μέχρι σήμερον ἡ οἰκονομία καὶ αἱ ἔμπορικαὶ συναλλαγαὶ ἐξελιχθησαν τόσον ραγδαίως, λαβοῦσαι ποικιλώτατος μορφάς, ὥστε ὁ προδιαληφθεὶς κατάλογος συνεπληρώθη ὑπὸ τῆς νεωτέρας νομοθεσίας καὶ δι' ἄλλων πράξεων, αἵτινες καὶ αὐταὶ ὀνομάζονται ἔμπορικαί.

Εἰδικώτερον :

I. Αἱ χρηματιστηριακαὶ συναλλαγαί.

1. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 15 § 5 τοῦ ν. 3632 /28 «Περὶ Χρηματιστηρίου Ἀξιώων», «αἱ χρηματιστηριακαὶ συναλλαγαὶ εἶναι πράξεις ἔμπορικαὶ διὰ πάντας τοὺς συμβαλλομένους». Ἐν τῷ νόμῳ (ἄρθρ. 15 § 1) ὀρίζεται ὅτι χρηματιστηριακαὶ συναλλαγαὶ εἶναι αἱ δικαιοπραξίαι αἱ χρηματιστηριακῶς συναπτόμεναι καὶ ἔχουσαι ὡς ἀντικείμενον χρηματιστηριακὰ πράγματα.

Ὡς χρηματιστηριακαὶ συναλλαγαὶ ὀρίζονται ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 16 τοῦ νόμου μόνον : ἡ ἀγορὰ καὶ πώλησις τοῖς μετρητοῖς, ἡ ἀγορὰ καὶ πώλησις ἐπὶ προθεσμίᾳ, ἡ ἀγορὰ καὶ πώλησις ἐπὶ δώρῳ ἢ διπλασιασμῷ, ἡ σύμβασις μεταφορᾶς καὶ πᾶσα ἐν γένει παρεπομένη δικαιοπραξία σχετιζομένη πρὸς τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὡς ἄνω πράξεων. Χρηματιστηριακὰ πράγματα, περιοριστικῶς καὶ ταῦτα ὀριζόμενα, εἶναι : τὰ ἀνώνυμα δημόσια χρεώγραφα, ὡς τὰ χρεώγραφα δῆμων, κοινοτήτων κλπ., τὸ συνάλλαγμα ἐπὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ, ὁ χρυσὸς καὶ ἄργυρος εἰς ράβδους, αἱ μετοχαὶ καὶ ὁμολογίαι

ἐλληνικῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν πληρουσῶν ὠρισμένας προϋποθέσεις, αἱ ἀνωνύμοι μετοχαὶ καὶ ὁμολογίαι ἀλλοδαπῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν ὑφ' ὠρισμένας προϋποθέσεις. Ἐπικρατεῖ δὲ ἡ ἀποψις (Τσιριντάνης Α' § 22, ἀριθ. 4. Καραβᾶς § 24) ὅτι καὶ αἱ ἐντολαὶ πρὸς τοὺς μεσίτας καὶ τοὺς χρηματιστὰς πρὸς σύναψιν τοιούτων πράξεων εἶναι ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαὶ πράξεις, ὡς παρεπόμεναι δικαιοπραξίαι τῶν κυρίως χρηματιστηριακῶν συναλλαγῶν (ἄρθρ. 16 ε' ν. 3632). Ἀμφιβολίαι ὅμως γεννῶνται ἐὰν καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐταὶ εἶναι ἀμφιμερῶς ἐμπορικαὶ πράξεις.

2. Εἰς τὸ ν.δ. 2/10 Νοεμβρ. 1923 «Περὶ Χρηματιστηρίου Ἐμπορευμάτων» δὲν ἀπαντᾶται ρητῆ διατάξει χαρακτηρισίσα ρητῶς ὡς ἐμπορικὰς τὰς ἐν αὐτῷ διεξαγομένας συναλλαγάς. Αὐταὶ εἶναι : α) ἐπὶ ἀμέσῳ παραδόσει τοῦ ἐμπορεύματος, β) φορτίου ἐν πλῶ, γ) φορτίου φορτομένου, δ) ἐπὶ μελλοντικῇ φορτώσει, ε) ἐπὶ μελλοντικῇ παραδόσει, στ) ἐπὶ χρηματιστηριακῇ προθεσίμῳ, ζ) ἐπὶ δώρῳ (ἄρθρ. 19 § 1).

Ἐκτὸς τοῦ ἀντικειμένου, ὑπάρχει ὁμοία ρύθμισις μὲ τὰς συναλλαγὰς τοῦ Χρηματιστηρίου Ἀξιῶν, διὰ τὴν ταυτότητα δὲ τοῦ νομικοῦ λόγου αἱ ἐν αὐτῷ συντελούμεναι ἀγοραὶ ἢ πωλήσεις διδάσκειται καὶ νομολογεῖται ὅτι ἀποτελοῦν ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὰς πράξεις καὶ δὴ ἀμφιμερῶς (Δελοῦκας, § 64, β').

II. Τὰ ἀποθετήρια καὶ ἐνεχυρόγραφα.

Αἱ Γενικαὶ Ἀποθήκαι, αἵτινες ἐρρυθμίσθησαν παρ' ἡμῖν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ν. ΒΥΠΗ' /1896, ἐκδίδουν ὠρισμένα ἔγγραφα, καλούμενα ὑπὸ τοῦ νόμου δικαιογραφα ἢ τίτλοι ἀποθηκεύσεως, οἵτινες διακρίνονται, κατ' ἄρθρ. 1 καὶ 27 § 3 ν.δ. 3077/54, εἰς ἀποθετήρια καὶ ἐνεχυρόγραφα. Ταῦτα εἶναι ἀξιογραφα καὶ δὴ πιστωτικοὶ τίτλοι παριστώντες ἐμπόρευμα ἀποτεθειμένον εἰς τὴν Γενικὴν Ἀποθήκην, ἥτις τὰ ἐκδίδει. Διὰ τῆς ὀπισθογραφῆσεως : α) τοῦ μὲν ἀποθετηρίου μόνον, ἐπιτυγχάνεται ἡ παράδοσις τῆς νομῆς τοῦ πράγματος (Α.Κ. 978) ἢ καὶ ἡ μεταβίβασις τῆς κυριότητος τοῦ δι' αὐτῆς καθισταμένου νομίμου κομιστοῦ (ἄρθρ. 30 § 5 ν.δ. 3077/54), β) τοῦ δὲ ἐνεχυρογράφου μόνον, παρέχεται εἰς τὸν δι' αὐτῆς γενόμενον κομιστὴν δικαίωμα ἐνεχύρου ἐπὶ τοῦ ἀποτεθέντος (ἄρθρ. 30 § 4 ν.δ. 3077/54).

Κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἀποψιν, πᾶσαι αἱ ἐκ τῶν ἀποθετηρίων καὶ ἐνεχυρογράφων ἀπορρέουσαι σχέσεις εἶναι ἐμπορικαὶ. Συνεπῶς ἡ ἔκδοσις ἢ ἡ ὀπισθογραφῆσις αὐτῶν συνιστᾷ ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικὴν πράξιν, ἔστω καὶ ἂν ἡ αἰτία τῆς ὀπισθογραφῆσεως εἶναι ἀστική ἢ ὁ ὀπισθογραφῶν δὲν εἶναι ἔμπορος. Τοῦτο συνάγεται ἐκ τῶν διατάξεων τῶν ἀρθρ. 1 § 2 καὶ 42 τοῦ ν.δ. 3077/54, καθ' ἃς οἱ ἐκδιδόμενοι εἰς διαταγὴν τίτλοι εἶναι ἐμπορεύ-

σιμοί, περιβάλλονται δὲ δι' ὄλων τῶν ἐγγυήσεων καὶ πλεονεκτημάτων τῶν ἀπονεμομένων εἰς τὰς συναλλαγματικὰς καὶ τὰ γραμμάτια εἰς διαταγὴν.

III. Ἡ ἐνέγγυος τραπεζιτικὴ πίστωσης.

Ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὸ Τραπεζιτικὸν Δίκαιον κατέχει ἡ πίστωσης ἔναντι φορτωτικῶν ἐγγράφων ἢ ἐνέγγυος τραπεζιτικὴ πίστωσης, ρυθμιζομένη παρ' ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ν.δ. 17-7-1923 «Περὶ εἰδικῶν διατάξεων ἐπὶ Ἄνωνύμων Ἑταιρειῶν», ἄρθρ. 25 - 34. Κατὰ τὸν ὀρισμὸν τοῦ νόμου, τοιαύτη εἶναι ἡ σύμβασις, «καθ' ἣν Ἄνωνυμος Ἑταιρεία (πιστώτρια) συμφωνεῖ μετ' ἄλλου (ὀφειλέτου) ὅπως ἀνοίξῃ πίστωσιν ὑπὲρ τρίτου (δικαιούχου), ἀναλαμβάνουσα ἴνα, ἐπὶ τῇ πρὸς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ τρίτου παραδόσει φορτωτικῆς καταβάλλῃ τὸ ποσὸν τῆς πιστώσεως πρὸς τὸν τρίτον καὶ ὅπερ ποσὸν θέλει εἰσπράξῃ αὕτη παρὰ τοῦ ὀφειλέτου, παραλαμβάνοντος τὴν φορτωτικὴν».

Μολονότι ἡ ἔμπορικότης τῆς συμβάσεως θὰ ἠδύνατο νὰ θεμελιωθῇ ἐπὶ τοῦ ἄρθρ. 2 τοῦ Διατάγματος τοῦ 1835, ἅτε ἀποτελοῦσα «τραπεζιτικὴν ἐργασίαν», ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐν συνεχείᾳ διατάξεως τῆς ἀφορώσης εἰς «ὄλας τὰς μεταξὺ ἐμπόρων καὶ τραπεζιτῶν ὑποχρεώσεις», ἐν τούτοις, κατ' ἄρθρ. 25 § 4 τοῦ ν.δ. 17-7-1923, αὕτη «θεωρεῖται πρᾶξις ἔμπορικὴ δι' ἀμφοτέρους τοὺς συμβαλλομένους».

Περὶ τῆς συμβάσεως ταύτης διεξοδικώτερον βλ. Ἄ. Λουκοπούλου, «Ἡ ἀμετάκλητος ἀποσβεστικὴ πίστωσης», 1953.

IV. Τὸ γραμμάτιον εἰς διαταγὴν.

Γραμμάτιον εἰς διαταγὴν εἶναι ἀξιόγραφον καὶ δὴ χρηματογράφων, δι' οὗ ὁ ὑπογράφων αὐτὸ (ἐκδότης) ὑπόσχεται νὰ πληρώσῃ ὠρισμένον χρηματικὸν ποσὸν εἰς διαταγὴν ἑτέρου τινὸς (λήπτου). Ἄλλ' ἐνῶ τὸ Δ.Α.Ε. εἰς τὸ ἄρθρ. 2 θεωρεῖ ἔμπορικὴν μόνον τὴν συναλλαγματικὴν, ἐκ τῶν ἄρθρ. 6 καὶ 8 αὐτοῦ συνάγεται ὅτι τὰ γραμμάτια εἰς διαταγὴν ἠδύναντο νὰ συνιστοῦν καὶ ἀστικὴν πρᾶξιν.

Σήμερον, ὅμως, ὁ δυαδικὸς οὗτος χαρακτήρ τοῦ γραμματίου δὲν ἰσχύει, καθ' ὅσον ἡ ἔμπορικότης αὐτοῦ συνάγεται σαφῶς ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ἄρθρ. 79 καὶ 89 τοῦ ν. 5325/32 «Περὶ συναλλαγματικῆς καὶ γραμματίου εἰς διαταγὴν». Πᾶσαι αἱ ἐπὶ τοῦ ἀξιογράφου τούτου δικαιοπραξίαι (ἔκδοσις, ὀπισθογράφησις, τριτεγγυήσις) εἶναι ἀντικειμενικῶς ἔμπορικαὶ καὶ μάλιστα ἀμφιμερῶς.

V. Ἡ ἐπιταγή.

Καὶ αὕτη εἶναι ἀξιόγραφον, καὶ δὴ χρηματογράφων, περικλεῖον ἔγγραφο, καθ' ὠρισμένον τύπον, συντεταγμένην «ἐντολήν» πρὸς τινὰ Τράπεζαν,

ἵνα αὕτη πληρώσῃ εἰς διαταγὴν τρίτου προσώπου ὀρισμένον ποσόν. Οὐδαμῶς ἀνευρίσκεται εἰς τὸν Ἐμπορικὸν Νόμον διάταξις ὁμιλοῦσα περὶ τῆς ἐπιταγῆς καὶ τῆς ἐμπορικότητος τῆς περὶ αὐτῆς πράξεως. Νῦν, ὁμως, ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 59 τοῦ ν. 5960/33 «Περὶ ἐπιταγῆς» ὀρίζει ὅτι «αἱ ἐξ ἐπιταγῆς δικαιοπραξίαι εἶναι ἐμπορικαί»: ἄρα ἡ ὕφ' οἰανδήποτε ἰδιότητα ἔγκυρος ὑπογραφή ἐν ἐπιταγῇ δημιουργεῖ ἐνοχὴν ἐμπορικὴν, καὶ δὴ ἀμφιμερῶς.

VI. Κατ' ἀρθρον 19 ν. 146/14 «Περὶ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ», αἱ ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ νόμου τούτου πηγάζουσαι ἀξιώσεις ἐπὶ παραλείψει ἢ ἀποζημιώσῃ «εἰσάγονται ὡς ἐμπορικαί...». Ἡ κρατοῦσα ἀποψις ἐν τε τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ νομολογίᾳ (Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς Α' § 22 ἀριθ. 2, Ε.Π. 154/60) δέχεται ὅτι ἡ διάταξις δὲν ἔχει μόνον δικονομικόν (ὡς φρονεῖ ὁ Κ α ρ α β ἄ ς § 32), ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικόν περιεχόμενον, ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι αἱ ἐξ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ ἐνοχαὶ εἶναι ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικαί, ἔστω καὶ ἂν ὁ ἀθέμιτος ἀνταγωνισμὸς ἐνεργῆται ὑπὸ μὴ ἐμπόρου, λ.χ. γεωργοῦ.

26.

Ἡ κατ' ἀναλογίαν ἐπέκτασις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων

I. Ἐνωρὶς ἀνέκυψεν ἐρμηνευτικὸν ζήτημα, ἐν τε τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ νομολογίᾳ τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, κατὰ πόσον ἢ εἰς τὰ ἀρθρα 2 καὶ 3 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων» ἀπαριθμησῆς τῶν ἐμπορικῶν πράξεων εἶναι ἀπλῶς ἐν δεικτικῇ ἢ περιοριστικῇ. Ἄν δηλαδὴ ἐπιτρέπεται ἡ ὄχι ὅπως ἀναγνωρισθοῦν ὡς ἐμπορικαὶ καὶ ἄλλαι πράξεις ἢ δικαιοπρακτικαὶ ἐνέργειαι, μὴ περιλαμβανόμεναι εἰς τὴν ἀπαριθμῆσιν τοῦ νόμου.

Γίνεται εὐρύτατα δεκτὸν (παλαιότεροι Γάλλοι συγγραφεῖς καὶ παρ' ἡμῖν Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς Α' § 25, Δ ε λ ο ὕ κ α ς § 6) ὅτι, κατὰ τὴν πρόθεσιν τῶν συντακτῶν τοῦ Code de Commerce, ἡ ἀπαριθμῆσις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων εἶναι περιοριστικῇ, εἰς τρόπον ὅστε, λόγῳ τῶν σοβαρῶν συνεπειῶν τῆς ἐμπορικότητος, εἶναι εὐχερὲς νὰ ὀριοθετηθῇ σαφῶς τὸ πεδίον τῆς ἐμπορικῆς ἐναντι τῆς ἀστικῆς συναλλαγῆς.

Ἄλλ' ὁμως, ἡ ἀπὸ τοῦ 1807 μέχρι σήμερον μὲ ὅλον ἐν αὐξοντα ρυθμὸν χωροῦσα ἀνάπτυξις καὶ δραστηριοποιήσις τῆς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς δὲν ἦτο, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, δυνατόν νὰ καθηλωθῇ εἰς ἀσφυκτικὸν νομοθετικὸν κλοιόν.

Δοθέντος δὲ ὅτι ὁ νομοθέτης μόνον ἐξ ἀποστάσεως παρακολουθεῖ τὰς κυμάνσεις καὶ μεταμορφώσεις τοῦ ραγδαίως ἐξελισσομένου ἐν γένει οἰκονομικοῦ καὶ εἰδικώτερον ἐμπορικοῦ συναλλακτικοῦ βίου, ὅστις ὀσημέραι

κατακτᾶ νέα πεδία δραστηριότητος τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἐπέκτασις τῆς ἐννοίας τῆς ἐμπορικότητος προέβαλλεν ὡς ἀδυσώπητος ἀνάγκη. Ἡ τοιαύτη ἐξέλιξις τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν καὶ ἡ σύγκρισις τῶν σημερινῶν συναλλακτικῶν μορφῶν μὲ ἐκείνας τοῦ Code de Commerce καταδεικνύει τὴν ὑπαρξιν κενῶν. Τὰ κενὰ δὲ ταῦτα δὲν εἶναι ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ὁ τότε νομοθέτης ἄφησεν ἠθελημένως.

Συνεπῶς : ἐπὶ περιπτώσεων, ἃς ὁ νομοθέτης δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὅτε διετύπωνε τὸν κατάλογον τῶν ἐμπορικῶν πράξεων, γίνεται δεκτὸν ὅτι χωρεῖ ἡ ἀναλογία εἰς ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου. Ἀντιθέτως, δὲν ὑπάρχει στάδιον ἀναλογίας ἐπὶ περιπτώσεων, ἐνθα ὑπάρχει ἠθελημένος ἀποκλεισμός ἀπὸ τῆς ἐμπορικότητος (οὕτω Τσιριντάνης Α' § 25. Δελούκας § 6).

Ἐν συμπεράσματι σημειοῦμεν ὅτι ἡ ἐν τῷ νόμῳ ἐκδοχὴ τῆς ἀπαριθμήσεως ὡς περιοριστικῆς δὲν σημαίνει προσήλωσιν εἰς τὸ γράμμα τοῦ νόμου, ἀλλ' ἐπιβάλλει ὅτε μὲν διασταλτικὴν ἔρμηνειαν, ὅτε δὲ ἀναλογικὴν τοιαύτην. Ἄρα, μία νέα συναλλακτικὴ μορφή δύναται ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιπτώσει νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἀποτελεῖ ἐμπορικὴν πράξιν, ἐφ' ὅσον φέρει τὸ βασικὸν κριτήριον τῆς ἐμπορικότητος, ὅπερ, ὡς εἶδομεν, εἶναι ἡ ριψοκίνδυνος μεσολάβησις ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ τῶν ἀγαθῶν, ἐν τῇ πίστει, ἐν τῇ χρησιμοποίησει τῆς ἐργασίας ἄλλων.

II. Κατ' ἐφαρμογὴν τῆς προηγηθείσης ἀναλύσεως γίνεται δεκτὸν ὅτι αἱ ἀκόλουθοι συναλλακτικαὶ μορφαί, μεταγενέστεραι τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων», ἔχουν καὶ αὗται ἐμπορικὸν χαρακτῆρα :

I. Ἡ ἐκδοτικὴ ἐπιχείρησις.

Ἡ σιγὴ τῶν νομοθετικῶν κειμένων ἀνεπληρώθη δι' ἐθίμου ἀναγνωρίσαντος τὸν ἐμπορικὸν χαρακτῆρα εἰς τὴν ἐκδοτικὴν ἐπιχείρησιν. Ἡ λύσις αὕτη βαίνει ὁμαλῶς πρὸς τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ἐμπορικότητος. Ὁ ἐκδότης, παρεντιθέμενος μεταξὺ τοῦ συγγραφέως (ἢ μουσικοσυνθέτου) καὶ τοῦ Κοινοῦ, ἀκριβῶς ὅπως ὁ ὀργανωτὴς δημοσίων θεαμάτων, συμβάλλει εἰς τὴν κυκλοφορίαν τῶν ἰδεῶν καὶ προβολὴν τοῦ ταλέντου, ἀλλὰ κινδυνεύει νὰ ὑποστῇ ζημίαν ἐκ τῆς τοιαύτης προσπάθειας πρὸς οἰκονομικὴν ἀξιοποίησιν τῶν προϊόντων τῆς πνευματικῆς παραγωγῆς ἄλλου. Ἡ διαμεσολαβητικὴ ἐνέργεια τοῦ ἐκδότου ἐκδηλοῦται διὰ τῆς ἀγορᾶς πρὸς μεταπώλησιν τῆς πνευματικῆς ἢ καλλιτεχνικῆς δημιουργίας ἄλλου, ὡς καὶ τῆς ἀγορᾶς τῶν ὕλικῶν μέσων (χάρτου κλπ.), ἅτινα θὰ καταστήσουν δυνατὴν τὴν διάδοσιν αὐτῆς.

Ἡ ἐμπορικότης αὕτη δὲν ὑφίσταται ἐφ' ὅσον ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς ἐκδίδει τὰ ἔργα του, ἔστω καὶ ἂν ἀγοράζη τὸν χάρτην ἐπὶ σκοπῷ μεταπωλήσεως ὑπὸ μορφὴν βιβλίου, καθ' ὅσον ἐνταῦθα, τὸ προέχον, ὅπερ εἶναι ἡ πνευ-

ματικῆ δημιουργία, προσδίδει τὸν ἀστικὸν χαρακτήρα εἰς τὴν πρᾶξιν. Δυσχέρειαί, ὁμως, ἀνακύπτουν ἐὰν συγγραφεὺς τις περιβάλλεται ἀπὸ συνεργάτας διὰ σύνταξιν ἐκτεταμένου εἰς ὄγκον ἔργου (λεξικόν, εὐρετήριον νομολογίας δικαστηρίων κλπ.).

2. Ἡ ἐκδοσις ἐφημερίδος ἢ περιοδικοῦ.

Ἐν προκειμένῳ ὁ ἐμπορικὸς χαρακτήρ τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐγέννησε λεπτά ζητήματα, διότι ἡ ρισκοκίνδυνος μεσολάβησις ἐν τῇ διαδόσει ἰδεῶν συμπλέκεται πρὸς τὴν ἐπιδίωξιν ἰδεολογικῶν σκοπῶν.

α) Ἡ ἐκδοσις ἐφημερίδος, περιοδικοῦ ἢ συλλογικοῦ ἔργου, ὅπερ συγγράφουν πλείονα πρόσωπα, ἔχει ἐμπορικὸν χαρακτήρα, ἐφ' ὅσον γίνεται ὑπὸ προσώπου ξένου πρὸς τὴν σύνταξιν, παρεμβαλλομένου μεταξύ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας τῶν συντακτῶν, ἢν ἀγοράζει, ἐπὶ σκοπῷ διαδόσεώς της πρὸς τὸ Κοινόν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἡ ἐφημερίς ἢ τὸ περιοδικόν ἔχῃ πολιτικὸν σκοπόν, ὁ ἐμπορικὸς χαρακτήρ δὲν αἴρεται ἂν ἡ σύνταξις τοῦ πολιτικοῦ ἢ ἰδεολογικοῦ ἄρθρου γίνεται ὑπὸ προσώπου ξένου πρὸς τὸν ἐκδότην τῆς ἐφημερίδος.

β) Ἡ ἐκδοσις ἐφημερίδος ἢ περιοδικοῦ, γινομένη ὑφ' ἐνὸς ἢ πλείονων συντακτῶν, οἵτινες εἶναι καὶ οἱ συνιδιοκτῆται, δὲν ἀποτελεῖ ἐμπορικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἔστω καὶ ἂν ὁ ἐκδότης-διευθυντὴς χρησιμοποιοῖ ἰδιόκτητον τυπογραφεῖον, ἐξυπηρετοῦν τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἢ χρησιμοποιοῖ συνεργάτας, ὧν ὁμως ἀναθεωρεῖ τὰ ἄρθρα. Ἐνταῦθα ἐπικρατεῖ τὸ ἰδεολογικὸν στοιχεῖον διαδόσεως ἐπιστημονικῶν ἢ πολιτικῶν ἀντιλήψεων, αἵτινες κεῖνται ἐκτὸς τῆς ἐννοίας τῆς ἐμπορίας.

γ) Ἐὰν ἡ ἐκδοσις ἐφημερίδος ἢ περιοδικοῦ ἔχῃ μικτὸν χαρακτήρα, δηλαδὴ πρὸς τὴν κερδοσκοπίαν συμπλέκεται καὶ ἰδεολογικὴ ἐπιδίωξις—τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ περίπτωσις τῶν ἡμερησίων ἐφημερίδων, αἵτινες, παραλλήλως πρὸς τὸν πολιτικὸν σκοπὸν, κερδοσκοποῦν ἐπὶ τῶν διαφημίσεων καὶ πάσης φύσεως ἰδιωτικῶν ἀγγελιδῶν—ἐρευνητέον ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιπτώσει, ποία ἐκ τῶν δύο δραστηριοτήτων προέχει, ἥτις καὶ δίδει τὴν σφραγίδα τῆς εἰς τὴν ἐν προκειμένῳ καθ' ὅλου δραστηριότητα. Πάντως, ἡ δραστηριότης τῶν σημερινῶν συγκροτημάτων ἐφημερίδων τῆς κατηγορίας ταύτης δυσχερῶς δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι δὲν ἀποτελεῖ ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν.

3. Ἡ παραγωγή καὶ διανομὴ κινηματογραφικῶν ταινιῶν.

Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ ἐκμεταλλεόμενος αἰθουσαν κινηματογράφου, ἀλλὰ καὶ ὁ διανέμων κινηματογραφικῆς ταινίας, ἐκτελοῦν ἐμπορικὰς πράξεις.

Ἡ παραγωγή τῆς κινηματογραφικῆς ταινίας ἀποτελεῖ καὶ αὕτη ἐμπορικὴν πρᾶξιν (ἄλληλοδιαδόχους μερικωτέρας πράξεις), συνισταμένην εἰς τὴν διαμεσολάβησιν τοῦ παραγωγοῦ μεταξὺ τῶν συνεργαζομένων διὰ τὴν παραγωγὴν τῆς ταινίας (σκηνοθέτης, ἠθοποιοί, μηχανικοὶ ἠχοληψίας κλπ.) καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων ἐκμεταλλεύσεως κινηματογράφων, ἡ δὲ διαμεσολάβησις αὕτη περικλείει καὶ κινδύνους ζημιῶν. Ἡ παραγωγή κινηματογραφικῆς ταινίας ἀπαιτεῖ δαπάνας συνήθως σοβαρωτάτας καὶ ἐπιδιώκεται δι' αὐτῆς κερδοσκοπία διεθνoῦς ἐκτάσεως, καὶ δὴ τοιαύτη, ὥστε δὲν αἴρεται ἀκόμη καὶ ὅταν ὁ παραγωγὸς παρέχη καὶ τὴν προσωπικὴν καλλιτεχνικὴν συνδρομὴν του. Τὸ πνευματικόν, ὁμως, στοιχεῖον ὑπερέχει εἰς ταινίας μορφωτικοῦ ἢ ἐπιστημονικοῦ περιεχομένου, καὶ συνεπῶς δὲν δύναται νὰ γίνεταί λόγος περὶ ἐμπορικῆς πράξεως.

4. Ἡ ἐκλήπτορία.

Ἡ ἐκλήπτορία ἢ ἐνοικίσις φόρων καὶ ἄλλων προσόδων τοῦ Δημοσίου, Δήμων καὶ Κοινοτήτων εἶναι πρᾶξις ἐμπορικὴ, κατ' ὀρθοτέραν ἄποψιν. Ὁ ἐνοικιαστὴς τῶν φόρων καταβάλλει ὅπωςδῆποτε ὀρισμένον μίσθωμα, ἀλλ' εἶναι ἀβέβαιον ἂν οἱ εἰσπραχθισόμενοι φόροι θὰ εἶναι ἀποδοτικοὶ ἢ μή. Ἄρα καὶ ἐν προκειμένῳ ἔχομεν ριψοκίνδυνον διαμεσολάβησιν, τοῦ χαρακτήρος τοῦ φόρου, ὡς ἀνήκοντος εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ Δημοσίου Δικαίου, οὐδεμίαν ἀσκούντος ἐπιρροὴν διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς πράξεως, ἢ ὅποια ὡς ἀντικείμενον ἔχει τὴν «ἐνοικίσιον».

5. Ἡ χερσαία ἀσφάλις.

Ὅτε συνετάσσετο ὁ Code de Commerce ἤτο γνωστὴ μόνον ἡ θαλασσία ἀσφάλις, ἣν οὗτος ἐχαρακτήρισεν ὡς ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὴν πρᾶξιν (ἄρθρ. 3 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἁρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικεῶν»). Ἀντιθέτως, ἡ χερσαία ἀσφάλις ἐπὶ ἀσφαλιστῶν μόνις ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος προβάλλει ὡς νέα συναλλακτικὴ μορφή, ρυθμισθεῖσα παρ' ἡμῖν τὸ πρῶτον μόνις τὸ 1910 (ἄρθρ. 189 - 225 E.N.), χωρὶς ὁμως νὰ γίνεταί λόγος περὶ τῆς φύσεως αὐτῆς.

Τὴν ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικότητα τῆς πράξεως ποριζόμεθα διὰ τῆς καὶ ἐν προκειμένῳ κατ' ἀναλογίαν ἐπέκτασεως τῆς ἐμπορικότητος, ἣν ἀναλογίαν ἄλλως τε ἐπιβάλλει ἡ ταυτότης τοῦ νομικοῦ λόγου, ὅστις συνέτρεχε διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ νομοθέτου ἀναγνώρισιν τῆς θαλασσίας ἀσφαλίσεως ὡς ἐμπορικῆς. Καὶ ἐπὶ χερσαίας ἀσφαλίσεως ἐπὶ ἀσφαλιστῶν, ὑποβαλλομένης εἰς τὰς ἰδίας μὲ τὴν θαλασσίαν ἀσφάλισιν ἀρχάς, ὁ ἀσφαλιστὴς διὰ τῆς μεσολαβητικῆς του ἐνεργείας ἀναδέχεται κινδύνους.

Ἄμφισβητεῖται ἂν ἡ χερσαία ἀσφάλισις ἀποτελῇ ἀμφιμερῶς ἐμπορικὴν πρᾶξιν. Διὰ μὲν τὸν ἀσφαλιστὴν αὕτη εἶναι πάντοτε ἐμπορικὴ, εἴτε βάσει τῶν ὡς ἄνω σκέψεων, εἴτε λόγῳ τοῦ ὅτι ἀσκεῖται ὑπὸ ἀνωνύμου ἐταιρείας, οὐσῆς πάντοτε ἐμπορικῆς. Ὡς πρὸς τὸν ἀσφαλιζόμενον, μεταθέτονα τὸν κίνδυνον εἰς ἄλλον, ἢ πρᾶξις εἶναι ἀστικὴ, ἐκτὸς ἂν σχετίζεται μὲ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκτέλεσιν ἐμπορικῆς πράξεως. (Ἀντίθετος Ἀ ν α σ τ α σ ι ἄ δ η σ I, § 32).

6. Ἡ ἐμπορικὴ ἀντιπροσωπεία. Περί αὐτῆς γίνεται λόγος εἰθὺς ἀμέσως-

27.

Εἰδικῶς περὶ τῆς ἐμπορικῆς ἀντιπροσωπείας

I. Ἡ ραγδαία ἐξέλιξις τῶν διεθνῶν ἰδίᾳ ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, ὡς καὶ ἡ αὔξησις τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς, εἶχον ὡς μοιραίαν συνέπειαν ὅτι οἱ ἔμποροι ἢ βιομήχανοι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐνεργήσουν αὐτοπροσώπως τὰς διαφόρους δικαιοπραξίας μετὰ τοῦ καταναλωτικοῦ Κοινοῦ. Ἡ νομικὴ μορφή τῆς παραγγελίας δὲν ἦτο ἐπαρκῆς ὅπως ἰκανοποιήσῃ τὰς συγχρόνους συναλλακτικὰς ἀνάγκας, καθ' ὅσον τὰ βιομηχανικά, ἰδίως, προϊόντα διὰ τὴν διάδοσιν τῶν εἶχον ἀνάγκην σταθερᾶς διαφημίσεως καὶ ἐνίοτε ὀδηγίων χρήσεως, συντηρήσεως καὶ ἐπισκευῆς αὐτῶν (λ.χ. μηχανήματα, φάρμακα), τοῦθ' ὀπερ ὀδήγησεν εἰς τὴν ἐμφάνισιν νέας ἐμπορικῆς συναλλακτικῆς μορφῆς, τῆς ἐμπορικῆς ἀντιπροσωπείας.

Ὡς ἐμπορικὴ ἀντιπροσωπεία θὰ ἠδύνατο νὰ ὀρίσθῃ ἡ σύμβασις δι' ἧς βοηθητικὸν προσωπικὸν (φυσικὸν ἢ νομικὸν) τοῦ ἐμπορίου, ὄρων ἰδίῳ ὀνόματι (ἄρθρ. I ν. 2765/41), εἶναι μονίμως ἐπιφορτισμένον ὅπως ἐπ' ἀμοιβῆ μετέρχεται ὀλόκληρον κύκλον παντοειδῶν πράξεων, τὰς ὁποίας θέλει διαπραγματευθῆ ἢ συνάψῃ ἐπ' ὀνόματι καὶ διὰ λογαριασμὸν τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων.

Ὅπως ἡ μεσιτεία καὶ ἡ παραγγελία (ἀνωτ. § 20) οὕτω καὶ ἡ ἐμπορικὴ ἀντιπροσωπεία ἀποτελεῖ βοηθητικὴν πρᾶξιν τοῦ κυρίως ἐμπορίου (βιομηχανίας). Διαφέρει ὁμως αὕτη τῶν δύο πρώτων, καθ' ὅσον: 1) Ὁ μὲν παραγγελιοδόχος ἐνεργεῖ πάντοτε ἰδίῳ ὀνόματι διὰ λογαριασμὸν ἄλλου, ἐνθ' ὁ ἀντιπρόσωπος ἐπ' ὀνόματι καὶ διὰ λογαριασμὸν ἄλλου (Α.Κ. 211). Ὁ παραγγελιοδόχος ἐπιφορτίζεται μὲ τὴν ἐκτέλεσιν συγκεκριμένης πράξεως, ἐνθ' ἐπὶ ἐμπορικῆς ἀντιπροσωπείας ἡ ἐπιφόρτισις εἶναι διαρκῆς καὶ ἀφορᾷ εἰς ἐκτέλεσιν διαφόρων πράξεων. 2) Ὁ μεσίτης δὲν ὄρῃ δικαιοπρακτικῶς, ἀλλὰ περιορίζεται νὰ φέρῃ εἰς ἐπαφὴν τὰ ἐνδιαφερόμενα πρόσωπα, ἅτινα καὶ

δικαιοπρακτοῦν. Ἄλλὰ καὶ ὅταν ὁ έμπορικὸς αντιπρόσωπος δέν δικαιοπρακτῆ ἄλλὰ μεσολαβῆ, πράττει τοῦτο ὡς διαρκῶς έπιφορτισμένος πρὸς διαπραγμάτευσιν τῶν ὄρων τῆς ὑπὸ ἄλλων καταρτισθησομένης δικαιοπραξίας. Οἱ έμπορικοὶ αντιπρόσωποι, ἢ «πράκτορες», ὡς ἄδιακρίτως τοὺς ἀποκαλεῖ ἡ νομολογία, διακρίνονται : α) εἰς πληρεξουσίους καὶ β) εἰς αντιπροσώπους μεσολαβήσεως. Οἱ πρῶτοι θεωροῦνται ἔχοντες αντιπροσωπευτικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ παντὸς ζητήματος ἀναγομένου εἰς τὴν σφαῖραν τῶν ὑποθέσεων, αἱ ὁποῖαι τοῖς ἀνετέθησαν. Οἱ δεῦτεροι ἔχουν ἐξουσίαν διὰ τὴν διαπραγμάτευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τῆς ὑπὸ ἄλλων καταρτισθησομένης συμβάσεως.

Ἡ σχέσηις ἢ συνδέουσα τὸν αντιπροσωπευόμενον μὲ τὸν αντιπρόσωπον εἶναι ἡ τῆς μισθώσεως ὑπηρεσιῶν μὴ ἐξηρητημένων ἢ, κατ' ἄλλους, ἔργου (Πέ ρ δ ι κ α ς § 205, ἀριθ. 4).

Ἡ τοιαύτη μίσθωσις ἀνεξαρτήτων ὑπηρεσιῶν εἶναι διαρκείας ἀορίστου ἢ, συνήθως, ὠρισμένης. Ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ έμπορικοῦ αντιπροσώπου ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ ἐπαγγέλματός του, μὴ ἐπηρεαζομένη ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οὗτος ὑποχρεοῦται νὰ ἀκολουθῆ ὠρισμένας ὁδηγίας τοῦ αντιπροσωπευμένου βιομηχάνου ἢ εμπόρου, ἔχει ὡς συνέπειαν ὅτι ἐπ' αὐτοῦ δέν ἐφαρμόζεται ἡ περὶ προστασίας τῶν μισθωτῶν νομοθεσία.

Διὰ τῆς δραστηριότητος καὶ τῶν ἱκανοτήτων του, ὁ έμπορικὸς αντιπρόσωπος δημιουργεῖ πελατεῖαν ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ αντιπροσωπευομένου. Ἐγεννήθη ζήτημα, ἐὰν ὁ αντιπρόσωπος κτᾶται δικαίωμα ἐπὶ τῆς πελατείας ταύτης. Τὸ ζήτημα ἀλλαχοῦ μὲν ἐρρυθμίσθη νομοθετικῶς, παρ' ἡμῖν ὁμως προβάλλει ὀξύτατον, λόγῳ τοῦ ἐπ' ἐσχάτων παρατηρουμένου φαινομένου, καθ' ὃ ἄλλοδαποὶ βιομηχανικοὶ οἴκοι, αντιπροσωπευόμενοι ἐπὶ δεκαετηρίδας ἐν Ἑλλάδι, ἀφοῦ ἐξησφάλισαν εὐρείαν διάδοσιν τῶν προϊόντων των, ἰδρῶν ὑποκαταστήματα ἢ παραφυάδας εταιρείας ἐν Ἑλλάδι, ἐκτοπίζοντες ἄνευ ἀποζημιώσεως τὸν μέχρι τοῦδε αντιπρόσωπόν των, οὔτινος καρποῦνται τὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς ἤδη δημιουργηθείσης πελατείας.

II. Παρ' ἡμῖν ἡ έμπορικὴ αντιπροσωπεία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλοδαπὰ δίκαια, δέν ρυθμίζεται νομοθετικῶς. Ὁ ἀ.ν. 2765/41, ὡς συνεπληρώθη διὰ τοῦ ν. 3814/58, περιέχει διατάξεις διοικητικῆς φύσεως πρὸς ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος τῶν «έμπορικῶν αντιπροσώπων εἰσαγωγῆς».

Ὁ θεσμὸς παρουσιάζει βεβαίως ὁμοιότητα μὲ τὴν «ἐπιχειρήσιν πρακτορίας» (ἀνωτ. § 22), πρὸς ἣν ἡ νομολογία τὴν ταυτίζει. Ἄλλὰ καὶ ἂν δέν ἤθελε θεμελιωθῆ ἡ έμπορικότης τῆς σχέσεως εἰς τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἄρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων», ὡς συνιστᾶσα ἐξειλιγμένην μορφήν πρακτορίας, παρουσιάζουσαν ἰδιομορφίαν τείνουσαν νὰ διαμορφώσῃ ἐθιμικὸν δίκαιον τῆς έμπορικῆς αντιπροσωπείας, ταύτην πορίζομεθα

διὰ τῆς κατ' ἀναλογίαν ἐπεκτάσεως τῆς ἐμπορικότητος, καθ' ὅσον ἐνταῦθα ἔχομεν μεσολαβητικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀντιπροσώπου μεταξύ ἀντιπροσωπευομένου καὶ ἐμπόρων ἢ καταναλωτικοῦ Κοινοῦ (ἄρθρ. 1 ἄ.ν. 2765/41), ἣτις προσλαμβάνει ριψοκίνδυνον μορφήν, διότι οὗτος ὑποχρεοῦται εἰς συνήθως ἐλαχίστην τινὰ ἐτησίαν ἀπορρόφησιν προϊόντων τοῦ ἀντιπροσωπευομένου, ἧς μὴ ἐπιτυγχανομένης ζημιοῦται. Ἀλλὰ καὶ ὅταν αὕτη ἐπιτυχάνεται, ἢ εἰσπραττομένη ἀμοιβή (προμήθεια) δυνατόν νὰ μὴ καλύπτῃ τὰ ἐξοδα τῆς διαφημίσεως, ὀργανώσεως τῆς ἐπιχειρήσεως κλπ.

Ἡ σύμβασις ἐμπορικῆς ἀντιπροσωπείας ἐρευνᾶται, συνήθως, ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὴν σύμβασιν «διανομῆς» (contrat de distribution), ἣτις εἶναι καινοφανὴς θεσμὸς τοῦ Βιομηχανικοῦ Δικαίου τῶν οἰκονομικῶς προηγμένων χωρῶν.

Ἡ σύγχρονος ἐξέλιξις τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν ἐπιβάλλει τὴν ταχύτεραν νομοθετικὴν ρύθμισιν πληθύος ζητημάτων γεννωμένων ἐκ τῆς ἰδιόμορφου ταύτης συναλλακτικῆς μορφῆς, καὶ τοῦτο πρὸς ἀποφυγὴν ἐκάστοτε ἀναδρομῆς εἰς διατάξεις διεπούσας ἄλλους παρεμφερεῖς θεσμοὺς, πρακτικῆς ἰσχύος ἐπικίνδυνος καὶ ἀσυμβίβαστος πρὸς ἐθιμικῶς ἐξελισσομένης νέας συναλλακτικᾶς ἐμπορικᾶς ἀντιλήψεις.

28.

Ἡ ἐμπορικότης τῶν ἀδικημάτων

Ἡ παρ' ἡμῖν ἰσχύουσα ἐννομος τάξις ὄχι μόνον ἐπιτρέπει ἀλλὰ καὶ εὐνοεῖ τὴν ἄσκησιν ἐμπορικῆς δραστηριότητος, ἅτε προαγούσης τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνίας καὶ τὸν πολιτισμόν. Ἡ τοιαύτη, ὅμως, δραστηριότης εἶναι θεμιτὴ ὅταν δὲν ὑπερβαίνει ὀρισμένα ὅρια καὶ δὲν προσκρούῃ εἰς διατάξεις τεθειμένας πρὸς προστασίαν τοῦ συνόλου, ὅπερ δυνατόν νὰ παγιδευθῇ ἀπὸ τὴν κερδοσκοπικὴν βουλμίαν τοῦ μετερχομένου τὴν ἐμπορίαν. Ἡ τιμιότης, δυστυχῶς, δὲν χαρακτηρίζει πάντοτε τὸν ἀναπτύσσοντα ἐμπορικὴν δραστηριότητα. Συχνὰ αἱ σχέσεις του μὲ τὸν ἠθικόν, ποινικόν καὶ φορολογικόν νόμον δὲν εἶναι ὁμαλαί.

Ἄλλ' ὅμως ἐμπορικαὶ δὲν εἶναι μόνον αἱ πράξεις αἱ ὁποῖαι διὰ νομίμων μέσων ἐκδηλοῦνται συμφώνως πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ νόμου.

Ὁ ἐμπορικὸς χαρακτὴρ πράξεώς τινος δὲν ἀναιρεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι αὕτη ἐγένετο διὰ μεθόδων κολαζομένων ὑπὸ τοῦ Ποινικοῦ Νόμου. Ἐν συνδρομῇ τῶν κατὰ τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον προϋποθέσεων ἢ πράξεις εἶναι ἐμπορικῆς, μολονότι αὕτη ἐπισύρει ποινικᾶς κυρώσεις. Αὗται ἀμαυρώνουν ἀλλὰ δὲν ἐξαλείφουν τὸν ἐμπορικὸν χαρακτὴρα τῆς πράξεως.

Οὕτω συναλλαγῆαι εἰς ἄλλοδαπὸν συνάλλαγμα καὶ περὶ ἄλλοδαποῦ συναλλάγματος δὲν παύουν νὰ εἶναι ἐμπορικαί, μολονότι κολάζονται ποινικῶς.

Αἱ ἐπὶ αἰσχροκερδεῖα καταδίκαται, ὡς ἀπαγγέλλουν τὰ ἀγορανομικὰ δικαστήρια, ἀφοροῦν εἰς ἐμπορικὰς πράξεις τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, αἵτινες, μ' ὄλον τοῦτο, ἐπιφέρουν τὰς συνεπείας τῆς ἐμπορικότητος. Ἡ λαθρεμπορία, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ σωματεμπορία, δὲν παύουν νὰ συνιστοῦν ἐμπορίαν, παρά τὴν μελανὴν κηλίδα ἣν φέρουσι.

Κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ νόμου, ἐμπορικαί εἶναι αἱ ὑποχρεώσεις αἱ ἀπορρέουσαι ἐξ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ (ἀνωτ. § 25, ἀριθ. 6). Ἄλλὰ καὶ ἀδικηματα τὸ ὅποῖον γίνεται ἐν ἐξαρτήσῃ πρὸς τὴν ἐμπορικὴν ιδιότητα τοῦ πράκτορος ἢ πρὸς ἐμπορικὴν πρᾶξιν (παράγωγος ἐξ ὑποκειμένου ἢ ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικότητος) ἔχει ἐμπορικὸν χαρακτήρα. Ἡ αὐτὴ πρᾶξις ἔχει δύο πτυχάς: μίαν ἐμπορικὴν καὶ μίαν ποινικὴν (Τσιριντάνης Α' § 27, 11). Ἐμπορικαί εἶναι μόνον αἱ κατὰ τὸ Ἄστικὸν καὶ Ἐμπορικὸν Δίκαιον ὑποχρεώσεις τοῦ ἐμπόρου, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ κατ' ἀκολουθίαν τοῦ ποινικοῦ ἀδικήματος ἐπιβαλλόμεναι χρηματικαὶ ποιναὶ ἢ πρόστιμα.

29.

Ἐμπορικαὶ πράξεις τοῦ Δημοσίου καὶ τῶν Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου

Ἐφ' ὅσον αἱ προεκτεθεῖσαι (§§ 17-28) πράξεις αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς θεωροῦνται ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαί, ἐρωτᾶται ἂν αὐταὶ, διενεργούμεναι ὑπὸ τοῦ Κράτους ἢ Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, διατηροῦν ἢ ὄχι τὸν ἐμπορικὸν τῶν χαρακτήρα.

Τὸ ζήτημα ἐγεννήθη ὡς ἐκ τοῦ ὅτι ἄσκησις πολιτειακῆς, κρατικῆς ἐξουσίας, ὀρωμένης ἀπὸ ἀνιδιοτελεῖ ἑλατήρια, καὶ ἄσκησις ἐμπορικῆς κερδοσκοπίας, εἶναι ἔννοιαὶ ἀσυμβίβαστοι. Ἐντεῦθεν, ὀρθότερα φαίνεται ἡ γνώμη ἢ ὁποία διακρίνει:

1. Ἐὰν μὲν ἡ Πολιτεία ἐνεργῇ ὡς τοιαύτη, τότε αὕτη δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ἐμπορικὰς πράξεις, διότι οἱ σκοποὶ τῆς εἶναι γενικοῦ ἐνδιαφέροντος. Τοῦτο συμβαίνει καὶ συνεπῶς δὲν ὑπάρχει ἐμπορικὸς χαρακτήρ ἐπὶ πράξεων ἀναγομένων εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀσφάλειαν, ὡς λ.χ. ἐπιχειρήσεις κατασκευῆς ὄπλων, πυρίτιδος κλπ., περιπτώσεις ἄλλως τε ἐφ' ὧν συντρέχει τὸ στοιχεῖον τῆς διαμεσολαβήσεως, τοῦ Κράτους μὴ διοχετεύοντος τὰ προϊόντα ταῦτα εἰς τὴν κατανάλωσιν τοῦ Κοινοῦ.

Ἄρα, ὅπου ὑπάρχει προεχόντως κρατικὴ ἐξουσία ἢ πράξεις δὲν εἶναι ἐμπορικῆ.

2. Ὅσάκις, ὅμως, δὲν ὑφίσταται πολιτειακὴ ἐξουσία, ἀλλ' ἔχομεν «τὸ Δημόσιον», τότε τοῦτο δύναται νὰ ἀσκήσῃ κερδοσκοπίαν, διὰ λόγους ταμειυτικοῦς, ἔστω καὶ ἂν πρὸς διευκόλυνσιν τῶν σκοπῶν τοῦ προσφεύγει ἐνίοτε καὶ εἰς τὴν χρῆσιν τῆς ἐξουσίας τοῦ ὡς Κράτους, λ.χ. ἢ ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ἐκμετάλλευσις τῶν συγκοινωνιῶν, ἢ ὑπὸ τοῦ Δήμου ἢ Κοινότητος Ἰδρυσις φαρμακείου πρὸς πώλησιν φαρμάκων εἰς τοὺς δημότας.

Συνήθως, ὅμως, ἡ σχέσις κυρίου καὶ παρεπομένου συμπλέκεται. Οὕτω συμβαίνει ὅσάκις τὸ Κράτος ἀσκεῖ μονοπώλιον ἐπὶ τῆς πωρίτιδος, ἀποβλέπων εἰς κρατικὴν ἀσφάλειαν, ὅτε ἡ κρατικὴ ἐξουσία ἀπορροφᾷ τὴν ἐμπορικότητα τῆς πράξεως. Ἀντιθέτως, ὅταν τοῦτο μονοπωλῇ τὰ παιγνιόχαρτα, τότε προέχει ἡ κερδοσκοπία, καθιστῶσα τὴν πράξιν ἐμπορικὴν.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῶν τηλεπικοινωνιῶν.

Ἄλλὰ καὶ ὅταν τὸ Δημόσιον ἢ τὰ Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου ἐνεργοῦν ἐμπορικὰς πράξεις ἐπέρχονται μόνον τινὲς τῶν συνεπειῶν τῆς ἐμπορικότητος, ὡς λ.χ. ἐπιτρέπονται μάρτυρες πρὸς ἀπόδειξιν τῆς πράξεως, ἀ π ο κ λ ε ἶ ε τ α ι, ὅμως, ὅπως ταῦτα ἀποκτήσουν τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα.

30.

Παραγωγή ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικῶν πράξεων.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ παρεπομένου

I. Πρωτότυπος καὶ παράγωγος ἐμπορικότης.

1. Ἡ ἐμπορικότης εἶναι πρωτότυπος, ὅσάκις δὲν τελεῖ ἐν ἐξαρτήσῃ ἀπὸ τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα τοῦ ἐνεργοῦντος ὑποκειμένου ἢ τὸν ἐμπορικὸν χαρακτήρα ἄλλης πράξεως. Πρωτοτύπως ἐμπορικῶν πράξεων εἶναι αἱ μνημονευόμεναι εἰς τὰ ἄρθρα 2 καὶ 3 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων», αἱ ὑπὸ μεταγενεστέρων χαρακτηριζόμεναι ρητῶς ὡς ἐμπορικῶν, ὡς καὶ ἐκεῖναι εἰς ἃς χωρεῖ ἢ κατ' ἀναλογίαν ἐπέκτασις τῆς ἐμπορικότητος (ἀνωτ. §§ 17 - 28).

2. Ἡ ἐμπορικότης εἶναι παράγωγος ὅσάκις πράξις τις δὲν εἶναι ἐμπορικὴ αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ προσκτᾶται τὴν ἰδιότητα ταύτην λόγῳ τῆς στενῆς συναφείας εἰς ἣν τελεῖ εἴτε πρὸς ἄλλην πράξιν οὖσαν, ἀναμφισβητήτως, ἐμπορικὴν εἴτε πρὸς τὸ ἐνεργοῦν ὑποκείμενον, ὅπερ δεόν νὰ εἶναι ἐμπορος.

Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν γίνεται λόγος περὶ παραγωγῶν ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικότητος, εἰς δὲ τὴν δευτέραν περὶ παραγωγῶν ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικότητος.

II. Παράγωγος ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικότητος.

1. Τοιαύτη ὑπάρχει ὡς ἄρα μία πρᾶξις δὲν εἶναι μὲν ἐμπορικὴ, κατὰ τὰ ὡς ἄνω (§ 30, I, α'), ἀλλὰ καθίσταται τοιαύτη, διότι ἐρείδεται εἰς τὸν ἐμπορικὸν χαρακτήρα ἄλλης τινὸς πράξεως (περὶ ἧς § 30, I, α').

Προϋπόθεσις εἶναι ὅτι δέον νὰ ὑφίσταται οἰκονομικὴ ἢ νομικὴ ἐξάρτησις τῆς μᾶς πράξεως ἐκ τῆς ἄλλης. Ἡ μία πρᾶξις εἶναι ὑποτεταγμένη εἰς τὴν ἄλλην, γίνεται χάριν τῆς ἄλλης, ἀποτελοῦσα παρακολούθημα ἐκείνης.

Ἡ παρεπομένη, ἢ γενομένη χάριν καὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς κυρίας, ἐφέλκεται ἀπὸ τὴν κυρίαν πρᾶξιν, λαμβάνουσα ἐκ ταύτης τὸν ἐμπορικὸν χαρακτήρα, ὃν πρότερον καὶ μεμονωμένως σκοποῦμένη δὲν εἶχε. Πρόκειται περὶ ἐμπορικοποιήσεως τῆς ἀστικῆς πράξεως. Οὕτω πράξεις ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των ἀστικάι, ὡς λ.χ. μίσθωσις, δάνειον, ὅταν γίνωνται ὡς ἐξάρτημα ἐμπορικῆς πράξεως καθίστανται ἐμπορικαὶ παραγωγῶς. Εἶναι δὲ ἀδιάφορον ὁποτέρᾳ τῶν πράξεων τούτων προηγῆται χρονικῶς ἔναντι τῆς ἄλλης, λ.χ. μίσθωσις ἀκινήτου ἐπὶ τῷ τέλει ξενοδοχειακῆς ἐκμεταλλεύσεως, λήψις δανείου γενομένη χάριν ἐνεργείας σοβαρᾶς ἐμπορικῆς πράξεως.

Τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦν ἐκδήλωσιν τῆς λεγομένης «ἀρχῆς τοῦ παρεπομένου», ἣν ἢ παρ' ἡμῖν κρατοῦσα γνώμη ἐφαρμόζει καὶ ἐπὶ μεμονωμένων πράξεων (Ἀναστασίου, I, § 36 V, Τσιριντάνης Α' § 25. Ἀντίθετοι Δελούκας § 83, Καραβᾶς § 34). Ἄρα, μία πρᾶξις ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικὴ εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη τὸν ἐμπορικὸν χαρακτήρα εἴτε πρωτοτύπως εἴτε παραγωγῶς.

2. Ἄλλ' ὅμως ἡ ἀρχὴ τοῦ παρεπομένου ἐνεργεῖ καὶ πρὸς τὴν ἀντίθετον κατεύθυνσιν. Πρᾶξις ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της οὐσα ἐμπορικὴ καθίσταται ἀστικὴ, ἥτοι ἀστικοποιεῖται ἐφ' ὅσον εἶναι οἰκονομικῶς ἢ νομικῶς ὑποτεταγμένη (ἐξηρητημένη) εἰς ἄλλην πρᾶξιν, ἀστικὴν, χάριν καὶ πρὸς ὑποβοήθησιν τῆς ὁποίας γίνεται.

Ἐνταῦθα ὑπάγονται αἱ περιπτώσεις ἀγορᾶς πρὸς μεταπώλησιν πράγματος, ἧτις γίνεται ὡς ἐξάρτημα καὶ παρεπόμενον ἀστικῆς πράξεως. Οὕτω ἢ ὑπὸ τοῦ γλύπτου ἢ ζωγράφου ἀγορὰ μαρμάρου ἢ χρωμάτων ἀντιστοιχῶν πρὸς μεταπώλησιν αὐτῶν εἶναι ἀναμφιβόλως ἐμπορικὴ πρᾶξις. Ἐπειδὴ, ὅμως, τὸ προέχον ἐνταῦθα εἶναι τὸ προϊόν τῆς τέχνης των, ἥτοι τὸ ἀγαλμα

ή ό ζωγραφικός πίναξ, τότε ή πρώτη πράξις, γενομένη χάριν τής δευτέρας και ούσα ύποταγμένη εις αυτήν, προσλαμβάνει και αυτή τόν άστικόν χαρακτηήρα τής κυρίας, εις τρόπον ώστε ή υπό του καλλιτέχου πώλησις του άγάλματος ή του πίνακος δέν άποτελει έμπορικήν πράξιν.

Ή υπό του γαιοκτήμονος αγορά κιβωτίων, φιαλών κλπ., ίνα ούτος θέση έντός αύτων τά προϊόντα του άγροτικού του κτήματος, γίνεται βεβαίως επί σκοπώ μεταπώλησεως αύτων, άρα συνιστᾶ έμπορικήν πράξιν, ή όποία, όμως, έπειδή έγινε μόνον ίνα διευκολυνθῆ και καταστῆ δυνατή ή πώλησις των προϊόντων του, εις ήν κυρίως απέβλεπε, καθίσταται και αυτή έμπορική. Πρόκειται περί τής άστικοποιήσεως των έμπορικων πράξεων.

31.

Παραγωγή εξ υποκειμένου έμπορικαί πράξεις

1. Άλλ' όμως παράγωγος έμπορικότης ύπάρχει όταν έχωμεν εξάρτησιν ούχι μόνον εξ άλλης έμπορικῆς πράξεως, αλλά και εκ τής έμπορικῆς ιδιότητος του ένεργούντος ταύτην προσώπου (φυσικού ή νομικού). Πρόκειται περί των παραγωγών εξ υποκειμένου έμπορικων πράξεων, ή άλλως λεγομένων «σχετικων έμπορικων πράξεων» (Hamel-Lagarde, I, § 175), ήτις είναι ή περίπτωσις ή όποία υπήρξεν ή άφετηρία διά τήν θεμελίωσιν τής άρχῆς του παρεπομένου (principe de l'accessoire), δι' ής, άρχικώς, έδηλοϋτο ότι πᾶσαι έν γενει αι ύποχρεώσεις του έμπόρου, αι όποιαί είναι σχετικαί πρὸς τό έμπόριον, είναι έμπορικαί, έστω και άν ώς εκ τής φύσεώς των έχουν καθαρώς άστικόν χαρακτηήρα.

2. Πράγματι, δύο άρθρα του Διατάγματος «Περί άρμοδιότητος των Έμποροδικείων» επέκτεινουν τήν έννοιαν τής έμπορικῆς πράξεως πέρα ειτε τής άπαριθμήσεως, ήτις γίνεται εις τά άρθρα 2 και 3 (άνωτ. §§ 17 - 24), ειτε τής επέκτάσεως, ήν μεταγενέστεροι νόμοι ή αναλογική εφαρμογή έδωσαν εις τήν έν λόγω άπαρίθμησιν.

Τά νομοθετικά ταϋτα έρείσματα είναι : 1) τό άρθρον 1 του Διατάγματος Α.Ε., καθ' ό : «Τά έμποροδικεία κρίνουν : α) πᾶσαν διαφοράν άφορῶσαν εις τάς μεταξύ εμπόρων και τραπεζιτων ύποχρεώσεις και συναλλαγάς», ώς και 2) τό άρθρον 2 έδ. 6 του αύτου Διατάγματος, καθ' ό : «ό νόμος θεωρεί πράξεις έμπορικᾶς όλας τάς μεταξύ εμπόρων και τραπεζιτων ύποχρεώσεις...».

Παρατηρούμεν ότι, ένθ' ή έμπορικῆ φύσις των πράξεων προσδίδει τήν ιδιότητα του εμπόρου (άρθρ. 1 Ε.Ν.), έν προκειμένω ή έμπορικῆ ιδιότης

του ενεργούντος είναι δεδομένη, προσδίδουσα τὸν ἐμπορικὸν χαρακτήρα εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργουμένας πράξεις. Οὕτως ἡ σχετικὴ ἐμπορικὴ πράξις προβάλλει ὡς τι τὸ παρεπόμενον τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος τοῦ πράττοντος, χωρὶς ὁ ἐρμηνευτὴς νὰ ὑποχρεοῦται νὰ ἐρευνήσῃ ἂν ἡ ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου ἐνεργουμένη πράξις, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν σκοπούμενη, πληροῖ τὰς προϋποθέσεις τῆς ἐμπορικότητος. Ἐποφασιστικὴ εἶναι ἡ ἐμπορικὴ ιδιότης τοῦ ἐνεργούντος, ἢ ὅποια, ὡς κύριον, δικαιολογεῖ τὸν ἐμπορικὸν χαρακτήρα τῆς παρεπομένης πράξεως. Διὰ νὰ προσδοθῇ, ὅμως, ὁ ἐμπορικὸς χαρακτήρ εἰς τὴν πράξιν δέον αὐτὴ νὰ εἶναι σχετικὴ μὲ τὴν ἐμπορίαν του, νὰ γίνεται ἔνεκα τοῦ ἐμπορίου του (ἄρθρ. 8 ἐδ. 2 τοῦ Διατάγματος Α.Ε.). Ἄρα, διὰ νὰ ἔχωμεν σχετικὴν ἢ παραγωγὸς ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικὴν πράξιν, ἀναγκαῖα εἶναι ἡ συνδρομὴ δύο προϋποθέσεων: 1) ἐμπορικὴ ιδιότης τοῦ ἐνεργούντος καὶ 2) ἐξάρτησις τῆς πράξεως ἐκ τῆς ἐμπορίας τοῦ ἐμπόρου, τοῦθ' ὅπερ εἶναι ζήτημα ἐκτιμήσεως τῶν ἐκάστοτε πραγματικῶν περιστατικῶν.

3. Περαιτέρω, εἶναι ἀδιάφορον εἰάν ἡ ἐμπορικὴ ιδιότης ἐκτήθη κατὰ τὸ οὐσιαστικὸν σύστημα (ἄρθρ. 1 Ε.Ν.) ἢ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ νόμου. Ζήτημα γεννᾶται εἰάν ἐφαρμόζεται ἡ παράγωγος ἐμπορικότης, ὡσάκις ἔχομεν ἐμπορικὴν ἐταιρείαν, καίτοι ὁ σκοπὸς τῆς δὲν εἶναι ἐμπορικὸς (τοῦτο δύναται νὰ συμβῇ ἐπὶ Α.Ε. καὶ Ε.Π.Ε.). Ὑποστηρίζεται ὅτι αἱ ὑπ' αὐτῆς ἐνεργούμεναι πράξεις ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς δραστηριότητός τῆς εἶναι σχετικῶς ἢ παραγωγὸς ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικοί πράξεις (H a m e l - L a g a r d e I, § 175). Ὁρθοτέρα ὅμως φαίνεται ἡ ἀντίθετος ἄποψις, ἡ δεχομένη ὅτι ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει δυνατότης ἐφαρμογῆς τῆς ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικότητος, διότι δὲν ὑπάρχουν πράξεις γενόμεναι «ἐνεκα τοῦ ἐμπορίου» (Τσιρβιτάνης Α' § 37 IV). Ἐτέρωθεν, πράξεις ξέναι πρὸς τὴν ἐμπορίαν δὲν εἶναι ἐμπορικοί. Τοῦτο δύναται νὰ συμβῇ εἴτε διότι δὲν εἶναι νοητὴ ἢ ἄσκησις αὐτῶν χάριν τῆς ἐμπορίας εἴτε διότι ἐνηργήθησαν ἀνεξαρτήτως αὐτῆς.

4. Κατ' ἀκολουθίαν τῶν ὡς ἄνω θεωρεῖται ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικὴ ἢ ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου ἀγορὰ καυσίμων προοριζομένων διὰ τὴν θέρμανσιν τῶν γραφείων του, μολοντί ἢ ἀγορὰ, μὴ γενομένη ἐπὶ σκοπῷ μεταπωλήσεως, καθ' ἑαυτὴν κρινομένη θὰ ἦτο ἀστικὴ. Ἐπίσης ἡ ὑπὸ ἐμπόρου ἀγορὰ αὐτοκινήτων, ἅτινα θὰ χρησιμοποιήσῃ πρὸς διανομὴν τῶν ἐμπορευμάτων του, εἶναι πράξις ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικὴ, καίτοι ἐλλειπούσης τῆς προθέσεως μεταπωλήσεως κατὰ τὴν ἀγορὰν θὰ ἦτο, αὐτοτελῶς ἐξεταζομένη, πράξις ἀστικὴ. Ἀντιθέτως, εἰάν ἡ ὑπὸ ἐμπόρου ἀγορὰ καυσίμων γίνῃ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας του, τότε ἡ πράξις εἶναι καὶ παραμένει ἀστικὴ. Ἐπίσης, ὁ ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου δανεισμὸς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πράξις ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικὴ, εἰάν προορίζεται διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐμπορίου του, οὐχί,

ὅμως, ὅταν χρησιμοποιήσῃ τὸ δύνειον διὰ νὰ προικίσῃ τὴν θυγατέρα του ἢ σπουδάζῃ τὸν υἱὸν του. Ἐπίσης, ὁσάκις ἡ ἀγορὰ τοῦ αὐτοκινήτου γίνεται διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας του.

Γενικῶς εἰπεῖν, τὸ πεδῖον ἐφαρμογῆς τῆς παραγῶγου ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικότητος διηρῦνθη οὐσιωδέστατα, καλύπτον πάσας τὰς ἐνοχίας, αἰτινες δημιουργοῦνται κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος τοῦ ἐμπόρου, καὶ δὴ ἀδιαφόρως τῆς γενεσιουργοῦ αὐτῶν αἰτίας. Οὕτως ὑπάγονται ἐνταῦθα αἱ συμβάσεις, τὰ ἀδικήματα, αἱ οἰονεὶ συμβάσεις καὶ τὰ οἰονεὶ ἀδικήματα. Εἰδικώτερον :

Αἱ συμβάσεις ἐργασίας, ἃς καταρτίζει ὁ ἔμπορος μετὰ τοῦ προσωπικοῦ του, εἶναι ὡς πρὸς αὐτὸν ἐμπορικαί. Ἐπίσης ἐμπορικαί εἶναι αἱ ἀδικοπράξεις, ὧν ὁ ἔμπορος εἶναι δρᾶστις ἢ θῦμα (μολονότι γίνεται δεκτὸν ὅτι ἐμπορικὴ εἶναι ἡ ἐνοχὴ μόνον ἀπὸ τὴν πλευρὰν τῆς ὑποχρεώσεως, Δελούκας § 78 ἐν τέλει), ἢ αἱ συνδεόμεναι μετὰ τοὺς κινδύνους τῆς ἐμπορικῆς ἐκμεταλλεύσεως (Ripert § 295). Ἐνταῦθα ὑπάγονται καὶ αἱ ἐνοχαὶ ἐξ ἀδικαιολογήτου πλουτισμοῦ, διαπραχθέντος εἰς βάρος ἢ ὑπὸ ἐμπόρου. Οὕτως ὁ λαβὼν ἢ καταβαλὼν ἀχρεωστικῶς ἔμπορος ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς ἐμπορίας του (Hamel-Lagarde, I, § 179).

5. Αἱ συνέπειαι τῆς ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικότητος εἶναι αἱ αὐταὶ μετὰ τῆς ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικότητος.

6. Συμπέρασμα τῆς μέχρι τοῦδε ἀναπτύξεως εἶναι ὅτι τὴν ἐμπορικότητα μιᾶς πράξεως ποριζόμεθα εἴτε κατὰ τρόπον πρωτότυπον (ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαὶ πράξεις, ἀνωτ. §§ 17 - 28) εἴτε κατὰ τρόπον παράγωγον (ἐξ ἀντικειμένου § 30, ἢ ἐξ ὑποκειμένου § 31), κατ' ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τοῦ παρεπομένου.

32.

Ἀποκλεισμός ἀπὸ τῆς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς

I. Ἄν, ὅμως, ἡ ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικότης ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας διηρῦνθη τόσον πολὺ ὥστε νὰ γίνεται λόγος περὶ ἐμπορικοποιήσεως τῶν ἀστικῶν συναλλαγῶν, ἡ τάσις αὕτη δὲν κατέκτησεν ὄρισμένα συναλλακτικὰ πεδία, ἅτινα πατροπαραδότως ἐθεωρήθησαν ὅτι δὲν ἦσαν ἱκανὰ ὅπως τροφοδοτήσουν τὴν ἐμπορικὴν κερδοσκοπίαν. Ταῦτα, ἀνέκαθεν, ἀπέκλεισαν τὴν ἐν αὐτοῖς ἀνάπτυξιν τῆς ριψοκινδύνου συναλλαγῆς, ἐπιφυλαχθέντα ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἀστικὴν, τὴν συντηρητικὴν συναλλαγὴν. Ἡ σύγχρονος τάσις εἶναι ὅτι καὶ τὰ πεδία ταῦτα δύνανται νὰ παράσχουν γόνιμον ἔδαφος, ἐφ' οὗ εὐχερῶς δύνανται νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ ἐμπορικὴ δρα-

στηριότης, πλὴν, ὅμως, ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως εἶναι τόσον ἰσχυρά, ὥστε ἡ εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἀνάπτυξις ἐμπορικῆς δραστηριότητος δύναται νὰ γίνῃ μόνον ἐφ' ὅσον προσφύγωμεν εἰς τὴν διεύρυσιν ἐκείνην, ἣν προσπορίζει ἡ παράγωγος ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικότητος. Αἱ πράξεις περὶ ὧν κατωτέρω ἐκφεύγουν τῆς ἐμπορικότητος, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, ἐνεργούμεναι ὅμως ὑπὸ Α.Ε. ἢ Ε.Π.Ε. καθίστανται καὶ αὐταὶ παραγῶγος ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικαί.

II. Τὰ ἀκίνητα.

Κατὰ μακρὰν παράδοσιν, παρ' ἡμῖν καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ἡ νομολογία καὶ ἡ θεωρία παγίως δέχονται ὅτι τὰ ἀκίνητα (ἀστικά ἢ ἀγροτικά) καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν συναλλαγαὶ μένουσιν ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι εἰς τὴν νομοθεσίαν δὲν ὑφίσταται συγκεκριμένη διάταξις, ἡ ὁποία νὰ ἀποκλείῃ ρητῶς ἀπὸ τῆς ἐμπορικότητος τὰς ἐπὶ τῶν ἀκινήτων συναλλαγὰς, τοῦτο ὅμως ἐγένεε δόγμα, τὸ ὁποῖον ἐν τούτοις ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἤρχισε νὰ κλονίζεται.

1. Ἡ ἀγορὰ ἀκινήτου ἐπὶ σκοπῷ μεταπωλήσεως αὐτοῦ εἶναι τὸ σημεῖον ἐφ' οὗ ἐρείδεται ἡ κλασσικὴ διδασκαλία διὰ νὰ βεβαιώσῃ τὸν ἀστικὸν χαρακτήρα τῶν ἐπὶ τῶν ἀκινήτων συναλλαγῶν. Ἡ διδασκαλία αὕτη ἐπικαλεῖται ἐπιχειρήμα βασιζόμενον εἰς τὸ ἄρθρ. 2 ἐδ. 1 τοῦ Διατάγματος Α.Ε. (632 § 1 τοῦ Code de Commerce), τὸ ὁποῖον ὁμιλεῖ μόνον περὶ «προϊόντων γῆς ἢ τέχνης», ὡς ἀντικειμένων τῆς ἐμπορικῆς πράξεως τῆς ἀγορᾶς πρὸς μεταπώλησιν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι κατὰ διασταλτικὴν ἐρμηνείαν περιελήφθησαν εἰς τοὺς ὅρους τούτους καὶ ἀσώματα ἀγαθὰ (πνευματικὰ δημιουργήματα καὶ ὑπηρεσίαι), οἱ συντάκται ὅμως τοῦ Code de Commerce, τελοῦντες ἐν γνώσει τῆς ἀχαλινώτου κερδοσκοπίας, ἣτις ἐνηργήθη ἐπὶ τῶν ἀκινήτων κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν καὶ μετέπειτα περίοδον, δὲν ἐδημιούργησαν νομοθετικὸν κενόν, ἀλλ' ἡ θ ε λ η μ έ ν ω ς καὶ οὐχὶ ἐκ παραδρομῆς ἀπέκλεισαν τὰ ἀκίνητα ἀπὸ τῆς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς (Τ σ ι ρ ι ν τ ά ν η ς Α' § 28, IV, 1). Ὁ Γάλλος νομοθέτης τοῦ 1807 ἐγνώριζεν ὅτι διὰ τὴν ἀστικὴν τάξιν τὰ ἀκίνητα ἦσαν ὁ προσφορώτερος τρόπος ἀσφαλούς τοποθετήσεως κεφαλαίων (ἀνηλίκων, ἰδρύματος κλπ.), ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν συντηρητικῆς νοοτροπίας, ξένης πρὸς τὴν τολμηράν, τὴν ριψοκίνδυνον μεσολάβησιν, ἣτις χαρακτηρίζει τὴν ἐμπορικὴν πρᾶξιν. Εὐστόχος παρατηρεῖται ὅτι ἐὰν τόσον ἡ τοποθέτησις ὅσον καὶ ἡ ἐμπορικὴ πρᾶξις προϋποθέτουν πρόθεσιν κέρδους, ἡ πρᾶξις τοποθετήσεως δικαιολογεῖται διὰ κέρδος, οὐτινος ἡ μετριότης ἔχει ὡς ἀντιστάθμισμα τὴν ἀσφάλειαν, ἐνῶ ἡ ἐμπορικὴ πρᾶξις τείνει εἰς τὴν ἀποκόμισιν σημαντικῶν εἰς μέγεθος κερδῶν, ἅτινα εἶναι ἀντάλλαγμα τῆς τόλμης καὶ τοῦ κινδύνου ἀπωλείας

τῶν χρησιμοποιουμένων κεφαλαίων (H a m e l - L a g a r d e, I, § 180). Ἄστικὴ εἶναι καὶ ἡ ἀγορὰ ἀκινήτου οὐχὶ μόνον πρὸς μεταπώλησιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐκμίσθωσιν αὐτοῦ, καθ' ὅσον εἶναι βέβαιον ὅτι, ἐν προκειμένῳ, ἡ βούλησις τοποθετήσεως, μὲ σταθεράν καὶ ἀσφαλῆ ἀπόδοσιν, ἀποκλείει τὸν ἐμπορικὸν χαρακτήρα τῆς πράξεως (H a m e l - L a g a r d e, I, § 181 ἐν τέλει).

2. Ἡ σύμβασις ὅμως εἶναι ἐμπορικὴ, ἐὰν ἡ κτῆσις ἀναφέρεται εἰς ἀκίνητον πρᾶγμα ἐπὶ σκοπῷ ἀποχωρισμοῦ τοῦ ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ μεταπώλησός του ὡς κινητοῦ. Οὕτω λ.χ. ἡ περίπτωσις ἀγορᾶς δάσους πρὸς ἕλιτομίαν ἢ κτιρίου ἐπὶ τῷ τέλει πωλήσεως τῶν ὑλικῶν μετὰ τὴν κατεδάφισίν του. Ἐὰν ἡ κτῆσις ἀναφέρεται εἰς τὸ ἔδαφος καὶ τὰ συστατικά του, πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς πράξεως προσήκει νὰ ἀναζητήσωμεν ποῖον εἶναι τὸ κύριον στοιχεῖον ταύτης.

Ἡ πρᾶξις θὰ εἶναι ἄστικὴ ἐὰν ἡ ἀγορὰ τοῦ ἐδάφους συνιστᾷ τὸ οὐσιώδες ἀντικείμενον τῆς συναλλαγῆς. Εἶναι αὕτη ἐμπορικὴ ἐὰν ὁ ἀγοραστὴς ἀποβλέπῃ κυρίως εἰς τὸ κέρδος, ὅπερ θὰ ἀποκομίσῃ μεταπωλῶν τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ ἀποχωρισμοῦ κατέστη κινητόν.

3. Ὁ ἀγοράζων οἰκόπεδον ἐπὶ σκοπῷ μεταπώλησεως, ἀφοῦ ἀνεγείρῃ ἐπ' αὐτοῦ οἰκοδομὴν θεωρητέος ὅτι ἐνεργεῖ ἄστικὴν πρᾶξιν. Ἡ λύσις, ὅμως, ἀμφισβητεῖται ὡσάκις ὁ ἀγοραστὴς ἀποβλέπει εἰς κερδοσκοπίαν ἐπὶ τῶν διαμερισμάτων, ἅτινα κατεσκευάσθησαν δι' ὑλικῶν ἀγορασθέντων ὑπ' αὐτοῦ (H a m e l - L a g a r d e, I, § 181).

Ἡ κατασκευὴ ἔργου ἐπὶ ἄλλοτρίου ἀκινήτου θεωρητέα ὡς «ἐπιχειρήσις χειροτεχνίας» (περὶ αὐτῆς ἀνωτ. § 19, II, 4).

4. Τὸ δόγμα, ὅμως, τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν ἀκινήτων ἀπὸ τῆς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς ἤρχισε νὰ κλονίζεται καὶ νὰ θεωρῆται ἀνεδαφικὸν ἐν ὄψει τῆς συγχρόνου συναλλακτικῆς ἀντιλήψεως περὶ τῆς ἐννοίας τῆς κυκλοφορίας καὶ τῆς ἐκτάσεως ἣν προσέλαβεν ἡ ἀγορὰ οἰκόπεδων πρὸς ἀνέγερσιν πολυκατοικιῶν καὶ μεταπώλησιν κατ' ὀρόφους. Ἡ ἐννοία τῆς κυκλοφορίας διηρυνῆθη τόσον πολὺ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, ὥστε περιέλαβε τὰς ἐνοχικὰς ἀπαιτήσεις, τὴν πίστιν, τὰ προϊόντα τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς δημιουργίας. Ἐν τῇ αὐτῇ ἐξελικτικῇ ἀντιλήψει διατι νὰ μὴ δεχθῶμεν ὅτι μεταβάλλον κύριον ὑπὸ ὄρους χαρακτηρίζοντας τὴν ἐμπορικὴν νοοτροπίαν, τὸ ἀκίνητον τίθεται εἰς (νομικὴν) κυκλοφορίαν, συνισταμένην εἰς κίνησιν ἀξιῶν ἱκανῶν ὅπως θέσουν εἰς λειτουργίαν τὴν ἐννοίαν τῆς ἐμπορικῆς πράξεως;

Ἐὰν τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον καταστῆ κάποτε τὸ δίκαιον τῆς παραγωγῆς, δεόν νὰ ἐκτείνῃ τὸν χῶρον του εἰς ὅλας τὰς πράξεις, αἰτινες συνδέονται μὲ τὴν παραγωγὴν αὐτήν. Τὰ οἰκόπεδα καὶ τὰ κτίρια ἐφ' ὧν ὁ παραγωγὸς ἀσκεῖ τὴν δημιουργικὴν του δραστηριότητα εἶναι τόσον ἀναπο-

σπάστως συνδεδεμένα μετὰ τὴν δραστηριότητα ταύτην, ὥστε δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ μείνουν ἐκτὸς τοῦ πεδίου τοῦ ἐμπορίου (H a m e l - L a g a r d e I, § 180).

Τὴν τοιαύτην θεωρητικὴν τάσιν ἀντανακλᾷ ἡ παρ' ἡμῖν Φορολογικὴ Νομοθεσία, ἣτις διὰ τοῦ ἀρθροῦ 31 τοῦ ν.δ. 3323/52 θεωρεῖ ὡς εἰσόδημα ἐξ ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων τὸ κέρδος τὸ προκύπτον ἐκ τῆς μεταπωλήσεως ἀκινήτων.

5. Ζήτημα γεννᾶται ἂν ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τοῦ παρεπομένου μετριάξη πὺξ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν ἀκινήτων ἀπὸ τῆς ἐμπορικότητος.

α) Ἡ νομολογία τῶν ἐλληνικῶν καὶ γαλλικῶν δικαστηρίων ἐμμένει ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι αἱ ἐπὶ ἀκινήτων πράξεις (ἐμπράγματοι δικαιοπραξίαι) εἶναι ἀστικά, καίτοι ἐνεργοῦνται ἀπὸ ἐμπορον ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς ἐμπορίας του, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται οὐχὶ περὶ ἐμπραγμάτων δικαιωμάτων ἀλλὰ περὶ ἐνοχικῶν, ἐχόντων ὡς ἀντικείμενον ἀκίνητα. Οὕτω λ.χ. ἡ ὑπὸ ἐμπόρου μίσθωσις ἀκινήτου, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου θὰ ἀσκηθῇ ἡ ἐμπορία. Ἐπίσης εἶναι ἐμπορικὴ ἡ ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου ἐκμίσθωσις ἀκινήτου του διὰ τὴν προσπόρισιν κεφαλαίων ἀναγκαίων διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐμπορίας του. Τὴν τοιαύτην ἐμπορικότητα τῶν ἐνοχικῶν δικαιοπραξιῶν ἐπὶ ἀκινήτων δέχεται ἡ θεωρία (Πρβλ. Α.Κ. 949).

β) Ἡ θεωρία φαίνεται διχασμένη ὡς πρὸς τὴν ἐπὶ ἀκινήτων ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τοῦ παρεπομένου. Ἐδιδάχθησαν δύο ἀκραῖαι ἀπόψεις, αἵτινες συνίστανται εἰς τὴν ἐν προκειμένῳ ἐφαρμογὴν ἢ μὴ τῆς ἀρχῆς τοῦ παρεπομένου, ἀναλόγως τῆς θέσεως, ἣν προηγουμένως ἔλαβον ἐπὶ τοῦ μὴ ἀποκλεισμοῦ ἢ ἀποκλεισμοῦ τῶν ἀκινήτων ἀπὸ τῆς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς. Αἱ σύγχρονοι ἀντιλήψεις φαίνεται ὅτι διακρίνουν ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς ἐξαρτήσεως (ἀπὸ ἄλλης πράξεως ἢ ἀπὸ ἐμπορικῆς ιδιότητος τοῦ ἐνεργοῦντος). Εἰδικώτερον: Ἐὰν ἔχωμεν ἐξάρτησιν ἀπὸ ἄ λ λ η ν π ρ ᾱ ξ ι ν, οὐσαν ἐμπορικὴν (παράγωγον ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικότητα) τότε αἱ ἐμπράγματοι δικαιοπραξίαι ἐπὶ ἀκινήτων, οὐσαι ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των ἀστικά, καθίστανται καὶ αὗται ἐμπορικά. Οὕτως εἶναι ἐμπορικὴ ἡ ἀγορὰ ἀκινήτου πρὸς ξενοδοχειακὴν ἐκμετάλλευσιν ἢ πρὸς ἀνέγερσιν βιομηχανοστασίου.

Ἐὰν ἔχωμεν ἐξάρτησιν τῆς συναλλαγῆς ἐπὶ ἀκινήτων ἐκ τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος τοῦ ἐνεργοῦντος, τότε ὀρθότερον καὶ σύμφωνον πρὸς τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις εἶναι νὰ δεχθῶμεν τὴν ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικότητα τῆς καὶ ἐπὶ ἀκινήτων συναλλαγῆς. Ἐνταῦθα ὁμως ὀφίσταται διάστασις γνωμῶν ὡς πρὸς τὴν, κατ' ἀρχὴν, ἔκτασιν τῆς τοιαύτης ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικότητος τῆς ἐπὶ τῶν ἀκινήτων συναλλαγῆς. Οὕτω, τινὲς δέχονται (Τσιριντάνης Α' § 37, IV καὶ ἰδίως VIII, 1) τὴν τοιαύτην ἐξ ὑποκει-

μένου ἐμπορικότητα τῶν πράξεων ἐπὶ ἀκινήτων, ἀλλ' ἀπαιτοῦν ὅπως ἡ ἐκ τῆς ἐμπορίας ἐξάρτησις συνίσταται εἰς ἐνέργειαν πράξεων ἄλλων καὶ ὄχι ἀκριβῶς πράξεων ἐπὶ ἀκινήτων, αἵτινες ἀποκλείονται τῆς ἐμπορικότητος. Ἡ γνώμη αὕτη φαίνεται νὰ ὑποστηρίζῃ ὅτι μολονότι ἡ Α.Ε. καὶ ἡ Ε.Π.Ε. εἶναι ἔμποροι κατὰ τὸ τυπικὸν κριτήριον, ἐν τούτοις ὡσάκις ἔχουν ὡς ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τὴν ἀγορὰν πρὸς μεταπώλησιν ἀκινήτων δὲν ἀσκοῦν ἐμπορίαν καὶ συνεπῶς ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς δραστηριότητός των αἱ πράξεις αὗται δὲν προσκίθονται ἐμπορικὸν χαρακτήρα.

Κατ' ἄλλην γνώμην (Δελούκας §§ 27, 84. Πέρδικας § 99. Σπηλιόπουλος § 25. Hamel-Lagarde, I, § 434. Ripert § 288), ἦν θεωροῦμεν ὀρθοτέραν, ὡς ἱσταμένην ἐγγύτερον πρὸς τὴν σύγχρονον συναλλακτικὴν πραγματικότητα, αἱ ἐπὶ ἀκινήτων ἐμπράγματα δικαιοπραξίαι ἐφ' ὅσον ἐνεργοῦνται ὑπὸ Α.Ε. ἢ Ε.Π.Ε., ἔστω καὶ ἂν ἔχωσι ταύτας ὡς ἀποκλειστικὸν σκοπὸν, καθίστανται παραγῶγος ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικῆ. Ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ταύτης θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἐπικαλεσθῆ καὶ τοῦτο: ὅτι αἱ μετοχαὶ τῆς τοιοῦτον σκοπὸν ἐχοῦσης Α.Ε., παριστώσαι τὴν ἀξίαν τῶν ἀκινήτων, εἰσέρχονται εἰς τὸν ροῦν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν καὶ ἀποτελοῦν οὕτως ἀντικείμενον ἐμπορίας, ἐμμέσως ἀντανακλώσης καὶ εἰς τὰ ἀκίνητα, ὧν παριστοῦν τὴν ἀξίαν.

6. Δὲν ἀποκλείονται τῆς ἐμπορικότητος αἱ συμβάσεις ἢ πράξεις μεσολαβήσεως αἱ τείνουσαι εἰς κατάρτισιν ἐμπραγμάτων δικαιοπραξιῶν ἐπὶ ἀκινήτων, οἷαι εἶναι ἡ μεσιτεία, ἡ παραγγελία καὶ ἡ πρακτορία (ἀνωτ. §§ 20, 22, Hamel-Lagarde, I, § 182 καὶ Τσιριντάνης Α' § 28, IV, 4).

III. Αἱ γεωργικαὶ ἐργασίαι καὶ ἡ ἀπὸ τῆς φύσεως ἐξαγωγή καὶ ἀνόρυξις πρώτων ὕλων.

1. Γεωργικὴ παραγωγή. Μολονότι ὁ ἀποκλεισμός ἀπὸ τῆς ἐμπορικότητος τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς συνάγεται σαφῶς ἐκ τοῦ ἄρθρου 2 ἐδ. 1 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων», ἀξιολογῶντος προηγουμένην δικαιοπρακτικὴν κτήσιν, ἐν τούτοις ὁ νομοθέτης, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του ὅπως τονίσῃ τὸν ἀστικὸν χαρακτήρα τῆς γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως, εἰς τὸ ἄρθρον 8 ἐδ. 1 ρητῶς ὥρισεν ὅτι «δὲν ὑπάγονται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν Ἐμποροδικείων αἱ κατὰ ἰδιοκτημόνων, γεωργῶν, ἀμπελοργῶν ἀγωγαὶ περὶ πωλήσεως τῶν ἀπὸ τῶν κτημάτων αὐτῶν προϊόντων», ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι αἱ περὶ ὧν πρόκειται πωλήσεις δὲν εἶναι ἐμπορικαί.

Ἡ διατύπωσις τοῦ νόμου ἀφήνει ἕδαφος εὐρυτάτης ἐφαρμογῆς εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ἐξαγωγῆς ἀγαθῶν ἐκ τῆς φύσεως. Ὅπου παραγωγή ἐκ τῆς φύσεως—καὶ οὐχὶ μεσολάβησις μεταξὺ παραγωγῆς καὶ κατανα-

λώσεως—ἡ ἐμπορία δὲν ἔχει στάδιον δράσεως. Εἶναι ἀδιάφορος, κατ'ἀρχήν, ὁ τρόπος δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἡ τοιαύτη παραγωγή, ὡς λ.χ. ἡ χρησιμοποιοῦσιν ἰδίας ἢ ἀλλοτρίας ἐργασίας, κεφαλαίων.

Διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ νομικοῦ λόγου δὲν ἀποτελοῦν ἐμπορικὴν πρᾶξιν ἡ δασικὴ, κτηνοτροφικὴ, μελισσοκομικὴ ἐκμετάλλευσις. Ὅμοιος ἡ ἐκμετάλλευσις ἐνυδρείου, ἰχθυοτροφείου κλπ.

Ἡ πώλησις τῶν προϊόντων τῆς τοιαύτης ὑπὸ εὐρείαν ἔννοιαν ἰδίας παραγωγῆς ἐκφεύγει τῆς ἐμπορικότητος. Ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι ἡ ἀνάληψις ὑποχρέωσεως πρὸς πώλησιν τῶν ἰδίων τοῦ παραγωγοῦ προϊόντων δὲν δύναται νὰ θεμελιώσῃ τὴν κατὰ τὸν Ε.Ν. ἔννοιαν τῆς «ἐπιχειρήσεως προμηθείας» (ἀνωτ. § 18), καθ' ὅσον αὕτη προϋποθέτει μεταπώλησιν ἀγαθῶν, ἦτις, ἐνταῦθα, δὲν συντρέχει, ἀφοῦ τὰ παρασχεθησόμενα ἀγαθὰ δὲν πρόκειται νὰ ἀγορασθοῦν ἀλλὰ νὰ παραχθοῦν (Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς Α' § 28, II, 3). Συγγραφεῖς τινες (Κ α ρ α β ᾶ ς § 23) καὶ μεμονωμένοι ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων δέχονται μὲν ὅτι ἡ πώλησις εἶναι ἀστικὴ, ἐφ' ὅσον ἡ ἐκμετάλλευσις γίνεται ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτῆτου, μεταβάλλεται ὁμως εἰς ἐμπορικὴν ὁσάκις ἡ ἐκμετάλλευσις γίνεται ὑπὸ τρίτου, λ.χ. μισθωτοῦ (Α.Π. 396/61).

2. Αἱ ἐξ ο ρ υ κ τ ι κ α ἰ ἐ ρ γ α σ ί α ι. Αὗται ἔχουν ὡς ἀντικείμενον τὴν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἐξαγωγήν ὑλῶν, αἵτινες πωλοῦμεναι ὑπὸ τοῦ ἐνεργοῦντος τὰς ἐργασίας ταύτας δὲν συνιστοῦν ἐμπορικὴν πρᾶξιν. Ἡ πώλησις αὕτη δὲν συνιστᾷ μεσολάβησιν ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ τῶν ὑλῶν τούτων.

Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ μεταλλεῖα, ὄρυχεῖα, λατομεῖα, αἱ ἄλυκαί, αἱ πηγαί, καὶ δὴ αἱ ἰαματικά.

Ὁ ἀστικὸς χαρακτῆρ τῶν ἐξορυκτικῶν τούτων ἐργασιῶν ἐπιβάλλεται καὶ ὅταν ἀκόμη πραγματοποιηθῆται ὑπὸ προσώπου ἄλλου ἢ ὀ ἰ δ ι ο κ τ ῆ τ η ς, ὡς λ.χ. μισθωτοῦ (ἀντίθετος Κ α ρ α β ᾶ ς § 23. Δ ε λ ο ὑ κ α ς § 31. Α.Π. 396/61). Ἀναγνώρισις, τυχόν, ὡς ἐμπορικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐνεργουμένης ὑπὸ μισθωτοῦ θὰ ἀπετέλει λύσιν, ἦτις, μεταφερομένη ἐπὶ γεωργικῆς παραγωγῆς, θὰ κατέληγε νὰ καταστήσῃ ἐμπορικὴν τὴν δραστηριότητα ὅλων τῶν μισθωτῶν ἀγροτικοῦ κτήματος (Α.Κ. 619 ἐπ.).

3. Τὰ ἀπὸ τῆς φύσεως ὁμως παραγόμενα προϊόντα πωλοῦνται εἴτε ὡς ἡ φύσις τὰ παρήγαγεν εἴτε ἀφοῦ προηγουμένως ὑποστοῦν ἐπεξεργασίαν τινά. Ζήτημα, ὁμως, γεννᾶται ἐὰν ἡ ἔκτασις τῆς ἐπεξεργασίας ἔχῃ ἐπίδρασιν τινὰ ἐναντι τῆς πρώτης ὕλης ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων. Ἡ κρατοῦσα γνώμη δέχεται ὅτι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀστικὸς χαρακτῆρ τῆς ὑπὸ τοῦ παραγωγοῦ πωλήσεως γεωργικῶν κλπ. προϊόντων τοῦ δὲν ἐπηρεάζεται πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐμπορικότητος ὅταν ἡ ἐπεξεργασία δὲν εἶναι τοιαύτης ἐκτάσεως ὥστε νὰ ἀποκτᾷ δεσπόζουσαν θέσιν ἐναντι τῆς πρώτης ὕλης.

Οὕτως ὁ ἰδιοκτήτης ἀμπελῶνος ὁ διατηρῶν ξηραντήριον διὰ τὴν ξήρανσιν τῶν σταφυλῶν του, ἄς μετὰ ταῦτα πωλεῖ κατεργασμένους ἔστω καὶ συσκευασμένους (τυποποιημένη γεωργικὴ παραγωγή) δὲν ἐνεργεῖ ἐμπορικὴν πρᾶξιν. Ἐπίσης ἐγκαταστάσεις παραγωγῆς τυροῦ καὶ βουτύρου, παρεπόμεναι κτηνοτροφικῆς ἐπιχειρήσεως, δὲν εἶναι ἐμπορικαί. Ὅμοίως πριονιστήριον ἐγκατεστημένον εἰς ἰδιόκτητον δάσος καὶ ἐξυπηρετοῦν τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ὑλοτομίας δὲν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα ν' ἀφαιρέσῃ τὸν ἀστικὸν χαρακτήρα ἀπὸ τὴν πώλησιν τῆς ξυλείας.

Ἄν ὁμοῦς ἡ ἐκμετάλλευσις λατομείου γίνεται διὰ τῆς χρησιμοποιοῦσας πολυαριθμοῦ ἐργατικῶν προσωπικῶν, διὰ μηχανικῶν ἐγκαταστάσεων τοιαύτης ἐκτάσεως, ὥστε νὰ παρέχεται ἡ ἐντύπωσις ἀληθοῦς βιομηχανοστασίου σκοποῦντος ἐκτεταμένην κατεργασίαν τῶν μαρμάρων, τότε ἡ ἐπακολουθοῦσα πώλησις δυσχερῶς θὰ διεισθῆται τὸν ἀστικὸν χαρακτήρα τῆς. Ὁ ἰδιοκτήτης ἰαματικῆς πηγῆς, πωλῶν τὸ ἐκ ταύτης ὕδωρ εἰς τοὺς παραθεριστάς, δὲν ἀσκεῖ ἐμπορικὴν πρᾶξιν. Τοῦτο συμβαίνει, ὅταν διακινδυνεύωσι κεφάλαια ἀνεγείρῃ ξενοδοχεῖον πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς πελατείας ἢ ἰδρύσῃ ἐργοστάσιον διὰ τὴν ἐμφιάλωσιν τοῦ ὕδατος καί, περαιτέρω, διοχέτευσιν εἰς τὸ εὐρὺ καταναλωτικὸν κοινόν. Ὅμοίως, ἐὰν ἰδρὺν τῆς ἐκτεταμένην βιομηχανίαν παραγωγῆς χαρτομάζης παραγομένης ἐκ πρώτης ὕλης προερχομένης ἐξ ἰδιοκτήτου δάσους, τότε πρόκειται περὶ διακινδυνεύσεως κεφαλαίων ἐν τῇ ἐπιχειρήσει του, τελοῦσῃ εἰς ἀπομεμακρυσμένην σχέσιν πρὸς τὴν δασικὴν παραγωγὴν, ἣτις τὴν τροφοδοτεῖ καὶ ἣτις δὲν εἶναι ἰκανὴ ὅπως ἀποχρωματίσῃ τὸν ἐμπορικὸν χαρακτήρα τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῆς πωλήσεως τῆς χαρτομάζης. (Σύμφωνος Δελούκας § 44. Πέρδικας § 224. Ὁ Σπηλιόπουλος § 41 ἀριθ. 2, συνεπῆς πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀκολουθουμένην ἀντίληψιν περὶ χειροτεχνίας, συμφωνεῖ κατ' ἀποτέλεσμα πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἀντίληψιν ἡμῶν, δεχόμενος ὅτι ἡ μεσολαβοῦσα ἐπεξεργασία, ἐφ' ὅσον φέρει τὰ στοιχεῖα τῆς ἐπιχειρήσεως χειροτεχνίας, ἀποτελεῖ νέαν αὐτοτελῆ πρᾶξιν, ἣτις χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς ἐμπορικὴ. Ἀντίθετος φαίνεται Τσιριντάνης Α' § 28, II, 3).

IV. Ἡ πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ παραγωγή.

Καὶ αὕτη ἐξαιρεῖται τῆς ἐμπορικότητος. Δὲν ἐνεργεῖ ἐμπορικὴν πρᾶξιν ὁ πωλῶν τὰ συγγραφικὰ κλπ. δικαιώματά του, ὡς δὲν ἐνεργεῖ τοιαύτην ὁ ἐφευρέτης ὁ πωλῶν εἰς τρίτους τὸ δικαίωμα ἐκμεταλλεύσεως αὐτῆς ἐπὶ τι διάστημα. Ἄλλ' ὁ ἰδρῶν βιομηχανίαν πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐφευρέσεως διακινδυνεύει κεφάλαια. Ἐνεργεῖ τότε ἐμπορικὴν πρᾶξιν.

V. Ἡ ἐμπορικὴ δραστηριότης τῆς σήμερον διεισδύει καὶ εἰς περιοχὴν, ἣτις ἀνέκαθεν εἶχεν ἐπιφυλαχθῆ εἰς τὴν ἀστικὴν συναλλαγὴν. Πρὸς ἀποφυγὴν ὅμως ἀμφισβητήσεων, αἵτινες γεννῶνται ἐκ τῆς τοιαύτης τάσεως καὶ τοῦ ἐντεῦθεν χαρακτηρισμοῦ δραστηριότητος ὡς ἐμπορικῆς, εἰθισταὶ ἢ εὐρεῖα χρησιμοποίησις τοῦ τύπου τῆς Α.Ε., τῆς Ε.Π.Ε. ἢ τοῦ συνεταιρισμοῦ, ἐταιρικῶν μορφῶν, αἵτινες πᾶσαι εἶναι ἐκ τοῦ νόμου ἔμποροι καὶ συνεπῶς κατ' ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τοῦ παρεπομένου καθιστοῦν παραγωγῶς ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικῆν καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν γεωργικὴν ἐκμετάλλευσιν, κατ' ὀρθοτέραν, ὡς φαίνεται, γνώμην (Σ π η λ ι ὀ π ο υ λ ο ς § 36).

VI. Τέλος, ἄς σημειωθῆ ὅτι ἀποκλείεται τῆς ἐμπορικότητος ὁ χαρακτήρ πράξεώς τινος ὡς ἀναγομένης εἰς λει το ὑ ρ γ η μ α Δ η μ ο ς ῖ ο υ Δ ι κ α ῖ ο υ. Οὕτως αἱ ὑπὸ τοῦ δικηγόρου προσφερόμεναι ὑπηρεσίαι, ἐφ' ὅσον ἀσκοῦνται συμφώνως πρὸς τὸν Κώδικα περὶ δικηγόρων, δὲν ἀποτελοῦν πρακτορίαν. Ἐπίσης ὁ ἐνώπιον συμβολαιογράφου ἐνεργούμενος πλειστηριασμός δὲν συνιστᾷ ἐμπορικὴν «ἐπιχείρησιν πλειστηριάσεως».

33.

Αἱ συνέπειαι τῆς ἐμπορικότητος πράξεώς τινος

Ἡ μέχρι τοῦδε καταβληθεῖσα προσπάθεια διὰ τὴν ὀριοθέτησιν τῆς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς, ἐναντι τῆς ἀστικῆς τοιαύτης, ἀπέβλεπεν εἰς τὸ ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς πράξεώς τινος ὡς ἐμπορικῆς ἔχει σοβαρωτάτας οὐσιαστικὰς, δικονομικὰς, φορολογικὰς καὶ ποινικὰς συνεπείας, ἄς δὲν συναντῶμεν ἐπὶ ἀστικῶν πράξεων. Εἰδικώτερον :

I. Οὐσιαστικαὶ συνέπειαι.

1. Ὁ χαρακτηρισμὸς πράξεώς τινος ὡς ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικῆς ἔχει ὡς συνέπειαν ὅτι ἐπ' αὐτῆς ἔχει ἐφαρμογὴν κυρίως τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον, συμπληρωματικῶς δὲ τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον.

2. Ἡ κατὰ σύνθεσιν ἐπάγγελμα ἀσκησις ἀντικειμενικῶς ἐμπορικῶν πράξεων, κατ' ἄρθρ. 1 Ε.Ν., προσπορίζει εἰς τὸν ἐνεργοῦντα αὐτὰς τὴν ιδιότητα τοῦ ἐμπόρου, ἣτις ιδιότης περαιτέρω ἐπιφέρει ἄλλας συνεπείας (κατωτ. § 44).

3. Ἐπὶ ἐμπορικῆς διὰ τὸν ὀφειλέτην συναλλαγῆς ἰσχύουν ὠρισμένοι βραχυπρόθεσμοι παραγραφαὶ τῆς κατ' αὐτοῦ ἀπαιτήσεως. Οὕτως ἐπὶ παραγγελίας, μεταφορᾶς, χερσαίας καὶ θαλασσίας, ἐπὶ ἀξιογράφων κλπ.

ἔχουмен παραγραφάς κατὰ πολὺ βραχυτέρας ἔναντι τῶν ἀστικῶν ἀπαιτήσεων (20ετῆς ἢ 5ετῆς, Α.Κ. 249, 250). Τοῦτο ἐπιβάλλει ἡ φύσις τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, ἀξιοῦντος ταχύτητα ἐκτελέσεως τῶν εἰς αὐτὸ ὑπαγομένων ἐνοχῶν.

4. Λόγω τῶν κινδύνων μέ τοὺς ὁποίους εἶναι συνυφασμένη ἡ ἄσκησις ἐμπορίας, ἡ ἱκανότης πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῆς πράξεως, εἰς τινας περιπτώσεις, κτᾶται κατόπιν τηρήσεως ὀρισμένων προϋποθέσεων, αἵτινες δὲν ἀπαιτοῦνται ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἀστικῆς πράξεως. Οὕτως ὁ κατὰ τὸ Ἄστικὸν Δίκαιον χειράφετος ἀνήλικος, διὰ τὴν ἐνεργήσῃ ἐγκύρως ἐμπορικὴν πρᾶξιν, δέον νὰ ἔχη, προηγουμένως, τὴν ἐπιμέλειαν κατ' ἄρθρ. 3 Ε.Ν. ἀδείας.

5. Διὰ τὴν μὴ ἐκπλήρωσιν ἐμπορικῆς ὀφειλῆς ὁ ἔμπορος ὑπόκειται εἰς προσωπικὴν κράτησιν (Πολ. Δικ. 732) καὶ δύναται νὰ κηρυχθῆ εἰς πτώχευσιν. Ἡ ἐμπορικότης δύναται νὰ εἶναι καὶ ὑποκειμενικῆ.

6. Αἱ ἐξ ἐμπορικῆς αἰτίας ἀπαιτήσεις τῶν ἐμπόρων κατ' ἀλλήλων εἶναι τοκοφόροι (ἄρθρ. 111 Εἰσ. Ν. Α. Κώδ.) ἀφ' ἧς ἡμέρας καταστοῦν ἀπαιτηταί, μὴ ἀπαιτουμένης ὀχλήσεως τοῦ ὀφειλέτου, ἥτις θὰ ἀπηρτίετο ἐπὶ ἀστικῶν χρεῶν (Α.Κ. 340, 345), Ἡ ἐμπορικότης δύναται νὰ εἶναι καὶ ὑποκειμενικῆ.

7. Ὅρθως διδάσκεται (Τσιριντάνης, Α' § 29, II, 2) ὅτι καὶ παρ' ἡμῖν ἐνδείκνυται ὅπως ἰσχύσῃ ἡ ἐν Γαλλίᾳ δόξα, καθ' ἣν ἐπὶ ἐμπορικῆς ἐνοχῆς μὲ πλείονας ὀφειλέτας, ἐν ἀμφιβολίᾳ, τεκμαίρεται ἡ εἰς ὀλόκληρον ἐνοχὴ καὶ τοῦτο κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἄρθρ. Α.Κ. 480, ὅπερ καθιεροῖ τὴν σύμμετρον εὐθύνην, ἀλλὰ δι' ἀστικά χρέη. Ἡ εἰς ὀλόκληρον εὐθύνη ἐμπεδώνει τὴν πίστιν, ἀσφάλειαν καὶ ταχύτητα εἰς τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς.

II. Δικονομικαὶ συνέπειαι.

1. Ἐπὶ δικῶν ἀφορωσῶν εἰς ἐμπορικὴν δικαιοπραξίαν ἰσχύει «ἡ δωσιδικία τοῦ ἐμπορικοῦ συναλλάγματος» (Πολ. Δικ. 22 §§ 4,7), καθ' ἣν ἀ γ ω γ ἡ δύναται νὰ ἐγερθῆ ὄχι μόνον ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς γενικῆς δωσιδικίας τοῦ ἐναγομένου ἢ τοῦ τόπου ἐκτελέσεως τῆς συμβάσεως, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τοῦ τόπου ἔνθα αὕτη κατηρτίσθη.

2. Ἐπὶ ἐμπορικῆς συναλλαγῆς τὸ δικαστήριον δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀπόδειξιν αὐτῆς καὶ διὰ μαρτύρων κατ' ἐκεῖνον τῶν διαδίκων δι' ὃν εἶναι ἐμπορικὴ ἢ διαφορὰ καὶ δὴ ἀνεξαρτήτως ποσοῦ (Πολ. Δικ. 304 § 1).

Αὐτὸς οὗτος ὁ Ε.Ν. (ἄρθρ. 49 καὶ 108) καθιστᾷ δυνατὴν τὴν καὶ διὰ μαρτύρων ἀπόδειξιν τῆς ἀφανοῦς ἐταιρείας καὶ τῆς ἐμπορικῆς πωλήσεως.

3. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἀστικάς ὑποθέσεις, ἐπὶ ἐμπορικῆς ὑποθέσεως τὸ δικαστήριον δύναται, κατ' αἴτησιν τοῦ νικῶντος διαδίκου,

νά κηρύξη τὴν ἐκδοθησομένην ἀπόφασιν προσωρινῶς ἐκτελεστήν (Πολ. Δικ. 186), μάλιστα δὲ ἐπὶ ἀξιογράφων τινῶν ὑποχρεοῦται πρὸς τοῦτο (Πολ. Δικ. 186α).

4. Ἐπὶ πάσης ἐμπορικῆς δίκης ἢ προθεσμία ἐκτελέσεως ἄρχεται τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς ἀποφάσεως, ἐπὶ δὲ συναλλαγματικῶν (ἢ ἐπιταγῶν) ἀμέσως μετ' αὐτὴν (Πολ. Δικ. 866 §§ 1 - 2).

5. Ἐπὶ ὑποθέσεων ἐκ συναλλαγματικῶν, ἐπιταγῶν καὶ γραμματίων εἰς διαταγὴν ἐφαρμοζόνται καὶ εἰδικαί ταχύταται διαδικασίαι (β.δ. 29/31 Δεκ. 1953).

6. Ἡ ἐμπορικὴ πρᾶξις διατηρεῖ τὸν τοιοῦτον χαρακτῆρα παρὰ τὴν βεβαίωσιν τῆς διὰ τελεσιδίκου δικαστικῆς ἀποφάσεως ἢ τὴν ἐκχώρησιν τῆς.

7. Μολονότι διὰ τοῦ ν. ΑΥΝΖ' /1887 κατηργήθησαν τὰ ἐμποροδικεῖα, τὰ δὲ πολιτικά δικαστήρια εἶναι ἀρμόδια πρὸς ἐκδίκασιν πάσης ἰδιωτικῆς διαφορᾶς, ἀστικῆς ἢ ἐμπορικῆς, ἐν τούτοις διὰ τὴν ἐκδίκασιν ἐμπορικῶν τινῶν διαφορῶν ἀποκλειστικῶς ἀρμόδια εἶναι ἄλλα δικαστήρια. Οὕτω τὰ χρηματιστηριακὰ δικαστήρια πρὸς ἐπίλυσιν τῶν μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν διαφορῶν (ἄρθρ. 18 ν.δ. 2/10 Νοεμβρ. 1923, ἄρθρ. 28 ν. 3632/28), τὰ δικαστήρια σημάτων κλπ. (ἀ.ν. 1998/39 ἄρθρ. 6 ἐπ.).

III. Ποινικαὶ καὶ φορολογικαὶ συνέπειαι.

1. Ὁρισμέναι ἐμπορικαὶ πράξεις, ἐνεργούμεναι κατὰ παράβασιν τοῦ νόμου, ἐπισύρουν ποινικὰς κυρώσεις. Οὕτως ὁ ἀθέμιτος ἀνταγωνισμὸς προϋποθέτων ἀνάπτυξιν ἐμπορικῆς κυρίως δραστηριότητος, κολάζεται ποινικῶς. Ὁ Ἀγορανομικὸς Κῶδιξ ἐφαρμόζεται μόνον ἐπὶ ἐμπορικῶν πράξεων,

2. Ἐπὶ ἐμπορικῶν πράξεων καὶ ἐγγράφων τὸ τέλος χαρτοσήμου εἶναι οὐσιωδῶς μικρότερον ἢ ἐπὶ ἀστικῶν συναλλαγῶν. Οὕτως αἱ ἐμπορικαὶ πράξεις ὑποβάλλονται εἰς τέλος χαρτοσήμου 1%, ἢ συναλλαγματικῆ καὶ τὸ γραμμάτιον εἰς διαταγὴν βαρύνονται μὲ χαρτόσημον 6‰, ἀδιαφόρως χρόνου λήξεως, ἐνῶ ἡ ἐπιταγὴ δὲν ὑπόκειται εἰς χαρτοσήμανσιν. Αἱ ἀστικαὶ συμβάσεις ἀντιθέτως, ὑπόκεινται εἰς τέλος ἐκ 3%.

IV. Λόγω τῶν σοβαρῶν συνεπειῶν, αἵτινες συνδέονται μὲ τὴν ἐμπορικότητα πράξεώς τινος, ὀρθῶς γίνεται δεκτὸν ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς πράξεώς τινος ὡς ἐμπορικῆς εἶναι ζήτημα νομικὸν καὶ μάλιστα δευτερεύον τῆς ἀξίως. Κατ' ἀκολουθίαν τούτου :

1. Ἐννομὸς τις σχέσις δὲν δύναται κατόπιν συμφωνίας τῶν ἐνδιαφερομένων νὰ χαρακτηρίζεται ἐμπορικὴ ἢ ἀστικῆ. Τὴν ἐμπορικότητα ἢ μὴ τῆς σχέσεως κρίνει ἐλευθέρως ὁ δικαστής, βάσει τῶν ὑπ' ὄψιν του θεθέντων πραγματικῶν περιστατικῶν, μὴ δεσμευόμενος ἐκ τοῦ διαφόρου τυχόν

χαρακτηρισμοῦ, ὃν δίδουν οἱ διάδικοι. Ἐν ἀμφιβολίᾳ, ὁμοῦ, οὗτος θὰ χαρακτηρίσῃ τὴν πρᾶξιν ὡς ἀστικὴν (Κ α ρ α β ᾶ ς § 36).

2. Ἡ ἐμπορικότης ἐξετάζεται αὐτεπαγγέλτως ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ, ἀκόμη καὶ ἂν δὲν προταθῇ ὑπὸ τινος τῶν διαδίκων.

3. Πάντως, ὁ ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ δοθεὶς χαρακτηρισμὸς συνιστᾷ κρίσιν περὶ νομικοῦ γεγονότος, θεμελιουμένην ἐπὶ τῶν δεκτῶν γενομένων πραγματικῶν περιστατικῶν. Ἐπομένως, κακὴ ἐκτίμησις τῶν πραγματικῶν περιστατικῶν καὶ ἐντεῦθεν ἐσφαλμένος χαρακτηρισμὸς σχέσεώς τινος ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ τῆς οὐσίας ὡς ἐμπορικῆς ἢ μὴ ὑπόκειται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Ἀρείου Πάγου.

34.

Ίκανότης πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων

I. Ἡ ἐμπορικὴ ἰκανότης παρουσιάζεται εἴτε ὡς ἰκανότης πρὸς ἐνέργειαν μεμονωμένων ἐμπορικῶν πράξεων—περὶ ἧς καὶ μόνον, ἐνταῦθα, ὁ λόγος—εἴτε ὡς ἰκανότης πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου, περὶ ἧς γενήσεται εἰδικὸς λόγος κατωτέρω εἰς τὰ περὶ ἐμπόρων (§ 41). Πενιχραὶ εἶναι αἱ διατάξεις τῆς ἐμπορικῆς νομοθεσίας περὶ τῆς ἰκανότητος πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων—ὡς καὶ περὶ τῆς ἐμπορικῆς ἰκανότητος ἐν γένει—τούτου δ' ἕνεκα γίνεται δεκτὸν ὅτι αὕτη διέπεται βασικῶς ὑπὸ τῶν περὶ δικαιοπρακτικῆς ἰκανότητος ἐν γένει διατάξεων τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, ἐφ' ὅσον αὗται δὲν τροποποιοῦνται δι' εἰδικῆς ρυθμίσεως τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου. Εἰδικώτερον, ὁ κατ' ἄρθρ. 127 Α.Κ. ἰκανὸς πρὸς τὸ δικαιοπρακεῖν εἶναι ἰκανὸς καὶ πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων. Ὁ δὲ κατ' Α.Κ. ἀνίκανος ἢ περιορισμένης ἰκανότητος εἶναι καὶ τοιοῦτος πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων. Ἐν ὄψει τούτων, ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα τὰ ἀπεριοριστῶς ἢ περιορισμένως ἀνίκανα πρὸς τὸ δικαιοπρακεῖν, παρατηροῦμεν τὰ ἀκόλουθα :

α) Οἱ τελοῦντες ὑπὸ δικαστικὴν ἢ νόμιμον ἀπαγόρευσιν εἶναι ἀπολύτως ἀνίκανοι πρὸς τὸ δικαιοπρακεῖν ἐν γένει (Α.Κ. 128, 1693, 1700 § 2) καὶ συνεπῶς, κατὰ μείζονα λόγον, ἀπολύτως ἀνίκανοι πρὸς ἐνέργειαν οἰασδήποτε ἐμπορικῆς πράξεως. Ἀλλὰ καὶ ὁ μὴ τελῶν ὑπὸ ἀπαγόρευσιν πλήττεται μὲ τὴν αὐτὴν ἀνικανότητα πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων, ἐὰν καθ' ὃν χρόνον δηλοῖ τὴν βούλησίν του δὲν ἔχῃ συνειδήσιν τῶν πραττομένων ἢ ἕνεκα πνευματικῆς νόσου στερεῖται τῆς χρήσεως τοῦ λογικοῦ (Α.Κ. 131).

β) Ὁ ὑπὸ δικαστικῆν ἀντίληψιν τελῶν, εἴτε λόγῳ ἀσωτείας εἴτε λόγῳ διαφορουμένων φρενῶν (Α.Κ. 1705), κατ' ἄλλους μὲν εἶναι ἀνίκανος πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων, ἔστω καὶ συναινοῦντος τοῦ ἀντιλήπτορος ('Α ν α σ τ α σ ι ἄ δ η ς , I, § 43), ἐνῶ κατ' ἄλλους εἶναι ἰκανὸς πρὸς ἐμπορικὴν δικαιοπραξίαν, κατ' ἀρχὴν μὲν μόνος, τῇ συναινέσει δὲ τοῦ ἀντιλήπτορος εἰς τὰ θέματα τοῦ Α.Κ. 1707 (Κ α ρ α β ἄ ς § 37. H a m e l - L a g a r d e, I, § 353). Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἄποψιν ὑφίσταται πλήρης ἀνικανότης πρὸς ἀνάληψιν ὑποχρεώσεως ἐκ συναλλαγματοῦ, γραμματίου εἰς διαταγὴν καὶ ἐπιταγῆς (ν. 5325 /32 ἄρθρ. 79, 89 καὶ ν. 5960 /33 ἄρθρ. 59), ὅπερ, διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ λόγου, δεόν νά ἐπεκταθῆ εἰς τὴν εἰς διαταγὴν φορτωτικὴν, τὰ ἀποθετήρια καὶ ἐνεχυρόγραφα τῶν Γενικῶν Ἀποθηκῶν.

γ) Ὁ πτωχεύσας καὶ μὴ ἀποκατασταθεὶς, ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς κηρυκτοῦσης τὴν πτώχευσιν ἀποφάσεως, πλήττεται μὲ ἐιδικὴν ἀνικανότητα πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν ἢ ἀστικῶν πράξεων, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῆς π τ ω χ ε υ τ ι κ ῆ ς περιουσίας (ἄρθρ. 2 § 4 ἀ.ν. 635/37). Κατὰ τὰ λοιπὰ ὁ πτωχεύσας εἶναι ἰκανὸς πρὸς τὸ δικαιοπρακτεῖν.

δ) Ὁ ἀ ν ῆ λ ι κ ο ς, μολοντί ἔχει περιορισμένην κατὰ τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον ἰκανότητα, εἶναι ἀπολύτως ἀνίκανος πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων. Ἡ ἀνικανότης αὕτη, ἥτις προβλέπεται εἰς τὰ ἄρθρ. 2 καὶ 3 Ε.Ν., ἀποβλέπει εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἀνηλικίου ἀπὸ τὰς περιπετείας, εἰς ἃς δύναται νά ἐμπλακῆ ἀποδιδόμενος εἰς ἐμπορικὴν συναλλαγὴν—μὲ τὰς ἐντεθῆεν σοβαρὰς δι' αὐτὸν συνεπειάς (ἀνωτ. § 33). Ἐν τούτοις, ὁ ἀνήλικος δύναται νά ἀποκτήσῃ ἰκανότητα πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων ἐφ' ὅσον τηρηθοῦν αἱ προϋποθέσεις τῶν ἄρθρων 2 καὶ 3 τοῦ Ε.Ν.

II. Ἡ κατὰ νόμον δυνατότης ἄρσεως τῆς ἀνικανότητος τοῦ ἀνηλικίου πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων.

Ἐκ τῶν συνδεδασμένων διατάξεων τῶν ἄρθρων 2 καὶ 3 Ε.Ν. προκύπτει ὅτι αἱ προϋποθέσεις ὑφ' ἃς ὁ ἀνήλικος καθίσταται ἰκανὸς πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων εἶναι αἱ ἐξῆς, οὐσιαστικαὶ καὶ τυπικαὶ :

1. Ἡ λ ι κ ι ἄ 18 ἐ τ ῶ ν, συμπληρωμένη. Ὁ νόμος ἀπαιτεῖ ἀντικειμενικὸν ἐχέγγυον ὠριμότητος, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὴν διὰ χειραφεσίας κατὰ τὸν Α.Κ. δυναμένην νά ἐπέλθῃ βελτιώσιν τῆς νομικῆς καταστάσεως τοῦ ἀνηλικίου.

2. Χ ε ι ρ α φ ε σ ι ἄ, παρεχομένη κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 1667 - 1669 Α.Κ. Ἡ χειραφεσία ὑποδηλοῖ ἀναγνώρισιν εἰς τὸν ἀνήλικον ὠριμότητος αὐτοῦ πρὸς τὸ συναλλάττεσθαι.

3. Ἐγγράφος ἄδεια πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων Εἰδικώτερον :

α) Ἡ ἄδεια, ἣτις πρέπει νὰ ἔχη δοθῆ π ρ ὀ τῆς ἐνεργείας τῆς ἐμπορικῆς πράξεως, παρέχεται ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ ἀνηλίκου. Ἐν περιπτώσει, ὅμως, θανάτου ἢ ἀπαγορεύσεως (δικαστικῆς ἢ νομίμου) ἢ ἀπουσίας τοῦ πατρὸς (ὅφ' ἦν νοητέον τὴν ἀφάνειαν, τὴν ἐκπτώσιν, τὴν ἀδυναμίαν ἀσκήσεως τῆς πατρικῆς ἐξουσίας), τὴν ἄδειαν παρέχει ἢ μήτηρ. Ἐν ἠλλείψει ἢ ἀδυναμίας τῆς μητρὸς αὐτὴ παρέχεται ὑπὸ τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου, οὗτινος τὸ διάσκεμμα ἐπικυροῦται ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου. Εἰς τὴν περίπτωσιν ἐξωγάμου τέκνου μὴ νομιμοποιηθέντος ἢ μὴ ἐκουσίως ἀναγνωρισθέντος ἢ ἄδεια χορηγεῖται ὑπὸ τῆς μητρὸς, ἥς μὴ ὑπαρχούσης παρέχει ταύτην ὁ εἰρηνοδίκης, ἀναπληρῶν ἐν προκειμένῳ τὸ συγγενικὸν συμβούλιον.

β) Ἡ ἄδεια δεόν νὰ χορηγητῆ ἐ γ γ ρ ᾶ φ ω ς, ἔστω καὶ δι' ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου. Ὁ τύπος οὗτος εἶναι συστατικὸς τῆς ἀδείας. Ἡ ἄδεια δὲν δύναται νὰ δοθῆ μετὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς πράξεως, ἔστω ἐγγράφως ἢ προφορικῶς ἢ σιωπηρῶς παρεχομένης, διὰ τῆς ἀνοχῆς ἀσκήσεως ἐμπορικῶν πράξεων ὑπὸ τοῦ ἀνηλίκου. Ἡ ἄδεια δεόν νὰ εἶναι ρητὴ καὶ δύναται ν' ἀναφέρεται εἰς ἐνέργειαν εἴτε ὠρισμένων ἐμπορικῶν πράξεων εἴτε, γενικῶς, ἐμπορικῶν πράξεων.

γ) Ἡ ὑπὸ τοῦ πατρὸς κλπ. χορήγησις ἢ μὴ τῆς ἀδείας ἐναπόκειται εἰς τὴν κρίσιν αὐτοῦ. Ὁ νόμος ἐπαφίεται εἰς τὴν διακριτικὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρὸς κλπ., τὴν δὲ ἄρνησίν του δὲν δύναται ν' ἀναπληρώσῃ δικαστικὴ ἀπόφασις. Ἄρα, ἡ ἐξουσία του εἶναι εὐρυτάτη, μὴ ὑποκειμένη εἰς νόμιμον ἢ δικαστικὸν ἔλεγχον καὶ περιορισμοὺς (Ἀντίθετοι Η α m e l · L a g a r d e, I, § 348).

δ) Ἡ χορηγηθεῖσα ἄδεια δύναται ν' ἀνακληθῆ κατὰ πάντα χρόνον. Ἡ ἀνάκλησις δύναται νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἐμμέσως σὺν τῇ ἀνακλήσει τῆς χειραφεσίας.

Γίνεται δεκτὸν ὅτι ἡ ἀνάκλησις δὲν ἀπόκειται εἰς τὴν ἀπόλυτον διακριτικὴν εὐχέρειαν τοῦ παρασχόντος, ἀλλ' ὅτι ὁ ἀνήλικος δύναται νὰ προσβάλλῃ δικαστικῶς τὴν ἀκύρωσιν, ἰδίως ἐν συνδρομῇ τῶν προϋποθέσεων τοῦ ἄρθρου 281 Α.Κ., περὶ καταχρήσεως δικαιώματος.

Ἡ ἀνάκλησις ἀναπτύσσει ἀποτελέσματα ἀ π ὀ τ ῆ ς δ η μ ο σ ι ε ὐ σ ε ω ς (ἄρθρ. 2 Ε.Ν.), μὴ παραβλαπτομένου τοῦ κύρους τῶν ἐν τῷ μεταξύ ἐνεργηθεισῶν ὑπὸ τοῦ ἀνηλίκου ἐμπορικῶν πράξεων, οὐδὲ ἐπηρεαζομένων τῶν ὑπὸ ἐκτέλεσιν πράξεων αὐτοῦ.

4. Δ η μ ο σ ί ε υ σ ι ς τοῦ ἐγγράφου δι' οὗ παρέχεται ἡ ἄδεια εἰς τὸ Πρωτοδικεῖον τοῦ τόπου ἐνθα ὁ ἀνήλικος πρόκειται νὰ ἐνεργήσῃ ἐμπορικὰς πράξεις καὶ τοιχοκόλλησις αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ Πρωτοδικεῖον.

Αἱ διατυπώσεις αὐταὶ ἀποβλέπουν ὅπως ἡ παρασχεθεῖσα ἄδεια καταστῆ εὐκολώτερον γνωστὴ εἰς τοὺς τρίτους, μεθ' ὧν πιθανὸν ὁ ἀνήλικος θὰ συμβληθῆ ἐμπορικῶς. Ἐν μὴ συνδρομῇ ἁπασῶν τῶν ὡς ἄνω προϋποθέσεων δὲν σίρεται ἡ ἀνικανότης τοῦ ἀνήλικου πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων.

III. Ἀποτελέσματα τῆς χορηγηθείσης ἀδείας.

Ὁ τυχὼν ἀδείας ἀνήλικος ἀποκτᾷ ἰκανότητα πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων (ἔτι δὲ νὰ γίνῃ ἑτερόρρυθμος ἑταῖρος ἢ ν' ἀναλάβῃ μετοχὰς ἀνωνύμου ἑταιρείας), ἐφ' ὅσον αὐταὶ εἶναι σύμφωνοι πρὸς τοὺς ὄρους καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς. Ὡς πρὸς τὰς πράξεις αὐτὰς ὁ ἀνήλικος ἐξομοιοῦται πλήρως πρὸς τὸν ἐνήλικον, ὑποκείμενος καὶ εἰς τὰς συνεπείας τῆς ἐμπορικότητος, π λ ἢ ν τοῦ ὅτι δὲν δύναται ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα, ἐφ' ὅσον δὲν ἐχορηγήθῃ ἄδεια διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου. Ὁ μὴ ἔμπορος ἀνήλικος, ὁ τυχὼν ἀδείας πρὸς ἐνέργειαν μεμονωμένων ἐμπορικῶν πράξεων, δὲν δύναται νὰ ἐκποιῇ ἢ νὰ ὑποθηκεύῃ ἀκίνητον πρὸς πορισμὸν χρημάτων διὰ τὴν ἄσκησιν τῶν ἐπιτραπειῶν αὐτῶ ἐμπορικῶν πράξεων. Τοῦτο ἐπιτρέπεται μόνον ἐφ' ὅσον τηρηθῶν αἱ προϋποθέσεις τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου (Α.Κ. 1678 § 5). Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἄγεται τις κατ' ἐπιχειρήμα ἐξ ἀντιδιαστολῆς πρὸς τὸ ἄρθρ. 6 Ε.Ν., καθ' ὅσον τοῦτο διὰ μὲν τὴν ὑποθήκευσιν ἀπαιτεῖ ἰδιότητα ἐμπόρου, τὴν δὲ ἀπαλλοτριώσιν ὑπὸ ἀνήλικου ἐμπόρου ἐπιτρέπει μόνον ἐν συνδρομῇ τῶν διατυπώσεων τοῦ Α.Κ., ὅπερ κατὰ μείζονα λόγον ἰσχύει καὶ ἐνταῦθα. (Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς Α' § 40, IV. Κ α ρ α β ᾶ ς § 37).

IV. Συνέπειαι ἐν μὴ πληρώσει νομίμων διατυπώσεων.

1. Ὡς πρὸς τὰς πράξεις τοῦ ἀνήλικου, τὰς γενομένας ἐν μὴ τηρήσει τῶν ὡς ἄνω διατυπώσεων, ἐλλείπει ἡ ἰδιότης τῆς ἐμπορικότητος. Δοθέντος ὅτι ἡ ἐμπορικότης ἀνάγεται εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν, τὴν ἔλλειψιν αὐτῆς δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ ὁ ἀνήλικος, ὁ μετ' αὐτοῦ συμβληθεὶς καὶ πᾶς ἔχων ἔννομον συμφέρον, τῆς ρητῆς ἢ σιωπηρᾶς βουλῆσεως τούτων μὴ οὔσης ἰκανῆς ὅπως προσπορίσῃ τὴν ἐμπορικότητα. Περί τούτου οὐδεμία διατυπῶται ἀντίρρησις.

2. Ποίαν, ὅμως, ἐν γένει νομικὴν ἀξίαν ἔχουν αἱ πράξεις του; Ἐν προκειμένῳ ἐδιδάχθησαν τρεῖς ἀπόψεις :

α) Κατὰ τινάς, ἐπέρχεται ἁ π ὄ λ υ τ ο ς ἀκυρότης τῆς πράξεως τοῦ ἀνήλικου, ὅστις δὲν ἐτήρησε τὰς διατυπώσεις τοῦ ἄρθρου 3 Ε.Ν. (Κ α ρ α β ᾶ ς § 37). Κατ' αὐτὴν δὲν ἐφαρμόζονται τὰ ἄρθρ. 135, 137 Α.Κ.

β) Κατ' ἄλλην ἄποψιν, ἀκολουθουμένην ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῶν συγγραφέων, ἡ ἐν προκειμένῳ ἀκυρότης εἶναι σχετικὴ ὑπὲρ τοῦ ἀνηλίκου καὶ τῶν κληρονόμων τοῦ (Δελούκας § 115. Hamel-Lagarde, I, § 350), δυναμένη νὰ ἀρθῆ, ρητῶς ἢ σιωπηρῶς, μετὰ τὴν ἐνηλικίωσίν του, Ἐν ἀκυρώσει, κατ' αἴτησιν τοῦ ἀνηλίκου ἢ τῶν καθολικῶν διαδόχων του, τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργηθεισῶν πράξεων παραμένει οὐχ ἤττον ἀκεραία ἢ ἀστικὴ τῶν εὐθύνῃ εἰς ἀπόδοσιν τοῦ περιελθόντος αὐτοῖς, κατὰ τὰς διατάξεις περὶ ἀδικοιολογήτου πλουτισμοῦ (Α.Κ. 904). Τὸ ἄρθρ. 137 Α.Κ. ἐφαρμόζεται ἐν προκειμένῳ.

γ) Κατ' ἄλλην, μέσην, γνώμην, ἐξεταστέον πρῶτον κατὰ πόσον ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνηλίκου δύναται νὰ θεωρηθῆ, κατὰ μετατροπὴν, ὡς πράξις τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου (Α.Κ. 182) καὶ δεύτερον, ἐὰν ἡ ἀστικὴ αὕτη πράξις εἶναι κατὰ τὰς περιστάσεις σχετικῶς ἢ ἀπολύτως ἄκυρος, κατὰ τοὺς ὁρισμούς τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου (Ἀναστασιάδης, I, § 47).

35.

Ἡ ἀπόδειξις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων

I. Ἡ ταχύτης μὲ τὴν ὁποίαν καταρτίζονται αἱ ἐμπορικαὶ πράξεις ἐπιβάλλει ὅπως εἶναι εὐχερῆς καὶ ταχεῖα ἡ ἀπόδειξις καὶ ἐκδίκασις αὐτῶν.

Τούτου ἔνεκα ὁ Ε.Ν. ὁτὲ μὲν ἀπομακρύνεται τῶν περιορισμῶν, οὓς ἐπιβάλλει ἡ Πολιτικὴ Δικονομία, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν μαρτύρων, ὁτὲ δὲ ἀναγνωρίζει καὶ ἀποδεικτικὰ μέσα, ἀγνοούμενα ὑπὸ τοῦ κοινοῦ δικαίου.

Οἱ περὶ ἀποδείξεως κανόνες οἱ ἐφαρμοζόμενοι εἰς τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς διατυπῶνται βασικῶς εἰς τὸ ἄρθρ. 108 Ε.Ν. ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἄρθρα 252, 304, 408 τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας. Καὶ ναὶ μὲν τὸ ἄρθρ. 108 Ε.Ν. εὐρίσκεται εἰς τὸ κεφάλαιον «περὶ ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως», γίνεταί, ὁμως, δεκτὸν ὅτι τοῦτο ἀφορᾷ εἰς πᾶσαν ἐμπορικὴν δικαιοπραξίαν (Escarot, Manuel de Droit Commercial, 1948, § 966. Καραβᾶς § 228). Ἐκτὸς τούτων, εἰδικαὶ διατάξεις θεσπίζουν καὶ ἄλλα ἀποδεικτικὰ μέσα εἰς τὰς ναυτιλιακὰς καὶ χρηματιστηριακὰς διαφορὰς. Οἱ ἐν προκειμένῳ ἰσχύοντες κανόνες καὶ τὰ ἀποδεικτικὰ μέσα ἐφαρμόζονται μόνον κατ' ἐκείνου δι' ὃν εἶναι ἐμπορικὴ ἢ διαφορά. Τοῦτο ἔχει πρακτικὴν σημασίαν ἐπὶ τῶν λεγομένων ἑτερομερῶς ἢ μικτῶν ἐμπορικῶν συμβάσεων.

Σημειοῦμεν τὰ ἀποδεικτικὰ μέσα ἅτινα παρουσιάζουν ἰδιορρυθμίαν διὰ τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον :

II. Οἱ μάρτυρες.

Συμφώνως πρὸς τὰ ἄρθρα 108 Ε.Ν. καὶ 304 § 1 Πολ. Δικ., εἰς ὑποθέσεις ἀφορώσας εἰς τὸ ἐμπόριον, τὸ παραδεκτὸν τῆς διὰ μαρτύρων ἀποδείξεως ἤρτηται ἐκ τῆς κρίσεως τοῦ δικαστοῦ. Παρὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον περιορισμὸν γίνεται εὐρυτάτη χρῆσις τοῦ ἐμμετάρτου μέσου εἰς τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς καὶ δὴ ἀδιαφόρως ἂν τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς εἶναι μείζον τῶν 500 δρχ. ἢ ἂν ἀφορᾷ εἰς ἀπόδειξιν ἐναντίον τοῦ περιεχομένου ἐγγράφου τινός, ὅπερ δὲν ἀπαιτεῖται ὡς τυπικὸν στοιχεῖον τοῦ κύρους τῆς συμβάσεως (περὶ οὗ ὅμως ὑπάρχει ἀμφισβήτησις) ἢ συμφωνίας μὴ περιεχομένης μὲν ἐν τῷ ἐγγράφῳ, ἀλλὰ συμπληρούσης αὐτό. Ὄταν τὸ ἀντικείμενον τῆς διαφορᾶς εἶναι ἔλασσον τῶν 500 δρχ. ὁ δικαστὴς ὑποχρεοῦται νὰ δεχθῇ τὴν διὰ μαρτύρων ἀπόδειξιν. Τοῦτο, ὅμως, ὑπὸ τὴν ρητὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὁ νόμος δὲν ἀπαιτεῖ ὅπως σύμβασις καταρτίζεται ἐγγράφως, ὡς λ.χ. ἡ ἀσφαλιστικὴ σύμβασις (Ε.Ν. 192).

Τὸ ἐπιτρεπτόν τῆς διὰ μαρτύρων ἀποδείξεως εἰς τὰς ἐμπορικὰς διαφορὰς ἐπάγεται τὸ συγχωρητόν τῆς χρήσεως δικαστικῶν τεκμηριῶν. Ὁ δικαστὴς, σταθμίζων τὰ πραγματικὰ περιστατικὰ τῆς ὑποθέσεως, μορφώνει οὐσιαστικὴν περὶ αὐτῆς γνώμην.

Ἐν τούτοις, ἐὰν εἶναι ἀληθές ὅτι πᾶσα ἐμπορικὴ πρᾶξις δύναται νὰ ἀποδειχθῇ διὰ μαρτύρων ἢ δικαστικῶν τεκμηριῶν, εἰς σημαντικὰς συναλλαγὰς, ὡς εἶναι λ.χ. αἱ πλείσται τῶν τραπεζιτικῶν πιστωτικῶν ἐργασιῶν, ἔχοντες τυποποιημένα ἐγγραφα, ρυθμίζοντα λεπτομερῶς τὰς ὑπὸ κατάρτισιν δικαιοπραξίας. Ἄλλοτε πάλιν ὁ Ε.Ν. ἐπιβάλλει τὴν χρῆσιν ἐγγράφου.

III. Τὰ ἐγγραφα.

Μολονότι, κατ' ἀρχὴν, αἱ δικαιοπραξίαι τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου καταρτίζονται ἀ τ ὕ π ω ς, ἀρχὴ ἱκανοποιούσα τὴν ἀνάγκην ταχύτητος μετὴν ὁποῖαν καταρτίζονται αἱ ἐμπορικαὶ συναλλαγαί, οὐχ' ἦττον ὁ νομοθέτης, πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἐτέρας ἐπιδιώξεως τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, ἦτοι τῆς ἀσφαλείας ἀπὸ ἀπερισκέπτους ἢ βεβιασμένας δικαιοπραξίας καὶ πρὸς ἀποφυγὴν ἀμφισβητήσεων, κατ' ἐξ αἰ ρ ε σ ι ν, ἀνατρέχει εἰς τὸν τυ π ι σ μ ὀ ν, ἀξιῶν ἐγγραφον.

Εἰδικώτερον :

1. Κατ' ἄρθρ. 409 Πολ. Δικ., διὰ νὰ ἔχη κύρος ἰδιωτικῶν ἐγγραφον ἀπαιτεῖται ἡ ὑπογραφή ὄλων ἐκείνων, οἵτινες ὑπεχρεώθησαν δι' αὐτοῦ.

Παρέκκλισις ἀπὸ τῆς βασικῆς ταύτης ἀρχῆς ὑφίσταται προκειμένου :

α) Περὶ ἐμπορικῶν βιβλίων, ἅτινα εἶναι μὲν κατὰ νόμον ἔ γ γ ρ α φ α (Πολ. Δικ. 408 § 1), ἀποδεικνύουν δὲ καὶ ἄνευ ὑπογραφῆς τοῦ τηρουντος αὐτά,

β) Περί ἀνωνύμων τίτλων, ἐκδοδομένων εἰς μέγαν ἀριθμὸν (Α.Κ. 163), ὅτε τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφὴν ὑποκαθιστᾷ ἢ διὰ μηχανικοῦ μέσου ἀποτύπωσις αὐτῆς, π.χ. μετοχαί, ὁμολογίαι.

γ) Περί χρηματιστηριακοῦ δικαστηρίου, ὅπερ δύναται νὰ παραδεχθῇ ἔγγραφον ἰδιοχείρως μὲν γραφὴν ὑπὸ τοῦ καθ' οὐ ἀντιτάσσεται, ἔστω, ὅμως, καὶ ἂν δὲν φέρῃ τὴν ὑπογραφὴν του.

Τὸ ἔγγραφον, κατ' ἀρχήν, ἀποδεικνύει κατὰ τοῦ συντάξαντος αὐτό, ὅτι ἐρ δὲ τοῦ ἐκδιδόντος ὅταν πρόκειται περὶ ἐμπορικῶν βιβλίων (Πολ. Δικ. 415 καὶ κατωτ. §§ 49 - 54).

Ἐγγραφον μὴ φέρον «βεβαίαν χρονολογίαν» (Πολ. Δικ. 413) θεωρεῖται ἔναντι τῶν τρίτων ὡς ἄνευ χρονολογίας. Παρέκκλισις ὑφίσταται προκειμένου περὶ ἀξιογράφων τινῶν, αἱ εἰς τὰ ὅποια περικλειόμενα δικαιопραξία θεωροῦνται καὶ ἔναντι τρίτων ὡς ἔχουσαι βεβαίαν χρονολογίαν, ὡς λ.χ. ἡ συναλλαγματικὴ, ἡ ἐπιταγή, τὸ ἀσφαλιστήριο.

2. Ἀφήνοντες κατὰ μέρος τὰ τῆς ἀποδεικτικῆς δυνάμεως τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων—ἅτινα θὰ ἐξετασθοῦν κατωτέρω εἰς τὸ Β' Κεφάλαιον περὶ τοῦ Δικαίου τῶν Ἐμπόρων § § 49 - 54—περιοριζόμεθα, ἐνταῦθα, εἰς τὴν ἐξ ἐπόψεως ἐμπορικῶν συναλλαγῶν ἀποδεικτικὴν δυνάμιν τῶν τριῶν κατηγοριῶν ἐγγράφων, ἧτοι τῶν ἀποδεικτικῶν, τῶν συστατικῶν ἐγγράφων καὶ τῶν ἀξιογράφων, ἅτινα ἐνίοτε ὁ νομοθέτης ἀπαιτεῖ.

α') Ἐγγράφα ἀποδεικτικά. Ὅσακις, κατὰ παρέκκλισιν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀτύπου τῶν ἐμπορικῶν δικαιопραξιῶν, ὁ νόμος ἀπαιτεῖ ἔγγραφον, ἐν μὴ συντάξει αὐτοῦ ἢ ἔννομος σχέσις (ἢ τὸ δικαίωμα) ὑφίσταται παρ' ὄλον τοῦτο καὶ παράγει ἀποτελέσματα, δυναμὲν ν' ἀποδειχθῇ ὑπὸ τῶν συμβληθέντων, διὰ παντός ἄλλου ἀποδεικτικοῦ μέσου πλὴν μαρτύρων καὶ τεκμηρίων.

Οὕτως ἐπιτρέπεται ἢ δι' ὄρκου ἢ ὁμολογίας ἀπόδειξις τῆς συμβάσεως ἀσφαλίσεως καίτοι δὲν ὑπάρχει ἀσφαλιστήριο, τῆς συμβάσεως μεταφορᾶς πραγμάτων ἔστω καὶ ἂν δὲν ἐξεδόθη φορτωτικὴ, τῆς συμβάσεως ναυλώσεως καίτοι δὲν συντεταγῇ ναυλοσύμφωνον, ἀποκλειομένων τῶν μαρτύρων ἐκτός ἂν ὑπάρχῃ ἀρχὴ ἐγγράφου ἀποδείξεως (Πολ. Δικ. 304 § 3). Πάντως, ὅσακις ὁ νόμος ἀπαιτεῖ τὸν ἔγγραφον τύπον, ἄνευ ἄλλης εἰδικεύσεως, τὴν λειτουργίαν ταύτην θέλει ὅπως πληροῖ τὸ ἔγγραφον.

β') Ἐγγράφα συστατικά. Ἄλλοτε πάλιν ὁ νομοθέτης, παρεκκλίνων τῆς γενικῆς ἀρχῆς τοῦ ἀτύπου, ἀξιοῖ ὅπως τὸ ἔγγραφον, περιβαλλόμενον πανηγυρικὸν τύπον, πληροῖ σοβαρωτέραν ἢ προηγουμένου λειτουργίαν. Τὸ ἔγγραφον δὲν ἀποδεικνύει ἀπλῶς ἀλλὰ συνιστᾷ τὸ δικαίωμα, ὅπερ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ τοῦ ἐγγράφου, ἢ δὲ ἀκυρότης θίγῃ ὀλόκληρον τὴν δικαιопραξίαν. Ἄλλ' ὅμως τὸ δικαστήριο δύναται

νά ἐπιτρέψη τὸ ἐμμάρτυρον μέσον καὶ νά ἐπιβάλλῃ ὄρκον πρὸς ἀπόδειξιν τῆς καταστροφῆς ἢ ἀπωλείας τοῦ συνταχθέντος ἐγγράφου, ἔτι δὲ πρὸς διασάφησιν ἀμφιβόλων ἢ διφορουμένων σημείων τοῦ ἐγγράφου νά ἐπιτρέψη τὸ ἐμμάρτυρον μέσον κατὰ τοῦ ἐπικαλουμένου αὐτοῦ.

Οὕτως ἐκ τῶν συστατικῶν ἐγγράφων τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου σημειοῦμεν : Τὰ καταστατικά τῶν ἀνωνύμων ἑταιρειῶν καὶ τῶν ἑταιρειῶν περιορισμένης εὐθύνης, τὸ ἔγγραφον δι' οὗ συνιστᾶται ναυτικὴ ὑποθήκη, ἀπλῆ ἢ προτιμωμένη, μεταβιβάζεται ἢ κυριότης τοῦ πλοίου.

γ) Ἀξιόγραφα (πιστωτικοὶ τίτλοι, χρηματόγραφα).

Τὸ ἔγγραφον, ὅμως, τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον δὲν χρησιμοποιεῖ μόνον διὰ τὴν ἀποδεικτικὴν καὶ συστατικὴν λειτουργίαν του. Συνηθέστατα τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον προσφεύγει εἰς τὴν χρησιμοποίησιν ἐγγράφων τινῶν, τῶν ἀξιογράφων, χαρακτηριστικῶν τῶν ὁποίων εἶναι ὅτι τὸ δικαίωμα ἢ ἡ ἔννομος σχέσις δὲν ἀποδεικνύεται ἢ συνιστᾶται ἀπλῶς διὰ τοῦ ἐγγράφου, ἀλλ' ἐνσωματοῦται εἰς αὐτό, ὅπερ ἀποκτᾷ οὕτω αὐτοτελῆ περιουσιακὴν ἀξίαν, δὲν δύναται δὲ νά ἀσκηθῇ ἢ μεταβιβασθῇ ἄνευ τῆς κατοχῆς τοῦ ἐγγράφου. Ὁ ὀφειλέτης τοῦ ἀξιογράφου εὐθύνεται μόνον ὑφ' οὗς ὄρους ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἐδεδεσμεύθη, ἐφ' ὅσον ἐτηρήθησαν τὰ ἐν τῷ νόμῳ καθοριζόμενα τυπικὰ στοιχεῖα.

Ἡ ἀποδεικτικὴ λειτουργία τοῦ ἀξιογράφου εἶναι πλέον ἐντεταμένη ἢ προηγουμένως (α', β'). Ἡ κατοχὴ τοῦ ἀξιογράφου, ὑφ' οὗς ὄρους ὀρίζει ὁ νόμος, ἀποδεικνύει ἄνευ ἐτέρου τὸ ἐν αὐτῷ δικαίωμα, εἰς βαθμὸν ὥστε νά ἀπαγορεύεται ἡ προσφυγὴ εἰς ἐκτὸς τοῦ ἀξιογράφου ἀποδεικτικά μέσα. Ἡ ἀπόδειξις τῆς ἐγκύρου καταρτίσεως τοῦ ἀξιογράφου ἀπαγορεύεται νά γίνῃ ἄλλως ἢ διὰ τῆς προσκομίσεως αὐτοῦ ἐπὶ δικαστηρίου, σὺν τῇ συζητήσῃ τῆς ἀγωγῆς, ἄλλως αὕτη ἀπορρίπτεται ἄνευ ἐτέρου. Λόγῳ ὀρισμένων, οὐσιαστικῶν καὶ δικονομικῶν πλεονεκτημάτων, ἅτινα ὁ νόμος ἔχει ἀπονεῖμει εἰς τὰ ἀξιογραφα, ταῦτα σήμερον παριστοῦν τὸ μέγιστον μέρος τῶν ἐνοχικῶν ἀπαιτήσεων. Εἰς τὰ ἀξιογραφα ἀνήκουν ἡ συναλλαγματικὴ, τὸ γραμματίον εἰς διαταγὴν, ἡ ἐπιταγὴ, ἡ ὁμολογία, ἡ μετοχὴ, ἡ φορτωτικὴ, τὸ ἀποθετήριον τῶν Γενικῶν Ἀποθηκῶν κλπ.

IV. Τιμολόγιον ἀποδεγεμένον.

Τὸ τιμολόγιον εἶναι καὶ τοῦτο ἔγγραφον ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ πωλητοῦ καὶ περιέχον τοὺς κυριωτέρους ὄρους τῆς συμβάσεως, ἣν κατήρτισεν ὁ ἐκδότης αὐτοῦ.

Κατ' ἄρθρ. 108 Ε.Ν. τὸ τιμολόγιον ἀποδεικνύει ὑπὲρ τοῦ πωλητοῦ μόνον ἐφ' ὅσον εἶναι ἀποδεγεμένον, ἄλλως πρόκειται περὶ ἐγγράφου ἔχοντος ἀξίαν ἐξωδίκου ὁμολογίας ὑπὲρ τοῦ ἀγοραστοῦ.

Ἡ ἀποδοχὴ τοῦ τιμολογίου συντελεῖται ρητῶς ἢ σιωπηρῶς, ὡς λ.χ. ἢ ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ διάθεσις τῶν ἐμπορευμάτων εἰς τρίτον ἢ ἢ ἀνεπιφύλακτος παραλαβὴ αὐτῶν.

Τὸ τιμολόγιον εἶναι ἀπλῶς ἔγγραφον, οὐχὶ δὲ ἀξιόγραφον.

Τὸ προτιμολόγιον (pro-forma) δὲν ταυτίζεται μὲ τὸ τιμολόγιον, καθ' ὅσον ἀποτελεῖ ἔγγραφον προσφορὰν πρὸς τὸν πελάτην πρὸς κατάρτισιν μετὰ τούτου τῆς συμβάσεως πωλήσεως. Ἀπὸ τῆς ἀνεπιφυλάκτου ἀποδοχῆς τῶν ὄρων τοῦ προτιμολογίου ὁ πωλητὴς θὰ ἐκδώσῃ τὸ τιμολόγιον, οὐτινος ἢ ἀποδοχὴ ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ παρέλκει.

V. Ἡ ἀλληλογραφία.

Ἡ ἀποδεικτικὴ δύναμις αὐτῆς εἰς τὰς ἐξ ἀποστάσεως καταρτιζομένας ἐμπορικὰς συναλλαγὰς (Α.Κ. 161, 162) εἶναι ἀναμφισβήτητος, προκύπτει δὲ ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 108 Ε.Ν. Ἡ εἰς τὸ Βιβλίον Ἀντιγραφῆς Ἐπιστολῶν τοῦ ἐμπόρου καταχωρισθεῖσα ἐπιστολὴ τε κ μ η ρ ι ο ἴ μόνον τὴν ἀποστολὴν τῆς. Ὁ νόμος (Ε.Ν. 108) ἀναγνωρίζει ἀποδεικτικὴν δύναμιν εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν τὴν διαμειφθεῖσαν ἀποκλειστικῶς μεταξὺ ἐνάγοντος καὶ ἐναγομένου.

Ζητήματα λόγῳ ἐσφαλμένης διαβιβάσεως δύνανται νὰ γεννηθοῦν ὡσάκις αἱ συνεννοήσεις διεξάγονται τηλεγραφικῶς ἢ τηλετυπικῶς.

VI. Πραγματογνώμονες.

Ἐπὶ ἐμπορικῶν ὑποθέσεων συχνὴ εἶναι ἡ χρῆσις πραγματογνώμωνων καὶ δειγματοληψιῶν. Τὸ δικαστήριον διορίζει αὐτεπαγγέλτως τοὺς πραγματογνώμονας ἐκ καταλόγου συντασσομένου ὑπὸ τοῦ Ἐμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς περιφέρειας τῶν (ν. 184/14 ἄρθρ. 28).

Ἡ γνωμοδότησις τῶν πραγματογνώμωνων, κατ' ἀρχὴν, δὲν δεσμεύει τὸ δικαστήριον, τοῦ δικαστοῦ δυνάμενον νὰ μορφώσῃ γνώμην καὶ ἐξ ἄλλων στοιχείων, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται περὶ ζητήματος ἀπαιτοῦντος ἰδιάζουσας ἐμπειρίαν, ὡς λ.χ. αἱ ἐπιμελητηριακαὶ δειγματοληψίαι καὶ πραγματογνώμοσυναί (ἄρθρ. 25 καὶ 28 ν. 184/14) κλπ.

36.

Εἰδικαὶ διαδικασίαι καὶ διαιτησίαι ἐπὶ ἐμπορικῶν διαφορῶν

Ἄπασαι αἱ ἀμφισβητούμεναι ἐμπορικαὶ ὑποθέσεις ἐκδικάζονται κατὰ τὴν τακτικὴν διαδικασίαν ἐνώπιον τῶν Πρωτοδικείων, ἐνώπιον δὲ τῶν

Εἰρηνοδικείων, κατ' ἐξαιρέσιν, ἐφ' ὅσον τὸ ἀντικείμενον τῆς διαφορᾶς δὲν ὑπερβαίνει τὰς 8.000 δρχ. Κατὰ τὴν ἐκδίκασιν αὐτῶν τηροῦνται ὅλαι αἱ διαδικαστικαὶ καὶ λοιπαὶ συνέπειαι αἱ ἀπορρέουσαι ἐκ τῆς ἐμπορικότητος τῆς πράξεως (ἀνωτ. § 33).

Ἐνίστε, ὅμως, ὑπάρχουν ἐξαιρέσεις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης καὶ ἄλλοτε μὲν ἐμπορικαὶ ὑποθέσεις ἐκδικάζονται μόνον ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκουσίαν ἢ ἐπ' ἀναφορᾷ διαδικασίαν, ἥτις εἶναι ταχυτάτη καὶ ἀπηλλαγμένη δικονομικῶν τύπων, ὡς λ.χ. ἡ κήρυξις τῆς πτωχεύσεως, ἄλλοτε δὲ θεσπίζονται εἰδικαὶ διαδικασίαι, χαρακτηριστικὸν τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ταχύτης καὶ ἡ ἀπλοποίησις τῶν τύπων ἐν τῇ ἀπονομῇ δικαιοσύνης.

I. Εἰδικαὶ τινες διαδικασίαι.

1. Διαφοραὶ ἐκ πιστωτικῶν τινῶν τίτλων (συναλλαγματικῆς, γραμματίου εἰς διαταγὴν, ἐπιταγῆς, ἀποθετηρίου, ἀνωνύμου ὁμολογίας καὶ τοκομεριδίων ὁμολογιακοῦ δανείου) δύναται νὰ ἐκδικασθῶν ὑπὸ τοῦ Προέδρου Πρωτοδικῶν ἢ τοῦ Εἰρηνοδίκου, ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ, ὑπὸ τὰς ἐν τῷ νόμῳ λοιπὰς προϋποθέσεις (β.δ. 29/31 Δεκ. 1953).

Ἐκτὸς τῆς διαδικασίας αὐτῆς, γινομένης κατ' ἀντιδικίαν, δύναται νὰ ζητηθῇ ἢ ὑπὸ τῶν ὡς ἄνω δικαστῶν ἐκδοσις διαιτητικῆς πληρωμῆς, ἢ ὁποία, μολοντί δὲν ἐκδίδεται κατόπιν ἀντιδικίας, ἀποτελεῖ δικαστικὴν ἀπόφασιν, ἥτις ἐκτελεῖται παραρρήμα καὶ μάλιστα ἀποτελεῖ τίτλον πρὸς ἐγγραφὴν προσημειώσεως ὑποθήκης ἐφ' ἀπάσης τῆς ἀκινήτου περιουσίας τοῦ ὀφειλέτου.

2. Ἐν περιπτώσει ἀπωλείας ἢ κλοπῆς συναλλαγματικῆς, γραμματίου εἰς διαταγὴν, ἐπιταγῆς, ἢ ἀκύρωσις τοῦ τίτλου γίνεται δι' αἰτήσεως ἀπευθυνομένης ἐνώπιον τοῦ Προέδρου τῶν Πρωτοδικῶν.

3. Διαφοραὶ περὶ καταβολῆς ἀσφαλίσεων ἐκ πυρασφαλειῶν ἀκινήτων ἐκδικάζονται ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῶν Πρωτοδικῶν ἢ τοῦ Εἰρηνοδίκου, ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ (ν. 4633/30).

4. Ἄλλοτε, πάλιν, οἱ διάδικοι συμφωνοῦν ὅπως αἱ διαφοραὶ τῶν ἐκδικάζονται οὐχὶ ὑπὸ τακτικῶν δικαστῶν, ἀλλ' ὑπὸ διαιτητῶν ἢ διαιτητικῶν δικαστηρίων, ἅτινα συντίθενται ὑπὸ προσώπων ἐχόντων εἰδικὴν πείραν ἐπὶ τῆς τεχνικῆς τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἐμπορίου, ὡς καὶ νοοτροπίαν ἀνάλογον μὲ τὴν τῶν δικαζομένων.

II. Ἡ συμφωνία περὶ διαιτητικῆς λύσεως τῶν ἐμπορικῶν διαφορῶν.

Εἰς τὰς ἐμπορικὰς συμβάσεις, ἐν αἷς καὶ τὰ Καταστατικὰ τῶν ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν, ἀπαντᾶται ἡ λεγομένη διαιτητικὴ ρήτρα, δι' ἧς ὀρίζεται ὅτι πᾶσα διαφορὰ μέλλουσα νὰ προκύψῃ μεταξύ τῶν ἐνδιαφε-

ρομένων περὶ τὴν ἔρμηνειαν ἢ κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς συμβάσεως θὰ λύεται δι' ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας, κατ' ἀποκλεισμὸν τῶν τακτικῶν δικαστηρίων.

Λόγῳ τῆς ἀοριστίας τῆς ρήτηρας ὡς πρὸς τὰ ὀνόματα τῶν διαιτητῶν, τὸ ἀντικείμενον τῆς διαφορᾶς καὶ τὸ μὴ γεγεννημένον αὐτῆς ὑφίσταται ζωηρά ἀμφισβήτησις ὡς πρὸς τὴν νομιμότητα αὐτῆς. Οὕτως, ἡ μὲν νομολογία δέχεται ὅτι ἡ ρήτρα ἀποτελεῖ ἐγκυρον προσύμφωνον συνυποσχετικῆς διαιτησίας, ἐνῶ ἄλλοι τάσσουνται ὑπὲρ τῆς ἀπολύτου ἀκυρότητος τῆς ρήτηρας, λόγῳ τοῦ ὅτι αὐτὴ ἀποτελεῖ ἐκ προοιμίου συμβατικὴν κατὰ ῤῥῆσιν τῆς δικαιοδοσίας τῶν τακτικῶν δικαστηρίων (Καρθαβᾶς § 227). Οἱ συμβαλλόμενοι δύνανται νὰ συμφωνήσουν ὅτι αἱ μέλλουσαι διαφοραὶ τῶν θὰ κριθοῦν κατὰ τὴν ἐπιμελητηριακὴν διαιτησίαν.

III. Ἡ διαιτησία τῶν Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων.

1. Πᾶσα διαφορὰ ἐμπορικῆς φύσεως, ἀσχέτως πρὸς τὴν ἐμπορικὴν ἢ μὴ ἰδιότητα τῶν μερῶν, δύναται νὰ ὑποβληθῇ εἰς διαιτησίαν τοῦ Ἐμπορικῆς καὶ Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου (ἄρθρ. 40 ν. 184/14). Ἡ διαιτησία αὕτη εἶναι ὑποχρεωτικὴ ὅταν ζητήσουν ταύτην ἀμφοτέροι οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἢ ὁσάκις συμβατικῶς ὑπεβλήθησαν εἰς ταύτην, ἀκόμη καὶ ὅταν δὲν μνημονεύωνται εἰς τὴν σύμβασιν τὰ κατ' ἄρθρ. Πολ. Δικ. 111 οὐσιώδη στοιχεῖα. Ἄλλ' ὅμως ἡ μὴ ὑποχρεωτικὴ ὑπαγωγή τῶν ἐν λόγῳ διαφορῶν εἰς διαιτησίαν ὠδήγησε τὸν θεσμὸν εἰς μαρασμὸν.

2. Οἱ διαιτηταὶ δὲν ὑποχρεοῦνται νὰ ἀκολουθοῦν νομικοὺς περὶ ἀποδείξεως κανόνας, κρίνουν δὲ ἐλευθέρως καὶ κατὰ τὰς τοπικὰς ἐμπορικὰς συνθηεῖας (ἄρθρ. 50). Ἡ ἀπόφασις, ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος, δεόν νὰ ἐκδοθῇ ἐντὸς συντόμου προθεσμίας, ὃ δὲ Πρόεδρος Πρωτοδικῶν κηρύσσει ταύτην ἐκτελεστέην κατὰ τὰ ἐν τῷ νόμῳ ὀριζόμενα (ἄρθρ. 51).

Ἐπιτρέπεται μόνον τὸ ἔνδικον μέσον τῆς ἐφέσεως (καὶ δὴ μόνον διὰ τοὺς ἐν ἄρθρ. 52 λόγους).

Τὸ ἐφετεῖον δεσμεύεται ἐκ τῶν πραγματικῶν περιστατικῶν, ἀτινα ἐγένοντο δεκτὰ ὑπὸ τῶν διαιτητῶν (ἄρ. 53), δεχόμενον δὲ τὴν ἔφεσιν ἀποφαίνεται τελεσιδίκως καὶ ἀμετακλήτως.

IV. Ἡ ἀναγκαστικὴ διαιτησία ἐπὶ ἐμπορικῶν ὑποθέσεων.

Εἰς ὑποθέσεις σχετικὰς μὲ ἐμπορικὰς διαφορὰς (ἀμφιμερῶς ἢ ἑτερομερῶς), μόνον ὁ ἐνάγων, κατὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς ἀγωγῆς του, (οὐχὶ δὲ μεταγενεστέρως), δικαιούται νὰ αἰτήσῃται τὴν διαιτητικὴν λύσιν τῆς διαφορᾶς, ἐξαναγκάζων οὕτω τὴν σύστασιν διαιτητικοῦ δικαστηρίου, οὕτινος τὴν συνταγματικότητα ἐδέχθη ὁ Ἄρειος Πάγος (Α.Π. 139, 145/51).

V. Τὰ Χρηματιστηριακὰ Δικαστήρια Ἐμπορευμάτων.

Διαφοραὶ προκύπτουσαι ἐκ χρηματιστηριακῶν συναλλαγῶν εἰς τὰ Χρηματιστήρια Ἐμπορευμάτων ὑπάγονται εἰς ὑποχρεωτικὴν διαιτητικὴν ἐπίλυσιν ὑπὸ τοῦ πρωτοβαθμίου καὶ δευτεροβαθμίου δικαστηρίου τοῦ Χρηματιστηρίου, ἐπιτρεπομένου, ὅμως, ὅπως, συναινούντων τῶν διαδίκων, ἢ διαφορὰ παραπεμφθῆ εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια.

Αἱ ἐκδιδόμεναι ἀποφάσεις κηρύσσονται ἐκτελεσταί ὑπὸ τοῦ κατὰ τόπον ἀρμοδίου Προέδρου τῶν Πρωτοδικῶν.

VI. Τὰ δικαστήρια τοῦ Χρηματιστηρίου Ἀξιῶν.

Πᾶσα ἐκ χρηματιστηριακῆς συναλλαγῆς προκύπτουσα διαφορὰ ἐκδικάζεται ὑπὸ τοῦ Α΄ ἢ Β΄ Χρηματιστηριακοῦ Δικαστηρίου, ἀποκλειόμενον παντὸς ἄλλου (ἄρθρ. 28 ν. 3632/28).

Τὸ Α΄ δικαστήριον ἐκδικάζει ἀποκλειστικῶς τὰς μεταξὺ χρηματιστῶν καὶ μεσιτῶν διαφοράς.

Τὸ Β΄ δικαστήριον ἐκδικάζει: α) ἐφέσεις κατ' ἀποφάσεων τοῦ Α΄ δικαστηρίου ἐφ' ὅσον τὸ ἀντικείμενον εἶναι ἀνώτερον τῶν 50.000 δρχ., β) ὡς δικαστήριον Α΄ βαθμοῦ διαφορὰς μεταξὺ χρηματιστῶν ἢ μεσιτῶν καὶ ἰδιωτῶν ἐκ χρηματιστηριακῆς συναλλαγῆς, αἱ δὲ ἐκδιδόμεναι ἀποφάσεις εἶναι ἐφέσιμοι ἐνώπιον τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν ἐφ' ὅσον τὸ ἀντικείμενον τῆς διαφορᾶς εἶναι μεῖζον τῶν 100.000 δρχ. Αἱ ἐκδιδόμεναι ἀποφάσεις εἶναι προσωρινῶς ἐκτελεσταί.

Τὰ Χρηματιστηριακὰ Δικαστήρια Ἀξιῶν καὶ Ἐμπορευμάτων ἐκρίθησαν ὡς συνταγματικά.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΩΝ

ΓΕΝΙΚΩΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΟΥ

37.

Συστήματα προσδιορισμοῦ τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου

Τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον δὲν εἶναι μόνον δίκαιον τῶν ἐμπορικῶν πράξεων, περὶ ὧν ἠσχολήθημεν εἰς τὸ Πρῶτον Μέρος (§§ 13 - 36), ἀλλὰ, ἔστω δευτερευόντως, καὶ δίκαιον τῶν ἐμπόρων. Ὡς διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ἐμπορικῶν πράξεων ὑφίστανται δύο συστήματα (τὸ ὑποκειμενικὸν καὶ τὸ ἀντικειμενικόν, § 13), οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ἀντιστοιχῶς, δύο συστήματα διεκδικοῦν τὸν καθορισμὸν τῆς ἐννοίας τοῦ ἐμπόρου: τὸ οὐσιαστικὸν (ἢ ἀντικειμενικόν) σύστημα καὶ τὸ τυπικὸν (ἢ ὑποκειμενικόν) σύστημα.

I. Τὸ οὐσιαστικὸν σύστημα.

Κατὰ τὸ δίκαιον τὸ ἰσχύσαν ἀπὸ τοῦ Μεσαιῶνος μέχρι τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἡ κτῆσις τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου δὲν ἦτο ζήτημα ἰδικῆς του πρωτοβουλίας. Ἐμπορος ἦτο ὅστις ἦτο ἐγγεγραμμένος εἰς τὴν Συντεχνίαν τῶν ἐμπόρων τῆς πόλεώς του, ὅστις ἀνῆκεν εἰς τὴν κοινωνικὴν τάξιν τῶν ἐμπόρων. Διακήρυξις τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως κατήργησε τὸ δίκαιον τῶν Συντεχνιῶν (Corporations), μετὰ δὲ τὴν ἰσοπέδωσιν τῶν κοινωνικῶν τάξεων, ὁ ἔμπορος συνιστᾷ ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον εἶναι προσίτον εἰς οἰονδήποτε, καὶ δὴ ἄνευ ὑπάρξεως προηγουμένης ἀδείας ἢ συνδρομῆς τυπικῶν προϋποθέσεων.

Διὰ τὰ καταστῆ τῆς ἔμπορος εἶναι ἀπαραίτητος, ἀλλὰ καὶ ἀρκεῖ, ἡ πλήρωσις οὐσιαστικῶν καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου καθοριζομένων προϋποθέσεων. Ἡ ἐμπορικὴ ιδιότης εἶναι αὐτόματος συνέπεια τῆς πληρώσεως τῶν οὐσιαστικῶν προϋποθέσεων. Τυπικαὶ ἐνέργειαι ἔχουσαι δηλωτικὸν ἀπλῶς χαρακτῆρα (ἐγγραφὴ εἰς Ἐπιμελητήριον) οὔτε ἀπαιτοῦνται ἀλλ' οὔτε καὶ ἀναπληροῦν τὰς οὐσιαστικὰς προϋποθέσεις ἐν ἀνυπαρξίᾳ αὐτῶν.

II. Τὸ τυπικὸν σύστημα.

Ἐν τούτοις, ἡ ραγδαία ἐξέλιξις τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, ὡς αὕτη κατοπτρίζεται εἰς τὴν μεταγενεστέραν τοῦ Κώδικος ἐμπορικὴν νομοθεσίαν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν διαπίστωσιν μειονεκτημάτων τινῶν τοῦ οὐσιαστικοῦ συστήματος, εἶχον ὡς ἐπακόλουθον τὴν ἐμφάνισιν τοῦ λεγομένου τυπικοῦ συστήματος, καθ' ὃ ἡ ἔννοια τοῦ ἐμπόρου προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν ἄσκησιν ὄρισμένου ἐπαγγέλματος, ὅπερ ὁ νόμος θεωρεῖ ἐμπορικόν. Π.χ. ὁ χρηματιστὴς καὶ ὁ μεσίτης τοῦ Χρηματιστηρίου εἶναι ἔμποροι ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ τῶν, ἢ ἀπὸ τῆς ἐκπληρώσεως ὄρισμένων τυπικῶν προϋποθέσεων, ὡς λ.χ. ἐγγραφή εἰς τὸ Ἐμπορικὸν Μητρώον. Ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι ἰσχύει εἰς τὸ οὐσιαστικὸν σύστημα, ἀποφασιστικὸς παράγων, ἐνταῦθα, εἶναι ὁ πανηγυρικός τύπος, ὅστις δημιουργεῖ τὴν ιδιότητα τοῦ ἐμπόρου.

Ἄλλοτε πάλιν ὁ νομοθέτης χαρακτηρίζει ἑταιρείας τινὰς ἐμπορικάς, καὶ δὴ ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ἐνεργοῦν ἢ ὄχι ἐμπορικὰς πράξεις, ἀρκεῖ ὅτι περιβλήθησαν ὄρισμένον ἑταιρικὸν τύπον. Αὗται εἶναι ἡ ἀνώνυμος ἑταιρεία, ἡ ἑταιρεία περιορισμένης εὐθύνης, ἡ συμπλοιοκτησία καὶ ὁ συνεταιρισμός (ἐν Γαλλίᾳ βάσει προσφάτου νόμου ἰσχύοντος ἀπὸ 1.2.1967 ἐμπορικὴ εἶναι προσέτι ἡ ὁμόρρυθμος καὶ ἡ ἑτερόρρυθμος ἑταιρεία). Σὺν τῇ πληρώσει τοῦ τύπου ἡ ἐμπορικὴ ιδιότης κτᾶται αὐτομάτως, ἀνευ ἄλλου τινός.

III. Παρ' ἡμῖν, ἐνθα ἰσχύει ὁ Code de Commerce, ἐπικρατεῖ μὲν, κατὰ βάσιν, τὸ οὐσιαστικὸν κριτήριον, παραλλήλως ὁμως πρὸς αὐτὸ συνισχύει τὸ τυπικὸν κριτήριον προσδιορισμοῦ τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος. Κατὰ τὸ τυπικὸν κριτήριον ἔμποροι εἶναι κατὰ νομοθετικὴν ἐπιταγὴν :

α) Ὁ χρηματιστὴς καὶ ὁ μεσίτης τοῦ Χρηματιστηρίου (ἄρθρ. 12 καὶ 13 § 3 ν. 3632/28). β) Ἡ ἀνώνυμος ἑταιρεία (ἄρθρ. 1 ν. 2190/20). γ) Ἡ ἑταιρεία περιορισμένης εὐθύνης (ἄρθρ. 3 § 1 ν. 3190/55). δ) Ὁ συνεταιρισμός (ἄρθρ. 12 § 1 καὶ 72 ν. 602/15). Ἄρα ἰσχύει μικτὸν σύστημα.

38.

Ὁ ὄρισμός τοῦ ἐμπόρου κατὰ τὸν Ε.Ν.

Ὁ Ἐμπορικὸς Νόμος, ἐφ' ὅσον καθιέρωσε τὸ ἀντικειμενικὸν κριτήριον διὰ τὴν ἐμπορικότητα τῶν πράξεων, κατὰ λογικὴν συνακολουθίαν, ἐπέλεξε τὸ οὐσιαστικὸν σύστημα διὰ νὰ ὀρίσῃ τίς εἶναι ἔμπορος (ἄρθρ. 1 Ε.Ν.).

Ἡ ἀντικειμενικότης τῶν πράξεων ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἐμπορικὴν ιδιότητα, ἢν ἐξαρτᾶ ὁ νόμος ἐκ τῆς καθ' ἑαυτὴν ἐπάγγελμα ἀσκήσεως αὐτῶν.

I. Κατ' ἄρθρ. 1 τοῦ Ε.Ν. «ἐμποροὶ εἶναι ὅσοι μετέρχονται πράξεις ἐμπορικὰς καὶ κύριον ἐπάγγελμα ἔχουν τὴν ἐμπορίαν». Ἡ ἐλληνικὴ αὕτη μετάφρασις τοῦ γαλλικοῦ κειμένου, ὅπερ ἀποτελεῖ παρ' ἡμῖν τὴν αὐθεντικὴν νομοθετικὴν πηγὴν, εἶναι ἀτυχής. Κατὰ τὸ κείμενον τοῦτο : «Sont commerçants ceux qui exercent des actes de commerce et en font leur profession habituelle». Κατ' ὀρθοτέραν δὲ ἀπόδοσιν εἰς τὴν ἐλληνικὴν : «Ἐμποροὶ εἶναι οἱ ἀσκούντες ἐμπορικὰς πράξεις καὶ ἐκ τούτων συνιστῶντες τὸ σύνθηδες ἐπάγγελά των».

Ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου προκύπτει ὅτι δύο εἶναι κυρίως τὰ στοιχεῖα, ἅτινα συνθέτουν τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐμπόρου : 1) Ἡ πραγματικὴ ἀσκησις ἀντικειμενικῶν ἐμπορικῶν πράξεων καὶ 2) Ἡ ἐκ τῆς ἀσκήσεως ταύτης δημιουργία συνήθους ἐπαγγέλματος. Ἐτερον ἔτι στοιχεῖον, μὴ ἀναγραφόμενον μὲν ἐν τῷ νόμῳ, συναγόμενον, ὅμως, ἐκ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου εἶναι ὅτι 3) ἡ ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου ὡς ἄνω ἐνέργεια δεῖον νὰ γίνεται δι' ἑαυτόν.

II. Ἀσκησις ἐμπορικῶν πράξεων.

1. Ἐμπορικαὶ πράξεις, ἐκ τῆς καθ' ἑαυτὴν ἐπάγγελμα ἀσκήσεως τῶν ὁποίων μορφοῦνται ἡ ἐμπορικὴ ιδιότης, εἶναι αἱ ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαὶ πράξεις αἱ ἀναγραφόμεναι εἰς τὰ ἄρθρα 2 καὶ 3 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικεῶν», ὅσαι χαρακτηρίζονται ὡς ἐμπορικαὶ ὑπὸ τῆς μεταγενεστέρας τοῦ Διατάγματος νομοθεσίας, ὡς καὶ αἱ πράξεις ἐφ' ὧν ἐπεκτείνεται ἡ ἐμπορικότης κατ' ἀναλογικὴν ἐφαρμογὴν ἢ κατὰ τρόπον παράγωγον (ἐξ ἀντικειμένου). Αἱ ἐκτελούμεναι πράξεις δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ εἶναι ὁμοειδεῖς, δύνανται δὲ νὰ καταρτίζωνται καὶ δι' ἀντιπροσώπου, ἀλλ' ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀντιπροσωπευομένου (Α.Κ. 211).

2. Ἡ ἀσκησις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων δὲν εἶναι ἀναγκαῖον ὅπως γίνεται συνεχῶς καὶ ἀδιακόπως. Δυνατὸν αὕτη νὰ εἶναι καὶ περιοδικὴ (ἐκμετάλλευσις λουτροπόλεων, θερινῶν κέντρων ἀναψυχῆς κλπ.), ἀρκεῖ νὰ μὴ ἐπέρχεται παύσις τῆς ἐμπορίας, καὶ ἐκάστοτε νέα ἔναρξις αὐτῆς. Τοῦτο εἶναι θέμα πραγματικόν, ὅπερ κυριαρχικῶς ἐκάστοτε κρίνει ὁ δικαστὴς τῆς οὐσίας.

3. Περαιτέρω, οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει ἂν αἱ ἐνεργούμεναι ἐμπορικαὶ πράξεις εἶναι, τυχόν, παράνομοι, ἀθέμιτοι ἢ ἀνήθικοι ἢ ἐὰν εἶναι ἀσυμβίβαστοι πρὸς ἕτεραν ιδιότητα τοῦ ἐνεργοῦντος λ.χ. ὡς κληρικοῦ, δημοσίου ὑπαλλήλου. Ὁ κατ' ἐπάγγελμα λαθρέμπορος εἶναι καὶ οὗτος ἐμπορος (κατωτ. § 42).

III. Ἡ κατ' ἐπάγγελμα ἄσκησις ἐμπορίας.

1. Ἡ ἐνέργεια ἐμπορικῶν πράξεων δέον νὰ κατατείνῃ καὶ καταλήξῃ εἰς τὴν δημιουργίαν ἐπαγγέλματος ἐμπορικοῦ. Ὁ νόμος διὰ νὰ συνθέσῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐμπόρου δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν ἀπλὴν ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων, συμπτωματικῶς, ἐπ' εὐκαιρίᾳ, ἔστω καὶ συχνάκις ἐπαναλαμβανομένων, ἐφ' ὅσον αὐταὶ εἶναι ἀσυστηματοποίητοι καὶ ἄνευ συνεκτικοῦ δεσμοῦ μεταξύ των. Ὁ νόμος ἀπήτησε ἐπὶ πλέον κάποιαν μονιμότητα καὶ συστηματικότητα ἐν τῇ ἀσκήσει τούτων.

2. Ὁ νομοθέτης δὲν δίδει τὸν ὄρισμόν τοῦ ἐπαγγέλματος. Ἐντεῦθεν καὶ αἱ ἀμφισβητήσεις περὶ τοῦ πότε ὑπάρχει ἢ ὄχι ἡ κατ' ἐπάγγελμα ἄσκησις τῆς ἐμπορίας. Κοινῶς διδάσκεται ὅτι ἐπάγγελμα συνιστᾷ ἡ συστηματικὴ ἐπιδίωξις βιοπορισμοῦ.

Μολονότι σήμερον δὲν ὑπάρχει κατὰ νόμον διάκρισις τῶν τάξεων ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐν τούτοις τὸ ἐπάγγελμα καθορίζει τὴν θέσιν τοῦ ἀτόμου ἐν αὐτῇ, ἀποτελοῦν τὸ μέσον τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ σταδιοδρομίας, χωρὶς ὅμως τοῦτο νὰ εἶναι ἀπόλυτον, διότι καὶ ὁ κρυφῶς, λόγῳ ἀπαγορεύσεως, ἐνεργῶν ἐμπορικῶν πράξεις εἶναι ἔμπορος, χωρὶς τοῦτο νὰ εἶναι κοινῶς ἀντιληπτόν, ὥστε νὰ ἐπηρεάσῃ δυσμενῶς τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσιν του (Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς, Α', § 31, I, 2).

3. Πότε ὑπάρχουν τὰ στοιχεῖα τῆς κατ' ἐπάγγελμα ἄσκήσεως τῆς ἐμπορίας εἶναι ζήτημα πραγματικόν, ὅπερ κυριαρχικῶς ἐκάστοτε κρίνει ὁ δικαστὴς τῆς οὐσίας. Τὸ ἄν, ὅμως, τὰ οὕτω δεκτὰ γενόμενα πραγματικὰ περιστατικὰ χαρακτηρίζωνται ὡς ἐμπορικαὶ πράξεις καὶ ἄν, περαιτέρω, αὐταὶ δημιουργοῦν ἐπάγγελμα ἐμπορικόν, εἶναι ἔννοια νομικαί, ὑποκείμεναι εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Ἀρείου Πάγου. Πάντως θεωρεῖται ὅτι δὲν συνιστᾷ ἐπάγγελμα: α) Ἡ συνεχῆς ἐνασχόλησις εἰς τινὰ ἐργασίαν ἄνευ προθέσεως βιοπορισμοῦ, ὡς λ.χ. χάριν ἰδεολογικῶν, φιλανθρωπικῶν σκοπῶν (ἀντίθετος Κ α ρ α β ἄ ς § 46). β) Ὁ βιοπορισμός, ὅστις ἐπιτυγχάνεται χωρὶς ἐνέργειαν τοῦ ἀτόμου (εἰσοδηματῖαι). γ) Ὁ βιοπορισμός, ὅστις ἐπιτυγχάνεται διὰ σποραδικῶν, μᾶλλον, τυχοδιωκτικῶν ἐνεργειῶν.

4. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκτελουμένων ἐμπορικῶν πράξεων δὲν εἶναι ἀποφασιστικὸς διὰ τὴν στοιχειοθέτησιν τῆς ἐννοίας τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος. Δυνατὸν νὰ ἔχωμεν πλειάδα σποραδικῶς ἀσκουμένων ἐμπορικῶν πράξεων, χωρὶς, ἐν τούτοις, αὐταὶ νὰ εἶναι ἱκαναὶ νὰ προσπορίσουν τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐμπορικὴν ιδιότητα. Ἀντιθέτως, μία μόνον πρᾶξις, ὡς λ.χ. ἡ ἐργολαβία κατασκευῆς τεχνικοῦ ἔργου, συνιστᾷ συστηματικὴν βιοποριστικὴν δραστηριότητα, ἄρα ἐπάγγελμα.

Ἐπίσης τὸ ἄνοιγμα ἐνεργῶν πιστώσεως δι' ἀγορὰν μεγάλῃς ποσότητος μηχανημάτων ἀποτελεῖ τὴν πρώτην καὶ σπουδαιότεράν πρᾶξιν ἐνάρ-

ξῆως τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ βιομηχάνου. Ἐπίσης ἡ ἀγορὰ καταστήματος πρὸς ἐκμετάλλευσιν εἶναι ἐμπορικὴ, καίτοι δὲν εἶναι εἰσέτι κεκτημένη ἢ ἐμπορικὴ ιδιότης (E s c a r t a § 133).

5. Ἄλλο πρόθεσις τινὸς ὅπως καταστή ἔμπορος καὶ ἄλλο ἂν ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιπτώσει ἀπέκτησε τὴν ιδιότητα ταύτην. Ἡ ἐξωτερικευθεῖσα κατὰ τινα τρόπον πρόθεσις τε κ μ η ρ ι ο ἶ ἀπλῶς χωρὶς νὰ ἀποδεικνύῃ τὴν ὑπαρξίν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος, ὡς λ.χ. ἡ μίσθωσις καταστήματος, ἢ διαφήμισις ἢ ἀναγγελία καὶ ἐγγραφή τῆς ἐπωνυμίας εἰς τὸ Ἐμπορικὸν καὶ Βιομηχανικὸν Ἐπιμελητήριον ἀποτελοῦν ἀπλᾶ τεκμήρια, ἐφ' ὧν θὰ θεμελιωθῇ ἡ κρίσις τοῦ δικαστοῦ περὶ τοῦ ἂν πράγματι δέον νὰ χαρακτηρισθῇ τις ὡς ἔμπορος ἢ ὄχι. Ἡ ἐν προκειμένῳ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τοῦ φαινομένου δικαίον δύναται νὰ προστατεύσῃ τοὺς τρίτους, δυναμένους νὰ θεμελιώσουν τὴν ἐμπορικὴν ιδιότητα ἐκ τῆς τοιαύτης συμπεριφορᾶς.

Ἄσφαλές στοιχεῖον διὰ τὴν ὑπαρξίν ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος εἶναι ὅτι ὄντως πρέπει νὰ ἔχωμεν πραγματικὴν ἄσκησιν ἐμπορικῶν πράξεων. Δοθέντος ὅτι ἡ ἐμπορικὴ ιδιότης εἶναι δημοσίας τάξεως ὁ τοιοῦτος χαρακτηρισμὸς δὲν ἀφίεται εἰς τὴν διάκρισιν τῶν συναλλασσομένων.

Οὕτως ἡ ἐμπορικὴ ιδιότης δὲν προκύπτει διὰ πράξεων, λόγων ἢ ἐγγράφων, δι' ὧν πρόσωπόν τι αὐτοτιτολοφορεῖται ὡς ἔμπορος, κατ' ἰδίαν ἢ δημοσίᾳ, ἀδιαφόρως ἂν τοῦτο ἀναφέρεται εἰς δημόσιον ἐγγραφον, εἰς τὰς ὑπογραφομένας ὑπ' αὐτοῦ συναλλαγματικὰς, εἰς τὴν πινακίδα τῆς ἐξωθύρας τῆς οἰκίας του ἢ εἰς τὰ ἐπισκεπτήρια του (H a m e l - L a g a r d e I. § 336, Ἀ ν α σ τ α σ ι ᾶ δ η ς, I, § 39). Ἐπίσης ἡ ἴδρυσις ὁμορρυθμοῦ ἢ ἑτερορρυθμοῦ ἐταιρείας, διωκούσης τὴν ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων, δὲν προσπορίζει εἰς αὐτὴν καὶ τὰ ὁμορρυθμα μέλη τῆς τὴν ἐμπορικὴν ιδιότητα, ἂν δὲν ὑπάρχῃ καὶ πραγματικὴ ἐνέργεια ἐμπορικῶν πράξεων.

6. Ὑπάρχουν, ὁμως, ἀντικειμενικαὶ τινες πράξεις καὶ διὰ τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 2 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων» ἢ μεταγενεστέρους νόμους ἀπαριθμουμένων, αἵτινες, μολονότι ἐνεργοῦνται συστηματικῶς καὶ εἰς μέγαν ἀριθμόν, δὲν εἶναι αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς ἱκαναὶ νὰ προσπορίσουν τὴν ἐμπορικὴν ιδιότητα εἰς τὸν ἐνεργοῦντα ταύτας. Οὕτως ὁ συνηθίζων νὰ ἐξοφλῇ τὰ χρέη του (πρὸς τὸν ἰατρόν, δικηγόρον, παντοπώλῃν του κλπ.) δι' ἐπιταγῶν ἢ συναλλαγματικῶν, αἵτινες ἀποτελοῦν ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικὰς πράξεις, δὲν ἀποκτᾷ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τούτων ἐπάγγελμα καὶ συνεπῶς δὲν καθίσταται ἔμπορος, ἐκτὸς ἐὰν αἱ βασικαὶ σχέσεις, αἵτινες ὠδήγησαν εἰς ἀνάληψιν ἐνοχῆς ἐξ ἐπιταγῆς ἢ συναλλαγματικῆς, εἶναι καὶ αὐταὶ ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαί, ὅποτε αὐταὶ καὶ μόνον εἶναι κρίσιμοι διὰ τὴν κτῆσιν τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῆς ἐμπορικῆς ιδιο-

τητος αὐτοῦ. (Κ α ρ α β ᾶ ς § 46 καὶ ἡμέτερον σχόλιον ὑπὸ τὴν Ε.Α. 1199/62 ΝοΒ 1962, 814 ἐπ., ἐπικυρωθεῖσαν ὑπὸ τῆς Α.Π. 402/65). Ἐπίσης δὲν ὀδηγοῦν εἰς κτῆσιν ἐπαγγέλματος καὶ δὴ ἐμπορικοῦ αἰ ὑπὸ ἰδιώτου συστηματικῶς διδόμεναι πρὸς χρηματιστὴν «ἐντολαί», διὰ τὴν διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἀγορὰν χρηματιστηριακῶν πραγμάτων, π.χ. μετοχῶν, ὁμολογιῶν, χρυσοῦ, καίτοι αἱ «ἐντολαί» αὗται ἀποτελοῦν ἐμπορικὰς πράξεις κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην (H a m e l - L a g a r d e, I, § 339). Μολονότι δι' αὐτῶν ἐνεργεῖται συνήθως κερδοσκοπία, ἐν τούτοις αὗται δὲν μορφώνουν ἐπάγγελμα.

7. Ὁ νόμος διὰ τὴν κτῆσιν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος δὲν προϋποθέτει τὴν ἐλληνικὴν ἰθαγένειαν. Καὶ ὁ ἄ λ λ ο δ α π ὄ ς, βάσει τῆς ἐν Α.Κ. 4 καθιερωμένης ἰσότητος τῶν ἀλλοδαπῶν πρὸς τοὺς ἡμεδαποὺς ἐν τῇ ἀπολαύσει τῶν ἀστικῶν δικαιωμάτων, ἐν οἷς καὶ τὸ τῆς ἄσκησης ἐπαγγέλματος, δύνανται νὰ καταστῇ ἔμπορος τῆρῶν τὰς διατάξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ νόμου (Ε.Ν. I), οὐδεμίαν δ' ἔχουν σημασίαν οἱ εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐμπορίας ὑπάρχοντες δι' αὐτὸν περιορισμοὶ (περὶ ὧν κατωτ. § 42). Καὶ ὁ παρανόμως ἐμπορευόμενος, ἀνεξαρτήτως ἂν ἐμφανῶς ἢ ἀφανῶς, καθίσταται μ' ὄλον τοῦτο ἔμπορος.

IV. Ἡ κατὰ συνήθους ἐπάγγελμα ἄσκησις ἐμπορίας.

1. Ὡς ἐλέχθη (ἀνωτ. I), τὸ ἄρθρ. I τοῦ Ε.Ν. ἀπαιτεῖ, εἰς μὲν τὴν ἐλληνικὴν μετάφρασιν ὅπως ἡ ἐμπορία εἶναι τὸ κύριον ἐπάγγελμα, ἐνῶ τὸ αὐθεντικὸν γαλλικὸν κείμενον ὁμιλεῖ περὶ σ υ ν ῆ θ ο υ ς ἐπαγγέλματος.

Ἡ πρακτικὴ σημασία τῆς διαφορᾶς εἶναι οὐσιώδης, καθ' ὅσον «τὸ συνήθους» ἐπάγγελμα δύνανται νὰ ἀσκήσῃται παρέργως, δευτερευόντως, καὶ συνεπῶς οὐδὲν ἐμποδίζει ὅπως πρόσωπὸν τι ἔχον ὡς κυρίαν ἀπασχόλησιν ἀκραιφνῶς ἀστικὸν ἐπάγγελμα, λ.χ. καθηγητῆς, ἰατρός, δικηγόρος, δημόσιος ὑπάλληλος, θεωρηθῇ ὡς ἔμπορος, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἀπεκλείετο ἂν διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τινὸς ὡς ἐμποροῦ ἀπητεῖτο νὰ ἔχη τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο ὡς κύριον.

Τὸ ἐπίθετον «συνήθους» δὲν σημαίνει ὅτι ἀπαιτεῖται πρόσθετον στοιχεῖον εἰς τὴν κατὰ τὰ ὡς ἄνω (III) ἐννοίαν τοῦ ἐπαγγέλματος.

Ὡς παρετηρήθη, «τὸ συνήθους» σημαίνει ἀπλῶς «οὐχὶ ἀναγκαίως κύριον» (Τ σ ι ρ ι ν τ ᾶ ν η ς, Α' § 31, II, 1).

Ἡ κατ' ἐπάγγελμα ἄσκησις ἐμπορικῶν πράξεων ἀπορροφᾷ τὸ στοιχεῖον τοῦ «συνήθους», οὐχὶ ὅμως καὶ ἀντιστρόφως. Ἡ συνήθεια τῆς ἀπασχόλησεως μὲ ἐμπορικὰς πράξεις δὲν ὀδηγεῖ πάντοτε εἰς ἐπάγγελμα καὶ συνεπῶς εἰς ἐμπορικὴν ιδιότητα (ἀνωτ. III, 1, 6).

2. Συνήθως ἐν πρόσωπον ἀσκεῖ ἐν μόνον ἐπάγγελμα : εἶναι ἔμπορος, ἰατρός, δικηγόρος. Οὐδὲν, ὅμως, κατ' ἀρχὴν ἐμποδίζει ἐν πρόσωπον νὰ ἀσκή

πλείονα ἐπαγγέλματα, καὶ δὴ ἀδιαφόρως ἂν μεταξὺ αὐτῶν ὑφίσταται, τυχόν, ἀσυμβίβαστον. Ἐάν τι τῶν ἐπαγγελμάτων τούτων εἶναι ἐμπορικόν, τὸ ἄσκειν τοῦτο πρόσωπον εἶναι ἐμπορος.

Ἐφ' ὅσον τὸ ἕτερον (ἢ ἕτερα) ἐπάγγελμα εἶναι ἀνεξάρτητον τοῦ ἐμπορικοῦ, ἐξ ἐπόψεως φύσεως, δραστηριότητος καὶ βιοπορισμοῦ, εἶναι ἀδιάφορον ἂν τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι κύριον ἢ δευτερεῖον ἐξ ἐπόψεως ἀπασχολήσεως ἢ οἰκονομικῆς ἀποδόσεως ἔναντι τοῦ ἑτέρου (τοῦ μὴ ἐμπορικοῦ).

3. Σχέσις ἐμπορικοῦ καὶ ἀστικοῦ ἐπαγγέλματος.

α) Εἰθίσται, ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ ἐλευθέρου ἐπαγγέλματος τῶν, ὅπως τὰ πρόσωπα ταῦτα ἐνεργοῦν πράξεις αἰτινες θά ἦσαν ἐμπορικαί, ἐὰν ἐνηργοῦντο ὑφ' οἰουδήποτε ἄλλου προσώπου. Οὕτω λ.χ. ὁ ὀδοντίατρος ὅστις ἀγοράζει χρυσὸν καὶ ἄλλας ὕλας, ἃς μεταπωλεῖ εἰς τοὺς πελάτας. Ἐρωτᾶται ἐὰν αἱ πράξεις αὗται εἶναι ἐμπορικαί. Ἐν καταφατικῇ ἀπαντήσει θά ἔδει νὰ ἀναγνωρισθῇ ἡ ἐμπορικὴ ἰδιότης εἰς ὅλους ἐκείνους, οἵτινες τὰς ἐνεργοῦν κατὰ σύνηθες ἐπάγγελμα. Οὕτως ὁμοίως θά κατελήγομεν πλείστα ὅσα ἐπαγγέλματα πατροπαραδότως θεωροῦμενα ἀστικά νὰ τὰ καταστήσωμεν ἐμπορικά. Θεωρία καὶ νομολογία ὁμοφώνως ἀποκρούουν τὴν ἄποψιν ταύτην, ὑποστηρίζουσαι ὅτι πράξεις κατὰ φαινόμενον ἐμπορικαί ἀποβάλλουν τὸν χαρακτηριστῆρα τῶν τούτων ὡσάκις ἐνεργοῦνται ὑπὸ προσώπων χάριν ἀσκήσεως τοῦ ἐλευθέρου ἐπαγγέλματος τῶν.

Ἡ θεωρία τοῦ παρεπομένου ἐφαρμόζεται καὶ ἐνταῦθα. Ἐφ' ὅσον αἱ ἐμπορικαὶ αὗται πράξεις διευκολύνουν ἢ ἐπιτρέπουν τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐλευθέρου ἐπαγγέλματος, τοῦτο μετασχηματίζει εἰς ἀστικάς, πράξεις αἰτινες ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν εἶναι ἐμπορικαί. Οὕτως ἡ ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου ἀγορὰ τῆς πρώτης ὕλης (διὰ τὸν φωτογράφον ὑπάρχει ἀμφισβήτησις. Η amel - Lagarde, § 341), ἢ ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ ἰδιωτικοῦ σχολείου ἀγορὰ γραφικῆς ὕλης κλπ., ἢ ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ ἀγορὰ φαρμάκων πρὸς μεταπώλησιν ἢ ἐὰν ἐν τῇ ἰατρείῳ του ἔχη καὶ κλίνας τινάς, ἀπαραιτήτους διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ ἀστικοῦ τοῦ ἐπαγγέλματος, τότε αὗται εἶναι πράξεις παρεπόμεναι τῆς ἀσκήσεως τοῦ κυρίου ἐπαγγέλματος, ἀπορροφώμεναι ὑπ' αὐτοῦ.

β) Ἐὰν ὁμοίως αἱ δύο δραστηριότητες, ἡ ἀστικὴ καὶ ἡ ἐμπορικὴ, εἶναι διάφοροι ἀλλήλων καὶ συνεπῶς δύνανται σαφῶς νὰ διαχωρισθοῦν, ἡ ἀρχὴ τοῦ παρεπομένου, ὡς εἰκός, δὲν ἔχει στάδιον ἐφαρμογῆς. Αἱ παραλλήλως πρὸς τὸ ἐλευθέρον (ἀστικόν) ἐπάγγελμα ἐνεργοῦμεναι ἐμπορικαὶ πράξεις, ἐφ' ὅσον ἄσκεινται κατὰ σύνηθες ἐπάγγελμα, προσπορίζουν τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα. Οὕτω λ.χ. ὅταν ἱατρός διατηρῇ καὶ ἐμπορικὸν κατ' ἄσκησιν.

Ἐφ' ὅσον, ὁμοίως, μεταξὺ ἀστικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος ὑπάρχη ἀμοιβαία ἐξάρτησις καὶ τὸ ἐν ἀσκεῖται χάριν τοῦ ἄλλου, τότε ἡ ὅλη δρα-

στηριότης θὰ ἐκτιμηθῇ ἐν τῷ συνόλῳ τῆς καί, κατ' ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τοῦ παρεπομένου, τὸ ἀστικὸν ἐπάγγελμα θὰ ἀπορροφηθῇ ἀπὸ τὸ ἐμπορικόν, ἐφ' ὅσον τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι τὸ κύριον ἐξ ἐπόψεως οἰκονομικῆς δραστηριότητος. Ἐνταῦθα ἀνήκει ἡ περίπτωσις τοῦ ἱατροῦ τοῦ ἐκμεταλλευομένου κλινικὴν, περιλαμβάνουσαν καὶ εἰδικότητα πέρα τῆς ἰδικῆς του. Ὁ ἱατρός εἶναι ἔμπορος, καθ' ὅσον διακινδυνεύει κεφάλαια, κερδοσκοπεῖ ἐπὶ τῆς τροφῆς, τῶν φαρμάκων, διαμεσολαβεῖ δὲ μεταξὺ τῆς ἐργασίας τοῦ υγειονομικοῦ καὶ νοσηλευτικοῦ προσωπικοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀσθενῶν ἀφ' ἑτέρου. Ὁ ἴδιος, ἀκόμη καὶ ὅταν ἀσκήσῃ τὴν ἱατρικὴν, πράττει τοῦτο χάριν ἐπιτυχίας τῆς ὑπ' αὐτοῦ εὐδοώσεως τῆς ἐμπορίας, (Οὕτω καὶ ἡ νομολογία Α.Π. 152/56 ΕΕΝ 23, 534 ἐνθα καὶ σύμφωνον ἡμῆτερον σχόλιον.

Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ διὰ τὸν ἰδιοκτήτην ἐκπαιδευτηρίου διατηροῦντα καὶ οἰκοτροφεῖον, διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ ὁποῖου διακινδυνεύει κεφάλαια, μισθώνει διδακτικὸν προσωπικόν. Οὗτος κερδοσκοπεῖ ἐπὶ τῆς παρεχομένης εἰς τοὺς μαθητὰς στέγης, τροφῆς κλπ., παρεμβαλλόμενος μεταξὺ διδακτικοῦ κλπ. προσωπικοῦ καὶ μαθητῶν. Ἡ ἐμπορικὴ ἰδιότης εἶναι ἐκδηλὸς, ἔστω καὶ ἂν ὁ ἴδιος διδάσκων ἐν αὐτῷ ἀσκήσῃ τὸ ἀστικὸν ἐπάγγελμα τοῦ διδασκάλου, ὅπερ ἀπορροφᾶται ὑπὸ τοῦ ἐμπορικοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ προέχον. Καὶ τὸ Φορολογικὸν Δίκαιον θεωρεῖ τοὺς ὡς ἄνω ἐμπόρους.

Συμπέρασμα τῆς ἀναλύσεως εἶναι ὅτι : 1) Ὁ ἀστικὸς χαρακτήρ ἐλευθέρου ἐπαγγέλματος δὲν παραβλάπτεται ὡς ἐκ τοῦ ὅτι διὰ τὴν ἄσκησίν του ἀναγκαίως προσφεύγει τις εἰς ἐνέργειαν πράξεων, αἵτινες αὐτοτελῶς σκοπούμεναι εἶναι ἐμπορικαί. 2) Ἐάν ὑπάρχῃ αὐτοτέλεια μεταξὺ δύο ἐπαγγελμάτων, ἀστικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ, οὐδὲν ζήτημα γεννᾶται. λ.χ. ἀρχιτέκτων, μισθωτὸς τοῦ Δημοσίου, ἀναλαμβάνει ἔτι ἀτομικῶς τὴν ἐργολαβίαν ἀνεγέρσεως πολυκατοικιῶν. Ἡ ἀστικὴ φύσις τοῦ πρώτου ἐπαγγέλματος σαφῶς διαχωρίζεται ἀπὸ τὴν ἐμπορικότητα τοῦ δευτέρου. 3) Ἐάν τὰ δύο ἐπαγγέλματα τελοῦν ἐν ἐξαρτήσῃ μεταξὺ των, τότε τὸ κύριον, ἐφ' ὅσον εἶναι τὸ ἐμπορικόν, ἀπορροφᾷ τὸ παρεπόμενον, ὅπερ τίθεται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἐκείνου.

V. Ὁ ἔμπορος ἐνεργεῖ δι' ἑαυτὸν.

Ἡ δι' ἐνεργείας ἐμπορικῶν πράξεων κτήσις τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος κατατείνει εἰς ἰδίαν διὰ τὸν ἔμπορον κερδοσκοπίαν, εἶναι δὲ ἀδιάφορον ἂν ἡ δικαιοπραξία καταρτίζεται ὑπὸ τοῦ ἐμπορίου: α) ἰδίῳ ὀνόματι, β) ἰδίῳ ὀνόματι ἀλλὰ διὰ λογαριασμὸν ἄλλου, γ) ἐπ' ὀνόματι καὶ διὰ λογαριασμὸν ἄλλου.

1. Λέγοντες ὅτι ἔμπορος εἶναι ὁ ἄσκων ἰδίαν αὐτοῦ κερδοσκοπίαν ἐννοοῦμεν ὅτι αἱ ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργοῦμεναι πράξεις δυνατόν νά γίνωνται διὰ λογαριασμὸν ἄλλων, πάντως ὅμως μέσῳ αὐτῶν διενεργεῖται καὶ ἰδία αὐτοῦ κερδοσκοπία, λ.χ. ὁ ἐμπορικὸς ἀντιπρόσωπος ἀδιαφόρως τοῦ τρόπου τῆς ἐνεργείας του (ἂν δηλ. δικαιοπρακτῆ ἐπ' ὀνόματι καὶ διὰ λογαριασμὸν τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων ἢ διευκολύνη ἁπλῶς τὴν ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων κατάρτισιν τῆς ἐμπορικῆς πράξεως), ἐνεργεῖ διὰ λογαριασμὸν τῶν πελατῶν του, ἢ ὑπ' αὐτοῦ δὲ διενεργουμένη κερδοσκοπία ὑπὸ μορφήν «προμηθείας» ἐντάσσεται εἰς τὰ πλαίσια τῆς ὑπ' ἐκείνων ἄσκουμένης κερδοσκοπίας. Ἐπίσης ὁ παραγγελιοδόχος εἶναι ἔμπορος, ἐκτὸς βεβαίως τοῦ ὅτι δικαιοπρακεῖ ἰδίῳ ὀνόματι, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τοῦ ὅτι εἰς τὴν διὰ λογαριασμὸν ἄλλου ἐνεργουμένην πρᾶξιν ἐντάσσει καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κερδοσκοπίαν.

2. Συνήθως, ὅμως, διδάσκεται καὶ νομολογεῖται ὅτι αὐτονόητον καὶ ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς ἐννοίας τοῦ ἐμπορίου εἶναι ἡ ἰδίῳ αὐτοῦ ὀνόματι ἐπαγγελματικὴ ἄσκησης ἐμπορικῶν πράξεων καὶ τοῦτο λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ ἐμπορίου ἐμπεδώνει τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν εἰς τὰς συναλλαγὰς. Εἶναι, βεβαίως, ἀληθές ὅτι ἡ ἰδίῳ ὀνόματι ἐνέργεια εἶναι ἰκανὴ καὶ μόνη ὅπως προσδιορίσῃ τὴν ἐμπορικὴν ιδιότητα, ἐφ' ὅσον γίνεται κατ' ἐπάγγελμα. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ὁμαλήν καὶ συνήθη περίπτωσιν. Δὲν ἔπεται ὅμως ὅτι δύναται νά ἀναγθῆ εἰς οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς ἐννοίας τοῦ ἐμπορίου. Διὰ νά εἶναι τις ἔμπορος δὲν εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως ἄσκη ἔμπορίαν κατὰ τρόπον ἐμφανῆ εἰς τὸ συναλλακτικὸν κοινόν. Ἡ ἀφανῆς ἄσκησης ἐμπορίας τυγχάνει ἰδιαιτέρας προτιμήσεως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Ἡ τοιαύτη ἐν μυστικότητι ἄσκησης ἐμπορίας δυνατόν νά ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὁ μετερχόμενος ταύτην θέλει ν' ἀποφύγῃ φορολογίαν, κοινωνικὰς μειώσεις, ἀσυμβίβαστα (λ.χ. ἀνώτεροι κρατικοὶ ἢ ἐκκλησιαστικοὶ ἀξιωματοῦχοι, κατωτ. § 42) ἢ νά ἐπιτύχῃ συνήθως ἀμφιβόλου ἠθικῆς σκοποῦς (λ.χ. λαθρεμπορία ναρκωτικῶν). Καὶ ὁ ἐν ἀφανείᾳ δρῶν ἐμπορικῶς οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ ὅτι δὲν εἶναι ἔμπορος, εἶναι δὲ ἀδιάφορον ἂν διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ἐμπορίας του χρησιμοποιεῖ ὄνομα τρίτου, παρενθέτου προσώπου (prête - nom) ὅπερ προβάλλει εἰς τὰς συναλλαγὰς ὡς «ἀχυράνθρωπον» (homme de paille). Συνήθης περίπτωσις ἀσκήσεως ἀφανοῦς ἐμπορίας εἶναι ὅταν διευθυντῆς ἢ διαχειριστῆς ἐμπορικῆς ἐταιρείας, κρυφίως καὶ διὰ χρημάτων συνήθως τῆς ἐταιρείας, ἄσκη ἄτομικὴν κερδοσκοπίαν μέσῳ συναλλαγῶν, ἃς συγκαλύπτει ὀπισθεν τῆς ἐταιρικῆς δραστηριότητος. Ἐξυπακούεται ὅτι πρέπει νά ὑπάρχῃ κατ' ἐπάγγελμα καὶ οὐχὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἄσκησις, ὁπότε ὑπάρχει ἐμπορικότης μόνον ὡς πρὸς αὐτάς. Διὰ λόγους ἀνάγκης προστασίας τῶν συναλλαγῶν ἔμπορος θεωρεῖται ὅχι μόνον

ὁ φαινομενικῶς προβάλλων τὸ ὄνομά του, ἀλλὰ καὶ ὁ ὀπισθεν αὐτοῦ κρυπτόμενος (Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς Α' § 31, III, 2 - 3).

3. Δὲν ἀσκοῦν ἰδίαν κερδοσκοπίαν καὶ συνεπῶς δὲν εἶναι ἔμποροι τὰ πάσης φύσεως ὄργανα τῶν ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν, λ.χ. οἱ διοικηταὶ καὶ διευθυνταὶ ἀνωνόμων ἐταιρειῶν, οἱ διαχειρισταὶ καὶ μεριδοῦχοι ἐταιρείας περιωρισμένης εὐθύνης (πλὴν τῆς περιπτώσεως τοῦ ἀρθροῦ 44 § 2 ν. 3190/55), οἱ διαχειρισταὶ μὴ ἑταῖροι ὁμορρυθμοῦ ἐμπορικῆς ἐταιρείας, οἱ ἑτερόρρυθμοι ἑταῖροι, οἱ ἐκκαθαρισταὶ.

Ἐπίσης τὸ ἐν γένει ἐμπορικὸν προσωπικὸν τοῦ ἐμπορίου, ἐφ' ὅσον ὀρᾷ ὑπὸ τὴν ιδιότητα αὐτήν, δὲν εἶναι νοητὸν ὅτι ἐνεργεῖ ἰδίαν κερδοσκοπίαν, καὶ συνεπῶς δὲν ἀποκτᾷ ἐκ τοῦ λόγου τούτου τὴν ἐμπορικὴν ιδιότητα, ἐκτὸς ἐάν, κρυπτόμενον ὀπισθεν τῆς τοιαύτης δράσεως, ἐνίοτε ἀσκήσῃ καὶ ἰδίαν κερδοσκοπίαν (ἀνωτ. 2). Τοῦτο εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον κριτήριον, δι' ἀνυπαρξίαν ἐμπορικῆς ιδιότητος παρὰ τῷ ἐνεργοῦντι καὶ οὐχὶ ἢ ἐπ' ὀνόματι καὶ διὰ λογαριασμὸν ἄλλου ἐνέργεια ἐμπορικῶν πράξεων, ἦτις, κατ' ἀρχὴν, οὐχὶ ὁμοῦ πάντοτε, ἀποκλείει τὴν προσπόρισιν ἐμπορικῆς ιδιότητος, οὕτω λ.χ. ὁ ἐμπορικὸς ἀντιπρόσωπος (ἀνωτ. 1).

VI. Οἱ μικρέμποροι.

Ἐν συνδρομῇ τῶν νομίμων καὶ ἄνω ἐκτεθεισῶν προϋποθέσεων, ὁ νόμος ἀπονέμει τὴν ἐμπορικὴν ιδιότητα χωρὶς νὰ ποιῆται διάκρισιν τινα ὡς πρὸς τὸ οἰκονομικὸν μέγεθος τῆς ἀσκουμένης δραστηριότητος.

Μολονότι παρ' ἡμῖν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλας νομοθεσίας (Γερμανία, Γαλλία), δὲν ὑφίσταται διάκρισις μεταξὺ καθ' ἑαυτὸ ἐμπόρων καὶ μικρεμπόρων, ἐν τούτοις εἰς τὴν θεωρίαν καὶ τὴν νομολογίαν, ἡμεδαπὴν καὶ γαλλικὴν, ἐγένετο δεκτὸν ὅτι οἱ μικρέμποροι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑποβάλλωνται εἰς τὰς συνεπειὰς τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος, αἵτινες θὰ ἦσαν λίαν ἐπαχθεῖς δι' αὐτούς, ὡς λ.χ. πτώχευσις, προσωπικὴ κράτησις, τήρησις ἐμπορικῶν βιβλίων.

Εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ὠδηγήθησαν εἴτε ἀρνούμενοι παντάπασιν εἰς τούτους τὴν ἐμπορικὴν ιδιότητα εἴτε διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως μὲν αὐτῆς ἀλλ' ἄνευ ἐπελεύσεως τῶν νομίμων συνεπειῶν τῆς. Ἀμφότεραι αἱ γνώμαι αὗται, ὁρμώμεναι ἀπὸ ἀπλῆν σκοπιμότητα, εἶναι νόμφ ἀνεπέριστοι, ἐφ' ᾧ ὀρθοτέραν θεωροῦμεν τὴν ἄποψιν (Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς, Α' § 31 VI), καθ' ἣν οἱ μικρέμποροι ἢ θὰ θεωρηθῶσιν ἔμποροι μὲ ὄλας τὰς ἐντεῦθεν συνεπειὰς ἢ θὰ ἀρνηθῶμεν παντάπασιν εἰς τούτους τὴν ἐμπορικὴν ιδιότητα.

Ἐπότερον τῶν στοιχείων τούτων προέχει ἐνταῦθα; Ἡ σωματικὴ καταπόνησις, ἡ βιοπάλη ἢ ἡ προσπόρισις ἐμπορικοῦ κέρδους;

Ὅπου ἔχομεν προεχόντως ριψοκίνδυνον διαμεσολάβησιν, ἐκδηλουμένην ἔστω καὶ εἰς περιωρισμένης πῶς ἐκτάσεως ἐπαγγελματικὴν δραστηριότητα, τότε ἀναμφιβόλως εὐρισκόμεθα πρὸ μικροεπαγγελματίου ἐμπόρου, ὑποκειμένου εἰς ὄλας τὰς συνεπειὰς τῆς ἦν οὗτος ἐκτίησατο ιδιότητος, ὅσονδῆποτε βαρεῖται καὶ ἂν εἶναι αὐται.

Τοῦτο παρατηρεῖται εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ τὰς συνοικίας, ἐνθα ὁ καταστηματάρχης, ἐργαζόμενος μόνος ἢ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του, ἀσκεῖ κερδοσκοπίαν, ἔστω καὶ περιωρισμένης ἐκτάσεως, ἐκ τῆς μεταπωλήσεως τῶν πραγμάτων.

Ὅταν, ὁμως, τὸ προέχον εἶναι ὁ ἀτομικὸς κάματος, τότε τὸ ἐκ τῆς μεταπωλήσεως τῶν πραγμάτων «κέρδος» δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα οἰκονομικῆς ἐνεργείας—διωκοῦσης, ὡς γνωστόν, τὸ μέγιστον ἀποτέλεσμα δι' ἐλαχίστης θυσίας—ἀλλὰ μᾶλλον ἀντάλλαγμα τῆς σωματικῆς ἐργασίας, ὅτε δὲν δύναται νὰ γίνεται λόγος περὶ ἐμπόρου, μολοντί ἔχομεν κατ' ἐπάγγελμα ἐνεργεῖαν ἐμπορικῶν πράξεων. Οὕτω δὲν εἶναι ἐμποροὶ (μικρέμποροι) οἱ πλανόδιοι ὄπωροπῶλαι, μεταπράται ἐν γένει, οἱ μικροὶ περιπτεριοῦχοι, οἱ πλανόδιοι τεχνῖται καὶ ἐπιδιορθῶται οἰκιακῶν σκευῶν καὶ μικροβιοτέχνηται ἐφ' ὅσον ἐργάζονται αὐτοπροσώπως, ἔστω καὶ ἂν βοηθοῦνται ὑπὸ συντεχνιτῶν, μαθητευομένων ἢ μελῶν τῆς οἰκογενείας τῶν. Ὅταν, ὁμως, οἱ τελευταῖοι οὗτοι διατηροῦν κατάστημα καὶ ἐκτίθενται εἰς δαπάνας μισθώσεως τοῦ ἀκινήτου καὶ τοῦ προσωπικοῦ, μεταπίπτουν εἰς ἐπιχειρήσιν «χειροτεχνίας», ἧτις προσπορίζει τὴν ἐμπορικὴν ιδιότητα (Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς, Α' § 31 VI).

39.

Ἡ ιδιότης τοῦ ἐμπόρου ἐπὶ τοῦ Δημοσίου, τῶν Νομικῶν Προσώπων
Ἰδιωτικοῦ καὶ Δημοσίου Δικαίου

I. Αἱ ἑταιρεῖαι καὶ τὰ Νομικὰ Πρόσωπα Ἰδιωτικοῦ Δικαίου.

Τὴν ιδιότητα τοῦ ἐμπόρου δύναται νὰ ἀποκτήσουν ὄχι μόνον μεμονωμένα φυσικὰ πρόσωπα, ἀλλὰ καὶ νομικὰ πρόσωπα Ἰδιωτικοῦ Δικαίου καὶ δὴ ἑταιρεῖαι, ἐφ' ὅσον: 1) ἔχουν ἰδίαν νομικὴν προσωπικότητα καὶ 2) ἐπληρώθησαν αἱ κατὰ νόμον προϋποθέσεις (ἄρθρ. 1 E.N., ἀνωτ. § 38) περὶ χαρακτηρισμοῦ τινος ὡς ἐμπόρου.

Ἐπειδὴ, ὁμως, ἐπὶ νομικῶν προσώπων δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἐπαγγέλματος, ὅπερ εἶναι στοιχεῖον τῆς ἐννοίας τοῦ ἐμπόρου - φυσικοῦ

προσώπου, τοῦτο ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπιδίδκει τὸ νομικὸν πρόσωπον ἢ ἡ ἔταιρεία.

Τὸ τοιοῦτο κριτήριον τοῦ σκοποῦ, τὸ λεγόμενον οὐσιαστικὸν κριτήριον, ἰσχύει ἐπὶ προσωπικῶν ἔταιρειῶν, καὶ δὴ τῶν ἐξ αὐτῶν ὁμορρυθμῶν καὶ ἑτερορρυθμῶν. Τοιαύτη ἔταιρεία εἶναι ἔμπορος ἐὰν ἔχη ὡς σκοπὸν τὴν ἄσκησιν ἐμπορικῆς δραστηριότητος, εἰς ἣν καὶ πράγματι ἐπιδίδεται.

Κατ' ἐξαιρέσιν, ὑφίστανται ἔταιρεῖαι τινές, αἵτινες ἀποκτοῦν τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα, κατὰ νομοθετικὴν βούλησιν καὶ μόνον, ἀδιαφόρως ἂν σκοπὸς τῶν εἶναι ἄσκησις ἐμπορικῆς δραστηριότητος ἢ μή. Αἱ ἐμπορικαὶ αὗται ἔταιρεῖαι εἶναι: ἡ ἀνώνυμος ἔταιρεία, ἡ ἔταιρεία περιορισμένης εὐθύνης καὶ ὁ συνεταιρισμός. Ἐπ' αὐτῶν ἰσχύει τὸ τυπικὸν κριτήριον.

II. Τὸ Δημόσιον καὶ τὰ Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου.

1. Ἐνῶ τὸ Δημόσιον καὶ τὰ Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου δύνανται νὰ ἐνεργοῦν ἐμπορικὰς πράξεις, ταῦτα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ Νομικὰ Πρόσωπα Ἰδιωτικοῦ Δικαίου, κατὰ παγίαν ἀντίληψιν θεωρίας καὶ νομολογίας, οὐδέποτε δύνανται νὰ καταστοῦν ἔμποροι.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων λόγων, οἵτινες μάχονται ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, ὑπογραμμίζομεν δύο: 1) Δὲν νοεῖται δημιουργία ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος ὑπὸ τῆς δημοσίας διοικήσεως ἢ τῶν Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου. 2) Αἱ συνέπειαι τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος δὲν προσαρμύζονται πρὸς βασικοὺς κανόνας τοῦ Δημοσίου Δικαίου, λ.χ. ἡ κήρυξις πτωχεύσεως, ἡ τήρησις βιβλίων, τὸ ἐπιτρεπτόν τῆς διὰ μαρτύρων ἀποδείξεως.

Οὕτω δὲν εἶναι ἔμποροι οἱ Σ.Ε.Κ., ὁ Ο.Λ.Π., ὁ Ο.Δ.Ι.Σ.Υ., τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον, ἡ Λυρικὴ Σκηνή, ἡ Κρατικὴ Ὀρχήστρα Ἀθηνῶν (τὸ θέμα ἀναλύει διὰ μακρῶν ὁ Σπηλιωτόπουλος, Ἡ δημοσία ἐπιχείρησις). Ἀντιθέτως, εἶναι Νομικὰ Πρόσωπα Ἰδιωτικοῦ Δικαίου, κατὰ νομοθετικὸν ὄρισμόν, καὶ συνεπῶς ἔμποροι, ἡ Δ.Ε.Η. (ν.δ. 3785/57) καὶ ἡ Δημοτικὴ Ἐπιχείρησις Φωταερίου Ἀθηνῶν (ν. 2234/52).

2. Πρὸς ἀποφυγὴν, ὅμως, τῶν ὡς ἄνω δυσχερειῶν, τὸ Δημόσιον, μὴ δυνάμενον ν' ἀντισταθῇ εἰς τὸν πειρασμόν τῆς κερδοσκοπίας, ἀσκεῖ ταύτην δι' ἰδρύσεως Νομικῶν Προσώπων Ἰδιωτικοῦ Δικαίου, συνήθως περιβαλλομένων τὸν τύπον τῆς Ἀνώνυμου Ἐταιρείας, ἐφ' ὧν ἰσχύει τὸ τυπικὸν κριτήριον πρὸς κτήσιν τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος.

Οὕτω, τὸ Δημόσιον, παρακάμπτον τὸν τύπον τοῦ Νομικοῦ Προσώπου Δημοσίου Δικαίου, ἐξασφαλίζει διὰ τῆς ἠθελημένης ταύτης ἐνεργείας

τήν εύκαμψίαν και εύκινησίαν έκείνην, ήτις είναι συνδεδεμένη μέ τήν έμπορικήν ιδιότητα τής "Ανωνύμου Έταιρείας, π.χ. τὸ Δημόσιον, διὰ νά έπιτύχη τήν έκβιομηχάνισιν τής χώρας, ίδρυσε κατ' άρχήν τὸν Ο.Χ.Ο.Α. και τὸν Ο.Β.Α., οὗς εἶτα συνεχώνευσε δι' ίδρύσεως τής Έλληνικῆς Τραπεζῆς Βιομηχανικῆς Αναπτύξεως (Ε.Τ.Β.Α.), οὗσης άνωνύμου έταιρείας.

Τὸ αὐτὸ ισχύει διὰ τὸν Ὅργανισμόν Τηλεπικοινωνιῶν Ελλάδος, τήν Έλληνικήν Έταιρείαν Ὑδάτων, ὄργανισμοὺς οἵτινες είναι έμποροι, μολονότι έκμεταλλεύονται παραχωρηθέν εἰς αὐτοὺς προνόμιον, χάριν κοινῆς ὠφελείας.

Ένῳ εἰς τὰς ὡς άνω περιπτώσεις τὸ Δημόσιον έμφανίζεται ὡς μόνος μέτοχος τής ὑπ' αὐτοῦ, συνήθως διὰ νόμου, ίδρυθείσης Α.Ε., συνήθεις εἶναι αἱ περιπτώσεις συνεργασίας τής Δημοσίας Διοικήσεως μετά τής ιδιωτικῆς δραστηριότητος, ὑπὸ μορφήν ίδρύσεως έταιρειῶν μικτῆς οἰκονομίας. Εἰς αὐτάς μέτοχοι εἶναι τὸ Δημόσιον και οἱ ιδιώται, ὡς λ.χ. ἡ Τράπεζα τής Ελλάδος, τὸ Καταστατικὸν τής ὁποίας, κεκυρωμένον διὰ νόμου, ρητῶς ὀρίζει ὅτι αὕτη εἶναι άνωνυμος έταιρεία και συνεπῶς έμπορος.

3. Δι' οὗς λόγους δέν εἶναι έμποροι τὸ Έλληνικὸν Δημόσιον και τὰ Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, διὰ τοὺς αὐτοὺς και τὸ ἀλλοδαπὸν Δημόσιον ἢ τὰ ἀλλοδαπά Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου δέν εἶναι έμποροι, μολονότι αἱ πράξεις των δύνανται νά εἶναι έμπορικά. Ἄλλως βεβαίως συμβαίνει ὅταν τὸ ἀλλοδαπὸν Δημόσιον δρᾷ ἐν τῇ ἡμεδαπῇ ὡς έμπορικῆ ἐπιχείρησις περιβεβλημένη τὸν τύπον Νομικοῦ Προσώπου Ἰδιωτικοῦ Δικαίου. Τυχὸν άναγνώρισις τής έμπορικῆς ιδιότητος εἰς τὸ ἀλλοδαπὸν Δημόσιον θά καθίστα ανέφικτον τήν ἐν τῇ ἡμεδαπῇ επέλευσιν των συνεπειῶν τής έμπορικῆς ιδιότητος λόγω τής έτεροδικίας, ἥς ἀπολαύει ἡ ἀλλοδαπὴ Πολιτεία (Τσιριντάνης, Α' § 32 V). Ὑποστηρίζεται, ὅμως, και τὸ αντίθετον, διότι τὸ ἀλλοδαπὸν Δημόσιον, ἐν προκειμένῳ, δέν έμφανίζεται ὡς κυρίαρχον κράτος (πρβλ. Hamel-Lagarde, I, § 942 έπ. Escarra § 159. Ripert § 266).

40.

Κτήσις και άπώλεια τής έμπορικῆς ιδιότητος

Λόγω των σοβαρωτάτων συνεπειῶν, αἵτινες εἶναι άπότοκοι τής έμπορικῆς ιδιότητος (περὶ ὧν κατωτ. § 44), ιδιαίτεράν σπουδαιότητα έχουν αἱ

ἀπαντήσεις εἰς τὰ ἐρωτήματα : 1) Π ὅ ῥ κτᾶται και ἀπόλλυται και 2) ἀ π ὅ π ὅ τ ε κτᾶται και ἀπόλλυται ἡ ἐμπορικὴ ἰδιότης.

I. Ἡ κτήσις τῆς ἐμπορικής ἰδιότητος.

Α'. 1. Ἐφ' ὅσον, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, παρ' ἡμῖν πρὸς προσδιορισμὸν τῆς ἐννοίας τοῦ ἐμπόρου, κατὰ βάσιν ἰσχύει τὸ οὐσιαστικὸν κριτήριον, ἡ κτήσις τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου συμπίπτει πρὸς τὴν πλήρωσιν τῶν οὐσιαστικῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν κατ' ἐπάγγελμα ἀσκήσιν τοῦ ἐμπορίου. Ἡ ἐμπορικὴ ἰδιότης κτᾶται, ὡς ὀρίζει τὸ ἄρθρ. 1 Ε.Ν., ἀνευ ἐτέρας τινὸς ἐνεργείας ἢ συνδρομῆς τυπικῆς τινος προϋποθέσεως, ἥτις τυχὸν ὑπάρχουσα ἀπλῶς τεκμηριοῖ χωρὶς, ὁμως, και νὰ ἀποδεικνύῃ τὴν κτήσιν τῆς ἐμπορικής ἰδιότητος.

2. Ἐπὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ συστήματος, ὁ ἀκριβὴς καθορισμὸς τοῦ χρόνου ἀφ' οὗ κτᾶται ἡ ἐμπορικὴ ἰδιότης εἶναι ζήτημα πραγματικόν, ἐκτιμώμενον ἐκάστοτε κατὰ τὴν κυριαρχικὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ τῆς οὐσίας. Κατ' ἀρχὴν, ἡ ἰδιότης αὕτη δὲν ἀποκτᾶται ἀποτόμως, ἀλλ' ἀπαιτεῖται ἐπανάληψις ἐμπορικῶν πράξεων, αἰτίνες κλιμακοῦνται συνήθως ἐπὶ τι διάστημα.

Ἐνδέχεται, ὁμως, νὰ ὑπάρχη ἡ ἰδιότης τοῦ ἐμπόρου π ρ ὀ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος. Πρόσωπόν τι καθίσταται ἔμπορος εὐθὺς ὡς δηλώσῃ τὴν βούλησίν του νὰ ἐπιδοθῇ ἐπαγγελματικῶς εἰς ἐμπορικὴν τινα δραστηριότητα, ἐφ' ὅσον ἐνεργήσῃ ἐμπορικὴν τινα πρᾶξιν, ἔστω και ἂν αὕτη εἶναι ἡ μοναδική. Ἄνευ τῆς πράξεως αὐτῆς ἡ δὴλωσις τῆς βουλήσεώς του θὰ ἦτο ἀνεπαρκής. Ἐξ ἄλλου, ἡ δὴλωσις τῆς βουλήσεως, ἐὰν ἐξωτερικεῖται δι' ἐνεργειῶν προπαρασκευαστικῶν τῆς ἐμπορίας (λ.χ. ἐγκύκλιοι, διαφημίσεις, μίσθωσις καταστήματος, ἀγορὰ ἐπιχειρήσεως), ἀναπληροῖ τὸ στοιχεῖον τοῦ «ἐπαγγέλματος» ἐφ' ὅσον κατοπτρίζει τὴν σαφῆ πρόθεσιν ἀσκήσεως ἐμπορίας κατ' ἐπάγγελμα (ἀνωτ. § 38, II, 5). (H a m e l - L a g a r d e, I, § 343).

3. Ἄν διὰ τὴν κτήσιν τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου ἀπαιτῆται ἄρσις περιορισμοῦ, δι' ἀδείας διοικητικῆς ἀρχῆς, τότε ὁ τυχὸν ἀνευ αὐτῆς ἐνεργῶν κτᾶται τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα, ἐν συνδρομῇ τῶν ὄρων τοῦ ἄρθρ. 1 Ε.Ν., καθ' ὅσον ἡ τοιαύτη ἄδεια δὲν ἀποτελεῖ, εἰς τὸ οὐσιαστικὸν σύστημα, προϋπόθεσιν κτήσεως τῆς ἐμπορικής ἰδιότητος, ἀλλ' οὐδὲ μόνη προσπορίζει τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα. Οὕτω λ.χ. και ὁ ἀνευ ἀδείας φαρμακοποιὸς εἶναι ἔμπορος, ἐνῶ ὁ τυχὸν ταύτης, ἀλλὰ μὴ ἔχων φαρμακεῖον, δὲν εἶναι ἔμπορος. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει διὰ τοὺς μεσίτας ἀστικῶν συμβάσεων (ν. 3505/38 ἄρθρ. 2), τοὺς μεσίτας ἐγχωρίων προϊόντων (ν. 4487/30 ἄρθρ. 2), τοὺς ἐμπορικοὺς ἀντιπροσώπους εἰσαγωγῆς (ἀ.ν. 2765/41 ἄρθρ. 3), τοὺς διατη-

φροντας Γραφεία Πληροφοριών (ν.δ. 8.8.26 άρθρ. 5), δι' οὓς ἀπαιτεῖται διορισμός ἢ ἄδεια ἐκ μέρους διοικητικῆς ἀρχῆς. Διάφορος εἶναι ἡ περίπτωσης τῶν χρηματιστῶν καὶ τῶν μεσιτῶν Χρηματιστηρίου, (περὶ ὧν κατωτ. Β').

Β'. Ἄλλ' ὅμως τὸ ὑπὸ τοῦ Code de Commerce καθιερωθὲν οὐσιαστικὸν σύστημα δὲν παρέμεινεν ἀμύγες μέχρι σήμερον. Διὰ νεωτέρων νομοθετικῶν διατάξεων ἐθεσπίσθη ὅτι ἡ ἐμπορικὴ ιδιότης ἀπονέμεται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ νόμου, εὐθύς ὡς πληρωθῶν τυπικαὶ τινες προϋποθέσεις χωρὶς ν' ἀπαιτῆται ὅπως ἐνεργηθῶν καὶ ἐμπορικαὶ πράξεις.

Πρόκειται περὶ τοῦ λεγομένου τυπικοῦ κριτηρίου, τὸ ὅποσον προκειμένου μὲν περὶ ἐταιρειῶν ἰσχύει ἐπὶ τῆς ἀνωμόμου ἐταιρείας (ἄρθρ. 1 ν. 2190/20), τῆς ἐταιρείας περιορισμένης εὐθύνης (ἄρθρ. 3 ν. 3190/55) καὶ τοῦ συνεταιρισμοῦ (ἄρθρ. 12 ν. 602/14) — οὐχὶ δὲ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐταιρειῶν καὶ ἐν γένει Νομικῶν Προσώπων Ἰδιωτικοῦ Δικαίου, ἐφ' ὧν ἰσχύει, ὡς εἶδομεν, τὸ οὐσιαστικὸν κριτήριον — προκειμένου δὲ περὶ φυσικῶν προσώπων, ἐπὶ χρηματιστῶν καὶ μεσιτῶν Χρηματιστηρίου (ἄρθρ. 12 καὶ 13 ν. 3632/28).

Ἡ ἐμπορικὴ ιδιότης, ἐνταῦθα, κτᾶται σὺν τῇ γενέσει τῆς νομικῆς προσωπικότητος, ἥτοι ἀπὸ τῆς κατὰ νόμον δημοσιεύσεως τοῦ Καταστατικοῦ τῶν ὡς ἄνω ἐταιρειῶν, ἔστω καὶ ἂν σκοπὸς τῶν δὲν εἶναι ἡ ἐνέργεια ἐμπορικῶν πράξεων.

Αἱ ἐταιρεῖαι αὐταί, ἀκόμη καὶ ὅταν ἔχουν ὡς σκοπὸν τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς γῆς καὶ τῆς ἀπ' αὐτῆς παραγωγῆς, εἶναι, ἂνευ ἐτέρου, ἐμπορικαί, ὡς ἀκριβῶς εἶναι ἐκεῖναι, αἵτινες ἔχουν ἐμπορικὸν σκοπὸν.

Συνεπῶς, ἡ ἐμπορικὴ ιδιότης κτᾶται ἀπὸ καὶ διὰ τῆς πληρώσεως τῶν τυπικῶν προϋποθέσεων. Ὑποστηρίζεται μάλιστα καὶ ἡ ἄποψις καθ' ἣν ἐπὶ Α.Ε. καὶ Ε.Π.Ε. ἡ ἐμπορικὴ ιδιότης ὑφίσταται ἤδη καὶ κατὰ τὸ στάδιον καθ' ὃ αὐταὶ τελοῦν ὑπὸ ἴδρυσιν (Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς, Α' § 33, IV).

II. Ἡ ἀπόλεια τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος.

Ὁ καθορισμὸς τοῦ τρόπου καὶ χρόνου ἀφ' οὗ ἐπέρχεται ἡ ἀπόλεια τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος ἔχει ἰδιαίτεραν σημασίαν, καθ' ὅσον ἀπὸ τῆς ἀπωλείας τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος δὲν ἐπέρχονται αἱ συνέπειαι αὐτῆς (κατωτ. § 44), ἐνῶ, παρὰ τὴν ἀπόλειαν τῆς ιδιότητος ταύτης, ὁ ἔμπορος εὐθύνεται διὰ τὰς προγενεστέρας σχέσεις καὶ συναλλαγὰς του, ὑποκείμενος εἰς προσωπικὴν κράτησιν καὶ εἰς πτώχευσιν, ἐφ' ὅσον ἡ παῦσις τῶν πληρωμῶν ἔλαβε χώραν εἰς χρόνον προγενέστερον τῆς ἀπωλείας τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος.

Ἡ απόλεια, ὅμως, τῆς εμπορικῆς ιδιότητος ἄλλοτε μὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ σαφῶς ἀπὸ πότε ἐπέρχεται, ἄλλοτε πάλιν ὄχι.

Α'. Ἀσάφεια ὡς πρὸς τὸ ἂν καὶ ἀπὸ πότε ἀπωλέσθῃ ἡ ἐμπορικὴ ιδιότης.

1. Παῦσις ἢ παραίτησις ἀπὸ τῆς ἐμπορίας. Κατὰ τὸ οὐσιαστικὸν σύστημα, ὡς ἡ κτήσις οὕτω καὶ ἡ απόλεια τῆς εμπορικῆς ιδιότητος δὲν συντελεῖται ἀποτόμως, ἀλλὰ βραδέως. Ὁ ἔμπορος ἀποχωρίζεται βαθμιαίως τοῦ ἐπαγγέλματός του. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ οικειοθελῆς παῦσις ἢ ἀποβολὴ τῆς ιδιότητός του ταύτης, ὡς μὴ ὑποκειμένη εἰς τύπον τινά, δὲν εἶναι πάντοτε ὀριστικὴ καὶ σταθερά, ἀλλ' οὔτε, πάντοτε, ἄδολος καὶ εἰλικρινῆς.

Ἀναμφισβήτητον, πάντως, εἶναι ὅτι ἡ απόλεια τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου ἐπέρχεται διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ πραγματικῆς παύσεως ἐνεργείας ἐμπορικῶν πράξεων. Τὸ πότε ἐπῆλθεν ἡ παῦσις αὕτη τοῦ ἐπαγγέλματος ἢ πρόκειται περὶ ἀπλῆς διακοπῆς αὐτοῦ εἶναι ζήτημα ἐκτιμήσεως τῶν πραγματικῶν περιστατικῶν κρινόμενον ἐκάστοτε κυριαρχικῶς ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ τῆς οὐσίας.

Πάντως, μόνη ἡ δῆλωσις βουλήσεως περὶ ἀποβολῆς τῆς εμπορικῆς ιδιότητος δὲν ἀρκεῖ, ὡς λ.χ. ἡ κυκλοφορία ἐγκυκλίου ἢ διακήρυξις τοῦ ὅτι τίθεται ὑπὸ ἐκούσιαν ἐκκαθάρισιν. Ἀπαιτεῖται ὅπως ἡ δῆλωσις αὕτη συνοδεύεται ἀπὸ ἐμπράκτους ἐκδηλώσεις, ὡς λ.χ. διάλυσις τῆς ἐπιχειρήσεώς του.

Ἡ ἀνάληψις λειτουργήματος ἀσυμβιβάστου δὲν ἐπάγεται ἀποβολὴν τῆς εμπορικῆς ιδιότητος, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχομεν καὶ πραγματικὴν παῦσιν τῆς ἐμπορίας.

Ἀντιθέτως, ἡ ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα μὴ ἐνέργεια ἐμπορικῶν πράξεων, ὀφειλομένη εἰς στράτευσιν, ἀσθένειαν κλπ., δὲν θεωρεῖται, κατ' ὀρθοτέραν γνώμην, ὡς ἐπαγομένη, ἄνευ ἐτέρου, ἀποβολὴν τῆς εμπορικῆς ιδιότητος. Ἄλλως, βεβαίως, συμβαίνει ὅταν τὰ ὡς ἄνω περιστατικὰ συνοδεύονται ὑπὸ ἐνεργειῶν τοῦ ἐμπόρου, ἀποδεικνυσοῦν ἢ τεκμηριουσοῦν τὴν βούλησίν του ὅπως πράγματι ἀποβάλῃ τὴν ἐμπορικὴν ιδιότητα, ὡς λ.χ. σχετικαὶ ἀναγγελίαι εἰς τὸ Ἐμπορικὸν καὶ Βιομηχανικὸν Ἐπιμελητήριον, τὴν Οἰκονομικὴν Ἐφορίαν, περὶ διαγραφῆς του ὡς ἐμπόρου. Εἶναι ζήτημα πραγματικῶν ἂν ἡ ἐκμίσθωσις ἢ ἡ ἐπίταξις ἐπιχειρήσεως ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐπιφέρῃ ἀπόλειαν τῆς εμπορικῆς ιδιότητος (Τσιρινιάνης, Α' § 34, Β, 3, ἀντιθέτως ὁ Ἀναστασιάδης, Ι, § 40 β. τάσσεται ἀνεπιφυλάκτως ὑπὲρ τῆς ἀποβολῆς τῆς εμπορικῆς ιδιότητος).

2. Ἡ πραγματικὴ ἐκκαθάρισις τῆς εμπορικῆς ἐπιχειρήσεως ἀποτελεῖ καὶ αὕτη τρόπον παραίτησεως ἀπὸ τῆς ἐμπορίας. Δοθέντος, ὅμως, ὅτι αὕτη κλιμακοῦται ἐπὶ χρόνον τινὰ ζήτημα γεννᾶται ἂν ἡ παῦσις ἀπὸ τῆς ἐμπο-

ρίας συμπίπτη μετὴν ἔναρξιν ἢ τὸ τέρμα τῆς ἐκκαθαρίσεως. Ἐπι ἐταιρείας - νομικοῦ προσώπου ἢ ἐμπορικῆς ιδιότης ὑφίσταται, ὡς συνδεομένη μετὴν διατήρησιν τῆς νομικῆς προσωπικότητος, κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἐκκαθαρίσεως καὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν αὐτῆς. Ἐναντιότως θὰ ἡδυνάμεθα νὰ σκεφθῶμεν ἐπι ἐμπόρου - φυσικοῦ προσώπου, μετὴν διαφορὰν διττουτοῦ, ἐνῶ ἐκκαθαρίζει βαθμηδὸν τὴν ἐπιχειρήσιν του, δύναται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ τὴν ζωογονήσῃ καὶ τὴν συνεχίσῃ, ὁπότε δὲν ἔχομεν παύσιν καὶ ἐκ νέου ἔναρξιν ἐμπορίας.

Ἐπι προσωπικῆς ἐμπορικῆς ἐταιρείας, ἢ παύσιν τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος ἐπάγεται ἀπώλειαν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος, ἀνεξαρτήτως λύσεως τῆς ἐταιρείας. Δυνατὸν οἱ ἐταῖροι νὰ θέλουν νὰ διατηρήσουν τὸν ἐταιρικὸν δεσμὸν, καίτοι ἢ ἐταιρεία ἐπι τοῦ παρόντος ἀδρανεῖ, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐκκαθαρίζεται. Ἐνταῦθα ἔχομεν ἐταιρείαν, ἢ ὁποία δὲν ἔχει ἐμπορικὴν ιδιότητα (Τ σ ι ρ ι ν τ ἰ ἄ ν η ς, Α' § 34, IV, 1).

3. Ἡ μεταβολὴ τοῦ κλάδου τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος δὲν ἐπάγεται τὴν ἀπώλειαν τῆς, ἤδη, ἐξ ἄλλης δραστηριότητος κεκτημένης ἐμπορικῆς ιδιότητος. Ἐν τῆς ἀπὸ ἐμπορικὸς ἀντιπρόσωπος μεταβληθῆ εἰς βιομήχανον, ἢ ἐμπορικῆς ιδιότης διατηρεῖται ἀνεπηρέαστος.

Β'. Βεβαιότης ὡς πρὸς τὸ ἂν καὶ ἀπὸ πότε ἀπώλεσθῇ ἢ ἐμπορικὴ ιδιότης.

Ὁ ἔμπορος παύει πλέον ἔχων τὴν ιδιότητα ταύτην ὅταν ἐν τῷ μέλλοντι ἀνακύψουν λόγοι ἀνικανότητος πρὸς κτήσιν τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου. Ἡ ἀπώλεια αὕτη ἐπέρχεται ἐκ τοῦ νόμου, ἀδιαφόρως ἂν ἢ ἐμπορικῆς ιδιότης ἐκτήθη κατὰ τὸ οὐσιαστικὸν ἢ τὸ τυπικὸν κριτήριον.

Σαφῆνειαν ὡς πρὸς τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος καὶ τὸν χρόνον ἂφ' οὗ αὕτη ἐπῆλθε δημιουργοῦν οἱ ἐξῆς λόγοι :

1. Ἡ π τ ὡ χ ε υ σ ι ς τοῦ ἐμπόρου. Ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως τῆς κηρυτεύσεως τὴν πτώχευσιν, ὁ ἔμπορος μέχρι ὅτου ἀποκατασταθῇ στερεῖται τῆς ἰκανότητος τοῦ ἀσκεῖν τὸ ἐμπορικὸν ἐπάγγελμα (ἄρθρ. 1 καὶ 18 ἀ.ν. 635/37), ἀπόλλυται δὲ ἢ μέχρι τῆς πτωχεύσεως ὑπάρχουσα ἐμπορικὴ αὐτοῦ ιδιότης.

2. Ἡ ἀ π α γ ὀ ρ ε υ σ ι ς, δικαστικὴ ἢ νόμιμος, τοῦ ἐμπόρου, πλήττουσα τοῦτον μετὰ δικαιοπρακτικὴν ἀνικανότητα, τὸν στερεῖ τῆς ἰκανότητος τοῦ νὰ εἶναι ἔμπορος.

3. Ἡ ἀνάκλησις ἢ ἡ λήξις τῆς προθεσμίας ἰσχύος τῆς χορηγηθείσης εἰς τὸν ἀ ν ῆ λ ι κ ὸ ν ἀ δ ε ἰ ἄ ς πρὸς κτήσιν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος ἢ ἡ ἀνάκλησις τῆς χειραφεσίας του.

4. Ὁ κατ' ἄρθρ. 771 Α.Κ. ἀ π ο κ λ ε ἰ σ μ ὸ ς ὁμορρυθμοῦ ἐταίρου ἀπὸ ὁμορρυθμοῦ ἢ ἑτερορρυθμοῦ ἐμπορικῆς ἐταιρείας. Ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως

τῆς τελεσιδίκου ἀποφάσεως ὁ ἀποκλειόμενος ἀπόλλυσι τὴν ἐμπορικὴν ιδιότητά του.

5. Ἡ ἀνάκλησις τῆς ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς χορηγηθείσης εἰς τὴν σύζυγόν του συναινέσεως πρὸς κτήσιν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος ἀμφισβητεῖται ἂν ἐπιφέρει τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος (Δ ε λ ο υ κ α ς §§ 99, 123).

6. Ὁ θάνατος τοῦ ἐμπόρου ἐπιφέρει παῦσιν τῆς προσωπικότητος καὶ κατὰ συνέπειαν συμπαράσῃ τὴν ἐμπορικὴν ιδιότητα, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἐν, τυχόν, συνεχίσει τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως ὑπὸ τῶν κληρονόμων, δὲν ἔχομεν συνέχισιν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος τοῦ ἀποθανόντος ἐμπόρου, ἀλλὰ κτήσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν κληρονόμων ἐξ ἰδίου αὐτῶν δικαίου.

7. Πρὸς τὸν θάνατον τοῦ φυσικοῦ προσώπου ἐξομοιοῦται ἡ λύσις τοῦ νομικοῦ προσώπου, ἐπιφέρουσα ἀπώλειαν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος. Ὅταν δὲ ἡ ιδιότης τῆς ἐταιρείας ὡς ἐμπορικῆς κτᾶται κατὰ τὸ τυπικὸν σύστημα, καὶ ὡς συνέπεια τῆς νομικῆς προσωπικότητος, ἡ λύσις αὐτῆς ἐπιφέρει μοιραίως ἀπώλειαν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ Α.Ε. ἢ Ε.Π.Ε. ἢ συνεταιρισμὸς μὴ ἐμπορος. Εἰδικώτερον ἐπὶ Α.Ε. ἡ ἀνάκλησις τῆς διοικητικῆς πράξεως ἐγκρίσεως τοῦ Καταστατικοῦ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐμπορίου ἐπάγεται παῦσιν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος.

8. Ἐπὶ χρηματιστῶν καὶ μεσιτῶν τοῦ Χρηματιστηρίου Ἀξιών ἢ παῦσιν τῆς ἐμπορικῆς τῶν ιδιότητος ἐπέρχεται ἀπὸ καὶ διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῆς διοικητικῆς πράξεως περὶ ἀπολύσεως τῶν ἢ τῆς ἀποδοχῆς τῆς παραιτήσεώς των (ἄρθρ. 9 καὶ 13 ν. 3632/28). Ἡ ὑπαρξίς λόγων ἀπολύσεως, ἐν οἷς καὶ ἡ πτώχευσις, δὲν ἐπιφέρει ἀμέσως ἀπώλειαν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος. Χρειαζέται καὶ τυπικῶς ὁ *contrarius actus* (Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς, Α' § 34, V, ἐν τέλει).

Ἄλλ' ὅμως, ἡ ἀνάκλησις τῆς διοικητικῆς ἀδείας πρὸς ἄσκησιν τῶν ἀνωτέρω (ὑπὸ I, Α', 3) ἐπαγγελμάτων δὲν ἐπάγεται τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος, ἢ ὅποια ἐπέρχεται μόνον κατὰ τὸν ἄνω (ὑπὸ II, Α') τρόπον.

41.

Ίκανότης πρὸς κτήσιν τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου

Ἐξητάσθη ἀνωτέρω (§ 34) ποῖα πρόσωπα εἶναι ἀνίκανα πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων, ὡς καὶ πῶς αἴρεται, τυχόν, ἡ ἀνικανότης αὐτῆ. Ἡ αὐτὴ ἀνικανότης θὰ δεχθῶμεν ὅτι πλήττει τὰ πρόσωπα ταῦτα, ἐφ' ὅσον προτιθενται ν' ἀποκτήσουν τὴν ιδιότητα ἐμπόρου. Ἡ τοιαύτη δὲ ἰκανότης δὲν κτᾶται διὰ πράξεων τοῦ νομίμου ἀντιπροσώπου τοῦ ἀνικάνου.

Ὁ πατήρ, ὁ ἐπίτροπος κλπ., ἐνῶ δύνανται νὰ ἐνεργήσουν ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὰς πράξεις ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀνήλικου, δὲν δύνανται νὰ προσπορίσουν τὴν ιδιότητα ἐμπόρου εἰς τὸν ἀνήλικον, καὶ δὴ εἴτε νὰ ἄρξωνται τὸ πρῶτον ἐμπορίας δι' αὐτόν, εἴτε νὰ συνεχίσουν ἐμπορικὴν ἐπιχειρήσιν περιελθοῦσαν εἰς τὸν ἀνίκανον ἢ ἀσκουμένην ὑπὸ τούτου πρὸ τῆς περιελύσεώς του εἰς κατάστασιν ἀνικανότητος. Λόγῳ τῶν σοβαρῶν συνεπειῶν τῆς ιδιότητος τινὸς ὡς ἐμπόρου ἢ κρατοῦσα ἄποψις δέχεται ὅτι ἡ ἐξουσία τοῦ νομίμου ἀντιπροσώπου δὲν ἐξικνεῖται μέχρι τοῦ σημείου τούτου (Ripert § 226. Τσιριντάνης Α' § 41, I. Καρὰ βᾶς § 68 καὶ οἱ αὐτόθι σημειούμενοι. Ἀντίθετος Δελουκάς, Α' § 106, καὶ οἱ αὐτόθι, ἐν σημ. I, δεχόμενοι τὴν δυνατότητα συνεχίσεως ὑφισταμένης ἐπιχειρήσεως ὑπὸ τοῦ νομίμου ἀντιπροσώπου τοῦ ἀνίκανου).

Αἱ δυσχέρειαι αἱ δημιουργούμεναι ἐκ τῆς λύσεως ταύτης δὲν φθάνουν μέχρις ἀδιεξόδου καὶ λύσεων ἀντιοικονομικῶν.

Ἐξετάζομεν, νῦν, τὴν εἰδικὴν ἀνικανότητα τοῦ ἀνήλικου καὶ τῆς ἐγγάμου γυναικὸς πρὸς κτήσιν τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου, καθ' ὅσον οἱ ὑπὸ δικαστικὴν ἀντίληψιν, δικαστικὴν ἢ νόμιμον ἀπαγόρευσιν, τελοῦντες δὲν δύνανται ν' ἀποκτήσουν τὴν ἰκανότητα πρὸς κτήσιν τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου, τοῦ ἄρθρου 1707 Α.Κ. μὴ ἐπιτρέποντος, κατ' ὀρθοτέραν γνώμην, τὴν ἄσκησιν ἐμπορίας.

I. Ὁ ἀνήλικος ὡς ἐμπορος.

1. Διὰ τὴν ἄρσιν τῆς ἀνικανότητος τοῦ ἀνήλικου ὅπως καταστῆ ἐμπορος ἀπαραίτητος εἶναι ἡ συνδρομὴ τῶν τυπικῶν καὶ οὐσιαστικῶν προϋποθέσεων, ἃς ἐξητάσαμεν ἀνωτέρω (ὑπὸ § 34), ὡς πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ δυνατότητα ἐνεργείας μεμονωμένων ἐμπορικῶν πράξεων, δηλαδὴ ἀπαιτεῖται ἡλικία 18 ἐτῶν τοῦλάχιστον, χειραφεσία, ἄδεια καὶ δημοσίευσις αὐτῆς, ἥτοι οἷαι διατυπώσεις ἀπαιτοῦνται πρὸς ἄσκησιν μεμονωμένων ἐμπορικῶν πράξεων. Ἐπὶ πλέον, ὁμως, τούτων, ἐν προκειμένῳ, ἡ ἄδεια θὰ ἐχῆ ὡς περιεχόμενον τὴν κτήσιν τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου.

2. Ὁ ἀνήλικος, τυχὼν τῆς ἀδείας πρὸς κτήσιν τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου, ἐφ' ὅσον ἤθελεν ἀσκήσει ἐμπορικὰς πράξεις κατ' ἐπάγγελμα καθίσταται ἐμπορος, ἐξομοιούμενος πλήρως πρὸς ἐνήλικον. Τοῦτο συνάγεται μὲν ἐμμέσως ἐκ τοῦ ἄρθρ. 2 Ε.Ν., διατυποῦνται δὲ ρητῶς εἰς τὸ ἄρθρ. 1681 Α.Κ., καθ' ὃ : «ὁ χειράφетος ἀνήλικος ἐμπορίαν μετερχόμενος λογίζεται ἐνήλικος ὡς πρὸς τὰς ἀφορώσας τὴν ἐμπορίαν ταύτην πράξεις». Ὑπόκειται, ἄρα, εἰς ὅλας τὰς συνεπειὰς τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος, ἐν αἷς ἡ πτώχευσις, ἡ προσωπικὴ κράτησις (Πολ. Δικ. 1003 § 1), βαρύνεται δέ, κατὰ

τὴν κρατοῦσαν γνώμην, μὲ τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος (E s c a r t a § 166. Ἀναστασιάδης, I, § 46. Hamel-Lagarde, I, § 350).

3. Ζήτημα ἐγεννήθη ἐὰν ὁ τυχὼν ἀδείας πρὸς κτήσιν τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου ἀνήλικος ἔχῃ τὴν ἰκανότητα ὅπως συνεταιρίζεται μετ' ἄλλων, καὶ δὴ ὡς ὁμόρρυθμος ἑταῖρος, ἀναλαμβάνων ἀπεριοριστον καὶ εἰς ὀλόκληρον εὐθύνην διὰ τὰ χρέη τῆς ἑταιρείας. Οἱ λόγοι οὗτοι, περιορίζοντες τὴν συναλλακτικὴν δραστηριότητα τοῦ ἀνηλίκου, δὲν κατίσχυσαν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπεκράτησεν ἡ καταφατικῶς λύουσα τὸ θέμα γνώμη, ἥτις εἶναι καὶ ἡ ὀρθότερα. Ὅχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ γίνεται δεκτὸν ὅτι ὁ ἀνήλικος δύναται νὰ συστήσῃ ὁμόρρυθμον ἑταιρείαν μετὰ τοῦ παρασχόντος τὴν ἄδειαν (Δελούκας § 113. Ἀντίθετος Hamel-Lagarde, I, § 348, ὁσάκις ἀποκαλύπτεται προσωπικὸν συμφέρον τοῦ παρέχοντος τὴν ἄδειαν). Ὡς πρὸς τὸν συνεταιρισμὸν ἢ κατάστασις εἶναι εὐχερεστέρα διὰ τὸν ἀνήλικον. Κατ' ἄρθρ. 13 ν. 604/14, οἱ ἀνήλικοι δύναται νὰ καταστοῦν μέλη συνεταιρισμοῦ, ἔστω καὶ ἀπεριοριστοῦ εὐθύνης, ἄνευ ἀδείας ἢ χειραφεσίας, ἀρκεῖ νὰ ἔχουν «ἰδίαν οἰκονομίαν».

4. Ἐξαιρέσεις. Ἄλλ' ὅμως ἡ ἄπονομή ἰκανότητος πρὸς κτήσιν ὑπὸ τοῦ ἀνηλίκου τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος ὑφίσταται ἐξαιρέσεις τινάς. Εἰδικώτερον :

α) Ἐνῶ δύναται, κατ' ἄρθρ. 6 E.N., νὰ ὑποθηκεύουν τὰ ἀκίνητα αὐτῶν, διὰ χρέη σχετικὰ μὲ τὴν ἐμπορίαν τῶν, προκειμένου περὶ ἐκποιήσεως αὐτῶν, κατὰ ρητὴν πρόβλεψιν τοῦ νόμου, δεόν νὰ τηρηθοῦν αἱ διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν ἀπαλλοτρίωσιν τῶν ἀκινήτων τοῦ χειραφέτου ἀνηλίκου (A.K. 1678 § 5). Εἶναι προφανές ὅτι ὁ διαφορισμὸς οὗτος εἶναι ἀτυχῆς, καθ' ὅσον ἡ ὑποθήκευσις εἶναι καὶ αὕτη ἀπαλλοτρίωσις ἐν εὐρείᾳ ἐννοίᾳ, ὀδηγοῦσα εἰς ἀπαλλοτρίωσιν τοῦ ἀκινήτου, ἐν μὴ ἐξοφλήσει τοῦ χρέους. Ἡ εὐχέρεια αὕτη πρὸς ἀκόλυτον δυνατότητα ὑποθηκεύσεως δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς παγίδευσιν ἀπείρου ἀνηλίκου ἐμπόρου. Πάντως ἡ δυνατότης ὑποθηκεύσεως ἀφορᾷ μόνον εἰς τὸν ἀνήλικον ἔμπορον, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὸν τυχόντα ἀδείας ἐνεργείας μεμονωμένων ἐμπορικῶν πράξεων.

β) Ὅταν ὁ νόμος ἀπαιτῇ μείζονα ἡλικίαν δι' ἀπόκτησιν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος ἐκ τοῦ νόμου, ταύτην δὲν δύναται νὰ καθέξῃ ὁ ἀνήλικος. Τοῦτο ἰσχύει διὰ τοὺς χρηματιστάς (30 ἐτῶν) καὶ μεσίτας Χρηματιστηρίου (25 ἐτῶν).

γ) Ἐκλόγιμοι εἰς τὴν Διοίκησιν τῶν Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων εἶναι τὰ μέλη τὰ ἀπὸ τριετίας ἀσκοῦντα τὸ ἐπάγγελμα (ἄρθρ. 9 ν. 184/14), ἄρα ἐμμέσως ἀποκλείονται οἱ ἀνήλικοι ἔμποροι.

5. Εὐνόητον εἶναι ὅτι ἡ παραβίασις τινὸς τῶν διατυπώσεων πρὸς κτήσιν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος ὑπὸ τοῦ ἀνηλικίου ἐπιφέρει ἀδυναμίαν προσκτήσεως ταύτης, λόγῳ τῆς δημοσίας τάξεως σημασίας, ἣν ἔχει ὁ χαρακτηρισμὸς προσώπου τινὸς ὡς ἐ μ π ὀ ρ ο υ. Ἄρα οὗτος δὲν ἔχει πτωχευτικὴν ἰκανότητα, οὐδὲ δύναται νὰ προσωποκρατηθῇ κλπ.

II. Ἡ ἐγγαμος γυνὴ ὡς ἐμπορος.

Ἡ γυνή, ἐφ' ὅσον εἶναι ἀνήλικος, εἶναι ἀνίκανος, ὡς καὶ ὁ ἄρρην, ὅπως ἐνεργῆ ἐμπορικὰς πράξεις καὶ καταστῆ ἐμπορος. Ἄν εἶναι ἐνήλικος ἔχει πλήρη ἰκανότητα ὄχι μόνον πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων, ἀλλὰ καὶ ὅπως καταστῆ ἐμπορος. Ἡ δικαιοπρακτικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ ἰσότης τῶν δύο φύλων εἶναι ἀπροσάρμοστος καὶ ἀντιφάσκει πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 4. E.N., καθ' ἣν «ἡ γυνὴ δὲν δύναται νὰ ἐμπορευῆται δημοσίως χωρὶς τὴν συναίνεσιν τοῦ ἀνδρὸς τῆς», ἡ ὁποία, ὅμως, ἐδικαιολογεῖτο τὸ 1807, ἐν Γαλλίᾳ, ἐξ ἐπόψεως τῆς δικαιοπρακτικῆς καὶ καθ' ὄλου θέσεως τῆς ἐγγάμου γυναικὸς ἐν τῷ συστήματι τοῦ Γαλλικοῦ Δικαίου.

Ὡς ἐκ τοῦτου ὑποστηρίζεται μετὰ λόγου ὅτι αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρ. 4, 5 καὶ 7 E.N. εἶναι ἀνεδαφικαὶ παρ' ἡμῖν, δι' ἔλλειψιν ἀναλόγου ἀστικοῦ πλαισίου καὶ ἐντεῦθεν προϋποθέσεων ἐφαρμογῆς τῶν.

Ἄλλοις λόγοις, τὸ ἄρθρ. 4 E.N. δὲν δημιουργεῖ νομικὴν ἀνικανότητα τῆς γυναικὸς ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν ιδιότητα τοῦ ἐμπόρου, ἀλλ' ἀπλῶς δημιουργεῖ παρέκκλισιν ἀπὸ τῆς παρ' ἡμῖν κρατούσης ἀρχῆς τῆς ἰσότητος τῶν δύο φύλων, πρὸς ἣν εὐθυγραμμίζεται τὸ ἄρθρ. 1387 A.K., τὸ θεσπίζον τὴν νομικὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀνδρὸς εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν ἐγγαμον βίον καὶ ἐξασφαλίζον εἰς αὐτὸν ἄρχουσαν γνώμην εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν ἠθικὴν ὑπόστασιν τῆς οἰκογενείας (οὕτω Κ α ρ α β ᾶ § 73. Δ ε λ ο ὑ κ α § 117).

Ἡ νομολογία ὅμως καὶ ἡ κρατοῦσα γνώμη ἐν τῇ θεωρίᾳ, ἀκολουθοῦσαι τὰ ἐν Γαλλίᾳ παλαιότερον κρατοῦντα, ἠρμήνευσαν τὸ ἄρθρ. 4 E.N. ὡς καθιεροῦν εἰδικὴν νομικὴν ἀνικανότητα τῆς ἐγγάμου γυναικὸς πρὸς κτήσιν ἢ διατήρησιν τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου (Α ν α σ τ α σ ι ᾶ δ η ς, I, § 48 ἐπ. Τ σ ι ρ ι ν τ ᾶ ν η ς Α' § 42). Ἡ διάταξις αὕτη τοῦ ἄρθρ. 4 E.N., ἢ διασπῶσα τὸ ἰσχὺον σύστημα τῆς ἀπεριορίστου δικαιοπρακτικῆς ἰκανότητος τῆς γυναικὸς, ἰσχύει ἔτι καὶ νῦν μετὰ τὸν ν. 3192/55 «Περὶ τῶν ἀσκουμένων ὑπὸ τῶν γυναικῶν δημοσίων λειτουργημάτων».

Διὰ τὴν ἄρσιν τῆς ἀνικανότητος τῆς ἐγγάμου γυναικὸς ὅπως καταστῆ ἐμπορος ἀπαιτεῖται : α) συναίνεσις τοῦ συζύγου αὐτῆς καὶ β) χωριστὴ ἐμπορία.

Α'. Συναίνεσις τοῦ συζύγου.

1. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν «ἀδειαν», ἣτις παρέχεται εἰς τὸν ἀνήλικον, ἐν προκειμένῳ ὁ νόμος ὁμιλεῖ ἀπλῶς περὶ «συναίνεσεως» τοῦ ἀνδρός, διὰ τὴν ὑπὸ τῆς συζύγου τοῦ ἄσκησιν τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος. Ἡ συναίνεσις αὕτη δὲν ὑπόκειται εἰς τύπον τινά. Δύναται νὰ δοθῇ ἐγγράφως ἢ προφορικῶς, ἔτι δὲ καὶ σιωπηρῶς, διὰ τῆς ἐκ μέρους τοῦ ἀνδρός ἀνοχῆς ἀσκήσεως ἐμπορίας ὑπὸ τῆς συζύγου του καὶ μὴ ἐναντιουμένου. Εἶναι, ἄρα, ἀδιάφορον ἂν ἡ συναίνεσις προηγηθῆται ἢ ἔλπειται τῆς κτήσεως τῆς ιδιότητος ἐμπορίου. Ἡ συναίνεσις δὲ αὕτη ἀπαιτεῖται εἴτε διὰ τὴν συνεστῶτος τοῦ γάμου τὸ πρῶτον κτωμένην ἐμπορικὴν ιδιότητα τῆς συζύγου εἴτε διὰ τὴν κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ διατήρησιν τῆς προηγουμένως κτηθείσης.

2. Ζήτημα ἐγεννήθη ἂν ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνδρός παροχὴ συναίνεσεως πρὸς τὴν σύζυγόν του ἐναπόκειται ἢ ὄχι εἰς τὴν ἀπόλυτον διακριτικὴν αὐτοῦ εὐχέρειαν. Ἡ ἀπάντησις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν θέσιν, ἣν λαμβάνει τις ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 4 Ε.Ν. Ὁρθότερα εἶναι ἡ κρατοῦσα γνώμη, καθ' ἣν ἡ ἄρνησις τοῦ ἀνδρός πρὸς χορήγησιν συναίνεσεως δὲν δύναται νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως, ἐπιφυλασσομένης τῆς περιπτώσεως τῆς ὑπ' αὐτοῦ καταχρηστικῆς ἀσκήσεως τοῦ δικαιώματος τούτου (Α.Κ. 281).

3. Ζωηρῶς ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα τί γίνεται ὡσάκις λόγῳ φυσικοῦ ἢ νομικοῦ κωλύματος τοῦ ἀνδρός δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δοθῇ ἡ ἀπαιτούμενη συναίνεσις. Ἐν προκειμένῳ δύο κυρίως γνώμαι ἐδιδάχθησαν. Τινὲς ὑποστηρίζουν ὅτι τὸ δικαστήριον δύναται νὰ ὑποκαταστήσῃ τὴν ἐλλείπουσαν συναίνεσιν τοῦ ἀνδρός (Ἀ ν α σ τ α σ ι ἄ δ η ς, I, § 49). Κατ' ἄλλην, ὅμως, γνώμην (Σ. Σ η μ ῖ τ η ς, Β' 187. Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς Α' § 42, V) ἡ ἀπόφασις παρέλκει καὶ ἡ γυνὴ δύναται ἐλευθέρως νὰ ἐμπορευέται. Ὅταν δὲν ὑφίσταται ὀμαλὸς ρυθμὸς εἰς τὸν συζυγικόν καὶ ἐν γένει οἰκογενειακὸν βίον, ἀνεξαρτήτως ὑπαιτιότητος ἢ μὴ τοῦ συζύγου, τότε ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνδρός παροχὴ συναίνεσεως, ὡς ἐκδηλώσις οἰκογενειακῆς τάξεως καὶ εὐρυθμίας, δὲν ἔχει νόημα. Οὕτω λ.χ. ἐν διαστάσει τῶν συζύγων, ἐκδηλουμένη δι' ἐγκαταλείψεως τῆς συζυγικῆς στέγης ἢ ἐγέρσεως ἀγωγῆς διαζυγίου, ἡ συναίνεσις δὲν ἀπαιτεῖται, ἄλλως λογίζεται σιωπηρῶς δοθείσα, ἀφοῦ ἡ ἐγκατάλειψις τεκμηριοῖ ἐλευθερίαν τῆς συζύγου ὅπως μόνη ἀντιμετώπισῃ τὰ τῆς συντηρήσεως ἑαυτῆς καὶ τῆς οἰκογενείας τῆς.

4. Ἀμφισβητεῖται ἐπίσης τὸ ζήτημα ἂν ἡ σύζυγος, τυχούσα ἀπλῶς τῆς συναίνεσεως τοῦ ἀνδρός πρὸς ἄσκησιν ἐμπορίας, δύναται νὰ συνεταιρίζεται μετ' ἄλλου καὶ εἰδικώτερον νὰ μετέχῃ ὁμορρυθμοῦ ἐταιρείας. Κρατεῖ ἡ γνώμη, καθ' ἣν ἀπαιτεῖται εἰδικὴ συναίνεσις τοῦ ἀνδρός, ἐφ' ὅσον ἐκ τοῦ τοιοῦτου συνεταιρισμοῦ πιθανὸν νὰ προκύψουν ζητήματα

οικογενειακῆς τάξεως. Ἐπειδὴ, ὅμως, δοθεῖσα ἡ συναίνεσις αὕτη, δὲν δύναται νὰ ἀνακληθῆ διότι ἄλλως τὰ συμφέροντα τῶν ἐταίρων θὰ διεκινδυνεύοντο ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν. Εἰδικὴ συναίνεσις δὲν ἀπαιτεῖται ὅταν δὲν ὑφίσταται θέμα κινδύνου διαταράξεως τῆς συζυγικῆς ἁρμονίας, ὡς λ.χ. ὅταν ἡ σύζυγος πρόκειται νὰ συνεταιρισθῆ μετὰ στενωτάτου ἀδελφοῦ τῆς ἢ ἐτέρας γυναικός.

Πάντως, διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς εἰς συνεταιρισμὸν καὶ δὴ ἀπεριορίστου εὐθύνης δὲν ἀπαιτεῖται κἄν συναίνεσις τοῦ ἀνδρὸς (ἄρθρ. 13 ν. 602/14) ἐφ' ὅσον ἔχη ἰδίαν οἰκονομίαν.

5. Ἐν ἀνηλικότητι τῆς συζύγου, πέρα τῆς συναίνεσεως τοῦ ἀνδρὸς, ἀπαιτεῖται καὶ ἄδεια, παρεχομένη ὑπὸ τῶν ἐν ἄρθρ. 2 Ε.Ν. κατονομαζομένων προσώπων. Ἡ τυχὸν ἀνηλικότης τοῦ ἀνδρὸς δὲν παραβλάπτει τὸ κύρος τῆς συναίνεσεως, καθ' ὅσον οὗτος διὰ τοῦ γάμου τοῦ ἐχειραφετήθη (Α.Κ. 1667).

6. Ἀμφιβολίαι ἐγεννήθησαν ἂν ἡ χορηγηθεῖσα συναίνεσις δύναται νὰ ἀνακληθῆ. Ἐάν συντρέξουν λόγοι, ἐξ ὧν νὰ καθίσταται πρόδηλον ὅτι ἡ ἄσκησις ἐμπορίας εἶναι ἐπιζημία διὰ τὴν σύζυγον, ὁ συναινέσας σύζυγος, φρονοῦμεν, ὁμοῦ μετὰ τῆς κρατούσης γνώμης, ὅτι δύναται ἀκαλύτως νὰ ἀνακαλέσῃ ταύτην, ἐπιτρεπομένου εἰς τὴν γυναῖκα ὅπως ἀντιδράσῃ εἰς τοῦτο. Ἀμφιβολίαι, ὅμως, γεννῶνται ἂν ἡ ἀνάκλησις ἐπέρχεται κατόπιν δικαστικῆς ἀποφάσεως καὶ μόνον (Ἄναστασιάδης, I, § 50), ἢ ἂν ὑπὸ μόνου τοῦ ἀνδρὸς, ἐπιφυλασσομένου δικαιώματος εἰς τὴν γυναῖκα ὅπως ἀκυρώσῃ ταύτην δικαστικῶς, ἐφ' ὅσον παρίσταται ὡς κατάχρησις δικαιώματος (Hamel-Lagarde, I, § 359. Τσιριντάνης Α' § 42 VI).

7. Ἡ ἄνευ συναίνεσεως τοῦ ἀνδρὸς ἐνέργεια ἐμπορικῶν πράξεων δὲν προσπορίζει μὲν εἰς τὴν σύζυγον τὴν ιδιότητα ἐμπορίου, αἱ πράξεις τῆς ὅμως παραμένουν ἰσχυραί, μὲ τὰς ἐντεῦθεν συνεπειάς (§ 33). Τὴν ἔλλειψιν συναίνεσεως τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἐντεῦθεν μὴ κτήσιν τῆς ιδιότητος ἐμπορίου δύναται νὰ ἐπικαλεσθῆ ἡ σύζυγος, οἱ δανεισταί τῆς καὶ πᾶς τρίτος ἔχων ἔννομον συμφέρον, καθ' ὅσον τὸ ζήτημα τῆς ιδιότητος τινὸς ὡς ἐμπορίου ἀνάγεται εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν (§§ 44, 45).

8. Ἡ τυχούσα τῆς συναίνεσεως τοῦ ἀνδρὸς τῆς γυνῆ, ἐν συνδρομῇ τῶν προϋποθέσεων τοῦ ἄρθρ. 1 Ε.Ν., καθίσταται ἔμπορος, ἐξομοιουμένη ἐν παντὶ πρὸς τὸν ἄνδρα ἔμπορον, πλὴν τοῦ ὅτι δὲν ὑπόκειται αὕτη εἰς προσωπικὴν κράτησιν (ἄρθρ. 1003 § 3 Πολ. Δικ.).

Β'. Χωριστὴ ἐμπορία.

1. Κατ' ἄρθρ. 5 § 2 Ε.Ν. «ἡ γυνὴ δὲν λογίζεται δημόσιος ἔμπορος ὅταν λιανοπωλῆ μόνον τὰς πραγματείας τῆς ἐμπορίας τοῦ ἀνδρὸς τῆς,

ἀλλ' ὅταν αὐτὴ ἐμπορεῦται χωριστά». Ἡ διάταξις αὐτὴ καθιεροῖ νόμιμον, μαχητὸν τεκμήριον περὶ τοῦ ὅτι ἡ σύζυγος δὲν εἶναι ἔμπορος ὅταν βοηθῆ τὸν ἔμπορον ἄνδρα τῆς εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἐργασίας. Ἐάν, ἀντιθέτως, ἡ σύζυγος ἔχη τὸν ἄνδρα τῆς βοηθόν, ὡς λ.χ. ὅταν τὸ κατάστημα εἶναι ἐπ' ὀνόματι τῆς, πληρῶνῃ δὲ αὐτὴ μόνον φόρον ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων, τότε ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ ἐπικαλεσθῆ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ τεκμήριον τοῦ ἀρθρ. 5 § 2 E.N.

2. Ἀμφισβητεῖται τί ἔννοει ἀκριβῶς ὁ νόμος ἀξιών ὅπως ἡ γυνὴ ἀσκῆ «χωριστὴν ἐμπορίαν». Εἰδικώτερον ἐρωτᾶται ἂν ἡ διάταξις αὐτὴ ἀπαγορεύῃ τὸν συνεταιρισμὸν τῆς γυναικὸς μετὰ τοῦ ἀνδρός τῆς.

Ἡ κρατοῦσα γνώμη παρ' ἡμῖν καὶ ἐν Γαλλίᾳ, τόσον ἐν τῇ θεωρίᾳ ὅσον καὶ ἐν τῇ νομολογίᾳ, δέχεται ὅτι εἶναι ἄκυροι ἔταιρειαι εἰς ἃς μετέχουν σύζυγοι, πλὴν, βεβαίως, τῶν ἀνωνόμων ἔταιρειῶν. Ὁ νόμος ἀπαιτεῖ οὐχὶ ἀπλῶς «ἰδίαν» ἐμπορίαν τῆς γυναικὸς, ἀλλ' αὐτοτέλειαν οἰκονομικῆς δράσεως ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἐκδηλουμένης, μὴ ἐμποδιζούσης ὁμῶς τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν πάσης ἔταιρικῆς συνεργασίας (Hamel-Lagarde, I, § 445. Τσιριντάνης Α' § 42 IX. Ἀντίθετοι Καραβάς § 73, Δελούκας § 124, καὶ αἱ νεώτεραι τάσεις ἐν Γαλλίᾳ).

Ἡ ἔννοια τῆς χωριστῆς ἐμπορίας δὲν ὑποδηλοῖ ὅπως ἡ γυνὴ ἀσκῆ διάφορον τοῦ συζύγου τῆς εἶδος ἐμπορίας, οὐδὲ ὁ τόπος δραστηριότητος τούτων εἶναι διάφορος.

Πότε ὑπάρχει ἀσκήσις χωριστῆς ἐμπορίας εἶναι ζήτημα πραγματικόν, ἐκτιμώμενον ἐκάστοτε κυριαρχικῶς ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ τῆς οὐσίας.

42.

Ἄσυμβίβαστα, ἀπαγορεύσεις καὶ περιορισμοὶ

I. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας ἀσκήσεως τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος.

Ἡ ἐλευθερία ἀσκήσεως τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος διεκηρύχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Turgot (1776), ἐπισημοποιήθη δὲ ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἡ ὁποία κατήργησε τὴν ἀπὸ τοῦ Μεσαιώσος ἰσχύουσαν μονοπόλησιν τῶν ἐμπορικῶν ἐπαγγελμάτων ὑπὸ τῶν Συντεχνιῶν. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύῃ ἐτι, βασικῶς, καὶ παρ' ἡμῖν, κατοχυρωμένη διὰ τῶν ἀρθρῶν 4 καὶ 13 τοῦ Συντάγματος. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἔχει διττὴν ἔννοιαν, ἥτοι ὅτι : α) πᾶν πρόσωπον δύναται ν' ἀσκήσῃ οἰονδήποτε ἐμπόριον τῆς ἐκλογῆς του καὶ β) πᾶς ἔμπορος

δικαιοῦται ν' ἀσκῆση τὸ ἐπάγγελμά του ὡς τὸ ἐννοεῖ, ὑπὸ τὸν ὄρον σεβασμοῦ τῶν γενικῶν κανόνων οὓς ἐπιβάλλουν αἱ ἀνάγκαι τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως.

Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἀρχὴ ἀποτελεῖ πάντοτε τὴν βᾶσιν τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος. Κατ' ἐφαρμογὴν αὐτῆς, ἡ νομολογία ἀπαγορεύει συμφωνίας δι' ὧν πρόσωπόν τι δεσμεύεται ὅπως μὴ ἀσκῆση συγκεκριμένον ἐμπορικὸν ἐπάγγελμα, ὡς λ.χ. ὅταν ἐν περιπτώσει πωλήσεως ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως συμφωνῆται ὅτι ὁ πωλὼν ἀπαγορεύεται ν' ἀσκῆση τὸν ἴδιον κλάδον ἐμπορίας, καὶ τοῦτο πρὸς ἀποφυγὴν ἀνταγωνισμοῦ ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ.

Ἡ δευτέρα, ὁμως, ἀρχὴ ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον πολυαριθμῶν κατὰ καιροὺς παρεκκλίσεων, ἐξ ὧν τινες μὲν ἐξεδηλώθησαν ὑπὸ τύπον διοικητικῶν ρυθμίσεων ὑπαγορευομένων ἐκ λόγων δημοσίου ἢ κοινωνικοῦ συμφέροντος, εὐπρεπείας, κλπ., τινὲς δὲ εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ ὀσημέραι ἐντεινομένου παρεμβατισμοῦ τοῦ Κράτους εἰς τὸν οἰκονομικὸν καὶ εἰδικότερον τὸν ἐμπορικὸν βίον.

Αἱ παρεκκλίσεις αὗται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθέρως ἀσκήσεως τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος, συνιστῶσαι μέτρα θεσπίζοντα περιορισμούς, ἀσυμβίβαστα ἢ ἀπαγορεύσεις πρὸς ἄσκησιν τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος, δὲν εἶναι ἀντισυνταγματικά, οὐδὲ δημιουργοῦν ἀνικανότητα τοῦ προσώπου πρὸς κτήσιν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος (ὡς συμβαίνει εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς § 41).

Κατ' ἀκολουθίαν τούτων, ἡ παρὰ τὰ μέτρα ταῦτα ἄσκησις ἐμπορίας δὲν ἐμποδίζει τὴν κτήσιν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος, μὲ τὰς ἐντεῦθεν συνεπείας, οὐδὲ θίγεται τὸ κύρος τῆς καταρτισθείσης δικαιοπραξίας.

II. Ἐπαγγέλματα καὶ ιδιότητες ἀσυμβίβαστα πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ ἐμπόρου.

1. Εἶναι ἀσυμβίβαστος εἰς πάντα δημόσιον διοικητικὸν ὑπάλληλον ἢ ὑπῆρέτην ἢ κατ' ἐπάγγελμα ἄσκησις ἐμπορίας (ἄρθρ. 51 § 3 ν. 1811/51 «Περὶ Κώδικος Δημοσίων Ὑπαλλήλων»).

2. Εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ δικηγόρου ὄχι μόνον ἢ κατ' ἐπάγγελμα ἄσκησις ἐμπορίας, ἀλλὰ καὶ αἱ μεμονωμένοι ἐμπορικαὶ πράξεις, πλὴν τῶν τυπικῶν τοιούτων, ὡς λ.χ. ἡ ὑπογραφή συναλλαγματικῆς, ἐπιταγῆς (ἄρθρ. 63 ν. 3026/53 «περὶ Κώδικος Δικηγόρων» (ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον ἀντιδοξεῖ Κ α ρ α β ᾱ § 76 ἐν τέλει).

3. Κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν σχῆμα ἢ ἄσκησις παντὸς εἶδους ἐμπορίας.

4. Τὸ λειτούργημα τοῦ ὀρκωτοῦ λογιστοῦ (ἄρθρ. 13 ν.δ. 3329/55), τοῦ δημοτικοῦ καὶ κοινοτικοῦ ὑπαλλήλου (ἄρθρ. 40 ν. 1726/51), τῶν ἀστ-

νομικῶν ὑπαλλήλων (ἄρθρ. 51 ν. 4971/31) κλπ. εἶναι ἀσυμβίβαστον πρὸς ἄσκησιν ἐμπορίας.

Περαιτέρω ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι περιπτώσεις, καθ' ἃς εἰς ἤδη κεκτημένου τὴν ιδιότητα ἐμπόρου ἀπαγορεύεται καὶ εἶναι ἀσυμβίβαστος ἄσκησις ἄλλου εἶδους ἐμπορίας. Οὕτω :

α) Ἀπαγορεύεται εἰς τὰς Τραπεζὰς ἢ κατ' ἐπάγγελμα καὶ δι' ἴδιον λογαριασμόν ἄσκησις ἐμπορίου ἢ βιομηχανίας (ἄρθρ. 16 ν. 5076/31)

β) Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς χρηματιστὰς καὶ μεσίτας τῶν Χρηματιστηρίων Ἀξιών ν' ἄσκειν ἄλλο εἶδος ἐμπορίας.

Ἐν παραβάσει τοῦ ἀσυμβιβάστου ἔχομεν μόνον πειθαρχικὰς ἢ ποινικὰς κυρώσεις, ὀδηγούσας εἰς ἔκπτωσιν ἐκ τοῦ ἀξιώματος, ἐνῶ καὶ ἡ πράξις εἶναι ἰσχυρὰ καὶ ἡ κτήσις τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος δὲν παρεμποδίζεται. Τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ ἀσφάλεια τῶν συναλλαγῶν.

Οὕτω δικηγόρος, κληρικὸς κλπ. ἐνεργῶν ἐμπορικὰς πράξεις ἐνέχεται ἐμπορικῶς ἐξ αὐτῶν, ἐν συνδρομῇ δὲ καὶ τῶν προϋποθέσεων τοῦ ἄρθρ. Ε.Ν. καθίσταται ἐμπορος, μὲ τὰς ἐντεθῆεν συνεπειὰς (προσωπικὴ κράτησις πτώχευσις κλπ.). Οὕτω παγίως ἡ θεωρία καὶ ἡ νομολογία (ἀνωτ. § 38, V.

III. Ἀπαγορεύσεις.

Ὑπάρχουν, ὁμως, καὶ ἀπαγορεύσεις τινές, ἡ παράβασις τῶν ὁποίων ἐπάγεται ἀκυρότητα τῆς πράξεως.

Κατὰ τὸν ν. 2151/20 ἄρθρ. 15, ἀπαγορεύεται εἰς τὰ ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα ἢ ἄσκησις παντὸς ἐπαγγέλματος, ἄρα καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ τοιοῦτου Ἐκτὸς τοῦ ὅτι Ν.Π.Ι.Δ. δὲν δύνανται νὰ ἔχουν ἐπάγγελμα, ἢ ὑπ' αὐτῶν ἄσκησις ἐμπορίας ἀποτελεῖ ἐκτροπὴν ἐκ τοῦ σκοποῦ τῶν, καὶ συνεπῶς ἀκύρως ἀσκεῖται ὑπ' αὐτῶν τυχὸν ἐμπορικὴ δραστηριότης.

IV. Ἀπαγορεύσεις ἐκ λόγων δημοσίας τάξεως.

Εἰς περιπτώσεις τινὰς ὁ νομοθέτης ἀπαγορεύει τὴν ἄσκησιν ὀρισμένου εἶδους ἐμπορίας, ὀρμώμενος ἐκ λόγων προστασίας : α) τῆς δημοσίας ὕγιαιας, λ.χ. ἡ ἄνευ εἰδικῆς ἀδείας ἐμπορία ναρκωτικῶν, β) τῆς δημοσίας ἠθικῆς, ὡς λ.χ. ἡ ἐμπορία ἀσέμνων δημοσιευμάτων, εἰκόνων, ταινιῶν γ) τῶν ἐθνικῶν θησαυρῶν, ὡς λ.χ. ἡ ἐμπορία ἀρχαιοτήτων, δ) τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, ὡς λ.χ. ἐμπορία πυροβόλων ὄπλων ἄνευ εἰδικῆς ἀδείας.

V. Διοικητικαὶ ἄδειαι καὶ ἐγκρίσεις.

Ἴνα ἄρξηται τις ὀρισμένου κλάδου ἐμπορίας ἀπαιτεῖται προηγουμένως εἰδικὴ διοικητικὴ ἄδεια πρὸς βεβαίωσιν συνδρομῆς τῶν νομίμων

προϋποθέσεων. Καὶ ἡ ἄδεια αὕτη ἐπιβάλλεται ἐκ λόγων προστασίας τοῦ δημοσίου συμφέροντος.

Οὕτω διὰ τὴν Ἱδρυσιν βιομηχανίας, φαρμακείου, πρατηρίου βενζίνης, ἄρτοποιείου, πρακτορείου μεταναστεύσεως, τουριστικοῦ γραφείου, ἀνόμου ἔταιρείας κλπ. ἀπαιτεῖται προηγουμένη ἄδεια τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ. Διὰ τὴν λειτουργίαν νέας Τραπεζῆς, ἐν Ἑλλάδι, ἀπαιτεῖται καὶ ἄδεια τῆς Νομισματικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ παράβασις τῶν σχετικῶν διατάξεων δὲν ἐπάγεται, κατ' ἀρχὴν, ἀκυρότητα τῶν ἐπιχειρουμένων ἐμπορικῶν πράξεων, οὐδὲ παρεμποδίζει τὴν κτήσιν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος. Οὕτω λ.χ. ὁ φαρμακοποιός, ὁ ἄρτοποιός κλπ., καίτοι δὲν κέκτηνται ἐπαγγελματικὴν ἄδειαν, ἐνεργοῦν μ' ὄλον τοῦτο ἐμπορικὰς πράξεις καὶ καθίστανται ἔμποροι ἐν συνδρομῇ τῶν προϋποθέσεων τοῦ ἄρθρ. 1. Ε.Ν. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει ἐν περιπτώσει ἐλλείψεως ἀδείας ἐμπορικοῦ ἀντιπροσώπου εἰσαγωγῆς, μεσίτου ἀστικῶν συμβάσεων κλπ.

Ἀντιθέτως, ἀσφαλιστικαὶ συμβάσεις συναπτόμεναι ὑπὸ ἀσφαλιστικῶν ἐπιχειρήσεων μὴ νομίμως λειτουργουσῶν ἐν Ἑλλάδι θεωροῦνται ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπολύτως ἄκυροι (ν. 1023/17 καὶ ν.δ. 403/41).

VI. Περιορισμοὶ διὰ τοὺς ἄλλοδαποὺς ἐμπόρους.

Ὁ ἄλλοδαπός, ἐφ' ὅσον κατ' ἄρθρ. 4 Α.Κ. ἀπολαύει ὦν καὶ ὁ ἡμεδαπός ἀστικῶν δικαιωμάτων, δύναται ἐλευθέρως νὰ ἀσκῆσιν ἐμπορικὸν ἐπάγγελμα ἐν Ἑλλάδι.

Ἐν τούτοις, ἡ ἀρχὴ αὕτη περιορίζεται διὰ πληθῆος διατάξεων, ἐμπνεομένων ἐκ λόγων ἀσφαλείας τοῦ Κράτους ἢ προστασίας τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων. Οὕτω :

1. Ὁ ἄλλοδαπός πρὸς ἄσκησιν οἰουδήποτε ἐπαγγέλματος ἐν Ἑλλάδι, ἄρα καὶ τοῦ ἐμπορίου, δεόν νὰ ἔχη ἄδειαν τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας, χορηγουμένην ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἀμοιβαιότητος.

2. Ἀπαγορεύεται εἰς ἄλλοδαπὸν ν' ἀσκῆ ὀρισμένα ἐμπορικὰ ἐπάγγελα, δι' ἃ ἀπαιτεῖται ἄδεια ἢ διορισμός ἐκ μέρους διοικητικῆς ἀρχῆς. Οὕτω τὸ ἐπάγγελμα τοῦ φαρμακοποιοῦ, τοῦ χρηματιστοῦ καὶ μεσίτου Χρηματιστηρίων, τοῦ πράκτορος μεταναστεύσεως κλπ. ἐπιφυλάσσεται μόνον εἰς τοὺς ἔχοντας τὴν ἐλληνικὴν ἰθαγένειαν. Οἱ οὕτω τιθέμενοι περιορισμοὶ εἰς τὴν ἐμπορικὴν δραστηριότητα τῶν ἄλλοδαπῶν δὲν παρεμποδίζουν, ἐν περιπτώσει μὴ σεβασμοῦ τῶν, τὴν κτήσιν τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπορίου, ὡς ἀκριβῶς συμβαίνει διὰ τοὺς περιορισμοὺς τοὺς ἀφορῶντας εἰς τὴν καθ' ὄλου ἄσκησιν ἐμπορίας καὶ δὴ ἄδιαφόρως ἂν πρόκειται περὶ Ἑλληνοῦ ἢ ὄχι.

43.

Τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος

I. Ἐννοια καὶ νομοθετικὸν ἔρεισμα.

1. Ἐσημειώθη ἀνωτέρω (§§ 30 - 31) ὅτι διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τοῦ παρεπομένου, ὡσάκις αὕτη ἐκδηλοῦται ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς παραγώγου ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικότητος, θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχουν: α) ἰδιότης τοῦ ἐνεργοῦντος ὡς ἐμπόρου καὶ β) ἐξάρτησις τῆς πράξεως ἐκ τῆς ἐμπορίας τοῦ ἐμπόρου. Ἄν ἔχωμεν δεδομένην τὴν ἰδιότητα τινὸς ὡς ἐμπόρου πόθεν θὰ γνωρίζωμεν ἂν πρᾶξις τις ἄστικη, ὡς πρὸς τὴν φύσιν της, τελῆ ἐν συγκεκριμένη περιπτώσει, ἐν ἐξαρτήσει ἀπὸ τὴν ἐμπορίαν, ὅποτε μεταβάλλεται εἰς ἐμπορικὴν; Δοθέντος ὅτι ἡ ἐξάρτησις αὕτη εἶναι ζήτημα πραγματικόν, ὁ ἐπικαλούμενος ταύτην θὰ ἐβαρύνετο μὲ τὴν περὶ τούτου ἀπόδειξιν. Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ἡ τοιαύτη εἰς βᾶρος τῶν μετὰ τοῦ ἐμπόρου συναλλασσομένων ἀπόδειξις θὰ ἦτο δυσχερὴς, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαγνωσθοῦν αἱ προθέσεις τοῦ ἐμπόρου ἐνεργοῦντος πρᾶξιν μὴ ἐμπορικὴν καθ' ἑαυτήν, ἡ θεωρία καὶ ἡ νομολογία, παρ' ἡμῖν καὶ ἐν Γαλλίᾳ, διέπλασαν γενικὴν ἀρχήν, καθ' ἣν ἅπανα ἡ οἰκονομικὴ δραστηριότης τοῦ ἐμπόρου τε κ μ α ἱ ρ ε τ α ἰ ὡς ἀναφερομένη εἰς τὸ ἐμπόριον αὐτοῦ καὶ συνεπῶς πᾶσα πρᾶξις αὐτοῦ θεωρεῖται γενομένη χάριν τοῦ ἐμπορίου του, ἄρα εἶναι ἐμπορικὴ. Πρόκειται περὶ τοῦ τεκμηρίου τῆς ἐμπορικότητος (présomption légale de commercialité).

2. Τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος νομοθετικὸν ἔρεισμα ἔχει τὸ ἄρθρ. 8 ἐδ. 2 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων», καθ' ὃ «τὰ γραμμάτια τὰ παρ' ἐμπόρου ὑπογεγραμμένα θεωροῦνται ὡς ἔνεκα τοῦ ἐμπορίου του γενόμενα, ἐὰν ἄλλη τις αἰτία δὲν ὑπάρχη ρητῶς ἐκπεφρασμένη εἰς αὐτὰ».

Εἶναι ἀληθές ὅτι τὸ γράμμα τῆς διατάξεως ἀναφέρεται εἰς μόνα «τὰ γραμμάτια». Ἐν τούτοις, ὅμως, ἐνωρίς ἡ ἐπιστήμη, διαστελλουσα τὸ γράμμα τοῦ νόμου, συνήγαγε τὴν ὡς ἄνω γενικὴν ἐρμηνευτικὴν ἀρχήν. Πράγματι, ὁ ὅρος «γραμμάτια» περιλαμβάνει ὄχι μόνον τὰ γραμμάτια εἰς διαταγὴν, ἀλλὰ γενικῶς πᾶν χρεωστικὸν ὁμολογόν, ἀδιαφόρως ἂν εἶναι ἀξιόγραφον ἢ ὄχι, ἔτι δὲ πᾶσαν ἐνοχικὴν σχέσιν καὶ συναλλαγὴν, ἣν συνάπτει ὁ ἔμπορος, ἀδιαφόρως ἂν αὕτη διατυποῦται εἰς ἔγγραφον ἢ ὄχι (Τσιντάνης Α' § 39, II).

II. Σχέσις τεκμηρίου ἐμπορικότητος καὶ ἀρχῆς τοῦ παρεπομένου.

1. Αἱ δύο αὐται θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς γενικῆς θεωρίας τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, μολοντί ἔχουν φαινομενικὴν ὁμοιότητα, ἐν τούτοις διαφέρουν ἀλλήλων.

α) Ἐνῶ, ὡς εἶδομεν (§ 31), ἡ ἀρχὴ τοῦ παρεπομένου ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς παραγωγῆς ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικότητος ἔρεισμα ἔχει τὰ ἄρθρ. 1 καὶ 2 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων», τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος βασιίζεται ἐπὶ τοῦ ἄρθρ. 8 § 2 αὐτοῦ.

β) Ἡ ἀρχὴ τοῦ παρεπομένου ἀποτελεῖ κανόνα τοῦ οὐσιαστικοῦ δικαίου, ὀρίζοντα ὑπὸ ποίας προϋποθέσεις πρᾶξις τις εἶναι ἐμπορικὴ. Ἀντιθέτως, τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος ἀποτελεῖ θεσμὸν τοῦ Δικονομικοῦ Δικαίου (Πολ. Δικ. ἄρθρ. 272), ὀρίζοντα πότε πρᾶξις τις θεωρεῖται ὡς ἐμπορικὴ.

2. Ἄλλ' ὅμως τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος ἀποτελεῖ παρακολούθημα τῆς ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικότητος. Τὸ τεκμήριον καλεῖται νὰ διευκρινήσῃ καὶ καταστήσῃ περιττὴν τὴν ἀπόδειξιν τῶν προϋποθέσεων τῆς ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικότητος τῆς πράξεως.

3. Εὐθὺς ὡς ἔχομεν κεκτημένην τὴν ιδιότητα τινὸς ὡς ἐμπόρου τὸ τεκμήριον βαρύνει τοῦτον, εἶναι δὲ ἀδιάφορον ἂν πρόκειται περὶ φυσικοῦ ἢ νομικοῦ προσώπου, ἢ περὶ ἀνικάνου πρὸς κτήσιν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος, οὐτινος ὅμως ἦρθῃ ἢ ἀνικανότης συμφώνως πρὸς τὰ ἐν τῷ νόμῳ ὀριζόμενα (οὕτως ἄρθρ. 2 Ε.Ν. προκειμένου περὶ ἀνηλίκων).

4. Τὸ τεκμήριον δὲν ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὴν ἐτέραν περιπτώσιν ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ παρεπομένου, δηλαδὴ τὴν παράγωγον ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικότητος.

Δὲν ὑπάρχει νόμιμον τεκμήριον περὶ τοῦ ὅτι πρᾶξις τις ἐγένετο χάριν πράξεώς τινος ἐξ ἀντικειμένου ἐμπορικῆς.

III. Ἐκτασις ἐφαρμογῆς τοῦ τεκμηρίου τῆς ἐμπορικότητος.

Τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος εἶναι εὐρύτατον κατὰ περιεχόμενον καὶ ἐφαρμόζεται ἐφ' ὅλου τοῦ ἐκτεταμένου χώρου εἰς ὃν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ παραγωγῆς ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικότητος (§ 31). Ἄρα διὰ τοῦ τεκμηρίου τῆς ἐμπορικότητος καλύπτονται αἱ συμβάσεις, τὰ ἀστικά ἀδικήματα, αἱ οἰονεὶ συμβάσεις καὶ τὰ οἰονεὶ ἀστικά ἀδικήματα. Ἡ νομολογία ἐδέχθη ὅτι τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ ὀφειλῆς ποινικῆς ρήτρας ἕνεκα μὴ ἐκπληρώσεως τῆς κυρίας ὀφειλῆς (Α.Π. 575/57).

Πρᾶξις τις τοῦ ἐμπόρου νομικῶς καὶ οἰκονομικῶς ἄχρους καὶ ἀμφίβολος τεκμαίρεται ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς γενομένη χάριν τῆς ἐμπορίας του.

Ἄκομη καὶ πράξεις, ἧτις φαινομενικῶς εἶναι εὐποητικῆ, ὡς λ.χ. παροχὴ ἔγγυθσεως, ἐφ' ὅσον εἶναι ἐπωφελῆς ἢ πάντως συνδέεται μὲ τὴν δραστηριότητα τοῦ ἐμπόρου, καλύπτεται καὶ αὕτη ὑπὸ τοῦ τεκμηρίου (περὶ αὐτῆς βλ. Hamel-Lagarde, I, § 177, Τσιριντάνην, Α' § 37 VII)

Τὸ τεκμήριον δὲν ἐφαρμόζεται ἐπὶ πράξεων, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔγιναν χάριν τοῦ ἐμπορίου τοῦ ἐμπόρου, ἦτοι :

α) Ἐπὶ πράξεων ἢ ἐννόμων σχέσεων τοῦ ἐμπόρου, αἰτινες ἄς ἐκ τῆς φύσεώς των εἶναι ἀστικά, ὡς λ.χ. ἡ διατροφή, ἡ διαθήκη, ἡ σύστασις προικός, ἡ κληρονομία, ἡ ὀφειλὴ ἐκ φόρων ἢ ἐξ εἰσφορῆς εἰς ὄργανισμὸν κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως.

β) Ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου ἐνεργουμένων πράξεων, αἰτινες, κατὰ νόμον, εἶναι ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαί (Τσιριντάνης, Α' § 39 V. Ἀναστασιάδης, I, § 37. Καραβᾶς § 33).

γ) Ἐπὶ πράξεων τοῦ ἐμπόρου, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐτεκμαίροντο μὲν κανονικῶς ἐμπορικαί, οὗτος ὁμως, διὰ ρητῆς δηλώσεώς του, γενομένης ἀποδεκτῆς ὑπὸ τοῦ ἀντισυμβαλλομένου, ἀπέκλεισε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ τεκμηρίου, τ.χ. ὅταν ἐνῶ ἐμπορὸς τις δανείζεται διὰ νὰ ἀναπτύξῃ τὴν ἐπιχείρησίν του, εἰς τὸ συμβόλαιον ἀναγράφεται ἀκραιφνῶς ἀστικὴ τις αἰτία, λ.χ. ὅτι τὸ ποσὸν προορίζεται διὰ προίκισιν τῆς θυγατρὸς του, διὰ σπουδᾶς τοῦ υἱοῦ του, διὰ νοσηλείαν τῆς συζύγου του.

IV. Τὸ τεκμήριον εἶναι μαχητόν.

Ἡ ἐν τῷ νόμῳ φράσις «ἐὰν ἄλλη τις αἰτία δὲν ὑπάρχῃ ρητῶς ἐκπεφρασμένη εἰς αὐτὰ» ὠδήγησε, κατὰ διασταλτικὴν ἐρμηνείαν, εἰς τὴν ὁμόφωνον γνώμην ὅτι τὸ τεκμήριον εἶναι μαχητόν καὶ ἀνατρέπεται ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου, ἀποδεικνύοντος ὅτι ἡ ὑποχρέωσις του εἶναι ἄσχετος πρὸς τὸ ἐμπόριόν του.

Ἡ ἀνταπόδειξις κατὰ τοῦ τεκμηρίου ἐπιτρέπεται οὐ μόνον ἐναντι τοῦ συμβαλλομένου, ἀλλὰ καὶ ἐναντι παντός τρίτου, ἔτι δὲ καὶ κατὰ τοῦ καλῆς πίστεως, λ.χ. τοῦ ἐκδόχεως τῆς κατὰ τοῦ ἐμπόρου ἀπαιτήσεως. Ὁ ἐμπορὸς θὰ προσπαθῆσῃ νὰ καταρρίψῃ τὸ τεκμήριον, χρησιμοποιῶν τὰ κατὰ τὴν Πολιτικὴν Δικονομίαν ἐπιτρεπόμενα ἀποδεικτικά μέσα.

Κατ' ἐφαρμογὴν τῶν ὡς ἄνω, ἐὰν ἐμπορὸς τις ἐδανείσθῃ, τεκμαίρεται ὅτι τὸ δάνειον κατηρτίσθῃ χάριν τῆς ἐμπορίας του. Ὁ τρίτος ἐνάγων τὸν ἐμπορὸν πρὸς ἐπιστροφὴν τοῦ δανεισθέντος ποσοῦ καὶ ἐπιδιώκων ὅπως ἐπωφεληθῇ ὀρισμένων πλεονεκτημάτων συνδεομένων μὲ τὴν ιδιότητα τῆς πράξεως ὡς ἐμπορικῆς, ἵνα ἐπιτύχῃ τοῦτο δὲν χρειάζεται νὰ ἀποδείξῃ εἰ μὴ μόνον τὴν κατάρτισιν τοῦ δανείου, ὅπερ, ὁμως, τεκμαίρεται ὡς ἐμπορικόν. Παρέχεται, ἐν τούτοις, ἡ εὐχέρεια εἰς τὸν ἐμπορὸν νὰ ἀποδείξῃ.

ὅτι τοῦτο εἶναι ἄσχετον μὲ τὴν ἐμπορίαν του, διότι τὸ ἐχρησιμοποίησε δι' ἄστικὴν αἰτίαν, λ.χ. προίκισιν θυγατρὸς, νοσηλείαν τῆς συζύγου του κλπ.

44.

Αἱ νομικαὶ συνέπειαι τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου

Ἐφ' ὅσον τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον Ἐμπορικὸν Δίκαιον εἶναι μὲν κατὰ βάσιν δίκαιον τῶν ἐμπορικῶν πράξεων, προβάλλει ὅμως ἐνίοτε καὶ ὡς δίκαιον τῶν ἐμπόρων, ἔπεται ὅτι πέρα τῶν νομικῶν συνεπειῶν τὰς ὁποίας ἐπιφέρει ὁ χαρακτηρισμὸς πράξεώς τινος ὡς ἐμπορικῆς (§ 33), ὁ χαρακτηρισμὸς προσώπου τινὸς ὡς ἐμπόρου ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν ὑπαγωγὴν τούτου εἰς τὸ δίκαιον τῶν ἐμπόρων.

Ἐν ὁμοίᾳ, εἰς ἀντάλλαγμα τῆς εὐχερείας ἣν παρέχει εἰς τὸν ἔμπορον ὅπως, ἐν ἀντιθέσει μὲ ἄλλα ἐπαγγέλματα, ἀνέλθῃ οἰκονομικῶς ταχύτατα, ἀποβλέπων εἰς τὴν προάσπισιν τῆς δημοσίας πίστεως, συνέδεσε μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου ὠρισμένας οὐσιαστικὰς, δικονομικὰς, ἐπαγγελματικὰς καὶ φορολογικὰς συνεπείας (ἀποτελέσματα, ὑποχρεώσεις, δικαιώματα).

I. Οὐσιαστικαὶ συνέπειαι.

1. Ἡ ἰδιότης τινὸς ὡς ἐμπόρου, κατ' ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τοῦ παρεπομένου, καθιστᾷ ἐμπορικὰς πάσας τὰς πράξεις αὐτοῦ μολονότι αὐταὶ δὲν εἶναι ἐμπορικαί, ἀρκεῖ, ὅμως, ὅτι ἐγένοντο ἕνεκα τῆς ἐμπορίας του (§ 31). Ἡ ἐμπορικὴ ἰδιότης δημιουργεῖ παράγωγον ἐξ ὑποκειμένου ἐμπορικότητα τῶν πράξεων, ἀντιστοίχως δὲ ἰσχύει καὶ τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος (§ 43).

2. Ὁ ἔμπορος, ἐφ' ὅσον παύσῃ τὰς πληρωμὰς τῶν ἐμπορικῶν χρεῶν του, ὑπόκειται εἰς πτώχευσιν (525, 526, E.N.), ἐπαγομένην, ἐκτὸς ἄλλων, τὴν στέρησιν τῆς ἐλευθέρως διαχειρίσεως τῆς περιουσίας του, ἐν συνδρομῇ δὲ καὶ ἄλλων προϋποθέσεων αὕτη ἐξελίσσεται εἰς δολίαν χρεωκοπίαν, μὲ ποινικὰς συνεπείας (678 E.N.), ἐκτὸς ἂν εἶναι νομικὸν πρόσωπον (ἐταιρεία), Ἐν ἀντιθέσει μὲ τὸν ἔμπορον, ὁ ἄστος δὲν πτωχεύει παρ' ἡμῖν.

3. Ὁ ἔμπορος, καὶ ἄνευ ὑπερμερίας τοῦ ὀφειλέτου του ἐμπόρου, δικαιούται νὰ ἀπαιτήσῃ τόκον, ἀφ' ἧς τὸ χρέος κατέστη ἀπαιτητὸν, κατὰ παρέκκλισιν ἀπὸ τῶν ἄρθρ. 296, 340, 346 A.K. (A.Π. 207/59).

4. Ἐπὶ ἀλληλοχρέου λογαριασμοῦ μεταξὺ προσώπων, ἐξ ὧν τὸ ἐν τοῦλάχιστον εἶναι ἔμπορος, τὸ κατάλοιπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ κλεισί-

ματος τοῦ λογαριασμοῦ φέρει αὐτοδικαίως τόκον, ἔστω καὶ ἂν ὁ λογαριασμός περιέχῃ κονδύλια ἐκ τόκου ὀφειλομένου διὰ διάστημα μικρότερον τοῦ ἔτους (ἄρθρ. 112 Εἰσαγωγικοῦ Νόμου Ἀστικοῦ Κώδικος).

5. Ἐπὶ ἀξιώσεων τῶν ἐμπορῶν ἰσχύουν εἰδικαὶ βραχυπρόθεσμοι παραγραφαὶ (Α.Κ. 250).

6. Ὁ ἔμπορος, κατ' ἐξαιρέσεων πρὸς τὸν ἄστών, δύναται νὰ ἐκδίδῃ χρεωστικὰ ὁμόλογα εἰς διαταγὴν, περὶ παροχῆς χρημάτων, χρεωγράφων ἢ ἄλλων ἀντικαταστατῶν πραγμάτων, ὡς καὶ «ἐντολὰς πληρωμῆς εἰς διαταγὴν», ἐπὶ ἄλλου, ὅστις δέον νὰ εἶναι ἐπίσης ἔμπορος (ἄρθρ. 68 καὶ 76 ν.δ. 17.7.1923).

II. Δικονομικαὶ συνέπειαι.

1. Τὸ ἄρθρ. 51 ἐδ. 3 Α.Κ. καθιεροῖ ἐπὶ ἐμποροῦ «εἰδικὴν κατοικίαν» διὰ τὰς ὑποθέσεις του τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν ἄσκησιν ἐμπορίου. Τοιαύτη δὲ εἶναι ὁ τόπος ἐνθα ἄσκει τὸ ἐμπόριόν του. Διὰ πάσας λοιπὸν τὰς διαφορὰς τὰς προκυπτούσας ἐκ τῆς δραστηριότητός του ὁ ἔμπορος δωσιδίκεῖ ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων τοῦ τόπου, ἐνθα ἡ ἐμπορικὴ ἐγκατάστασις του.

2. Ὁ ἔμπορος ὑπόκειται εἰς προσωπικὴν κράτησιν ὅταν τὸ χρέος του εἶναι ἐμπορικόν (πρωτοτύπως ἢ παραγώγως) (ἄρθρ. 732, 999 Πολ. Δικ.) καὶ μάλιστα καὶ ὁ ἀνήλικος ἔμπορος (ἄρθρ. 1003 § 1 Πολ. Δικ.), ἐξαιρέσει τῆς ἐμποροῦ γυναικὸς καὶ τοῦ συμπληρώσαντος τὸ 65ον ἔτος τῆς ἡλικίας του (Πολ. Δικ. 1003). Ἐν ἀμφισβητήσῃ τῆς ιδιότητος τοῦ ἐναγομένου ὡς ἐμποροῦ, ὁ ἐπιδῶσκων τὴν προσωπικὴν του κράτησιν βαρύνεται μὲ τὴν περὶ τούτου ἀπόδειξιν.

3. Ὁ ἔμπορος δικαιούται νὰ ἐπικαλεσθῇ ὑπὲρ ἑαυτοῦ κατ' ἄλλου, ἐπίσης ἐμποροῦ, τὰ κανονικῶς τηρηθέντα ὑπ' αὐτοῦ βιβλία. Τοῦτο δύναται νὰ πράξῃ καὶ κατὰ μὴ ἐμποροῦ, μόνον ὅμως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ μέγεθος, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀπαιτήσεώς του. Αἱ ἀρχαὶ αὗται ἰσχύουν, κατὰ παρέκκλισιν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν «τὰ ἰδιωτικὰ ἔγγραφα δὲν ἀποδεικνύουν ὑπὲρ τοῦ συντάκτου τῶν».

III. Ἐπαγγελματικαὶ συνέπειαι (ὕποχρεώσεις).

1. Ὁ ἔμπορος ὑποχρεοῦται ὅπως τηρῇ ἐμπορικὰ βιβλία (περὶ ὧν κατωτ. §§ 49 - 54) προβλεπόμενα ὑπὸ τοῦ Ε.Ν. καὶ τοῦ Κώδικος Φορολογικῶν Στοιχείων.

2. Ὁ ἔμπορος, φυσικὸν πρόσωπον, πρὸ πάσης ἐνάρξεως ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματός του, ὑποχρεοῦται εἰς ὑποβολὴν σχετικῆς δηλώσεως εἰς τὸν ἀρμόδιον Οἰκονομικὸν Ἐφορον (ν. 4045/60 ἄρθρ. 13).

3. Ὅφειλε νὰ ἐγγράψῃ τὴν ἐπωνυμίαν του, ὡς καὶ πᾶσαν μεταβολὴν αὐτῆς εἰς τὸ οἰκεῖον Ἐμπορικὸν καὶ Βιομηχανικὸν Ἐπιμελητήριον (ν. 184 ἄρθρ. 54 - 55), ἀδιαφόρως ἂν πρόκειται περὶ ἐμπόρου φυσικοῦ προσώπου ἢ ἐταιρείας.

4. Ὁ ἐμπορὸς ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι μέλος τῶν Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων.

IV. Φορολογικαὶ συνέπειαι.

1. Ὁ ἐμπορὸς ὑπόκειται εἰς ἰδίαν κατηγορίαν φορολογίας εἰσοδήματος—τὴν Δ' ἐξ ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων—ὕποχρεοῦται δὲ νὰ συντάσῃ καθ' ἕκαστον ἔτος ἰσολογισμόν περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς παρελθούσης οἰκονομικῆς χρήσεως. Ἀναλόγως τῆς σοβαρότητος τῆς ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου ἀσκουμένης ἐπιχειρήσεως ὁ Κῶδιξ Φορολογικῶν Στοιχείων ὑποχρεοῖ αὐτὸν ὅπως τηρῇ διάφορα ἐμπορικὰ βιβλία. Διὰ τὴν ἐν γένει ἐπίδρασιν τοῦ Φορολογικοῦ ἐπὶ τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου βλ. ἀνωτ. § 7.

2. Πᾶσα μεταξὺ ἐμπόρων σύμβασις ἀναφερομένη εἰς τὴν ἐμπορίαν τῶν ὑπόκειται εἰς τέλος χαρτοσήμου 1%, ἀδιαφόρως ἂν τὸ περὶ τῆς συμβάσεως ταύτης ἔγγραφον μνημονεύεται ἢ μὴ εἰδικῶς εἰς τὸ ἄρθρ. 14 τοῦ Κώδικος «Περὶ τελῶν χαρτοσήμου».

45.

Ἡ ἀπόδειξις τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου

1. Ὁρθῶς γίνεται δεκτὸν ὑπὸ τῆς θεωρίας καὶ τῆς νομολογίας ὅτι ἡ ἐμπορικὴ ιδιότης, λόγῳ τῶν σοβαρῶν ὡς ἄνω (§ 44) συνεπειῶν, ἃς ἐπάγεται, ἐνδιαφέρει τὴν δημοσίαν τάξιν. Ὡς ἐκ τούτου δεόν νὰ ἐξετάζεται αὐτεπαγγέλτως ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ. Ἐτέρωθεν, δυσχερείας παρουσιάζει τὸ ζήτημα τῆς ἀποδείξεως τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος εἰς τὸ παρ' ἡμῖν κρατοῦν οὐσιαστικὸν σύστημα κτήσεως αὐτῆς, δυσχερείας ἐπιτεινομένης ὡς ἐκ τῆς παρ' ἡμῖν ἀνυπαρξίας πανηγυρικοῦ τρόπου ἀναγνωρίσεως τῆς ιδιότητος ταύτης, ἀποτέλεσμα ὅπερ εἰς ἄλλας χώρας (λ.χ. Γερμανία) ἐπετεύχθη χάρις εἰς τὴν καθιέρωσιν τοῦ Ἐμπορικοῦ Μητρώου.

Ἡ κατὰ τὸ τυπικόν, ὅμως, σύστημα κτήσις τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος δὲν παρουσιάζει τὴν δυσχέρειαν ταύτην, διότι ἡ πλήρωσις τοῦ νομίμου τύπου εὐχερέστατα δύναται ν' ἀποδειχθῇ διὰ προσκομίσεως ἐπὶ δικαστηρίου τοῦ δημοσίου ἐγγράφου, λ.χ. ἐπὶ ἀνώνυμου ἐταιρείας καὶ ἐταιρείας περιορισμένης εὐθύνης τοῦ συμβολαίου ἰδρύσεως τῆς ἐταιρείας, δημοσιευθέντος εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

2. Λέγοντες ὅτι ἡ ιδιότης τοῦ ἐμπόρου εἶναι θέμα δημοσίας τάξεως ἐννοοῦμεν ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς προσώπου τινὸς ὡς ἐμπόρου δὲν δύναται νὰ γίνῃ αὐτοβούλως ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων (ἐπιχείρημα ἐξ ἄρθρ. 1001 Πολ. Δικ.), οὐδ' ὑπὸ ἐνδιαφερομένου τινός, οὕτω αὐτοαποκαλουμένου, ἔστω καὶ ἂν προέβῃ εἰς δήλωσιν ἐνάρξεως ἐπαγγέλματος εἰς τὴν Οἰκονομικὴν Ἐφορίαν (τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐπὶ ἀποβολῆς τῆς ιδιότητος ταύτης, ἀνωτ. § 40).

3. Ὡς πρὸς τὰ ἐπιτρεπόμενα ἀποδεικτικά μέσα ἡ νομολογία εἶναι διχασμένη. Ἀποφάσεις τινὲς συντάσσονται μὲ τὴν ἐν τῇ θεωρίᾳ κρατοῦσαν γνώμην, καθ' ἣν ἡ ἀπόδειξις τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος δὲν δύναται νὰ γίνῃ δι' ὄρκου ἢ ὁμολογίας, ἥτις ὁμως δὲν δύναται νὰ τεκμαρθῇ ἐκ τῆς ἐρημοδικίας τοῦ ἐναγομένου. Ἀντιθέτως, ἄλλαι ἀποφάσεις δέχονται τὸ ἐπιτρεπτόν τῶν ἀποδεικτικῶν τούτων μέσων.

Ὁρθότερα φαίνεται ἡ ἄποψις (Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς Α' § 35, νομολογία) ἥτις, ἐν προκειμένῳ, διακρίνει: Ἡ ἀπόδειξις τῶν πραγματικῶν περιστατικῶν, ἅτινα ὀδηγοῦν εἰς τὴν κτήσιν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος, ἐπιτρέπεται νὰ γίνῃ κατὰ τοὺς γενικοὺς περὶ ἀποδείξεως κανόνας, ἥτοι διὰ μαρτύρων, ὄρκου καὶ ὁμολογίας, τεκμαιρομένης καὶ ἐκ τῆς ἐρημοδικίας τοῦ ἐναγομένου.

Ἡ ἐκ τῶν δεκτῶν γενομένων πραγματικῶν περιστατικῶν περαιτέρω δικαστικὴ κρίσις, ὅτι πρόσωπόν τι εἶναι ἔμπορος, εἶναι κρίσις νομικῆ, ὑποκειμένη εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ ἀναγομένη εἰς θέμα δημοσίας τάξεως.

Ἀντιθέτως, δὲν δύναται νὰ ὀρκισθῇ τις ἢ νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι εἶναι ἔμπορος.

4. Τὸ βᾶρος τῆς ἀποδείξεως τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος φέρει ὁ ἐπικαλούμενος τὴν ιδιότητα ταύτην, ὅστις, κατ' ἀρχὴν, εἶναι ὁ ἀντίδικος τοῦ ἐμπόρου. Δυνατόν, ὁμως, νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἔμπορος, ὁσάκις, ἀμφισβητούμενης τυχόν τῆς τοιαύτης ιδιότητός του, ἐπικαλεῖται ὑ π ἔ ρ ἔ α υ τ ο ὕ τ ἄ ἐμπορικά του βιβλία (Πολ. Δικ. 417, 418).

ΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΩΝ

Ὁ Γαλλικὸς Ἐμπορικὸς Κώδιξ ἀπέφυγεν ἐπιμελῶς νὰ θεσπίσῃ «δικαίον τῶν ἐμπόρων» ὡς ἰδίας επαγγελματικῆς τάξεως, φυσικὸν δὲ ἦτο νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἐν αὐτῷ ρύθμισις σχετικὴ μὲ τὴν νομικὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐμπορικοῦ επαγγέλματος.

Τὸ ἑλληνικὸν Ἐμπορικὸν Δίκαιον, ἐφ' ὅσον εἶναι κατὰ βάσιν δικαίον τῶν ἐμπορικῶν πράξεων, δὲν προβλέπει ὀργάνωσιν τοῦ ἐμπορικοῦ επαγγέλματος, τὴν ὁποίαν, ὅμως, ἀπαντῶμεν εἰς ἄλλα συγχρονισμένα εὐρωπαϊκὰ δίκαια.

Ἐπειδὴ, ὅμως, τὸ παρ' ἡμῖν Ἐμπορικὸν Δίκαιον εἶναι, ἔστω δευτερευόντως, καὶ δικαίον τῶν ἐμπόρων, τὸ ἐντεῦθεν κενὸν τοῦ Ε.Ν. καλύπτεται, ἔστω καὶ ἐλλιπῶς, διὰ θεσμῶν εἰσαχθέντων ὑπὸ τῆς νεωτέρας νομοθεσίας, οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὅτι ἀναφέρονται εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐμπορικοῦ επαγγέλματος.

Ἐτέρωθεν, εἰς πλειάδα νεωτέρων νομοθετημάτων ἀπαντᾶται ὁ ὅρος «ἐπιχειρήσεις», χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρχῃ νομοθετικὸς καθορισμὸς αὐτῆς, ὑφ' ἣν, ὅμως, νοητέον τὴν ὀργανωμένην οἰκονομικὴν ἐνότητα.

Εὐθύς ὡς ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν του ὁ κρατικὸς παρεμβατισμὸς, ὑπαγαγὼν ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Κράτους τὴν διακίνησιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν δρᾶσιν τῆς βιομηχανίας, ὥστε νὰ δικαιολογῆται ἡ παρ' ἡμῖν ὑπαρξὶς δύο ὑπουργείων—τοῦ Ἐμπορίου καὶ τῆς Βιομηχανίας—οἱ ἔμποροι καὶ οἱ βιομήχανοι, παρὰ τὸν ἀκραιφνῶς ἀτομιστικὸν χαρακτῆρα τοῦ επαγγέλματος τῶν, ἔσπευσαν, εἰς ἀντίρροπον, νὰ συμπήξουν ὀργανώσεις, δι' ὧν ἐπιδιώκεται ὄχι μόνον ἀνάκτησις τοῦ ἀπολεσθέντος ἐδάφους, ἀλλὰ καὶ κατάκτησις νέων οἰκονομικῶν τομέων. Ὁ μέσφ τῶν ὀργανώσεων αὐτῶν ἐπηρειασμὸς τῆς κρατικῆς ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς πολιτικῆς εἶναι ἔκδηλος καὶ ἐνίστε ἀποφασιστικὸς.

46.

Ὅργανώσεις Δημοσίου Δικαίου

I. Τὰ Ἐμπορικὰ καὶ Βιομηχανικὰ Ἐπιμελητήρια.

Ταῦτα ρυθμίζονται ὑπὸ τοῦ ν. 184/14, ὡς ἐτροποποιήθη μεταγενεστέρως, ἀποτελοῦσι δὲ ὑποχρεωτικὰς Ἐνώσεις ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων ὀρισμένης περιφέρειας, περιβεβλημένας τὸν τύπον Νομικοῦ Προσώπου Δημοσίου Δικαίου, ὑπαγομένου εἰς τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου.

Ὅργανα τῶν Ε.Β.Ε. εἶναι : α) τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον, ἐκ τῶν μελῶν τοῦ ὁποίου, πάντοτε αἰρετῶν, ἐκλέγεται, β) ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ.

Κατ' ἄρθρ. 1 § 3 μέλη τῶν Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων εἶναι ἐκ τοῦ νόμου πάντες οἱ ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐκάστου ἔμποροι καὶ βιομήχανοι, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐχόντων καθαρῶς ἔμπορικὸν σκοπὸν συνεταιρισμῶν, προμηθείας, κοινῆς πωλήσεως καὶ καταναλώσεως.

Διπλῆ εἶναι ἡ ἀποστολὴ τῶν Ε.Β.Ε.: 1) ἀφ' ἑνὸς μὲν ταῦτα σκοποῦσι τὴν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν γενικῶν συμφερόντων τοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας προστασίαν τῶν συμφερόντων τοῦ ἔμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας τῆς περιφέρειας τῶν (ἄρθρ. 1). 2) ἀφ' ἑτέρου δὲ γνωμοδοτοῦν, εἴτε αὐτεπαγγέλτως εἴτε τῇ προσκλήσει τῆς κυβερνήσεως, περὶ νομοσχεδίων καὶ διαταγμάτων ἐπὶ παντὸς ζητήματος συνεχομένου ἀμέσως ἢ ἐμμέσως μὲ τὸ ἔμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν (ἄρθρ. 25 §§ 1,5).

Εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Ε.Β.Ε. ὑπάγονται ἐκτὸς ἄλλων :

α) Ἡ συλλογὴ καὶ ἡ ἀναθεώρησις τῶν ἐπιτοπίων ἔμπορικῶν συνθηκῶν καὶ ἐθίμων καὶ ἡ ἀναγραφὴ αὐτῶν εἰς εἰδικὸν βιβλίον, ἐξ οὗ ἐκδίδονται ἀντίγραφα, ἔχοντα ἰσχὺν μαχητοῦ τεκμηρίου.

β) Ἡ τήρησις Πρωτοκόλλου Ἐπωνυμιῶν πασῶν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἔμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν. Πᾶς ἔμπορος ἢ βιομήχανος ὑποχρεοῦται ἵνα ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν του ἀναγγείλῃ τοῦτο εἰς τὸ Ε.Β.Ε. (ἄρθρ. 54 - 58).

γ) Ἡ σύνταξις καταλόγων προσώπων, ἐξ ὧν διορίζονται σύνδικοι πτωχεύσεων, πραγματογνώμονες, μεσίται, κολλυβισταί.

δ) Ἡ διαιτητικὴ λύσις πάσης διαφορᾶς ἔμπορικῆς φύσεως, ἀσχέτως πρὸς τὴν ἔμπορικὴν ἢ μὴ ἰδιότητα τῶν μερῶν ἢ ἐφ' ὅσον τὰ μέρη ὑπήχθησαν εἰς αὐτήν. Τὰ τῆς διαδικασίας, διαιτητικῆς ἀποφάσεως, ἐνδίκων μέσων κλπ. ρυθμίζονται ὑπὸ τῶν ἄρθρ. 40 - 53 τοῦ νόμου.

II. Τὰ Ἐπαγγελματικά καὶ Βιοτεχνικά Ἐπιμελητήρια.

Ταῦτα ἀποτελοῦν Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, ἔχουν δὲ ὡς σκοπὸν τὴν προστασίαν καὶ προαγωγὴν τῶν συμφερόντων τῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ βιοτεχνικῶν τάξεων.

Μέλη των εἶναι οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς κατηγορίας τῶν χειροτεχνῶν, τῶν ἐπαγγελματιῶν καὶ τῶν βιοτεχνῶν.

Ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ δικαιοδοσία τῶν Ἐπιμελητηρίων τούτων εἶναι σχεδὸν ὁμοία πρὸς τὴν τῶν Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων.

III. Τὸ Ναυτικὸν Ἐπιμελητήριον τῆς Ἑλλάδος.

Τοῦτο ρυθμίζεται ὑπὸ τοῦ ν.δ. 644/48, ἀποτελεῖ δὲ Νομικὸν Πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου, ἔδρευον ἐν Πειραιεῖ. Σκοπὸς του εἶναι ἡ διὰ κοινῆς συνεργασίας τῶν μελῶν αὐτοῦ προστασία καὶ προαγωγή τῶν συμφερόντων τῆς Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν γενικῶν συμφερόντων τοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Μέλη αὐτοῦ ὑποχρεωτικῶς εἶναι πᾶν φυσικὸν ἢ νομικὸν πρόσωπον ἔχον ἑλληνικὴν ὑπηκοότητα καὶ τυγχάνον πλοιοκτῆτης ἢ συνιδιοκτῆτης πλοίου φέροντος ἑλληνικὴν σημαίαν καὶ ἐκτελοῦντος μεταφορὰς καὶ πᾶσαν ναυτικὴν ἐπὶ κέρδει ἐργασίαν.

IV. Τὸ Ξενοδοχειακὸν Ἐπιμελητήριον τῆς Ἑλλάδος.

Τοῦτο, ἰδρυθὲν μεταπολεμικῶς, ἀποβλέπει εἰς τὴν μελέτην, ὑπόδειξιν καὶ ἐφαρμογὴν παντὸς μέτρου συντελοῦντος εἰς τὴν πρόοδον, βελτίωσιν καὶ ἀναδιοργάνωσιν τοῦ ξενοδοχειακοῦ ἐπαγγέλματος. Εἶναι Νομικὸν Πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου, ἐποπτευόμενον ὑπὸ τοῦ Ε.Ο.Τ.

V. Τὸ Χρηματιστήριον Ἀξιῶν.

Τοῦτο, διεπόμενον βασικῶς ὑπὸ τοῦ ν. 3632/28, εἶναι Νομικὸν Πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου, ἔδρευον ἐν Ἀθῆναις. Εἶναι μόνιμος ἐμπορικὴ ἀγορά, εἰς τὴν ὁποίαν καταρτίζονται συναλλαγὰι ἐφ' ὀρισμένων κινητῶν ἀξιῶν.

Τακτικά μέλη τοῦ Χρηματιστηρίου Ἀξιῶν εἶναι οἱ χρηματισταὶ καὶ οἱ μεσίται, οἵτινες εἶναι ἔμποροι ἐκ τοῦ νόμου. Ἐκτακτα μέλη εἶναι οἱ ἀντικρυσταί, οἵτινες εἶναι ὑπάλληλοι τῶν χρηματιστῶν.

Οἱ χρηματισταὶ δύνανται νὰ ἰδρῦσουν μεταξύ των προσωπικὴν ἐμπορικὴν ἐταιρείαν.

Ὅργανα τοῦ Χρηματιστηρίου Ἄξιων εἶναι : α) Ἡ Διοικοῦσα Ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐξ ἑπτὰ χρηματιστῶν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τῶν μελῶν τοῦ Χρηματιστηρίου καὶ β) Ὁ κυβερνητικὸς ἐπόπτης.

Αἱ ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ συναλλαγαὶ εἶναι ἐμπορικαί. Περὶ τῶν Χρηματιστηριακῶν Δικαστηρίων ἐγένετο ἤδη λόγος (ἀνωτ. § 36, V, VI).

Ἐκ τοῦ ἐκδιδομένου Χρηματιστηριακοῦ Δελτίου πᾶς τις δύναται νὰ γνωρίζῃ τὴν τρέχουσαν ἀξίαν τῶν διαπραγματευομένων πραγμάτων.

VI. Τὰ Χρηματιστήρια Ἐμπορευμάτων.

Ταῦτα, διεπόμενα βασικῶς ὑπὸ τοῦ ν.δ. 2/10 Νοεμβρ. 1923, ἀποτελοῦν Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, λειτουργοῦντα εἰς Πειραιᾶ καὶ Θεσσαλονίκην.

Ἀποτελοῦν καὶ ταῦτα ἐμπορικὰς ἀγοράς, εἰς τὰς ὁποίας συνάπτονται συναλλαγαὶ ἐπὶ ἔμπορευμάτων—ἀποτελοῦντων ἀντικείμενα διεθνῶν κυρίως πωλήσεων—ἔτι δὲ καὶ συμβάσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ναυτικὴν ἐμπορίαν (ναυλώσεις, ἀσφαλίσεις).

Αἱ συναλλαγαὶ καταρτίζονται βάσει συμφωνητικῶν ἐγκεκριμένων ἀρμοδίως.

Μέλη τοῦ Χρηματιστηρίου, ἐκ τοῦ νόμου, εἶναι οἱ ἔμποροι καὶ οἱ βιομήχανοι (φυσικά ἢ νομικά πρόσωπα) οἱ ἐγγεγραμμένοι εἰς τὸ Μητρώον τοῦ Ε.Β.Ε., εἰς ὃ ὑπάγεται τὸ Χρηματιστήριον, ἔτι δὲ οἱ μεστῖται τοῦ Χρηματιστηρίου. Δικαίωμα, ὁμως, συναλλαγῆς ἔχουν προσέτι πάντες οἱ ἐγγεγραμμένοι εἰς οἰονδήποτε Ε.Β.Ε. τῆς χώρας, ὡς καὶ ἄλλοδαποὶ οἰκοὶ διὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀντιπροσώπων των.

Αἱ διαφοραὶ αἱ προκύπτουσαι ἐκ τῶν ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ συναλλαγῶν ἐκδικάζονται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ εἰδικῶν Διαιτητικῶν Δικαστηρίων.

47.

Ὅργανώσεις Ἰδιωτικοῦ Δικαίου

Ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω Ὅργανώσεων καὶ Ὅργανισμῶν Δημοσίου Δικαίου ὑπάρχουν καὶ πλείσται ἄλλαι ἐπαγγελματικαὶ ἐνώσεις, ὑπὸ διάφορον ὀνομασίαν, αἱ ὁποῖαι διώκουν εἴτε τὴν προάσπισιν τῶν ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῶν τάξεων, ἢς ἐκπροσωποῦν, εἴτε τὴν ὑπ'αὐτῶν ἄσκησιν ἐμπορίας, διὰ λογαριασμὸν ὁμως τῶν μελῶν των.

I. Αί Ένώσεις Εισαγωγέων.

Καί ένταυθα ό νόμος όργανώνει, έξωτερικώς κατά κατηγορίας, τό έμπορικόν έπάγγελμα και διη κατά τοιοϋτον τρόπον, ώστε τοϋτο δέν δύναται νά λειτουργήσῃ άνευ όμαδικής δράσεως τών εις ώρισμένον κλάδον άνηκόντων έμπόρων. Οϋτως, υπό τοϋ ά.ν. 1960/39 προβλέπονται «Ένώσεις Εισαγωγέων», σκοπός τών όποίων είναι ή άποκλειστική δι' αϋτών εισαγωγή τών οικείων έμπορευμάτων. Μέλη τῆς Ένώσεως είναι όσοι έμποροι, κατά τό παρελθόν, ἦσαν εισαγωγείς τοϋ έμπορευματος δι' ό συνέστη ή Ένωσις και διατηροϋν κατά τόν χρόνον τῆς συστάσεως αϋτῆς έμπορικῆν έπιχείρησιν. Η εισαγωγή γίνεται επ' όνόματι τῆς Ένώσεως δια κεφαλαίων εισφορμένων υπό τών μελῶν τῆς, κατά λόγον τῆς εν αϋτῇ μερίδος έκάστου, εϋθυνομένου και προσωπικῶς.

Έν προκειμένῳ, μοιολογίτι έχομεν κερδοσκοπίαν άσκουμένην μέσῳ Νομικοϋ Προσώπου Ίδιωτικοϋ Δικαίου, έχομεν ύποχρεωτικόν συνασπισμόν τών συμφερόντων τών εισαγωγέων, δι' έπεμβάσεως τοϋ Υπουργοϋ Έμπορίου, εις όν άπονέμονται ευρύταται έξουσίαι ως πρὸς τήν ίδρυσιν και τόν καθορισμόν τοϋ Όργανισμοϋ τών Ένώσεων, και τοϋτο εις άντίρροπον τών μονοπωλιακῶν πλεονεκτημάτων τών παρεχομένων εις τά μέλη αϋτῶν.

II. Αί Ένώσεις έξαγωγέων.

Ό ά.ν. 1490/38 «Περί έλέγχου τοϋ έξαγωγικοϋ έμπορίου» κατωχύρωσε τό έπάγγελμα τοϋ έξαγωγέως έλληνικῶν προϊόντων και ηξίωσε τήν πλήρωσιν ώρισμένων προϋποθέσεων δια τήν άσκησιν αϋτοϋ.

Τά Δ.Σ. τών Ε.Β.Ε, περιλαμβάνουν, έκτός τοϋ έμπορικοϋ και βιομηχανικοϋ, τμήμα «έξαγωγικόν». Περαιτέρω, ό ά.ν. 2592/40 προβλέπει τήν ίδρυσιν Ένώσεων Έξαγωγέων έλληνικῶν προϊόντων, ως όργανώνει κατ' άνάλογον τρόπον πρὸς τās Ένώσεις Εισαγωγέων.

III. Αί λοιπαί Όργανώσεις τών Έμπόρων και τών Βιομηχάνων.

Πλειάς έλευθέρων επαγγελματικῶν όργανώσεων, δρωσῶν υπό τύπον άνεγνωρισμένου Σωματείου, πλαισιώνει και συντονίζει τās συνησπισμένας κατά κλάδους προσπαθείας τών λεγομένων «παραγωγικῶν τάξεων». Οϋτως έκ τών πλέον δρώντων και συγκεκριμένων σωματείων άξιοσημείωτα είναι: ό Σύνδεσμος τών Έλλήνων Βιομηχάνων, ό Σύνδεσμος τών εν Έλλάδι Άνωτύμων Έταιρειῶν και Έταιρειῶν Περιωρισμένης Εϋθύνης, ό Πανελλήνιος Σύνδεσμος Έξαγωγέων, ή Ένωσις τών εν Έλλάδι εργαζομένων Άσφαλιστικῶν Έταιρειῶν, ό Σύνδεσμος τών Έμπορικῶν Αντιπροσώπων Εισαγωγῆς, οί Έμπορικοί Σύλλογοι κλπ.

48.

Διεθνείς Ὄργανώσεις

Ἐκτός τῶν ἐν τῇ ἡμέδαπῃ ὄρων ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων Ἰδιωτικοῦ καὶ Δημοσίου Δικαίου, τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν βιομηχάνων (§§ 46 - 47), ἡ ἀπὸ ἡμίσεος περίπου αἰῶνος χρονολογούμενη διεθνῆς ἀνάπτυξις τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν προεκάλεσε τὴν ἐπὶ διεθνοῦς ἐπιπέδου ὀργάνωσιν τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν βιομηχάνων. Περιοριζόμεθα νῦν σὺν μειώσωμεν δύο ἐκ τῶν διεθνῶν τούτων ὀργανισμῶν:

I. Τὸ Διεθνές Ἐμπορικὸν Ἐπιμελητήριον.

Πρόκειται περὶ ὀργανισμοῦ διεθνοῦς κύρους καὶ προβολῆς. Οὗτος, ἰδρυθεὶς τὸ 1919 μὲ ἔδραν τοὺς Παρισίους, σκοπεῖ τὴν διὰ παντὸς προσφόρου μέσου προώπισιν τῶν συμφερόντων τοῦ ἐμπορίου ἢ τῆς βιομηχανίας δι' ἀναλήψεως πρωτοβουλιῶν καὶ διεξαγωγῶν συζητήσεων σχετικῶν μὲ τὰς διεθνεῖς οἰκονομικὰς σχέσεις.

Τὸ Δ.Ε.Ε. ἔχει ὡς μέλη εἴτε συλλογικοὺς ἔθνικοὺς ὀργανισμοὺς τῶν ἐπὶ μέρους Κρατῶν, ἀντιπροσωπεύοντας τὰ συμφέροντα τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν βιομηχάνων, εἴτε ἀτομικὰς ἐπιχειρήσεις (Τραπεζὰς Ἐφοπλιστῶν, Βιομηχάνους).

Ὄργανα τοῦ Δ.Ε.Ε. εἶναι : α) Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν μελῶν τοῦ ἤτις, ἀποτελοῦσα τὸ ὑπέρτατον ὄργανον, συνέρχεται ἀνά διετίαν, λαμβάνουσα ἀποφάσεις γενικῆς γραμμῆς. β) Τὸ Συμβούλιον, εἰς ὃ μετέχουν ἐκπρόσωποι τῶν ἔθνικῶν ἐπιτροπῶν. γ) Ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ. δ) Αἱ Ἐθνικαὶ Ἐπιτροπαί, αἵτινες εἶναι οἱ εἰς τὰς διαφόρους χώρας ἐκπρόσωποι τοῦ Δ.Ε.Ε.

Πλειὰς ἐπιτροπῶν καὶ ὑποεπιτροπῶν συγκροτουμένων ἀπὸ ἐπιχειρηματίας καὶ τεχνικοὺς μελετῆ καὶ ἐπεξεργάζεται διάφορα θέματα, εὑρισκόμενα εἰς τὴν πρωτοπορίαν τῶν προβλημάτων τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου.

Μεταξὺ τῶν γονιμοτέρων πραγματοποιήσεων τοῦ Δ.Ε.Ε. ἀξιωματικῶν εἶναι : α) Τὸ Διεθνές Διαιτητικὸν Δικαστήριον, ἔχον δικαιοδοσίαν ἐπὶ διεθνῶν ἐμπορικῶν διαφορῶν, δικάζον βάσει εἰδικῶν κανόνων. β) Ὁ καθορισμὸς ἐμπορικῶν ὄρων χρησιμοποιοῦμένων εἰς τὴν διεθνή συναλλακτικὴν πρακτικὴν (F.A.S., C.A.F., κλπ.) - Incoterms. γ) «Οἱ ὁμοιόμορφοι κανόνες καὶ συνήθειαι ἐπὶ τῆς πιστώσεως ἐναντι φορτωτικῶν ἐγγράφων», οἵτινες ἀκολουθοῦνται ἀπὸ ὄλας σχεδὸν τὰς Τραπεζὰς τοῦ κόσμου, ἔξασφα-

λιζομένης οὕτως ἐνότητος διεθνoῦς συναλλακτικῆς πρακτικῆς, ὁδηγούσης εἰς παγκόσμιον ἐνιαίαν νομοθετικὴν ρύθμισιν τοῦ θέματος.

Τὸ Δ.Ε.Ε. εἶναι καὶ συμβουλευτικὸν ὄργανον τοῦ Ο.Η.Ε., συνεργαζόμενον μὲ τὸ Οἰκονομικὸν Συμβούλιον τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

II. Ἡ Διαρκὴς Διάσκεψις τῶν Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων.

Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος (Ε.Ο.Κ.), μεθ' ἧς συνεδέθη καὶ ἡ ἡμετέρα χώρα, ἰδρύθη ἐν Βρυξέλλαις ἡ Διαρκὴς Διάσκεψις τῶν Ἀντιπροσωπειῶν τῶν Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων τῶν χωρῶν, αἵτινες μετέχουσι τῆς Ε.Ο.Κ. Ἡ Διαρκὴς Διάσκεψις κλπ. συνέρχεται δις τοῦ ἔτους εἰς διαφόρους πόλεις τῆς περιοχῆς τῆς Ε.Ο.Κ. καὶ ἀποφασίζει ἐπὶ θεμάτων ἅτινα ἔχουν προηγουμένως τύχει ἐπεξεργασίας ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιτροπῶν (οἰκονομικῆς, νομικῆς κλπ.) καὶ ἅτινα εἰσηγεῖται εἰς τὸ ἐξ Ὑπουργῶν Συμβούλιον τῶν Κρατῶν - μελῶν τῆς Ε.Ο.Κ. πρὸς λήψιν κατευθυντηρίων ἀποφάσεων. Φλέγοντα θέματα, ἅτινα ἀνέκυαν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης (λ.χ. ἡ ἐναρμόνισις τῶν νομοθεσιῶν ἐπὶ τοῦ δικαίου τῶν ἐταιρειῶν κλπ.) καὶ κατέστησαν ἐσωτερικὸν δικαίον τῶν χωρῶν - μελῶν τῆς Ε.Ο.Κ., ἀπετέλεσαν, προηγουμένως, ἀντικείμενον ἐπεξεργασίας καὶ ἀποφάσεως τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ε.Β.Ε. τῶν χωρῶν - μελῶν τῆς Ε.Ο.Κ., μὲ συμμετοχὴν καὶ τῆς ἡμετέρας χώρας.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

49.

Ἡ ὑποχρέωσις τηρήσεως ἐμπορικῶν βιβλίων

I. Γενικῶς.

Εἰς τὰς συνεπείας τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου περιλαμβάνεται καὶ ἡ ὑποχρέωσις αὐτοῦ πρὸς τήρησιν ἐμπορικῶν βιβλίων.

Τριπλοῦς εἶναι ὁ σκοπός, ὅστις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου τηρήσεως βιβλίων :

α) Διὰ τῆς τηρήσεως βιβλίων ὁ ἔμπορος εὐχεραίνεται εἰς τὴν ἀνά πᾶσαν στιγμὴν γνῶσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς ἐπιχειρήσεώς του. Ἐκ τῆς τοιαύτης διαφωτίσεώς του περὶ τῆς καλῆς ἢ κακῆς πορείας τοῦ ἐμπορίου του ὁ ἔμπορος δύναται νὰ λάβῃ ἐγκαίρως τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς ἐπέκτασιν τῆς ἐμπορίας του ἢ πρὸς ἀποτροπὴν ζημιῶν. Ἡ συνήθεια αὕτη, ἀνατρέχουσα εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους, εἶχεν ὡς πρόσθετον ἀποτέλεσμα τὰ ἐμπορικὰ βιβλία νὰ χρησιμοποιοῦνται ὡς μέσον ἀποδείξεως τῶν συναλλαγῶν τοῦ ἐμπόρου.

β) Ἡ τήρησις ὁμῶς βιβλίων δὲν εἶναι μόνον δικαίωμα. Ἐνωρὶς κατέστη ὑποχρέωσις τοῦ ἐμπόρου, καὶ ὡς τοιαύτη ρυθμίζεται ὑπὸ τῶν ἀρθρ. 8 - 17 τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου.

Πράγματι, ἡ ὑποχρεωτικὴ τήρησις ἐμπορικῶν βιβλίων ἐπιβάλλεται ἐκ λόγων προστασίας τῶν τρίτων, ἀλλὰ καὶ φορολογικῶν, καθ' ὅσον ὁ ἔλεγχος τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων μέσφ τῶν βιβλίων τῶν, ἐν περιπτώσει πτωχεύσεως, διευκολύνει τὸ ἔργον τοῦ συνδίκου, ἐν τῇ ἐξακριβώσει τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ τοῦ παθητικοῦ ἔτι δὲ τοῦ εἰσαγγελέως ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ κατηγορίας ἐπὶ χρεωκοπία.

γ) Ἐκ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων θὰ ἐξακριβωθῇ τὸ φορολογητέον καθ' ἕκαστον ἔτος εἰσόδημα τοῦ ἐμπόρου.

Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ γενικωτέρου συμφέροντος ὃ ἐξυπηρετεῖ ἢ τήρησις τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων, αἱ σχετικαὶ περὶ ἐμπορικῶν βιβλίων διατάξεις τοῦ Ε.Ν. εἶναι *δημοσίαι* τὰ *ξέως*. Ἄλλ' ὅμως, αἱ ἀπρηχαιωμένοι διατάξεις τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου συμπληροῦνται ὑπὸ τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας (ἄρθρ. 416 - 419), ὡς καὶ ὑπὸ τῆς Φορολογικῆς Νομοθεσίας (Κώδικος Φορολογικῶν Στοιχείων).

II. Ὑπόχρεοι πρὸς τήρησιν ἐμπορικῶν βιβλίων.

Τὸ ἄρθρ. 8 Ε.Ν. ὀρίζει ὅτι «*πᾶς ἔμπορος*» ὑποχρεοῦται εἰς τήρησιν ἐμπορικῶν βιβλίων. Εἶναι ἀδιάφορον ἂν πρόκειται περὶ ἐμπόρου φυσικοῦ ἢ νομικοῦ προσώπου, ἡμεδαποῦ ἢ ἀλλοδαποῦ ἐμπορευομένου ἐν Ἑλλάδι, ὡς εἶναι ἀδιάφορον ἂν ἡ ἐμπορικὴ ιδιότης ἐκτήθη κατὰ τὸ τυπικὸν ἢ κατὰ τὸ οὐσιαστικὸν σύστημα. Τοῦ νόμου μὴ διακρίνοντος, κατ' αὐστηρὰν ἐκδοχὴν, θὰ ἔδει νὰ ὑπαχθοῦν εἰς τὴν σχετικὴν ὑποχρέωσιν καὶ οἱ «*μικρέμποροι*». Ἐν τούτοις, ἡ κρατοῦσα παρ' ἡμῖν γνώμη δέχεται τὴν ἐπιεικτεστέραν ἄποψιν, ἀπαλλάσσουσα τοὺς μικρέμπορους τῆς σχετικῆς ὑποχρέωσεως (Αναστασιάδης, I, § 55, Τσιριντάνης Α' § 57, II, Σπηλιόπουλος § 93, Δελούκας § 144).

Ἐπίσης, τὰ ὁμόρρυθμα μέλη ὁμορρύθμου ἢ ἑτεορρύθμου ἐμπορικῆς ἐταιρείας, κατ' ὀρθότεραν καὶ κρατοῦσαν γνώμην, δὲν ὑποχρεοῦνται εἰς τήρησιν ἀτομικῶν ἐμπορικῶν βιβλίων, ἐκτὸς τῶν βιβλίων τῆς εἰς ἣν μετέχουν ἐταιρείας, μολονότι κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην θεωροῦνται ἔμποροι, καὶ ὡς τοιοῦτοι φορολογοῦνται ἀτομικῶς, οὐχὶ δὲ ἡ ἐταιρεία.

III. Βιβλία κατὰ τὸν Ἐμπορικὸν Νόμον.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλα νομοθετικὰ συστήματα, ὁ γαλλικὸς Ἐμπορικὸς Κώδιξ, συνεπῶς καὶ ὁ ἑλληνικὸς Ε.Ν., καθορίζει ποῖα ἐμπορικὰ βιβλία ὀφείλει νὰ τηρῇ ὁ ἔμπορος. «ἐκτὸς τῶν ἄλλων βιβλίων, τὰ ὅποια εἶναι μὲν ἐν χρῆσει εἰς τὸ ἐμπόριον, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀπαραίτητως ἀναγκαῖα» (ἄρθρ. 8).

Συνεπῶς, ὁ Ἐμπορικὸς Νόμος διακρίνει τὰ ἐμπορικὰ βιβλία εἰς ὑποχρεωτικὰ καὶ εἰς προαιρετικὰ.

α) Ὑποχρεωτικὰ ἐμπορικὰ βιβλία, κατ' ἄρθρ. 8 καὶ 9 τοῦ Ε.Ν., εἶναι τὸ Ἡμερολόγιον, τὸ βιβλίον Ἀπογραφῶν καὶ τὸ βιβλίον Ἀντιγραφῆς Ἐπιστολῶν.

β) Προαιρετικὰ ἐμπορικὰ βιβλία εἶναι πάντα τὰ λοιπὰ, καθοριζόμενα ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ παρουσιάζοντα χρησιμότητα ἐνίοτε μεγαλυτέραν τῶν ὑποχρεωτικῶν τοιούτων.

IV. Βιβλία κατὰ τὴν Φορολογικὴν Νομοθεσίαν.

Τὰ ὑπὸ τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου προβλεπόμενα ὑποχρεωτικά ἐμπορικά βιβλία κατεδείχθησαν ἐν τῇ πράξει ἀνεπαρκῆ ὅπως δώσουν ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς πραγματικῆς περιουσιακῆς θέσεως τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἐντεῦθεν ὁ νεώτερος φορολογικὸς νομοθέτης, ἵνα καταστήσῃ εὐχερεστέραν τὴν σύλληψιν τῆς φορολογητέας ὕλης, καθιεροῖ πληρέστερον σύστημα βιβλίων, ἅτινα ὑπ' αὐτοῦ ὀνομάζονται λογιστικά βιβλία (ἄρθρ. 37 Κώδικος Φορολογικῶν Στοιχείων).

Τὰ βιβλία ταῦτα ὑποχρεοῦται, κατ' ἄρθρ. 1 τοῦ Κώδικος περὶ Φορολογικῶν Στοιχείων, νὰ τηρῆ πᾶν φυσικὸν ἢ νομικὸν πρόσωπον, ἡμεδαπὸν ἢ ἀλλοδαπὸν, τὸ ὁποῖον ἀσκεῖ ἐντὸς τῆς Ἐπικρατείας ἐμπόριον, βιομηχανίαν καὶ ἐν γένει κερδοσκοπικὸν ἢ βιοποριστικὸν ἢ ἐλευθέριον ἐπάγγελμα.

Οἱ ὑπόχρεοι οὗτοι, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῶν ἐτησίων αὐτῶν ἀκαθαρίστων ἐσόδων, κατατάσσονται εἰς τέσσαρας κατηγορίας, δι' ἐκάστην δ' ἐξ αὐτῶν ὀρίζεται ἡ τήρησις ὀρισμένων βιβλίων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπλᾶ μὲν διὰ τὰ μικρὰ εἰσοδήματα, πληρέστερα δὲ διὰ τὰ μεγαλύτερα τοιαῦτα.

Τὰ ὑπὸ τοῦ Κώδικος Φορολογικῶν Στοιχείων προβλεπόμενα βιβλία εἶναι διάφορα τῶν ὑπὸ τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου προβλεπομένων τοιούτων, πλὴν τοῦ Ἡμερολογίου καὶ τοῦ Βιβλίου Ἀπογραφῶν, ἅτινα ἐφ' ὅσον τηροῦνται καὶ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Κ.Φ.Σ. τὸ ἄρθρ. 19 αὐτοῦ ἀναγνωρίζει ὡς ἐπέχοντα θέσιν τῶν ἀντιστοίχων βιβλίων τῶν προβλεπομένων ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦτο πρὸς ἀποφυγὴν τηρήσεως δις τῶν αὐτῶν βιβλίων.

Δοθέντος ὅτι, κατ' ἄρθρ. 57 § 2 Κ.Φ.Σ., διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ αἱ ὑπὸ εἰδικῶν νόμων ἐπιβαλλόμεναι ὑποχρεώσεις τηρήσεως βιβλίων ἕπειτα ὅτι συνισχύουν αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρ. 8 - 17 Ε.Ν.

Μολοντί ἡ ἐπιβολὴ τῶν λογιστικῶν βιβλίων ἐμείωσε τὴν σημασίαν τῶν ὑποχρεωτικῶν ἐμπορικῶν βιβλίων, ἐν τούτοις ἐκ τοῦ παραλληλισμοῦ τῶν δύο νόμων συνάγεται ὅτι : Τὸ ἡμερολόγιον, μολοντί ὑποχρεωτικὸν κατὰ τὸν Ε.Ν. διὰ πάντα ἔμπορον. ἐπιβάλλεται μόνον εἰς τοὺς ἐπιτηδευματίας τῆς 4ης κατηγορίας, τὸ Βιβλίον Ἀπογραφῶν διὰ τὴν 3ην καὶ 4ην κατηγορίαν, τὸ δὲ Βιβλίον Ἀντιγραφῆς Ἐπιστολῶν εἰς οὐδεμίαν κατηγορίαν ἀναφέρεται.

50.

Τὰ κατ' ἴδιαν ἐμπορικά βιβλία

I. Τὰ ὑποχρεωτικά ἐμπορικά βιβλία.

Ταῦτα ὡς εἶρηται εἶναι :

α) Τὸ Ἡμερολόγιον, «παριστάνον ἀφ' ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὴν περιουσίαν καὶ τὰ χρέη τοῦ ἐμπόρου, τὰς ἐμπορικὰς του ἐργασίας, τὰς συναλλαγματικὰς του διαπραγματεύσεις, τὰς ἀποδοχὰς ἢ ὀπισθογραφῆσεις καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι λαμβάνει ἢ πληρώνει ἐφ' οἴφδηποτε λόγῳ καὶ φανερόν κατὰ μῆνα τὸ ποσὸν τῆς οἰκιακῆς του δαπάνης».

Συνεπῶς τὸ Ἡμερολόγιον κατοπτρίζει πάσας τὰς καθ' ἡμέραν οἰκονομικὰς πράξεις τοῦ ἐμπόρου, ἀναγραφομένας ἐν αὐτῷ κατὰ σειρὰν ἐκτελέσεως καὶ τάξιν χρονολογικὴν.

Μολονότι τὸ Ἡμερολόγιον ἔδει νὰ κατοπτρίζη μόνον πᾶν ὅ,τι σχετίζεται μὲ τὴν ἐμπορίαν, ἐν τούτοις ἡ κρατοῦσα καὶ ὀρθότερα γνώμη ἐν τε τῇ νομολογίᾳ καὶ τῇ θεωρίᾳ (Α.Π. 18/31. Τσιριντάνης Α' § 58, Καραβᾶς § 87, Σπηλιόπουλος § 95, Δελούκας § 145. Ἀντίθετος Ἀναστασιάδης, I, § 56) δέχεται ὅτι εἰς τὸ Ἡμερολόγιον ὁ ἔμπορος ὑποχρεοῦται νὰ ἀναγράφῃ καὶ τὰς ἐκτὸς τῆς ἐμπορίας συναλλαγὰς, δηλαδὴ τὰς ἀκραιφῶς ἀστικὰς τοιαύτας, ὡς λ.χ. τὴν ἀγορὰν ἢ πώλησιν τῆς οἰκίας του, τὴν δοθεῖσαν ἢ ληφθεῖσαν προῖκα, καὶ τοῦτο διότι ἐκτὸς τῆς σαφοῦς νομοθετικῆς διατάξεως «ἐφ' οἴφδηποτε λόγῳ» δὲν ὑφίσταται παρ' ἡμῖν διάκρισις μεταξὺ ἐμπορικῆς (ἐπαγγελματικῆς) καὶ ἀστικῆς περιουσίας (ἦν φαίνεται νὰ καθιεροῖ τὸ ἄρθρ. 21 § 1 Κ.Φ.Σ.), ἔτι δὲ ὅτι διὰ τῆς ἐγγραφῆς καὶ τῶν ἀστικῶν συναλλαγῶν θὰ διευκολυνθῇ ὁ δικαστὴς ἐν τῇ διαγνώσει τῶν αἰτίων τῆς καταρρεύσεως τοῦ ἐμπόρου καὶ τῆς βασιμότητος ἢ μὴ τῆς διώξεώς του ἐπὶ χρεωκοπία (Ε.Ν. 679).

Πάντες συμφωνοῦν ὅτι αἱ οἰκιακαὶ δαπάναι δέον ν' ἀναγράφωνται καθ' ἕκαστον μῆνα εἰς τὸ Ἡμερολόγιον, τοῦ νομοθέτου ἔχοντος ὑπ' ὄψιν τὴν περίπτωσιν τῆς πτωχεύσεως τοῦ ἐμπόρου, ὅτε «ἐὰν αἱ προσωπικαὶ ἢ αἱ οἰκιακαὶ αὐτοῦ δαπάναι κριθῶσιν ὑπερβολικαί», διώκεται οὗτος ἐπὶ ἀπλῇ χρεωκοπία.

β) Τὸ βιβλίον Ἀντιγραφῆς Ἐπιστολῶν.

Κατ' ἄρθρ. 8 § 2 Ε.Ν., ὁ ἔμπορος «χρεωστεῖ νὰ θέτῃ εἰς φάκελλον τὰς ὁποίας λαμβάνει ἐπιστολὰς καὶ ν' ἀντιγράψῃ εἰς βιβλίον ὅσας ἀποστέλλει».

Παλαιότερον ἢ ἀντιγραφή τῶν ἀποστελλομένων ἐπιστολῶν ἐγίνετο δι' εἰδικοῦ μέσου μηχανικῆς ἀποτυπώσεως τοῦ κειμένου εἰς εἰδικόν βιβλίον («κόπια»).

Σήμερον, ὁμως, μὲ τὴν τεραστίαν πύκνωσιν τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν καὶ τὴν ραγδαίαν ἐξέλιξιν τῶν μηχανογραφικῶν μέσων, ὁ ὡς ἄνω τρόπος ἀντιγραφῆς τῶν ἐπιστολῶν εἶναι ἀδύνατος, τοῦλάχιστον προκειμένου περὶ ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων μὲ μεγάλην ἀλληλογραφίαν. Κατόπιν τῆς εὐρείας διαδόσεως τῆς χρήσεως γραφομηχανῆς ἢ κρατοῦσα γνώμη δέχεται ὅτι ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου ἢ συνήθεια ὅπως τὰ ἀντίγραφα λαμβάνονται ἀπὸ τὴν δακτυλογράφησιν τῶν ἐπιστολῶν καὶ κατόπιν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν βιβλιοδοτοῦνται (Τσιριντάνης Α' § 58, III, Σπηλιόπουλος § 95, Δελούκας § 45, Ἀναστασιάδης, I, § 56).

Ἡ διάταξις ὀμιλεῖ βεβαίως περὶ «ἐπιστολῶν», ἐν ὄψει ὁμως τῶν συγχρόνων τηλεπικοινωνιακῶν μέσων δεόν νά ἐπεκταθῆ διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ νομικοῦ λόγου, συνισταμένου εἰς εὐχερῆ καὶ ἀδιάβλητον συγκέντρωσιν τῶν ἀποδείξεων, καὶ εἰς τὰ τηλεγραφήματα, telex.

γ) Τὸ Βιβλίον Ἀντιγραφῆς Ἀπογραφῶν.

Κατ' ἄρθρ. 9 Ε.Ν. ὁ ἔμπορος ὑποχρεοῦται νά ἐνεργῆ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀπογραφὴν, συνισταμένην εἰς λεπτομερῆ καταγραφὴν τῶν ἐνεργητικῶν καὶ παθητικῶν στοιχείων τῆς ἐπιχειρήσεως του, καὶ εἶτα νά τὴν καταχωρῆ εἰς εἰδικόν βιβλίον.

Πρόκειται περὶ ἰδιωτικῆς ἀπογραφῆς, ἣν συντάσσει ὁ ἔμπορος εἰς τὸ τέλος ἐκάστου ἔτους, καὶ οὐχὶ περὶ δημοσίας, συντασσομένης ὑπὸ συμβολαιογράφου δι' ἄλλους σκοπούς. Δὲν ἐπιβάλλεται ἡ σύνταξις ἀπογραφῆς καὶ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἐμπορίας. Ὁ Ε.Ν. δὲν ὀρίζει τὸν τρόπον καταρτίσεως τῆς ἀπογραφῆς.

Ἡ ἀκριβῆς ἐκτίμησις τῆς ἀξίας τῶν ἐν τῇ ἀπογραφῇ καταχωριζομένων περιουσιακῶν στοιχείων προσκροῦει εἰς δυσχερείας. Πρὸς ἄρσιν αὐτῶν ἐπεμβαίνει συνήθως ὁ νομοθέτης (ἄρθρ. 22 Κ.Φ.Σ.).

Ἡ ἀπογραφὴ, περὶ ἧς ὀμιλεῖ ὁ νόμος, δὲν πρέπει νά συγγένηται πρὸς τὸν ἰσολογισμόν, οὗτινος ἀποτελεῖ τὴν βάσιν. Εἰς τὸν ἰσολογισμόν παριστῶνται συνοπτικῶς τὰ ἐνεργητικὰ περιουσιακὰ ἀτοχεῖα κατὰ κατηγορίας (λ.χ. ἀκίνητα, ἐπιπλα καὶ σκεῦη, ἐμπορεύματα) καὶ ἀντικρῶνται διὰ τῶν παθητικῶν στοιχείων (λ.χ. ἀπαιτήσεις τρίτων, γραμμάτια πληρωτέα), ἐπέρχεται δὲ ἐξίσωσις τῶν δύο σκελῶν δι' ἀναγραφῆς τῆς διαφορᾶς εἰς τὸ μικρότερον σκέλος, ἥτις δυνατόν νά εἶναι κέρδος ἢ ζημία.

Περὶ συντάξεως ἰσολογισμοῦ ὁ Ε.Ν. προβλέπει μόνον ἐν περιπτώσει πτωχεύσεως (Ε.Ν. 527). Ἡ νεωτέρα ἐμπορικὴ νομοθεσία ἀπαιτεῖ τοῦτον

ἐπὶ ἀνωνύμου ἐταιρείας, ἐταιρείας περιορισμένης εὐθύνης καὶ συνεταιρισμοῦ.

Ὁ Κ.Φ.Σ. ἐπιβάλλει τὴν σύνταξιν ἐτησίου ἰσολογισμοῦ εἰς ἐμπόρους τηροῦντας βιβλία Δ' κατηγορίας (ἄρθρ. 7). Τὰ ὡς ἄνω βιβλία εἶναι ὑποχρεωτικά διὰ πάντα ἔμπορον, ὑπάρχουν ὁμοῦ καὶ κατηγορίαι τινὲς ἐμπόρων εἰς ἃς ὁ Ε.Ν. ἢ νεώτεροι ἐμπορικοὶ νόμοι ἐπέβαλλον καὶ πρόσθετα εἰδικὰ ὑποχρεωτικά βιβλία.

Εἰδικώτερον :

α) Ὁ παραγγελιοδόχος μεταφορᾶς ὀφείλει νὰ τηρῇ Βιβλίον Ἐπιγραφῆς ἄγωγιαστηρίων (Ε.Ν. 101 § 5).

β) Οἱ χρηματισταὶ καὶ οἱ μεσῖται τῶν Χρηματιστηρίων Ἄξιων καὶ Ἐμπορευμάτων ὑποχρεοῦνται νὰ τηροῦν τὸ σημειωματάριον, τὸ βιβλιάριον τριπλοτύπων πινακιδίων καὶ τὸ βιβλίον δεκαπενθημέρων ἐκκαθαρίσεων πελατῶν (ἄρθρ. 12, 13 ν. 3632/28, ἄρθρ. 10 ν.δ. 2/10 Νοεμβρ. 1923). Ὑποχρεωτικὴν τήρησιν καὶ ἄλλων βιβλίων ἐπέβαλε, κατὰ κατηγορίας ἐμπόρων, ὁ Κ.Φ.Σ.

II. Τὰ προαιρετικά ἐμπορικά βιβλία.

Τοιαῦτα εἶναι ὅσα δὲν θεωρεῖ ὁ νόμος ὑποχρεωτικά διὰ τὸ σύνολον τῶν ἐμπόρων καὶ ὧν ἡ τήρησις ἤρτηται ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀσκήσεως συγκεκριμένης κατηγορίας ἐμπορίου. Συνήθη προαιρετικά βιβλία εἶναι :

α) Τὸ Καθολικόν. Τοῦτο εἶναι τὸ πρακτικῶς σπουδαιότερον ὄλων τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων. Τὸ Καθολικόν εἶναι διηρημένον εἰς μερίδας ἀνηκούσας εἴτε εἰς τοὺς διαφόρους πελάτας τῆς ἐπιχειρήσεως εἴτε εἰς διάφορα στοιχεῖα αὐτῆς, λ.χ. ἀποθήκη, ταμεῖον κλπ. Αἱ μερίδες αὗται χρεοῦνται ἢ πιστοῦνται ἀναλόγως τοῦ ἂν εἰσέρχονται ἢ ἐξέρχονται ἀπὸ αὐτὰς ἀξίαι. Ὅπως ἐναντι τοῦ δανειστοῦ ἴσταται ὁ ὀφειλέτης, οὕτως ἐκάστη συναλλαγή διὰ τὸν ἓνα τῶν συμβαλλομένων εἶναι πίστωση, διὰ τὸν ἄλλον χρέωσις.

Αἱ διάφοροι ἐν τῷ Ἡμερολόγιῳ ἐγγραφαὶ μεταφέρονται καὶ συγκεντροῦνται κατὰ μερίδας εἰς τὸ Καθολικόν, εἰς τρόπον ὥστε ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὁ ἐπιχειρηματίας δύναται νὰ γνωρίζῃ ἂν πελάτης τις ἢ κατηγορία διαχειρίσεως ὀφείλῃ «δοῦναι» ἢ δικαιουται «λαβεῖν».

β) Τὸ Βιβλίον Ἀποθήκης, εἰς τὸ ὁποῖον καταχωρίζονται αἱ ποσότητες τῶν εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων ἐμπορευμάτων.

γ) Τὸ Πρόχειρον Βιβλίον, εἰς τὸ ὁποῖον καταχωρίζονται προχείρως αἱ συναλλαγαὶ τοῦ ἐμπόρου ἵνα μεταφερθοῦν ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ Ἡμερολόγιον ἢ τὰ οἰκεία βιβλία.

δ) Τὸ Βιβλίον Ταμείου, τὸ ὁποῖον παριστᾷ τὰς ἡμερησίας εἰσπράξεις καὶ πληρωμὰς.

ε) Τὸ Βιβλίον λήξεως Συναλλαγματικῶν.

στ) Τὸ Βιβλίον Χρεωστῶν καὶ Πιστωτῶν.

ζ) Τὸ Βιβλίον Γενικῶν Ἐξόδων τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ὁ ἀντίδικος τοῦ ἐμπόρου, ἐὰν ἀποδείξῃ ὅτι οὗτος τηρῆ προαιρετικὰ βιβλία, δύναται νὰ ζητήσῃ τὴν ἐκ μέρους τοῦ ἐμπόρου ἐπίδειξιν αὐτῶν.

51.

Διατυπώσεις τηρήσεως τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων

Ὁ νομοθέτης καθορίζει ὠρισμένας διατυπώσεις ὡς πρὸς τὴν τήρησιν τῶν ὑποχρεωτικῶν ἐμπορικῶν βιβλίων, αἵτινες ἀποβλέπουν εἰς τὴν διασφάλισιν τὸ μὲν τῆς γνησιότητος αὐτῶν, τὸ δὲ τῆς εἰλικρινείας τῶν ἐν αὐτοῖς ἐγγραφῶν.

Αἱ διατυπώσεις αὗται εἶναι «ἐσωτερικαὶ» καὶ «ἐξωτερικαὶ».

I. Αἱ ἐσωτερικαὶ διατυπώσεις.

Αὗται ἀφορῶσιν εἰς τὴν σύνταξιν τῶν βιβλίων καὶ εἰδικώτερον εἰς τὴν μέθοδον τῶν ἐγγραφῶν καὶ τὴν χρησιμοποιοῦμένην γλῶσσαν ἐν τῇ γραφῇ.

1. Ἡ μέθοδος τῶν κατ' ἰδίαν ἐγγραφῶν καθορίζεται ὑπὸ τῶν διατάξεων τῶν ἀρθρ. 10 § 2 Ε.Ν. καὶ 416 Πολ. Δικ.

Κατ' ἀρθρ. 10 § 2 «ἄλλα τὰ βιβλία πρέπει νὰ συντάσσωνται κατὰ χρονολογικὴν τάξιν, χωρὶς ἄγραφα διαστήματα, χάσματα ἢ παραπομπὰς εἰς τὸ περιθώριον».

Ἐνάλογον ρύθμισιν προβλέπει τὸ ἀρθρ. 416 Πολ. Δικ., ὀρίζον ὅτι αἱ ἐγγραφαὶ πρέπει νὰ γίνωνται «χωρὶς κενῶν διαστημάτων, ἀνευ προσθήκης ἢ ἀφαιρέσεως φύλλων καὶ ἀνευ ὑπεργραφῶν ἢ παρεγγραφῶν».

Ἐν συμβῇ λάθος κατὰ τὴν ἐγγραφὴν πράξεώς τινος δὲν ἐπιτρέπεται ὕλική διόρθωσις τῆς ἐγγραφῆς, ἀλλὰ προσθήκη ἐπεξηγήσεως ἀναιρούσης τὸ λάθος ἢ ἀντίθετος ἐγγραφὴ (ἀντιλογισμὸς).

Ὁ νομοθέτης λαμβάνει πᾶσαν δυνατὴν πρόνοιαν ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀκριβείας καὶ εἰλικρινείας τῶν ἐν τοῖς βιβλίοις ἐγγραφῶν, εἰς τὴν παρεμπόδισιν ἀκαταστασίας καὶ συγχύσεως ἐν τῇ γραφῇ αὐτῶν.

2. Ὁ Ε.Ν. δὲν ὑποχρεοῖ τὰ βιβλία νὰ γράφωνται εἰς ὠρισμένην γλῶσσαν. Ἡ Πολιτικὴ Δικονομία ὅμως, ἐν ἀρθρ. 416 § 3 ὀρίζει ὅτι ταῦτα πρέπει νὰ γράφωνται εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν ἢ εἰς τὴν γλῶσσαν τὴν ὁμιλοῦμένην ὑπὸ τοῦ ὑποχρέου πρὸς τήρησιν, ἐφ' ὅσον ὅμως ὑπάρχει κατὰ νόμον διωρισμένος ἔμμισθος ἑρμηνεὺς παρὰ τῷ οἰκείῳ Εἰρηνοδικεῖῳ

ἢ Πρωτοδικείῳ. Ἀμισθητεῖται ἂν ἡ διάταξις ἀφορᾷ μόνον εἰς τὸ Ἡμερολόγιον (Ἀ ν α σ τ α σ ι ἄ δ η ς, I, § 57), ἢ καὶ εἰς τὸ Βιβλίον Ἀπογραφῶν (Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς Α' § 59, III, Σ π η λ ι ὄ π ο υ λ ο ς § 96 Β').

Ὡς πρὸς τὸ Βιβλίον Ἀντιγραφῆς τῶν Ἐπιστολῶν οὐδεὶς περιορισμὸς προβλέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς πρὸς τὴν χρησιμοποίησιν γλώσσης, ἥτις εἶναι ἡ τοῦ κειμένου τοῦ πρωτοτύπου τῶν ἀποστελλομένων ἐπιστολῶν.

Τὴν τήρησιν τῶν εμπορικῶν βιβλίων εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, προκειμένου περὶ ἀνωνύμων ἐταιρειῶν, ἡμεδαπῶν ἢ ἀλλοδαπῶν, ἐπιβάλλει τὸ ἄρθρ. 53α τοῦ ν. 2190/20, ὡς καὶ ὁ Κ.Φ.Σ. δι' ἅπαντας τοὺς ὑποχρέους πρὸς τήρησιν λογιστικῶν βιβλίων.

Τέλος, κατ' ἄρθρ. 24 ν. 1023/17 «πᾶσα ἀλλοδαπὴ ἀνώνυμος ἀσφαλιστικὴ ἐταιρεία, λειτουργοῦσα ἐν Ἑλλάδι, ὑποχρεοῦται ἵνα: α) τὰ ἀσφαλιστήρια αὐτῆς συντάσῃ εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν, β) τηρῇ ἐν Ἑλλάδι ἐμπορικὰ βιβλία περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐργασιῶν τῆς ἐταιρείας, εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν».

3. Περὶ τῆς λογιστικῆς μεθόδου, καθ' ἣν δέον νὰ τηροῦνται τὰ ἐμπορικὰ βιβλία οὐδὲν ὀρίζει ὁ Ε.Ν., καὶ συνεπῶς ὁ ἔμπορος εἶναι ἐλεύθερος νὰ χρησιμοποίησιν τὸ κατὰ τὴν κρίσιν του σύστημα ἐκτὸς τῶν κατὰ Κ.Φ.Σ. λογιστικῶν βιβλίων Δ' κατηγορίας, ἅτινα δέον νὰ τηρῶνται κατὰ τὸ διπλογραφικὸν σύστημα (ἄρθρ. 7 § 2).

II. Αἱ ἐξωτερικαὶ διατυπώσεις.

Αὗται συνίστανται εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐφόρου ἐφάπαξ καὶ πρὸ τῆς χρήσεως διαπίστωσιν καὶ διαρκῆ παρακολούθησιν τοῦ ἀναλλοιώτου τῶν εμπορικῶν βιβλίων.

1. Εἰδικώτερον, καὶ τὰ τρία ὑποχρεωτικὰ ἐμπορικὰ βιβλία πρὸ π ἄ σ η ς χ ρ ῆ σ ε ὡ ς τ ὶ ν δέον, κατ' ἄρθρ. 11 Ε.Ν., «νὰ ἀριθμῶνται, μονογραφῶνται καὶ θεωρῶνται», κατὰ δὲ τὸ ἄρθρ. 416 Πολ. Δικ. δέον «νὰ εἶναι βιβλιοδετημένα, ἠριθμημένα καὶ μονογραφημένα κατὰ πᾶσαν σελίδα καὶ νὰ φέρουν ἐπὶ τοῦ τελευταίου φύλλου τὴν περὶ τούτων μαρτυρίαν, συναναφερομένου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σελίδων καὶ παρατιθεμένου τοῦ ἔτους, τοῦ μηνός, τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ὑπογραφῆς».

Διὰ τῶν μέτρων τούτων ὁ νομοθέτης ἐνόμισεν ὅτι ἐν περιπτώσει πωχεύσεως τοῦ ἐμπόρου παρέχει ἐγγυήσεις ἐναντίον κινδύνων ἀντικατάστασεως βιβλίου ἢ φύλλου τινός δι' ἄλλου περιέχοντος ψευδεῖς ἐγγραφὰς πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν δανειστῶν καὶ τοῦ δικαστηρίου.

2. Πέρα τῶν ὡς ἄνω διατυπώσεων τὸ ἄρθρ. 10 Ε.Ν. ὀρίζει ὅτι «τὸ Ἡμερολόγιον καὶ τὸ τῶν Ἀπογραφῶν βιβλίον πρέπει νὰ μονογραφῶνται καὶ θεωρῶνται ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ. Τὸ πρὸς ἀντιγραφὴν τῶν ἐπιστολῶν

βιβλίον δὲν ὑπόκειται εἰς ταύτην τὴν διατύπωσιν». Καὶ ἡ διατύπωσις αὕτη εἶναι ἐξωτερικὴ, καθ' ὅσον δὲν ἀφορᾷ εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν ἐγγραφῶν οὐδὲ εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπίσημον διαπίστωσιν εἰς ποῖον σημεῖον τοῦ βιβλίου τελειώνουν αἱ ἐγγραφαὶ ἐκάστου ἔτους, ὥστε νὰ ἀποκόπτεται ἡ δυνατότης καταχωρίσεως μεταγενετέρων ἐγγραφῶν, ὡς λ.χ. ἡ εἰς παραμονὰς πτωχεύσεως χρησιμοποίησις διὰ προγενέστερον ἔτος, βιβλίων ἢ φύλλων, τὰ ὁποῖα εἶχον διατηρηθῆ ἄγραφα.

52.

Κυρώσεις ἐν παραβάσει τῶν νομίμων διατυπώσεων

Ἡ μὴ τήρησις τῶν περὶ ὑποχρεωτικῶν ἐμπορικῶν βιβλίων διατάξεων ἐπάγεται κυρώσεις, αἱ περὶ τῶν ὁποίων διατάξεις ἀνευρίσκονται εἰς τὸν Ἑμπορικὸν Νόμον, τὴν Πολιτικὴν Δικονομίαν καὶ τοὺς Φορολογικοὺς Νόμους.

I. 1. Ἐκ τῶν ἄρθρ. 13 Ε.Ν. καὶ 417 Πολ. Δικ. προκύπτει ὅτι τὰ ἀτάκτως τηρηθέντα ἐμπορικὰ βιβλία δὲν ἀποδεικνύουν ὑπὲρ τοῦ τηρήσαντος αὐτὰ ἐμπόρου, ἀποδεικνύουν ὁμως ἐναντίον αὐτοῦ.

Ἡ περὶ τούτου κρίσις δέον νὰ εἶναι εἰδικὴ καὶ ἡτιολογημένη. Ἄλλ' ὁμως ἡ ἐκ τῆς παραλείψεως τῶν τύπων μὴ χρησιμοποίησις τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων ὡς μέσου ἀποδείξεως εἶναι ἀνώδυνος διὰ τοὺς ἐμπόρους, οἵτινες εὐχερῶς δύνανται νὰ χρησιμοποιήσουν πᾶν ἄλλο ἀποδεικτικὸν μέσον.

Ἄλλὰ καὶ τὰ ἀτάκτως τηρηθέντα ἐμπορικὰ βιβλία δύνανται νὰ ἀποτελέσωσι βάσιν πρὸς συναγωγὴν δικαστικοῦ τεκμηρίου, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπεται ἡ διὰ μαρτύρων ἀπόδειξις.

2. Περαιτέρω, ὁ πτωχεύσας ἔμπορος δύναται κατὰ τὰς περιστάσεις νὰ διωχθῆ ἐπὶ ἀπλῆ (682 Ε.Ν.) ἢ δολίᾳ χρεωκοπίᾳ (648 Ε.Ν.), ἐὰν τὰ βιβλία του εἶναι ἀτελῆ καὶ ἄτακτα ἢ δὲν παριστάνουν τὴν ἀληθῆ ἐνεργητικὴν καὶ παθητικὴν αὐτοῦ κατάστασιν.

3. Κατ' ἄρθρ. 609 Ε.Ν. τὸ δικαστήριον δύναται ν' ἀποποιηθῆ τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ πτωχεύσαντος προτεινομένου συμβιβασμοῦ «διὰ τὴν μὴ ὑπαρξιν μονογραφημένων βιβλίων».

II. Αἱ ὑπὸ τῆς Φορολογικῆς Νομοθεσίας προβλεπόμεναι κυρώσεις εἶναι σπουδαιότεραι. Εἰδικώτερον :

1. Ἐν μὴ χαρτοσημάνσει (τῆς πράξεως θεωρήσεως, ἀριθμήσεως καὶ μονογραφήσεως) τοῦ Ἡμερολογίου καὶ τοῦ Βιβλίου Ἀπογραφῶν πρὸ

πάσης χρήσεως αὐτῶν αἱ ἐν αὐτοῖς ἐγγραφαὶ οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀποδεικτικὴν δύναμιν, πλὴν μόνον ὅτε καὶ ἐφ' ὅσον χρησιμεύουσιν εἰς ἀπόκρουσιν ἢ ὑποστήριξιν ποινικῆς ἀγωγῆς (ἄρθρ. 44 § 2 Κώδικος τελῶν χαρτοσήμου).

Ἡ διάταξις αὕτη, ἐνῶ ἀφορᾷ εἰς τὰ ὑποχρεωτικὰ ἐμπορικὰ βιβλία, θεωρεῖται ἰσχύουσα καὶ μετὰ τὸν Κ.Φ.Σ., ὁ ὁποῖος τὰ αὐτὰ ὀρίζει ἐν ἄρθρ. 18 διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ προβλεπόμενα λογιστικὰ βιβλία.

2. Ὁ αὐτὸς Κ.Φ.Σ. θεσπίζει, κατὰ τε τοῦ παραβάτου καὶ τῶν ὑπευθύνων ἐκπροσώπων αὐτοῦ, αὐστηρὰς κυρώσεις καὶ δὴ ποινικὰς (ἄρθρ. 55).

3. Ὁ ἐπὶ σκοπῷ συγκαλύψεως ἀγορανομικοῦ ἀδικήματος ἢ πρὸς ἐπιτυχίαν καθορισμοῦ ἐπωφελοῦς τιμῆς, ἀποκρύπτων τὰ ἐμπορικὰ του βιβλία ἢ παρουσιάζων βιβλία ἢ στοιχεῖα παραποιημένα ἢ περιέχοντα ψευδεῖς ἐνδείξεις τιμωρεῖται κατ' ἄρθρον 30 § 18 τοῦ Ἀγορανομικοῦ Κώδικος (ν.δ. 136/46).

4. Ὁ ἐνεργῶν ἢ συμπράττων εἰς ψευδεῖς ἐγγραφὰς ἢ εἰς παραλείψεις ἐγγραφῶν εἰς τὰ ἐμπορικὰ βιβλία ἀνωνύμου ἐταιρείας πρὸς ἀποφυγὴν τῶν φορολογικῶν ὑποχρεώσεων αὐτῆς τιμωρεῖται ποινικῶς (ἀ.ν. 332/36 ἄρθρ. 21).

III. Ἡ ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου δια προσθηκῶν, διορθώσεων, ἐξαλείψεων, ξεσμάτων ἐκ τῶν ὑστέρων μεταβολὴ τῆς ἐννοίας ἐγγραφῆς τινος εἰς τὰ ἐμπορικὰ βιβλία, ἐξ ἧς γεννῶνται δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις, θεωρεῖται ὡς νόθευσις ἐγγράφου, δεδομένου ὅτι τὰ ἐμπορικὰ βιβλία εἶναι ἰδιωτικὰ ἐγγραφα (Α.Π. 42/54). Δὲν διαπράττει, ὅμως, τοιοῦτον ἀδίκημα ὁ ἐμποροδστις ψευδῶς βεβαιώνει εἰς τὰ βιβλία του γεγονὸς δυνάμενον νὰ ἔχη ἐννόμους συνεπείας.

53.

Ἡ προσκόμισις τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου

Δοθέντος ὅτι τὰ ἐμπορικὰ βιβλία περιλαμβάνουν ἅπασαν τὴν οικονομικὴν δραστηριότητα τοῦ ἐμπόρου, ταῦτα ἀποτελοῦν σημαντικὸν ἀποδεικτικὸν μέσον, πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἐμπορικῶν καὶ ἀστικῶν αὐτοῦ διαφορῶν. Ἄλλ' ὅμως ἡ προσκόμισις αὐτῶν εἰς τὸ δικαστήριον ἄλλοτε εἶναι ὑποχρέωσις καὶ ἄλλοτε ἀπλῶς δικαίωμα τοῦ τηροῦντος ταῦτα.

Αὕτη δυνατόν νὰ ἀποβλέπη εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἢ τοῦ ἀντιδίκου ἐξέτασιν εἴτε ὀλοκλήρου τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, ὅτε ὑπάρχει «ἀνακοίνωσις» αὐτῶν, εἴτε ὀρισμένων μόνον ἐγγραφῶν, ὅτε ὑπάρχει «ἐμφάνισις» αὐτῶν.

I. Ἀνακοίνωσις τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων (E.N. 14).

Αὕτη, ὡς ἐλέχθη, συνίσταται εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ βιβλίου εἰς τὸ δικαστήριον ἐπὶ σκοπῷ ἐξετάσεως τοῦ συνόλου τῶν ἐν αὐτῷ ἐγγραφῶν.

Ἐπειδὴ, ὁμως, ἡ ἀποκάλυψις τοῦ συνόλου τῶν συναλλαγῶν τοῦ ἐμπορίου θίγει ὄχι μόνον ζωτικά συμφέροντα αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συναλλαγέντων προσώπων, συμφέροντα ἄσχετα μὲ τὴν ἐπίδικον διαφορὰν, ὁ νόμος (E.N. 14) ἐπέτρεψε κατ' ἐξαιρέσιν τὴν χρῆσιν τοῦ μέτρου τούτου εἰς τὰς ἐξῆς τέσσαρας, περιοριστικῶς καθοριζομένης ὑπ' αὐτοῦ, περιπτώσεις, ἧτοι ἐπὶ κληρονομίας, κοινοκτημοσύνης, διαλύσεως ἐταιρείας καὶ πτωχεύσεως. Πράγματι, εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, ἡ ἀνακοίνωσις τῶν βιβλίων εἶναι ἀναπόφευκτος πλέον, ἀλλὰ καὶ ὀλιγωτέρους κινδύνους παρουσιάζει, καθ' ὅσον ἡ ἐπιχείρησις δὲν λειτουργεῖ πλέον ἢ ὁ ἐνδιαφερόμενος (ἐταῖρος ἢ κοινωνός) δὲν ἔχει ἴδιον συμφέρον νὰ τηρήσῃ μυστικότητα.

Εἰδικώτερον παρατηροῦμεν ὅτι ἐπὶ κληρονομικῆς διαδοχῆς τοῦ ἀποθανόντος ἐμπορίου δικαίωμα πρὸς ἀνακοίνωσιν ἔχουν οἱ κληρονόμοι, οἱ κληροδόχοι ἢ πᾶς αἰτία θανάτου δικαιοῦχος.

Ἐπὶ ἐταιρείας τοιοῦτο δικαίωμα παρέχεται εἰς τὸν ὁμόρρυθμον ἢ ἑτερόρρυθμον ἐταῖρον, ὡς καὶ εἰς τὸν ἐταῖρον ἐταιρείας περιωρισμένης εὐθύνης (οὐχὶ ὁμως καὶ εἰς τὸν μέτοχον ἀνωνύμου ἐταιρείας). Εἰς τὴν κοινοκτημοσύνην περιλαμβάνεται καὶ πᾶσα περίπτωσις κοινωνίας ἢ κοινοπραξίας.

II. Ἡ ἐμφάνισις τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων (E.N. 15).

Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν ἀπλὴν παρουσίαν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ὄρισμένου τμήματος τῶν βιβλίων ἀφορῶντος εἰς τὴν ἐπίδικον διαφορὰν.

Διὰ τῆς ἐμφανίσεως σκοπεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου (ἢ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ διορισθέντος πραγματογνώμονος) καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιβλεψιν τοῦ τηροῦντος τὰ βιβλία ληψίς ἀντιγράφων τῶν ἐγγραφῶν μόνον ἐκείνων, αἵτινες σχετίζονται μὲ τὴν δικαζομένην ὑπόθεσιν. Ἐὰν ἐν τῇ ὑπὸ διαδίκου ὑποβληθείσῃ αἰτήσῃ δὲν ἀναφέρονται τὰ οἰκεῖα χωρία, ἡ αἰτήσις δέον νὰ ἀποριθῇ, ἅτε ὁδηγοῦσα ἐμμέσως εἰς ἔρευναν ὀλοκλήρου τοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου, ἧτοι εἰς ἀνακοίνωσιν, ἧτις, ὡς ἐλέχθη (I), ἐπιτρέπεται μόνον εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις.

Τὸ ν.δ. 3329/55 «Περὶ συστάσεως Σώματος Ὁρκωτῶν Λογιστῶν», ἐν ἄρθρῳ 2 § 1 γ' ὀρίζει ὅτι «τὸ δικαστήριον, ἀντὶ τῆς ἐμφανίσεως τῶν βιβλίων, δύναται νὰ διατάξῃ ἔλεγχον καὶ θεώρησιν αὐτῶν ὑπὸ ὄρκωτοῦ λογιστοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ βεβαίωσις ἀποτελεῖ πλήρη ἀπόδειξιν».

ΠΙ. Κοινοὶ κανόνες ἀφορῶντες εἰς τὴν ἐμφάνισιν καὶ ἀνακοίνωσιν.

1. Ἐάν ὁ τηρῶν τὰ βιβλία δὲν ἤθελεν ἔκουσίως προσφερθῆ ὅπως θέσῃ ταῦτα εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ δικαστηρίου, τότε τὴν ἐμφάνισιν ἢ ἀνακοίνωσιν αὐτῶν, ὑποχρεωτικῶν ἢ προαιρετικῶν, διατάσσει τὸ δικαστήριον εἴτε αὐτεπαγγέλτως εἴτε κατ' αἴτησιν τοῦ ἀντιδίκου τοῦ ὑποχρέου. Ἡ αἴτησις δύναται νὰ ὑποβληθῆ καὶ διὰ τῶν προτάσεων, κατὰ πᾶσαν στάσιν τῆς δίκης καὶ ἐνώπιον τοῦ ἐφετείου τὸ πρῶτον.

Ἐάν τὰ βιβλία εὐρίσκωνται μακρὰν τῆς ἔδρας τοῦ δικαστηρίου τοῦ ἐπιληφθέντος τῆς ὑποθέσεως ἢ ἐξέτασις τούτων ἀνατίθεται εἰς τὸ τοπικὸν πρωτοδικεῖον ἢ τὸν εἰρηνοδίκην (E.N. 16).

2. Ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα ἂν τὸ δικαστήριον, ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ τοῦ διαδίκου, ὑποχρεοῦται νὰ διατάξῃ τὴν προσκόμισιν ἢ δικαιουται νὰ ἀρνηθῆ ταύτην, ὡς λ.χ. ὅταν ὁ αἰτῶν ἐπιδιώκῃ παρέλκυσιν τῆς δίκης. Ἡ νομολογία ἀναγνωρίζει κυριαρχικὸν δικαίωμα εἰς τὸν δικαστὴν τῆς οὐσίας ὅπως δεχθῆ ἢ ἀπορρίψῃ τὴν αἴτησιν.

3. Ὁ αἰτησάμενος τὴν προσκόμισιν τῶν βιβλίων ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου δὲν κωλύεται ὅπως, ἀφοῦ λάβῃ γνῶσιν τῶν σχετικῶν ἐγγραφῶν, ἀντιταξῆ ἀνελικρίνειαν τῶν ἐγγραφῶν ἢ ἄτακτον τήρησιν τῶν βιβλίων.

4. Ἐν ἀρνήσῃ τοῦ ὑποχρέου εἰς προσκόμισιν τῶν βιβλίων, κατ' ἄρθρ. 17 E.N., ὁ δικαστὴς δύναται «νὰ ἐπαγάγῃ ὄρκον εἰς τὸν ἄλλον διάδικον». Ἐκ τῆς τοιαύτης ἀρνήσεως τεκμαίρεται ὅτι οἱ ἰσχυρισμοὶ τοῦ ἀντιδίκου εἶναι βάσιμοι, ὅτε ἐπιβάλλεται ἀναπληρωματικὸς ὄρκος. Τὸ δικαστήριον δύναται, μάλιστα, νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν ἀρνούμενον εἰς τὴν προσκόμισιν τῶν βιβλίων διὰ χρηματικῆς ποινῆς καὶ προσωπικῆς κρατήσεως (Πολ. Δικ. 882 § 2).

54.

Ἡ ἀποδεικτικὴ δύναμις τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων

I. Τὰ ὑποχρεωτικὰ βιβλία.

Τὰ τῆς ἀποδεικτικῆς δυνάμεως τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων ρυθμίζονται ὑπὸ τῶν ἄρθρ. 12 - 13 E.N., 417 - 418 Πολ. Δικ., 18 καὶ 44 § 2 τοῦ Κώδικος περὶ τελῶν χαρτοσήμου.

Σημειωτέον ὅτι αἱ διατάξεις τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας, ὡς μεταγενέστεραι, ἐπικρατοῦν τῶν τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου, ἐφαρμοζόμεναι ὄχι μόνον ἐπὶ τοῦ Ἡμερολογίου ἀλλ' ἐφ' ὅλων τῶν ὑποχρεωτικῶν βιβλίων. Ἡ ἀποδεικτικὴ δύναμις αὐτῶν ἐξαρτᾶται :

α) Ἐκ τῆς κατὰ τοὺς νομίμους τύπους τηρήσεως αὐτῶν καὶ β) ἔκ τοῦ προσώπου, ὅπερ τὰ ἐπικαλεῖται.

Α'. 1. Τὰ τακτικῶς τηρηθέντα ἐμπορικὰ βιβλία ἀποτελοῦν «ἐντελῆ» ἀπόδειξιν περὶ τῆς ἀληθείας καὶ περὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἀπαιτήσεως (Πολ. Δικ. 417) ὑπὲρ τοῦ τηρήσαντος αὐτὰ ἐμπόρου, ὡς καὶ τῶν καθολικῶν ἢ εἰδικῶν διαδόχων του, ἐφ' ὅσον : α) καὶ ὁ καθ' οὐ προβάλλονται εἶναι ἔμπορος καὶ β) ἡ διαφορὰ εἶναι ἐμπορικῆ. Τοῦτο ἀποτελεῖ ἐξαιρέσιν τοῦ κανόνος ὅτι τὰ ἰδιωτικὰ ἔγγραφα δὲν ἀποδεικνύουν ὑπὲρ τοῦ συντάξαντος αὐτὰ (Πολ. Δικ. 415).

Σημειωτέον ὅτι τὰ ἐμπορικὰ βιβλία δὲν δύνανται νὰ ἀποδείξουν σύμβασιν, διὰ τὴν κατάρτισιν τῆς ὁποίας ἀπαιτεῖται, κατὰ νόμον, ἔγγραφον κατὰ συστατικὸν τύπον συντεταγμένον.

2. Ὅσακις τὰ ἐμπορικὰ βιβλία προβάλλονται κατὰ μὴ ἐμπόρου—λόγῳ τοῦ ὅτι οὗτος δὲν ὑποχρεοῦται εἰς τήρησιν αὐτῶν—ἡ ἀποδεικτικὴ δύναμις αὐτῶν εἶναι μειωμένη. Οὕτω, κατ' ἄρθρ. 418 Πολ. Δικ.: α) ταῦτα ἀποδεικνύουν μόνον τὸ μέγεθος τῆς ἀπαιτήσεως, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν ὑπαρξιν αὐτῆς, ἥτις δέον ν' ἀποδεικνύεται κατ' ἄλλον τρόπον, β) ἡ ἀποδεικτικὴ αὐτῶν ἰσχὺς εἶναι χρονικῶς περιορισμένη, διαρκοῦσα μόνον ἓν ἔτος καὶ μίαν ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς. Παρερχομένης τῆς προθεσμίας ταύτης ἡ ἀναγνώρισις τοῦ μεγέθους τῆς ἀπαιτήσεως πρέπει νὰ γίνῃ διὰ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ χρεώστου.

Τὸ δικαστήριον δύναται κατὰ τοῦ μὴ ἐμπόρου νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ ἐμπορικὰ βιβλία τοῦ ἀντιδίκου ὡς βάσιν πρὸς συναγωγὴν δικαστικοῦ τεκμηρίου καθ' ἧς περιπτώσεις συγχωρεῖται ἢ διὰ μαρτύρων ἀπόδειξις, ἔτι δὲ ἔκ τοῦ Ἡμερολογίου νὰ συναγάγῃ ἀρχὴν ἐγγράφου ἀποδείξεως, τόσον διὰ τὸ μέγεθος ὅσον καὶ διὰ τὴν ὑπαρξιν τῆς κατὰ τοῦ τρίτου ἀπαιτήσεως.

Β'. Ὡς πρὸς τὰ μὴ τακτικῶς τηρηθέντα ἐμπορικὰ βιβλία διακρίτεον :

1. Ἐάν ἡ ἀταξία συνίσταται εἰς τὴν μὴ νόμιμον χαρτοσήμανσιν των, τότε ταῦτα στεροῦνται οἰασδὴποτε ἀποδεικτικῆς δυνάμεως εἰς τὴν πολιτικὴν δίκην, πλὴν ὅπου ὁ δικαστὴς κρίνει ἔκ τῶν ἐνόντων, ἐνῶ εἰς τὴν ποινικὴν δίκην δύνανται νὰ χρησιμεύσουν πρὸς ὑποστήριξιν ἢ ἀπόκρουσιν τῆς ποινικῆς ἀγωγῆς (ἄρθρ. 44 § 2 Κώδικος τελῶν χαρτοσήμου).

2. Ἐάν, ὅμως, ἡ ἀταξία τῶν βιβλίων συνίσταται εἰς τὴν μὴ τήρησιν τῶν λοιπῶν νομίμων διατυπώσεων τηρήσεως αὐτῶν, τότε ταῦτα δύνανται νὰ χρησιμεύσουν πρὸς ἀπόδειξιν ἐναντίον τοῦ τηρήσαντος ταῦτα ἐμπόρου, ἀδιαφόρως τῆς ἐμπορικῆς ἢ μὴ ἰδιότητος τοῦ ἐπικαλουμένου ταῦτα, οὐχὶ δὲ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ (ἐπιχ. ἄρθρ. 13 Ε.Ν.).

II. Τὰ προαιρετικὰ βιβλία.

Περὶ τῆς ἀποδεικτικῆς δυνάμεως αὐτῶν σιωπᾷ ὁ νόμος, καθ' ὅσον ταῦτα, μὴ ὑποβαλλόμενα εἰς διατυπώσεις τηρήσεως, οὐδὲν ἐχέγγυον παρέχουν περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν ἐν αὐτοῖς ἐγγραφῶν. Γίνεται ὁμως δεκτόν, κατ' ἐφαρμογὴν τῶν γενικῶν δικονομικῶν ἀρχῶν περὶ ἀποδείξεως, διὰ ταῦτα ἰσχύουν ὡς βάσις πρὸς συναγωγὴν δικαστικῶν τεκμηρίων, ἐφ' ὅσον ὁμως ἐπιτρέπεται ἢ διὰ μαρτύρων ἀπόδειξις (Πολ. Δικ. 276).

III. Χρόνος διατηρήσεως τῶν βιβλίων.

Ὁ ἔμπορος ὀφείλει νὰ διατηρῇ τὰ ὑποχρεωτικὰ ἐμπορικὰ βιβλία ἐπὶ μίαν δεκαετίαν, ἀρχομένην, κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην, ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας τῆς τελευταίας ἐν αὐτοῖς ἐγγραφῆς. Παρερχομένης τῆς δεκαετίας δημιουργεῖται μαχητὸν τεκμήριον ὑπὲρ τοῦ ἐμπόρου περὶ μὴ υπάρξεως τῶν βιβλίων του. Συνεπῶς ὁ ἀντίδικος τοῦ ἐμπόρου, ἰσχυριζόμενος ὅτι ὁ ἔμπορος μ' ὄλον τοῦτο διατηρεῖ ταῦτα, βαρύνεται μὲ τὴν περὶ τούτου ἀπόδειξιν.

Ἐπίσης δὲν ἀποκλείεται ὁ ἔμπορος νὰ ἐπικαλεσθῇ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὰ βιβλία του, καίτοι παρήλθεν ἤδη δεκαετία, δικαιοῦμενος νὰ τὰ διατηρῇ ἐπ' ἄπειρον.

Τὰ κατὰ τὸν Κώδικα Φορολογικῶν Στοιχείων λογιστικὰ βιβλία ἀρκεῖ νὰ φυλάσσωνται ἐπὶ μίαν πενταετίαν ἀπὸ τῆς τελευταίας ἐν αὐτοῖς ἐγγραφῆς (ἄρθρον 36 § 1 Κ.Φ.Σ.).

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ

WILHELM JOHANN

IN DER KUNST DER

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΟΥ ΩΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ

55.

Ἐννοια καὶ περιεχόμενον τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως

I. Ἐννοια.

1. Μολονότι τὸ Ἑλληνικὸν Ἐμπορικὸν Δίκαιον, ὑπὸ τὴν σημερινὴν μορφήν του, εἶναι κατὰ βάσιν δίκαιον τῶν ἐμπορικῶν πράξεων, ὅπως δὲ δευτερευόντως καὶ δίκαιον τῶν ἐμπόρων, ἐν τούτοις τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἀγνοήσῃ τὴν σημαντικὴν θέσιν, ἣν κατέχει εἰς τὰς συγχρόνους συναλλαγὰς ἡ ἐμπορικὴ ἐπιχείρησις, ὡς οἰκονομικὴ ἐνότης, ρυθμιζομένη κατὰ τρόπον αὐτοτελεῖ, ἀνεξάρτητον τοῦ φορέως τῆς. Σημαντικὴ, ἐξ ἄλλου, εἶναι ἡ θέσις, ἣν κατέχει εἰς τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον ἡ ἐπιχείρησις, διότι οἱ ἔμποροι, φυσικὰ ἢ νομικὰ πρόσωπα, ἀσκοῦν τὴν δραστηριότητά των μόνον μέσφ ὀργανωμένης ἐπιχειρήσεως (ἐμπορικῆς ἢ βιομηχανικῆς). Πλεῖστοι νεώτεροι νόμοι (ν. 146/14 «Περὶ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ» ἄρθρ. 11, 12, 13, 14, 16, 23, ν. 184/14 «Περὶ Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων» ἄρθρ. 25, 58, ν. 1023/17 ἄρθρ. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, ν. 2527/20 «Περὶ διπλωμάτων εὑρεσιτεχνίας», ἄρθρ. 6, 15 ν. 1998/39 «Περὶ σημάτων», ἄρθρ. 1, 3, 15, 20, 23, 25, 26. Α.Κ. 332, 334, 479, 959, 969, 1648, 1889), χρησιμοποιοῦν τὸν ὄρον «ἐπιχειρήσις», χωρὶς νὰ δίδουν καὶ τὸν ὀρισμὸν αὐτῆς, ὅστις εἶναι διάφορος καὶ δὲν πρέπει νὰ συγχέται μὲ τὴν «ἐπιχείρησιν», ἣν συνητήσαμεν εἰς τὰ ἄρθρα 2 καὶ 3 τοῦ Διατάγματος «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐμποροδικείων».

Ἐτέρωθεν, ἡ ἐπιχείρησις συνήθως συγγέται μὲ τὴν ἐκμετάλλευσιν, διότι εἶναι ἀδιάφορον ἂν ὁ ἔμπορος ἐκμεταλλεῖται τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐμπορίας του μὲ ἴδια ἢ ἀλλότρια κεφάλαια (R i p e r t § 340), ἐνῶ ὁ νομοθέτης συνήθως συγγέει τὴν ἐπιχείρησιν μὲ τὴν κυριότητα, ἣν ἔχει τις ἐπὶ τῶν ἐγκαταστάσεων ἐνθα ἀσκεῖται τὸ ἐμπόριον ἢ ἡ βιομηχανία, ἢ μὲ τὴν ἔταιρείαν.

2. Κατὰ τοὺς οἰκονομολόγους, ἡ ἐπιχείρησις προϋποθέτει ὀργάνωσιν τείνουσαν εἰς οἰκονομικὴν παραγωγὴν.

Ἡ τοιαύτη παραγωγή εἶναι εὐρυτάτη, περιλαμβάνουσα τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Ἡ ἐπιχείρησις θὰ εἶναι ἐμπορικὴ ἐφ' ὅσον θὰ ἔχη ὡς σκοπὸν—καὶ ὁ φορεὺς τῆς θὰ ἔχη ὡς ἐπάγγελμα, ἐάν εἶναι φυσικὸν πρόσωπον, ἢ ὡς ἀντικείμενον, ἐάν εἶναι ἐταιρεία—ἐμπορικὴν παραγωγὴν, δηλαδὴ παραγωγὴν πραγματοποιουμένην δι' ἐμπορικῶν πράξεων.

3. Ἄλλ' ὅμως ὁ ὅρος «ἐπιχείρησις» εἶναι πολυσήμαντος. Ἔχει καὶ ἔννοιαν νομικὴν, ἣτις καὶ μᾶς ἐνδιαφέρει.

Σημαίνει ἐκεῖνο τὸ τμήμα τῆς περιουσίας, ὅπερ ὁ ἔμπορος ἢ ὁ βιομηχανός, ἀφοῦ ἀπεχώρισε τῆς λοιπῆς περιουσίας του, τὸ προορίζει διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ἐμπορικῆς ἢ βιομηχανικῆς δραστηριότητός του. Πρόκειται περὶ ἐπαγγελματικῆς περιουσίας, ἢ ὅποια ἐξυπηρετεῖ, ἐν ὀργανικῇ λειτουργίᾳ, τὴν ὑπὸ τοῦ φορέως τῆς ἄσκησιν ἐμπορικῆς ἢ βιομηχανικῆς δραστηριότητος.

Ἐπὶ τὴν ἔννοιαν τῆς παραγωγικῆς ὀργάνωσεως, ἐχούσης περιουσιακὴν ἀξίαν, προφανῶς ἀντιλαμβάνεται τὸν ὅρον «ἐπιχείρησις» ἢ ἐμπορικὴ καὶ ἀστική ἡμῶν νομοθεσία.

II. Περιεχόμενον.

Ὁ παρατηρῶν ἐξωτερικῶς ἐπιχείρησιν τινὰ ἀποκομίζει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι αὕτη περιλαμβάνει πρόσωπα καὶ ἀγαθὰ (στοιχεῖα ὑποκειμενικὰ καὶ ἀντικειμενικὰ). Τὰ πρόσωπα εἰσφέρουν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τὰ κεφάλαιά των, ἐνῶ ἄλλα προσφέρουν εἰς αὐτὴν τὰς ὑπηρεσίας των. Τὰ ἀγαθὰ συνιστοῦν μίαν ὀργανωμένην ὁμάδα στοιχείων, ἅτινα χρησιμεύουν διὰ τὴν παραγωγὴν, ἢτοι ἐνσώματα ἀντικείμενα, ἀσώματα, ἰδιότητες, πραγματικαὶ καταστάσεις καὶ σχέσεις, ὡς λ.χ. εἶναι τὸ δίπλωμα εὐρεσιτεχνίας, τὸ σῆμα, ὁ διακριτικὸς τίτλος τῆς ἐπιχειρήσεως, ἡ πελατεία, ἡ φήμη, ἢ ἐκλεκτὴ τοποθεσία τοῦ καταστήματος, ἢ καλὴ ὀργάνωσις, ἢ καλὴ πορεία (goodwill) (Hamel - Lagarde, I, § 208, Καραβᾶς § 97).

Ἡ κατανομή καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἀξία τῶν στοιχείων τούτων εἰς τὰς διαφόρους ἐπιχειρήσεις εἶναι ἄνιστος· εἷς τινὰς δυνατόν τινὰ ἐξ αὐτῶν νὰ ἐλλείπουν, ἐνῶ ἄλλα νὰ ἔχουν περιουσιακὴν ἀξίαν πολὺ μείζονα τῶν ἄπτῶν, ὀλικῶν στοιχείων, ὡς τοῦτο συμβαίνει συχνὰ διὰ τὴν φήμην, τὴν πελατείαν καὶ τὴν καλὴν πορείαν. Αἱ τελευταῖαι αὗται πραγματικαὶ καταστάσεις ἢ σχέσεις δημιουργοῦν τὴν ὑπεραξίαν, ἣτις ἐν περιπτώσει μεταβιβάσεως τῆς ἐπιχειρήσεως ἐν ζωῇ ἢ αἰτία θανάτου παρουσιάζεται ὡς ἐπὶ πλέον διαφορά ἀπὸ τὸ ἄθροισμα τῆς ἀξίας τῶν λοιπῶν στοιχείων τῆς. Ὁ ἐν Γαλλίᾳ ὅρος

«Fonds de Commerce» κυρίως εἰς τὴν ὑπεραξίαν ταύτην ἀποβλέπει. Τὴν περιουσιακὴν ταύτην ἀξίαν ἀναγνωρίζουν, παρ' ἡμῖν, ἡ νομολογία καὶ ἡ Φορολογικὴ Νομοθεσία.

Πελατεία εἶναι τὸ κυμαινόμενον σύνολον προσώπων, τὰ ὅποια, κατὰ συνήθειαν ἢ συμπτωματικῶς, προσπελάζουν τὴν ἐπιχείρησιν ἵνα ἐξυπηρετήσουν τὰς ἀνάγκας τῶν.

Καλή πορεία εἶναι ἡ προοπτικὴ ὅτι ἐπιχειρήσεις τις θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ἔχῃ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐπιτυχή οἰκονομικὴν ἀπόδοσιν. Ταύτην ὁ ἀ.ν. 332 /35 χαρακτηρίζει ὡς «ἀέραν», ἀποτελοῦντα φορολογητέαν ὕλην.

56.

Ἡ νομικὴ φύσις τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως

1. Λόγῳ ἑλλείψεως νομοθετικῆς ρυθμίσεως τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως, ἰδιαίτεραν σημασίαν ἔχει ἡ διάγνωσις τῆς νομικῆς αὐτῆς φυσιογνωμίας, ἐξ ἧς θὰ πορισθῶμεν σαφεῖς κατευθύνσεις πρὸς λύσιν τῶν κατωτέρω (§§ 55 - 58) πρακτικῶν ζητημάτων.

Ἐκ τοῦ ὅτι πρόσωπόν τι (ἐπιχειρηματίας) χρησιμοποιεῖ τμῆμα τῆς περιουσίας του, περιλαμβάνον τὰ ὡς ἄνω (§ 55, II) στοιχεῖα, διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς ἐμπορικῆς του ἐπιχειρήσεως, οὐδόλως ἔπεται ὅτι τοῦτο ὀδηγεῖ εἰς διχοτόμησιν τῆς περιουσίας αὐτοῦ. Τοιαύτη τις ἀντίληψις θὰ ἤρχετο εἰς ὀξεῖαν ἀντίθεσιν πρὸς βασικὴν ἀρχὴν τῆς ἰσχυοῦσης παρ' ἡμῖν (καὶ ἐν Γαλλίᾳ) νομικῆς τάξεως, καθ' ἣν πᾶν πρόσωπον ἔχει μίαν καὶ μόνην περιουσίαν, ἣτις ὀλόκληρος εἶναι ὑπέγγυος διὰ τὰς ὑποχρεώσεις του ἔναντι τῶν τρίτων, ἐκτὸς ρητῶν νομοθετικῶν διατάξεων, ἔνθα ὑφίσταται περιορισμὸς τῆς εὐθύνης. Ἐπίσης περιορισμὸς τῆς περιουσιακῆς εὐθύνης τοῦ ἐπιχειρηματίου εἶναι δυνατὸς ἐφ' ὅσον οὗτος προσφύγῃ εἰς δημιουργίαν ἀνώνυμου ἐταιρείας ἢ ἐταιρείας περιορισμένης εὐθύνης, ὅποτε φορεὺς τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι πλέον ἢ ἐταιρεία. Ἐπειδὴ, ὁμως, ἡ ἐταιρεία προϋποθέτει δύο τοῦλάχιστον ἐταίρους, εἰς τινὰς χώρας, κατὰ νομικὸν πλάσμα, ἐδέχθησαν τὴν ἐταιρείαν «ἐνὸς ἀνθρώπου».

Πάντως, ἀτομικὴ ἐπιχείρησις μὲ περιορισμένην εὐθύνην δὲν ἀναγνωρίζεται γενικῶς καὶ παρ' ἡμῖν.

2. Ἡ ἐπιχείρησις, νοουμένη ὡς ὄργανωμένον σύνολον ποικίλων ἀγαθῶν, οὐδεμία ὑφίσταται ἀμφιβολία ὅτι δὲν ἀποτελεῖ νομικὸν πρόσωπον.

Συνεπῶς δὲν εἶναι ὑποκείμενον δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, οὐδ' ἔχει περιουσίαν. Ἄρα, τὰ χρέη τῆς ἐπιχειρήσεως συγγέονται μὲ τὸ Παθη-

τικόν ἐκείνου, ὅστις εἶναι ὁ φορεὺς τῆς ἐπιχειρήσεως (φυσικὸν πρόσωπον ἢ ἔταιρεία).

Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι ἡ ἐπιχείρησις στερεῖται νομικῆς ὀντότητος ; Δὲν νομίζομεν.

Ἄσφαλῶς, δὲν πρόκειται περὶ ὁμάδος αὐθυπάρκτων πραγμάτων οὐδὲ περὶ γνησίας ὁμάδος περιουσίας, διότι δὲν ἐπιβάλλεται ἐκ θετικῶν διατάξεων ὡς χωριστὴ περιουσία, ὡς λ.χ. εἶναι ἡ πτώχευτικὴ περιουσία, ἡ ἐξ ἀπογραφῆς κληρονομία.

Κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην (Μπαλῆς, Γεν. Ἀρχαί § 184, Καρβαῖς, § 98. Σπηλιόπουλος § 86, Α.Π. 335/60), ἡ ἐπιχείρησις νοητέα ὡς ἰδιαίτερον εἶδος τῆς ὁμάδος περιουσίας, ἐντὸς τῆς ὅλης περιουσίας τοῦ φορέως αὐτῆς. Οὕτω χαρακτηρίζει ταύτην ὁ Α.Κ., ὅστις εἰς μὲν τὸ ἄρθρον 479 θέτει τὸν παράτιτλον «Περὶ μεταβιβάσεως ὁμάδος περιουσίας», ἐνῶ εἰς τὸ ἄρθρ. 1889, τὸ ὁποῖον ὁμιλεῖ περὶ γεωργικῆς ἐπιχειρήσεως, ἀντιλαμβάνεται ταύτην ὡς ἀποτελοῦσαν «οἰκονομικὸν σύνολον».

Ἡ ἐπιχείρησις εἶναι κατ' ἀρχὴν διάφορος, ἀλλὰ ἐνιαχοῦ συμπίπτει ἐν μέρει μὲ τὴν ὁμάδα περιουσίας. Τὸ πρῶτον συμβαίνει, διότι περιλαμβάνει καὶ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀποτελοῦν ἐνοχικὰ δικαιώματα. Τὸ δεῦτερον δέ, καθ' ὃ τμήμα εἶναι σύνολον δικαιωμάτων (ἢ ὑποχρεώσεων) καὶ ὕλικῶν περιουσιακῶν στοιχείων.

3. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἰσχυρισθῇ τις σοβαρῶς ὅτι οἱ συντάκται τοῦ Code de Commerce, ὁμιλοῦντες περὶ «ἐπιχειρήσεως, ἀντιμετώπισαν ταύτην ὡς νομικὴν ὀλότητα διεπομένην ἀπὸ ἰδιαίτερον νομικὸν καθεστῶς, τὸ ὁποῖον, μολονότι παρ' ἡμῖν δὲν ὑφίσταται ὡς νομοθετικὴ καθολικὴ ρύθμισις, ἐν τούτοις ἐκ τῶν ἐγκατεσπαρμένων διατάξεων σαφῶς διαγράφεται νομοθετικὴ τάσις ἀντιμετωπίζουσα τὴν ἐπιχείρησιν κατὰ τρόπον διάφορον καὶ ἀνεξάρτητον τοῦ ἐπιχειρηματίου. Τὸ Φορολογικόν, τὸ Ἐργατικόν καὶ τὸ Δίκαιον τῆς Βιομηχανικῆς Ἰδιοκτησίας προσέφεραν ρωμαλέα στοιχεῖα εἰς τὴν διάσπασιν τοῦ ἐπιχειρηματίου ἀπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως, εἰς ἣν ἀναγνωρίζεται αὐτόνομος ὑπαρξίς καὶ ὀντότης, μολονότι, ἐπαναλαμβάνομεν, δὲν εἶναι ὑποκείμενον δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων.

Τὴν συνέχισιν τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὸν χρόνον, ἀνεξαρτήτως τοῦ φορέως αὐτῆς, ἀναγνωρίζει :

α) Τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον. Εἰς τὸν ν. 2112/20 ἄρθρ. 6 προβλέπεται ὅτι ἡ μεταβολὴ τοῦ προσώπου τοῦ ἐργοδότη, ἢ πτώχευσις κλπ. αὐτοῦ ἀφήνει ἀθίκτους τὰς προϋφισταμένας συμβάσεις ἐργασίας, ὅπερ σημαίνει ὅτι κατ' ἐπίφασιν αὐταὶ κατηρτίσθησαν μεταξύ ἐργοδότη καὶ ὑπαλλήλων - ἐργατῶν, ἐνῶ ἐν τῇ πραγματικότητι αὐταὶ ἀφοροῦν εἰς σχέσεις ἐπιχειρήσεως καὶ προσωπικοῦ τῆς.

β) Ἡ ὑπὸ τοῦ ν. 184/14 διαμόρφωσις «παραγώγου ἐπωνυμίας» προϋποθέτει τὴν ἐπιχείρησιν ἐπιβιοῦσαν τοῦ ἐπιχειρηματίου ἢ καὶ ἀποχωριζομένην αὐτοῦ καὶ ζῶντος ἔτι.

57.

Πώλησις ἢ μεταβίβασις τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως

I. Ὁ φορεὺς τῆς ἐπιχειρήσεως ἐνδέχεται νὰ προβῇ εἰς δικαιοπραξίαν, αἵτινες ἔχουν ὡς ἀντικείμενον τὴν ἐπιχείρησιν ὡς σὺ ν ο λ ο ν. Συνήθης περίπτωσις εἶναι ἡ πώλησις ἢ ἡ μεταβίβασις τῆς ἐπιχειρήσεως.

Τίθεται ἡ ἀρχὴ ὅτι ἡ ἐπιχείρησις δὲν ἀποτελεῖ ἴδιον ἀντικείμενον δικαίου καὶ συνεπῶς δὲν εἶναι δυνατὴ ἐκποιητικὴ σύμβασις (ἄρα οὔτε μεταβίβασις κυριότητος οὔτε ἐνεχύρασις οὔτε σύστασις ἐπικαρπίας) ἐκτὸς ἐὰν ἐκποιῆται διαδοχικῶς ἢ συγχρόνως ἐν ἔ κ α σ τ ο ν τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὴν στοιχείων, τηρουμένων καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου, τυχόν, ἀξιουμένων τύπων. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ὅταν ἡ πώλησις γίνεται μὲ ἐπιφύλαξιν τῆς κυριότητος.

Ἐπίσης συνολικὴ μεταβίβασις τοῦ Ἑνεργητικοῦ καὶ τοῦ Παθητικοῦ δὲν εἶναι δυνατὴ. Ὑποσχετικὴ, ὅμως, σύμβασις δυνατὸν νὰ ἔχη ὡς ἀντικείμενον τὴν ἐπιχείρησιν ὡς σύνολον (Κ α ρ α β ᾶ ς § 99. Σ π η λ ι ὀ - π ο υ λ ο ς § 86).

Κατ' ἐξ α ἰ ρ ε σ ι ν ἐπιτρέπεται ἡ μεταβίβασις τῆς ἐπιχειρήσεως ἐν τῷ συνόλῳ τῆς :

α) Ἐν συγχωνεύσει ἀνωνύμων ἐταιρειῶν ἢ ἐταιρειῶν περιορισμένης εὐθύνης (ν. 5261/31, ἄρθρ. 1-2, ν. 3190/55 ἄρθρ. 55). Ἡ μεταβίβασις, ἐν προκειμένῳ, ἐξομοιοῦται πρὸς καθολικὴν διαδοχὴν.

β) Ἐὰν ἀνώνυμος ἐταιρεία ἐτέθη ὑπὸ ἀναγκαστικὴν διαχείρισιν. δύνανται, κατὰ τὸ ν.δ. 3562/56, νὰ ἐκποιηθοῦν ὡς σύνολον ἅπαντα τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα αὐτῆς.

Ἐν μεταβιβάσει ὅλων τῶν μετοχῶν Α.Ε. ἢ ὅλων τῶν μεριδίων Ε.Π.Ε., δὲν τίθεται ζήτημα μεταβιβάσεως τῆς ἐπιχειρήσεως ἐν τῷ συνόλῳ τῆς, καθ' ὅσον διατηρουμένου τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς ἐταιρείας δὲν ἔχομεν μεταβολὴν τοῦ ὑποκειμένου τῆς ἐμπορίας.

II. Ἐν πωλήσει ὅλων τῶν ἀπτῶν, ὑλικῶν στοιχείων τῆς ἐπιχειρήσεως θεωρεῖται ὅτι, ἐκτὸς ἀντιθέτου συμφωνίας, συµμεταβιβάζονται αὐτοδικαίως καὶ τὰ λοιπὰ στοιχεῖα αὐτῆς ἐφ' ὅσον ἐξυπηρετοῦν τὴν μεταβιβαζομένην

ἐπιχειρήσιν, ὡς λ.χ. τὸ δίπλωμα εὐρεσιτεχνίας, τὸ σῆμα, τὰ μισθωτικὰ δικαιώματα κλπ.

Ἀντιθέτως, ἡ πελατεία, ἡ καλὴ πορεία, ἡ φήμη καὶ ἡ πίστις τῆς ἐπιχειρήσεως, ὡς ἀποτελοῦσαι ἰδιότητας τῆς ἐπιχειρήσεως, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μεταβιβάσθωσιν κεχωρισμένως ἄνευ συμμεταβιβάσεως τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως, μεθ' ἧς ἔχουν συνυφανθῆ (Κ α ρ α β ᾶ § 99. Ἀντίθετοι οἱ ἀστικολόγοι καὶ Σ π η λ ι ὀ π ο υ λ ο ς § 87).

III. Ὡς πρὸς τὸ κῦρος τῆς ρήτηρας «περὶ μὴ ἀνταγωνισμοῦ», ἥτις ἀπαντᾶται συνήθως εἰς τὰς συμβάσεις μεταβιβάσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, θὰ ἀσχοληθῶμεν εἰς τὸ 3ον κεφάλαιον περὶ προστασίας τῆς ἐπιχειρήσεως (§ 68). Ἀμφιβολαί γεννῶνται ἂν, ἐν σιγῇ τῆς συμβάσεως, δύνανται ὁ μεταβιβάζων ν' ἀνταγωνισθῆ τὸν ἀγοραστὴν τῆς ἐπιχειρήσεως, διὰ πράξεων ζημιουσῶν αὐτόν. Γίνεται δεκτὸν ὅτι ρήτηρα περὶ ἀπαγορεύσεως τοῦ ἀνταγωνισμοῦ θεωρεῖται ὡς ἐξυπακουομένη, καὶ δὴ ἀδιαφόρος ἂν ἐν τῇ συμβάσει μεταβιβάσεως γίνεται ἢ ὄχι ρητὴ μνεία περὶ συμμεταβιβάσεως τῆς πελατείας καὶ καλῆς πορείας τῆς ἐπιχειρήσεως, καθ' ὅσον τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα, ἀποτελοῦντα ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ἐπιχειρήσεως, θεωροῦνται, κατὰ καλόπιστον ἐρμηνείαν τῆς συμβάσεως, ὡς ἐμμέσως συμμεταβιβαζόμενα.

IV. Ὡς πρὸς τὴν εὐθύνην τοῦ ἀγοραστοῦ ἐπιχειρήσεως διὰ τὰ ἐμφανῆ ἢ ἀφανῆ χρέη τοῦ μεταβιβάζοντος παραπέμπομεν εἰς τοὺς ἐρμηνευτὰς τοῦ ἄρθρ. 479 Α.Κ.

58.

Ἐκμίσθωσις τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως

Ὁ ἐπιχειρηματίας, ἀντὶ νὰ πωλήσῃ, δύνανται νὰ ἐκμίσθωσῃ εἰς ἕτερον τὸ δικαίωμα ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐπιχειρήσεώς του. Ἡ γενικὴ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 638 Α.Κ. παρέχει τὴν πρὸς τοῦτο δυνατότητα.

Κατὰ τὴν λῆξιν τῆς μισθώσεως, τὰ ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ὑπάρχοντα πράγματα ἀποδίδονται ὑπὸ τοῦ μισθωτοῦ αὐτούσια, ἄλλως ἢ ἀποτίμησίν των.

Ἀπαγορεύεται ἡ ἐκμίσθωσις ἢ κατ' ἄλλον τρόπον παραχώρησις τῆς ἐκμεταλλεύσεως αὐτῆς εἰς τρίτους (ἔτι δὲ καὶ ἡ ἐκποίηση αὐτῆς), ἐφ' ὅσον ἐπὶ τῶν μηχανικῶν ἢ ἄλλων ἐγκαταστάσεων τῆς ἐπιχειρήσεως ἔχει ἐγγραφή ὑποθήκη πρὸς ἐξασφάλισιν βιομηχανικοῦ δανείου, μὴ εἰσέτι ἐξοφληθέντος. Ἡ παράβασις τῆς διατάξεως ἐπάγεται αὐτοδικαίως ἀπόλυτον ἀκυρότητα τῆς καταρτισθείσης μισθώσεως (ἢ πωλήσεως). Ἡ αὐστηρὰ αὕτη διάταξις ἀποβλέπει εἰς τὴν προστασίαν τῆς βιομηχανικῆς πίστεως.

Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ

59.

Ἡ ἐμπορικὴ ἐγκατάστασις

I. Ὁ τόπος ἀσκήσεως τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος.

Ἡ μέσῳ τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως ἀσκουμένη δραστηριότης γίνεται εἰς οἷονδήποτε κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ φορέως τῆς τόπον, ὅστις εἶναι ἡ ἐμπορικὴ ἐγκατάστασις, ἐκτὸς ἂν ἄλλως ὀρίξη ὁ νόμος, ὡς π.χ. συμβαίνει διὰ τὰς ἀσφαλιστικὰς ἐταιρείας, αἱ ὁποῖαι ὑποχρεοῦνται ὅπως ἐδρεύουν ἐν Ἀθήναις.

Ἡ τοιαύτη ἐγκατάστασις ἐκδηλοῦται ἀπὸ ὀρισμένης ἐνεργείας τοῦ φορέως τῆς ἐπιχειρήσεως, αἵτινες καθιστοῦν σαφῆ τὴν πρόθεσιν τοῦ ὅπως ἡ ἐμπορικὴ δραστηριότης ἀσκηθῆ εἰς ὀρισμένον τόπον, ὡς λ.χ. ἡ ἴδρυσις καταστήματος, ἢ ἐν αὐτῷ προσθήκη διακριτικοῦ τίτλου, ἢ διαφήμισις του κλπ. Ἡ τοιαύτη ἐγκατάστασις διὰ μὲν τὰ φυσικὰ πρόσωπα εἶναι, συνήθως, ὁ τόπος τῆς ἀστικῆς των κατοικίας (Α.Κ. 51), διὰ δὲ τὰς ἐταιρείας - νομικὰ πρόσωπα ὁ τόπος ἔνθα ἡ ἔδρα των (Α.Κ. 64).

Ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ τόπου ἔνθα ἡ ἐγκατάστασις τῆς ἐπιχειρήσεως ἔχει νομικὴν σημασίαν, συνισταμένην εἰς τὸ ὅτι διὰ τὰς ὑποθέσεις τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐμπορίου ὑπάρχει εἰδικὴ ἐμπορικὴ κατοικία (Α.Κ. 51 § 3), ὡσάκις κατοικία ἢ ἔδρα δὲν συμπίπτουν πρὸς τὸν τόπον τῆς πραγματικῆς ἐμπορικῆς ἐγκαταστάσεως,

Οὕτω διὰ τὸν ἀσκοῦντα ἐμπορίαν, εἴτε φυσικὸν εἴτε νομικὸν πρόσωπον εἶναι οὗτος, ὑφίσταται δυνατότης πολλῶν ἐγκαταστάσεων καὶ συνεπῶς πολλαπλῆς κατοικίας.

II. Τὰ Ὑποκαστήματα. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνότητος τῆς ἐπιχειρήσεως.

1. Συνήθως ἡ ἐμπορικὴ ἐπιχείρησις δὲν περιορίζει τὴν ἄσκησιν τῆς δραστηριότητός της εἰς ὀρισμένον τόπον, ἀλλὰ δημιουργεῖ δευτερευούσης

σημασίας ἐγκαταστάσεις, αἵτινες, τελοῦσαι ὑπὸ τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τῆς κυρίας ἐγκαταστάσεως, ἀποτελοῦν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν μετ' αὐτῆς οἰκονομικὴν μονάδα.

Πρόκειται περὶ τῶν ὑποκαταστημάτων, ἅτινα, συνιστῶντα πολλαπλᾶς ἐγκαταστάσεις τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀποτελοῦν περίπτωσιν ὑπάρξεως πλειόνων κατοικιῶν, ἣν ὁ νόμος προβλέπει (Α.Κ. 51 § 3).

Ἐφ' ὅσον ἡ κυρία ἐγκατάστασις (Κεντρικὸν Κατάστημα) μετὰ τῶν ὑποκαταστημάτων τῆς ἀποτελεῖ ἐνιαίαν οἰκονομικὴν μονάδα, δὲν ἔχομεν διάσπασιν τῆς ἀρχῆς τῆς ἐνότητος τῆς ἐπιχειρήσεως, ἥτις ἀνήκει ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸν φορέα τῆς, ἀδιαφόρως ἂν οὗτος εἶναι φυσικὸν ἢ νομικὸν πρόσωπον. Τὰ ὑποκαταστήματα ναὶ μὲν ἀποβλέπουσιν εἰς δημιουργίαν ἰδίας, τοπικῆς πελατείας, ἐξ οὗ γίνεται λόγος περὶ αὐτοτελοῦς ἐκμεταλλεύσεως (Σ π η λ ι ό π ο υ λ ο ς § 89), δὲν παύουσι ὁμως ν' ἀποτελοῦν ἐξηρητημένην διακλάδωσιν τῆς κυρίας ἐγκαταστάσεως, στερούμενα αὐτονόμου, νομικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ βίου, ἰδίων κεφαλαίων, οὐδὲ δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ περιουσίας ἀνεξαρτήτου ἀφωρισμένης εἰς εἰδικὴν οἰκονομικὴν λειτουργίαν.

Ἡ ἀρχὴ τῆς οἰκονομικῆς ἐνότητος μεταξὺ κεντρικοῦ καταστήματος καὶ ὑποκαταστημάτων ὁδηγεῖ καὶ εἰς νομικὴν ἐνότητα μεταξὺ αὐτῶν (H a m e l - L a g a r d e, I, § 220. Σ π η λ ι ό π ο υ λ ο ς § 89. Κ α ρ α β ᾶ ς § 84 καὶ ἡ παγία νομολογία τοῦ Ἀρείου Πάγου). Συνέπεια τοῦ ὅτι τὰ ὑποκαταστήματα στεροῦνται ἰδίας νομικῆς προσωπικότητος εἶναι ὅτι δὲν ἐνάγουσιν οὐδ' ἐνάγονται ὡς τοιαῦτα, ἀλλ' ὁ εἰς καὶ ἐνιαῖος φορεὺς τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως (ἀτομικῆς ἢ εταιρικῆς), νομίμως ἐκπροσωπούμενος διὰ τὰς συναλλαγὰς τοῦ ὑποκαταστήματος ὑπὸ τοῦ διευθύνοντος τοῦτο.

2. Ὁ διεθυντὴς τοῦ ὑποκαταστήματος εἶναι ἀντιπρόσωπος ἢ ἐκπρόσωπος τοῦ ἐπιχειρηματίου, ἀναλόγως τοῦ ἂν οὗτος εἶναι φυσικὸν πρόσωπον ἢ ἐταιρεία, συναλλασσόμενος ἐπ' ὀνόματι καὶ διὰ λογαριασμὸν τοῦ φορέως τῆς ἐπιχειρήσεως, ὑπὲρ καὶ κατὰ τοῦ ὁποίου ἐπέρχονται τὰ νομικὰ καὶ οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα τῆς συναλλαγῆς, ἐφ' ὅσον βεβαίως οὗτος ἐνεργεῖ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς παρασχεθείσης εἰς αὐτὸν ἐξουσίας, ἥτις κατ' ἀρχὴν εἶναι γενικὴ, ἐὰν ὁμως, ἔχη περιορισμούς, δέον οὗτοι νὰ εἶναι γνωστοὶ εἰς τοὺς τρίτους. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ διαπραχθείσας ἀδικοπραξίας εὐθύνεται ὁ προστήσας φορεὺς τῆς ἐπιχειρήσεως (Α.Κ. 922).

3. Ἡ ἀρχὴ τῆς νομικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐνότητος κεντρικοῦ καταστήματος καὶ ὑποκαταστημάτων τῆς ἐπιχειρήσεως ὁδηγεῖ εἰς τὸ ὅτι :

α) ἡ πτώχευσις τοῦ φορέως ἐπεκτείνεται ἐφ' ὄλων τῶν ἐγκαταστάσεων τῆς ἐπιχειρήσεως (H a m e l - L a g a r d e, I, § 220. Κ α ρ α β ᾶ ς § 84) καὶ

β) δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ σύναψις συμβάσεων μεταξὺ κεντρικοῦ καταστήματος καὶ ὑποκαταστήματος ἢ μεταξὺ τῶν ὑποκαταστημάτων τῆς αὐτῆς

ἐπιχειρήσεως. Ὑφίστανται ὁμως καὶ δύο ἐξαιρέσεις ἐκ τοῦ Δικαίου τῶν Ἀξιογράφων.

Οὕτω συναλλαγματικὴ δύναται νὰ ἐκδίδεται ὑπὸ τοῦ κεντρικοῦ καταστήματος ἐπὶ ὑποκαταστήματος καὶ ἀντιστρόφως (ἄρθρ. 3 § 2 ν. 5325/32), ὡσαύτως ἐπιταγὴ ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι εἰς τὸν κομιστὴν (ἄρθρ. 6 § 3 ν. 5960/33).

4. Ἄλλ' ὁμως, ἐντὸς τῆς ἐνιαίας οἰκονομικῆς μονάδος, τὸ ὑποκατάστημα παρουσιάζει, ἐν σχέσει μὲ τὴν κυρίαν ἐγκατάστασιν, ποιὰν τινα αὐτονομίαν, ἐκδηλουμένην πρὸς τρεῖς κυρίως κατευθύνσεις: α) Ὁ διευθυντὴς ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς δραστηριότητος τοῦ ὑποκαταστήματος ἔχει εὐρυτάτας ἐξουσίας. Ἐὰν οὗτος περιορίζεται ὡς μεσολαβητῆς μεταξὺ πελατείας καὶ κεντρικοῦ καταστήματος, τότε δὲν πρόκειται περὶ ὑποκαταστήματος. β) Δέον τὸ ὑποκατάστημα νὰ ἔχῃ ἐγκατάστασιν διάφορον τῆς τοῦ κεντρικοῦ καταστήματος. γ) Δέον τὸ ὑποκατάστημα νὰ ἔχῃ πελατείαν διάφορον τῆς τοῦ κεντρικοῦ καταστήματος. Οὕτως ἀπλᾶ ἐργοστάσια ἢ ἀποθῆκαι ὑλικοῦ, ὡς μὴ ἔχοντα σχέσιν τινὰ μὲ τὴν πελατείαν, δὲν νοοῦνται ὡς ὑποκαταστήματα.

III. Παραφυάδες ἐταιρεῖαι (filiales).

Ἄλλ' ὁμως ὁ ἐπιχειρηματίας, ἰδίως ὅταν πρόκειται ν' ἀναπτύξῃ δραστηριότητα εἰς διαφόρους χώρας, ἵνα μὴ ὑποστῇ τὸν ἀντίκτυπον τῶν περιπετειῶν, ἅς δύναται νὰ ἐπιφέρουν αἱ εἰς ἀλλοδαπὴν δρῶσαι ἐγκαταστάσεις του, ἀντὶ ὑποκαταστημάτων προτιμᾷ νὰ ἰδρύσῃ δι' ἰδίων κεφαλαίων θυγατέρας ἐταιρείας, αἵτινες, λόγῳ τῆς νομικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἐκ τῆς μητρὸς ἐταιρείας, διαφέρουν ριζικῶς τῶν ὑποκαταστημάτων.

Οὕτως ὁ ἐπιχειρηματίας ἐπιτυγχάνει τὴν δημιουργίαν νέας εἰς διαφόρους τόπους πελατείας, διὰ δύο τρόπων: ἰδρῶν εἴτε ὑποκαταστήματα εἴτε κεχωρισμένας καὶ νομικῶς ἀνεξαρτήτους ἀλλήλων ἐταιρείας.

60.

Ἡ διεύθυνσις, τὸ προσωπικὸν καὶ οἱ συνεργάται τῆς ἐπιχειρήσεως

I. Οἱ διευθύνοντες τὴν ἐπιχείρησιν.

Ἡ διεύθυνσις ἀνήκει εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἐδημιούργησεν ἢ ἀπέκτησε τὴν ἐπιχείρησιν. Ἡ διεύθυνσις συγγέεται συνήθως μὲ τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαιώματος κυριότητος ἐπὶ τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ ἀποδιδόμενος εἰς ἐμπορικὴν

δραστηριότητα, χάρις εἰς τὴν νοημοσύνην καὶ τὰς ἱκανότητάς του, ἐφ' ὅσον εἶναι φυσικόν πρόσωπον τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐπιχειρήσεώς του, διεθύνων ταύτην κατὰ βούλησιν, ἐπεκτείνων, συμπτύσσων, τροποποιῶν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐπιχειρήσεώς του.

Ἡ τοιαύτη ἡγετική θέσις του ἐν τῇ ἐπιχειρήσει συνιστᾷ τὸ ἐπάγγελμά του καὶ τὸν καθιστᾷ ἔμπορον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἄρθρου 1 Ε.Ν.

Ἐάν φορεὺς τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι ἔταιρεία, τότε ἡ ἡγεσία τῆς ἐπιχειρήσεως ἀνατίθεται εἰς τὰ βουλευτικὰ ὄργανα τῆς ἔταιρείας (νομικοῦ προσώπου), ἅτινα εἶναι οἱ διαχειρισταὶ τῶν προσωπικῶν ἔμπορικῶν ἔταιρειῶν, οἱ διοικητικοὶ σύμβουλοι τῆς Α.Ε., οἱ ἐκκαθαρισταὶ τῶν ἔμπορικῶν ἐν γένει ἔταιρειῶν.

Ὁ ἐπιχειρηματίας, ὅμως, πέρα τῶν κεφαλαίων, ἅτινα εἰσφέρει εἰς τὴν ἐπιχείρησιν, εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως χρησιμοποίησιν τὸν ἕτερον τῶν συντελεστῶν τῆς πάσης φύσεως παραγωγῆς, ἤτοι τὴν ἐργασίαν τρίτων προσώπων, ἅτινα τὸν βοηθοῦν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δραστηριότητός του.

Τὰ πρόσωπα ταῦτα, ἅτινα ἀπασχολοῦνται πρὸς εἰδόδοσιν τῶν σκοπῶν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὸν βοηθοῦν, διακρίνονται εἰς αὐτὸ τε λ ἡ καὶ μὴ αὐτὸ τε λ ἡ, χωρὶς ὁ διαχωρισμὸς αὐτὸς νὰ εἶναι πάντοτε εὐκρινῆς εἰς συγκεκριμένην περίπτωσιν.

II. Μὴ αὐτοτελῆ βοηθητικὰ πρόσωπα τῆς ἐπιχειρήσεως (Τὸ ἔμπορικόν προσωπικόν).

1. Αἱ σχέσεις τῶν προσώπων τούτων πρὸς τὸν ἐπιχειρηματίαν, μὴ προβλεπόμεναι ὑπὸ τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου, διέπονται ὑπὸ τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος καὶ τῆς Ἐργατικῆς Νομοθεσίας, ἧς αἱ διατάξεις εἶναι δημοσίας τάξεως.

Πρόκειται περὶ τοῦ ἔμπορικοῦ προσωπικοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως, ὅπερ, συνδεόμενον μετὰ τοῦ ἐπιχειρηματίου διὰ συμβάσεως ἐξηρημένων ὑπηρεσιῶν ἢ ἐργασίας, τελεῖ ὑπὸ τὰς διαταγὰς καὶ ὁδηγίας, περὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ εἶδους τῆς ἐργασίας, καὶ τὴν προσωπικὴν ἐπίβλεψιν τοῦ κυρίου τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ὑπάρχοντος τοῦ στοιχείου τῆς ἐξαρτήσεως εἶναι, περαιτέρω, ἀδιάφορον ἂν πρόκειται περὶ ἐργασίας χειρωνακτικῆς, πνευματικῆς, τεχνικῆς, προσφερομένης ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τοῦ καταστήματος. Ἐφ' ὅσον ὑφίσταται τὸ στοιχεῖον τῆς ἐξαρτήσεως, ἡ ἀμοιβή τοῦ ὑπαλλήλου διὰ συμμετοχῆς του εἰς τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως δὲν μετατρέπει τὴν σύμβασιν ἐργασίας εἰς ἔταιρειαν.

2. Ὑποστηρίζεται ὅτι, κατ' ἔμπορικὸν ἔθιμον, τὰ πρόσωπα ταῦτα εἶναι περιβεβλημένα μετὰ ἐξουσίαν σιωπηρᾶς ἀντιπροσωπεύσεως τοῦ κυρίου

τῆς ἐπιχειρήσεως, ἂν δρῶσιν ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν καθηκόντων τῶν καὶ ἐντὸς τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐφ' ὅσον ἡ σύμβασις ἐργασίας προβλέπει τὴν τοιοῦτου εἶδους ἐνασχόλησιν. Περιορισμοὶ εἰς τὴν τοιαύτην ἐξουσίαν πρέπει νὰ εἶναι εἰς γῶσιν τοῦ συναλλακτικοῦ Κοινοῦ.

Ἐν ἀδικοπραξίᾳ τῶν ὑπαλλήλων, κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων τῶν, συνυπεύθυνος εἶναι καὶ ὁ κύριος τῆς ἐπιχειρήσεως (Α.Κ. 922).

3. Τὸ ἐμπορικὸν προσωπικὸν τῆς ἐπιχειρήσεως πέρα τῶν καθηκόντων παντὸς μισθωτοῦ ὑποχρεοῦται ὅπως : α) τηρῆ τὸ ἐμπορικὸν ἢ βιομηχανικὸν ἀπόρρητον τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ β) μὴ ἐνεργῆ ἀνταγωνισμὸν.

αα) Κατ' ἄρθρ. 16 ν. 146/14, πᾶς ὑπάλληλος, ἐργάτης ἢ μαθητεύμενος ἐπιχειρήσεως ὑποχρεοῦται νὰ τηρῆ τὰ ἀπόρρητα τῆς ἐπιχειρήσεως, ὡς λ.χ. αἱ μέθοδοι κατασκευῆς, ὁ κατάλογος τῶν πελατῶν, ἡ πηγὴ προμηθειῶν τῶν ἐμπορευμάτων ἢ πρώτων ὑλών, οἱ ἐμπορικοὶ συνδυασμοὶ κλπ.

Ἡ παράβασις τῆς ὑποχρέωσος πίστεως, ἣν ἔχει ὁ μισθωτὸς πρὸς τὴν ἐπιχειρήσιν, δημιουργεῖ δι' αὐτὸν ποινικὰς καὶ ἀστικὰς εὐθύνας (κατωτ. § 65 VI).

ββ) Ἡ ἀπαγόρευσις ἀνταγωνισμοῦ δὲν προβλέπεται μὲν ἐν τῷ νόμῳ, ἡ σχετικὴ ὁμως ὑποχρέωσις ἀπορρέει ἀπὸ τὴν καλόπιστον ἐκτέλεσιν τῶν ὑποχρέωσεων τοῦ μισθωτοῦ, δύναται δὲ νὰ ἀντιμετωπισθῆ καὶ συμβατικῶς. Καὶ διὰ μὲν τὸν χρόνον, καθ' ὃν διαρκεῖ ἡ σύμβασις ἐργασίας, οὐδόλως ἀμφισβητεῖται τὸ κῆρος τῆς ρήτρας περὶ ἀπαγορεύσεως ἀνταγωνισμοῦ (Σ π η λ ι ὀ π ο υ λ ο ς § 91).

Ζητήματα, ὁμως, γεννῶνται, ὅταν ἡ ρήτρα αὕτη, ἐπιβαλλομένη ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου κατὰ τὴν πρόσληψιν τοῦ βοηθητικοῦ προσωπικοῦ, ἀποβλέπη ὅπως ἀπαγορεύσῃ εἰς τοῦτο ὅπως τὰς ἐν τῇ ἐπιχειρήσει του κτηθείσας γνώσεις χρησιμοποιήσῃ μετὰ τὴν λύσιν τῆς ἐργασιακῆς σχέσεως. Ὑποστηρίζεται ὅτι, ἐάν ἡ δέσμευσις τοῦ ὑπαλλήλου εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ τὸν ἐκτοπίσῃ ἐντελῶς ἀπὸ τὸν συναλλακτικὸν βίον, ἡ ρήτρα εἶναι ἄκυρος, π.χ. ἡ μακροχρόνιος ἢ ἄνευ ἀποζημιώσεως ἀπαγόρευσις ἀσκήσεως τοῦ αὐτοῦ κλάδου ἐμπορίας (πρβλ. R i p e r t § 432 ἐπ.).

III. Αὐτοτελῆ βοηθητικὰ πρόσωπα (συνεργάται) τῆς ἐπιχειρήσεως.

1. Συνήθως, ὁμως, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐμπίθου ἐμπορικοῦ προσωπικοῦ, ὁ φορεὺς τῆς ἐπιχειρήσεως χρησιμοποιεῖ βοηθητικὰ τινα πρόσωπα, τὰ ὅποια συνδέονται μετ' αὐτοῦ εἴτε διὰ συμβάσεως ὑπηρεσιῶν μὴ ἐξηρητημένων εἴτε διὰ συμβάσεως μισθώσεως ἔργου καὶ διὰ διαφόρου φύσεως καὶ ποικίλης ὀνομασίας συμβάσεων. Πρόκειται περὶ ἀνεξαρτήτων καὶ αὐτοτελῶν ἐπαγγελματιῶν, οἵτινες, ἔχοντες συνήθως τὴν ιδιότητα τοῦ ἐμπόρου, συνεργάζονται μετὰ τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐνεργοῦντες χάριν αὐτῆς.

Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκουν: α) οἱ παραγγελιοδόχοι (§ 20), β) οἱ μεσίται (§ 20), γ) οἱ ἐμπορικοὶ πληροφοριοδότες, δ) οἱ ἐμπορικοὶ ἀντιπρόσωποι (§ 27), ε) οἱ ἐκτελωνισταί, στ) οἱ κολλυβισταί, ζ) οἱ προμηθευταί καὶ η) οἱ τραπεζῖται.

2. Συνήθως, ὁμως, λόγῳ ἑλλείψεως νομοθετικῆς ρυθμίσεως, ὁ χαρακτηρισμὸς προσώπου τινὸς ὡς ἀνήκοντος εἰς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην κατηγορίαν εἶναι δυσχερῆς.

Δὲν ἀποκλείεται ἔν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον νὰ παρουσιάσῃ ἐπαμφοτερίζοντα ἐπαγγελματικὸν χαρακτήρα, καθ' ὅσον ὡς πρὸς ὠρισμένην μὲν δραστηριότητα εἶναι ἀναμφιβόλως αὐτοτελῆς καὶ ἀνεξάρτητος ἐπαγγελματίας, δυνάμενος νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ἔμπορος, ἐνῶ ὡς πρὸς ἄλλην εἶναι ὑπάλληλος (Κ α ρ α β ᾱ ς § 18, 182).

Τρεῖς κατηγορίαι προσώπων ἐγέννησαν ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὸ ἂν ταῦτα τελοῦν ἐν ἐξαρτήσῃ ἢ ὄχι πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν. Οὗτοι εἶναι οἱ ἐπιτόπιοι παραγωγοὶ (placiers), οἱ περιοδεύοντες παραγωγοὶ καὶ οἱ ἀσφαλιστικοὶ πράκτορες.

α) Οἱ ἐπιτόπιοι καὶ περιοδεύοντες παραγωγοί.

Οὗτοι ἐπιφορτίζονται ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου ὅπως ἐξευρίσκουν ἢ ἀναζητοῦν ἐμπορικὰς ἐργασίας, ἐπισκεπτόμενοι τὴν πελατείαν εἴτε ἐντὸς τῆς περιοχῆς εἰς ἣν εὐρίσκεται ἡ ἐγκατάστασις τῆς ἐπιχειρήσεως (ἐπιτόπιοι παραγωγοί, τοὺς ὁποίους συνηθέστατα χρησιμοποιοῦν αἱ ἀσφαλιστικαὶ ἐπιχειρήσεις), εἴτε ἐκτὸς αὐτῆς (περιοδεύοντες) εἰς διαφόρους ἐμπορικὰς ἀγοράς, συνήθως τῆς ἡμεδαπῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀλλοδαπῆς.

Οἱ δεῦτεροι εἶναι περιβεβλημένοι μὲ εὐρυτέρας ἐξουσίας ἢ οἱ πρῶτοι.

Πάντως, τὸ νομικὸν καθεστὸς τῶν βοηθητικῶν τούτων προσώπων, λόγῳ ἑλλείψεως νομοθετικῆς ρυθμίσεως παρ' ἡμῖν, εἶναι ἀσαφές.

Ἡ φορολογικὴ νομοθεσία θεωρεῖ αὐτοὺς ὡς ἐλευθέρους ἐπαγγελματίας, ἐνῶ μερὶς τῆς θεωρίας καὶ νομολογίας κατατάσσει αὐτοὺς εἰς τὰ μὴ αὐτοτελῆ βοηθητικὰ πρόσωπα τῆς ἐπιχειρήσεως, μὲ τὰς ἐντεῦθεν προστατευτικὰς διατάξεις τῆς ἐργατικῆς καὶ ἀσφαλιστικῆς νομοθεσίας.

β) Οἱ ἀσφαλιστικοὶ πράκτορες.

Ἐπάρχουν δύο κατηγορίαι ἀσφαλιστικῶν πρακτόρων. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει ἐκείνους, οἵτινες εἶναι πλήρως ἐντεταγμένοι εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ ἀσφαλιστοῦ, εἰς σημεῖον ὥστε δίδεται ἡ ἐντύπωσις ὅτι δὲν ἀσκοῦν κυρίαν ἐπιχείρησιν, ἀλλ' ὅτι εἶναι ὑπάλληλοι τοῦ ἀσφαλιστοῦ, μολονότι ἀναπτύσσουν εὐρεῖαν ἐπιχειρηματικὴν πρωτοβουλίαν.

Ἡ δευτέρα κατηγορία ἀναφέρεται εἰς ἐκείνους τοὺς πράκτορας, οἵτινες διατηροῦν τὴν αὐτοτέλειαν τῆς ἐπιχειρήσεώς των, συνισταμένην

εἰς τὸ ὅτι ἔχουν ἴδιον γραφεῖον, ἴδιαν ὀργάνωσιν, ἢ ὁποῖα ἔχει μὲν ἐνταχθῆ εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ ἀσφαλιστοῦ, διατηρεῖ ὅμως καὶ ἀτομικὴν ὑπόστασιν μέχρι σημείου ὥστε δὲν δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ὁ πράκτωρ αὐτὸς εἶναι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀσφαλιστοῦ. Ἐν προκειμένῳ ἔχομεν μίαν ὑποτεταγμένην συνεργασίαν, συνισταμένην κυρίως εἰς τὸ ὅτι ὁ πράκτωρ ἐνεργεῖ συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας, ἃς τοῦ δίδει ὁ ἀσφαλιστής, ὑποκείμενος εἰς ἐποπτείαν, ἐλέγχους, ἐπιθεωρήσεις, μὴ τελῶν ὅμως καὶ εἰς σχέσιν ἐξηρητημένης ἐργασίας. Ἐχομεν ἄρα συνεργάτην, αὐτοτελὲς βοθητικὸν πρόσωπον τοῦ ἀσφαλιστοῦ καὶ ὄχι ὑπάλληλον (Τσιριντάνης, Μελέται, 204).

61.

Ἡ συγκέντρωσις τῶν ἐπιχειρήσεων

Πρόκειται περὶ οἰκονομικοῦ φαινομένου ὑψίστης σπουδαιότητος, τὸ ὅποιον ὀλονὲν αὐξάνει εἰς ἔντασιν καὶ ἔκτασιν εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν. Οἱ οἰκονομολόγοι ἀσχολοῦνται διὰ μακρῶν μὲ τὴν τεχνικὴν τῶν διαφόρων τρόπων καὶ μορφῶν συγκεντρώσεως, ἡμεῖς ὅμως περιοριζόμεθα εἰς τὰς νομικὰς ἀπόψεις, ἃς παρουσιάζουν αἱ ἐπὶ μέρους μορφαὶ συγκεντρώσεως ἐπιχειρήσεων.

Μεταξὺ τῶν ἀκραίων μορφῶν, τῶν ἀπλῶν συνεννοήσεων καὶ συγχωνεύσεων ἐπιχειρήσεων, ὑφίσταται ὀλόκληρος κλίμαξ μορφῶν συγκεντρώσεως ἐπιχειρήσεων, εἰς ἃς ὁ ἐπιχειρηματίας δύναται νὰ προσφύγῃ ἀναλόγως τῶν συμφερόντων του.

I. Αἱ συνεννοήσεις (Ententes, Cartels).

1. Ἐνταῦθα, τὸ φαινόμενον τῆς συγκεντρώσεως εἶναι ὀλιγώτερον τονισμένον, καθ' ὅσον πρόκειται περὶ συμφωνιῶν καταρτιζομένων ὑπὸ ἐμπόρων καὶ ἰδίως βιομηχανῶν ἢ παραγωγῶν, αἵτινες ἀποβλέπουν εἰς τὴν ρύθμισιν τῆς παραγωγῆς καὶ πωλήσεως τῶν προϊόντων των εἰς ἐνιαίας τιμὰς καὶ τοῦτο πρὸς ἀποφυγὴν καταστρεπτικοῦ μεταξὺ των ἀνταγωνισμοῦ.

Διευτυπῶθη κατὰ τῶν συμφωνιῶν τούτων ὅτι ὁδηγοῦν εἰς οἰκονομικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἱκανοποιοῦσαν σκοποὺς ἐγωῖστικούς. Παρουσιάζουν, ὅμως, αὐταὶ χρησιμότητα, καθ' ὅσον ἐπιτρέπουν τὴν ἀποφυγὴν καταστρεπτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Δύνανται νὰ ὁδηγήσουν εἰς πτώσιν τῶν τιμῶν, τοῦθ' ὅπερ ἐπιτρέπει εἰς τὴν Ἐθνικὴν Οἰκονομίαν νὰ ἀντεπεξέλθῃ ἐπιτυχῶς κατὰ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῆς ἀλλοδαπῆς, ἐξασφαλιζομένης οὕτω σταθερότητος

ἀπασχολήσεως. Οὕτως αἱ συνεννοήσεις δύνανται νὰ εἶναι αἰτία προόδου ἢ πηγὴ καταχρήσεων.

2. Αἱ συνεννοήσεις αὗται λαμβάνουν διαφόρους μορφάς, ἀπὸ τοῦ ἀπλοῦ κεντρικοῦ γραφείου ἀγορῶν ἢ πωλήσεων μέχρι τῶν συμφωνιῶν, ὑπὸ τύπον ἑταιρείας, αἰτίνες ρυθμίζουν τὴν κατανομὴν τῆς παραγωγῆς ἢ τὰς τιμὰς καὶ τοὺς ὄρους ἀγορᾶς ἢ πωλήσεως. Νομικῶς πρόκειται περὶ ἀπλῶν συμβάσεων, αἰτίνες συνδέουν τὰς συνεννοουμένας ἐπιχειρήσεις. Ἄλλὰ καὶ ὅταν αἱ συμφωνίαι καρτέλ ἐμφανίζονται ὡς ἑταιρεῖαι ἀγορῶν ἢ πωλήσεων, ἐνεργοῦσαι ὡς ἔμμεσοι ἀντιπρόσωποι διὰ λογαριασμὸν τῶν μελῶν τοῦ καρτέλ, ἐφαρμόζονται ἐπ' αὐτῶν αἱ διατάξεις τοῦ Δικαίου τῶν Ἑταιρειῶν, πλὴν ἐκείνων αἰτίνες προϋποθέτουν ἑταιρικὴν περιουσίαν.

3. Αἱ συνεννοήσεις, ἀποτελοῦσαι περίπτωσιν συμβατικῆς προστασίας κατὰ τοῦ, συνήθως, ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ (R i p e r t § 438 ἐπ.), εἶναι ἀπλᾶ συμβάσεις, αἰτίνες ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς συμβατικῆς ἐλευθερίας συνδέουν τὰς προσχωρησάσας ἐπιχειρήσεις.

Αἱ ἐν Ἑλλάδι ἀσφαλιστικαὶ ἐπιχειρήσεις ἔχουν ἰδρύσει καρτέλ μεγέθους ἀσφαλιστρῶν, ἐγκριθὲν ὑπὸ τῆς ἐποπτεούσης διοικητικῆς ἀρχῆς. Ὡς πρὸς τὸ κῦρος τῶν καρτέλ παρατηροῦμεν ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι ἀνήθικα ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἄρθρ. 178 Α.Κ., ἐκτὸς ἐὰν δι' αὐτῶν ἐπέρχεται ὑπέρμετρος δέσμευσις τῆς ἐλευθερίας τῆς προσωπικότητος, ἀσκήται ἀνήθικος ἢ παράνομος κατὰ τρίτων ἀνταγωνισμὸς (v. 146/14). Παραλλήλως ἰσχύει καὶ ἡ προστασία ἢ παρεχομένη διὰ πλέγματος διατάξεων τοῦ Ἀγορανομικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 31 ἐπ.), ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ χαρακτηριζομένων ὡς οὐσιωδῶν διὰ τὰς βιοτικὰς ἀνάγκας ἀγαθῶν.

II. Αἱ κοινοπραξίαι.

Ὁ ὄρος κοινοπραξία, συνηθέστατα ἀπαντῶμενος εἰς τὰς συναλλαγὰς καὶ τὴν νομοθεσίαν, ἀποτελεῖ νεολογισμόν, μὲ πολυσήμαντον περιεχόμενον. Εἰδικώτερον :

α) Ἡ κοινοπραξία εἶναι ταυτόσημος πρὸς τὴν κοινωνίαν δικαίου (v. 3190/55 ἄρθρ. 53 § 5), σημαίνουσα σύμπραξιν διαφόρων ἐπιχειρήσεων.

β) Ἄλλοτε ὁ ὄρος ὑποδηλοῖ συμφωνίαν μεταξὺ ἐπιχειρηματιῶν, τείνουσαν εἰς ἐπιδιώξεις κερδοσκοπικὰς κλπ., ἐν αἷς ὁ περιορισμὸς ἢ καὶ ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ μεταξὺ τῶν ἀνταγωνισμοῦ. Οὕτω τὰ Κ.Τ.Ε.Λ. Κ.Τ.Ε.Φ.Α., ἢ Κοινοπραξία ἑταιρειῶν πετρελαιοειδῶν, ἐπεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ νομοθέτου πρὸς ἐξυπηρέτησιν κοινωνικῶν ἀναγκῶν καὶ ὑπαγωγῆς αὐτῶν ὑπὸ ἐνιαίαν ὀργάνωσιν καὶ συνεργασίαν, ὥστε νὰ ὑποταχθῇ ἡ ἐπιχειρηματικὴ δραστηριότης εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συμφέροντος τῆς ὁλότητος.

γ) Τέλος κοινοπραξία σημαίνει ἑταιρείαν τοῦ Ἐμπορικοῦ ἢ Ἀστικοῦ Δικαίου. Οὕτω τὸ ν.δ. 3874/58 ἄρθρ. 8 σαφῶς θεωρεῖ ὡς ἔμπορικὰς ἑταιρείας τὰς κοινοπραξίας συνιδιοκτησίας καὶ συνεκμεταλλεύσεως βιομηχανικῶν, βιοτεχνικῶν κλπ. ἐγκαταστάσεων ἐπεξεργασίας, συντηρήσεως καὶ διαθέσεως βιοτεχνικῶν, ἀλιευτικῶν καὶ λοιπῶν προϊόντων καὶ εἰδῶν. Ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ συστατικοῦ τῶν ἐγγράφου αὐταὶ ἀποκοτῶν ἰδίαν νομικὴν προσωπικότητα καὶ ἔχουν ἔμπορικὴν ιδιότητα.

III. Αἱ συμμετοχαί.

Ἐπὶ τῆς συμμετοχῆς ὁσάκις ὁ ἐπιχειρηματίας (φυσικὸν πρόσωπον ἢ ἑταιρεία, συνήθως ἀνώνυμος) ἀποκτᾷ μέρος τῶν μετοχῶν ἢ καθίσταται, πάντως, ἑταῖρος ἄλλης ἑταιρείας. Διὰ τῆς τοιαύτης οἰκονομικῆς διεισδύσεως ὁ ἐπιχειρηματίας δὲν ἐπιδιώκει ἀπλῶς μόνον μίαν «τοποθέτησιν» ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν ἔλεγχον ἢ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἐπὶ τῆς συμμετοχῆς, ὅμως, καὶ ἀμοιβαῖαι συμμετοχαί, ὅταν ἑκατέρα τῶν ἑταιρειῶν κατέχῃ σημαντικὸν τμήμα μετοχῶν τῆς ἄλλης. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ συγκέντρωσις καθίσταται ἐπικίνδυνος, καθ' ὅσον τὸ Ἐνεργητικὸν ἑκατέρας ἐμμέσως παρίσταται διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς μετοχῶν, ἅρα εἶναι πλασματικόν. Ἐξ ἄλλου, διὰ τῆς μεθόδου τῶν διασταυρουμένων ἐγγραφῶν, αἱ δύο ἑταιρεῖαι δύνανται νὰ αὐξάνουν κατὰ τὸ δοκοῦν τὸ ἀντίστοιχον κεφάλαιόν των ἢ, ἀντιστρόφως, νὰ τὸ καθιστοῦν ἀμοιβαίως κενόν περιεχομένου, δι' ἀγορᾶς ὑπὸ τῆς μᾶς τῶν μετοχῶν τῆς ἄλλης. Οἱ κίνδυνοι, οὓς ἐγκυμονεῖ ἡ τοιαύτη τακτικὴ, εἶναι ἢ διόγκωσις τοῦ Ἐνεργητικοῦ καὶ ὁ σχηματισμὸς πλασματικῶν πλειοψηφιῶν εἰς τὰς γενικὰς συνελεύσεις.

IV. Τὰ κοντσέρν (Konzern).

Τὰ κοντσέρν εἶναι ἑνώσεις πλειόνων νομικῶς ἀνεξαρτήτων ἐπιχειρήσεων, τελοῦσαι ὑπὸ ἐνιαίαν ἡγεσίαν δεσποζούσης συνήθως ἑταιρείας, ἢ ὅποια ἄσκει ἐπ' αὐτῶν ἐπιρροὴν ἀναφορικῶς μὲ τὴν λήψιν ἀποφάσεων. Τὰ κοντσέρν προβλέπονται εἰς τὸν γερμανικὸν νόμον περὶ Α.Ε. (1937).

V. Αἱ παραφυάδες ἐπιχειρήσεις (θυγατέρες, filiales).

Πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαχθοῦς φορολογίας, ἢν καθίστα δυνατὴν ἡ προοδευτικότης τοῦ φόρου, ἐπιχειρήσεις τινὲς ἱδρυσαν δι' ἰδίων ἐξ ὀλοκλήρου κεφαλαίων ἑταιρείας, εἰς ἃς μετεβίβασαν τομέα τῆς ἐκμεταλλεύσεώς των. Ἄλλ' ἡ δημιουργία θυγατρῶν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς μητρὸς ἐπιχειρήσεως νὰ κατανείμῃ τὰ ἀποθεματικά της, νὰ χωρίσῃ τὰς ἔμπορικὰς της

ὕπηρεσίας, νὰ ἐξειδικεύσῃ, τοὺς διαφόρους τομεῖς τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς τῆς, νὰ ἐκμεταλλευθῇ ἀποδοτικώτερον τὰς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἀγοράς. Παρὰ τὴν νομικὴν αὐτοτέλειαν τῆς θυγατρὸς ἐταιρείας, αὕτη τελεῖ εἰς οἰκονομικὴν καὶ διοικητικὴν ἐξάρτησιν ἐκ τῆς μητρὸς ἐπιχειρήσεως.

Ἡ ἴδρυσις παραφυάδος ἀποτελεῖ μορφήν «συμμετοχῆς» (III)· περὶ τῆς διαφορᾶς αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ὑποκαταστήματος βλ. § 59, III.

VI. Αἱ συγχωνεύσεις (Trusts).

1. Τὸ φαινόμενον τῆς συγκεντρώσεως ἐκδηλοῦται, εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας κυρίως οἰκονομίας, ὑπὸ μορφήν συγχωνεύσεως δύο ἢ περισσοτέρων ἐπιχειρήσεων, εἴτε τῆς μιᾶς ἀπορροφώσεως τὰς ἄλλας εἴτε ὄλων συνενουμένων διὰ τῆς ἰδρύσεως νέας καὶ διαλυομένων ἐν ταύτῃ.

Ἡ ἀπορρόφησις στρέφεται εἴτε πρὸς τὰς ἀνταγωνιστρίδας ἐπιχειρήσεις (ὀρίζοντῖα ἀπορρόφησις), εἴτε πρὸς ἐπιχειρήσεις, αἵτινες εἶναι προμηθευταὶ τῆς (κάθετος ἀπορρόφησις). Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπιτυγχάνεται μονοπώλησις τῆς ἀγορᾶς, ὀδηγοῦσα εἰς τὴν δημιουργίαν ὑψηλῶν τιμῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς μείωσιν τοῦ κόστους παραγωγῆς.

Οὕτως ἐδημιουργήθησαν τὰ τράστς εἰς τὰς Η.Π.Α., τὰ ὁποῖα, συγκεντρῶσαντα πολυαριθμούς ὁμοειδεῖς ἢ συγγενεῖς ἐπιχειρήσεις, ἔλαβον τεραστίας διαστάσεις, δεσπόζοντα τῆς παραγωγῆς, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ ἐπέμβασις τοῦ νομοθέτου εἰς ἄλλας χώρας πρὸς προστασίαν τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Παρ' ἡμῖν, λόγῳ τοῦ μικροῦ μεγέθους τῆς οἰκονομίας, δὲν ὑφίστανται τράστς, οὐδὲ σχετικὴ περὶ ἀντιτράστς νομοθεσία.

Ἡ συγχώνευσις δι' ἀπορροφώσεως γίνεται δι' εἰσφορᾶς τοῦ Ἐνεργητικοῦ τῆς ἀπορροφωμένης ἐταιρείας εἰς τὴν ἀπορροφῶσαν ἐταιρείαν ἢ καὶ δι' ἀναδοχῆς τοῦ Παθητικοῦ τῆς ἀπορροφωμένης. Εἰς ἀντάλλαγμα ἡ ἀπορροφωμένη ἐταιρεία λαμβάνει μετοχὰς ἢ ὁμολογίας ἐκδοθείσας ὑπὸ τῆς ἀπορροφώσεως ἐταιρείας. Παρ' ἡμῖν, ἡ φορολογικὴ νομοθεσία εὐνοεῖ τὴν συγχώνευσιν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἐὰν αὗται ἀποτελοῦν προσωπικὴν ἐμπορικὴν ἐταιρείαν, ἀπαιτεῖται, φρονοῦμεν, ἀπόφασις ὄλων τῶν ἐταίρων, ἐκτὸς ἀντιθέτου προβλέψεως ἐν τῷ Καταστατικῷ.

Ἐὰν ἔχουν τὴν μορφήν Α.Ε. ἀπαιτεῖται ἀπόφασις τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν μετόχων, εἰς ἣν δέον νὰ ἐκπροσωπῶνται τὰ 2/3 τοῦ κεφαλαίου.

2. Πλέον τελειοποιημένην καὶ σημαντικὴν μορφήν συγκεντρώσεως ἀποτελοῦν αἱ ἐταιρεῖαι τύπου «Holding», ἐνθα ἡ συνένωσις πραγματοποιεῖται διὰ τῆς ὑφ' ὄλων τῶν μετεχουσῶν ἐπιχειρήσεων δημιουργίας μητρὸς ἐταιρείας, ἣτις κατέχουσα τὰς μετοχὰς ἐκείνων δεσπόζει οἰκονομικῶς καὶ

διοικητικῶς αὐτῶν. Τοιαῦται, παγκοσμίῳ ἐπιβολῆς, εἶναι ἡ Royal Dutch, ἡ Standard Oil, ἡ Unilever κλπ.

62.

Ἡ ἀναγκαστικὴ διαχείρισις τῆς ἐπιχειρήσεως

1. Ὁ ἐπιχειρηματίας διευθύνει τὴν ἐπιχείρησίν του κατ' ἀπόλυτον καὶ ἀνεξέλεγκτον κρίσιν, εἶναι δὲ ἀδιάφορον ἂν οὗτος εἶναι φυσικὸν ἢ νομικὸν πρόσωπον (ἐταιρεία). Καινοφανὴς ὅμως θεσμός, εἰσαχθεὶς ὑπὸ τοῦ ν. 3810/54, ἀφῆρεσεν ἀπὸ τὸν ἐπιχειρηματίαν τὸ κυριαρχικὸν τοῦτο δικαίωμά του καὶ ἐπέβαλεν εἰς αὐτὸν ἀναγκαστικὴν διαχείρισιν τῆς ἐπιχειρήσεώς του. Εἰδικώτερον :

Ἐάν δανειστής ἐπιχειρήσεως ἔχῃ ἐκτελεστὸν τίτλον διὰ χρηματικὴν ὀφειλὴν αὐτῆς, ἐκτὸς τῆς δυνατότητος προσωπικῆς κρατήσεως καὶ ἀναγκαστικῆς κατασχέσεως, δύναται νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Πρόεδρον τῶν Πρωτοδικῶν τὴν θέσιν αὐτῆς ὑπὸ ἀναγκαστικὴν διαχείρισιν. Ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως τοῦ Προέδρου εἰς τὸν ὀφειλέτην, οὗτος στερεῖται τῆς διαχειρίσεως τῆς ἐπιχειρήσεώς του, ἥτις ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τῶν τυχόν ὑποκαταστημάτων αὐτῆς.

Ὁ θεσμὸς τῆς ἀναγκαστικῆς διαχειρίσεως, ἰσχύων τόσον εἰς τὸ Ἐμπορικὸν ὅσον καὶ εἰς τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον, ἀποβλέπει εἰς τὴν βαθμιαίαν ἱκανοποίησιν τῶν δανειστῶν τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκ τῶν εἰσοδημάτων, ἅτινα ὁ διαχειριστὴς ἀποκομίζει ἐκ τῆς ἐφ' ἐξῆς ὑπ' αὐτοῦ οἰκονομικῆς ἐκμετάλλευσως τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ ὀφειλέτου.

Ἡ ἀναγκαστικὴ διαχείρισις ἀναστέλλει τὴν ἐκτέλεσιν παντὸς ἐκτελεστοῦ τίτλου κατὰ τῆς ὑπὸ ἀναγκαστικὴν διαχείρισιν τεθείσης ἐπιχειρήσεως, οὐχί, ὅμως, καὶ τὴν λήψιν συντηρητικῶν μέτρων κατ' αὐτῆς.

Ἡ ἐπιβληθεῖσα ἀναγκαστικὴ διαχείρισις δὲν ἀποκλείει τὴν ὑστέραν κήρυξιν τοῦ ὀφειλέτου ἐμπόρου εἰς κατάστασιν πτωχεύσεως, ἂν ἀποκαλυφθῇ παύσις τῶν πληρωμῶν του πρὸ τῆς ἀναγκαστικῆς διαχειρίσεως. Ἐτέρωθεν, ἂν ὁ ὀφειλέτης τελεῖ ἤδη ἐν πτωχεύσει ἢ ἐπιχειρήσις του δὲν δύναται νὰ τεθῇ ὑπὸ ἀναγκαστικὴν διαχείρισιν.

II. Ὁ διορισθεὶς ἀναγκαστικὸς διαχειριστής, ὡς νόμιμος ἐκπρόσωπος τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐνάγει καὶ ἐνάγεται διὰ πᾶσαν πράξιν ἀναγομένην εἰς τὴν διαχείρισιν, προβαίνει δὲ εἰς τὰς ἐνδεδειγμένας ἐνεργείας διὰ τὴν ἐπωφελεῖ ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ διαχειριστὴς προσκαλεῖ τοὺς ὀφειλέτας ἐκ συναλλαγῶν μετὰ τοῦ φορέως τῆς ἐπιχειρήσεως ὅπως ἐφ' ἐξῆς καταβάλλουν μόνον εἰς αὐτὸν τὰ χρεῖα των.

Ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἐπιχειρήσεως καταβάλλει τὰς ἀναγκαίας δαπάνας διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν αὐτῆς, τὸ δὲ ὑπόλοιπον διανέμει εἰς τοὺς ἀναγγεληθέντας δανειστάς, βάσει πίνακος συντασσομένου ἀνά τρίμηνον καὶ κηρυσσομένου ἐκτελεστοῦ ὑπὸ τοῦ Προέδρου Πρωτοδικῶν. Ὁ ἀναγκαστικὸς διαχειριστὴς ὑποβάλλει ἔγγραφον λογοδοσίαν εἰς τὸν ὀφειλέτην καὶ τοὺς δανειστάς του.

Ἀναγκαστικὸς διαχειριστὴς δύναται νὰ διορισθῆ καὶ αὐτὸς ὁ ὀφειλέτης. Ὁ νομοθέτης εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὅτι ὅταν ὁ ἐπιχειρηματίας παύσῃ νὰ διαχειρίζεται τὴν ἐπιχείρησίν του ἴσως τοῦτο γίνῃ ἀφομὴ ζημιῶν τῶν δανειστῶν του, ἀφοῦ δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον ὁ ἰθύνων ἐπιχειρηματικὸς νοῦς, ἔτι δὲ καὶ τοῦ ἰδίου, καθ' ὅσον ὅταν ἀρθῆ ἡ διαχείρισις θὰ εὑρεθῆ πρό κατεστραμμένης ἐπιχειρήσεως.

Ἐ π ὁ π τ η ς ἐπιβλέπει καὶ παρακολουθεῖ τὸ ἔργον τοῦ ἀναγκαστικοῦ διαχειριστοῦ.

III. Ἡ ἀναγκαστικὴ διαχείρισις παύει κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Προέδρου Πρωτοδικῶν : α) ἐάν ἱκανοποιήθησαν οἱ δανεισταί, β) ἐάν ἡ ἐξακολούθησις τῆς διαχειρίσεως εἶναι ἐπιβλαβὴς διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ ὀφειλέτου.

IV. Παραλλήλως πρὸς τὸν θεσμόν τῆς ἀναγκαστικῆς διαχειρίσεως, διὰ τοῦ ν. 3562/56 εἰσήχθησαν δύο θεσμοί, ἀφορῶντες εἰς τὰς κεφαλαιουχικὰς (Α.Ε. καὶ Ε.Π.Ε.) καὶ προσωπικὰς ἐμπορικὰς ἐταιρείας. Πρόκειται περὶ α) τοῦ θεσμοῦ τῆς διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς ἐπιχειρήσεως ὑπὸ τῶν πιστωτῶν καὶ β) τοῦ θεσμοῦ τῆς εἰδικῆς ἐκκαθαρίσεως.

Ὡς πρὸς τὴν σχέσιν αὐτῶν μὲ τὴν ἀναγκαστικὴν διαχείρισιν παρατηροῦμεν ὅτι :

1. Ἐάν ὑπεβλήθῃ αἰτήσις τῶν δανειστῶν περὶ θέσεως τῆς ἐταιρείας ὑπὸ τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν τῶν πιστωτῶν, δὲν εἶναι δυνατόν αὕτη ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ τεθῆ ὑπὸ ἀναγκαστικὴν διαχείρισιν.

2. Ἐάν, ὅμως, ἡ ἐπιχείρησις τελεῖ ἤδη ὑπὸ ἀναγκαστικὴν διαχείρισιν, αὕτη τερματίζεται ἀπὸ τῆς τελεσιδικίας τῆς ἀποφάσεως περὶ θέσεως τῆς ἐταιρείας ὑπὸ τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν τῶν πιστωτῶν (ν.δ. 3562, ἀρθρ. 29 § 3β).

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ ΚΑΤΑ
ΤΟΥ ΑΘΕΜΙΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

63.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ

1. 1. Ὁ οἰκονομικὸς φιλελευθερισμὸς, ὅστις ἐδέσποσε καθ' ὅλον τὸν ἸΘ' αἰῶνα μέχρι καὶ τῶν ἡμερῶν μας, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὸν οἰκονομικὸν ἀνταγωνισμὸν, ἀνταγωνισμὸν τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν βιομηχάνων, πρὸς κατάκτησιν τῶν ἀγορῶν προϊόντων.

Ὅταν ὁ ἀνταγωνισμὸς διεξάγεται δι' ἐντίμων μέσων, τότε εἶναι ἀναμφιβόλως συντελεστικὸς προόδου, καθ' ὅσον διὰ τῆς χρησιμοποίησεως συγχρονισμένων τεχνολογικῶν μεθόδων ἐν τῇ βιομηχανικῇ παραγωγῇ ἐπιτυγχάνεται τὸ μὲν βελτίωσις τῆς ποιότητος, τὸ δὲ μείωσις τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς, ἥτις γινομένη προσιτῆ εἰς τὸ εὐρὺ καταναλωτικὸν Κοινὸν συντελεῖ εἰς τὴν κοινωνικὴν εὐημερίαν.

Ὅταν δὲν ὑπάρχη στάδιον ἀμίλλης μεταξὺ ἐμπόρων ἢ βιομηχάνων δημιουργοῦνται μονοπώλια ἢ ὀλιγοπώλια, ἅτινα, καταδυναστεύοντα τὴν ἀγοράν, εἶναι ὄχι μόνον ἀνασταλτικὰ ἀλλὰ καὶ βλαπτικὰ τῆς κοινωνικῆς προόδου, ἐπιφέροντα ἀντίθετα τῶν ὡς ἄνω ἀποτελέσματα, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δικαιολογῆται ἡ ἐπέμβασις τοῦ νομοθέτου, παρεμποδίζοντος τὴν δημιουργίαν τοιούτων καταστάσεων. Ὅστω γίνεται λόγος εἰς Η.Π.Α., Γερμανίαν κλπ. περὶ νόμων ἀντιτράστis, ἀντιντάμπικ κλπ.

2. Ὁ ἐλευθερὸς ἀνταγωνισμὸς εἰς τὴν Ε.Ο.Κ.—Ἡ πεποιθησις περὶ τοῦ ὅτι ὁ ἐπὶ ὑγιῶν βάσεων ἐρειδόμενος ἀνταγωνισμὸς εἶναι δημιουργικὸς καὶ παράγων οἰκονομικῆς προόδου τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου εἶναι τοσοῦτον διεθνῶς ἐμπεδωμένη ὥστε κατέστη δόγμα τῆς Συμφωνίας τῆς Ρώμης, δι' ἧς ἰδρύθη ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότης (Ε.Ο.Κ.), μεθ' ἧς συνεδέθη καὶ ἡ ἡμετέρα χώρα. Τὸ ὅλον σύστημα τῆς Ε.Ο.Κ. οἰκο-

δομεῖται ἐπὶ ἐλευθέρως ἀνταγωνιστικῆς βάσεως τοῦ ἐμπορίου ἢ τῆς βιομηχανίας, καθ' ὅσον κοινὴ ἀγορὰ μὲ ἐλευθέρως κυκλοφορίαν ἐμπορευμάτων καὶ ἀγαθῶν δὲν εἶναι νοητὴ ἐφ' ὅσον θὰ ἐπέτρεπε μεθόδους, αἵτινες θὰ ἦσαν βλαπτικαὶ διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις μιᾶς χώρας. Ὁ ἀνταγωνισμὸς δὲν θὰ ἦτο εὐεργετικὸς ἐφ' ὅσον θὰ προσέκρουεν εἰς ἐμπόδια, οἷα εἶναι τὰ καρτέλ, τὰ τράστς, τὰ κοντσέρν κλπ., ὡς καὶ εἰς προσπαθείας τῶν κρατῶν - μελῶν ὅπως εὐνοήσουν τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν χωρῶν των διὰ μεθόδων ντάμπινγκ ἢ οἰκονομικῆς βοήθειάς (ἄρθρ. 91, 92). Ἡ περὶ Ε.Ο.Κ. συμφωνία ἀπαγορεύει ὄχι μόνον συμφωνίας, αἵτινες θὰ ἦσαν βλαπτικαὶ διὰ τὸ ἐμπόριον μεταξὺ τῶν κρατῶν - μελῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός ὅτι μία ἢ πλείονες ἐπιχειρήσεις καταχρῶνται τῆς δεσποζούσης θέσεώς των ἐπὶ τῆς κοινῆς ἀγορᾶς.

Ἡ ἐξειλιγμένη αὕτη ἰδέα καταδικάζει πᾶσαν συμφωνίαν ἢ συναλλακτικὴν πρακτικὴν σκοποῦσαν νὰ ἐπιβάλλῃ τιμὰς ἀγορᾶς ἢ πωλήσεως, νὰ περιορίσῃ τὴν παραγωγὴν ἢ τὴν τεχνικὴν ἀνάπτυξιν, νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς συμβαλλομένους διαφοριστικούς ὄρους ἢ νὰ ἐξαρτήσῃ τὴν κατάρτισιν συμφωνιῶν ἀπὸ τὴν ἀποδοχὴν συμπληρωματικῶν παροχῶν, αἵτινες, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, εἶναι ἄσχετοι μὲ τὸ ἀντικείμενον τῶν συμβάσεων τούτων.

Ἡ συμφωνία ἢ ἰδρύουσα τὴν Ε.Ο.Κ. ἐγκαινιάζει νέαν ἐξέλιξιν τοῦ δικαίου τοῦ ἀνταγωνισμοῦ.

II. 1. Ὄταν ὁ ἀνταγωνισμὸς, ἡ ζωοποιὸς αὕτη δύναμις τοῦ ἐμπορίου, διεξάγεται διὰ μέσων καὶ μεθόδων ἀνεπιτρέπτων, αἵτινες τείνουν εἰς τὴν ἐκμηδένισιν ἐντίμων καὶ ἱκανῶν ἀντιπάλων, τότε εὐρισκόμεθα πρὸ καταστάσεως ἀντιτιθεμένης εἰς τὰ χρηστὰ συναλλακτικὰ ἦθη καὶ τὴν καλὴν πίστιν, δι' ὧν εἶναι ἐμπεποτισμένον τὸ ἐμπόριον. Ἐντεθὲν ἡ παρέμβασις τοῦ νομοθέτου, ὅστις τὸ μὲν πρὸς προστασίαν τῶν ἀθεμίτως ἀνταγωνιζομένων ἐμπόρων ἢ βιομηχάνων, τὸ δὲ πρὸς προστασίαν τοῦ δημοσίου συμφέροντος καὶ διατήρησιν τῆς ἠθικῆς τάξεως τῶν ἐν τῇ κοινῇ βιοσύντων, ἀδιακόπως παρακολουθεῖ καὶ πλήττει πᾶσαν παρεκτροπὴν ἐκ τῶν νομίμων ὁρίων, ἅτινα διαγράφει.

2. Εἰδικώτερον, ἡ προστασία τῆς ἐπιχειρήσεως συνίσταται κυρίως εἰς τὴν προστασίαν τῆς πελατείας τῆς κατὰ τῶν ἀθεμίτως ἀνταγωνιζομένων. Παραχώρησις προστασίας σημαίνει ἀναγνώρισιν εἰς τὸν ἐμπορον τοῦ δικαιώματος νὰ διατηρήσῃ τὴν πελατείαν, ἣν ἀπέκτησε. Ἡ πελατεία προσελκύεται καὶ διατηρεῖται ὑπὸ τινῶν στοιχείων, ἅτινα συγκροτοῦν τὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιχειρήσεως (ἀνωτ. § 55).

Ἄλλ' ἐνῶν διὰ τὰ ἄλλα στοιχεῖα τῆς ἐπιχειρήσεως, ὁ νομοθέτης παρέχει δι' ἕνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν εἰδικὴν προστασίαν, π.χ. διὰ τὸ σῆμα (ν. 1998/39 ἄρθρ. 24 ἐπ.), τὴν ἐμπορικὴν ἐπωνυμίαν (ν. 184/14 ἄρθρ. 54 - 55), τὸ δίπλωμα εὐρεσιτεχνίας (ἄρθρ. 34, 37 ν. 2527/20), ἣν θὰ ἐξετάσωμεν εἰς τὸ

τμήμα περί «βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας», ἐν προκειμένῳ ὁ νομοθέτης προστατεύει τὸν ἐπιχειρηματίαν ἐν τῇ διατηρήσει τῆς πελατείας του καί, ἐμμέσως, δι' αὐτῆς τὴν ἐμπορικὴν ἢ βιομηχανικὴν ἐπιχείρησιν.

Ὁ νομοθέτης, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του ὅπως προστατεύσῃ τὸν ἐντιμὸν ἐπιχειρηματίαν, τοῦ παρεχώρησε μὲν ἀποκλειστικὸν δικαίωμα ἐκμεταλλεύσεως, τοῦτο ὅμως δὲν ἤθελε νὰ ἐπέλθῃ διὰ μερικῶν μονοπωλίων, ἅτινα θὰ κατέστρεφον τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου. Πᾶς ἔμπορος ἢ βιομήχανος κινδυνεύει ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ ὑποστῇ τὸν ἀνταγωνισμὸν ἐπιχειρήσεως παρομοίας μὲ τὴν ἰδικήν του. Ἐκ τῆς παρουσίας μᾶς νέας ἐπιχειρήσεως ὑφίσταται ζημίαν, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ζητήσῃ διὰ τοῦτο ἔννομον προστασίαν εἰ μὴ μόνον ἐὰν ὁ ἀσκούμενος κατ' αὐτοῦ ἀνταγωνισμὸς εἶναι ἀθέμιτος.

III. Παρ' ἡμῖν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἐν Γαλλίᾳ, ὁ ἀθέμιτος ἀνταγωνισμὸς ρυθμίζεται ὑπὸ τοῦ ν. 146/14, ὡς ἐτροποποιήθη μεταγενεστέρως, ὅστις ἀκολουθῶν τὸ γερμανικὸν πρότυπον θεσπίζει ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐν ἄρθρ. 1 γενικὴν ἀρχήν, ἀπαγορεύουσαν πᾶσαν πρὸς τὸν σκοπὸν ἀνταγωνισμοῦ γινομένην πρᾶξιν, ἀντικειμένην εἰς τὰ χρηστὰ ἦθη, ἀφ' ἑτέρου δέ, εἰς τὰ ἐν συνεχείᾳ ἄρθρα, εἰδικὰς διατάξεις, ἐχούσας ἐνδεικτικὴν σημασίαν, ἀφορώσας εἰς περιπτώσεις ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ, στρεφόμενας καθ' ὄρισμένου ἀνταγωνιστοῦ ἢ μὴ.

Κατωτέρω, ἀναπτύσσομεν κεχωρισμένως τὰς τρεῖς διακεκριμένας ταύτας κατηγορίας.

64.

Γενική ἀρχή προστατεύουσα τὴν ἐπιχείρησιν κατὰ τοῦ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ

Ἡ ἀρχὴ αὕτη τίθεται ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 1, ν. 146/14. Συμφώνως πρὸς τὴν διάταξιν ταύτην «ἀπαγορεύεται, κατὰ τὰς ἐμπορικὰς, βιομηχανικὰς ἢ γεωργικὰς συναλλαγὰς, πᾶσα πρὸς τὸν σκοπὸν ἀνταγωνισμοῦ γινομένη πρᾶξις, ἀντικειμένη εἰς τὰ χρηστὰ ἦθη».

Διὰ νὰ ἰσχύῃ ἡ ἀπαγόρευσις ἀπαιτεῖται συνδρομὴ ἀπασῶν τῶν προϋποθέσεων τοῦ νόμου, ἧτοι : α) συναλλαγῇ, β) πρᾶξις (θετικὴ ἢ ἀποθετικὴ), γ) σκοπὸς ἀνταγωνισμοῦ, ἧτοι πρόθεσις, δόλος καὶ δ) ἀντίθεσις πρὸς τὰ χρηστὰ ἦθη.

1. Ὁ νόμος δὲν προϋποθέτει τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα τοῦ ἀθεμίτου ἀνταγωνιστοῦ. Ἀποβλέπει ἀντικειμενικῶς εἰς τὴν συναλλαγὴν ὡς τοιαύτην, ἧτις δυνατόν νὰ ἐκτείνεται πέραν τῆς ἐμπορίας, ἀφοῦ γίνεται λόγος καὶ

περὶ γεωργικῆς (εἰς ἣν περιλαμβάνεται καὶ ἡ κτηνοτροφικὴ) συναλλαγῆς. Ἡ ἀπαρίθμησις τοῦ πεδίου ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου εἶναι περιοριστικῆ. Ἀποκλείονται, οὕτως, ἀφ' ἑνὸς μὲν πᾶσα ξένη πρὸς τὰς συναλλαγὰς ταύτας πρᾶξις ἢ παράλειψις τοῦ ἐμπόρου κλπ., ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ εἰς ἄλλους κύκλους (λ.χ. ἰατρῶν, δικηγόρων) διεξαγόμενοι ἀνταγωνισμοί.

Ἄλλ' ὁμως, ἐὰν ἡ ὑπὸ τινος ἄσκησις ἐμπορίας γίνεται κατὰ παράβασιν ὑφισταμένου νομοθετικοῦ περιορισμοῦ, ἀπαγορεύσεως ἢ ἀσυμβιβάστου, ἔτι δὲ ἐὰν πρόκειται περὶ ἐταίρου ἐνεργοῦντος πρᾶξις ἀντιτιθεμένης πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐταιρείας, εἰς ἣν μετέχει, ἢ περὶ πρῶν ὑπαλλήλου, ὅστις κατ' ἀθέτησιν τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ἀσκεῖ μ' ὅλα ταῦτα ἀνταγωνισμόν, δὲν πρόκειται περὶ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ.

2. Ἡ ἐνέργεια τοῦ πράττοντος, γινομένη ἐπὶ σκοπῷ ἀνταγωνισμοῦ, δέον νὰ προσκρούῃ εἰς τὰ χρηστά ἤθη. Δὲν εἶναι ἀνάγκη ὅπως ὑφίσταται πρόθεσις ἐπελεύσεως ζημίας εἰς ἄλλον ἐπιχειρηματίαν (Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς Α' § 53, II, Ἀ ν α σ τ α σ ι ἄ δ η ς § 62¹⁵). Ἀρκεῖ ἡ ἐνέργεια νὰ γίνεται πρὸς τὸν σκοπὸν ἀνταγωνισμοῦ, δηλαδὴ προσελκύσεως πελατείας εἰς βάρος ἄλλων ἐμπόρων καὶ κατὰ τρόπον ἀντιβαίνοντα εἰς τὰ χρηστά ἤθη.

3. Τὰ χρηστά ἤθη εἶναι ἀόριστος νομικὴ ἔννοια, περὶ ἧς δὲν δύναται νὰ ἐκφρασθῇ τις κατὰ τρόπον ἀπόλυτον.

Τὰ χρηστά ἤθη εἶναι συνάρτησις τοῦ κύκλου τῶν προσώπων, εἰς ὃν τις ὄρᾳ, τοῦ εἶδους τῶν ἐνεργουμένων πράξεων, τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου ἔνθα ἐνηργήθη ἢ πρᾶξις. Ἡ ὅλη στάθμη τοῦ συναλλακτικοῦ βίου θὰ βαρύνῃ ὡς πρὸς τὴν κρίσιν ἐάν, ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιπτώσει, ἡ πρᾶξις ἀντίκειται ἢ μὴ εἰς τὰ χρηστά ἤθη.

Ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖται, σήμερον «τὰ παζαρέματα» δὲν θεωροῦνται ὅτι ἐμπίπτουν εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν, ἐνῶς μετὰ τινα χρόνον αἱ «ὄρισμένοι τιμαὶ» ἴσως θεωρηθοῦν ὅτι συνιστοῦν τὴν ἔννοιαν τῶν χρηστῶν ἠθῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ παράβασίς των ν' ἀποτελῇ ἀθέμιτον ἀνταγωνισμόν (Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς Α' § 53, II).

Ὁ δικαστὴς τῆς οὐσίας ἐκτιμᾷ κυριαρχικῶς ἂν ἐνηργήθησαν ἢ ὄχι ὄρισμένοι πρᾶξεις. Ὁ χαρακτηρισμὸς, ὁμως, τῶν πράξεων τούτων, ὡς ἀντιτιθεμένων εἰς τὰ χρηστά ἤθη, εἶναι ζήτημα νομικόν, ὑποκείμενον εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Ἀρείου Πάγου.

4. Ἐθεωρήθη ὅτι ἐμπίπτουν εἰς τὴν γενικὴν ἀπαγορευτικὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 1 αἱ παρορμήσεις ἢ ὑποβοηθήσεις τρίτων προσώπων ὅπως ἀθετήσουν τὰς μετὰ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ συμβάσεις των, αἱ διαδόσεις κατὰ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ ὅτι ἐπίκειται ἡ πτώχευσις του, αἱ ἐξαπατήσεις πελατῶν διὰ πωλήσεως ἐμπορευμάτων κατωτέρας ποιότητος ἐν συγκρίσει μὲ τὰ ὑπ' αὐτῶν πρότερον ἀγορασθέντα, αἱ ὑποσχέσεις περὶ παροχῆς δώρων ἀξίας

δυσαναλόγου πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ πελάτου ἀγοραζόμενον πρᾶγμα, ἢ εἰς τοὺς ἀγοραστάς διανομὴ δελτίων συμμετοχῆς εἰς κληρώσεις διεξαγομένης κατὰ περιόδους καὶ ἀποφερούσας ἀντικείμενα σημαντικῆς ἐν σχέσει μὲ τὸ ἀγορασθὲν πρᾶγμα ἀξίας, αἱ προσωριναὶ ὑποτιμήσεις αἱ ἀποσκοποῦσαι εἰς τὴν ἀπογύμνωσιν τῶν ἀνταγωνιστῶν ἐκ τῆς πελατείας των καὶ εἰς τὴν ἐν συνεχείᾳ δημιουργίαν μονοπωλίου, αἱ συγκριτικαὶ διαφημίσεις, αἵτινες γίνονται πρὸς μείωσιν ὠρισμένου ἀνταγωνιστοῦ, ἢ ὑπὸ « παραγωγῶ » (placier) οἰκιοποιήσεις τῆς πελατείας τοῦ δι' ὃν ἐνεργεῖ ἐπιχειρηματίου.

5. Ἀντιθέτως, θεωρεῖται ὅτι δὲν συνιστᾷ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν γενικὴν ἀπαγορευτικὴν ἀρχὴν τοῦ ἄρθρου. 1 v. 146/14 ἢ χρῆσις λέξεων, δι' ὧν ἀπλῶς ἐξαίρεται, εἰς τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγάς, ἢ γνησιότης τῶν προϊόντων τοῦ ἐμπόρου, αἱ ὑποτιμήσεις διαρκείας, ἔστω καὶ ἂν δι' αὐτῶν ἐκτοπίζεται ὁ ἀνταγωνιστῆς, ἔτι δὲ ὑποτιμήσεις, μὴ ἐξικνούμεναι ὅμως εἰς ἐπίπεδα κατώτερα τῆς τιμῆς κόστους τοῦ ἐμπορευμάτος.

6. Ἡ γενικὴ ἀρχὴ τοῦ νόμου περὶ ἀπαγορεύσεως ἀνταγωνισμοῦ ἀντιστοιχεῖ, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ συμπίπτῃ, πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν ἄρθρου. 914, 919 Α.Κ. παρεχομένην προστασίαν, καλύπτει δὲ καὶ θέματα ρυθμιζόμενα ὑπὸ τῶν εἰδικῶν διατάξεων τοῦ νόμου, ὅταν αὐταὶ δὲν δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσι δι' ἔλλειψιν συνδρομῆς ἀπασῶν τῶν νομίμων προϋποθέσεων (οὕτω καὶ ἡ νομολογία).

65.

Εἰδικαὶ περιπτώσεις άθεμίτου άνταγωνισμοϋ στρεφομένου καθ' ώρισμένου προσώπου

Αἱ περιπτώσεις αὐταὶ, αἵτινες, οὐχ ἦττον, πλήττουν καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ καταναλωτικοῦ Κοινοῦ, εἶναι αἱ ἑξῆς :

I. Ἡ ἀπλῆ δυσφήμησις ἀνταγωνιστοῦ (ἄρθρ. 11).

1. Ὁ πρὸς τὸν σκοπὸν ἀνταγωνισμοῦ ἰσχυριζόμενος ἢ διαδίδων, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐργασίαν ἢ ἐπιχείρησιν ἑτέρου, τὸ πρόσωπον τοῦ ἰδιοκτιτοῦ ἢ τοῦ διευθυντοῦ αὐτῆς, τὰ ἐμπορεύματα ἢ τὰς βιομηχανικὰς ἐργασίας τρίτου, εἰδήσεις δυναμένας νὰ βλάψωσι τὰς ἐργασίας τῆς ἐπιχειρήσεως ἢ τὴν ἐμπορικὴν πίστιν αὐτοῦ, ὑποχρεοῦται, ἐφ' ὅσον τὰ διαδοθέντα δὲν εἶναι κατὰ τρόπον εὐαπόδεικτον ἀληθῆ, εἰς ἀνόρθωσιν τῆς εἰς τὸν ἀδικηθέντα προσγενομένης ζημίας. Ὁ ἀδικηθεὶς δύναται ν' ἀξιώσῃ τὴν παράλειψιν τῆς ἐπαναλήψεως ἢ τῆς περαιτέρω διαδόσεως τῶν ἀνακριβειῶν. Προκει-

μένου, όμως, περί έμπιστευτικης άνακοινώσεως, διά την όποιαν ό πληροφοροϋν ή ό πρός όν ή πληροφορία έχει εύλογον συμφέρον, δύναται νά ζητηθῆ ή παράλειψις μόνον εάν τά άνακοινωθέντα είναι άληθῆ. Έάν ό πληροφοροϋν έγνώριζεν ή ώφειλε νά γνωρίζη τό άναληθές της άνακοινώσεως όποχρεούται και εις άνόρθωσιν της τυχόν προσγενομένης ζημίας.

2. Κατ' άκολουθίαν τών ως άνω, εύρύτατα έρμηνευομένων, δέν άπαιτείται ό ίσχυρισμός ή ή διάδοσις νά γίνη δημοσίᾳ. Τά δυσφημούμενα πρόσωπα δυνατόν νά είναι και ό διαχειριστής ή ό έκκαθαριστής εταιρείας, περιλαμβάνεται δε πάσα διάδοσις σχετική και μέ τόν ιδιωτικόν βίον.

Έάν αί διαδιδόμεναι ειδήσεις είναι άντικειμενικώς άληθεΐς και εύαπόδεικτοι, δέν άπαγορεύονται μέν υπό τοϋ προκειμένου νόμου, άλλ' υπό τοϋ Α.Κ. 919, άν ή άληθής είδησις διεδόθη πρός σκοπόν ζημίας. Η βλάβη πρέπει νά είναι περιουσιακή και νά μη άφορᾷ άπλώς εις την τιμήν τοϋ προσώπου.

II. Συκοφαντική δυσφήμησις άνταγωνιστοϋ (άρθρ. 12).

Ό έν γνώσει της άναληθείας ίσχυριζόμενος ή διαδίδων, ως πρός την έπιχείρησιν ή εργασίαν έτέρου, τό πρόσωπον τοϋ ιδιοκτήτου ή τοϋ διευθυντοϋ αύτης, τά έμπορεύματα ή τάς βιομηχανικάς εργασίας τρίτου, ειδήσεις δυναμένας νά βλάψουν την έπιχείρησιν, διαπράττει τό άδίκημα τοϋ άθεμίτου άνταγωνισμοϋ και κολλάζεται ποινικώς. Έπίσης δώκεται και ό κύριος ή ό διευθυντής της έπιχειρήσεως, εάν οι περί όν πρόκειται ίσχυρισμοί ή διαδόσεις έγέγοντο έν γνώσει αύτοϋ παρά τινος τών ύπαλλήλων ή τών άντιπροσώπων του.

Έν προκειμένω δέν άπαιτείται σκοπός άνταγωνισμοϋ, οϋδ' έξετάζεται ή παρά τῷ δράστη ύπαρξις συμφέροντος.

III. Πρόκλησις συγχύσεως εις τάς συναλλαγάς (άρθρ. 13, 14, 15).

1. Έάν τις, κατά τάς συναλλαγάς, ποιῆται χρῆσιν όνομάτοϋ τινος ή έπωνυμίας ή ιδιαίτερου διακριτικοϋ γνωρίσματος καταστήματος ή βιομηχανικης έπιχειρήσεως ή έντύπου τινός, κατά τρόπον δυνάμενον νά προκαλέση σύγχυσιν μέ τό όνομα, την έμπορικην έπωνυμίαν ή τό ιδιαίτερον διακριτικόν γνώρισμα, άτινα έτερος νομίμως μεταχειρίζεται, δύναται νά όποχρεωθῆ υπό τοϋ τελευταίου όπωσδήποτε μέν εις παράλειψιν της χρήσεως, εις άνόρθωσιν δ' έτι της προσγενομένης ζημίας εάν έγνώριζεν ή ώφειλε νά γνωρίζη ότι διά της καταχρήσεως ταύτης ήδύνατο νά προκληθῆ σύγχυσις.

Ός ιδιαίτερον διακριτικόν γνώρισμα θεωρείται και ό ιδιαίτερος διασηματισμός ή ή ιδιαίτέρα διακόσμησις τών έμπορευμάτων, της συσκευής

ή τοϋ περικαλύμματος αυτών, έφ' όσον είναι γνωστοί εις τούς σχετικούς κύκλους τών συναλλαγών ώς διακριτικά σημεία τών όμοίων έμπορευμάτων άλλου τινός.

2. Μολονότι τὸ σημα καί ή έπωνυμία δέν προστατεύονται διά τών ώς άνω διατάξεων, αλλά διά τών ειδικών περι αυτών νόμων, έν τούτοις τὰ στοιχεία ταϋτα τής επιχειρήσεως προστατεύονται διά τής ώς άνω διατάξεως πρό τής κατά νόμον καταθέσεώς των.

3. Περαιτέρω, ή σύγχυσις, περι ής όμιλει ό νόμος, άρκει ν' άφορῃ εις τόν συνήθη άγοραστήν, τόν μη καταβάλλοντα εξιδιασμένην προσοχήν. Είναι άδιάφορον άν επήλθε, πράγματι, τοιαύτη σύγχυσις, άρκει ότι είναι ένδεχόμενον νά προκληθῃ.

Άρκει άντικειμενικώς ή σύγχυσις, χωρίς νά είναι άνάγκη νά έρευνηθῃ ύποκειμενικώς καί ό σκοπός άνταγωνισμοϋ παρά τῷ ένεργούντι.

IV. Άνακοίνωσις ή κατάχρησις έμπορικῶν ή βιομηχανικῶν άπορρήτων (άρθρ. 16 - 18).

Ό νόμος θεωρεί ότι συνιστοϋν άθέμιτον άνταγωνισμόν τέσσαρες περιπτώσεις παραβιάσεως τοϋ έμπορικῶν ή βιομηχανικῶν άπορρήτου :

1. Η προδοσία τοϋ άπορρήτου. — "Όστις ώς υπάλληλος, εργάτης ή μαθητευόμενος παρά τινι έμπορικῶ ή βιομηχανικῶ καταστήματι ή επιχειρήσει, άνακοινώσει άνευ δικαιώματος εις τρίτους, κατὰ τὸ χρο-νικόν διάστημα τής ύπηρεσίας του, άπόρρητα τοϋ καταστήματος ή τής επιχειρήσεως έμπειστευμένα εις αυτόν ώς εκ τής ύπηρεσίας του ή άλλως περιελθόντα εις τήν αντίληψίν του, πρός τόν σκοπόν άνταγωνισμοϋ ή επί τῇ προθέσει βλάβης τοϋ κυρίου τοϋ καταστήματος ή τής επιχειρήσεως, θεωρεται ότι διαπράττει άθέμιτον άνταγωνισμόν καί τιμωρεται ποινικώς.

Διά νά θεωρηθῃ γεγονός τι ώς άπόρρητον δέν απαιτεται ή προ-παρξίς διαταγῆς τοϋ επιχειρηματίου. Άπόρρητον άποτελεί οίονδήποτε γεγονός, όπερ ό επιχειρηματίας θέλει καί έχει εύλογον συμφέρον νά κρύπτῃ (Άνασταςιάδης § 62¹⁸).

Ειδικότερον, ή έννοια τοϋ έμπορικῶν καί βιομηχανικῶν άπορρήτου περιλαμβάνει σχέδια ή κανόνες τεχνικῆς φύσεως (ύποδείγματα, τύπους, οδηγίας, μεθόδους κοστολογήσεως, πηγάς προμηθείας προϊόντων, καταλόγους πελατῶν κλπ.), μεθόδους παραγωγῆς νέου προϊόντος ή άποτελέσματος, ών ή τήρησις ώς μυστικῶν έναντι τών άνταγωνιστῶν έχει ύψιστην σημασίαν διά τόν επιχειρηματίαν (Καβαβᾶς § 147).

Ἐάν ἐλύθη, καθ' οἰονδήποτε τρόπον, ἡ σύμβασις ἐργασίας, ὁ ὑπάλ-
ληλος ἀποδεσμεύεται τῆς νομίμου ταύτης ὑποχρεώσεώς του, ἐφαρμόζεται,
ὁμως, ἐνδεχομένως, τὸ 2ον ἐδ. τοῦ ἄρθρου τούτου ἢ τὸ ἄρθρον 1 ἢ τὰ ὑπό-
των μερῶν συμφωνηθέντα.

2. Κατάχρησις τοῦ ἀπορρήτου καὶ κατασκοπεῖα
τῆς ἐργασίας.—Ὁ χρησιμοποιοῦν ἢ ἀνακοινῶν εἰς τρίτους ἄνευ δικαιοῦ-
ματος, πρὸς τὸν σκοπὸν ἀνταγωνισμοῦ, ἀπόρρητα τῆς ἐπιχειρήσεως, ὧν
ἔλαβε γνῶσιν διὰ τινος τῶν προεκτεθεισῶν ἀνακοινώσεων εἴτε ἐξ ἰδίας
αὐτοῦ πράξεως, ἀντικειμένης εἰς τοὺς νόμους ἢ τὰ χρηστά ἤθη, λ.χ. διὰ
κλοπῆς, ὑπεξαίρεσεως, ἐρείνης τῶν ἀρχείων κλπ., ἐνεργεῖ πρᾶξιν ἄθεμί-
του ἀνταγωνισμοῦ καὶ τιμωρεῖται ποινικῶς. Ἄλλ' ὁμως ὁ κατὰ τύχην πλη-
ροφορηθεὶς καὶ χρησιμοποιοῦν τὸ ἀπόρρητον δὲν ὑπάγεται εἰς τὴν
περίπτωσιν ταύτην, ἀλλ' εἰς τὴν ἐν ἄρθρ. 1 γενικὴν ἀπαγορευτικὴν ἀρχήν.

3. Ὅστις ἄνευ δικαιοῦματος χρησιμοποιεῖ ἢ ἀνακοινῶν εἰς τρίτους
τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτῷ κατὰ τὰς συναλλαγὰς σχέδια ἢ κανόνας τεχνικῆς
φύσεως, ἰδίᾳ δὲ σχεδιάσματα, πρότυπα, τύπους, ὑποδείγματα, ὁδηγίας-
διαπράττει ἄθεμίτον ἀνταγωνισμὸν καὶ τιμωρεῖται ποινικῶς (ἄρθρ. 17)

Τὰ σχεδιάσματα νοοῦνται ὑπὸ εὐρείαν ἐννοίαν, περιλαμβάνουσιν
ὄχι μόνον τὰ ἀρχιτεκτονικὰ σχέδια, ἀλλὰ καὶ τὰ μοντέλα τῶν οἰκῶν ρα-
πτικῆς γυναικείων ὕφασμάτων. Δοθέντος ὅτι παρ' ἡμῖν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς
ἄλλας χώρας, εἰς τὴν προστασίαν τῆς «βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας» δὲν
περιλαμβάνονται τὰ σχέδια καὶ ὑποδείγματα (*dessins et modèles*), αἱ σχε-
τικαὶ περιπτώσεις θά ἠδύναντο νὰ ὑπαχθοῦν ἐνταῦθα. Ἡ χρησιμοποίησις
τῶν σχεδίων δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνεται ἐπὶ σκοπῷ ἀνταγωνισμοῦ, οὐδὲ
κατὰ τὴν διάρκειαν μόνον τῆς ἐμπιστευτικῆς σχέσεως (Κα ρ α β ᾱ ς
§ 149, 3ον).

4. Ὅστις ἐπιχειρεῖ, ἐπὶ σκοπῷ ἀνταγωνισμοῦ, νὰ ἐξωθήσῃ ἄλλον εἰς
πρᾶξιν ἀντικειμένην εἰς τὰς περιπτώσεις 3 καὶ 4 (ἄρθρ. 16, 17) τιμωρεῖται,
ἐπίσης, ἀλλὰ μὲ ποινὰς ἡλαττωμένας εἰς τὸ ἥμισυ.

66.

Εἰδικαὶ περιπτώσεις ἄθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ μὴ στρεφομένου καθ' ὄρισμένου ἀνταγωνιστοῦ

Ἄλλ' ὁμως ὁ νόμος δὲν προστατεύει μόνον τοὺς ἐπαγγελματίας τοῦ
αὐτοῦ εἶδους ἐπιχειρήσεων κατὰ τοῦ ἄθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ, ἐνεργουμένου
ὑπὸ ἄλλου ἐπαγγελματίου, ἀλλὰ καὶ τὸ καταναλωτικὸν Κοινόν, ὅπερ δὲν

πρέπει νά παραπλανάται και παγιδεύεται από άθεμίτους ένεργείας τοϋ επιχειρηματίου.

Είς τās κατωτέρω περιπτώσεις προστατεύεται προεχόντως το Κοινόν, έμμέσως όμως και αί όμοειδείς έπιχειρήσεις, καθ' άθεμίτων ανταγωνιστικόν πράξεων.

I. Ψευδείς διαφημίσεις (άρθρ. 3).

Ούδεις έμποδίζεται όπως διαφημίξη τήν έπιχείρησίν του και τὰ προΐοντα της. Έπειδή, όμως, εύκόλως δύναται νά όλισθήση τις είς περιοχήν αντίθετον μέ τὰ ύγιη συναλλακτικά ήθη, ό νόμος όριοθετεί τήν περιοχήν ταύτην, ή είς τήν όποιαν δρώσις άποτελεί άνεπίτρεπτον άσκησιν έμπορίας.

1. Εϊδικώτερον, τó άρθρ. 3 ν. 146/14 άπαγορεύει είς δημοσία γενομένης γνωστοποιήσεις ή άνακοινώσεις άπευθυνομένης είς εύρύν κύκλον προσώπων (διαφημίσεις), δηλώσεις είς τās έμπορικός, βιομηχανικός ή γεωργικός συναλλαγός έφ' όσον αύται :

α) Εϊναι άνακριβείς. Ός πρός τó περιεχόμενον τής άνακριβοϋς δηλώσεως ό νομοθέτης ρυθμίζει ένδεικτικώς όρισμένας περιπτώσεις, άναφερομένης είς τήν έπιχείρησιν ή είς τὰ έμπορεύματα. Αί άνακριβείς αύται δηλώσεις άναφέρονται είς τήν ποιότητα (λ.χ. από γησίαν μετάξαν), τήν άρχικήν προσέλευσιν (λ.χ. άμερικανικά ύποδήματα), τόν τρόπον κατασκευής (λ.χ. κεντήματα χειροποίητα), τήν τιμολόγησιν (λ.χ. τιμαί ίδιαζόντως μικραί), τόν τρόπον ή τήν πηγήν τής προμηθείας (λ.χ. τὰ ύπόλοιπα έκ τής πυρκαϊάς), τήν κατοχήν βραβείων ή διακρίσεων (λ.χ. χρυσοϋν μετάλλιον τής τάδε Διεθνoϋς Έκθέσεως), τήν αίτίαν ή τόν σκοπόν τής πωλήσεως (λ.χ. λόγω μεταναστεύσεως τοϋ επιχειρηματίου), ή τέλος είς τó ποσόν τών πρός διάθεσιν έμπορευμάτων (λ.χ. τὰ τελευταία πέντε). Η άνακρίβεια θά κριθή άντικειμενικώς, μέ μέτρον τήν έντύπωσιν, ήτις προκαλείται είς τó έπιπολαίως άντιλαμβανόμενον τήν δήλωσιν Κοινόν.

β) Εϊναι ίκαναί νά παραγάγουν τήν έντύπωσιν ίδιαιτέρως εύνοϊκής προσφορās, συγκριτικώς μέ άλλας, είς σημείον ώστε αί προσφοραί τών άλλων έμπόρων νά φαίνωνται ως μη σύμφοροι.

Άλλ' όμως γενικαί έγκωμιαστικαί έκφράσεις τής διαφημίσεως δέν έμπίπτουν είς τήν άπαγόρευσιν.

2. Κατ' άρθρ. 5 τοϋ νόμου, πρός τās δηλώσεις τās συνιστώσας ψευδή διαφήμισιν «έξομοιοϋνται αί δι' εϊκόνων παραστάσεις και άλλαι μέθοδοι, αίτινες σκοποϋν και εϊναι ίκαναί νά άντικαταστήσουν αύτάς». Είς τήν

απαγόρευσιν, όμως, δέν έμπίπτει ή χρήσις όνομάτων, άτινα εις τάς συναλλαγάς χρησιμεύουν πρός όνομασίαν έμπορευμάτων ή βιομηχανικών έργασιών, χωρίς, όμως, νά άποβλέπουν εις τόν προσδιορισμόν τής προελεύσεως αυτών.

3. Αί διατάξεις του άρθρου 3 εφαρμόζονται καί όταν άμέσως ή έμμέσως επί των έμπορευμάτων ή των περικαλυμμάτων αυτών ή εις τά έμπορικά καί βιομηχανικά σήματα γίνεται μνεία τοπωνυμίας διαφόρου πρός τήν όνομασίαν του έν τῷ Κράτει τόπου, όπου ή παραγωγός επιχείρησις, ή μνεία άλλης ένδειξεως ή λέξεως άπατηλώς παρεμφεροῦς πρός τισαύτην ένδειξιν τοπικής προελεύσεως, έφ' όσον εκ τούτου δύναται νά δημιουργηθῆ παραπλάνησις του άγοραστικού Κοινοῦ περί τήν τοπικήν προέλευσιν του όμοειδοῦς προϊόντος.

Έξι α ί ρ ε σ ι ς καθιεροῦται ως πρός τάς λέξεις, αίτινες λόγω μακροχρονίου χρήσεως ύποδεικνύουν τόν τύπον του προϊόντος (appellation type), ως ύδωρ Κολωνίας, Eau de vie de Danzig κλπ.)

Άποτελεῖ πλέον κοινήν πεποίθησιν ότι αί ένδειξεις αυται διά λόγους ιστορικούς αναφέρονται όχι εις τοπικήν προέλευσιν, άλλ' εις τύπον έμπορεύματος, άδιαφόρου όντος άν ό τύπος αυτός άρχικώς ένεφανίσθη εις τοπικήν περιφέρειαν, ής τό όνομα συνυφάνθη μέ τό όνομα του τύπου.

4. Περί του άθεμίτου ανταγωνισμού των επιβατηγών πλοίων, διεξαγομένου διά διαφημίσεων, παραπλανητικών του Κοινοῦ, προβλέπει τό ν.δ. 7/14 Αύγούστου 1926.

II. Άναγγελία εκποίησησεως έμπορευμάτων μη άνηκόντων πλέον εις τήν πτώχευσιν (άρθρ. 6).

Ένταῦθα έχομεν άφ' ενός μέν έξαπάτησιν του καταναλωτικού Κοινοῦ, ύπολογίζοντος εις χαμηλοτέρας τιμάς, άφ' έτέρου δέ άθέμιτον ανταγωνιστικήν ένέργειαν στρεφομένην, μέσω των διαφημίσεων, κατά των συναδέλφων του ανταγωνιστού, συνισταμένην εις τό ότι ένῶ τά πρός πώλησιν πράγματα άνήκουν εις αυτόν, δίδεται ή έντύπωσις ότι ή εκποίησησις γίνεται υπό των όργάνων τής πτώχευσεως μέ σ φ αυτοῦ.

III. Άπαγόρευσις άναγγελίας πρός τό Κοινόν περί εκποίησησεως έμπορευμάτων ως άποτελούσεως διάλυσιν καταστήματος ή κλάδου αυτοῦ (άρθρ. 7, 8, ως άντικατεστάθη υπό του ν. 4181/61).

Κατ' έξαιρεσιν επιτρέπεται τοιοῦτου περιεχομένου άναγγελία εκποίησησεως, κατόπιν άδειας του Προέδρου Πρωτοδικών, ή, έν έλλείψει, του Ειρηνοδίκου, μόνον : α) Λόγω πραγματικής καί όριστικής παύσεως των έργασιών ολοκλήρου τής επιχειρήσεως. β) Λόγω ούσιαστικής καταργήσεως

κλάδου αύτης και ώς πρός τά είδη μόνον του κλάδου τούτου και γ) Λόγω πτωχεύσεως του έμπορου κατόπιν τελεσιδίκου άποφάσεως.

Ή άδεια έκποιήσεως δέν δύναται νά άφορῃ και εις έμπορεύματα, κτηθέντα πρός μόνον τόν σκοπόν πωλήσεως αυτών κατά την διάλυσιν ή κτηθέντων κατά τό τελευταίον τρίμηνον πρὸ τῆς ύποβολῆς τῆς αίτήσεως εις τόν Πρόεδρον Πρωτοδικών.

Ή διάρκεια τῆς έκποιήσεως δέν δύναται νά ύπερβαίη τούς 4 μήνας, οίτινες δύνανται νά παραταθοῦν δι' ίσον χρονικόν διάστημα.

Είδικῆν μέριμναν λαμβάνει ὁ νομοθέτης ίνα μή ύπό τό πρόσχημα τοιούτων έκποιήσεων πωλοῦνται και έμπορεύματα μή άνήκοντα εις τήν τυχοῦσαν άδειάς έπιχειρήσιν.

Έκτός τῶν ώς άνω περιπτώσεων άπαγορεύονται αί ύφ' οίανδήποτε μορφήν, όνομασίαν, δικαιολογίαν ή πρόσχημα άναγγελίαι περι πωλήσεων έπί έκπτώσει. Είς τήν άπαγόρευσιν δέν έπιπίπτουν αί άναγγελίαι περι τῶν έπί έκπτώσει πωλήσεων λόγω παρόδου έποχῆς κατά τό β.δ. 24.1.59.

Τέλος, ὁ νόμος ρητῶς έξαίρει ώς άθέμιτον άνταγωνιστικήν πρᾶξιν τήν πώλησιν έπί είδικῆ έκπτώσει τιμῶν δι' ένα ή περιωρισμένον αριθμόν ειδῶν πρός τόν σκοπόν τῆς συγκεντρώσεως του Κοινοῦ και τῆς έκμεταλλεύσεως αυτου δια τῶν εις τά άλλα είδη του καταστήματος τιμῶν, εκτός εἰν πρόκειται περι έκποιήσεως λόγω τέλους έποχῆς.

IV. Παραπλάνησις του Κοινοῦ ως πρὸς τήν ποσότητα έμπορεύματος (άρθρ. 9).

Διά β.δ. έπετράπη νά θεθοῦν περιορισμοί, καθορίζοντες τά είδη εκείνα τά όποία συνήθως προσφέρονται εις τό καταναλωτικόν Κοινόν εντός φιαλῶν (λ.χ. χυμοί φρούτων, ζύθος) ή πακέτων, αγοράζονται δέ ύπ' αυτου, άνεξετάστως, καθ' ὅσον τουτο είναι ειθισμένον νά γνωρίζη τό βάρος, τό είδος, κλπ. αυτών.

Ή διάταξις συμπληροῦται από πολλούς περιορισμούς, θεσπιζομένους ύπό του Άγορανομικοῦ Κώδικος (Α.Ν. 30/46).

V. Άπαγόρευσις συμβάσεων κατά τό σύστημα τῆς «χινοσφαίρας».

1. Το ν.δ. 16/18 Σεπτεμβρίου 1926 άπαγορεύει τήν εις τάς συναλλαγάς σόναψιν συμβάσεως κατά τό σύστημα τῆς χινοσφαίρας (boule de neige) Κατά νομοθετικόν όρισμόν, ύπό τό όνομα τουτο νοοῦνται συμφωνία δι' ὧν επαγγελματίας τις ύπόσχεται εις πελάτην, εναντι πληρωμῆς τινος, παροχήν έμπορεύματος μείζονος άξιας, ύπό τόν ὄρον ὅπως ὁ πελάτης δια μέσου τῶν παραδιδομένων αυτῶ έπί πληρωμῆ ύπό του επαγγελματίου δελτίων

παράσχη εις τὸν ἐπαγγελματίαν ἢ ἄλλον τινὰ πελάτας, οἵτινες συνδέονται μὲ αὐτὸν δι' ὁμοίας συμβατικῆς σχέσεως (ἄρθρ. 1).

Αἱ κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο πωλήσεις συνιστοῦν ἐπιλήψιμον προσέλκυσιν πελατείας, ὡς προκαλοῦσαι δὲ ἀθέμιτον ἀνταγωνισμόν τιμωροῦνται καὶ ποινικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου.

2. Τὸ ἴδιον ν.δ. προβλέπει ὅτι δύνανται νὰ ἀπαγορευθῶσι καὶ ἄλλαι μέθοδοι προσελκύσεως πελατῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐνυπάρχει τὸ στοιχεῖον τῆς τυχερᾶς ἀποκτήσεως ἐμπορευμάτων καὶ αἵτινες δύνανται νὰ βλάψωσι σημαντικῶς τὸν κύκλον τῆς καταναλώσεως τῶν συνεπαγγελματιῶν. Ὡς τοιοῦτου εἶδους μορφαὶ θεωροῦνται ἴδια ἐκεῖναι, εἰς αἷς ἡ παροχὴ ἐμπορεύματός τινος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος κληρώσεως ἢ συμπληρώσεως ὀρισμένης σειρᾶς δελτίων ἢ ἄλλης τινὸς συγκυρίας (ἄρθρ. 2).

Πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω συμβάσεις πλήττονται μὲ ἀκυρότητα, τὸ ὑπὸ τοῦ πελάτου δὲ καταβληθὲν δύναται νὰ ἀναζητηθῇ εἰς ἀκέραιον, ἐπιστρεφόμενου τοῦ τυχόν ληφθέντος ἐμπορεύματος. Αἱ ἀναφυόμεναι διαφοραὶ κρίνονται τελικῶς ὑπὸ τοῦ Εἰρηνοδίκου.

Ἀπαγορεύονται ἐπὶ πλέον καὶ προπαρασκευαστικαὶ τινες ἐνέργειαι, οἷα εἶναι ἡ ἐν ταῖς συναλλαγαῖς ἀποστολὴ προσκλήσεων, ἐγκυκλίων, ἀγγελιῶν ἢ δημοσιεύσεις προωρισμέναι δι' εὐρύτερον κύκλον προσώπων, προσκαλουμένων εἰς σύναψιν τῶν ὡς ἄνω συμβάσεων.

67.

Αἱ νομικά κυρώσεις

Ἡ ὑπὸ τοῦ ν. 146/14, ὡς ἐτροποποιήθη μεταγενεστέρως, παρεχομένη προστασία εἶναι ὅτε μὲν ποινικὴ ὅτε δὲ ἀστική, εἰς τινὰς δὲ περιπτώσεις σωρευτικῶς ἀστική καὶ ποινικὴ. Ἡ ἀστικὴ προστασία συνίσταται εἴτε εἰς παράλειψιν ἢ ἄρσιν τῆς ἀθεμίτου ἀνταγωνιστικῆς ἐνεργείας εἴτε εἰς ἀνόρθωσιν τῆς προξενηθείσης ζημίας.

1. 1. Ἡ ἀ γ ω γ ῆ ἐ π ἰ π α ρ α λ ε ῖ ψ ε ἰ τῆς πράξεως, ἥτις συνιστᾷ ἀθέμιτον ἀνταγωνισμόν.

Αὕτη παρέχεται εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν ἄρθρων 1, 3, 6, 7, 8, 9, 11 καὶ 13. Πρὸς ἔγερσιν αὐτῆς νομιμοποιεῖται πᾶς ἐπαγγελματίας, ὅστις παράγει ἢ ἐμπορεῦεται ὁμοια ἢ συγγενῆ εἶδη, ὡς καὶ τὰ Ἐμπορικὰ καὶ Βιομηχανικὰ Ἐπιμελητήρια, οἱ ἐμπορικοὶ, βιομηχανικοὶ καὶ ἐν γένει ἐπαγγελματικοὶ σύλλογοι (ἄρθρ. 10).

Ἡ ἀγωγή ἐπὶ παραλείπει δὲν προϋποθέτει τὴν ὑπαρξιν κινδύνου ἐπαυλήψεως, οὐδὲ πταῖσμα κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πράξεως.

Ἡ ἀπόδειξις περὶ τοῦ ὅτι ἐγένετο ἡ ἀνταγωνιστικὴ πρᾶξις βαρύνει τὸν ἐνάγοντα.

Ὁ ἔχων ἀξίωσιν ἐπὶ παραλείπει δύναται νὰ ζητήσῃ καὶ τὴν λήψιν προσωρινῶν μέτρων παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Προέδρου Πρωτοδικῶν, ὅστις εὐρίσκων βᾶσιμον τὴν αἴτησιν διατάσσει τὴν παράλειψιν τῆς ἀθέμιτου ἀνταγωνιστικῆς πράξεως, ἐπὶ ἀπειλῇ χρηματικῆς ποινῆς (ἄρθρ. 20).

2. Προκειμένου περὶ δυσφήμησεως (ἄρθρ. 11), ἡ ἐπὶ παραλείπει ἀγωγή ρυθμίζεται εἰδικῶς ἐν τῷ νόμῳ. Πρὸς ἔγερσιν αὐτῆς νομιμοποιεῖται μόνον ὁ ἀδικηθεὶς, ἐὰν δὲ ἡ δυσφήμησις γίνεται δι' ἐμπιστευτικῆς ἀνακοινώσεως, διὰ τὴν ὁποῖαν ὁ πληροφορῶν ἢ ὁ πρὸς ὃν ἡ πληροφορία ἔχει εὐλογον συμφέρον, ἡ ἀγωγή ἐπὶ παραλείπει χωρεῖ μόνον ὅταν τὰ ἀνακοινωθέντα εἶναι ἀναληθῆ.

Τὰ περιστατικὰ ταῦτα ἀποτελοῦν στοιχεῖα τῆς βάσεως τῆς ἀγωγῆς, δέον δὲ νὰ ἀποδειχθοῦν ὑπὸ τοῦ ἐνάγοντος.

II. Ἀγωγή ἐπὶ ἀποζημιώσει.

Πρὸς ἔγερσιν τῆς ἀγωγῆς ταύτης νομιμοποιεῖται ὁ ὑποστάς ζημίαν ἐκ πράξεως ἢ παραλείψεως τοῦ ἐνεργήσαντος ἀθέμιτον ἀνταγωνιστικὴν πρᾶξιν.

Ἡ ἀγωγή στρέφεται κατὰ τοῦ ἐνεργήσαντος τὴν ἀθέμιτον πρᾶξιν, εἶναι δὲ ἀδιάφορον ἂν αὕτη ὀφείλεται εἰς δόλον ἢ ἀμέλειαν. Κατὰ τοῦ φορέως τῆς ἐπιχειρήσεως ἡ ἀγωγή δύναται νὰ χωρήσῃ κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχὰς (Α.Κ. 922).

Ἄλλ' ὅμως ἡ ἐπὶ ἀποζημιώσει ἀγωγή κατὰ συντακτῶν κλπ. ἐφημερίδων ἢ περιοδικῶν χωρεῖ μόνον ἂν οὗτοι ἐγνώριζον ὅτι αἱ ἀνακοινώσεις εἶναι ἀναληθεῖς (ἄρθρ. 10 § 2). Περαιτέρω ὡς πρὸς τὴν δυσφήμησιν διακριτέον:

Ἐφ' ὅσον αὕτη ἔγινε δι' ἐμπιστευτικῆς ἀνακοινώσεως ἡ ἀγωγή ἐπὶ ἀποζημιώσει χωρεῖ ὅταν ὁ ἀνακοινῶν ἐγνώριζεν ἢ ὄφειλε νὰ γνωρίζῃ τὸ ἀναληθές ταύτης.

Εἰς τὰς λοιπὰς περιπτώσεις ἀρκεῖ ὅτι τὰ ἀνακοινούμενα δὲν εἶναι κατὰ τρόπον εὐαπόδεικτον ἀληθῆ (ἄρθρ. 11).

Ἡ ἀγωγή ἐπὶ ἀποζημιώσει ὡς καὶ ἡ ἀγωγή ἐπὶ παραλείπει δύνανται νὰ σωρευθῶσιν ἐν τῷ αὐτῷ δικογράφῳ, δικάζονται δὲ ὡς ἐμπορικαὶ ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου, ἢ ἐπ' αὐτῶν δὲ ἀπόφασις δύναται νὰ κηρυχθῆ προσωρινῶς ἐκτελεστή. Αὐταὶ παραγράφονται μετὰ ἕξ μηνῶν ἀπὸ τοῦ χρονικοῦ σημείου, καθ' ὃ ὁ ἔχων τὴν ἀξίωσιν ἔλαβε γνῶσιν τῆς πράξεως καὶ τοῦ ὑπευθύνου προσώπου, πάντως δὲ μετὰ τριετίαν ἀφ' ἧς ἐγένετο ἡ πρᾶξις. Ἄλλ' ὅμως διὰ

τάς ἐπὶ ἀποζημιώσει ἀξιώσεις οὐδέποτε ἄρχεται ἡ παραγραφή πρὸ τοῦ χρονικοῦ σημείου καθ' ὃ ἐπροξενήθη ἡ βλάβη.

III. Ποινικαὶ κυρώσεις.

Αἱ περισσότεραι ἀθέμιτοι ἀνταγωνιστικαὶ πράξεις κολάζονται ποινικῶς. Τοιαύτη κύρωσις προβλέπεται διὰ τὴν ψευδῆ διαφήμισιν, ψευδῆ ἀναγγελίαν περὶ προελεύσεως ἐμπορευμάτων ἐκ πτωχεύσεως, δυσφήμισιν, χρησιμοποίησιν τῆς ἐπωνυμίας ἄλλου καὶ κατάχρησιν ἀπορρήτου (ἄρθρ. 4, 6, 12, 14, 16, 17).

Ἐπὶ τῶν ποινικῶν κυρώσεων παρατηρητέα τὰ ἑξῆς :

1. Ἡ γενικὴ ἀρχὴ ἢ προστατεύουσα τὴν ἐπιχείρησιν κατὰ τοῦ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ (ἄρθρ. 1) δὲν περιλαμβάνει καὶ ποινικὴν κύρωσιν, καθ' ὅσον, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της, δὲν περιλαμβάνει τὰ περιστατικά ἐξ ὧν στοιχειοθετεῖται τὸ ποινικὸν ἀδίκημα.

2. Κατὰ κανόνα ἡ ποινικὴ δίωξις χωρεῖ κατ' ἐγκλησιν τοῦ παθόντος (πλὴν τῶν περιπτώσεων τῶν ἄρθρ. 6, 9). Ἄλλ' ὅμως εἰς τὴν περίπτωσιν ψευδοῦς διαφημίσεως εἰς ἐγκλησιν δικαιοῦνται, ἐπὶ πλέον, τὰ ἐπιμελητήρια, οἱ ἐμπορικοὶ σύλλογοι κλπ. (ἄρθρ. 21).

3. Ἐπὶ δυσφημίσεως, ἡ ποινικὴ δίωξις χωρεῖ κατ' ἐκεῖνου, ὅστις ἐν γνώσει τῆς ἀναληθείας διαδίδει εἰδήσεις δυναμένας νὰ βλάψωσι τὴν ἐπιχείρησιν (ἄρθρ. 21), ἔτι δὲ κατὰ τοῦ κυρίου ἢ διευθυντοῦ τῆς ἐπιχείρησεως, ἐὰν αἱ διαδόσεις ἐγένοντο ἐν γνώσει αὐτοῦ παρά τινος τῶν ὑπαλλήλων ἢ τῶν ἀντιπροσώπων του (ἄρθρ. 12).

4. Ἐν καταδικῇ διὰ παραβάσεις τῶν ἄρθρ. 13 - 14 διατάσσεται ἡ ἀφαίρεσις τῶν διακριτικῶν γνωρισμάτων, ἐὰν δὲ αὕτη δὲν εἶναι δυνατὴ, ἡ καταστροφὴ αὐτῶν. Ἀκόμη καὶ ἐν ἀθώωσει τοῦ κατηγορουμένου τὸ δικαστήριον δύναται, κατὰ τὴν κρίσιν του, νὰ διατάξῃ τὴν τοιαύτην ἀφαίρεσιν ἢ καταστροφὴν (ἄρθρ. 15).

5. Εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις δύναται νὰ διαταχθῇ ἡ δημοσίευσίς τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως διὰ τοῦ τύπου, δαπάνη τοῦ καταδικασθέντος. Δύναται, ὅμως, νὰ ζητηθῇ καὶ ἡ δημοσία γνωστοποίησις τῆς ἀθώωσεως (ἄρθρ. 22).

IV. Διεθνὴς προστασία κατὰ τοῦ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ.

Τὴν ὑπὸ τοῦ ν. 146/14 παρεχομένην προστασίαν δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ πᾶς τις, ἀσχέτως ὑπηκοότητος, ἐφ' ὅσον ὁμοῦ διατηρεῖ κύριον κατάστημα ἐν Ἑλλάδι.

Ἐν τούτοις καὶ πᾶς, ἐν ἀλλοδαπῇ χώρᾳ, ἔχων τὸ κύριον κατάστημά του, ἀσχέτως ἐλληνικῆς ἢ ἀλλοδαπῆς ὑπηκοότητος, δύναται νὰ ἐπικαλεσθῆ προστασίαν ἔναντι τοῦ ἀθεμίτως ἀνταγωνιζομένου αὐτὸν ἐν Ἑλλάδι ἐμπορίου, βιομηχανοῦ ἢ γεωργοῦ, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ κυρίου καταστήματός του καὶ αἱ ἐλληνικαὶ ἐπιχειρήσεις τυγχάνουν τῆς αὐτῆς μὲ τὰς ἐγχωρίου προστασίας.

Ἄλλ' ὅμως διὰ τῆς διεθνοῦς συμβάσεως περὶ συστάσεως Ἐνώσεως πρὸς προστασίαν τῆς «βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας», εἰς τὴν ὁποίαν προσεχώρησε καὶ ἡ Ἑλλάς, ἀναγνωρίζεται ἀμοιβαίως εἰς τοὺς ὑπηκόους τῶν κρατῶν - μελῶν, ἡ προστασία κατὰ τοῦ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ.

68.

Ἡ συμβατικὴ προστασία κατὰ τοῦ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ

Ἐνωρὶς κατεδείχθη ὅτι ἡ ὑφισταμένη νομοθετικὴ πρόνοια καταστολῆς τοῦ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ ἦτο ἀνεπαρκής. Ἐντεθθεν οἱ ἐπιχειρηματῆαι, ἐπὶ τῷ τέλει διατηρήσεως καὶ ἐπεκτάσεως τῆς πελατείας των, προῆλθον εἰς συμφωνίας, δι' ὧν ἐπανξάνεται, συμπληροῦται ἢ ἀναπληροῦται ἡ ὑπάρχουσα προστασία. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐπιτυγχάνουν διὰ δύο μεθόδων: Εἴτε παρεμποδίζοντες τὴν ἴδρυσιν ἀνταγωνιστρίας ἐπιχειρήσεως εἴτε καταρτίζοντες συμφωνίας σχετικὰς μὲ τὴν ἄσκησιν τῆς ἐμπορίας.

Ἄλλ' ὅμως ἡ συμβατικὴ προστασία τῶν ἐπιχειρήσεων ὀδηγεῖ εἰς καταχρήσεις, καθ' ὅσον δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς παραγωγῆς, εἰς τὴν ὑψωσιν τῶν τιμῶν, τὴν ἐξαφάνισιν χρησίμων ἐπιχειρήσεων ἢ τὴν τεχνητὴν διατήρησιν «ὀριακῶν» ἐπιχειρήσεων.

Ἐφ' ὅσον ἐγωϊστικαὶ τάσεις τῶν ἐπιχειρηματιῶν ζημιοῦν τὴν ὑγιᾶ ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας, παρεμβαίνουν ὁ νομοθέτης καὶ ἡ νομολογία πρὸς ἀναχαίτισιν ἢ περιστολὴν αὐτῶν.

Καὶ περὶ μὲν τῆς ρήτηρας περὶ μὴ ἀνταγωνισμοῦ, ἣτις παρεμβάλλεται εἰς τὴν σύμβασιν μεταξὺ ἐπιχειρηματίου καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ προσωπικοῦ του καὶ ἀφορᾷ εἰς τὸν μετὰ τὴν λύσιν τῆς συμβάσεως ἐργασίας χρόνον, ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω (§ 60, II, ββ).

Ἐξετάσωμεν, νῦν, τὰς συμφωνίας αἵτινες καταρτίζονται μεταξὺ ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων.

I. Ρήτρα περὶ μὴ ἐπανεγκαταστάσεως ἐν πωλήσει ἐπιχειρήσεως.

Ἡ ρήτρα εἶναι εὐχρηστος εἰς πωλήσεις ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ συνόλω των. Πάντοτε ὁσάκις ἡ προσωπικότης τοῦ πωλητοῦ—ἐμπόρου, ἢ ἐπιχειρη-

ματική δραστηριότης καὶ φήμη του ἔχουν ἐπιρροὴν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς πελατείας του, προβάλλει ἢ χρησιμότης τῆς ρήτηρας, ἥτις ἀποβλέπει νὰ προστατεύσῃ τὸν ἀγοραστὴν κατὰ κινδύνου ἀνταγωνισμοῦ, ὃν θὰ ἤσκει ὁ πωλητὴς ἰδρῶν νέαν ὁμοίαν ἐπιχειρήσιν ἐντὸς τῆς αὐτῆς μὲ τὴν προηγουμένην περιοχῆς. Ὁ πωλητὴς ἀναλαμβάνει ὑποχρέωσιν, συνοδευομένην ὑπὸ ποινικῶν ρητρῶν, ὅπως μὴ ἐπανεγκατασταθῇ.

II. Αἱ συμφωνίαι ἀποκλειστικότητος (conventions d'exclusivité).

Ἐν προκειμένῳ, ὁ ἀγοραστὴς ἔμπορος ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προμηθεύεται τὰ ἐμπορεύματά του παρ' ὠρισμένου βιομηχάνου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ βιομηχανὸς συγκροτεῖ ἀσφαλῆ πελατείαν καὶ ἐνίοτε μάλιστα καθορίζει ἐλάχιστον ὄριον ἐτησίας προμηθείας.

Ἐνίοτε ἢ σύμβασιν ἀποκλειστικότητος δύναται νὰ ἐμφανισθῇ ὑπὸ ἄλλην μορφήν καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς πελάτην τὴν παραγωγὴν ἐνὸς βιομηχάνου. Ἡ ρήτηρα παρουσιάζει ἴσον ἐνδιαφέρον δι' ἀμφοτέρα τὰ μέρη. Ὁ ἀγοραστὴς ἀπορροφῶν ὅλην τὴν παραγωγὴν τοῦ βιομηχάνου προστατεύεται κατὰ τρόπον ἀποφασιστικὸν κατὰ κινδύνων ἀνταγωνισμοῦ. Ἐτέρωθεν, ὁ βιομηχανὸς εἶναι βέβαιος διὰ τὴν ἀπορρόφησιν τῆς παραγωγῆς του, ἣν ἐμπιστεύεται εἰς ἔμπορον ἐγνωσμένων ἱκανοτήτων, διαθέτοντα ὄργανωμένον δίκτυον διανομῆς.

Ζωηρόταται συζητήσεις διεξήχθησαν τελευταίως εἰς τὴν Ε.Ο.Κ. ὡς πρὸς τὸ ἐὰν αἱ συμφωνίαι ἀποκλειστικότητος νοθεύουν τὸ σύστημα τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ ἐφ' οὗ αὕτη ἐρείδεται.

III. Αἱ συνεννοήσεις μεταξὺ ἐμπόρων ἢ βιομηχάνων (καρτέλ κλπ.).

Περὶ τῶν διαφορῶν μορφῶν τούτων ἐγένετο λόγος ἄνωτ. § 61.

IV. Τὸ κῦρος τῶν συμφωνιῶν κατὰ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ.

Αἱ ὡς ἄνω συμφωνίαι, ὡς καὶ ἄλλαι, ἐφ' ὅσον τείνουν εἰς καταπολέμησιν τοῦ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ, εἶναι ἀναμφισβητήτως ἔγκυροι. Ἐν τούτοις, ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τῶν συμβάσεων σταματᾷ εἰς τὸ σημεῖον ἐνθα αἱ συμβάσεις αὗται τείνουν νὰ δημιουργήσουν μονοπώλια καὶ νὰ ἀναιρέσουν τὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τῆς οἰκονομικῆς τάξεως. Οὕτως αἱ συμφωνίαι αὗται δὲν πρέπει νὰ διατυποῦνται κατὰ τρόπον τόσον γενικὸν ὥστε νὰ δεσμεύεται ἢ ἐλευθερία τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τῶν συμβαλλομένων ἢ νὰ ἀντιτίθενται εἰς τὰ χρηστά συναλλακτικὰ ἤθη. Ζήτημα γεννᾶται ἐὰν τοιαύτη γενικὴ ρήτηρα συμπαρασύρῃ εἰς ἀκυρότητα ὁλόκληρον τὴν σύμβασιν ἢ μῆπως αὕτη ἀναπτύσσει

ἀποτελέσματα ἐντὸς τῶν νομίμων ὁρίων, διατηρουμένου τοῦ κύρους τῆς συμβάσεως (Α.Κ. 181). Ὅρθότερα φαίνεται ἡ δευτέρα γνώμη, ἣν ἀκολουθεῖ καὶ ἡ νομολογία. Οὕτως ἀπαγορεύσεις ἀπεριορίστου τοπικῆς ἢ χρονικῆς ἰσχύος, ἰσχύουν διὰ βραχὺν χρόνον ἢ δι' ἐντοπισμένην περιοχὴν τῆς ἐπικρατείας.

Μὲ τὴν εἴσοδον τῆς χώρας εἰς τὴν φάσιν τῆς βιομηχανικῆς τῆς ἀναπτύξεως καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀνάπτυξιν τοῦ βιομηχανικοῦ δικαίου ὁ νομοθέτης θὰ παρέμβῃ θεσπίζων νόμους ἀντιντάμπικ, ἀντιτράστς κλπ.

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

69.

Εισαγωγή

1. Ὁ διεθνῆς ὅρος «βιομηχανική ιδιοκτησία» (*propriété industrielle*) περιλαμβάνει θεσμούς καὶ νομικοὺς κανόνες, δι' ὧν προστατεύονται τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τῆς ἐπιχειρήσεως, τὰ ὁποῖα εἴτε εἶναι συνυφασμένα μετὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἐπιχειρηματίου εἴτε ἀπορρέουν ἐκ πρωτοτύπου δημιουργίας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἐπιδεκτικῆς ὑλικῆς ἐκμεταλλεύσεως. Πέρα τῆς γενικῆς προστασίας τῆς ἐπιχειρήσεως, ἣν παρέχει ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ (περὶ ἧς ἀνωτ. §§ 63 - 68) ὁ νομοθέτης δι' εἰδικῶν νόμων προστατεύει οὐχὶ συλλήβδην ἀλλ' ἐν ἑκαστῶν χωριστὰ τὰ ἐπὶ μέρους ἄλλα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὴν ἔννοιαν τῆς ἐμπορικῆς ἢ βιομηχανικῆς ἐπιχειρήσεως.

Τὰ ἀγαθὰ ταῦτα, τῇ βοήθειᾳ τῶν ὁποίων συγκροτεῖται καὶ συγκρατεῖται ἡ πελατεία, ἔχουν ἀνεξάρτητον ἀξίαν, δυνάμενα καὶ ν' ἀποσπασθοῦν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ὁ νόμος, ἀναγνωρίζων ἀποκλειστικὸν δικαίωμα ἐκμεταλλεύσεως αὐτῶν, προστατεύει τὴν ἐπιχείρησιν, καὶ μέσῳ αὐτῆς τὸν φορέα τῆς, φυσικὸν ἢ νομικὸν πρόσωπον.

Περιεχόμενον τῆς «βιομηχανικῆς ιδιοκτησίας» εἶναι ἡ προστασία ἢ παρεχομένη εἰς τὸ διακριτικὸν γνῶρισμα τῆς ἐπιχειρήσεως, τὴν ἐμπορικὴν ἐπωνυμίαν, τὸ ἐμπορικὸν ἢ βιομηχανικὸν σῆμα, τὸ ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν ἀπόρρητον, τὰς ἐφευρέσεις καὶ τὰ διπλώματα εὑρεσιτεχνίας.

Τὰ ἐν λόγῳ θέματα ἐνεφανίσθησαν, ἀρχικῶς, ὡς σχετιζόμενα κυρίως πρὸς τὴν βιομηχανίαν, ἐντεθῆεν καὶ ἡ προστασία ἀποκαλεῖται «βιομηχανικὴ ιδιοκτησία», μολοντί αὕτη ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον. Τοῦτου ἕνεκα γίνεται λόγος «περὶ ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς ιδιοκτησίας» (Καρβᾶς § 111). Ὁ ὅρος, ἀληθῶς, ἀποδίδει μὲν τὴν ἕκτασιν τοῦ πεδίου ἐφαρμογῆς τῆς

προστασίας, ούχ ἤττον δίδει ἀφορμὴν εἰς παρανοήσεις, καθ' ὅσον ὡς «ἐμπορικὴ ἰδιοκτησία» (propriété commerciale), ἐν Γαλλίᾳ, νοεῖται ἡ προστασία τῆς ἐπαγγελματικῆς στέγης τοῦ ἐμποροῦ ἢ τοῦ βιομηχάνου (Ripert § 372), ἥτις ὡς θεσμός δὲν ἀπαντᾶται παρ' ἡμῖν.

II. Τὸ δίκαιον τῆς βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας, λόγῳ τοῦ μᾶλλον καινοφανοῦς τῶν θεσμῶν, οὐς περικλείει, εὐρίσκεται εἰσέτι εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐξελίξεως καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν παρουσιάζει ὀργανικὴν διάρθρωσιν καὶ ἐνότητα, μὲ γενικὰς κατευθυντηρίους γραμμὰς.

Οὐσιώδη συμβολὴν εἰς τὴν ἐξέλιξιν καὶ ὁμοιόμορφον, κατὰ τὸ δυνατόν, ἐφαρμογὴν τοῦ δικαίου τῆς βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας εἰς τὰς διαφόρους χώρας, ὡς καὶ εἰς ἐξασφάλισιν ἐνὸς ἐλαχίστου ὀρίου προστασίας εἰς τοὺς ὑπηκόους μιᾶς χώρας ἔναντι τῶν ἄλλων χωρῶν, ἔσχεν ἡ Διεθνὴς Σύμβασις τῶν Παρισίων - Βρυξελλῶν - Οὐασιγκτῶνος - Χάγης - Λονδίνου «Περὶ συστάσεως Ἐνώσεως πρὸς προστασίαν τῆς βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας», εἰς ἣν προσεχώρησε καὶ ἡ Ἑλλάς, κυρώσασα τὴν Διεθνή Σύμβασιν διὰ τοῦ β.δ. 24 Ἀπριλίου 1953, ἐκδοθέντος εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ν. 2305/53 «Περὶ προσχωρήσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Διεθνή Σύμβασιν Παρισίων - Βρυξελλῶν - Οὐασιγκτῶνος - Χάγης - Λονδίνου περὶ «συστάσεως Ἐνώσεως πρὸς προστασίαν τῆς βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας». Ἐκ τῆς διεθνοῦς ταύτης συμβάσεως ἀρῶμεθα τὸν διεθνῶς γενόμενον δεκτὸν ὀρισμὸν τῆς βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας. Κατ' ἄρθρ. 1 § 2: «Ἡ προστασία τῆς βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας ἔχει ὡς» ἀντικείμενον τὰ διπλώματα εὐρεσιτεχνίας, τὰ ὑποδείγματα χρησιμότητος, «τὰ σχέδια καὶ βιομηχανικὰ ὑποδείγματα, τὰ ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ» σήματα, τὴν ἐμπορικὴν ἐπωνυμίαν καὶ τὰς ἐνδείξεις προελεύσεως ἢ τοπωνυμικὰς τοιαύτας, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν καταστολὴν τοῦ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ».

Μολονότι τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἐδέχθη ὅτι ἡ διεθνὴς σύμβασις ἀποτελεῖ ἐσωτερικὸν δίκαιον τῆς Ἑλλάδος, ἐν τούτοις λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ χώρα εὐρίσκεται εἰσέτι ὑπὸ ἀνάπτυξιν δὲν ἐξέδωκεν ἐσωτερικὸν νόμον προσηρμοσμένον εἰς τὴν διεθνή δέσμευσιν διὰ τὰ σχέδια καὶ ὑποδείγματα (dessins et modèles).

Ἐρχόμεθα, νῦν, εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν θεσμῶν ἐκείνων τῆς εὐρυτέρας ἐννοίας τῆς βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας, οἵτινες ἀπετέλεσαν ἀντικείμενον εἰδικῆς ρυθμίσεως παρ' ἡμῖν.

ΤΟ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΟΝ ΓΝΩΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ

70.

Ἡ ἔννοια τοῦ διακριτικοῦ γνώρισματος

Ι. Ὡς ἔχομεν ἐπιχειρήσιν, φορέα τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ προϊόντα τῆς ἐπιχειρήσεως, οὕτω πρὸς διάκρισιν αὐτῶν ἔχομεν, ἀντιστοίχως, «τὸ διακριτικὸν γνώρισμα τῆς ἐπιχειρήσεως», τὴν «ἐμπορικὴν ἐπωνυμίαν» καὶ τὸ «σήμα».

Τὸ διακριτικὸν γνώρισμα ἢ τίτλος τῆς ἐπιχειρήσεως (καταστήματος) ἀποτελεῖται ἐκ πραγματικοῦ ἢ φανταστικοῦ ὀνόματος ἐλευθέρως ἐκλεγομένου ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου, ὅπερ τιθέμενον ἐπὶ τῆς προσώψεως τοῦ καταστήματος χρησιμεύει εἰς τὴν ἐξατομίκευσιν τούτου ἀπὸ ἄλλα ὅμοια ἢ ὁμοειδῆ τοιαῦτα, ἐξατομίκευσιν ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν προσέλκυσιν καὶ συγκράτησιν πελατείας, λ.χ. ζαχαροπλαστεῖον «Ντελὶς», ἠλεκτρικὰ εἶδη «Μαρκόνι», πρακτορεῖον τὸ «Ἀθηναϊκόν», «Τὸ καλότυχον», καφενεῖον «Τὸ Σολώνειον», ξενοδοχεῖον «τῶν Ρόδων».

Ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ ὅρου «διακριτικὸν γνώρισμα», ἐν προκειμένῳ ἀπαιτεῖται τοιαύτη διακριτικὴ ἰκανότης, ὥστε νὰ ἀποφεύγεται ἡ σύγχυσις τοῦ καταναλωτικοῦ Κοινοῦ ἀπὸ τὰ διακριτικὰ γνώρισμα ἄλλων ὁμοίων ἢ ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων, ὑφισταμένων εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν ἢ συνοικίαν πόλεως. Ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου ἔπεται ὅτι τὸ διακριτικὸν γνώρισμα ὑπόκειται εἰς τοπικὸν περιορισμόν, ἀντιτασσόμενον μόνον κατ' ἐκείνων, οἵτινες θέλουσιν ν' ἀσκήσουσιν τὴν αὐτὴν ἢ παρομοίαν ἐμπορίαν ἐντὸς ὀρισμένης περιοχῆς. Ἀναμφιβόλως ἐπιχειρηματίας τις δὲν δύναται νὰ ἀξιώσῃ ὅπως μονοπωλήσῃ δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα διακριτικὸν τινα τίτλον, ὡς λ.χ. «Ξενοδοχεῖον τοῦ Σταθμοῦ». Ἄν, ὅμως, πρόκειται περὶ διακριτικοῦ τίτλου ἀνήκοντος εἰς ἐπιχείρησιν ἀσκούσαν δραστηριότητα ἐφ' ὅλης τῆς Ἐπικρατείας μέσῳ ὑποκαταστημάτων, ὁ ἐπιχειρητατίας δικαιούται νὰ ἀπαγορεύσῃ

εἰς τοπικούς ἐμπόρους τὴν χρῆσιν ὁμοίου ἢ ὁμοειδοῦς μετὸν ἰδικόν του διακριτικοῦ τίτλου.

Δὲν δύνανται νὰ ἀποτελέσουν διακριτικὸν γνῶρισμα λέξεις διακρίνουσαι κατηγορίαν καταστημάτων (λ.χ. παντοπωλείον, βαφεῖον, ἐργαστήριον) ἢ ἀπεικονίσεις εἰδῶν πωλουμένων ἐν τῷ καταστήματι (λ.χ. ἡ εἰκὼν ἰχθύος εἰς ἰχθυοπωλεῖον, ὑποδήματος εἰς ὑποδηματοποιεῖον).

II. Μολονότι τὸ διακριτικὸν γνῶρισμα τῆς ἐπιχειρήσεως ἔχει αὐτοτελῆ περιουσιακὴν ἀξίαν δυνάμενον ν' ἀποσπασθῇ αὐτῆς (R i p e r t § 440), ἐν τούτοις ὀρθῶς γίνεται δεκτὸν ὅτι ἐν τῇ μεταβιβάσει τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως λογίζεται ὅτι συµμεταβιβάζεται καὶ τὸ διακριτικὸν γνῶρισμα. Ἐν μεταφορᾷ τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς ἄλλο κτίριον, ὁ φορεὺς αὐτῆς ἔχει δικαίωμα περαιτέρω χρησιμοποίησεως τοῦ διακριτικοῦ γνῶρισματος, ἐκτὸς ἐὰν τοῦτο ἀνήκεν εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ κτιρίου ἐνθα προηγουμένως εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἢ ἐπιχειρήσεις.

III. Ἡ ἐπωνυμία δύνатаι νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ ὡς διακριτικὸν γνῶρισμα τῆς ἐπιχειρήσεως, οὐχὶ δέ, καὶ ἀντιστρόφως, πάντοτε.

Τὸ διακριτικὸν γνῶρισμα δύνатаι νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς σῆμα τῶν προϊόντων τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ ἀντιστρόφως.

71.

Ἡ προστασία τοῦ διακριτικοῦ γνῶρισματος

Οἱ νόμοι 146/14 «Περὶ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ» καὶ 184/14 «περὶ ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιμελητηρίων», περιέχουσι διατάξεις δι' ὧν προστατεύεται τὸ διακριτικὸν γνῶρισμα (ἢ τίτλος) τῆς ἐπιχειρήσεως. Εἰδικώτερον :

I. Ὁ ν. 184/14 εἰς τὰ ἄρθρ. 54 - 58 ὑποβάλλει εἰς τὴν αὐτὴν νομοθετικὴν ρύθμισιν καὶ ἔννομον προστασίαν τὴν ἐπωνυμίαν καὶ τὸ διακριτικὸν γνῶρισμα τῆς ἐπιχειρήσεως. Συνεπῶς ἀπαιτεῖται καὶ τούτου ἀναγγελία καὶ ἐγγραφή εἰς τὸ πρωτόκολλον τοῦ οἰκείου Ἐμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου. Τὸ διακριτικὸν γνῶρισμα, δύνатаι ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον καθολικῆς ἢ εἰδικῆς διαδοχῆς (μετὰ τῆς ἐπιχειρήσεως), ὁ δικαιοῦχος δὲ προστατεύεται δι' ἰδίας ἀγωγῆς.

Παρ' ὅλον τοῦτο ὑποστηρίζεται ὅτι τὸ διακριτικὸν γνῶρισμα δὲν προστατεύεται κατὰ τὰς διατάξεις περὶ ἐπωνυμίας (Τσιριντάνης Α' § 44, VII).

2. Ἐάν ἡ χρησιμοποίησις τοῦ διακριτικοῦ γνῶρισματος γίνεται κατὰ τρόπον ἀντιτιθέμενον πρὸς τὰ χρησιτὰ συναλλακτικὰ ἤθη, παρέχεται προστασία δυνάμει τῶν ἄρθρ. 13 - 15 ν. 146/14 «Περὶ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ», (περὶ ἧς ἀνωτ. §65 III).

Ἡ προστασία αὕτη εἶναι ἀστική καὶ ποινική.

Ἐάν τὸ διακριτικὸν γνῶρισμα ἔχη κατατεθῆ καὶ ὡς σῆμα, παρέχεται καὶ ἡ ἐκ τοῦ νόμου περὶ σημάτων προστασία, ἐφ' ὅσον ὁμοῦς ἕτερος τὸ χρησιμοποιοῦν ὡς σῆμα.

Η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΠΩΝΥΜΙΑ

72.

Ἔννοια, διακρίσεις καὶ χρῆσις τῆς ἐμπορικῆς ἐπωνυμίας

I. Ἔννοια

1. Ἡ ἐμπορικὴ ἐπωνυμία (nom commercial, Firma) εἶναι τὸ ὄνομα τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοεῖ ὁ ἔμπορος ἢ ὁ βιομήχανος κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ἐμπορικῆς του δραστηριότητος. Εἶναι τὸ ὄνομα διὰ τοῦ ὁποίου ὁ φορεὺς τῆς ἐπιχειρήσεως, φυσικὸν ἢ νομικὸν πρόσωπον, ἐξατομικεῦται εἰς τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς του, ἐνάγει καὶ ἐνάγεται. Ἡ ἐμπορικὴ ἐπωνυμία, ὡς ἀποτελοῦσα διακριτικὸν γνῶρισμα τοῦ προσώπου (φυσικοῦ ἢ νομικοῦ) τοῦ ἐπιχειρηματίου, διαστέλλεται τὸ μὲν ἐναντι τοῦ διακριτικοῦ γνωρίσματος ἢ τίτλου (ἀνωτ. §§ 70, 71), ὅστις ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἢ τὸ κατάστημα, τὸ δὲ ἐναντι τοῦ σήματος, ὅπερ διακρίνει τὰ προϊόντα τῆς ἐπιχειρήσεως.

2. Παρ' ὅλον τοῦτο ἡ νεωτέρα ἐξέλιξις τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα ἡ ἐμπορικὴ ἐπωνυμία νὰ χρησιμοποιοῖται πρὸς διάκρισιν καὶ τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως.

Οὕτως αἱ σύγχρονοι ἐμπορικαὶ συναλλαγαὶ ἀντιλαμβάνονται τὴν ἐμπορικὴν ἐπωνυμίαν ὡς δυναμένην νὰ ἔχη διττὴν ἔννοιαν : α) Κατὰ κυριολεξίαν ἐπωνυμία εἶναι ἡ ἀνωτέρω (1) ἐκτεθεισα, ἡ ἐπωνυμία—ὑπογραφή. β) Ἐάν ὁμως ἡ ἐπωνυμία ἀνταποκρίνεται εἰς ὠρισμένας ἀρχάς, περὶ ὧν κατωτ. § 73, αὕτη χρησιμοποιοεῖται καὶ διὰ τὴν προβολὴν τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὸ Κοινόν, τείνουσαν εἰς προσέλκυσιν πελατείας (Τσιριντάνης Α' § 44).

II. Διακρίσεις τῶν ἐμπορικῶν ἐπωνυμιῶν.

1. Ἀτομικὴ καὶ ἐταιρικὴ ἐπωνυμία.

α) Ἡ ἐμπορικὴ ἐπωνυμία τοῦ φυσικοῦ προσώπου συμπίπτει κατ'

ὡς συνεταιρισμοῦ, τοῦ εἴδους τῆς εὐθύνης (περιορισμένη ἢ ἀπεριόριστος) καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ (v. 602/14).

2. Ὑποκειμενικαὶ καὶ ἀντικειμενικαί.

Ὑποκειμενικαὶ εἶναι ὅλαι αἱ ἐπωνυμίαι τῶν φυσικῶν προσώπων καὶ προσωπικῶν ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν.

Ἀντικειμενικαὶ εἶναι αἱ ἐπωνυμίαι τῆς ἀνωνύμου ἐταιρείας καὶ τοῦ συνεταιρισμοῦ, καθ' ὅσον ἐν αὐταῖς περιλαμβάνεται τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐμπορίας, ἢν ἀσκοῦν.

Ἡ ἐπωνυμία τῆς ἐταιρείας περιορισμένης εὐθύνης δύναται νὰ εἶναι εἴτε ὑποκειμενικὴ εἴτε ἀντικειμενικὴ.

3. Πρωτότυποι καὶ παράγωγοι.

Πρωτότυπος εἶναι ἢ τὸ πρῶτον δημιουργουμένη ἐπωνυμία, ἢ συμπίπτουσα πρὸς τὸ ἀστικὸν ὄνομα αὐτοῦ τοῦ φέροντος τὴν ἐπωνυμίαν.

Παράγωγος ἐπωνυμία ὑπάρχει ὡσάκις ὁ ἔμπορος ἀποκτᾷ τὸ δικαίωμα νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ἐπωνυμίαν ἄλλου ἐμπόρου ἄνευ σημειώσεως ὅτι πρόκειται περὶ «διαδόχου», οὐδὲ χρησιμοποίησεως τοῦ ἀτομικοῦ τοῦ ἀστικοῦ ὀνόματος, ὡς λ. χ. ὅταν ὁ Βασ. Βασιλεῖου ἐμπορεῦται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Κωνσταντίνου Κωνσταντίνου. Περί αὐτῶν κατωτ. § 73 II.

III. Χρῆσις τῆς ἐμπορικῆς ἐπωνυμίας.

1. Προκειμένου περὶ ἐπωνυμίας φυσικοῦ προσώπου, αὕτη χρησιμοποιεῖται μόνον κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητός του. Εἰς τὰς ἀστικὰς συναλλαγὰς του δεόν νὰ ὑπογράψῃ μόνον διὰ τοῦ πολιτικοῦ τοῦ ὀνόματος. Ἐάν τὸ τελευταῖον τοῦτο χρησιμοποιήσῃ τις κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ἐμπορίας του, δὲν ἐπεταί ὅτι ἢ ἐνεργουμένη πρᾶξις δὲν εἶναι ἐμπορικὴ.

Ἄν, ὅμως, ἡ ἐμπορικὴ ἐπωνυμία συμπίπτῃ ἀπολύτως μετὰ τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, τὰ ὡς ἄνω δὲν ἔχουν σημασίαν.

2. Μολονότι ἡ ἐπωνυμία δὲν ἀποτελεῖ στοιχεῖον τῆς ἐταιρικῆς συμβάσεως, ἡ ἐταιρεία ὑποχρεοῦται εἰς χρῆσιν τῆς ἐπωνυμίας τῆς. Ἐπειδὴ, ὅμως, ἡ ἐταιρεία δὲν ἔχει ὑπογραφήν, ὁ ἐκπρόσωπος αὐτῆς συνήθως θέτει τὴν ὑπογραφήν του κάτωθι τῆς ἐταιρικῆς ἐπωνυμίας. Ἐάν, ὅμως, ὁ ἐκπρόσωπος οὗτος ὑπέγραψεν ἀλλὰ παρέλειψε νὰ ἀναγράψῃ τὴν ἐταιρικὴν ἐπωνυμίαν, ἡ ἐταιρεία οὐχ ἤττον δεσμεύεται ἐάν ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ δικαιοπραξία ἐγένετο πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῆς. Γίνεται δεκτὸν ὅτι ἡ ἐταιρεία δεσμεύεται ἐάν ὁ ἐκπρόσωπος αὐτῆς ὑπογράψῃ ἀπ' εὐθείας καὶ μόνον διὰ τῆς ἐταιρικῆς ἐπωνυμίας, ἄνευ προσθήκης τῆς ἀτομικῆς του ὑπογραφῆς (Ἄ ν α -

στασιάζης. I, §§ 62^α, Καρβᾶς § 117). Ὁ τελευταῖος οὗτος τρόπος δὲν γίνεται δεκτὸς προκειμένου περὶ ὑπογραφῆς ἐπὶ ἀξιογράφου.

73.

Ἄρχαι διέπουσαι τὴν ἐμπορικὴν ἐπωνυμίαν

I. Γενικῶς.

Ἐπὶ τῆς κατὰ κυριολεξίαν ἐπωνυμίας ἤτοι ἐκείνης, ἣτις διακρίνει, τὸν φορέα τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀπαιτεῖται ὅπως ἰσχύουν αἱ ἐξῆς ἀρχαί :

α) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀληθείας. Ἡ ἐμπορικὴ ἐπωνυμία, πρὸς προστασίαν τῶν συναλλαγῶν, εἶναι ἀνάγκη ὅπως ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ ἀληθὲς ὄνομα τοῦ ἐμπόρου. Ἡ ἀνάγκη αὕτη ἱκανοποιεῖται ἐφ' ὅσον ἡ ἐπωνυμία δὲν εἶναι φανταστικὴ, οὐδὲ παραπλανητικὴ τοῦ συναλλακτικοῦ Κοινοῦ, ὡς λ.χ. ὅταν ὁ Βασιλεῖου ἐμφανίζεται ὡς Γεωργίου. Κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἀρχῆς αὐτῆς, ἐν θανάτῳ τοῦ ἐμπόρου ἀποσβέννεται καὶ ἡ ἐπωνυμία. Οἱ κληρονόμοι του καὶ ὅταν συνεχίζουν τὴν ἐπιχείρησιν δὲν δύνανται νὰ συναλλάσσωνται μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἀποθανόντος. Δύνανται, ὅμως, τὴν τέως ἐπωνυμίαν νὰ μετατρέψουν εἰς διακριτικὸν γνῶρισμα ἢ τίτλον τῆς ἐπιχειρήσεως, θέτοντες ἐντὸς εἰσαγωγικῶν αὐτῆν, ἀκολουθουμένην ὑπὸ τῆς λέξεως «Διάδοχος» μετὰ τῆς ἐπωνυμίας τῶν κληρονόμων (ἣτις δυνατὸν νὰ εἶναι ἀτομικὴ ἢ ἐταιρικὴ).

β) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀποκλειστικότητος.

Ταύτην καθιεροῖ ρητῶς τὸ ἄρθρ. 58 § 2 ν. 184/14, δι' οὗ ὀρίζεται ὅτι «ὁ κάτοχος τῆς ἐπωνυμίας... ἀποκτᾷ δικαίωμα ἀποκλειστικὸν νὰ μεταχειρίζεται ταύτην...». Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης σκοπεῖται ἡ ἀποφυγὴ συγχύσεως μετ' ἄλλης ἐπωνυμίας, προστατευομένων οὕτω τούτων ἀλλὰ καὶ τοῦ συναλλακτικοῦ Κοινοῦ.

Ἡ ἀποκλειστικότης τῆς χρήσεως τῆς ἐπωνυμίας ἀφορᾷ μόνον εἰς τὰς ἐγγεγραμμένας ἐν τῷ αὐτῷ πρωτοκόλλῳ τοῦ Ε.Β.Ε. ἐπωνυμίας (ἄρθρ. 58 ν. 184/14).

Ἐπομένως ἔχομεν χωρικὴν ἢ τοπικὴν ἀποκλειστικότητα. Ἡ τήρησις, ὅμως, τῆς ἀρχῆς τῆς ἀποκλειστικότητος δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐπεκταθῇ πέρα τῶν ὁρίων τούτων διὰ τῆς προστασίας, ἣν παρέχει ὁ ν. 146/14 (ἄρθρ. 13-15) περὶ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ.

γ) Ἡ ἀρχὴ τῆς διακριτικότητος. Αὕτη καθιεροῦται ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 58 § 1 ν. 184/14, ὀρίζοντος ὅτι «πᾶσα νέα ἐπωνυμία πρέπει νὰ διαφέρῃ κατὰ τρόπον εὐδιάκριτον τῶν ἐγγεγραμμένων ἐν τῷ αὐτῷ πρω-

τοκόλλω τοιούτων. Ἐάν τὸ ὄνοματεπώνυμον τοῦ ἐμπόρου ὁμοιάζῃ πρὸς ἐπωνυμίαν προεγγεγραμμένην, ὑποχρεοῦται νὰ προσθέσῃ διακριτικόν τι, ὅπως διακρίνηται σαφῶς τῆς ἤδη ἐγγεγραμμένης». Πότε ὑπάρχει διακριτικὴ ἰκανότης τῆς ἐπωνυμίας εἶναι ζήτημα ἐκτιμήσεως τῶν πραγματικῶν περιστατικῶν, ὡς λ.χ. Ἄνδρέας Ἀντωνίου—Εἶδη ναυτιλίας, ἢ προσθήκη ὀλοκλήρου τοῦ πατρικοῦ ὀνόματος ἢ τοῦ ἔτους ἰδρύσεως. Εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς σχετικῆς κρίσεως θά βαρύνῃ καὶ ἡ διαφορὰ κλάδου ἐμπορίας, (ἀντίθετος Κ α ρ α β ἄ ς § 121, φρονῶν ὅτι ἡ συνωνυμία ἐπωνυμιῶν ἐφ' ὅσον δι' αὐτῶν ἀσκεῖται ἑτεροειδῆς ἐπιχειρήσεις δὲν βλάπτει τὴν διακριτικότητα). Πάντως λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν τὸ εὐρὺ συναλλακτικὸν Κοινὸν καὶ οὐχὶ οἱ εἰδικοί ἐμπορικοὶ κύκλοι. Ἡ περὶ διακριτικότητος κρίσις τοῦ δικαστοῦ τῆς οὐσίας δὲν ὑπόκειται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Ἀρείου Πάγου. Πλείονα ἀνωτ. § 72, II, 1.

δ) Ἡ ἀρχὴ τῆς διαρκείας. Ἐμπορικαὶ ἐπωνυμίαι, αἵτινες ἔχουν ἐπιβληθῆ εἰς τὰς συναλλαγὰς ὀρθὸν εἶναι ὅπως, πρὸς προστασίαν τοῦ Κοινοῦ, μὴ μεταβάλλωνται ἐν μεταβολῇ τοῦ προσώπου τοῦ φορέως τῆς ἐπιχειρήσεως, ἰδίως λόγῳ θανάτου.

II. Αἱ ἐξαιρέσεις.

Αἱ προεκτεθεῖσαι ἀρχαί, ἐνῶ εἶναι ἀπαραίτητα στοιχεῖα πάσης ἐπωνυμίας, ἐνίοτε συγκρούονται μεταξύ των, ἰδίᾳ δὲ ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία, εἰς τρόπον ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ συνυπάρξουν. Οὕτως ἡ ἀρχὴ τῆς ἀληθείας, ἣτις δεσπάζει προκειμένου περὶ ἀτομικῶν ἐπωνυμιῶν καὶ ἐπωνυμιῶν τῶν προσωπικῶν ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν καὶ συνίσταται, ὡς ἐλέχθη, εἰς τὴν ἀνάγκην ὅπως ἡ ἐπωνυμία ἐμφανίσῃ τὸν ἀληθῆ φορέα τῆς ἐπιχειρήσεως, ὑποχωρεῖ χάριν τῆς ἀρχῆς τῆς διαρκείας εἰς τὰς ἐξῆς περιπτώσεις :

1. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ ν.δ. 28 Ἀπριλίου 1923 «Περὶ μεταρρυθμίσεως διατάξεων περὶ ἐταιρειῶν», ἐν περιπτώσει θανάτου ἐταίρου προσωπικῆς ἐμπορικῆς ἐταιρείας, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου περιλαμβάνετο εἰς τὴν ἐταιρικὴν ἐπωνυμίαν, δύναται τὸ ὄνομά του νὰ ἐξακολουθήσῃ περιλαμβανόμενον εἰς τὴν ἐπωνυμίαν, ἐφ' ὅσον συναινέσουν ρητῶς οἱ κληρονόμοι του. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἐπωνυμία, παρὰ τὸν θάνατον ἐνὸς τῶν ἐταίρων, παραμένει ἀμετάβλητος.

Ἡ διάταξις δὲν ἰσχύει ἀναλόγως διὰ τὴν Ἄωνυμον Ἐταιρείαν.

2. Εἰς τὸ ἄρθρ. 58 § 2 τοῦ 184/14 «Περὶ Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων», ὀρίζεται «ὅτι... ὁ κληρονόμος ἢ εἰδικὸς διάδοχος τῆς ἐπωνυμίας ἀποκτᾷ δικαίωμα ἀποκλειστικὸν νὰ μεταχειρίζεται αὐτήν, νὰ υπογράφῃ καὶ συναλλάσσεται, ἐνάγῃ καὶ ἐνάγηται δι' αὐτῆς, νὰ ζητῇ δὲ καὶ δι' ἀγωγῆς τὴν προστασίαν τοῦ τοιούτου δικαιώματος αὐτοῦ».

Άναγνωρίζεται επισήμως ότι την έπωνυμίαν δύναται να χρησιμοποιή όχι μόνον ο δημιουργός ταύτης, ώς θα ήξιου ή αρχή του άληθοϋς, αλλά και ο κληρονόμος και ο ειδικός διάδοχος.

Άλλ' όμως, ώς προς την άληθή έννοιαν της διατάξεως ταύτης διευτώθησαν άμφιβολίαι. Η παγία άποψις της νομολογίας (Α.Π. 72/53) και το μέγιστον μέρος των συγγραφέων δέχονται ότι διά της άνω διατάξεως εισήχθη παρ' ήμίν ο θεσμός της παραγωγού έπωνυμίας (άνωτ. § 72, II). Έκρίθη ότι προέχει ή ανάγκη της διατηρήσεως μιās φημισμένης έπωνυμίας, ήτις επιτυγχάνεται διά της δυνατότητος εκμεταλλεύσεως αυτής και υπό τρίτων. Κατά την αντίθετον, άκριβώς, γνώμην (Τσιριντάνης Α' § 44, IV), διά των άνω διατάξεων δέν έτροποποιήθη το ουσιαστικόν δίκαιον της έπωνυμίας. Άρα, παρ' όλον το άρθρ. 58 § 2 ν. 184/14, ή αρχή του άληθοϋς της έπωνυμίας επικρατεί και συνεπώς ώς έπωνυμία του φυσικοϋ προσώπου έμπορου δύναται να χρησιμοποιηθί το όνομα αυτό του ίδιου.

Έναντι των άκραιών τούτων άπόψεων, και προς μετριασμόν των κινδύνων, οϋς θα έδημιούργει εις το συναλλακτικόν κοινόν ή άνευ περιορισμού έμπορία των έπωνυμιών, διευτώθησαν και ένδιάμεσοι άπόψεις. Αύται δέχονται μέν βασικώς ότι άνεγνωρίσθησαν παρ' ήμίν αί παράγωγοι έπωνυμιαί, πλην όμως περιορίζεται ή έκτασις εφαρμογής των. Οϋτω, κατά τινα γνώμην, το άρθρ. 58 ν. 184/14 δέν έσκόπει να έπιτρέψη και την έν ζωή μεταβίβασιν (Καράβας § 118 γ), ένϋ, κατ' άλλην γνώμην, ο νόμος δέν ήθέλησε την άνεξαρτήτως της επιχειρήσεως μεταβίβασιν της έπωνυμίας (Σπλιόπουλος § 119. Άναστασιάδης, I, § 62 3α).

74.

Κτήσις, άπώλεια και νομική φύσις του επί της έπωνυμίας δικαιώματος

I. Κτήσις.

Κατ' άρθρ. 54 ν. 184/14 ο άσκων έμπόριον ή βιομηχανίαν ύποχρεούται ίνα έντός δύο μηνών από της ένάρξεως των έργασιών άναγγείλη τουτο εις το Έπιμελητήριον (Έμπορικόν και Βιομηχανικόν) όπου έχει το κύριον γραφεϊον και τά ύποκαταστήματα. Έντός του αυτού χρόνου ύποχρεούται ν' άναγγείλη πᾶσαν μεταβολήν. Επί εταιρειών ή ύποχρέωσις βαρύνει τόν διευθυντήν αυτών. Έπωνυμιαί, ών δέν έγένετο έκουσία άναγγελία, έγγράφονται αυτεπαγγέλτως υπό του Προέδρου του Έπιμελητηρίου.

Ἡ ἐπωνυμία ἐγγράφεται εἰς τὸ πρωτόκολλον (μητρώον) τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπωνυμιῶν.

Ἄλλ' ὁμως ἡ τοιαύτη ἀναγγελία καὶ ἐγγραφή εἰς τὸ μητρώον τοῦ Ε.Β.Ε. ἔχει ἀπλῶς ἐξαγγελτικὸν καὶ οὐχὶ δημιουργικὸν τοῦ ἐπὶ τῆς ἐπωνυμίας δικαιώματος. Τὸ δικαίωμα κτᾶται ἐκ τῆς ἀπλῆς δημοσίᾳ προβολῆς τῆς ἐπωνυμίας ἐφ' ᾧ καὶ προστατεύεται ἀνεξαρτήτως ἐγγραφῆς τῆς, ἥτις, ὁμως, γενομένη τεκμηριοῖ ἀπλῶς τὸν νόμιμον κάτοχον αὐτῆς καὶ δημιουργεῖ προτεραιότητα καὶ ἀποκλειστικότητα ἐναντι τοῦ μὴ σπεύσαντος νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸ αὐτὸ Ἐπιμελητήριον τὴν ἰδικήν του ἐπωνυμίαν συνεπινόμου του.

Διὰ πᾶσαν ἐσφαλμένην ἐγγραφὴν ἐν τῷ μητρώῳ ἐπιτρέπεται προσφυγὴ εἰς τὸν Πρόεδρον τῶν Πρωτοδικῶν. Ἀμφισβητεῖται ἂν τὰ Ε.Β.Ε. δικαιούσιν νὰ προβῶσιν εἰς αὐτεπάγγελτον ἔλεγχον τῶν στοιχείων τῆς ἐπωνυμίας (ἀνωτ. § 73, I) καὶ νὰ ἀρνηθῶσιν, ἐν μὴ συνδρομῇ τούτων, τὴν αἰτούμενην ἐγγραφὴν ἐν τῷ μητρώῳ.

Ὁ ἄσκων ἐνιαίαν ἐμπορίαν εἰς περιφέρειας πλειόνων ἐπιμελητηρίων ὑποχρεοῦται νὰ χρησιμοποιεῖ ὁμοιόμορφως τὴν ἐπωνυμίαν του καὶ τοῦτο πρὸς ἀποφυγὴν παραπλανήσεως τοῦ Κοινοῦ.

II. Ἀπόλεια.

Τὸ ἐπὶ τῆς ἐπωνυμίας δικαίωμα ἀπόλλυται σὺν τῇ ὀριστικῇ καὶ πραγματικῇ παύσει χρήσεως τῆς ἐπωνυμίας ὑπὸ τοῦ δικαιούχου αὐτῆς, παύσαντος ν' ἄσκῃ ἐμπορίαν ἢ ἀποβαλόντος τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα, ὡς λ.χ. διὰ τῆς πτωχεύσεως αὐτοῦ, οὐχὶ ὁμως καὶ διὰ τῆς λύσεως τῆς ἐταιρείας ἢ ἐν πτωχεύσει τοῦ φορέως παραγώγου ἐπωνυμίας. Ἀπόλεια, ἐπίσης, ὑπάρχει καὶ ἐν μεταβολῇ τοῦ ἄστικου ὀνόματος τοῦ φυσικοῦ προσώπου ἢ ἐν μεταβολῇ τῆς ἐπωνυμίας τῆς ἐταιρείας. Ἀποθανόντος τοῦ ἐμπόρου ἀποσβέννυται καὶ ἡ ἐπωνυμία (ἀντίθετος Καραβᾶς § 123), ἐπιφυλασσομένης τῆς περιπτώσεως τοῦ ἀρθρ. 2 ν. δ. 28 Ἀπριλίου 1923 (ἀνωτ. § 73 II).

III. Νομικὴ φύσις τοῦ ἐπὶ τῆς ἐπωνυμίας δικαιώματος.

Πλείσται ὅσαι ἀπόψεις ὑπεστηρίχθησαν διὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ ἐπὶ τῆς ἐπωνυμίας δικαιώματος. Ἡ δοθησομένη λύσις δὲν εἶναι ἄμοιρος νομικῆς καὶ πρακτικῆς σημασίας, καθ' ὅσον ἐξ αὐτῆς θὰ ἐξαρτηθῇ ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα ἐὰν ἐπιτρέπεται κατάσχεσις τῆς ἐπωνυμίας, ἢ περιέλευσις αὐτῆς εἰς τὴν ὁμάδα τῶν δανειστῶν τοῦ πτωχεύσαντος, ἢ δυνατότης προσβολῆς τῆς μεταβιβάσεως τῆς ἐπωνυμίας βάσει τῶν διατάξεων περὶ καταδολιεύσεως τῶν δανειστῶν (Α.Κ. 939) κλπ. Ὁρθότερα φαίνεται ἡ ἄποψις ἡ διακρίνουσα μεταξὺ πρωτοτύπου καὶ παραγώγου ἐπωνυμίας (Καραβᾶς § 120). Ὅταν

ἡ ἐμπορικὴ ἐπωνυμία εἶναι πρωτότυπος τὸ ἐπ' αὐτῆς δικαίωμα ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀδύλων ἀγαθῶν, διατηρεῖ ὅμως καὶ τὸν ἰδιαιτέρον χαρακτηριστῆρα τοῦ δικαιώματος ἐπὶ τοῦ ὀνόματος. Κατ' ἀκολουθίαν, ἐν περιπτώσει πτωχεύσεως, ἡ ἐπωνυμία δὲν περιέρχεται εἰς τὴν ὁμάδα τῶν δανειστῶν, ἐφαρμόζονται δὲ ἀναλόγως αἱ περὶ προστασίας τοῦ δικαιώματος ἐπὶ τοῦ ὀνόματος φυσικοῦ προσώπου διατάξεις τοῦ Α.Κ.

Προκειμένου, ὅμως, περὶ παραγώγου ἐπωνυμίας, ὅτε πρόκειται περὶ προεχόντως ἂν μὴ ἀποκλειστικῶς περιουσιακοῦ δικαιώματος, αὕτη εἶναι δεκτικὴ κατασχέσεως κλπ.

75.

Ἡ προστασία τῆς ἐμπορικῆς ἐπωνυμίας

Πλειάς διατάξεων ἐξασφαλίζει ἔντονον προστασίαν εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἐπωνυμίαν. Ἐφ' ὅσον ἡ ἐπωνυμία ἀνήκει εἰς τὰ δικαιώματα τῆς προσωπικότητος, προστατεύεται, κατὰ τὰ ἄρθρ. 57 - 59 Α.Κ. Περαιτέρω ἔχομεν τὴν εἰδικὴν προστασίαν ἐκ τῶν ἄρθρ. 58 καὶ 59 τοῦ ν. 184/14. Τέλος, δραστηκὴν προστασίαν τῆς ἐπωνυμίας παρέχουν τὰ ἄρθρ. 13-15 τοῦ ν. 146/14 «Περὶ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ». Ἐκ τῶν διατάξεων τούτων, ἀλληλοσυμπληρουμένων, παρέχεται ἔνδικος προστασία, συνισταμένη εἰς :

α) Ἀ γ ω γ ῆ ν ἐ π ἰ π α ρ α λ ε ῖ ψ ε ι .

Αὕτη ἔχει ὡς ἔρεισμα τὰ ἄρθρ. 57 καὶ 58 Α.Κ., τὸ ἄρθρ. 58 § 2 ν. 184/14 καὶ τὸ ἄρθρ. 13 ν. 146/14. Ἡ ἀγωγή χορηγεῖται εἰς τὸν φέροντα τὴν παλαιότεραν ἐπωνυμίαν. Στοιχεῖον τῆς βάσεως τῆς ἀγωγῆς εἶναι ἡ παρ' ἄλλου παράνομος χρῆσις αὐτῆς κατὰ τρόπον δυνάμενον νὰ προκαλέσῃ σύγχυσιν, χωρὶς νὰ ἀπαιτῆται καὶ ὑπαιτιότης (δόλος ἢ ἀμέλεια) τοῦ προσβάλλοντος. Αὕτη ἔχει ὡς αἴτημα τὴν παράλειψιν τῆς προσβολῆς ἐν τῷ μέλλοντι καὶ τὴν διαγραφὴν τῆς ἐπωνυμίας ἐκ τοῦ μητρώου τοῦ Ἐπιμελητηρίου. Δύναται νὰ ζητηθῇ καὶ ἰκανοποιήσις δι' ἠθικὴν βλάβην, συνισταμένην, κατ' ἄρθρ. 59 Α.Κ., εἰς «καταβολὴν χρηματικοῦ ποσοῦ, εἰς δημοσίευμα καὶ εἰς πᾶν ὅ,τι ἐνδείκνυται ἐκ τῶν περιστάσεων».

β) Ἀ γ ω γ ῆ ν ἐ π ἰ ἀ π ο ζ η μ ῖ ο σ ε ι .

Αὕτη ἐρείδεται ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὡς ἄνω διατάξεων ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθρ. 914 Α.Κ., προϋποθέτει δὲ πταῖσμα καὶ ζημίαν, ἥς, ὅμως, ἡ ἐκτίμησις προσκρούει εἰς δυσχερείας.

γ) Ἀ ἡ ψ ἰ ν π ρ ο σ ω ρ ἰ ν ῶ ν μ ἔ τ ρ ω ν, παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Προέδρου Πρωτοδικῶν, ὅστις διατάσσει τὴν παράλειψιν τῆς ἀθεμίτου πράξεως

ἐπὶ ἀπειλῇ χρηματικῆς ποινῆς (ἄρθρ. 20 ν. 146). Κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης δὲν χωρεῖ ἔφεσις.

δ) Ποινικὴν δίωξιν.

Αὕτη προβλέπεται εἰς τὰ ἄρθρ. 59 ν. 184/14 καὶ 14 ν. 146/14, προϋποθέτει δὲ δόλον συνιστάμενον εἰς τὴν πρόθεσιν προκλήσεως συγχύσεως μὲ τὴν ἐπωνυμίαν ἄλλου.

Τέλος ἐὰν ἡ ἐπωνυμία κατετέθη ὡς σῆμα, ἐν προσβολῇ τοῦ προστατεύεται ἐντόνως ὑπὸ τῶν εἰδικῶν διατάξεων τοῦ περὶ σημάτων νόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΝ ΣΗΜΑ

76.

Ἐννοια καὶ περιεχόμενον τοῦ ἐπὶ τοῦ σήματος δικαιώματος

I. Τὸ σῆμα (marque de fabrique, trade mark) ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν διακριτικῶν γνωρισμάτων ἐν εὐρείᾳ ἐννοίᾳ, εἰς ἣν περιλαμβάνονται ἡ ἐπωνυμία καὶ ὁ διακριτικὸς τίτλος ἢ γνώρισμα, περὶ ὧν, ἤδη, ἐγένετο λόγος. Ἄλλ' ἐνῶ ἡ ἐπωνυμία διακρίνει τὸν φορέα τῆς ἐπιχειρήσεως, ὁ δὲ διακριτικὸς τίτλος διακρίνει τὸ κατὰστημα ἔνθα ἀσκεῖται ἡ ἐπιχειρήσις, τὸ σῆμα χρησιμεύει πρὸς διάκρισιν τῶν προϊόντων ἐξ ὀρισμένης ἐμπορικῆς ἢ βιομηχανικῆς ἐπιχειρήσεως.

Τὸ περὶ σημάτων δίκαιον, παρ' ἡμῖν, διέπεται ὑπὸ τοῦ ἀ.ν. 1998/39 «Περὶ σημάτων» καὶ τῶν ἐκτελεστικῶν τούτου διαταγμάτων, ἔτι δὲ ὑπὸ τοῦ ν. 3205/55 «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν διατάξεων τοῦ ἀ.ν. 1998/39». Ὡς πρὸς τὰ ἀλλοδαπὰ σήματα ἰσχύει καὶ ἡ διεθνῆς σύμβασις Παρισίων - Βρυξελλῶν - Οὐασικτῶνος - Χάγης - Λονδίνου, εἰς ἣν προσεχώρησε καὶ ἡ Ἑλλάς.

II. Κατ' ἄρθρ. I τοῦ ἀ.ν. 1998/39, «σῆμα θεωρεῖται πᾶν σημεῖον χρήσιμον πρὸς προσδιορισμὸν τῆς προελεύσεως τῶν προϊόντων ἐξ ὀρισμένης ἐπιχειρήσεως, βιομηχανικῆς, γεωργικῆς ἢ κτηνοτροφικῆς, ὡς καὶ τῶν ἀντικειμένων ἐμπορίας ἐξ ὀρισμένης ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως. Ὡς σῆμα θεωρεῖται καὶ ὁ τίτλος ἡμερηίδος ἢ περιοδικοῦ». Τοῦ νόμου ὀρίζοντος ὅτι πᾶν σημεῖον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς σῆμα, ἔπεται ὅτι ἡ ἐπιλογή τοῦ διακριτικοῦ τούτου γνωρισματος τῶν ἀντικειμένων τῆς ἐμπορίας ἐναπόκειται εἰς τὴν ἐλευθέραν ἔμπνευσιν, τὴν φαντασίαν, τὴν ἐπινοητικὴν ἰκανότητα τοῦ ἐμπόρου, ὑπὸ ὀρισμένους, ὅμως, περιορισμούς, περὶ ὧν κατ. § 78. Οὕτω σῆμα δύναται νὰ ἀποτελέσῃ οἰαδήποτε λέξις, σχηματισμὸς γραμμάτων ἢ ἀριθμῶν, ἀπεικόνισις, ἔγχρωμος ἢ μὴ, ὀρισμένων παραστάσεων, σχήματα, εἰκόνες, ἔτι δὲ συνδυασμὸς λέξεων καὶ εἰκόνων. Οὐδὲν κωλύει ὅπως ὁ ἔμπορος ἢ ὁ βιομήχανος θέσῃ ἐπὶ τῶν προϊόντων του ὡς σῆμα τὴν ἐπωνυμίαν ἢ τὸν διακριτικὸν τίτλον τῆς ἐπιχειρήσεώς του.

Κατ' άρθρ. 4 του άν. 1998/39, όταν τό σήμα άποτελήται εκ του ίδιου όνόματος του καταθέτου, τό αυτό δέ όνομα έχει κατατεθή ήδη ύπ' άλλου ως σήμα διά τά αυτά ή όμοειδή προϊόντα, δέον νά προστεθή διακριτικόν τι, πρós σαφή διάκρισιν από του προηγουμένου. Ένθ, ως είδομεν (§§ 72 - 75), διά τήν διάκρισιν τής έπωνυμίας από άλλης παρομοίας κρίσιμος είναι ό τ ό π ο ς τής έμπορικης έγκαταστάσεως, ως πρós τήν διακριτικότητα του σήματος κρίσιμον είναι τό ε ί δ ο ς του έμπορεύματος. Η έπωνυμία πρέπει νά διαφέρη από πάσης άλλης έπωνυμίας εις τόν αυτόν τόπον άδιαφόρως του κλάδου, ένθ τό σήμα δέον νά διαφέρη από παντός άλλου σήματος του αυτού ή παρομοίου προϊόντος, άνεξαρτήτως τόπου παραγωγής.

Ούτως ή έπωνυμία δύναται νά χρησιμοποιηθή και ως διακριτικός τίτλος και ως σήμα. Ο διακριτικός τίτλος δύναται νά χρησιμοποιηθή και ως σήμα, ούχι όμως ως έπωνυμία, εκτός εάν άποτελή ταύτην.

Τό σήμα επ' ούδενί λόγω δύναται νά χρησιμοποιηθή ως έπωνυμία, δύναται όμως νά αποτελέση διακριτικόν τίτλον του καταστήματος.

III. Σήμα δύναται νά καταθέση όχι μόνον ό έμπορος και ό βιομήχανος ή εκδότης έφημερίδος ή περιοδικού, αλλά και ό γεωργός, κτηνοτρόφος, μελισσοουργός, άμπελουργός, δηλ. επαγγελματίαι οίτινες μένουν εκτός τής έμπορίας.

Έξ ού έπεται ότι αι περί σημάτων διατάξεις δέν προστατεύουν άποκλειστικώς τό έμπόριον, αλλά και τας μη έμπορικός συναλλαγάς.

Σήμα δύναται νά κατατεθή μόνον περί «προϊόντων» επιχειρήσεως και «άντικειμένων έμπορίας». Συνεπώς, σήματα δύναται νά τεθούν μόνον επί ένσωμάτων κινητών πραγμάτων. Δέν υπάγονται, άρα, εις τόν όρισμόν του νόμου επιχειρήσεις, εις άς ή εργασία δέν τείνει εις τήν παραγωγήν ενός άντικειμένου έμπορίας, άλλ' άπλώς εις τήν έπισκευήν, καθαρισμόν, επεξεργασίαν άντικειμένων, παροχήν υπηρεσιών κλπ., ή πρόσωπα άσκούντα άλλας επαγγελματικάς δραστηριότητας, ως λ.χ. ιατροί, καλλιτέχναι κλπ.

Πάντως, ή χρήσις σήματος δέν είναι ύποχρεωτική διά τά έν άρθρφ I πρόσωπα, αλλά δ υ ν η τ ι κ ή, εξαιρέσει σπανίων τινών περιπτώσεων (λ.χ. φαρμακευτικά ίδιοσκευάσματα).

IV. Περιεχόμενον του δικαιώματος επί του σήματος είναι ή υπό του δικαιούχου άποκλειστική χρήσις αυτού (άρθρ. 2). Πράγματι, έφ' όσον διά του σήματος σκοπεύεται ή διάκρισις των προϊόντων ως προερχομένων εξ ώρισμένης έμπορικης, βιομηχανικής κλπ. επιχειρήσεως, προφανές είναι τό συμφέρον όπερ έχει ό έμπορος, ό βιομήχανος κλπ., όπως αυτός και μόνον χρησιμοποιή τό σήμα του, κατ' άποκλεισμόν παντός άλλου. Διά τής τιαούτης άναγνωρίσεως δικαιώματος άποκλειστικής χρησιμοποιήσεως του σήματος εις τόν νόμιμον δικαιούχον αυτού άποκόπτεται δυνατότης δημιουργίας επαγγελματικού παρασιτισμού υπό προσώπων, άτινα, σφετεριζόμενα τήν φήμην

σήματος ἄλλου, κτηθεῖσαν διὰ γονίμου δραστηριότητος καὶ πολλῶν θυσιῶν, θὰ διωχέτευον εἰς τὴν ἀγορὰν τὰ εὐτελεῆ προϊόντα των.

Συνεπῶς, ἡ ἀπονεμομένη προστασία ἀφορᾷ βεβαίως εἰς τὸν δικαιούχον τοῦ σήματος, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ εἰς τὸ καταναλωτικὸν κοινόν, εἰς τὸ ὁποῖον δέον νὰ μὴ δημιουργῆται σύγχυσις ὡς πρὸς τὴν προέλευσιν τοῦ προϊόντος ἐξ ὠρισμένης ἐμπορικῆς, βιομηχανικῆς κλπ. ἐπιχειρήσεως. Ἐν ὄψει τῆς τελευταίας ταύτης πλευρᾶς τῆς προστασίας τοῦ σήματος λέγομεν ὅτι αὕτη ἀφορᾷ εἰς τὴν δ η μ ο σ ί α ν τ ᾶ ξ ι ν.

77.

Κτήσις τοῦ ἐπὶ τοῦ σήματος δικαιώματος

I. Γενικῶς.

Δύο εἶναι, κυρίως, τὰ συστήματα προσδιορισμοῦ τοῦ τρόπου κτήσεως τοῦ ἐπὶ τοῦ σήματος δικαιώματος.

Κατὰ τὸ πρῶτον σύστημα, ἀποκαλούμενον γαλλικόν, τὸ δικαίωμα ἀποκλειστικῆς χρήσεως τοῦ σήματος κτᾶται διὰ τῆς δ η μ ο σ ί α ς χ ρ η σ ι μ ο π ο ι ῆ σ ε ω ς αὐτοῦ. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, ὅπερ ἴσχυε παρ' ἡμῖν μέχρι τοῦ 1939, ἡ κατάθεσις τοῦ σήματος εἰς δημοσίαν ἀρχὴν δὲν δημιουργεῖ τὸ δικαίωμα, ἀλλ' ἀπλῶς γνωστοποιεῖ τὴν ἤδη συντελεσθεῖσαν διὰ τῆς χρήσεως κτήσιν.

Κατὰ τὸ ἕτερον σύστημα, ἀποκαλούμενον γερμανικόν, τὸ δικαίωμα πρὸς ἀποκλειστικὴν χρήσιν τοῦ σήματος κτᾶται διὰ τῆς καταθέσεως αὐτοῦ εἰς δημοσίαν ἀρχὴν. Ἡ κατάθεσις δὲν ἔχει ἀπλῶς ἐξαγγελτικόν, ἀλλὰ δημιουργικὸν χαρακτήρα. Τὸ δικαίωμα κτᾶται ἀ π ὅ κ α ι δ ι ᾶ τῆ ς καταθέσεως, ἐκτὸς ἂν αὕτη ἀνατραπῆ διὰ λόγους, οὔς ὀρίζει ὁ νόμος.

Ἐν ὄψει τῆς ἀνάγκης βεβαιότητος καὶ ἀσφαλείας τῶν συναλλαγῶν ὁ ἡμέτερος νομοθέτης, διὰ τοῦ ἀ.ν. 1998/39, προέκρινε τὸ δεύτερον τοῦτο σύστημα. Οὕτω κατ' ἄρθρ. 2 τοῦ νόμου τούτου: «τὸ δικαίωμα πρὸς ἀποκλειστικὴν χρήσιν σήματος κτᾶται μόνον διὰ τῆς καταθέσεως αὐτοῦ, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος νόμου». Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἵνα ἐν σῆμα τύχῃ νομίμου προστασίας ἢ σχετικὴ διαδικασία δέον νὰ διέλθῃ ἀπὸ τὰ ἐξῆς στάδια:

α) Δέον νὰ τηρηθοῦν αἱ νόμιμοι διατυπώσεις, αἱ συνιστώσαι τὴν δικασίαν τῆς καταθέσεως.

β) Δέον ἢ δήλωσις καταθέσεως νὰ ἐγένετο δεκτὴ δι' ἀμετακλήτου ἀποφάσεως τῶν δικαστηρίων σημάτων (ἄρθρ. 6-12), καὶ

γ) Δέον να επακολουθήσει καταχώρισις του ως άνω δεκτού γενομένου σήματος εις τό Βιβλίον Έκθέσεων, διά πράξεως του άρμοδίου υπαλλήλου του Έπουργείου Έμπορίου (άρθρ. 13).

Άρα, τό επί του σήματος δικαίωμα κτάται διά της καταχωρίσεως, ανατρέχει όμως εις τόν χρόνον (ήμέραν και ώραν) της υποβολής της δηλώσεώς του (άρθρ. 14).

II. Η κατάθεσις του σήματος.

Πρός κατάθεσιν σήματος υποβάλλεται δήλωσις εις τό Έπουργείου Έμπορίου (Τμήμα Σημάτων), μετά 10 αντίτυπων αυτου. Επί τη υποβολή της δηλώσεως συντάσσεται έκθεσις, καταχωριζομένη εις ειδικόν βιβλίον, ίδιον διά τά ήμεδαπά και ίδιον διά τά άλλοδαπά σήματα, περιέχουσα: α) τήν ήμερομηνίαν και ώραν υποβολής της δηλώσεως, β) μνείαν περί της καταβολής των δικαιωμάτων του Δημοσίου, γ) προσδιορισμόν των προϊόντων ή έμπορευμάτων προς διάκρισιν των όποιων προορίζεται τό σήμα, δ) τό όνομα του δηλούντος και του δικηγόρου ειδικού πληρεξουσίου του, ε) τόν χρόνον της λήξεως της διαρκείας της προστασίας του σήματος. Επί της έκθέσεως έπικολλάται έν των αντίτυπων του σήματος, υπογράφεται δε αυτή υπό του πληρεξουσίου δικηγόρου του δηλούντος και του άρμοδίου Τμηματάρχου. Η δήλωσις γίνεται έπ' όνόματι του άσκούντος τήν έπιχείρησιν έμπορίας ή παραγωγής του προϊόντος. Έν τούτοις, ό ν. 3205/55, έν άρθρ. 17, ώρισεν ότι Συνεταιρισμοί, Ένώσεις, Σύλλογοι, έπιδιώκοντες επαγγελματικούς σκοπούς και έχοντες νομικήν προσωπικότητα, ως και Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου και άν έτι δέν κέκτηνται ίδιαν έπιχείρησιν, δύνανται να καταθέσωσι σήματα προς διάκρισιν των υπό των καθ' ίδιαν μελών αυτών παραγομένων ή πωλουμένων προϊόντων ή έμπορευμάτων.

Τό άνω Βιβλίον Έκθέσεων είναι δημόσιον, αντίγραφα δε ή άποσπάσματα των έκθέσεων παρέχονται εις πάντα αιτούντα.

III. Η παραδοχή του σήματος (άρθρ. 6 - 12).

1. Περί της παραδοχής ή μη της δηλώσεως καταθέσεως του σήματος αποφασίζουν τα διοικητικά δικαστήρια σημάτων, τό πρωτοβάθμιον και δευτεροβάθμιον.

Ός έλέχθη (I), ή διαδικασία της καταθέσεως ολοκληροϋται διά καταχωρίσεως της άμετακλήτου αποφάσεως εις ειδικόν βιβλίον. Πρίν ή έχωμεν άμετάκλητον δικαστικήν κρίσιν περί του σήματος, δέν έχομεν κτήσιν του δικαιώματος επί του σήματος. Διά παν ό,τι άνάγεται εις τήν παραδοχήν ή μη του σήματος, ως τουτο έδηλώθη, ίδρύεται άποκλειστική άρμοδιότης των διοικητικών δικαστηρίων σημάτων, ένφ' τά πολιτικά δικαστήρια έχουσι δι-

καιοδοσίαν νὰ ἐλέγξουν μόνον ἂν ὁ δικαιούχος τοῦ σήματος χρησιμοποίῃ αὐτὸ κατὰ τρόπον ἀντικείμενον εἰς τὰς κειμένας διατάξεις. Αἱ ἀποφάσεις αὐτῶν, ἔστω καὶ μὴ τελεσιδικοί, δεσμεύουν τὰ τακτικά δικαστήρια καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀρχὴν (ἄρθρ. 30), σημειοῦνται δὲ ἐν τῷ Βιβλίῳ Ἐκθέσεων καταθέσεως σημάτων.

2. Τὸ πρωτοβάθμιον δικαστήριον εἶναι τριμελές, τὸ δὲ δευτεροβάθμιον πενταμελές. Τὰ τῆς διαδικασίας ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων τούτων ρυθμίζονται λεπτομερῶς ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 7. Ἄξιοσημείωτα εἶναι τὰ ἑξῆς :

α) Ταῦτα ἐδρεύουν ἐν Ἀθήναις καὶ συνεδριάζουν δημοσίᾳ. β) Ἐκ τῆς ἀπουσίας τῶν διαδίκων δὲν τεκμαίρεται ὁμολογία, τοῦ δικαστηρίου δικάζοντος ὡς ἐὰν ἦτο παρὼν ὁ διάδικος. γ) Κατὰ τὴν διαδικασίαν ἐφαρμόζεται τὸ ἀνακριτικὸν σύστημα, ὅπερ προσήκει ἐν προκειμένῳ λόγῳ τοῦ δημοσίου συμφέροντος, ὅπερ διασφαλίζει ἢ ἀπονεμομένη προστασία. δ) Περιλήψεις τῶν ἀποφάσεων τῶν δεχομένων τὸ σῆμα δημοσιεύονται ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως εἰς τὸ Δελτίον Ἐμπορικῆς καὶ Βιομηχανικῆς Ἰδιοκτησίας τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

3. Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν δικαστηρίων σημάτων ἐπιτρέπονται τὰ κάτωθι ἐνδίκᾳ μέσα :

α) Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ πρωτοβαθμίου δικαστηρίου ἐπιτρέπεται ἔφεσις ἐντὸς μηνός, ὑπὸ παντὸς διαδίκου, ἐνώπιον τοῦ δευτεροβαθμίου δικαστηρίου (ἄρθρ. 8).

β) Πᾶς τρίτος, ἔχων ἔννομον συμφέρον, ἔστω καὶ μὴ χρηματικόν, ὡς καὶ πᾶν Ἐμπορικόν καὶ Βιομηχανικόν ἢ Ἐπαγγελματικόν καὶ Βιοτεχνικόν Ἐπιμελητήριον τοῦ Κράτους, δύναται νὰ τριτακόψῃ ἐντὸς ἑξ μηνῶν τὴν ἀπόφασιν ἐνώπιον τοῦ ἐκδῶσαντος αὐτὴν πρωτοβαθμίου ἢ δευτεροβαθμίου δικαστηρίου (ἄρθρ. 9). Ἄλλ' ὅμως, ὡς ἐδέχθη τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, δὲν ἀρκεῖ τὸ συμφέρον τοῦ πολίτου ἐπὶ τὴν νομιμότητα τοῦ σήματος. Ἀπαιτεῖται νὰ συντρέχῃ καὶ ἰδιαιτέρος δεσμὸς πρὸς τὸ σῆμα.

γ) Κατὰ τῆς τελεσιδικίου καταστάσεως ἀποφάσεως τοῦ πρωτοβαθμίου δικαστηρίου ἢ τῆς ἀποφάσεως τοῦ δευτεροβαθμίου δικαστηρίου σημάτων ἐπιτρέπεται ἀίτησις ἀναίρεσεως ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἐντὸς προθεσμίας μηνός (ἄρθρ. 11).

Πέρα τούτων, πᾶς τρίτος ἔχων ἔννομον συμφέρον, ἔστω καὶ μὴ χρηματικόν, ὡς καὶ πᾶν Ἐμπορικόν ἢ Βιομηχανικόν Ἐπιμελητήριον, δύναται νὰ παρέμβῃ ἐκουσίως εἴτε ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων σημάτων εἴτε ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, διὰ δικογράφου κοινοποιουμένου τρεῖς πλήρεις ἡμέρας πρὸ τῆς συζητήσεως (ἄρθρ. 12).

78.

Σήματα απαράδεκτα πρὸς κατάθεσιν

Οἱ λόγοι οἱ καθιστῶντες σήμα τι ἀπαράδεκτον πρὸς κατάθεσιν (οὓς ἐρευνοῦν τὰ δικαστήρια σημάτων, § 77), ὡς καὶ οἱ λόγοι ἀπωλείας τοῦ δικαιώματος ἐπὶ τοῦ ἤδη γενομένου δεκτοῦ σήματος (περὶ ὧν κατωτ. § 82), ἀποτελοῦν τὰ βάρη καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου παρεχομένης προστασίας τῶν σημάτων.

Δὲν ἀρκεῖ ὅτι σήμα τι ἐδηλώθη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου. Δέον νὰ ὑπάρξῃ δικαστικὴ ἀπόφασις καὶ δὴ ἀμετάκλητος, ἥτις, μετ' ἐρευναν, νὰ τὸ καθιστῇ δεκτὸν πρὸς κατάθεσιν. Ὁ νόμος δὲν ὀρίζει διὰ θετικῆς διατάξεως ποῖα εἶναι δεκτὰ πρὸς κατάθεσιν. Εἰς τοῦτο, ὅμως, προβαίνει ἀρνητικῶς, ὀρίζων ἐν ἄρθρῳ 3 ποῖα σήματα δὲν δύνανται νὰ γίνουσι δεκτὰ πρὸς κατάθεσιν. Εἰς τὴν 1ην παράγραφον τοῦ ἄρθρ. 3, ὡς ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ ν. 3205/55, μνημονεύονται ἕξι περιπτώσεις, καθ' ἃς δὲν δύναται νὰ γίνῃ κατάθεσις διὰ λόγους ὀφειλομένους εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ σήμα, ἐνῶ εἰς τὴν 2αν παράγραφον αὐτοῦ τίθεται γενικὴ ἀρχή, καθ' ἣν, μολονότι τὸ σήμα καθ' ἑαυτὸ δὲν ἀντιτίθεται εἰς τὸν νόμον, δὲν γίνεται, ἐν τούτοις, δεκτὸν διὰ λόγους σχετιζομένους μὲ αὐτὴν τὴν κατάθεσιν.

Αἱ ἕξι περιπτώσεις ἀπαράδεκτων, ἃς ἀπαριθμεῖ τὸ ἐδ. 1 τοῦ ἄρθρ. 3, ἀποτελοῦν ἐφαρμογὴν τριῶν βασικῶν ἀρχῶν, αἵτινες διέπουν τὸ σήμα, ἥτοι ὅτι τοῦτο δέον νὰ εἶναι : α) εἰδικόν, β) νέον καὶ γ) δὲν πρέπει νὰ ἀντιτίθεται πρὸς τοὺς κανόνας τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς δημόσιας τάξεως.

I. Τὸ σήμα πρέπει νὰ εἶναι εἰδικόν. Κατ' ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς ταύτης, θεωροῦνται ἀπαράδεκτα πρὸς κατάθεσιν :

α) Τὰ στεροῦμενα παντὸς διακριτικοῦ χαρακτηρισμοῦ (ἄρθρ. 3 § 1 α'), λ.χ. μία παρένθεσις, ἐν θαυμαστικόν, ἐν ὀρθογώνιον τρίγωνον.

Διάφορα τούτων εἶναι τὰ λεγόμενα ἄτονα ἢ ἀσθενῆ σήματα, ὡς λ.χ. αἱ λέξεις ἀστήρ, ἄγκυρα, τὰ ὁποῖα δὲν στεροῦνται ποιῶς τινος διακριτικῆς ἰκανότητος, συνδυαζόμενα ὅμως μετ' ἄλλων λέξεων κλπ. καθίστανται ἰσχυρὰ καὶ συνεπῶς δεκτικὰ προστασίας. Κατὰ ρητὴν νομοθετικὴν πρόβλεψιν, ἐν τῇ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων σημάτων ἐκτιμῆσει τῆς ἰκανότητος τοῦ σήματος ὅπως διακρίνῃ ὀρισμένον προϊόν ὡς προερχόμενον ἐξ ὀρισμένης ἐπιχειρήσεως, δέον νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν ἅπαντα τὰ πραγματικὰ περιστατικά, ἰδίᾳ δὲ ἡ διάρκεια τῆς χρήσεως τοῦ σήματος ὡς διακριτικοῦ γνωρίσματος τῶν προϊόντων τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ αἰτουόντος.

β) Τὰ συνιστάμενα ἀποκλειστικῶς ἐκ γραμμῶν, ἀριθμῶν, λέξεων,

σημείων ἢ ἐνδείξεων, ὅταν πάντα ταῦτα δύνανται νὰ χρησιμεύωσι πρὸς δηλωσιν τοῦ εἶδους, τῆς ποιότητος, τῆς ποσότητος, τοῦ βάρους, τοῦ προορισμοῦ, τῆς ἀξίας, τοῦ τόπου τῆς προελεύσεως τοῦ ἐμπορεύματος ἢ τοῦ προϊόντος. Τὰ σήματα ταῦτα καλοῦνται «περιγραφικὰ ἢ δηλωτικὰ», ὡς λ.χ. αἱ λέξεις κιλόν, τόννος, Ἰαθηνῶν, Πειραιῶς, Κρήτης, Ἰατικῆς.

Ἰαλλ' ὁμως δὲν ἐμπίπτει εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν λέξεις δηλωτικῆ ποιότητος ἐνωθεῖσα μετὰ δηλωτικῆς τοῦ προϊόντος, ἔτι δὲ φανταστικοὶ ἀριθμοὶ μὴ ἀποτελοῦντες χαρακτηρισμὸν εἶδους, βάρους κλπ., ὡς λ.χ. ὁ ἀριθμὸς 4711 τιθέμενος ἐντὸς πλαισίου, διακρίνων τὴν γνωστὴν γερμανικὴν κολώνιαν, ἔτι δὲ οἱ ἀριθμοὶ «222», «333», «444» πρὸς διάκρισιν ὕψασμάτων.

II. Τὸ σῆμα δέον, προσέτι, νὰ εἶναι ν ἐ ο ν. Ἰανάγκη τοῦτο νὰ ἐμφανίζῃ πρωτοτυπίαν καὶ νὰ εἶναι εὐδιάκριτον ἀπὸ οἰονδήποτε προκαταθεμιένον σῆμα. Ἰο νόμος, ἐπομένως, θεωρεῖ ἀπαράδεκτα πρὸς κατάθεσιν :

α) Τὰ κοινόχρηστα. Ταῦτα, ὕπαγόμενα καὶ εἰς τὰ μὴ εἰδικὰ, δυνατὸν κατὰ τὴν ἀρχικὴν ἐμφάνισιν των νὰ ἐπλήρουν τὰς προϋποθέσεις τοῦ νόμου, κατέστησαν ὁμως εἰς τὰς συναλλαγὰς τόσον εὐχρηστα, ὥστε δὲν συνδέονται πλέον πρὸς τὰ προϊόντα ὠρισμένης ἐπιχειρήσεως. Οὕτω λ.χ. ἡ λέξις ἀσπιδίνη ἀπέκτησε τὴν ἐννοίαν πασιπύου.

Τὸ κοινόχρηστον κρίνεται ἐν σχέσει πρὸς τὸ καταναλωτικὸν Κοινὸν τῆς χώρας ἐν ἡ πρόκειται νὰ κυκλοφορήσῃ τὸ διὰ τοῦ σήματος δηλούμενον προϊόν. Καὶ ἀλλοδαπὴ λέξις δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐν Ἰαλλάδι κοινόχρηστος.

Ἰο νομολογία τοῦ Β' Δ.Δ. Σημάτων δέχεται ὅτι δὲν εἶναι ἀπαράδεκτον σῆμα τοῦ ὁποίου τμήμα συντίθεται ἐκ κοινοχρήστου λέξεως ἢ ἐκ δύο κοινοχρήστων λέξεων, δημιουργουσῶν φανταστικὴν ὀνομασίαν, λ.χ. Coca-cola, σιτόρυζα.

β) Τὰ ἀποτελοῦντα παραποίησιν ἢ ἀπομίμησιν νομίμως προδηλωθέντος καὶ μὴ διαγραφέντος σήματος, χρησιμεύοντος πρὸς διάκρισιν τοῦ αὐτοῦ ἢ παρομοίου προϊόντος (ἄρθρ. 3 § 1 ε'). Εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν ἐμπίπτει, κατὰ μείζονα λόγον, ἡ πιστὴ ἀντιγραφή ἑτέρου σήματος.

Ἰο δημιουργία οἰκονομικοῦ παρασιτισμοῦ μέσῳ τῶν σημάτων ἐπιδιώκεται διὰ τῆς παραποιήσεως ἢ ἀπομίμησεως ἀλλοτρίου ἐν νομίμῳ προστασίᾳ τελοῦντος σήματος.

Ἰως παραποιήσις σήματος νοεῖται ἡ πιστὴ ἢ κατὰ τὰ κύρια ἐπὶ μέρος σημεῖα ἀντιγραφή ἀλλοτρίου σήματος, ἐνῶ ἀπομίμησις ὕφίσταται ὅταν τὸ χρησιμοποιούμενον σῆμα δὲν ἔχῃ πλήρη ὁμοιότητα πρὸς τὸ κατατεθέν, ἀλλὰ ὑπάρχει τοιαύτη προσέγγισις, ὥστε ἡ συνολικὴ ἐντύπωσις νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ. Κατὰ τὴν νομολογίαν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἰεπικρατείας, ὡς ἀπομίμησιν ὁ νόμος ἐννοεῖ τὴν ὄλην παράστασιν τοῦ σήματος καθ' ἑαυτὴν καὶ δὴ κατὰ τε τὴν ὀπτικὴν καὶ τὴν ἠχητικὴν ἐντύπωσιν, ἀσχέ-

τως τῶν ἐπὶ μέρους ὁμοιοτήτων καὶ διαφορῶν τῶν δύο σημάτων, ὡς καὶ ἂν εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ σήματος ὑπαισέρχωνται καὶ στοιχεῖα κοινόχρηστα ἢ δηλωτικά τοῦ εἶδους, ποιότητος κλπ. τοῦ προϊόντος, ἅτινα δὲν θὰ ἠδύναντο, κατὰ νόμον, αὐτὰ καὶ μόνα νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὡς σήμα.

Λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἐντύπωσις ἢ προκαλουμένη εἰς τὸν μέσον καταναλωτὴν τὸν φευγαλέως θεώμενον καὶ ἀμυδρῶς ἐνθυμούμενον.

Ἡ προσθήκη ἐνός γράμματος ἢ καὶ ἡ ἀφαίρεσις ἄλλου οὐδόλως ἀποκλείουν τὸν κίνδυνον συγχύσεως. Ἐπὶ φαρμακευτικῶν, ὁμοίως, ἰδιοσυσκευασμάτων, ἐνθα ἡ φαντασία δὲν εἶναι ἐλευθέρα νὰ δράσῃ, ἀλλὰ ταῦτα, συνήθως, λαμβάνουν τὴν ὀνομασίαν τῶν εἴτε ἐκ τῆς βασικῆς οὐσίας ἐξ ἧς συντίθενται εἴτε ἐκ τοῦ θεραπευτικοῦ σκοποῦ ὃν ἐπιδιώκουν, ἢ παγία νομολογία τῶν δικαστηρίων σημάτων δέχεται ὅτι ἡ προσθήκη ἢ ἀλλαγὴ ἐνός γράμματος εἶναι ἱκανὴ νὰ διαφοροποιήσῃ τὰ σήματα, λ.χ. iodin, iodon, iodil, iodilon κλπ.

Ἡ σημασία τῆς διακρίσεως μεταξύ παραποιήσεως καὶ ἀπομιμήσεως συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ὁ ὑπαίτιος διώκεται ποινικῶς, ἐπὶ μὲν ἀπομιμήσεως ἂν ὑπάρχῃ δόλος, ἐπὶ δὲ παραποιήσεως καὶ ἄνευ αὐτοῦ (ἄρθρ. 26 § 1α', γ').

Τὰ ὄρια διακρίσεως μεταξύ ἀπομιμήσεως καὶ παραποιήσεως εἶναι ρευστά. Πότε ὑπάρχει ἀπομίμησις καὶ ἡ συνεπεία ταύτης σύγχυσις εἶναι ζήτημα ἐκτιμήσεως τῶν πραγματικῶν περιστατικῶν. Τοῦ νόμου μὴ ὀρίζοντος τὰ στοιχεῖα, ὧν ἡ συνδρομὴ συνιστᾷ παραποίησιν ἢ ἀπομίμησιν, ἔπεται ὅτι ἡ εἰς τὰς ἐννοίας ταύτας ὑπαγωγή τῶν ὡς δεκτῶν γενομένων πραγματικῶν περιστατικῶν δὲν ὑπόκειται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας (1252/49).

Διὰ νὰ ὑπάρξῃ, ὁμοίως, περίπτωσις ἐφαρμογῆς τοῦ παρόντος ἀπαράδεκτου δέον ἢ παραποίησις ἢ ἀπομίμησις ν' ἀφορᾷ εἰς ὁμοία ἢ παρόμοια προϊόντα. Ὁ περὶ τούτου χαρακτηρισμὸς εἶναι ἔργον τῆς ἀνεξελέκτου κρίσεως τοῦ δικαστοῦ τῆς οὐσίας (Σ.τ.Ε. 713/54).

Ἄν, συνεπῶς, τὰ διακρινόμενα προϊόντα εἶναι ὁμοία (ἀνόμοια), ἢ ἀπομίμησις ἢ παραποίησις, ἔτι δὲ καὶ αὐτὴ ἢ ὁμοιότης, οὐδεμίαν ἔχουν σημασίαν διὰ τὴν προκειμένην περίπτωσιν, ἀλλ' ἴσως νὰ ὑπάγονται εἰς ἄλλο ἀπαράδεκτον ἢ εἰς τὴν γενικὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ ἄρθρ. 3 § 2. Δοθέντος ὅτι τὸ προκείμενον ἀπαράδεκτον ἀφορᾷ καὶ εἰς τὴν προστασίαν τοῦ καταναλωτικοῦ Κοινοῦ, ἔπεται ὅτι καὶ συναινοῦντος ἔτι τοῦ νομίμου δικαιούχου ὅπως ἕτερος καταθέσῃ παραποιημένον ἢ ἀπομιμηθὲν σήμα διὰ τὰ αὐτὰ ἢ ὁμοειδῆ προϊόντα, δὲν αἴρεται τὸ ἐκ τοῦ ἐδ. ε' ἀπαράδεκτον (πρβλ. ἄρθρ. 17 § 5).

III. Τὸ σήμα δὲν πρέπει νὰ ἀντιτίθεται εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν δημοσίαν τάξιν. Οὕτω εἶναι ἀπαράδεκτα ὅπως κατατεθοῦν ὡς σήματα :

α) Τὰ ἐμβλήματα καὶ σύμβολα τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, τὰ βασιδικά

ἐμβλήματα ὡς καὶ πάσης ἀρχῆς καὶ τὰ θρησκευτικά σύμβολα. Ἐπίσης αἱ δηλωτικαὶ πάντων αὐτῶν ὀνομασίαι καὶ παραστάσεις (ἄρθρ. 3 § 1 β'), ὡς λ.χ. αἱ ὀνομασίαι «Σταυρός», «Ἐκκλησία», «Ἑλληνικὴ σημαία» ἢ παραστάσεις αὐτῶν.

Καὶ ἡ ἀπλὴ χρησιμοποίησις, ἄνευ καταθέσεως, τῶν ἀνωτέρω συμβόλων κολάζεται ποινικῶς (ἄρθρ. 26 § 1 στ'). Γίνεται, ὅμως, δεκτὸν ὅτι δύναται νὰ γίνῃ σταυροειδῆς χρῆσις λεκτικοῦ σήματος.

β) Τὰ ἀντιβαίοντα εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν δημοσίαν τάξιν (ἄρθρ. 3 § 1 γ'). Οὕτω δὲν δύναται νὰ κατατεθῶσιν ὡς σήματα λέξεις, παραστάσεις, εἰκόνες, δι' ὧν προσβάλλεται ἡ οἰκογενειακὴ τάξις, τὸ ἔθνικόν ἢ θρησκευτικὸν συναίσθημα, ὡς λ.χ. εἰκόνες ἐγκληματιῶν, ἀγίων, θρησκευτικῶν λειτουργῶν, σεξουαλικαὶ φράσεις ἢ εἰκόνες.

γ) Τὰ περιέχοντα δηλώσεις ἢ παραστάσεις, αἱ ὁποῖαι προφανῶς δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ δημιουργοῦσι κινδύνους παραπλάνησεως (ἄρθρ. 3 § 1 δ'), ὡς λ.χ. εἰκὼν κροκοδείλου ἐπὶ δερμάτων, ἅτινα ἔχουν κατασκευασθῆ ἐκ συνθετικῆς ὕλης, ἢ φράσις «ἀμερικανικὰ σιγαρέττα» ἐνῶ ταῦτα εἶναι ἑλληνικά. Ἀπαιτεῖται ἡ συνδρομὴ ἀμφοτέρων τῶν στοιχείων, ἦτοι: 1) τῆς ἀναληθείας καὶ 2) τοῦ κινδύνου παραπλάνησεως. Ἡ σχετικὴ δικαστικὴ κρίσις δεόν νὰ διαλαμβάνῃ ἀμφοτέρα ταῦτα, ἄλλως ὑπόκειται εἰς ἀναίρεσιν.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη ὑπάρξεως σκοποῦ παραπλάνησεως. Ἄρκει ὅτι ἀντικειμενικῶς δημιουργεῖται κίνδυνος παραπλάνησεως. Ὡς μέτρον κρίσεως τοῦ προσώπου, ὅπερ δύναται νὰ παραπλανηθῆ, λαμβάνεται ὁ κοινός, ὁ μέσος καταναλωτῆς καὶ ὄχι ὁ ἀνήκων εἰς εἰδήμονα κύκλον ἐμπόρων.

δ) Ὄνόματα καὶ εἰκόνες τρίτων προσώπων, καὶ συναινούτων ἐπὶ αὐτῶν (ἄρθρ. 3 § 1 στ'). Τὸ απαράδεκτον τοῦτο ἐπιβάλλει ἡ ἀνάγκη σεβασμοῦ τῆς προσωπικότητος ἀλλὰ καὶ ἀποφυγῆς παραπλάνησεως τοῦ Κοινοῦ. Ὡς πρόσωπα νοοῦνται ὄχι μόνον τὰ φυσικὰ ἀλλὰ καὶ τὰ νομικά. Κατ' ἐξαιρέσιν ἐπιτρέπεται ἡ ἐν εἴδει σήματος χρησιμοποίησις τοῦ ὀνόματος ἄλλου, ἐν μεταβιβάσει τῆς ἐπιχειρήσεως, ἣτις ἤδη ἐχρησιμοποῖε τὸ ὄνομα τοῦ μεταβιβάζοντος ὡς σῆμα (ἄρθρ. 20 § 3). Ἐπιτρέπεται ἡ χρησιμοποίησις ὀνομάτων ἢ εἰκόνων ἀνυπάρχτων ἢ φανταστικῶν προσώπων, λ.χ. τοῦ Ἀπόλλωνος, Ἑρμοῦ κ.ἄ. Ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα ἂν ἡ ἀπαγόρευσις ἀφορᾷ μόνον εἰς ζῶντα πρόσωπα (Ἀναστασιάδης, I, § 62' VIII).

IV. Πέρα τῶν ὡς ἄνω τριῶν κατηγοριῶν ἀπαράδεκτου ἀφορῶντος εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ σήματος, ὁ νόμος καθιεροῖ γενικῶς ἀπαράδεκτον ἀφορῶν ἀντικειμενικῶς εἰς τὴν κατάθεσιν σήματος, ἣτις ἀντιβαίνει εἰς τὴν καλὴν πίστιν. Οὕτω κατ' ἄρθρ. 3 § 2 τοῦ ἀ. ν. 1998/39 «Ἀνεξαρτήτως τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων δὲν εἶναι δεκτὸν πρὸς κατάθεσιν οἷονδήποτε σῆμα τοῦ

ὁποίου ἢ κατάθεσις ἀντίκειται εἰς τὴν καλὴν πίστιν». Κατάθεσις δύναται ν' ἀντίκειται εἰς τὴν καλὴν πίστιν ἀκόμη καὶ ὅταν τὸ σῆμα εἶναι καθ' ἑαυτὸ ἄψογον καὶ συντρέχουν ὄλαι αἱ τυπικαὶ προϋποθέσεις παραδοχῆς του.

Κατ' ἐπιτυχὴ ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως ὑπὸ τοῦ Β' Δ.Δ. Σημάτων καὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἡ ἔννοια τῆς καλῆς πίστεως εἶναι εὐρυτάτη καὶ ἀντικειμενική, δηλονότι τὸ δι' αὐτῆς καθιερούμενον ἀπαράδεκτον περιλαμβάνει πᾶσαν κατάθεσιν σήματος, ἥς τὰ ἀποτελέσματα ἀντίκεινται εἰς τὴν ἠθικὴν τῶν συναλλαγῶν, χωρὶς νὰ ἀπαιτῆται παρὰ τῆ καταθέτη ὑπαρξίς προθέσεως ἐξαπατήσεως.

Πρόκειται περὶ ἀντιθέσεως πρὸς τὴν συναλλακτικὴν καλὴν πίστιν. Οὕτως ἐκρίθη ὅτι ὑφίσταται ἀντίθεσις πρὸς τὸ ἄρθρ. 3 § 2: α') ὅταν ἔχωμεν κατάθεσιν σήματος ἄλλοδαπῆς ἐπιχειρήσεως ἐπὶ τῷ τέλει ἐκβιασμοῦ αὐτῆς ὅπως ἀναθέσῃ τὴν ἐν τῇ ἡμεδαπῇ ἀντιπροσωπεῖαν τῶν φερόντων τὸ σῆμα προϊόντων τῆς εἰς τὸν καταθέσαντα, β) ὅταν τὸ σῆμα εἰναιδμοιον πρὸς προηγούμενον, οὗτινος ἡ προθεσμία προστασίας εἶχε λήξει καὶ δὲν εἶχεν ἐπανακατατεθῆ, ἐνῶ οὐδαμόθεν προκύπτει ἡ πρὸς ἐγκατάλειψιν τοῦ σήματος πρόθεσις, γ) προκειμένου περὶ καταθέσεως ἄλλοτρίου σήματος φήμης, ἔστω καὶ ἂν τοῦτο προώρισται νὰ ἐπιτεθῇ ἐπὶ προϊόντων ὅλως διαφορετικῶν. Οὕτω λ.χ. διὰ τὸ σῆμα, Φίλοσ, Ωμέγα. Ἐκρίθη ὅτι ὁ νόμος δὲν ἀφήνει ἀπροστάτευτα τὰ μὴ κατατεθειμένα σήματα, ἐφ' ὅσον ταῦτα εἶναι γνωστὰ εἰς τὰς συναλλαγάς, ὡς διακρίνοντα τὰ προϊόντα ὀρισμένης ἐπιχειρήσεως.

79.

Χρήσις τοῦ σήματος

1. Εἰς τὰ ἄρθρα 16 - 18 ὁ νόμος ρυθμίζει τὰ τοῦ τρόπου χρήσεως τοῦ σήματος κατὰ τὸν εὐρύτερον δυνατὸν τρόπον.

1. Ἡ καταχώρισις τοῦ σήματος παρέχει εἰς μόνον τὸν καταθέτην τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα νὰ ἐπιθέτῃ τοῦτο ἐπ' αὐτῶν τούτων τῶν προϊόντων ἢ ἐμπορευμάτων, ἅτινα προώρισται νὰ διακρίνη, ἐπὶ τῶν περικαλυμμάτων καὶ συσκευασιῶν αὐτῶν, τοῦ χάρτου ἀλληλογραφίας, τῶν τιμολογίων, τῶν τιμοκαταλόγων, τῶν ἀγγελιῶν, τῶν παντὸς εἶδους διαφημίσεων (φωτεινῶν, κινηματογραφικῶν ταινιῶν κλπ.), ὡς καὶ παντὸς ἄλλου ἐντύπου (ἄρθρ. 16, ὡς ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ ν. 3205/55). Τοῦτο ἀποτελεῖ ἀνάλυσιν τῆς ἀρχῆς ἦν, ἥδη, ὁ νόμος ἔθεσεν εἰς τὸ ἄρθρ. 2. Ἡ ἐπίθεσις τοῦ σήματος, τεχνικῶς, ἐπιτυγχάνεται δι' ἐπικολλήσεως, ὑφάνσεως,

σφραγίσεως, ἐκτυπώσεως κλπ. Ἡ ἐν τῷ νόμῳ ἀπαριθμησις εἶναι ἐνδεικτικὴ. Τὸ σῆμα δύναται νὰ τίθεται καὶ ὡς διακριτικὸς τίτλος τοῦ καταστήματος, ἐπὶ τῶν ἐπίπλων κλπ.

2. Διὰ τῆς καταθέσεως καὶ τῆς ἐντεῦθεν παρεχομένης προστασίας τοῦ σήματος δὲν ἐμποδίζεται ἄλλος ὅπως χρησιμοποιῆ τὸ ὄνομα, τὴν ἐπωνυμίαν, τὴν κατοικίαν αὐτοῦ, ὡς καὶ δηλώσεις περὶ τοῦ εἶδους, τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου παραγωγῆς, περὶ τῆς ποιότητος, τοῦ προορισμοῦ, τῆς τιμῆς ἢ τοῦ βάρους προϊόντος τινὸς ἢ ἐμπορεύματος ὁμοειδοῦς, «ἐφ' ὅσον ἢ χρησιμοποιήσις αὐτῶν δὲν γίνεται ἐν εἰδει σήματος». Ἡ τελευταία αὕτη φράσις, λόγῳ τῆς ἀσαφείας τῆς, ἐδημιούργησε δυσχερείας. Ὑποστηρίζεται (Τσιριντάνης Α' § 49, I, 2) ὅτι ἡ ἐννοια τῆς διατάξεως εἶναι ὅτι δὲν ἀπαγορεύεται νὰ χρησιμοποιῆ τις τὸ ὄνομά του κλπ. μολονότι ὁμοιάζει πρὸς προκατατεθειμένον σῆμα, ἀλλ' ὄχι πρὸς προσδιορισμὸν τῆς προελεύσεως ὀρισμένου προϊόντος ἐξ ὀρισμένης ἐπιχειρήσεως.

II. Ὁ νόμος, πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ ὃν ἐπιδιώκει, θέτει τὴν ἀρχὴν ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ γίνεται χρῆσις τοῦ σήματος μόνον ἐπὶ τῶν ἰδίων προϊόντων τοῦ δικαιοῦχου αὐτοῦ (ἄρθρ. 17 § 1). Οὐδὲ συναινοῦντος τοῦ δικαιοῦχου τοῦ σήματος ἐπιτρέπεται νὰ γίνεται χρῆσις αὐτοῦ ἐπὶ ἀλλοτρίων προϊόντων ἢ ἐμπορευμάτων (ἄρθρ. 17 § 5). Ἐν τούτοις, ἡ ἀρχὴ αὕτη δὲν ἐφαρμόζεται ἀκάμπτως, καθ' ὅσον αὐτὸς οὗτος ὁ νόμος καθιεροῖ τὰς ἐξῆς ἀπ' αὐτῆς παρεκκλίσεις :

α) Ὡς ἴδια θεωροῦνται καὶ τὰ προϊόντα τὰ κατὰ τὸ κύριον αὐτῶν μέρος κατασκευαζόμενα ἢ παρασκευαζόμενα ὑπὸ τοῦ δικαιοῦχου τοῦ σήματος, ἀπλῶς δὲ συναρμολογούμενα ἢ συμπληρούμενα ὑπὸ ἄλλου προσώπου. Συνεπῶς, καὶ ὁ συναρμολογῶν ἢ συμπληρῶν τὰ προϊόντα τοῦ δικαιοῦχου τοῦ σήματος δύναται νὰ ἐξουσιοδοτηθῆ ὑπὸ τούτου, ὅπως χρησιμοποιῆ ἐπ' αὐτῶν τὸ σῆμα τοῦ δικαιοῦχου, ὅστις ἄλλως δὲν θὰ εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιθέσῃ αὐτὸ εἰς ἡν περίπτωσιν εἶχεν ἀποστείλει τὰ προϊόντα του οὐχὶ ὑπὸ τυποποιημένην μορφήν ἢ ἄνευ συναρμολογήσεως.

β) Ἐάν ἡ κατασκευὴ ἢ συναρμολόγησις ἢ συμπλήρωσις γίνεται εἰς χώραν διάφορον ἐκείνης ἐνθα τὸ πρῶτον ἐχρησιμοποιήθη τὸ σῆμα, ὁ ἐπιθέτων τούτο ὀφείλει νὰ ἀναγράφῃ κατὰ τρόπον εὐδιάκριτον τὸν τόπον ἐνθα γίνεται ἢ κατασκευῆ ἢ ἢ συναρμολόγησις ἢ ἢ συμπλήρωσις, ἑλληνιστὶ δὲ ἐάν γίνεται ἐν Ἑλλάδι (ἄρθρ. 17 § 3).

Κατ' ἀκολουθίαν τῆς διατάξεως ταύτης, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν τοῦ ἄρθρ. 16 § 4 ν. 3205/55, βλέπομεν λ.χ. εἰς ραδιόφωνα συναρμολογούμενα ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ φέροντα ἄλλοδαπὸν σῆμα, νὰ ἀναγράφεται ἢ δῆλωσις «συναρμολογηθὲν ἐν Ἑλλάδι». Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται διὰ πλεῖστα φαρμακευτικὰ προϊόντα, ἅτινα ἐμφιαλώνονται κλπ. ἐν Ἑλλάδι καὶ φέρουν τὴν δῆλωσιν «Ἑλληνικὴ κατασκευῆ».

γ) Ὁ μὴ παραγωγὸς (ἔμπορος) τοῦ αὐτοῦ ἢ ὁμοίου προϊόντος δύναται νὰ ποιῆται χρῆσιν τοῦ σήματος αὐτοῦ ἐπὶ τῶν πωλουμένων ἀλλοτριῶν προϊόντων, ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς διατηρήσεως ἀθίκτου τοῦ τυχὸν ὑπάρχοντος σήματος τοῦ παραγωγοῦ αὐτῶν (ἄρθρ. 17 § 4).

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ προϊόν θὰ ἔχῃ δύο σήματα, τὸ τοῦ παραγωγοῦ καὶ τὸ τοῦ μεταπωλητοῦ. Πρόκειται περὶ συνυπάρξεως ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ τοῦ βιομηχανικοῦ σήματος.

δ) Σπουδαιότατη περίπτωσις παρεκκλίσεως ἐθεσπίσθη διὰ τοῦ ἄρθρ. 16 §1 ν.3205/55, ὀρίζοντος ὅτι δι' ἀποφάσεως τῶν δικαστηρίων σημάτων δύναται νὰ ἐπιτραπῇ εἴτε ἢ κατάθεσις εἴτε μόνον ἢ χρῆσις τοῦ αὐτοῦ σήματος πρὸς διάκρισιν τῶν αὐτῶν ἢ παρομοίων προϊόντων καὶ παρ' ἑτέρου προσώπου (φυσικοῦ ἢ νομικοῦ) ἐφ' ὅσον, ὅμως, συντρέχουν αἱ ἀκόλουθοι προϋποθέσεις :

1) Μεταξὺ τοῦ δικαιούχου προκαταθέτου καὶ τοῦ τρίτου προσώπου ὑφίσταται «στενὸς καὶ οὐσιώδης οἰκονομικὸς δεσμὸς» καὶ

2) Ἡ ὑπὸ τοῦ τρίτου χρῆσις τοῦ σήματος δὲν δημιουργεῖ κινδύνους παραπλανήσεως τοῦ καταναλωτικοῦ Κοινοῦ, οὐδὲ ἀντίκειται εἰς τὸ δημόσιον συμφέρον.

Ὡς οἰκονομικὸς δεσμὸς δύναται νὰ νοηθῇ ἡ παροχὴ χρηματικῶν κεφαλαίων ἢ μηχανημάτων ἢ ἐκμεταλλεύσεως ἐφευρέσεων ἢ βιομηχανικῶν μυστικῶν ἢ βασικῶν πρώτων ὑλών.

Ἡ δῆλωσις περὶ λύσεως τοῦ οἰκονομικοῦ δεσμοῦ ἐπιφέρει τὴν διαγραφὴν τοῦ παρ' ἑτέρου κατατεθέντος σήματος ἢ τῆς παρασχεθείσης χρήσεως, αὐτοδικαίως μὲν ὅταν ὑποβάλλεται ὑπὸ τοῦ δικαιούχου, κατόπιν δὲ ἀποφάσεως τῶν Δικαστηρίων Σημάτων, ὅταν ἡ δῆλωσις ὑποβάλλεται ὑπὸ τρίτου.

Ἐπὶ προϊόντων κατασκευαζομένων ἐν Ἑλλάδι καὶ φερόντων σημάκηθὲν καθ' ἄρθρ. 16 ν. 3205/55, δεόν νὰ ἀναγράφεται ἑλληνιστὶ καὶ εὐκρινῶς ἡ ἔνδειξις : «Ἑλληνικῆς κατασκευῆς».

80.

Συλλογικά σήματα

Διὰ τοῦ ἄρθρ. 17 ν. 3205/55 εἰσήχθη παρ' ἡμῖν ὁ θεσμὸς τῶν συλλογικῶν σημάτων κατ' ἐφαρμογὴν σχετικῆς διατάξεως τῆς Διεθνοῦς Συμβάσεως.

Κατὰ παρέκκλισιν θεμελιώδους ἀρχῆς τοῦ ἀ. ν. 1998/39, καθ' ἣν τὸ σῆμα διακρίνει προϊόντα προερχόμενα ἐξ ὀρισμένης ἐμπορικῆς, βιομη-

χανικής κλπ. επιχειρήσεως, τὸ ἐν λόγῳ ἄρθρ. 17 ν. 3205/55 δρίζει ὅτι Συνεταιρισμοί, Ἐνώσεις ἢ Σύλλογοι, οἵτινες ἐπιδιώκουν ἐπαγγελματικούς σκοποὺς καὶ ἔχουσι νομικὴν προσωπικότητα, ἔτι δὲ καὶ νομικὰ πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου καὶ ἂν ἔτι δὲν κέκτηνται ἰδίαν ἐπιχείρησιν, δύνανται νὰ καταθέσωσι σήματα πρὸς διάκρισιν τῶν ὑπὸ τῶν κατ' ἰδίαν μελῶν αὐτῶν παραγομένων ἢ πωλουμένων προϊόντων ἢ ἐμπορευμάτων.

Διὰ τοῦ συλλογικοῦ σήματος διασφαλίζεται ἡ πιστοποίησις καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς ποιότητος τῶν προϊόντων τῶν κατασκευαζομένων παρὰ τῶν μελῶν τοῦ νομικοῦ προσώπου καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ συλλογικὸν σήμα δύνανται νὰ θεωρηθῇ ὅτι κέκτηται κατ' ἐξοχὴν ἔθνικὸν χαρακτήρα.

Τὰ συλλογικά σήματα διαφέρουν τῶν ἀτομικῶν σημάτων τῶν ἀνηκόντων εἰς φυσικὰ ἢ νομικὰ πρόσωπα καὶ χρησιμοποιουμένων εἴτε ὑπὸ τῶν συγκληρονόμων τῶν συνεχιζόντων τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ ἀποθανόντος (ἄρθρ. 21 ἄ.ν. 1998/39) εἴτε ὑπὸ τῶν συνεχιζόντων τὴν λυθεῖσαν ἑταιρείαν συνεταιρίων (ἄρθρ. 21 ἄ.ν. 1998/39) κλπ. Ἡ διαφορὰ συνίσταται εἰς τὸ ὅτι, ἐνῶ δικαιοῦχον εἶναι ἐν τῶν ὡς ἄνω ἀναφερομένων νομικῶν προσώπων, ἐν τούτοις τὸ δικαίωμα χρήσεως τοῦ σήματος δὲν ἔχει τὸ νομικὸν πρόσωπον, ὅπερ δὲν ἔχει ἐπάγγελμά τι (ἐμπορικὸν ἢ παραγωγικόν), ἀλλὰ τὰ ἐπὶ μέρους μέλη αὐτοῦ, τὰ ἀσκοῦντα χωριστὰς ἐπιχειρήσεις. Ἡ δήλωσις πρὸς κατάθεσιν συλλογικοῦ σήματος δέον νὰ συνοδεύεται ὑπὸ ὑπευθύνου δηλώσεως, περιεχοῦσης τὸν τίτλον, τὴν ἔδραν, τὸν σκοπὸν, τὸ ὄνοματεπώνυμον τῶν νομίμων εκπροσώπων, ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν μελῶν τῶν δικαιουμένων εἰς χρήσιν, ὡς καὶ τοὺς ὄρους καὶ κανονισμοὺς τοὺς ἀφορῶντας εἰς τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῶν μελῶν διὰ τὴν παρὰ τούτων χρήσιν τοῦ σήματος (ν. 3205/55, ἄρθρ. 17 § 3). Ἡ ἄσκησις τῶν ἐκ τῆς καταχωρίσεως τοῦ συλλογικοῦ σήματος ἀπορρεόντων δικαιωμάτων ἀνήκει, ἐν πάσῃ περιπτώσει, μόνον εἰς τὸ δικαιοῦχον τοῦ σήματος νομικὸν πρόσωπον.

Ἡ χρῆσις τοῦ συλλογικοῦ σήματος γίνεται ἀπαραιτήτως μετὰ τῆς ἐνδείξεως «συλλογικὸν σήμα».

Διαγραφή τοῦ συλλογικοῦ σήματος χωρεῖ δι' ἀπάσας τὰς περιπτώσεις περὶ ὧν τὸ ἄρθρ. 15 τοῦ ἄ. ν. 1998/39, ὡς ἀντικατεστάθη (κατωτ. § 82), ὡς καὶ ὅταν : α) ὁ δικαιοῦχος ἀνέχεται τὴν χρήσιν τοῦ σήματος κατὰ τρόπον ἀντικείμενον εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ δικαιοῦχου νομικοῦ προσώπου, β) ἡ χρῆσις τοῦ σήματος γίνεται κατὰ τρόπον ἀντικείμενον εἰς τοὺς ὄρους καὶ κανονισμοὺς τοὺς ὑπευθύνως δηλωθέντας κατὰ τὴν κατάθεσιν, γ) ἡ χρῆσις τοῦ σήματος ἐπιφέρῃ πλάνην εἰς τὰς συναλλαγὰς (ἄρθρ. 17 § 7). Κατὰ τὰ λοιπά, ἐπὶ τῶν συλλογικῶν σημάτων ἐφαρμόζονται ἅπασαι αἱ διατάξεις αἱ ἰσχύουσαι ἐπὶ τῶν ἀτομικῶν σημάτων, ἐφ' ὅσον αὐταὶ δὲν ἀντίκεινται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 17 ν. 3205/55.

81.

Ἡ μεταβίβασις τοῦ ἐπὶ τοῦ σήματος δικαίωματος

I. Ἡ τιθεμένη ἀρχή.

1. Ὁ νομοθέτης, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του ὅπως διασφαλίσῃ ἔτι περαιτέρω τὸ καταναλωτικὸν Κοινὸν ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι ὠρισμένα προϊόντα ἢ ἐμπορεύματα φέροντα ὠρισμένον σῆμα προέρχονται ἐξ ὠρισμένης, γνωστῆς εἰς αὐτό, ἐπιχειρήσεως, καθιεροῖ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἄδιασπάστου τοῦ σήματος ἀπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως, εἰς ἣν τοῦτο ἀφορᾷ. Ἐκ τούτου, ὁμοῦς, δὲν ἔπεται ὅτι τὸ ἐπὶ τοῦ σήματος δικαίωμα εἶναι προσωποπαγές. Ἀντιθέτως, κατ' ἄρθρον 20 § 1 ἀ. ν. 1998/39, τὸ δικαίωμα ἐπὶ τοῦ σήματος εἶναι μεταβιβάσιμον ἐν ζωῇ καὶ κληρονομητὸν—ἐκτός τῆς περιπτώσεως τοῦ συλλογικοῦ σήματος (ἄρθρ. 17 § 4 ἀ. ν. 3205/55)—ἀλλὰ μόνον μετὰ τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς ἣν τοῦτο ἀφορᾷ. Ἐάν δὲ ἡ ἐπιχείρησις τοῦ δικαιοῦχου τοῦ σήματος ἐκτείνεται εἰς πλείονας χώρας δύναται νὰ γίνῃ μεταβίβασις τοῦ σήματος μετὰ τοῦ ἐν Ἑλλάδι τμήματος τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐφ' ὅσον εἰς τὴν μεταβίβασιν περιλαμβάνεται καὶ τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς κατασκευῆς ἢ πωλήσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι παραγομένων, ἐφ' ὧν τὸ σῆμα, προϊόντων, εἰς τὰ ὁποῖα δεόν νὰ ἀναγράφεται κατὰ τρόπον εὐδιάκριτον ἢ δῆλως «Ἑλληνικὴ κατασκευὴ».

2. Σύμβασις ἔχουσα ὡς ἀντικείμενον μόνον τὴν μεταβίβασιν τοῦ σήματος εἶναι, κατὰ ρητὴν νομοθετικὴν διάταξιν, ἄκυρος, ἅτε προσκρούουσα εἰς τὴν ὡς ἄνω δημοσίας τάξεως ἀρχὴν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὁ μεταβιβάσας ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι νόμιμος δικαιοῦχος τοῦ σήματος. Ἀποκλειομένης δὲ τῆς καταχωρίσεως τῆς τοιαύτης μεταβιβάσεως εἰς τὸ Βιβλίον Σημάτων, οὐδὲν δικαίωμα ἀποκτᾷ ὁ πρὸς ὃν ἡ μεταβίβασις, οὐδ' εἰς τὸν ἀ. ν. 146/14 «Περὶ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ» εὕρισκει προστασίαν (Καρὰ β. § 135). Ἐξαίρεσιν τῆς ἀρχῆς τοῦ ἄδιασπάστου εἰσήγαγεν ὁ νεώτερος νομοθέτης διὰ τοῦ ἄρθρου 16 ἀ. ν. 3205/55 (ἀνωτ. § 79, II, δ).

3. Τὸ μεταβιβάσιμον τῆς ἐπιχειρήσεως μετὰ τοῦ σήματος ἰσχύει καὶ ὅταν τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀποτελῆται ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ μεταβιβάζοντος (ἄρθρ. 20 § 3). Τοῦτο ἀποτελεῖ διάσπασιν τῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν δὲν δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς σῆμα τὸ ὄνομα τρίτου, οὐδὲ συναινοῦντος αὐτοῦ (ἄρθρ. 17 § 5). Ἐν προκειμένῳ, ἡ ἀρχὴ τῆς ἀληθείας τοῦ σήματος ὑποχωρεῖ πρὸ τῆς ἀνάγκης τῆς διαρκείας τῆς ἐπιχειρήσεως.

4. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἄδιασπάστου ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν μεταβιβάσεως σήματος, ὅπερ ἐδηλώθη ὑπὸ τοῦ δικαιοῦχου ὅτι θὰ διακρίνη πλείονα ὁμοειδῆ προϊόντα ἢ ἐμπορεύματα. Ἐν προκειμένῳ ὀρίζεται

ἔτι ἡ μεταβίβασις τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς ἕτερον ὡς πρὸς τὸ ἓν ἐκ τῶν δηλωθέντων εἰδῶν μετὰ τοῦ σήματος ἀποκλείει εἰς τὸν μεταβιβάσαντα τὴν χρῆσιν τοῦ σήματος καὶ ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ εἶδη (ἄρθρ. 20 § 4).

5. Ἡ μεταβίβασις δὲν ὑπόκειται εἰς τύπον τινά, ἀλλ' ἔχει ἰσχὺν ἔναντι τῶν τρίτων μόνον μετὰ τὴν καταχώρισιν αὐτῆς ἐν τῷ Βιβλίῳ Σημάτων.

II. Κληρονομικὴ διαδοχὴ τοῦ σήματος (ἄρθρ. 21).

Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀδιασπάστου μεταξὺ σήματος καὶ ἐπιχειρήσεως, ἥς τὰ προϊόντα ἢ ἐμπορεύματα ἐπισημαίνονται δι' αὐτοῦ, ρυθμίζεται εἰδικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου εἰς τὴν περίπτωσιν κληρονομικῆς διαδοχῆς. Ὑπάρχοντος μοναδικοῦ κληρονόμου τὸ σῆμα περιέρχεται εἰς αὐτὸν μεθ' ὀλοκλήρου τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τῆς λοιπῆς περιουσίας τοῦ ἀποθανόντος.

Ἐπὶ πλειόνων κληρονόμων τὸ σῆμα περιέρχεται εἰς ἐκείνον ἢ ἐκείνους τῶν κληρονόμων, οἵτινες : α) τῇ βουλήσει τοῦ κληρονομούμενου, β) κοινῇ συναινέσει ἢ γ) κατόπιν δικαστικῆς ἀποφάσεως, συνεχίζουσι τὴν ἐπιχείρησιν. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ (γ') περιπτώσει, τὸ σῆμα παραμένει ἐν ἰσχύϊ μέχρις ἐκδόσεως τελεσιδικίου ἀποφάσεως, δυναμένου νὰ χρησιμοποιῆ αὐτὸ ἐκείνου ἢ ἐκείνων, εἰς οὓς ἤθελεν ἐπιτραπῆ δικαστικῶς ἢ προσωρινῇ συνέχισις τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ὅταν ἡ ἐπιχείρησις συνεχίζεται ὑπὸ πλειόνων κληρονόμων, ἡ συνέχισις δεόν νὰ γίνεταί ἀπὸ κοινοῦ. Μὴ συνεχιζομένης ἢ διασπομένης τῆς ἐπιχειρήσεως τὸ σῆμα ἀποσβέννεται.

Ἐν ἀμφισβητήσει περὶ τοῦ ἂν συνεχίζεται ἢ μὴ ἡ ἐπιχείρησις, ἀποφασίζουσι τὰ δικαστήρια σημάτων, τῇ αἰτήσει τοῦ ἐνδιαφερομένου.

Τὰ ὡς ἄνω ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ ἐπὶ λύσεως ἑταιρείας (ἄρθρ. 22).

III. Κατάσχεσις τοῦ σήματος (ἄρθρ. 23 §§ 1, 2, 4).

Ἡ ἀδιάσπαστος ἐνότης σήματος καὶ ἐπιχειρήσεως ἰσχύει καὶ ἐπὶ ἀναγκαστικῆς κατασχέσεως τοῦ σήματος. Ἡ ἀναγκαστικὴ κατάσχεσις καὶ ἐκποίησης τοῦ σήματος ἐπιτρέπεται μόνον μετὰ τῆς ἐπιχειρήσεως ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς. Ἡ ἔκθεσις κατασχέσεως κοινοποιεῖται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου καὶ καταχωρίζεται εἰς τὰ οἰκεῖα βιβλία.

Ὅταν τὸ σῆμα ἀποτελῆται ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ δικαιούχου δὲν χωρεῖ κατάσχεσις.

Σημειωτέον ὅτι ἡ προκειμένη ἀπαγόρευσις κατασχέσεως καὶ ἐκποίησης ἀφορᾷ εἰς τὸ δικαίωμα ἐπὶ τοῦ σήματος, οὐχὶ δὲ εἰς τὸ σῆμα ἐν τῇ ὅλικῃ ὑποστάσει του, δι' ἣν περίπτωσιν προβλέπουν τὰ ἄρθρ. 25 καὶ 29.

IV. Τὸ σήμα τοῦ πτωχέσαντος δικαιούχου (ἄρθρ. 23 § § 3, 4).

Καὶ ἐν προκειμένῳ ἡ αὐτὴ δεσπάζει ἀρχῆ. Ἐπὶ πτωχέσεως τοῦ δικαιούχου τοῦ σήματος δύναται τοῦτο νὰ ἐκποιηθῆ ὑπὸ τοῦ συνδίκου, ἀλλὰ μόνον μετὰ τῆς ἐπιχειρήσεως, δι' ἣν συμφώνως πρὸς τὴν δῆλωσιν τοῦ δικαιούχου ἦτο προωρισμένον τὸ σήμα.

Καὶ ἐν προκειμένῳ, ὅταν τὸ σήμα ἀποτελῆται ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πτωχέσαντος, δὲν χωρεῖ ἐκποίησης τούτου.

82.

Διαγραφή τοῦ σήματος (ἄρθρ. 15)

I. Τὸ δεκτὸν γενόμενον καὶ καταχωρισθὲν σήμα (ἄρθρ. 13) διαγράφεται καὶ συνεπῶς τὸ ἐπ' αὐτοῦ δικαίωμα ἀπόλλυται, κατόπιν ἀποφάσεως τῶν δικαστηρίων σημάτων, ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ παντὸς ἔχοντος ἔννομον συμφέρον, ὡς καὶ παντὸς Ἐμπορικοῦ, Βιομηχανικοῦ, Ἐπαγγελματικοῦ καὶ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου, κατὰ τὰς ἀκολουθοῦσας, περιοριστικῶς ἀναφερομένας, περιπτώσεις:

α) Ὄταν ὁ δικαιούχος τοῦ σήματος δὲν ἠθέλεε θέσει εἰς κυκλοφορίαν προϊόντα φέροντα τὸ σήμα ἐντὸς τριετίας ἀπὸ τῆς καταχώρισεως, ἐὰν δὲ πρόκειται περὶ φαρμακευτικῶν ἰδιοσκευασμάτων ἐντὸς τετραετίας. Προκειμένου περὶ σήματος (τίτλου) ἑφημερίδος ἢ περιοδικοῦ ἐὰν τοῦτο δὲν κυκλοφορήσῃ ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς καταχώρισεως.

β) Ὄταν τὰ φέροντα τὸ σήμα προϊόντα ἐκυκλοφόρησαν μὲν, ἀλλ' ἔπαυσαν περαιτέρω κυκλοφοροῦντα ἐπὶ διετίαν, ἐπὶ ἔτος δὲ προκειμένου περὶ ἑφημερίδος ἢ περιοδικοῦ.

γ) Ὄταν ἡ ἐπιχείρησις διὰ τὰ προϊόντα τῆς ὁποίας ἔχει κατατεθῆ τὸ σήμα ἔπαυσεν ἀπὸ διετίας τοῦλάχιστον νὰ λειτουργῆ, ἀπὸ ἔτους δὲ προκειμένου περὶ ἑφημερίδος ἢ περιοδικοῦ.

Καὶ εἰς τὰς τρεῖς ὡς ἄνω περιπτώσεις (α' - γ') μὴ χρησιμοποιήσεως τοῦ σήματος, τοῦτο δὲν διαγράφεται ἂν ὁ δικαιούχος ἀποδείξῃ ὅτι ἐξ ἐυλόγου αἰτίας (λ. χ. ἀσθενείας, στρατεύσεως) δὲν ἔθεσεν εἰς κυκλοφορίαν ἢ ἔπαυσε τὴν κυκλοφορίαν τῶν προϊόντων, τῆς ἑφημερίδος ἢ τοῦ περιοδικοῦ ἢ ὅτι δεδικαιολογημένως ἡ ἐπιχείρησις ἔπαυσε λειτουργοῦσα. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ὁδηγεῖ εἰς τὴν ὑπαρξιν σήματος ἀνυπάρκτου πλέον ἐπιχειρήσεως.

δ) Ὄταν τὸ σήμα κατέστη ἐκ τῶν ὑστέρων κοινόχρηστον. (Περὶ τῆς

έννοιας του κοινοχρήστου άνωτ. § 78, II, α). Τουτό δύναται νά συμβή όταν λόγω τής μεγάλης κυκλοφορίας του προϊόντος του φέροντος τό σήμα τουτό έχρησιμοποικήθη και παρ' άλλων έπιχειρήσεων παραγουσών παρόμοια προϊόντα, ό δέ δικαιούχος αυτού ήμέλησε ν' άσκήση τά νόμιμα δικαιώματά του και νά παρεμποδίση τοιαύτας ένεργείας.

Ή περί διαγραφής αίτησις δέν δύναται νά υποβληθῆ πρό τής παρόδου είκοσαετίας από τής πρώτης καταθέσεως.

ε) Όταν τό κατατεθέν σήμα άποτελή παραποίηση ή άπομίμησις μη καταθειμένου σήματος άφορώντος είς τό αυτό ή παρόμοιον προϊόν, τό όποιον, όμως, ήδη πρό τής καταθέσεως είναι έπαρκώς γνωστόν είς τάς συναλλαγάς εν Έλλάδι. Ή διάταξις αύτη διασπῆ τήν θεμελιώδη άρχήν του νόμου, καθ' ήν διὰ τής καταθέσεως και μόνης άποκτάται τό δικαίωμα επί του σήματος. Τό ότι τό σήμα είναι έπαρκώς γνωστόν είς τάς συναλλαγάς είναι, κατά τήν αντίληψιν του νομοθέτου, στοιχείον τό όποιον άναπληροῖ τήν κατάθεσιν. Δέν θεωρεῖται έπαρκώς γνωστόν σήμα εάν τουτό είναι, ίσως, γνωστόν είς περιωρισμένον κύκλον είδικών προσώπων ή είς μίαν ή πλείονας περιφερείας τής χώρας, και τουτό διότι ό φορεύς του σήματος δυνατόν νά έχη εν τῷ μεταξύ καταστήσει τουτό πολύ γνωστότερον εν ταίς συναλλαγáις ή ό τρίτος.

Ή περί διαγραφής αίτησις, εν προκειμένω, υποβάλλεται έντός προθεσμίας τριών έτών, άρχομένης από τής χρονολογίας του Δελτίου Έμπορικῆς και Βιομηχανικῆς Ίδιοκτησίας, εν ᾧ δημοσιεύεται περίληψις τής προσβαλλομένης άποφάσεως, υπό τήν προϋπόθεσιν ότι συγχρόνως τά προϊόντα μετά του κατατεθέντος σήματος έχουσι τεθῆ πράγματι είς κυκλοφορίαν. Έν μή συνδρομή τής τελευταίας ταύτης προϋποθέσεως, ή άνατρεπτική προθεσμία άναστέλλεται.

Έάν τό κατατεθέν σήμα άποτελή παραποίηση ή άπομίμησις προκατατειμένου ή δή σήματος, ή περί διαγραφής αίτησις έρείδεται είς τό έδ. στ' τής § 1.

στ) Όταν τό κατατεθέν σήμα δέν έπρεπε νά γίνη δεκτόν υπό τών δικαστηρίων σημάτων, διότι έπλήσσετο υπό τινος τών εν άρθρ. 3 του νόμου άπαριθμουμένων άπαραδέκτων (περί ών άνωτ. § 78). Ό λόγος ούτος, ισχύων διά τά από του 1955 και έφεξῆς κατατιθέμενα σήματα, έθεσπίσθη, διότι διεπιστώθη ότι σήματά τина, μολονότι έγέγοντο δεκτά δι' άμετακλήτου άποφάσεως, εν τούτοις διέφυγον του προσήκοντος διοικητικού έλέγχου ή δέν έγέγοντο έγκαιρως άντιληπτά υπό τών άνταγωνιστών. Ή περί διαγραφής αίτησις υποβάλλεται έντός τριετίας από τής εν τῷ Δελτίῳ δημοσιεύσεως τής προσβαλλομένης άποφάσεως, και τής πραγματικῆς κυκλοφορίας τών άγαθών τών φερόντων τό προσβαλλόμενον σήμα, ής προθεσμίας παρελθοῦσης τά παράνομα ταῦτα σήματα καθίστανται άπρόσβλητα.

Τὴν περί διαγραφῆς αἴτησιν δύναται νά υποβάλλῃ οἰοσδήποτε, ἐκτός τοῦ ἀσκήσαντος ἔφεσιν, παρέμβασιν, τριτανακοπήν. Προκειμένου, ὁμοίως, περί σήματος ἀποτελοῦντος παραποίησησιν ἢ ἀπομίμησιν νομίμως προδηλωθέντος καί μὴ διαγραφέντος σήματος, χρησιμεύοντος πρὸς διάκρισιν τοῦ αὐτοῦ ἢ παρομοίου προϊόντος, ἢ περί διαγραφῆς αἴτησις υποβάλλεται ὑπὸ μόνου τοῦ ἔχοντος ἔννομον συμφέρον.

ζ) Ὄταν τὸ ἐν Ἑλλάδι καταχωρισθὲν σῆμα ἀποτελῇ ἀπομίμησιν ἢ παραποίησησιν ἑτέρου μεταγενεστέρως μὲν δηλωθέντος ἐν Ἑλλάδι ἀλλοδαποῦ σήματος, ἀλλὰ διὰ τὸ ὅποιον ὁ δικαιούχος, ἐκτός τῆς καταθέσεως, διεκδικεῖ καὶ δικαίωμα προτεραιότητος, ἀνατρεχούσης εἰς χρονολογίαν προγενεστέραν τῆς καταθέσεως τοῦ καταχωρισθέντος ἐν Ἑλλάδι σήματος, οὐτινος ζητεῖται ἡ διαγραφή. Ἡ περί διαγραφῆς αἴτησις υποβάλλεται ἐντός ἑξ μηνῶν ἀπὸ τῆς καταχωρίσεως τοῦ προσβαλλομένου σήματος.

η) Ὄταν ἡ κατάθεσις τοῦ σήματος ἐγένετο ὑπὸ προσώπου διατελοῦντος ἐν κακῇ πίστει.

Ἡ κακῇ πίστις εἶναι ὑποκειμενική, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν τοῦ ἀρθρ. 3 § 2, ἣτις εἶναι συναλλακτικὴ (ἀντικειμενική).

Ἡ περί διαγραφῆς αἴτησις υποβάλλεται ἐντός προθεσμίας πέντε ἐτῶν ἀπὸ τῆς καταχωρίσεως, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι συγχρόνως τὰ προΐοντα μετὰ τοῦ καταχωρισθέντος σήματος ἔχουσι πρᾶγματι τεθῆ εἰς κυκλοφορίαν.

θ) Τὸ σῆμα διαγράφεται αὐτεπαγγέλτως ὑπὸ τῆς διοικήσεως ἂν παρῆλθε δεκαετία ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς καταθέσεως καὶ ἐφ' ὅσον δὲν ἐχώρησεν ἀνανέωσις, κατὰ τὰ ἐν ἀρθρ. 19 §§ 3 - 7 ὀριζόμενα.

II. Ἡ διατάσσουσα τὴν διαγραφὴν τοῦ σήματος ἀπόφασις σημειώνεται εἰς τὸ εἰδικὸν Βιβλίον Ἐκθέσεων τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου, τὰ δὲ ἀποτελέσματα αὐτῆς ἀρχονται ἀφ' ἧς αὕτη καταστῆ ἀμετάκλητος, μὴ χωρούσης διὰ τὸν πρὸ ταύτης χρόνον ἀγωγῆς περί ἀποζημιώσεως, ἐγειρομένης ὑπὸ τοῦ δικαιούχου τοῦ σήματος κατὰ τοῦ προσβαλλόντος αὐτὸ τρίτου, οὐδὲ ἐγκλήσεως πρὸς ποινικὴν δίωξιν αὐτοῦ (ἀρθρ. 15 §§ 2, 3).

83.

Ἡ προστασία τοῦ σήματος

Ὁ νόμος παρέχει ἔντονον προστασίαν εἰς τὸν δικαιούχον τοῦ σήματος κατὰ παντὸς σφετεριζομένου ἢ προσβάλλοντος τὸ σῆμα αὐτοῦ. Ἡ προστασία αὕτη εἶναι ἀστικὴ καὶ ποινικὴ.

I. Ἡ ἀστική προστασία (ἄρθρ. 24 - 25).

1. Ὅστις χρησιμοποιεῖ ἢ παραποιεῖ ἢ ἀπομιμεῖται σῆμα ἀνήκον εἰς ἄλλον δύναται νὰ ἐναχθῆ: α) ἐπὶ παραλείψει ἢ β) ἐπὶ ἀποζημιώσει ἢ γ) καὶ δι' ἀμφοτέρα.

Ἀμφοτέραι αἱ ἀγωγαὶ αὐται, δυνάμεναι νὰ σωρευθοῦν ἐν τῷ αὐτῷ δικογράφῳ, προϋποθέτουν: α) ὅτι τὸ σῆμα, οὐτινος ζητεῖται ἢ ἐννομος προστασία, κατετέθη νομίμως. Ἐὰν ἔχωμεν χρησιμοποίησιν, ἄνευ συννόμου καταθέσεως τοῦ σήματος, προστασία παρέχεται μόνον βάσει τοῦ νόμου «Περὶ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ» καὶ β) ὅτι ἡ χρησιμοποίησις ἢ παραποίησις ἢ ἀπομίμησις ἀλλοτρίου σήματος εἶναι παράνομος. Ἡ ὑπαρξὶς πταισματος τοῦ ἐναγομένου δὲν εἶναι ἀναγκαία (Κα ρ α β ἄ ς § 143. Σ π η λ ι ὀ π ο υ λ ο ς § 135). Αἱ ἀγωγαὶ ἐγείρονται οὐχὶ ἐνώπιον τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων σημάτων, ἀλλ' ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου Πρωτοδικείου. Τὰ πολιτικά δικαστήρια δὲν δύναται νὰ ἀποφανθοῦν πρὸ τῆς ἀποφάσεως τῶν δικαστηρίων σημάτων, ὧν ἡ γνώμη εἶναι δεσμευτικὴ δι' ἐκεῖνα.

Ἡ ἐπὶ ἀποζημιώσει ἀγωγή παραγράφεται μετὰ τριετίαν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ἔτους, καθ' ὃ ἐγένετο τὸ πρῶτον ἢ παράνομος χρησιμοποίησις, παραποίησις ἢ ἀπομίμησις.

Διὰ τὴν παραγραφὴν τῆς ἀγωγῆς ἐπὶ παραλείψει ὁ νόμος σιωπᾷ. Ἐν προκειμένῳ, ὅμως, θὰ δεχθῶμεν τὴν γενικὴν εἰκοσαετῆ παραγραφὴν (Α.Κ. 249). Ἐὰν γίνῃ δεκτὴ ἡ ἀγωγή τὸ Πρωτοδικεῖον διατάσσει τὴν ἀφαίρεσιν ἀπὸ τῶν προϊόντων ἢ ἐμπορευμάτων καὶ τὴν καταστροφὴν τῶν τυχόν κατασχθέντων σημάτων. Ἐν ἡ περιπτώσει τὸ σῆμα δὲν δύναται νὰ καταστραφῆ, ἄνευ τοῦ ἀντικειμένου, ἐφ' οὗ εὐρίσκεται ἐπιτεθειμένον, τὸ δικαστήριον δύναται, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ διατάξῃ καὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου τὴν καταστροφὴν, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει (ἄρθρ. 29).

2. Ἐν κατεπιγούσῃ περιπτώσει καὶ πρὸς πρόληψιν περαιτέρω ζημιῶν, ὁ νόμος ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἔχοντα ἀξίωσιν ἐπὶ παραλείψει πράξεως ἀντικειμένης εἰς τὸν περὶ σημάτων νόμον ὅπως ζητήσῃ τὴν λήψιν προσωρινῶν μέτρων παρὰ τοῦ Προέδρου τῶν Πρωτοδικῶν, ἐφαρμοζομένων ἀναλόγως τῶν διατάξεων περὶ προσωρινῶν μέτρων εἰς τὰς περὶ διακατοχῆς διαφοράς.

Ἀρμόδιος εἶναι τὸσον ὁ Πρόεδρος τῆς περιφερείας ἐν ἡ εὐρίσκονται τὰ ἐμπορεύματα ἢ προϊόντα ὅσον καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς περιφερείας ἐν ἡ ἔδρῳ εἴ ἢ ἐπιχειρήσις, τῆς ὁποίας τὰ προϊόντα φέρουσι τὸ προσβαλλόμενον σῆμα.

Κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Προέδρου Πρωτοδικῶν ἐπιτρέπεται ἔφεσις ἐνώπιον τοῦ Προέδρου Ἐφετῶν ἐντὸς προθεσμίας δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως.

Ὁ Πρόεδρος διὰ τῆς ἀποφάσεώς του δύναται νὰ διατάξῃ εἴτε τὴν περιγραφὴν εἴτε τὴν κατάσχεσιν τῶν προϊόντων ἢ ἐμπορευμάτων καὶ νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν περαιτέρω κυκλοφορίαν αὐτῶν, ὀφείλει ὁμως νὰ ὀρίσῃ προθεσμίαν πρὸς ἔγερσιν τῆς ἀγωγῆς οὐχὶ μικροτέραν τῶν δύο μηνῶν. Δύναται νὰ διατάξῃ τὴν παροχὴν ἐγγυήσεως ὑπὸ τοῦ αἰτοῦντος.

3. Ἐκτὸς τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου περὶ σημάτων παρεχομένης εἰδικῆς προστασίας, ὁ δικαιούχος τοῦ προσβαλλομένου σήματος δύναται νὰ ζητήσῃ προστασίαν παρεχομένην τόσον ὑπὸ τοῦ ν. 146/14 «Περὶ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ» ὅσον καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, βάσει τῶν διατάξεων περὶ ἀδικοπραξιῶν (Α.Κ. 914 ἐπ.).

II. Ἡ ποινικὴ προστασία (ἄρθρ. 26 - 28).

Ὁ νομοθέτης, ἐν τῇ ζωηρᾷ ἐπιθυμίᾳ του πρὸς δραστικωτέραν προστασίαν τοῦ δικαιούχου τοῦ σήματος ἀλλὰ καὶ τοῦ καταναλωτικοῦ Κοινοῦ, ἰδρύει διάφορα ποινικὰ ἀδικήματα.

Τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως μέχρις ἐνός ἐτους καὶ χρηματικῆς ποινῆς ἢ διὰ τῆς ἐτέρας τῶν ποινῶν :

- α) Ὁ παραποιήσας σῆμα ἢ ποιησάμενος ἐν γνώσει χρῆσιν παραποιημένου σήματος.
- β) Ὁ θέσας ἐπὶ προϊόντων τῆς ἐπιχειρήσεώς του ἢ ἐπὶ ἀντικειμένων τοῦ ἐμπορίου του, ἐν γνώσει, ἀλλότριον σῆμα.
- γ) Ὁ ἄνευ παραποιήσεως ἀπομιμηθεὶς ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει πρὸς παραπλάνησιν τῶν ἀγοραστῶν ἀλλότριον σῆμα ἢ ποιησάμενος χρῆσιν ἐν γνώσει τοιοῦτου σήματος.
- δ) Ὁ ἐν γνώσει πωλήσας ἢ ἐκθέσας πρὸς πώλησιν ἢ κυκλοφορίαν προϊόντα ἢ ἐμπορεύματα φέροντα σῆμα, ἀποτελοῦν παραποίησιν ἢ ἀπομίμησιν ἀλλοτρίου σήματος.
- ε) Ὁ ποιούμενος χρῆσιν σήματος κατὰ παράβασιν τοῦ ἄρθρου 17 (ἀνωτ. § 79, II)
- στ) Ὁ χρησιμοποιοῦν καὶ ἄνευ καταθέσεως, ὡς σήματα, ἐμβλήματα καὶ σύμβολα, περὶ ὧν ἀνωτ. § 78, III, α'.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω ποινικῶν ἀδικημάτων τὰ δύο τελευταῖα διώκονται καὶ αὐτεπαγγέλτως. Τὸ Πλημμελειοδικεῖον διατάσσει τὴν ἐν περιλήψει κατὰ-χώρισιν εἰς τὸν τύπον πάσης καταδικαστικῆς περὶ σήματος ἀποφάσεως, δαπάνη τοῦ καταδικασθέντος. Διὰ τῆς θεσπιζομένης δημοσιότητος ἐπιδιώκεται νὰ εἰδοποιηθῇ τὸ καταναλωτικὸν Κοινὸν πρὸς ἀποφυγὴν παραπλάνησεων.

Ἐπίσης τὸ ποινικὸν δικαστήριον δύναται νὰ διατάξῃ τὴν ἀφαίρεσιν καὶ καταστροφὴν τῶν σημάτων, ἀκόμη καὶ ἐν ἀθώώσει τοῦ κατηγορουμένου, ἂν κρίνῃ ὅτι ὑφίσταται κίνδυνος συγχύσεως (ἄρθρ. 29 § 3).

84.

Ἄλλοδαπὰ σήματα

I. Ὁ νόμος εἰς τὸ ἄρθρ. 35 ρυθμίζει εἰδικῶς τὰ τῶν ἄλλοδαπῶν σημάτων. Ἄλλοδαπὸν εἶναι τὸ σῆμα, ὅπερ ἀνήκει εἴτε εἰς ἄλλοδαποὺς εἴτε εἰς Ἕλληνας, ἔχοντας τὴν ἐπαγγελματικὴν αὐτῶν ἐγκατάστασιν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Συνεπῶς διὰ τὴν κρίσιν περὶ τοῦ ἂν σῆμά τι εἶναι ἡμεδαπὸν ἢ ἄλλοδαπὸν εἶναι ἀδιάφορος ἡ ἰθαγένεια ἢ ἡ κατοικία τοῦ δικαιοῦχου. Τὸ μόνον κρίσιμον σημεῖον εἶναι ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐγκατάστασις αὐτοῦ. Ἡ προστασία τῶν ἄλλοδαπῶν σημάτων εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν προστασίαν, ἣν ὁ νόμος ἀναγνωρίζει εἰς τὰ ἡμεδαπὰ σήματα. Αὕτη παρέχεται ἐφ' ὅσον ὑπάρχει συνδρομὴ τῶν ἐξῆς τριῶν προϋποθέσεων :

1) Ἄν τὸ σῆμα προστατεύεται εἰς τὴν Πολιτείαν ἔνθα ὑπάρχει ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐγκατάστασις τοῦ αἰτοῦντος.

2) Ἄν ὑφίσταται εἰς τὴν ἐν λόγῳ Πολιτείαν ἀμοιβαίότης διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἐλληνικῶν σημάτων, καθιερωμένη διὰ διεθνoῦς συμβάσεως ἢ δι' ἀνταλλαγῆς κυβερνητικῆς δηλώσεως μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἄλλοδαπῆς πολιτείας καὶ

3) Ἄν τὸ σῆμα κατατεθῆ ἐν Ἑλλάδι συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ νόμου περὶ σημάτων, ἐπὶ πλέον δέ : α) προσκομισθῆ ἀπόδειξις τῆς ἀρμοδίας ἄλλοδαπῆς Ἀρχῆς ὅτι κατὰ τὴν νομοθεσίαν τῆς ἄλλοδαπῆς πολιτείας, ἔνθα εὐρίσκεται ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐγκατάστασις τοῦ αἰτοῦντος, εἶναι κατατεθειμένον καὶ προστατεύεται τὸ σῆμα τοῦ ὁποῖου ζητεῖται ἢ ἐν Ἑλλάδι κατὰθεσις καὶ β) ὑποβληθῆ εἰδικὸν πληρεξούσιον ἔγγραφον τοῦ αἰτοῦντος, περιέχον τὴν δήλωσιν περὶ ὑπαγωγῆς του εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἐν Ἀθήναις δικαστηρίων.

Περὶ τῆς παραδοχῆς τοῦ ἄλλοδαποῦ σήματος ἀποφαίνονται τὰ δικαστήρια σημάτων, κρίνοντα ἀκριβῶς ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἡμεδαποῦ σήματος (§§ 76 - 83).

Ἄλλοδαπὸν σῆμα, νομίμως καταχωρισθὲν ἐν Ἑλλάδι, καθίσταται ἀνεξάρτητον τοῦ σήματος τῆς χώρας ἔνθα εὐρίσκεται ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐγκατάστασις τοῦ δικαιοῦχου αὐτοῦ, ἐξ οὗ ἐπεται ὅτι ἐὰν ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ πολιτείᾳ ἐπαυσεν ἢ προστασία τοῦ σήματος, τοῦτο οὐδεμίαν ἀσκεῖ ἐπιρροὴν διὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι προστασίαν αὐτοῦ, ἥτις εἶναι αὐτοτελής.

II. Ὡς πρὸς τὰ σήματα τὰ ὑπαγόμενα εἰς πολιτείας, αἵτινες ἔχουν προσχωρήσει εἰς τὴν διεθνήν σύμβασιν καὶ μετέχουν τῆς «Ἐνώσεως πρὸς προστασίαν τῆς βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας», ἀναγνωρίζεται δικαίωμα π ρ ο τ ε ρ α ι ό τ η τ ο ς. Σῆμα κατατεθὲν ἐν Ἑλλάδι ἐντὸς ἐξ μηνῶν, ἀφ' ἧς κατετέθη εἰς τι τῶν Κρατῶν, αἵτινα μετέχουν τῆς Ἐνώσεως, λογίζεται ὡς κατατεθὲν καὶ παρ' ἡμῖν, ἀφ' ἧς ἐγένεν ἢ εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν κατὰθεσις.

ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΑ ΕΥΡΕΣΙΤΕΧΝΙΑΣ

85.

Ἔννοια, περιεχόμενον καὶ νομικὴ φύσις τῆς ἐφευρέσεως

Ι. Ἡ ὄντως θαυμαστὴ ἐξέλιξις τῆς τεχνολογίας, ἡ τείνουσα νὰ μεταβάλλῃ τὴν ὄψιν τοῦ πλανήτου μας, ὀφείλεται εἰς τὴν ὑφ' ὄλων τῶν Κρατῶν προστασίαν τῶν ἐφευρέσεων. Ἡ προστασία τῶν ἐφευρέσεων ἀφ' ἑνὸς ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἠθικὴν ἀρχὴν τῆς προστασίας τῶν ἔργων τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἀφ' ἑτέρου συντελεῖ εἰς τὴν ἰδρύσιν νέων βιομηχανιῶν, ἐπὶ προφανεῖ ὠφελείᾳ τῆς ἰδιωτικῆς καὶ ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Ἄνευ τῆς προνομιακῆς προστασίας τῶν ἐφευρέσεων ὑπὸ τοῦ νομοθέτου θὰ εἶχομεν ἀπόκρυψιν τούτων, ἥτις θ' ἀπετέλει τὸν μοναδικὸν τρόπον προστασίας τοῦ ἐφευρέτου, προφανῆς δὲ θὰ ἦτο ἡ ἐντεῦθεν ἀνάσχεσις τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς οἰκονομικῆς προόδου.

Τὰ τῆς ἐφευρέσεως ρυθμίζονται παρ' ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ν. 2527/20 «Περὶ διπλωμάτων εὑρεσιτεχνίας», ὡς ἐτροποποιήθη μεταγενεστέρως, ὅστις ἰσχύει καὶ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος (1946).

II. Ἐφευρέσις, κατὰ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν, εἶναι πᾶσα δημιουργικὴ καὶ πρωτότυπος πνευματικὴ ἐργασία, δυνάμει τῆς ὁποίας καὶ τῇ βοηθείᾳ φυσικῶν δυνάμεων λύεται, ἐν μέρει, ἐν μέχρῃ τοῦδε ἄλυτον τεχνικὸν πρόβλημα ἢ καὶ ἀπλῶς διευκολύνεται, βελτιοῦται ἢ ἐπιταχύνεται ἢ ἐπὶ τὸ οἰκονομικώτερον λύσις τεχνικῶν προβλημάτων ἢ μεθόδων.

Ὁ ν. 2527/20 δὲν δίδει τὸν ὄρισμόν τῆς ἐφευρέσεως. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ, ὁμως, τῶν ἄρθρ. 1, 5, 10, 21 καὶ 34 αὐτοῦ συνάγεται ὅτι ἡ ἐφευρέσις, κατὰ περιεχόμενον, ἀφορᾷ εἴτε εἰς τὴν παραγωγὴν ἀντικειμένων οἰασδήποτε φύσεως εἴτε εἰς τὴν ἐξέυρεσιν ἢ ἐπινοήσιν μεθόδων κατασκευῆς προϊόντων, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι αὗται εἶναι : α) ν ε α ι καὶ β) ε π ι δ ε κ τ ι κ α ἰ β ι ο μ η χ α ν ι κ ῆ ς ἐ φ α ρ μ ο γ ῆ ς (ἄρθρ. 1), νοουμένης ὑπὸ εὐρυτάτην ἔννοιαν. (Ἐν τούτοις παρ' ἡμῖν ἀπαγορεύεται ἡ χορήγησις διπλωμάτων εὑρεσιτεχνίας δι' ἐφευρέσεις φαρμακευτικῶν ἰδιοσκευασμάτων).

Ἡ κρίσις περὶ ὑπάρξεως ἢ μὴ τῶν δύο τούτων στοιχείων ἀνατίθεται ὑπὸ τοῦ νόμου εἰς τὰ τακτικά δικαστήρια καὶ οὐχὶ εἰς τὸ χορηγοῦν τὸ δίπλωμα εὑρεσιτεχνίας Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου.

Ἐκ τοῦ ὡς ἄνω περιεχομένου τῆς ἐννοίας τῆς εφευρέσεως προκύπτει ὅτι δὲν ὑπάρχει ἔννομος προστασία καὶ συνεπῶς ὁ νόμος ἀποκλείει τὴν χορήγησιν διπλωμάτων εὑρεσιτεχνίας εἰς τὰς ἀνακαλύψεις (découvertes), αἱ ὁποῖαι ἐνδέχεται μὲν νὰ εἶναι νέαι, οὐχὶ ὁμως καὶ δεκτικαὶ βιομηχανικῆς ἐφαρμογῆς, ὡς λ.χ. ἡ ἀνακάλυψις τοῦ νόμου τῆς βαρύτητος, τῆς ραδιενεργείας κλπ.

Ἐπίσης δὲν δύνανται νὰ τύχουν προστασίας τὰ ὑποδείγματα αἰσθητικῆς ἢ διακοσμητικῆς μορφῆς.

Ἄλλ' ὁμως τὸ σύστημα τοῦ ἡμετέρου νόμου δὲν ἀποκλείει ὅπως ἀνακάλυψις τις μεταπέση εἰς προστατεύσιμον εφεύρεσιν. Οὕτω λ.χ. μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας ἀνοίγεται, ἥδη, ἡ ὁδὸς πρὸς νέας εφευρέσεις. Περαιτέρω ὁ ἀ.ν. 2441/40 προστατεύει καὶ τὰς ἀνακαλύψεις, αἰτινες ἀφοροῦν εἰς τὴν Ἑθνικὴν Ἄμυναν.

III. Ὡς πρὸς τὴν νομικὴν φύσιν τοῦ ἐπὶ τῆς εφευρέσεως δικαιώματος τοῦ εφευρέτου ὀρθότερα φαίνεται ἡ γνώμη, ἣτις διακρίνει, ἀναλόγως τοῦ ἀν ἐγένετο ἢ ὄχι δῆλωσις αὐτῆς :

α) Τὸ δικαίωμα ἐπὶ εφευρέσεως, μὴ εἰσέτι δηλωθείσης εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου, ἀποτελεῖ βιομηχανικὸν ἀπόρρητον, προστατευόμενον ἀπὸ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου «Περὶ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ» (ἀνωτ. § 65, IV). Εἶναι δικαίωμα ἐπὶ τῆς προσωπικότητος μετὰ περιουσιακοῦ χαρακτήρος (πρβλ. ὁμως καὶ κατωτ. § 92).

β) Ἐὰν ἡ εφεύρεσις ἐδηλώθῃ καὶ ἐχορηγήθῃ δίπλωμα εὑρεσιτεχνίας, τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς προσωπικότητος ἔχει ἐναργέστερον τὸν περιουσιακὸν χαρακτήρα, ἐκδηλούμενον ἰδίως εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ὑποχρέωσως τοῦ εφευρέτου ὅπως ἀνέχεται ἀναγκαστικὰς παραχωρήσεις ἀδειῶν ἐκμεταλλεύσεως (κατωτ. § 88^ο).

86.

Αι προϋποθέσεις προστασίας τῆς εφευρέσεως

Ὁ ν. 2587/20 «περὶ διπλωμάτων εὑρεσιτεχνίας» παραχωρεῖ εἰς τὸν εφευρέτην δικαιώματα ἀποκλειστικά καὶ κατὰ χρόνον περιορισμένα, ἐπὶ τῇ συνδρομῇ τῶν ἐξῆς δύο προϋποθέσεων :

- α) Ἡ εφεύρεσις δέον νὰ εἶναι «νέα» καὶ
- β) Δέον αὕτη νὰ εἶναι «ἐπιδεκτικῆ βιομηχανικῆς ἐφαρμογῆς».

Ι. Ἡ ἔννοια τοῦ « νέου » προκύπτει ἐξ αὐτοῦ τοῦ νόμου (ἄρθρ. 2), ὀρίζοντος ἀρνητικῶς ποία ἐφευρέσεις δὲν εἶναι νέα. « Δὲν θεωροῦνται ὡς νέα αἱ ἐφευρέσεις ἐκεῖναι, αἵτινες τὴν στιγμὴν τῆς δηλώσεως πρὸς ἀπόκτησιν διπλώματος εὐρεσιτεχνίας εἶναι ἐπαρκῶς γνωσταὶ ἐν τῷ βασιλείῳ ἢ ἔχουσι περιγραφὴ εἰς δημοσιεύματα ἢ σχέδια εὐρισκόμενα ἐν Ἑλλάδι, ὥστε νὰ εἶναι ἐπιδεκτικαὶ πρακτικῆς ἐφαρμογῆς παρ' ἀνθρώπου εἰδικοῦ ».

Τὸ ἂν ἐφευρέσις τις εἶναι νέα ἢ ὄχι κριθήσεται οὐχὶ κατὰ τρόπον ἀπόλυτον. Ὁ νόμος στενεύει τοπικῶς τὰ ὅρια τοῦ νέου, ἀρκοῦμενος ὅπως ἡ ἐφευρέσις μὴ εἶναι ἐπαρκῶς γνωστὴ μὲν ἐν τῇ Ἑλλάδι, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς ἄλλας χώρας.

Δὲν εἶναι δὲ ἐπαρκῶς γνωστὴ ἡ ἐφευρέσις ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει τυχὲ δημοσιότητος δι' ἐκτυπώσεως ἢ ἄλλου τεχνικοῦ μέσου, δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται πολλαπλασιασμός τῶν ἀντιτύπων, δυναμένων νὰ κυκλοφορήσουν διὰ τῶν βιβλιοπωλείων, περιπτέρων κλπ.

Εἶναι ἀδιάφορον ἂν ἡ ἐφευρέσις εἶναι σημαντικὴ ἢ ὄχι. Τὸ στοιχεῖον τῆς « πρωτοτυπίας » λογίζεται ἐξυπακουόμενον ἐν πάσῃ ἐφευρέσει.

Γίνεται δεκτὸν ὅτι δὲν ὑφίσταται τὸ στοιχεῖον τοῦ « νέου » ἐπὶ ἀπλῆς προσαρμογῆς στοιχείων ἢ μεθόδων, αἵτινες εἶναι ἤδη γνωσταὶ ἄνευ ἀξιολόγου πρωτοτύπου βελτιώσεως γνωστοῦ, ἤδη, ἀποτελέσματος (Καρ. β. α. § 167, 1).

II. Πρέπει ἐπὶ πλεόν ἡ ἐφευρέσις νὰ εἶναι ἐπιδεκτικὴ βιομηχανικῆς ἐφαρμογῆς. Πότε ὑπάρχει συνδρομὴ τοῦ στοιχείου τούτου εἶναι ζήτημα ἐκτιμήσεως τῶν πραγματικῶν περιστάτικων.

Ὁ νόμος προστάτει μόνον τὰς βιομηχανικὰς ἐφευρέσεις, κατ' ἀποκλεισμόν τῶν ἐπιστημονικῶν τοιούτων. Ἐπίσης δὲν ὑπάγονται ἐνταῦθα « τὰ ὑποδείγματα αισθητικῆς ἢ διακοσμητικῆς μορφῆς ». Ταῦτα, ἀποσκοποῦντα εἰς τὴν διακόσμησιν ἀντικειμένου τινός κατὰ τρόπον ἱκανοποιοῦντα τὰς ἀρεσκείας τοῦ κοινοῦ (λ.χ. φιγουρίνια ἐνδυμάτων, ἐπίπλων κλπ.), δὲν εἶναι δεκτικὰ βιομηχανικῆς ἐφαρμογῆς (Καρ. β. α. § 167).

87.

Ἡ ἀπονομή τοῦ διπλώματος εὐρεσιτεχνίας

1. Ὁ ἐπιθυμῶν ὅπως ἀποκτήσῃ δίπλωμα εὐρεσιτεχνίας καὶ καρπῶθῃ τὰ ἐκ τῆς ἐφευρέσεώς του ὄφελῃ, κατ' ἀποκλειστικὸν δικαίωμα, δεόν νὰ προβῇ εἰς δήλωσιν αὐτῆς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου. Δικαίωμα εἰς ἀπονομὴν διπλώματος εὐρεσιτεχνίας ἔχει πᾶς ὅστις πρῶτος ἔσπευσε νὰ προβῇ εἰς τὴν κατὰ νόμον δήλωσιν (ἄρθρ. 4).

Ἡ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου δήλωσις δέον, ἐκτὸς ἄλλων, νὰ περιέχῃ : α) σύντομον, πλὴν ἀκριβῆ, περιγραφὴν τοῦ εἶδους τῆς ἐφευρέσεως καὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀντικειμένου δι' ὃ αἰτεῖται διπλωμα εὐρεσιτεχνίας, β) λεπτομερῆ καὶ ἀκριβῆ περιγραφὴν τῆς ἐφευρέσεως κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἐκτεθειμένην, ὥστε ἡ πρακτικὴ αὐτῆς ἐφαρμογὴ νὰ εἶναι δυνατὴ παρὰ τρίτων εἰδικῶν καὶ ἤτις δέον νὰ περιλαμβάνῃ συνοπτικὴν ἀπαρίθμησιν τῶν κυρίων συστατικῶν τῆς ἐφευρέσεως γ) τὰ σχέδια, εἰκόνας, δείγματα ἢ ὑποδείγματα, ἅτινα εἶναι χρήσιμα διὰ τὴν κατανόησιν τῆς περιγραφῆς (ἄρθρ. 21). Ὁ αἰτούμενος διπλωμα εὐρεσιτεχνίας δύναται νὰ δηλώσῃ, ἂν ἐπιθυμῇ, ἡ ἐφεύρεσις του νὰ τηρηθῇ μυστικὴ ἐπὶ ἓν ἔτος.

2. Ἐπὶ τῇ συνδρομῇ τῶν ὡς ἄνω νομίμων ὄρων ἐκδίδεται πρᾶξις τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐμπορίου, βεβαιούσα τὸ κανονικὸν τῆς δηλώσεως. Ἡ τοιαύτη διοικητικὴ πρᾶξις συνιστᾷ τὸ αἰτηθὲν διπλωμα εὐρεσιτεχνίας, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς μίαν μόνον ἐφεύρεσιν.

Πᾶς τις δύναται νὰ λαμβάνῃ ἀντίγραφα τῶν διπλωμάτων εὐρεσιτεχνίας, ὡς καὶ πληροφορίας καὶ ἀντίγραφα τῶν περιγραφῶν καὶ σχεδίων, καθὼς καὶ ἀντίτυπα τῶν ὑποδειγμάτων καὶ λοιπῶν στοιχείων τῶν ἀποτελούντων τὴν βᾶσιν ἀπονομῆς διπλώματος εὐρεσιτεχνίας, ἐκτὸς ἐὰν ἐδηλώθῃ ὑπὸ τοῦ καταθέτου ὅτι ἡ ἐφεύρεσις θὰ τηρηθῇ μυστικὴ.

3. Τὰ διπλώματα εὐρεσιτεχνίας ἀπονέμονται ἄνευ προηγουμένου ἐλέγχου τοῦ περιεχομένου, ὑπ' εὐθύνην τῶν δηλούντων καὶ ἄνευ ἐγγυήσεως τοῦ Κράτους εἴτε διὰ τὸ πραγματικὸν εἴτε διὰ τὸ νέον εἴτε διὰ τὴν ἀξίαν ἢ τὴν φύσιν τῆς ἐφευρέσεως εἴτε διὰ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὸ πιστὸν τῆς ἀντιγραφῆς (ἄρθρ. 27). Ὁ νομοθέτης διὰ τὴν ἀπονομὴν τοῦ διπλώματος ἐπέλεξε τὸ δηλωτικὸν σύστημα καὶ οὐχὶ τὸ αὐστηρὸν σύστημα τοῦ προηγουμένου διοικητικοῦ ἐλέγχου (ὅπερ ἰσχύει ἐν Γερμανίᾳ καὶ Η.Π.Α.).

Τὴν συνδρομὴν ἢ μὴ λόγου ἀκρότητος τοῦ ἤδη ἀπονεμηθέντος διπλώματος κρίνουν, κατ' ἀποκλειστικὴν δικαιοδοσίαν, μόνον τὰ τακτικὰ δικαστήρια, ἐπὶ τῇ αἰτήσει παντὸς ἐνδιαφερομένου.

4. Τὸ ἀπονεμηθὲν διπλωμα εὐρεσιτεχνίας παρέχει τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα εἰς τὸν κάτοχον αὐτοῦ, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἔλκοντας δικαίωμα, ὅπως ἐπιδίδονται ἐξ ἐπαγγέλματος εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἐφευρέσεως, εἰς τὴν ἔκθεσιν αὐτοῦ πρὸς ἔμπορίαν ἢ πρὸς πώλησιν ἢ εἰς τὴν χρησιμοποίησίν του. Ἄν τὸ διπλωμα παρεχωρήθῃ διὰ τινὰ μέθοδον παραγωγῆς, προστατεύονται καὶ τὰ προϊόντα, ἅτινα παράγονται ἀπ' εὐθείας διὰ τῆς μεθόδου ταύτης (ἄρθρ. 5).

88.

Περιορισμοὶ ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ προνομίου

Ἄν, ὁμως, ὁ νόμος ἀναγνωρίζῃ ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἀμοιβὴν εἰς τὸν ἐφευρέτην, ἐν τούτοις περιορίζει τὴν ἀσκήσιν τοῦ προνομίου ἐφ' ὅσον αὕτη ἀντιτίθεται εἰς τὸν κοινωνικὸν καὶ οἰκονομικὸν σκοπὸν τοῦ δικαιώματος. Εἰδικώτερον :

1. Ἀπρόβλητον ἔναντι καλοπίστου τρίτου.—Τὰ ἐκ τοῦ διπλώματος εὑρεσιτεχνίας ἀπορρέοντα δικαιώματα δὲν ἰσχύουν ἔναντιον παντός, ὅστις τὴν στιγμὴν τῆς καταθέσεως τῆς δηλώσεως χρησιμοποιεῖ, ἤδη, καλῆ τῇ πίστει, τὴν ἐφεύρεσιν ἐν Ἑλλάδι, ἢ ἐνήργησε τὰς ἀναγκαίας προετοιμασίας διὰ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῆς. Οὗτος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ χρησιμοποιῇ τὴν ἐφεύρεσιν, διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπιχειρήσεως, εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ ἐργοστάσια ἢ εἰς ἐργοστάσια ἀνήκοντα εἰς τρίτους, τὸ τοιοῦτον ὁμως δικαίωμα δὲν δύναται νὰ μεταβιβασθῇ αἰτία θανάτου ἢ ἄλλως εἰ μὴ μόνον μετὰ τῆς ἐπιχειρήσεως (ἄρθρ. 6 § 1).

2. Διάρκεια τῆς προστασίας.—Ἡ διάρκεια τῆς ἰσχύος τῶν διπλωμάτων εὑρεσιτεχνίας εἶναι δέκα πέντε ἔτων, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς καταθέσεως τῆς περὶ ἀπονομῆς διπλώματος δηλώσεως (ἄρθρ. 7). Ἄλλ' ὁ ἐντὸς δωδεκαμήνου ἀπὸ τῆς χρονολογίας τῆς τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ γενομένης δηλώσεως τῆς ἐφευρέσεως τοῦ δηλώσαντος ταύτην ἐν Ἑλλάδι, ἀπολαύει ἐν Ἑλλάδι προτεραιότητος, ἀνατρεχούσης εἰς τὸν χρόνον, καθ' ὃν τὸ πρῶτον ἐδηλώθη ἢ ἐφεύρεσις ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.

Παρερχομένης τῆς δεκαπενταετίας ἡ ἐφεύρεσις καθίσταται, ἐκ τοῦ νόμου, κοινὸς χρηστος, μὴ ἐπιτρεπομένης παρατάσεως τῆς προστασίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἰσχύοντα ἐπὶ σημάτων.

Ἄλλὰ καὶ πρὸ τῆς 15ετίας αὕτη καθίσταται κοινόχρηστος, ἂν δὲν κατεβλήθησαν ἐμπροθέσμως τὰ ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου τέλη.

3. Ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις τῆς ἐφευρέσεως.—Τὸ ἀπονεμηθὲν δίπλωμα εὑρεσιτεχνίας οὐδὲν ἐπιφέρει ἀποτέλεσμα, ἐφ' ὅσον ἡ ἐφεύρεσις διὰ Β. Διατάγματος ἐκηρύχθη ὡς «κοινῆς ὠφελείας».

Ἐν τοιαύτῃ, ὁμως, περιπτώσει ὁ δικαιούχος τοῦ διπλώματος εὑρεσιτεχνίας ἔχει ἀξίωσιν ἀναλόγου ἀποζημιώσεως κατὰ τοῦ Δημοσίου, ἥτις, ἐν ἀσυμφωνίᾳ τῶν μερῶν, κανονίζεται ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου (ἄρθρ. 6 § 2).

4. Ἐφευρέσεις ἀφορῶσαι εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀμυναν τῆς χώρας.—Κατ' ἄρθρ. 1 ἀ.ν. 2441/40, πᾶσα ἐφεύρεσις ἢ ἀνακάλυψις γενομένη εἴτε ἐν τῇ ἡμεδαπῇ εἴτε ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὑπὸ Ἕλληνας τὸ γένος ἢ τὴν ὑπηκοότητα καὶ ἀφορῶσα εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀμυναν τῆς χώ-

ρας, ἀπαγορεύεται νά μεταβιβασθῆ ἢ καθ' οἴονδῆποτε τρόπον ἀνακοινωθῆ πρὸς ἕτερον Κράτος ἢ πρὸς ἀλλοδαπὸν ἢ ἡμεδαπὸν φυσικὸν ἢ νομικὸν πρόσωπον. Ὁ παραβάτης τιμωρεῖται μετὰ πρόσκαιρα δεσμά, ἐν καιρῷ δὲ πολέμου μετὰ θάνατον.

5. Παραχωρήσεις ἀδειῶν ἐκμεταλλεύσεως.

α) Ὁ δικαιούχος τοῦ διπλώματος δικαιούται νά παραχωρῆ εἰς τρίτους ἐλευθέρως καὶ δι' ἰδιαιτέρων συμβάσεων ἀδείας ἐκμεταλλεύσεως (licences d'exploitation) τῆς ἐφευρέσεώς του. Οὕτως ὁ ἐφευρέτης, χωρὶς νά παραιτῆται τῶν ἐκ τοῦ διπλώματος ἀπορρεόντων δικαιωμάτων του, δίδει τὴν εὐκαιρίαν καὶ τὴν δυνατότητα εἰς ἄλλους ἐπιχειρηματίας νά ἐκμεταλλεύονται μίαν ἐφεύρεσιν, τοῦθ' ὅπερ δὲν δύναται ὁ ἴδιος νά πράξῃ.

Ἐὰν οἱ δικαιούχοι τοῦ διπλώματος εὐρεσιτεχνίας εἶναι περισσότεροι τοῦ ἑνός, εἰς ἐξ αὐτῶν δὲν δύναται ἄνευ ἐξουσιοδοτήσεως τῶν ἄλλων νά παραχωρήσῃ ἀδείας ἐκμεταλλεύσεως. Ἄδεια ἐκμεταλλεύσεως, παραχωρηθεῖσα παρὰ τοῦ δικαιούχου, δὲν δύναται νά ἐκχωρηθῆ ἐκ μέρους τοῦ ἐκδοχέως, εἰ μὴ μετὰ τῆς ἐπιχειρήσεως, δι' ἣν ἐδόθη ἡ ἄδεια. Αἰτία θανάτου δὲν μεταβιβάζεται ἄδεια ἐκμεταλλεύσεως εἰ μὴ μόνον ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι ὁ νέος δικαιούχος ἐξακολουθεῖ τὴν σχετικὴν ἐπιχείρησιν, τὴν κεκτημένην τὴν τοιαύτην ἄδειαν ἐκμεταλλεύσεως (ἄρθρ. 15).

β) Ἐκτὸς τῶν ἐκουσίων παραχωρήσεων ὁ νόμος ρυθμίζει τὴν παραχώρησιν ἀναγκαστικῶν ἀδειῶν ἐκμεταλλεύσεως ἐφευρέσεως. Τοῦτο συμβαίνει ὡσάκις ἡ ἐφεύρεσις ἠθέλε κηρυχθῆ δημοσίως ὡφελείας (ἄρθρ. 16).

Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, αἱ ἄδειαι ἐκμεταλλεύσεως δὲν ἔχουν αὐτοτελῆ ὑπαρξίν, καθ' ὅσον ἐν ἀκυρώσει τοῦ διπλώματος εὐρεσιτεχνίας ἀκυροῦνται ταυτοχρόνως καὶ αἱ παραχωρηθεῖσαι ἄδειαι ἐκμεταλλεύσεως (ἄρθρ. 17).

89.

Μεταβολαί σχετικαί με τήν προνομιούχον ἐφεύρεσιν

I. Τροποποιήσεις καὶ βελτιώσεις τῆς ἐφευρέσεως (ἄρθρ. 11)

Ὁ δικαιούχος τοῦ διπλώματος εὐρεσιτεχνίας, ὅστις ἐπιφέρει μετατροπὴν τινά (τροποποιήσιν ἢ τελειοποίησιν), δύναται νά αἰτήσῃται τὴν ἀπονομὴν διπλώματος τροποποιήσεως, τὸ ὅποιον λήγει ταυτοχρόνως μετὰ τοῦ κυρίου ἢ ἀρχικοῦ διπλώματός του καὶ παρακολουθεῖ τὴν τύχην τούτου.

Τὰ διπλώματα τροποποιήσεως, ἀπνεμόμενα εἰς τὸν ἀρχικὸν δικαιοῦ-

ούχον, δύνανται νά χρησιμοποιηθῶσι παρά πάντων τῶν ἄλλων δικαιούχων ἀδειῶν ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἀρχικοῦ διπλώματος εὐρεσιτεχνίας (ἐκουσίῳ ἢ ἀναγκαστικῶν), ἐκτός ἀντιθέτου συμφωνίας.

Τὸ διπλωμα τροποποιήσεως δύναται, ἐν πάσῃ στιγμῇ, νά μετατραπῇ εἰς κύριον τοιοῦτο, ἐφ' ὅσον συντρέχουσιν αἱ νόμιμοι προϋποθέσεις, ὁπότε ὁ χρόνος τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ἀνατρέχει, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐνεφανίσθη ὡς τοιοῦτο τροποποιήσεως.

II. Ἐφεύρεσις σχετικὴ μετὰ τὴν εφεύρεσιν ἐτέρου διπλωματούχου (ἄρθρ. 12, 13).

Ἐάν τρίτος ἐπέτυχεν εφεύρεσιν σχετικὴν μετὰ τὸ ἀντικείμενον τοῦ διπλώματος ἄλλου εφευρέτου, χορηγεῖται μὲν εἰς τὸν τρίτον κύριον διπλωμα, ἀλλ' οὐδέτερος τούτων δικαιούται νά χρησιμοποιήσῃ τὴν εφεύρεσιν τοῦ ἐτέρου ἄνευ ἐξουσιοδοτήσεως τούτου. Ἡ θέσις τοῦ τρίτου διπλωματούχου, μὴ τυχόντος ἐξουσιοδοτήσεως, εἶναι δυσχερής. Ὁ νόμος προβλέπει τρόπον ἱκανοποιητικῆς ρυθμίσεως τοῦ θέματος.

III. Μεταβίβασις τῶν ἐκ τοῦ διπλώματος δικαιωμάτων (ἄρθρ. 14).

Τὰ ἐκ τοῦ διπλώματος δικαιώματα δύνανται νά μεταβιβασθοῦν ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει, καθ' οἷονδήποτε νόμιμον τρόπον, διὰ πράξεως ἐν ζωῇ ἢ αἰτία θανάτου. Ὁμοίως μεταβιβαστὴ εἶναι ἡ ἀξίωσις τοῦ εφευρέτου ἔναντι τοῦ Ἑμπορίου Ἑμπορίου πρὸς ἀπονομὴν διπλώματος.

Τὸ δικαίωμα δύναται νά εἶναι ἀντικείμενον ἐπικαρπίας, ἐνεχύρου, ὡς καὶ κατασχέσεως. Ἐν πτωχεύσει τοῦ δικαιούχου τὸ δικαίωμα περιέρχεται εἰς τὴν ὁμάδα τῶν πιστωτῶν μόνον ὅταν ἡ περὶ παραχωρήσεως τοῦ δικαιώματος δήλωσις τοῦ πτωχεύσαντος εφευρέτου ὑπεβλήθῃ πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως τῆς κηρυττοῦσης τὴν πτώχευσιν.

Πᾶσα μεταβίβασις ἢ τροποποίησις, ἀναφερομένη εἰς τὴν ὑπαρξίν, τὴν κυριότητα καὶ τὴν κάρπωσιν τοῦ διπλώματος εὐρεσιτεχνίας, δεόν νά μεταγράφεται ἐντὸς τριμήνου εἰς τὸ οἰκεῖον βιβλίον τοῦ Ἑμπορίου, ἄλλως ἢ μεταβίβασις εἶναι ἄκυρος ἔναντι τῶν τρίτων (ἄρθρ. 33). Ἡ μεταβίβασις δεόν νά καταρτίζεται ἐγγράφως. Ἄν, ὁμως, διὰ τὴν αἰτίαν τῆς μεταβίβασεως ἀπαιτῆται πανηγυρικὸς τύπος (συμβολαιογραφικὸν ἔγγραφο), οὗτος δεόν νά τηρηθῇ καὶ διὰ τὴν μεταβιβαστικὴν πράξιν.

90.

Ἀπόλεια τοῦ προνομίου

Ἡ ἀπόλεια τοῦ ἐπὶ τοῦ διπλώματος εὐρεσιτεχνίας δικαιώματος δυνατὸν, κατὰ νόμον, νὰ ἐπέλθῃ : α) δι' ἐκπτώσεως ἢ β) δι' ἀκυρώσεως τοῦ ἀπονεμηθέντος διπλώματος.

I. Ἡ ἔκπτωσις ἀπὸ τοῦ δικαιώματος (ἄρθρ. 19).

Οἱ λόγοι ἐκπτώσεως τοῦ δικαιούχου ἀπὸ τοῦ ἐκ τοῦ ἀπονεμηθέντος διπλώματος εὐρεσιτεχνίας δικαιώματος ἀναφέρονται περιοριστικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου, ὡς ἑξῆς :

α) Ἐγγραφὸς δήλωσις παραιτήσεως τοῦ δικαιούχου ἀπευθυνομένη πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου. Ἡ ἔκπτωσις ἐπέρχεται ἅμα τῇ ὑποβολῇ τῆς σχετικῆς δηλώσεως.

β) Μὴ ἐμπρόθεσμος καταβολὴ τοῦ ἐτησίου τέλους ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου. Ἐάν, ὅμως, καταβληθῶσι ταῦτα ἐντὸς ἑξαμήνου ἢ ἔκπτωσις θεωρεῖται ὡς μηδέποτε λαβοῦσα χώραν.

γ) Ἀδικαιολόγητος ἐπὶ τριετίαν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ διπλώματος παράλειψις τοῦ δικαιούχου νὰ ἐκμεταλλευθῇ, ἐν ἑπαρκεῖ μέρτρῳ ἐν Ἑλλάδι, τὴν σχετικὴν ἐφεύρεσιν. Ἡ ἔκπτωσις κηρύσσεται ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Πρωτοδικείου ἐπὶ τῇ ἀγωγῇ παντὸς ἔχοντος ἔννομον συμφέρον.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκπτώσεως ἀφοροῦν μόνον εἰς τὸ μέλλον, συνίστανται δὲ εἰς τὸ ὅτι ἡ ἐφεύρεσις καθίσταται κοινῆς χρήσεως.

II. Ἡ ἀκυρότης τοῦ ἀπονεμηθέντος διπλώματος.

Οἱ λόγοι ἀκυρότητος μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ νόμου περιοριστικῶς, καὶ εἶναι οἱ ἑξῆς :

α) Ὅσακις ἡ ἐφεύρεσις δὲν εἶναι ἐπιδεκτικὴ διπλώματος εὐρεσιτεχνίας, διότι δὲν ὑφίσταται συνδρομὴ ἀμφοτέρων ἢ τῆς ἐτέρας τῶν προϋποθέσεων προστασίας, ἥτοι αὕτη νὰ εἶναι «νέα» καὶ «ἐπιδεκτικὴ βιομηχανικῆς ἐφαρμογῆς» (ἀνωτ. § 86).

β) Ὅταν ὁ πρὸς ὃν ἀπενεμήθη τὸ δίπλωμα, ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς ἐφευρέσεως ἦν συνῆψεν εἰς τὴν δὴλωσιν, παρέλειπεν ἐκ προθέσεως νὰ ἀναφέρῃ μέρος τοῦ μυστικοῦ του ἢ τὸ ἀνέφερε κατὰ τρόπον μὴ ἀκριβῆ. Ἡ τοιαύτη πλημμελὴς δὴλωσις παρεμποδίζει τὴν δυνατότητα τελειοποιήσεως αὐτῆς ὑπὸ ἄλλων ἐφευρετῶν.

γ) Ὅταν τὸ δίπλωμα ἀπενεμήθη δι' ἐφεύρεσιν ἀντικειμένην εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν, τὰ χρηστὰ ἦθη καὶ τοὺς νόμους.

δ) Ὄταν τὸ δίπλωμα ἀπενεμήθῃ δι' ἐφεύρεσιν, τὸ οὐσιῶδες περιεχόμενον τῆς ὁποίας εἶναι ἐρανισμένον ἐκ περιγραφῶν, σχεδίων, ὑποδειγμάτων, ἐργαλείων ἢ ὁδηγιῶν τρίτου ἢ ἐκ μεθόδου παρ' αὐτοῦ ἐφαρμοζομένης, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως αὐτοῦ.

Ἡ ἀκυρότης τοῦ διπλώματος δι' ἓνα τῶν ἀνωτέρω λόγων κηρύσσεται ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Πρωτοδικείου ἐπὶ τῇ ἀγωγῇ παντός ἔχοντος ἔννομον συμφέρον διὰ τὴν ἀκύρωσιν. Τοιοῦτος δὲ εἶναι οὐ μόνον ἐκεῖνος οὐτινος θίγεται ἢ ἐφεύρεσις, ἀλλὰ καὶ ὁ καταναλωτής, ὁ περιοριζόμενος ἐν τῇ ἐλευθέρῳ καταναλώσει.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀκυρότητος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ τῆς ἐκπτώσεως, ἀνατρέχουν εἰς τὸν χρόνον τῆς ὑποβολῆς τῆς δηλώσεως περὶ ἀπονομῆς διπλώματος.

Ἡ ἀπόφασις, καταστάσα τελεσίδικος, κοινοποιεῖται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου καὶ δημοσιεύεται εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

91.

Ἡ προστασία τῆς ἐφευρέσεως

Ὁ τυχὼν διπλώματος εὐρεσιτεχνίας ἐφευρέτης κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δεκαπενταετοῦς ἰσχύος τοῦ προνομίου του, ἐφ' ὅσον τὸ δικαίωμά του ἤθελε προσβληθῆ ἐν τῇ ἀποκλειστικῇ ἐκμεταλλεύσει αὐτοῦ, τυχάνει ἀστικῆς καὶ ποινικῆς προστασίας.

I. Ἀστική προστασία (ἄρθρ. 34).

1. Ὑποχρεοῦται εἰς ἀποζημίωσιν τοῦ ζημιωθέντος πᾶς ὅστις ἐκ δόλου ἢ βαρείας ραθυμίας: α) κατὰ παράβασιν τοῦ ἄρθρ. 5 χρησιμοποιοεῖ ἐφεύρεσιν, δι' ἣν ἕτερος ἔχει λάβει δίπλωμα εὐρεσιτεχνίας, β) κατὰ παράβασιν τοῦ ἄρθρ. 6 περὶ «προχρησιμοποιούντος» ἐφεύρεσιν, δι' ἣν ἕτερος ἔλαβε δίπλωμα εὐρεσιτεχνίας, μετεβίβασε τὸ ἐπὶ τῆς ἐφευρέσεως δικαίωμά του εἰς ἄλλον, ἄνευ μεταβιβάσεως καὶ τῆς ἐπιχειρήσεώς του, γ) χρησιμοποιοεῖ ἐφεύρεσίν του κηρυχθεῖσαν χρήσιμον διὰ τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν ἢ αὐτὴ εἶναι κοινῆς ὠφελείας.

Ἄλλ' ὅμως ὁ νόμος προστατεύει, ὑπὸ τοὺς ἰδίους ὄρους, πάντα τρίτον, ὅστις ζημιοῦται ἐξ ὑπερβασίων ἐν τῇ ἐνασκήσει τοῦ ἀποκλειστικοῦ δικαιώματος, τὸ ὁποῖον παρέχει τὸ δίπλωμα εὐρεσιτεχνίας. Ἡ ἔκτασις καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀποζημιώσεως κρίνονται κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ κοινοῦ δικαίου (Α.Κ. 297—8). Ἡ ἐπὶ ἀποζημιώσει ἀγωγή παραγράφεται μετὰ τριετίαν, ἐκάστου σχετικοῦ γεγονότος λαμβανομένου μεμονωμένως (ἄρθρ. 38).

Τὸ ἐπιληφθὲν τῆς ἐπὶ ἀποζημιώσει ἀγωγῆς δικαστήριον δύναται νὰ διατάξῃ τὰ ἀναγκαῖα συντηρητικὰ μέτρα καὶ ἰδίᾳ τὴν ἀκριβῆ περιγραφὴν τῶν προϊόντων, ἅτινα ἐμφανίζονται ὡς κατὰ παράβασιν τοῦ νόμου κατασκευασθέντα, καθὼς καὶ τῶν ἐγκαταστάσεων μηχανῶν, ἐργαλείων, ὑλικῶν κλπ., ἅτινα ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς τοῦτο, καθὼς καὶ τὴν κατάσχεσιν αὐτῶν, ὡς καὶ νὰ ὑποχρέωσῃ τὸν ἐνάγοντα ἢ ἐγκαλοῦντα εἰς καταβολὴν ἐγγυήσεως (ἄρθρ. 40). Ἄλλὰ καὶ ἂν δὲν ἐγερεθῇ ἢ κατ' ἄρθρ. 34 ἀγωγή ἢ ἂν δὲν ὑποβληθῇ ἢ κατ' ἄρθρ. 35 ἐγκλήσις, ὁ ζημιωθείς δύναται νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ Προέδρου Πρωτοδικῶν, κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ ἄρθρ. 634 Πολ. Δικ., τὴν συντηρητικὴν κατάσχεσιν τῆς περιουσίας τοῦ ὑποχρέου πρὸς ἀποζημιώσιν, ὡς καὶ τῶν παρανόμως κατασκευασθέντων καὶ κυκλοφορούντων προϊόντων.

2. Πέρα τῆς ὡς ἄνω ὑπὸ τοῦ ν. 2527 παρεχομένης προστασίας τοῦ δικαίου, ὁ ζημιούμενος δύναται νὰ θεμελιώσῃ τὴν ἐπὶ ἀποζημιώσει ἀγωγήν του εἰς τὸ ἄρθρ. Α.Κ. 60 (δικαίωμα ἐπὶ τῶν προϊόντων τῆς διανοίας), εἰς τὰς περὶ ἀδικοπραξιῶν διατάξεις τοῦ Α.Κ. 914 ἐπ., καὶ δὴ ἀνεξαρτήτως βαθμοῦ ὑπαιτιότητος.

Δικαιοῦται οὗτος νὰ ἐπικαλεσθῇ κατὰ τοῦ ὑπαίτιου τὰς διατάξεις τοῦ ν. 146/14 «Περὶ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ», ἐτι δὲ νὰ ἐπιδιώξῃ δι' ἀναγνωριστικῆς ἀγωγῆς τὴν ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων ἀναγνώρισιν τοῦ ἀποκλειστικοῦ δικαιώματος πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐφευρέσεώς του, ὡς καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι παράλειψιν τῆς προσβολῆς (Α.Κ.60. Πολ. Δικ. ἄρθ. 882).

II. Ποινικὴ προστασία.

Ἐντονος ποινικὴ προστασία παρέχεται εἰς τὸν δικαιούχον τοῦ διπλώματος εὑρεσιτεχνίας. Τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπόμενα δύο ποινικὰ ἀδικήματα διώκονται μόνον ἐπὶ τῇ ἐγκλήσει τοῦ ζημιωθέντος, ὅστις δύναται πάντοτε ν' ἀνακαλέσῃ αὐτὴν (ἄρθρ. 37). Οὕτω :

α) Ὅστις δολίως χρησιμοποιεῖ ἐφευρέσιν, κατὰ παράβασιν τῶν ἄρθρ. 5 καὶ 6 τοῦ νόμου (ἀνωτ. 1), τιμωρεῖται μὲ χρηματικὴν ποινὴν ἢ (καὶ) μὲ φυλάκισιν.

Τὸ Πλημμελειοδικεῖον δύναται νὰ διατάξῃ τὰ ὡς ἄνω, ὡς καὶ ἐπὶ πολιτικῆς ἀγωγῆς, μέτρα, ἐτι δὲ νὰ ἐπιδικάσῃ εἰς τὸν ζημιωθέντα αὐτόουσια τὰ παρανόμως κατασκευασθέντα ἐμπορεύματα ἢ προϊόντα, ὡς καὶ τὰς χρησιμοποιηθείσας ἐγκαταστάσεις, μηχανὰς κλπ. εἰάν κύριος αὐτῶν εἶναι ὁ καταδικασθεὶς καὶ ἐφ' ὅσον ὁ ζημιωθείς ἡγίρειν ἐνώπιον τοῦ Πλημμελειοδικεῖου ἀγωγήν περὶ ἀποζημιώσεως καὶ ἀποδέχεται ταῦτα ἀπέναντι τοῦ ὅλου ἢ μέρους τῆς ζημίας (ἄρθρ. 35,43). Καὶ ἐν ἀθώώσει τοῦ κατηγορου-

μένου τὸ Ποινικὸν Δικαστήριον δύναται, ἐὰν τὸ κρίνῃ ἀναγκαῖον, νὰ διατάξῃ τὴν καταστροφὴν τῶν ἐγκαταστάσεων, μηχανῶν, ἐργαλείων, ὑλικῶν, ὅσα ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ παράβασιν τοῦ νόμου (ἄρθρ. 42).

β) Ὅστις ἐπιθέτει ἐπὶ τῶν προϊόντων ἢ τῶν περικαλυμμάτων αὐτῶν, καθὼς καὶ ἐπὶ παντός εἶδους ἐμπορικῶν ἐγγράφων προωρισμένων δι' εὐρὴν κύκλον ἢ ἄλλων ἀναλόγων μέσων δημοσιότητος καὶ διαφημίσεως, δηλώσιν τοιαύτην, ὥστε νὰ παριστῇ ψευδῶς ταῦτα ἢ τὰ ἐνδεικνύμενα παρ' αὐτῶν ἀντικείμενα ὡς προστατευόμενα διὰ διπλώματος εὐρεσιτεχνίας, συμφώνως τῷ νόμῳ, τιμωρεῖται μὲ φυλάκισιν ἢ (καί) χρηματικὴν ποινὴν.

92.

Ἡ ἰδιαιτέρα προστασία τοῦ ἠθικοῦ δικαιώματος τοῦ πρωτοῦργου τῆς ἐφευρέσεως

Ὡς ἐλέχθη, κατὰ νόμον (ἄρθρ. 4), δικαίωμα εἰς τὴν ἀπονομὴν διπλώματος εὐρεσιτεχνίας ἔχει ὁστις πρῶτος ἐδηλώσῃ νομοτύπως τὴν ἐφευρεσίν του, εἶναι δὲ ἀδιάφορον ἂν οὗτος δὲν εἶναι ὁ πραγματικὸς ἐφευρέτης (πρωτοῦργος) ἢ ἂν πρὸ τῆς δηλώσεώς του, ἢ δ ἢ, ἄλλος καλῆ τῇ πίστει χρησιμοποίησιν αὐτὴν (προχρησιμοποιοῦν). Ἐὰν ὁ πρῶτος δηλώσας δὲν συγκεντροῖ καὶ τὰς δύο ἄλλας ιδιότητας, τότε οὗτος προσβάλλει τὸ ἠθικὸν δικαίωμα τοῦ ἀληθοῦς ἐφευρέτου (πρωτοῦργου ἢ προχρησιμοποίησαντος), ὃν τὸ δίκαιον προστατεύει, ἐναντι τοῦ δηλώσαντος. Οὕτω:

α) Ἐφευρέσις γενομένη ὑπὸ τινος συνεταιρίου ἐμπορικῆς ἢ βιομηχανικῆς ἐταιρείας ἀνήκει εἰς τοῦτον ἢτε πρωτοῦργόν, ἐκτὸς ἀντιθέτου συμφωνίας (ἢ ρήτρας ἐν τῷ Καταστατικῷ), ἣτις ὁμοῦς εἶναι ἄκυρος ἐὰν ἡ ἐφευρέσις στρέφεται ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐταιρείας.

β) Τὰ ἐκ τοῦ ἀπονεμηθέντος διπλώματος εὐρεσιτεχνίας ἀπορρέοντα δικαιώματα δὲν ἰσχύουν ἐναντίον παντός, ὅστις τὴν στιγμὴν τῆς καταθέσεως τῆς δηλώσεως χρησιμοποίησιν ἢ δ ἢ, καλῆ τῇ πίστει, τὴν ἐφευρεσίν ἐν Ἑλλάδι ἢ ἐνήργησε τὰς ἀναγκαίας προετοιμασίας διὰ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῆς (ἄρθρ. 4). Ὁ προχρησιμοποιοῦν δικαιούται, παρὰ τὴν δὴλῶσιν τοῦ ἄλλου, νὰ ἐξακολουθῇ χρησιμοποιῶν τὴν ἐφευρεσίν του, ἀλλὰ μόνον διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπιχειρήσεως, μὴ δυνάμενος νὰ μεταβίβασιν εἰς ἄλλον τὴν ἐφευρεσίν εἰ μὴ μόνον μετὰ τῆς ἐπιχειρήσεως.

γ) Κηρύσσεται ἄκυρον ὑπὸ τῶν δικαστηρίων διπλῶμα εὐρεσιτεχνίας ἀπονεμηθὲν δι' ἐφευρεσίν ἐραυρισμένην, κατὰ τὸ οὐσιῶδες περιεχόμενον

αὐτῆς, ἐκ περιγραφῶν, σχεδίων, ὑποδειγμάτων, ἐργαλείων ἢ ὁδηγιῶν τρι-
του προσώπου ἢ ἐκ μεθόδου παρὰ τοῦ τρίτου τούτου ἐφαρμοζομένης
καὶ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως αὐτοῦ (ἄρθρ. 10).

δ) Ἐφευρέσεις γενομένη ὑπὸ μισθωτοῦ, κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν
τῆς ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἐργοστάσιον ἢ τὸ κατάστημα τοῦ ἐργοδότη, ἀνήκει
εἰς τὸν μισθωτὴν, ὅστις θεωρεῖται «πρωτοῦργος» (Α.Κ. 668).

Κατ' ἐξαιρέσιν, δικαιοῦχος καθίσταται ὁ ἐργοδότης :

1) Ὄταν ἡ ἐφεύρεσις ἀποτελῇ τὴν ἀνατεθειμένην εἰς τὸν μισθωτὸν
ἐργασίαν, ἐκτὸς ἀντιθέτου συμφωνίας, καὶ

2) Ὄταν, κατὰ τὴν πρόσληψιν τοῦ μισθωτοῦ, ὁ ἐργοδότης ἐπεφύ-
λαξεν ἑαυτῷ τὸ δικαίωμα ἐπὶ πάσης ὑπὸ τοῦ μισθωτοῦ ἐφευρέσεως, ὅτε,
ὅμως, οὗτος δικαιούται ἰδιαιτέρας εὐλόγου ἀμοιβῆς, πάσης ἀντιθέτου
συμφωνίας οὔσης ἀκύρου (Α.Κ. 668, 679).

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελίς	16	στίχοις	2, ἐκ τῶν κάτω, ἀντί : πρὸς, γράφε : περί
»	25	»	5, εἰς : ἄρθρ. 110 - 189, νὰ προστεθῆ : ἢ 109 - 188
»	25	»	7, εἰς : ἄρθρ. 71 - 90, νὰ προστεθῆ : ἢ 70 - 89
»	56	»	7, ἐκ τῶν κάτω, ἀντί : ἀντικειμενικῶν, γράφε : ἀντικειμενικῶς
»	58	»	20, ἀντί : ἀπαιτήσεως, γράφε : ἀπαιτήσεων
»	73	»	3, ἐκ τῶν κάτω, ἀντί : συντρέχει, γράφε : δὲν συντρέχει
»	75	»	6,8, ἀντί : § 30, I, α', γράφε : § 30, I, 2
»	84	»	7, ἀντί : ὄλοτομίας, γράφε : ξυλείας
»	87	»	14, ἐκ τῶν κάτω, ἀντί : εἶνα, γράφε : εἶναι
»	93	»	5, ἀντί : αὐτῆς, γράφε : αὐτῶν
»	96	»	7, ἀντί : ἀνεπιφυλάκτον, γράφε : ἀνεπιφυλάκτου
»	107	»	19, ἀντί : διά, γράφε : ἐκ
»	109	»	10, ἐκ τῶν κάτω, ἀντί : τότε, γράφε : πᾶσαι
»	121	»	13, ἀντί : δὲν φθάνουν, γράφε : φθάνουν
»	146	»	1, ἀντί : προβλεπόμενα, γράφε : προβλεπόμενα
»	151	»	11, ἐκ τῶν κάτω, ἀντί : βιβλιοδετημένα, γράφε : βιβλιοδετημένα
»	153	»	9, ἀντί : ἐπιτυχίαν, γράφε : ἐπίτευξιν
»	169	»	12, ἐκ τῶν κάτω, νὰ διαγραφοῦν αἱ λέξεις : καὶ οἰκονομικῆς
»	182	»	21, ἀντί : δρᾶ, γράφε : δρᾶ
»	189	»	8, ἐκ τῶν κάτω, ἀντί : A.N. 30/46, γράφε : Ν.Δ. 136/46
»	201	»	7, ἐκ τῶν κάτω, ἀντί : περιορισμόν, γράφε : περιορισμόν
»	218	»	1, ἀντί : κατάθεσιν, γράφε : κατάθεσιν
»	235	»	6, ἐκ τῶν κάτω, ἀντί : 2587, γράφε 2527
»	245	»	6, ἀντί : μισθωτήν, γράφε : μισθωτόν.